BIBLIOTECA NAZ.
XLVI
D
23
NAPOLI
XLVI
D.
23.
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVI
D
23
NAPOLI

# DISSERTATIO HYPATICA SEU DE CONSULIBUS CÆSAREIS.

NAPOLI

# DISSERTATIO HYPATICA

*SEU*

# DE CONSULIBUS CÆSAREIS.

## EX OCCASIONE INSCRIPTIONIS
Forojulienſis Aureliani Auguſti.

*IN QUA*

CÆSARUM ET AUGUSTORUM CONSULATUS Ordinarii, eorumque Decennalia & id genus feſta regulis hactenus nemini obſervatis declarantur; perpetui verò, tam cùm Imperii, quàm cum Eræ Chriſtianæ annis, juxta accuratam Chronologiam connexi, nunc primùm de integro digeruntur: Faſtis Conſularibus Romanis ex parte: Byzantinis ex toto, extremâ manu admotâ.

*Accedunt Quæſtiones Selectæ de Conſulatibus deſignatis, ſuffectis, honorariis, dimidiatis; Poſtconſulatibus, Imperio Aurelianeo, aliiſque Chronologiam Cæſaream, ab Auguſto ad Conſtantinum uſque Porphyrogenitam, non parùm illuſtrantibus.*

AUCTORE R. P. ANTONIO PAGI, ORDINIS Minorum Conventualium S. Franciſci Doctore Theologo.

*LUGDUNI,*
Sumptibus ANISSONIORUM, ET JOANNIS POSUEL.

*M. DC. LXXXII.*

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Nobiliſſimo, Ampliſſimoque Domino,

# DOMINO LUDOVICO DE THOMASSIN, D. DE MAZAUGUES, ET D'ESPIN, IN SUPREMA Gallo-Provinciæ Curia Senatori integerrimo.

FR. ANTONIUS PAGI.

*ANNALIUM Eccleſiaſticorum Continuationi, rebuſque hoc ſæculo geſtis totus intentus, ab obſoletis Antiquitatis monumentis, & quocumque alio ſtudio alieniſſimum animum habebam,* SENATOR AMPLISSIME, *cùm quæ familiari colloquio de Inſcriptione Forojulienſi Aureliani Auguſti à viro clariſſimo Ioſepho Antelmio, non minùs doctrinâ,*

*quàm humanitate præſtanti, ad me Foro-julio miſsâ, tecum diſſerueram; ut Orbi Litterario proponerem, voluiſti. Parui lubens, repugnantiam enim omnem vicit ſummus meus in te amor, & obſervantia; quam cupio eſſe ſingulis notã, ſicuti tua in me publica ſunt beneficia. Occaſionem itaque egregiæ illius animi tui in juvandis Eruditorum laboribus virtutis, Poſteritati conſecrandæ arripio: Neque æquum, ut dum ad rerum vetuſtarum memoriam poſt longam rerum ſeriem ab oblivione reſtituendam, omnem confers operam, hæc ipſa in tenebris jaceat. Domum tuam honeſtis artibus & ſtudiis hoſpitium, ac portum Litteratis tutiſſimum eſſe voluiſti; & quam à prima ætate ad res optimas propenſionem exhibuiſti, tot quotidie argumentis declaras, ut quaſi alter Peireskius, qui tantam in fovendis litteris, quantam poſt hominum memoriam nullus conſecutus eſt gloriam, ab omnibus jure meritò habearis. Bibliothecam libris græcis, latiniſque refertiſsimam ingenti cura, ſummiſque expenſis inſtituiſti, non ad ſpeciem, ut multi, ſed ad uſum, tam Doctorum virorum, quam tuum; quod ſcires in hac Gallo-Provincia magis deeſſe libros, quàm ingenia. Iis luculenter exerit ſe beneficentia tua, & illorum vota prætergrediens, libris, quibus indigere praſſentis, vel nullibi reperiuntur, vel ſicubi, nullis*

*parcens*

*parcens ſumptibus diù eos privari non ſinis : quod quoties à te erga me præſtitum, non niſi cum magno pudore dicere poſſem. Non ego hîc Nataliumſplendorem, divitiarum abundantiam, cæteraque id genus naturæ, vel fortunæ bona, quibus à Deo cumulatus, commemorabo; cùm non me lateat, hæc omnia, aliorum pretio cara, tuo eſſe viliſsima. Scis enim* SENATOR AMPLISSIME,*ubi vera ſit gloria, & quæ homines ambitionis æſtu inflammati venantur, aliquando obſcuraturam ac conſumpturam oblivionem; ſolumque animum horum contemptorem, nominis æternitatem mereri. Quid mirum igitur ſi eius amore generoſum pectus tuum plenum, nihil eorum quæ eruditionem multis indigam, ad robuſtam quandam maturitatem provehere tandem poſſint, prætermittat: Aſpice, quod de Sapientia dicebat Tertullianus, ipſam creaturam paulatim ad fructum promoveri granum: eſt primùm, & ex grano frutex oritur, è fructu arbuſcula emittitur; deinde rami, & frondes convaleſcunt; inde germinis tumor, & flos de germine ſolvitur; & de flore fructus aperitur: is quoque rudis aliquando, & informis paulatim ætatem ſuam dirigens eruditur in manſuetudinem. Sic Eruditio poſt Conſtantinopolim captam, renata veluti fructus, ſeu granum parvulum fuit, quod litteratorum laboribus, &*

*Bibliothe-*

*Bibliothecarum ope paulatim adolevit. Sæculo proximè elapſo in arbuſtum quoddam tot eximiorum librorum editione excrevit, noſtrôque tandem in ramoſa multiplicis cognitionis brachia protenſa eſt, & nummis, Inſcriptionibus, & id genus aliis in truncum ſolidata. Eorum certè uſus magno mihi auxilio fuit; nulla enim certior ad difficultates enodandas via, ſi cum accurata antiquorum Scriptorum lectione conjungatur. Quam neceſſariam copulam qui diſſolverit, res magis obſcurabit, quàm explicabit. Novum probationis genus, ſed firmiſsimũ; ſicut enim, licet belli gerendi leges, & politicæ adminiſtrationis rationes eædem, quæ olim, hodie ſint; tam varia tamen Armorum ac Inſtitutorum diſciplina eſt, ut ſi ea ignoretur, vix cuiquam res ex ſententia procedere poſsint: Sic Eruditio, quâ omnis Antiquitatis memoria continetur, nova hac ſubſidiorum copia indigebat, cùm non niſi eorum beneficio rerum abſtruſarum, & ſuperioribus ſæculis, aut omiſſarum, aut non ſatis clarè traditarum, plena cognitio comparari queat. Patêre igitur,* SENATOR AMPLISSIME, *ut hoc opuſculum ea varietate adornatum, omnibus beneficentiam tuam referat, prædicet virtutem, commendet humanitatem; interimque id obſequii quod tibi ex animo defero, boni conſule. Vale. Datum Aquis-ſextiis Kalend. Septemb. anno 1682.*

PROLO

# PROLEGOMENA.

VNIUS Epigraphes explicationis occaſione, tria hactenùs parùm cognita, hac in diſſertatione, AMICE LECTOR, habes; accuratam nempe Conſulatuum deſignatorum & ſuffectorum à Cæſaribus & Auguſtis geſtorum tractationem: ordinariorum ab iiſdem aſſumptorum Rationarium: ac perpetuorum, quæ impoſſibilis videbatur, certam ordinationem. Primum variis hiſtoriæ Auguſtæ Scriptorum locis, quibus viri eruditiſſimi in errorem inducti fuêre, lumen affert: Alterum novam Faſtorum Conſularium Romanorum ab Auguſto Imperatore ad Juſtinum Juniorem, in quo deſiêre, illuſtrationem; ac Conſulatuum Cæſareorum cum Decennalibus & id genus Feſtis, Triumphis, Ludis ſecularibus, & inſignioribus Imperatorum factis connexionem exhibet. Poſtremum difficultates, quæ in Faſtis Byzantinis digerendis occurrebant, tollit, eorumque uſum jam à multis ſeculis, ſummò Chronologiæ detrimento, intermiſſum revocat. I. *Conſilium authoris.*

In Faſtis porrò ordinandis initium ac finem Imperatorum, à quibus res magni momenti non rarò pendent II. *Tribus Chronolo-*

ē pendent

*gia Eccleſiaſtica indiget.* pendent, exactè conſignavi. Jamdiù enim animadverti, ab Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſtudioſis, quibus præſertim ſcribo, tria maximè deſiderari: Conſulum ſcilicet, Imperatorum, & Romanorum Pontificum ſeriem, in qua doctrina temporum non labefactetur. Duo priora hîc exhibere conor, & licèt argumenta, quibus Cæſarea Chronologia certa redditur, Operis brevitate id non patiente, ubique non afferam: in alio tamen opere, quæ in iſto deſunt, ſupplebo. Quoad tertium Daniel Papebrocius clariſſimus erudititiſſimæ Societatis JESU Scriptor, unius ex ultimis tomis Sanctorum menſis Maii quamprimùm in lucem edendis initio Catalogum Chronologicum Summorum Pontificum præfiget, quod nobis, ne eum in menſem Junium differret, enixè rogantibus, ſe facturum per literas ſignificavit. Tribus his præſidiis fulta Chronologia, poſt Herculeos doctorum virorum labores in multis adhuc rudis & imperfecta novam faciem induet, longéque purior evadet.

III. *Hæc diſſertatio ſupplementum Faſtorum Onuphrii.* Opus iſtud Faſtorum ab Onuphrio Panvinio magni nominis viro digeſtorum ſupplementi inſtar erit. Quæ enim diligentiam ejus ſubterfugerunt, aut quæ ipſe aſſequi non potuit, invenire & explicare conati ſumus. Is in pluribus non tam nobis ſpicilegium, quàm integram meſſem reliquit: neque illi in mentem venit Conſulatuum Cæſareorum cauſas, quò hac in diſſertatione præcipuè collineamus, quæquæ

Faſtis

Faſtis formam dare videntur, perſcrutari. In iis itaque rimandis illud poëtæ, abſit verbo invidia, uſurpare poſſum:

*——— peragro loca, nullius ante*
*Trita ſolo: juvat integros accedere fontes,* *Lucret. lib. 4.*
*Atque haurire, juvatque novos decerpere flores.*

IV. *Faſti Byzantini nōdum rectè ordinati.*

Præterea Onuphrius Faſtos quidem Conſulares Romanos, attentâ rerum, quæ tunc erat, obſcuritate, diligenter digeſſit: ſed cùm ad Orientales, qui in Juſtino Juniore incipiunt, & in Conſtantino Porphyrogenita terminantur, pervenit, in iis ordinandis ita frequenter in errorem incidit; ut neque Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis, neque ullus Chronologus in Chronicis condendis, eos adhibendos eſſe cenſuerint; quòd eam temporum rationem inconditam imperfectamque, nec quomodo reſtitui poſſet, viderent.

V. *Decennalibus faſtis & Chronologia juvantur.*

Quam ex Decennalibus & id genus feſtis lucem hiſtoria Eccleſiaſtica; ſcriptores hiſtoriæ Auguſtæ, Chronologia, Geographia, Nummographia, & Codex Theodoſianus accipere poſſent, huc uſque ignoratum. Propterea integram eorum ſolemnium tractationem hîc inſtituere decrevimus, præſertim cùm ſine iis faſtorum ordinatio haud omnibus ſuis numeris abſoluta ſit, verum quidem eſt, non exiſtimare nos in annis, quibus peracta ſunt, aſſignandis, aliquando non erraſſe, ſed quemadmodum non niſi

pluribus navigationibus maris Indici inſ. l · detegi potuêre ; ita non niſi pluribus iſquiſitio .ibus anni Decennalibus addicti deprehendi poſſunt. Regularum tamen à nobis traditarum beneficio letegentur aliquando anni ſinguli, quibus ea feſt ı celebrata ſunt, ſicque mirum in modum locupletabitur Chronologia hoc ſubſidio hactenùs deſtituta: valdè enim falluntur, qui nullum adhuc in eruditione reſtare operis ſibi perſuadent. Plurimum egêre qui fuêre ante nos, inquit Seneca, ſed non peregêre: non præripuêre illi quæ dici poterant, ſed aperuêre: ſubacta eſt materia, ſed non conſumpta: inventa inveniendis non obſtant. Neque eruditio eum perfectionis gradum attigit, ut nihil ei amplius ſuperaddi poſſit.

VI. *Hac differtatis eruditio & ſemidoctis fructuoſa.* Poterit hoc noſtrum opus non tantùm doctis ſed ipſis etiam tyronibus ſummæ utilitatis eſſe, dummodò quibus tota temporum doctrina innititur, principia non ignorent; advertantque, annos Imperij Principum Romanorum in nummis & inſcriptionibus expreſſos Tribunitiæ poteſtatis annis deſignari, quartamque v.g. Aureliani Imperatoris Tribunitiam poteſtatem quartum Imperij ejus annum exhibere.

VII. *Quid ab authore obſervatum.* Authores tam antiquos quàm recentes, in fonte, ut aiunt, legi, quòd utroſque viderim etiam à viris eruditis aliquando perperàm adduci, aut malè citari. In Euſebio, cæteriſque hiſtoricis Eccleſiaſticis laudandis, Henrici Valeſij editione, uti prioribus

exactio

exactiori uſus ſum; & Græcorum verſionibus, ubi ambiguæ, aut ad ſenſum authorum non penetrantes viſæ, alias ſubſtitui. Non tantùm porrò ægrè non patiar, ſed etiam æquo lubentique animo accipiam, quòd errores in quos incidere contigerit, detegantur & confutentur. Neque enim ad decipiendum nati ſumus, valdéque refert, ut magnorum etiam virorum, quorum labores miramur, quibuſve diteſcimus, lapſus in manifeſtam lucem producantur, ne eorum auctoritate lectores permoti, quod fugere debuerant, incautè amplectantur. Eo animo quæ in aliis Auctoribus à vero aliena videbantur, impugnavi. Difficultates ab iis intermiſſas, vel non ſatis diſcuſſas ad conjecturam, & è conjectura ad ſcientiam revocare enixus ſum: ac quaſdam aperui, quæ à doctioribus ſolvi poterunt. His prætermiſſis ad ea quæ vel addenda vel corrigenda viſa ſunt, venio.

In finem cap. 5. primæ partis hujus diſſert. Hoc addendum. Ex Conſulatu ſuffecto à Gallo, antequam Imperium conſequeretur, geſto, ut oſtendit vetus inſcriptio apud Onuphrium: ACTUM PR. KAL. AUG. IMPP. NN. GALLO. AUG. II. ET VOLUSIANO AUG. COSS. quo anno S. Iſidorus martyrio in inſula Chio affectus ſit à Decio Imperatore, detegimus. Papebrocius vir eruditiſſimus die nona Maii, quando ejus acta illuſtrat, dicit, in fine duorum exemplarium manuſcriptorum, quorum alter in Bibliotheca Vallicellana, alter in Vaticana aſſervatur, VIII.

*Conſulatu ſuffecto galli annus emortualis S. Iſidori detectus.*

 utrobi

utrobique legi: *depoſitus eſt B. Iſidorus pridie Idus Maias, Gallo & Ulpiano Coſſ.* addereque Vaticanum, *ſub Decio Imperatore*, Baronium quia in Faſtis *Ulpianum* non reperit, legiſſe *Gallum & Voluſianum*, quorum Conſulatus annum 252. indicat. Tandemque concludit Papebrocius, martyrium illud contigiſſe anno Chriſti 251. ſub cujus finem exiſtimat, Gallum non tantùm Imperatoris; ſed etiam Conſulis titulum aſſumpſiſſe poſt occiſum ſcilicet Decium: factum autem fuiſſe, ut qui Decij abominabantur memoriam, annum 251. ſignaverint nominibus Galli & Ulpiani; quamvis extrema ſolum anni parte magiſtratu functorum. Quod ſecutus is qui ſcripturis S. Iſidori Paſſionem primus materiam ſubminiſtravit, eoſdem Conſules etiam expreſſerit, addiderit tamen *ſub Decio Imperatore*, ut hoc etiamnum vivente, & priuſquam alij ſufficerentur, res acta intelligeretur. Ita Papebrocius. ſed hæc ejus ſententia ex ipſiſmet, quæ refert, Iſidori Actis, evertitur. Eorum enim initio legitur: *anno primo, quo imperare cœpit*, Decium perſecutionem in Chriſtianos moviſſe, in eaque Iſidorum occiſum. Quare cùm anno 249. circa menſem Julium Decius imperare cœperit; Conſulatus ille ſuffectus à Gallo & Ulpiano anno ſequenti menſe Maio geſtus: eodemque S. Iſidorus neci traditus; ſic enim imperante Decio, ac Gallo & Ulpiano Conſulibus eum interfectum, verè in actis ſcriptum. Et profectò incredibile eſt, ut Author paſſionis Iſidori, ob

Decij

Decij horrorem Conſulum ſuffectorum poſt ejus mortem creatorum nomine eam notaverit, cùm videamus Diocletiani, Maximiani, aliorumque Tyrannorum nominibus, tot martyrum acta conſignari. Porrò Decium anno Chriſti 249. poſt menſem Maium dictum eſſe Imperatorem ex eo conſtat, quod in Codice Juſtiniano *l. 1. de revocandis donationibus:* Inſcripta: *Imp. Philippus à Caſmino*, hanc ſubſcriptionem præferat: *datum XV. Kal. Iul. Æmiliano & Aquilino Coſſ.* anno nempe Chriſti 249. Neque enim triginta menſes, quod tradit Victor, imperare Decius potuit, niſi eo anno, menſe Junio, aut Julio, Philippo ſucceſſerit.

IX. *Clodovei Conſulatus à Patriciatu non diverſus.*

Pagina 73. de Clodovei Francorum Regis Conſulatu loquentes non meminimus afferre ſententiam Hadriani Valeſij v.c. lib. 6. rerum Francicarum, omnibus, quas retulimus forſan probabiliorem. Exiſtimat is, *Conſulatûs* nomine Patriciam dignitatem apud Gregorium Turonenſem ſignificari. Aimoinus enim Monachus in libro primo tradit, Anaſtaſium principem in Codicillis ad Clodoveum miſſis ſubſcripſiſſe, ſibi & Senatoribus placuiſſe, ut amicus & Patricius Romanorum appellaretur: & Carolum Majorem domus, qui in brevi veterique Chronico de Viſigothorum rebus, Francorum Rex ac Patricius urbis Romæ fuiſſe dicitur, Fredegarius à Gregorio Papa hujus nominis II. adverſus Leonem Imperatorem ipſi ob defectionem infenſum & Luitprandum Langobar

gobar

gobardorum Regem auxilium petente, ac Imperatorias ſibi partes ſumente, *Conſulatum Romanum* conſecutum eſſe tradit. quin & nepotem ejus ex Pipino quoque Patricio Carolum magnum Francorum Regem, qui quemadmodum Carolomanus frater, Patricius fuit, Godiſcalius in præfatione libri Evangeliorum *Conſulem* appellat. Prætereà Caſſiodorus in variarum libro 8. epiſt. 9. Chlamydem, calceoſque Romanos inter inſignia Patriciatûs numerat, licèt in formula inſignium Conſularium nullam de iis mentionem habeat. Neque mirari convenit, Clodoveum ab Anaſtaſio Imperatore Patricium factum eſſe, cùm Odoacer & Theodoricus alter poſt alterum Italiæ Reges à Zenone Imperatore Patriciam dignitatem pro ſummo munere acceperint; & Sigiſmundus Burgundionum Rex ab eodem Anaſtaſio Magiſter militiæ, Patriciuſque creatus ſit.

X. *Legatio Conſtantini ad Honorium quo ſanno accidit.*

Pagina 173. diximus, Conſtantinum Tyrannum, anno quadringenteſimo octavo, Legatos ad Honorium Imperatorem miſiſſe, annoque ſequenti Conſulatum ſumpſiſſe. Zoſimus tamen lib. 5. pag. 818. legationem eam Honorio & Theodoſio III. Conſulibus, anno nempe Chriſti quadringenteſimo nono contigiſſe ſcribit: quare id minimè in dubium vocandum, exiſtimandumque, eodem anno, poſt Legatorum reditum, Conſtantinum Collegam ſe Honorij in Conſulatu dixiſſe. Neque enim veriſimile, Conſtantinum, antequam Imperatoriam veſtem, quod

quod docet ibidem Zoſimus, ipſi Honorius miſiſſet, hujus Imperatoris in Conſulatu Collegam ſe dicere auſum eſſe.

XI. *Ludi ſeculares ab Honorio Imp. non celebrati.*

Pagina 187. diximus, Honorium Imperatorem immeritò reprehendi, quòd anno Chriſti quadringenteſimo quarto ludos ſeculares celebrarit; eoſque poſt annum milleſimum Urbis ampliùs peractos non eſſe. Videor mihi id evidenter deducere ex Zoſimi ſilentio. Is initio libri 2. de Ludis ſecularibus loquens ait, oraculum tradidiſſe ſalvum fore Romanorum Imperium, Urbemque bellis & morbis liberandam, ſi Diti patri & Proſerpinæ rem ſacram facerent, quod in ludis ſecularibus peragi ſolitum docet. Tum poſtquam de prioribus locutus eſt, inquit; *cùm rursùs adverſi quidam caſus accidiſſent, Octavianus Auguſtus ludos inſtauravit, factos illos quidem ante L. Cenſorino & M. Manlio Puelio Coſſ.* ( loquitur de quartis ludis ſecularibus, quos celebratos credit anno Urbis 605.) *tunc autem L. Cenſorino, & L. Sabino* ( ſupple conſulibus, anno Urbis 705. licet Cenſorinus cap. 17. exhibitos ſcribat, anno Urbis 737.) *poſt Auguſtum Claudius ludos celebravit, numero præſtitutorum annorum neglecto. Poſt eum Domitianus, Claudio valere juſſo, numeratoque ambitu annorum, ex quo ludos Auguſtus feciſſet, traditam ab initio legem ſervare viſus eſt. Secundum hos Severus cùm anni CX. jam adpetiiſſent; cum filiis, Antonino & Geta, ludos eoſdem ordinavit, Chilone Liboneque Coſſ..... Igitur rectè, ſicut Oraculum tradit &*

*ipſa res exigit, hæc omnia ſuo modo ac ritu peragerentur: ſalvum erat Romanum Imperium, & univerſum propè dixerim orbem noſtrum perpetuò ſibi ſubjectum habebant. Iiſdem verò ludis neglectis, cùm Imperio ſe Diocletianus abdicaſſet: paulatim quaſi deliquit, tacitèque redactum eſt ad barbariam majori ex parte; ſicuti res ipſæ teſtantur. Libet autem ejus quod dico veritatem, de temporibus ipſis probare. Nam à Conſulatu Chilonis & Libonis, quo Severus ludos ſeculares exhibuit, uſque ad Diocletiani nonum, Maximiani octavum Conſulatum, centum & unus annus elapſi fuerunt. Ac tunc quidem privatus ex Imperatore Diocletianus factus eſt; cujus exemplum Maximianus eſt ſecutus. Verum Conſtantino & Licinio tertiùm Coſſ. centum & decem annorum tempus integrum aderat, quo jam ludos conſueto more celebratos oportuit. Eo verò non obſervato, ad infęcilitatem illam res prolabi neceſſe fuit, quæ hoc tempore nos urget.* Cùm itaque Zoſimus ludorum omnium ſecularium, qui poſt Auguſtum ſecundum antiquam inſtitutionem celebrati ſunt, mentionem faciat: imò annos memoret, quibus ii peragi debuere; ac nec quidem verbum habeat de ludis ſecularibus Honorio imperante habitis, licèt alterius ordinis non eſſent ab iis, de quibus loquitur: manifeſtè liquet, eoſdem celebratos non fuiſſe; alioquin tantò magis de illis ſermonem habuiſſet, quò ſua ætate peracti fuiſſent. Scripſit enim hiſtoriam ſuam Zoſimus poſt annum, Chriſti quadringenteſimum viceſimum quintum,

cùm

cùm citet Olympiodorum, qui hiſtoriam à ſeptimo ejuſdem Honorij Conſulatu ad Placidij Valentiniani imperium, teſte Photio in ſua Bibliotheca, perduxerat. Quare ſi anno quadringenteſimo quarto Honorius, ut vult communis opinio, ludos ſeculares edidiſſet: profectò rem tam à ſe exoptatam ſcribere non prætermiſiſſet Zoſimus; qui contrà eoſdem imperante Honorio non fuiſſe actos inſinuat, cùm his verbis ſuam narrationem abſolvit: *eo verò non obſervato*, (nempe conſueto celebrandorum ludorum ſecularium more) *ad infelicitatem illam res prolabi neceſſe fuit, quæ hoc tempore nos urget.*

XII. *Zoſimus ſilet de ludis ſecularibus anni 404. quia non celebrati.*

Baronius anno 249. num. 5. hunc Zoſimi locum eludere conatur ſcribens: *notatur Zoſimi impij, in Chriſtianos infenſiſſimi odium ac invidia, qui mendaciter nimis poſt Severum Imperatorem negat ludos ſeculares ampliùs inſtauratos; cùm conſtet ſub Philippo Imperatore fuiſſe habitos: id Iulio Capitolino, antiquis nummis, aliiſque inſcriptionibus: id denique ex noſtris Euſebio & Caſſiodoro apertè teſtantibus. Sed fortaſſe eos tacendos Zoſimus exiſtimavit, quòd à Chriſtiano Imperatore cùm fuerint celebrati, non more majorum, ut Oroſius teſtari videtur, immolatis ſacrificiis diis, aliiſque gentilitiæ ſuperſtitionis officiis; ſed editione tantùm munerum: cætera verò Idololatriæ cultoribus Pontificibus agenda reliquerit. Nam & eadem ratione idem Zoſimus ſequentes tacuit ab Honorio Imperatore celebratos ſeculares ludos, ſexto ſuo Conſulatu, ut Claudianus teſtatur in panegyrico tunc à ſe ſcripto.* Sed

 vana

vana hæc reſponſio. Præterquam enim quod Philippus nondum Chriſtianus erat, quando milleſimum Urbis celebravit, ut aliàs demonſtrabo; ludi ab eo editi alterius claſſis ac ordinis erant, quàm illi, de quibus locutus eſt Zoſimus, quoſque Honorius celebraſſet. Quod ut melius percipiatur, obſervandum; Zoſimum in ea opinione fuiſſe, ut exiſtimarit Rempublicã Romanam nullum detrimentum paſſam fore, quamdiu ludi ſeculares ſecundùm traditum à numine ritum, id eſt poſt centum & decem annos ederentur. Quam ob rem ipſum Sibyllæ oraculum integrum recitat, cujus hoc initium.

*Aſt ubi mortalis longiſſima venerit ætas*
*Vitæ centenis denis redeuntibus annis;*
*Sis Romane memor, nec te ulla oblivia fallant:*
*Sis memor, ut facias diis immortalibus illo*
*Rem ſacram in campo, &c.*

finis verò:

*Itala ſic tellus omnis, telluſque Latina*
*Æternùm tua ſceptra colet, tua juſſa capeſſet.*

Quare cùm ludi à Philippo exhibiti Urbis centenariis reſponderint, ſeu iis, quos Claudius Imperator octingenteſimo Urbis anno ediderat; non verò antiquæ inſtitutionis ab Auguſto, Domitiano, & Severo obſervatæ: de illis nullam mentionem fecit Zoſimus: ſive quod hanc vim eos non habere putaret: ſive quia præter morem factos ac irregulares crederet. Quod ſi de ludis ſecularibus à Claudio

anno

anno Urbis octingenteſimo celebratis loquatur, qui alterius ordinis non erant, quàm qui anno Urbis, milleſimo à Philippo acti ſunt; illud tantùm obiter, eoque ſolùm fine, ut oſtenderet, eum morem à Domitiano rejectum fuiſſe, & antiquum reſtitutum. Sed cùm ludi ſeculares, qui Honorio Imperatori attribuuntur, ejuſdem claſſis ſint, ac ii, quos Zoſimus memorat: profectò ſi celebrati fuiſſent, illos hic Auctor non prætermiſiſſet. Blondellus libro contra Primatum Eccleſiæ pag. 1132. & ſequentibus aliâ viâ argumentum à Zoſimi ſilentio petitum ſolvere conatur: ait enim, Philippi & Honorii ludos à Zoſimo enumerari non debuiſſe, quod is præcipuè reſpiceret ludos poſt centum & decem annos exhibitos: ludi verò, quos Honorium celebraſſe credit, centenarii tantùm eſſent, ac ducentis præcisè annis à Severianis diſtarent; ideoque cùm non niſi præter morem Severianis ſubrogati fuiſſent, jure à Zoſimo omiſſos. Sed non melior hæc ſolutio. Ex verbis enim Zoſimi à nobis allatis conſtat, eum ad antiquam tantùm inſtitutionem attendiſſe: ludoſque omnes, qui poſt Auguſtum juxta eam celebrati fuêre, memoraſſe; ſive ſtato tempore facti fuiſſent; ſive dilati, aut anticipati. Quod manifeſtiſſimè liquet, ex eo quod queratur, quòd ludi ſeculares tam à Diocletiano, quàm à Conſtantino neglecti fuiſſent, quos primus poſt centum annos, alter poſt centum & decem celebraſſet. Zoſimus itaque de ludis ſecularibus

ab Honorio celebratis ſilet, tum initio libri ſecundi, ubi de iis loquendis proprius locus erat: tum libro quinto, ubi res Honorii deſcribrit, quia commentitii ſunt, ac doctorum virorum ſomnium.

XIII. *Conjuncti Conſulatus imperio deſtinatis tributi.* Paginâ 193. Continuatus Agrippæ Conſulatus obſervandus venit. Poſt conſtitutum enim ab Auguſto Imperium, duo Conſulatus conjuncti non niſi Principibus re aut deſtinatione attributi: quam in rem Tacitus lib. I. Annal. cap. I. ait: *Auguſtus M. Agrippam geminatis Conſulatibus extulit.* Et tamen certum eſt, eundem Agrippam ter Conſulatum ordinarium geſſiſſe. Sed, ut rectè Lipſius in notis, ideo id dixit Tacitus, quia poſtremi duo Conſulatus Agrippæ continentes fuêre: qui honos rarò eâ ætate tributus, præterquam iis qui imperabant, aut ad Imperium deſtinabantur, uti Agrippa Auguſti gener.

XIV. *Quindecēnalia proconſularis Imperii Tiberii.* Anno Chriſti 25. Tiberium Imperii Proconſularis Quindecennalia celebraſſe, indicat Tacitus lib. 4. ubi ſub illius anni Conſulibus narrat, Hiſpaniam Ulteriorem, miſſis ad Senatum Legatis oraſſe, *ut exemplo Aſiæ delubrum Tiberio, matrique ejus extrueret,* qui & paulò poſt addit, audita, fuiſſe Lacedemoniorum & Meſſiniorum legationes de jure templi Dianæ Limenitidis: Segeſtanos ædem Veneris vetuſtate delapſam reſtaurari poſtulaſſe: tractataſque eſſe Maſſilienſium preces. Hæc enim in id genus feſtis haberi ſolita. Neque mirum, quod Tacitus de iis ſolemniis non loquatur; cùm ſub precedentis anni Conſulibus

ſulibus his tantùm verbis Imperii Auguſti Tiberii Decennalia inſinuet: *Cornelio, Cethego, Viſellio, Varrone Coſſ. Pontifices, eorumque exemplo cæteri ſacerdotes, cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent, Neronem quoque & Druſum iiſdem diis commendavère.*

XV. *Caligulæ Conſulatus ordinantur*

Anno Chriſti 38. tres Caligulæ Imperatoris Conſulatus ordinarii Onuphrius in Faſtis, Calviſius, aliique quidam recentiores hoc mòdò ordinant. Anno 38. *Caligula II. & Apronianus.* Anno 39. *Iulianus & Aſprenas.* Tum duos alios Conſulatus Caligulæ exhibent ſed perperàm. Dio enim in Indice Conſulari, Auctor Chronici Alexandrini, Caſſiodorus in Chronico, Auctor Anonymus, quô Cuſpinianus uſus eſt, cujuſque fragmentum refert Bucherius libro de Doctrina temporum, & fragmentum Conſulare à Pontaco in fine Chronici Euſebii relatum, annum Chriſti 38. Juliani & Aſprenatis Conſulatu notant; nulluſque ex antiquis Faſtorum conditoribus opinioni Onuphrii favet. Quoad locum Suetonii in Caligula cap. 18. in quo de Caligulæ Conſulatibus loquens ait: *ex omnibus* (nempe Conſulatibus) *duos noviſſimos conjunxit*, legendum *tres noviſſimos conjunxit.* Duos enim ultimos conjunctos habere non potuit, niſi pariter & duos priores conjunxerit. Quare cùm hoc dicat Suetonius; apparet locum illum corruptum eſſe. Affertur & aliud ejuſdem opinionis fundamentum ex Frontino lib. I. de Aquæductibus deductum, ubi ait: *Caius Cæſar, altero Imperii ſui anno,*

*M. Aqui*

*M. Aquilio Iuliano*, P. *Nonio Aſprenate Coſſ. anno Urbis conditæ DCCXC. duos ductus inchoavit, quod opus Claudius magnificentiſſimè conſummavit, dedicavitque Sullo & Tutiano Coſſ. anno poſt Urbem conditam, DCCC. ſexto Kal. Auguſti.* Quare, inquiunt, cùm imperante Nerva Frontinus floruerit, & Juliani ac Aſprenatis Conſulatum in annum Chriſti triceſimum nonum contulerit; ejus auctoritas ſcriptoribus ipſa recentioribus anteferenda. At obſervandum, Frontinum, Urbem conditam ſupponere anno periodi Julianæ 3963. quare annus Urbis 900. qui ſecundùm putationem Varronianam cum anno Chriſti 37.concurrit, ſecundùm frontinum in annum Chriſti 39.incidit.Quod qui opera Frontini edidêre non obſervantes, errores Librariorum, qui in nummeris reperiuntur, emendare neſcierunt. Sunt enim ii apud eumdem Auctorem ſæpè mendoſi, ut legenti patebit. Unde hîc loco DCCXC. legendum, DCCIXC. Nam alter Imperii Caligulæ annus, Chriſti potius triceſimus octavus, quàm triceſimus nonus eſt: cùm 38. Chriſti annus correſpondeat novem ejuſdem ſecundi Imperii anni menſibus; 39. verò tribus tantùm, iiſque incompletis. Quem locum mendoſum eſſe, alterius Urbis anni à Frontino adhibiti corruptio oſtendit. Loco enim poſt Urbem conditam DCCC. ſcribendum: DCCCIII. Onuphrius quippe lib. 2. Faſt Inſcriptionem refert præfatæ dedicationis tempore factam, quæ ſic habet: TI. CLAUDIUS. DRUSI. FI.

CAESAR.

CAESAR. AUGUSTUS. GERMANICUS. PONT. MAXIM. TRIBUNITIA. POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER PATRIÆ. AQUAS. CLAUDIAM. EX. FONTIBUS. QUI. VOCABANTUR. CAERULEUS. ET. CURTIUS. A. MILLIARIO. XXXXV. ITEM. ANIENEM NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SUA. IMPENSA. IN. URBEM. REDUCENDAS. CURAVIT. Eandem inſcriptionem Grutterus pag. 176. & Aldus Manutius de Orthographia pag. 126. referunt: ſed apud hunc perperàm legitur: *Tribunitia poteſtate* XI. Dedicata ea anno Chriſti quinquageſimo ſecundo, quô Claudius Imperator Tribunitiam Poteſtatem XII. die XXIV. Januarii iniit. Quare cùm is annus, ſecundum Varronem, Urbis conditæ eſſet DCCCV. ſecundum Frontinum erat DCCCIII. Sicut enim hic Urbis conditum duobus annis tardiùs conſignat, ita & duos annos minùs quàm Varro ſemper numerat. Locus itaque Frontini mendoſus eſt, tam quoad annum DCCXC. quàm quoad annum DCCC. & eo, quô diximus modo, corrigendus. Calviſius in opere Chronologico hanc dedicationem anno Chriſti quinquageſimo recitavit, multiplici errore: nam Claudius anno tantùm ſequenti Conſul V. fuit: deinde Tribunitiam poteſtatem XII. anno duntaxat Chriſti quinquageſimo ſecundo capeſſiit. Denique ſecundum Frontinum, quem Calviſius citat, errore numeri non animadverſo, ea dedicatio facta eſſet,

anno Chriſti quadrageſimo nono, qui ſecundum Frontinum Urbis eſt DCCC. Sullus porrò & Tutianus Conſules tantùm ſuffecti fuêre, uti obſervat Onuphrius; ſuffectorum enim Conſulum nomina, per hoc ac ſequens ſeculum, in operibus publicis ſæpè leguntur.

XVI. *Quinquennalia Claudii Imp.* Claudius Imperator Quinquennalia anno Chriſti quadrageſimo ſexto edidit. Non enim tantùm Euſebius, ſed & Caſſiodorus in Chronico docent, deſcriptionem Romæ eo anno actam, additque Caſſiodorus. *Thracia hucuſque regnum in provinciam redigitur*, quæ horum ſolemnium indicia. Porrò Tacitus, qui hanc deſcriptionem in annum Chriſti quadrageſimum octavum differt, ex iis erroris convincitur. Sed quoad *L. Vipſanium*; quem A. Vitellii Collegam in Conſulatu eo anno edit, non alius cenſendus *à L. Poplicola*, quem Dio in Indice Conſulari profitetur.

XVII. *Quinquennalia Imperii Cæſarei Neronis* Nero Imperator ſecundum Conſulatum ſumpſiſſe videtur ob Cæſarei Imperii Quinquennalia, ſive ea legitimo tempore ediderit, ſive diſtulerit; alii enim ejus Conſulatus ob hujuſmodi ſolemnia ſuſcepti; tertius propter Imperii Auguſtei quinquennalia; quartus propter Imperii Cæſarei Decennalia.

Hæc tamen, anno Chriſti ſexageſimo primo celebrata eſſe deducitur ex Suetonio in Nerone cap. 12. ubi quinquennalis certaminis inſtitutione narratâ ait: *dedicatiſque Thermis, atque Gymnaſio, Senatui quoque*

*que & Equiti oleum præbuit*. Pluribus à nobis exemplis, oſtenſum, Thermas in Decennalibus & id genus feſtis & conſtructas & dedicatas fuiſſe, docetque Euſebius ut pag. 203. diximus, eas Thermas à Nerone, anno Chriſti ſexageſimo primo ædificatas fuiſſe. Verum quidem eſt, Caſſiodorum earum conditum in annum ſexageſimum quartum ejuſdem Eræ differre, ſed non videtur dubitandum, quin eo anno dedicatæ, non verò conſtructæ fuerint, ipſeque unum pro alio uſurparit. Quoad Gymnaſium, de quo idem Suetonius, docet Tacitus, lib. 14. dedicatum illud fuiſſe, *Ceſonio Pæto, & C. Petronio Turpiliano Coſſ.* id eſt, anno Chriſti 61. ubi obiter obſervabis, C. Petronium Sabinum, ut à Dione vocatur, dictum etiam fuiſſe Sabinum Turpilianum, ut Onuphrius oſtendit.

XVIII. *Quo anno Nero è Græcia redux.*

Anno Chriſti 68 Quindecennalia Auguſtei Imperii celebrare decreverat Nero. Annus enim ejus decimus quintus die 13. Octobris inchoari debebat. Hoc colligo ex excerptis Dionis à Valeſio in lucem editis pag. 695. ubi ait, Neronem è Græcia reducem certamen Gymnicum Neapoli ſpectantem, cùm de Vindicis motu certior factus eſſet, nequaquam id moleſtè tuliſſe, ſed luxui ac deliciis nihilominus vacaſſe, additque: *Et templum Sabinæ, quod tunc fortè abſolutum erat, magnificis ornatum donariis dedicavit, hocce titulo faſtigio templi inſcripto: SABINÆ DEÆ VENERI MATRONÆ FECERUNT.* Quia nempe ex pecunia, quam eis eripuit, hoc templum

Nero ædificaverat. Ex quo confirmatur quod pag. 38. diximus, Imperatorem hunc anno Chriſti 68. non verò præcedenti, è Græcia in Occidentem rediiſſe, falſamque eſſe communem ſententiam, quæ SS. Apoſtolos Petrum & Paulum anno Chriſti 67. à Nerone morti traditos docet, tunc enim is adhuc in Græcia erat, è qua non niſi anno ſequenti reverſus eſt, idque menſe Martio, ut alibi explicamus: liquet etiam Conſulatum quintum Neronis, qui ſuffectus tantùm fuit, non alio quam 68. Chriſti anno aſſumptum fuiſſe.

XIX. *dies emortualis Galbæ, Othonis, & Vitellii.*

Anno Chriſti 69. dies emortuales Imperatorum Galbæ, Othonis, & Vitellii, ab Hiſtoricis hiſtoriæ Auguſtæ prætermiſſos, & à recentibus Chronologis perperàm conſignatos è tenebris eruimus. Tentaverat id ante nos Scaliger lib. 5. de emendat. temp. pag. 472. ubi tandem his verbis concludit: *Ex his, quæ jam diſputavimus, nihil de iſtis tribus Imperatoribus colligere poſſumus præter argumenta, quæ incerta eorum Imperatorum initia, & vacillantes Scriptorum ſententias magis prodant, quàm explicent.* Sed Galbam, die decimâ quintâ Januarii, Othonem die decimâ ſextâ Aprilis, Vitellium die viceſimâ primâ Decembris neci traditos, apud me certum. Nam Dio lib. 64. & Suetonius lib. 7. cap. 18. tradunt, Galbam cùm in Capitolium proficiſceretur ſacrificandi causâ, occiſum fuiſſe, poſtquam *ſacrificantem mane Aruſpex identidem* monuiſſet, *caveret periculum*. Tacitus porrò Lib. primo

primo hiſtoriæ ait: XVIII. *Kalend. Febr. ſacrificanti* ( *nempe Galbæ* ) *Aruſpex Umbricius*, *triſtia exta*, & *inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit.* Et poſtea quomodo occiſus Galba fuerit, narrat. Onuphrius lib. 2. faſt. legit XVII. *Kal. Febr.* ſed contra omnium manuſcriptorum & impreſſorum Codicum fidem. Eô itaque Kal. die, qui cum decima quinta Januarii convenit, Galba peremptus. Præterea Suetonius loco laudato ſcribit, Piſonem à Galba adoptatum, *intra ſextum adoptionis diem periiſſe.* Peracta ea adoptio, ut habet Tacitus citatus, *quarto Idus Ianu.* die nempe Ianuarii decima. Ideoque die decima quinta Galba & Piſo trucidati. Denique idem Tacitus ait: *Nec aliud ſequenti quatriduo* ( *quod medium inter adoptionem & cædem fuit* ) *dictum à Piſone in publicum*, factumve. Quare dies decima Januarii Piſonis natalis, dies decima quinta emortualis fuit, quemadmodum & Galbæ. Othonem verò die decima ſexta Aprilis denatum eſſe oſtendit Dio lib. 64. ubi ait, eum regnaſſe *dies nonaginta*; vixiſſeque *annos triginta ſeptem*, *detractis diebus undecim.* Natus erat Otho, ut habet Suetonius in Othone cap. 2. *quarto Kalendas Maii Camillo Aruntio, Domitio Ænobardo Coſſ.* id eſt, die viceſimâ octavâ menſis Aprilis anni Chriſti triceſimi ſecundi, quô, ut docet Sueton. in Vitellio cap. 2. Aulo Vitellio in Conſulatu demortuo Camillus Aruntius ſuffectus eſt. Anno igitur Chriſti ſexageſimo nono, dieque viciſſima ſeptima Aprilis Otho

annos XXXVII. abſolviſſet, deme ex eo numero dies undecim, habebis diem decimum ſextum Aprilis, qui ideo emortualis Othoni fuit. Quando autem Dio tradit, Othonem imperaſſe *dies nonaginta* utrumque extremum terminum, ut ſolet, excludit, confirmatque quod diximus, mortuum eum decima ſexta die Aprilis. Vitellius denique die viceſima prima Decembris peremptus eſt. Teſtatur enim Dio lib. 64. imperaſſe eum *annum unum, decem diebus exceptis*. Kalendis Januarii dictus fuerat Imperator à Superioris Germaniæ exercitu, ut docet Suetonius: quamobrem Dio diem mortis ab eo numero excludit. Hæc ab iis, quæ in Faſtis ordinandis diximus, corrobata huic controverſiæ finem imponere debent, ex iiſque corrigendi Clemens Alexandrinus, Theophilus Antiochenus, aliique, apud quos numeri corrupti.

XX. *Cauſa octavi Conſulatus Veſpaſiani.* Octavus Veſpaſiani Conſulatus quem anno 77. Eræ Chriſtianæ, Tito VI. & Domitiano ſuffecto VI. Collegis geſſit, diu animum meum excruciavit; neque enim eum niſi juxta Regulas ſuſceptum exiſtimabam. Tandem Veſpaſianum propter Decennalia Imperij Cæſarei filiorum, dignitatem hanc ſumpſiſſe inveni: quæ & ideò ab utroque Cæſare anno uno anticipata fuêre. Id deduco ex eo quod Caius Plinius Secundus libros ſuos naturalis Hiſtoriæ dedicat Tito *Imperatori* (eo enim nomine Imperii Collegæ exornabantur) *ſextùm Conſuli*. Annis enim quibus

bus id genus ſolemnia peracta, ſcriptores opera in lucem edere conſueviſſe pluribus exemplis, infrà conſtabit. Hæc itaque Octavi Veſpaſiani Conſulatus cauſa, ideoque juxta III. Regulam ſuſceptus.

Anno Chriſti 95. diximus, Domitianum XVII. Collegâ Flavio Clemente, Conſulem, Imperii Auguſtæi Quindecennalia celebraſſe. Illud egregiè ex Euſebio in lib. 3. hiſt. cap. 18. confirmatur: *Porrò*, inquit Euſebius, *his ipſis temporibus doctrinæ Fidei noſtræ tantopere florebat, ut ſcriptores etiam à religione noſtra alieniſſimi, & perſecutionem & martyria noſtrorum monumentis ſuis tradere non dubitaverint. Qui quidem etiam tempus ipſum perſecutionis accuratè notarunt. Scribunt enim, anno principatus Domitiani quinto decimo, Flaviam Domitillam Flavij Clementis ejus, qui tunc temporis Romæ Conſul fuit; ex ſorore neptem, unà cum aliis plurimis, ob confeſſionem Chriſti, in inſulam Pontiam fuiſſe deportatam.* Perſecutio itaque Quindecennalium Domitiani Auguſti occaſione aucta. XXI. *In Quindecennalibus Domitiani perſecutio aucta.*

Anno Chriſti 136. diximus, Hadrianum Vicennalia celebraſſe, horumque ſolemnium indicium eſſe, quod Ælia juxta Euſebium eo anno condita fuerit. Pluribus tamen contendit Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis, ante bellum Judaïcum, quod *anno octavo decimo Imperii Hadriani*, finem accepit, ut ait idem Euſebius lib. 4. cap. 6. eam urbem conditam fuiſſe. Sed quidquid ſit, ſi illa non eo anno condita, ſaltem dedicata fuit; ſolent enim antiqui XXII. *Ælia aut condita aut dedicata in Vicennalibus Hadriani.*

ſcripto

ſcriptores, annum conditûs & dedicatione urbium aliquando confundere.

XXIII. *An Ælius dictus fuerit Imperator.*

Anno 137. L. Ælius Verus Cæſar Conſul ordinarius fuit. Aldus Manutius libro de Orthographia pag. 437. affert antiquam aræ dedicationem ex ruinis Salonæ urbis Dalmatiæ jam diu erutam, quam dicit, Joannem Baptiſtam Rhamnuſium è mutilo lapide reſtituiſſe: In ea hujus anni Conſules hoc modo exprimuntur: L. AELIO. CAESARE. IMP. P. COELIO. P. FI. ſed valdè dubito, ne Imperatoris nomen perperàm intruſum ſit. Neque enim Cæſarum, qui Imperatoris nomen geſſerunt, Conſulatus cum Imperatoris nomine exprimi ſolet. Ac præterea Lucius Ælius Proconſulari Imperio Donatus non fuit, ut Imperatoris nomen tulerit. Saltem ante ſecundam Imperii Romani adminiſtrationis formam non inveni eos, qui tantùm Cæſares erant, uti Lucius Ælius, Imperatorio nomine cohoneſtatos fuiſſe; niſi fortè Imperator, Ælius dictus ſit, quod decreviſſet Hadrianus Collegam Imperii eum creare, niſi fato functus eſſet.

XXIV. *Tricennalia Conſtantini M.*

Conſtantius & Albinus, qui anno Chriſti 335. Faſtis nomen dedêre, memorantur in epiſtola, quam durante Concilio Tyri eo anno habito, Presbyteri ac Diaconi Mareotici dederunt. Scripta quippe eſt, *Conſulibus Iulio Conſtantio Illuſtriſſimo Patricio, Fratre Religioſiſſimi Conſtantini Auguſti, & Rufino Albino, clariſſimis, & Deo gratiſſimis viris.* Quare errat Onuphrius in Faſtis ubi ſcribit, Conſtantium Conſtantini Imperatoris

peratoris fratris filium fuiſſe. Conſtantio Conſule; Conſtantinus Imperator Tricennalia celebravit: idque Conſtantinopoli, ut docet Euſebius lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 46. ubi poſtquam cap. ſuperiori narravit, ſe variis ſermonibus Encœniorum Baſilicæ Hieroſolymitanæ à Conſtantino in Decennalibus ſuis conſtructæ ſolemnitatem decoraſſe, dicit, paulò poſt, è Hieroſolyma profectum ſe eſſe Conſtantinopolim, & orationem in Tricennalibus Conſtantini coram eodem Imperatore recitaſſe. Celebrata ea Tricennalia die 25. Julii, qui Natalis erat Conſtantini. Horum ſolemnium plura indicia ſunt, Concilium Tyri, nuncupatio Dalmatii Cæſaris, & Encœnia Baſilicæ Hieroſolymitanæ, quæ die decimâ tertiâ Septembris peracta eſt, ut ex oratione ſancti Sophronii Hieroſolymitani Epiſcopi in Exaltationem S. Crucis itemque ex typico S. Sabæ, & ex Mæneis, ac Synaxariis paſſim omnibus conſtat. In mentem venit, inveſtigare an hoc & ſequenti ſeculo, quibus Eccleſiarum dedicationes tantâ pompâ fiebant, peragerentur die Dominicâ: comperique illum diem in iis ſolemnitatibus minimè obſervatum fuiſſe. Anno enim 335. dies 13. Septembris cum Sabbato concurrebat. Notatur quippe Cyclo Solis 8. litera Dominicali E. Idem patet ex aliis dedicationibus in Rationario Faſtorum videndis. Imò nec ſanctarum Reliquiarum tranſlationes feriâ primâ fieri ſolebant, ut examinanti liquebit. Ex die porrò, quô Tricennalia à Conſtantino celebrata, de- *Quo anni tẽpore Concilium Tyri celebratũ.*

tego tempus, quô Concilium Tyri habitum eſt; ipſo nempe Auguſti menſis initio. Cùm enim eidem Euſebius Cæſarienſis, ut docet Epiphanius hæreſi 68. interfuerit, citiùs illuc proficiſci non potuit. Unde rectè Socrates lib. 1. cap. 38. ubi dixit, Conſtantinum Synodum Tyri congregari juſſiſſe, addit: *triceſimus hic erat annus Imperii Conſtantini*, die nempe 25. Julii inchoatus. Tyro Euſebius cum aliis Epiſcopis Hieroſolymam profectus eſt ineunte Septembri, dieque 13. ejuſdem menſis dedicationi Eccleſiæ S. Salvatoris interfuit. Ex quibus liquet, Concilium illud ante Tricennalia Conſtantini inchoatum non fuiſſe. Non prætermittendus hîc error Gothofredi in Chronologia Codicis Theodoſiani, qui ait, anno Chriſti 335. Conſtantinum Magnum menſe Auguſto in Myſia Viminacii egiſſe, ubi data ab eo lex, quæ his verbis clauditur: *prid. non. Aug. Dat. Viminacio.* Ea eſt lex 21. *de Decurionibus.* Sed cùm Conſtantinus die viceſimâ quintâ Julii Conſtantinopoli fuerit; ibique per aliquot dies, ob Tricennaliorum ſolemnitatem, commorari neceſſe habuerit: fieri non potuit, ut die quartâ Auguſti, Viminacii, quæ urbs eſt ad Danubium in Servia ſita, fuerit. Nimia enim inter Conſtantinopolim & Viminacium diſtantia, quàm ut intra tam paucos dies ex una urbe in alteram perveniri poſſit. *Dat.* itaque eo in loco accipi debet pro *Redd.* id eſt, *Reddita.* Ex quibus intelligis, ſubſcriptiones legum Codicis Theodoſiani facilè lectores in errorem inducere poſſe.

Tricen

Tricennaliorum Conſtantini M. occaſione proponendum placet dubium, quod naſci poteſt ex iis, quæ de ejus Decennalibus agens parte ſecundâ cap. 3. n. 13. ſcripſi; celebrem nempe Baſilicæ Tyri dedicationem, de qua Euſebius, factam eſſe vel in Decennalibus Licinii, qui tunc Chriſtianis favebat; vel in Decennalibus Conſtãtini M. Paulinus enim Antiſtes Tyri in dedicatione pro concione tum Conſtantinum, tum Lycinium concelebravit: *adeo ut*, inquit, *quod nunquam antea contigerat, ſummi Imperatores honoris illius, quem Dei beneficio acceperunt, ſibi conſcii, jam in mortuorum ſimulachrorum faciem conſpuant, & profanos Dæmonum ritus conculcent; ac vetuſtum errorem à majoribus traditum irrideant, &c.* Ex eo, inquam dubio aliud oritur, an ſcilicet in Oriente dedicata ſint templa, Reliquiæ tranſlatæ, aliaque id genus acta iis annis, quibus Imperatores Occidentales Decennalia & hujuſmodi feſtivitates exhibebant; & vice verſa in Occidente? Id quidem in decurſu operis, factum fuiſſe, dixi, dum in aliquas dedicationes incidi, quæ niſi præter morem celebratæ eſſent, aliam cauſam non habuiſſe tunc mihi viſæ ſunt. Fateor tamen, me nihil certi adhuc ea in re detexiſſe, & tantùm ex conjectura locutum: proceſſu temporis res illa è tenebris erui poterit; quod hîc ſignificandum duxi, ut ſciat Lector quæ certa, & quæ incerta haberi debeant. Interim falſi ſunt viri doctiſſimi, qui ſcripſêre, præfatam Baſilicæ Tyri dedicationem peractam eſſe anno

XXV.
*An Baſilica dedicata in Oriente, quãdo Decennalia in Occidente acta?*

 Chriſti

Chriſti trecenteſimo decimo quarto, ſtatim poſt datam à Conſtantino M. Eccleſiæ pacem. Non enim dubitandum, quin, ſicut Gentiles templa diis ſuis dedicabant annis, quibus Decennalia & id genus feſta edebantur: ſic Chriſtiani idem præſtiterint in principio, ubi ſibi permiſſum, cùm illud poſtea in frequenti more poſitum fuerit.

XXVI. *S. Paulinus Conſul tantùm honorarius fuit.*

Annus Chriſti 325. notatus fuit hâc formulâ. *Poſt Conſulatum Gratiani Aug. III. & Equitii.* Ita enim Idacius in Chron. Caſſiodorus, & alii. Neque alia temporis notâ leges Codicis Theodoſiani hoc anno datæ conſignantur. Baronius tamen eo anno num. 1. & anno 394. num. 82. dicit, videri illum annum S. Paulino poſtea Nolæ Epiſcopo, Conſuli ordinario aſſignari poſſe, quod Auſonius, qui Conſul ordinarius fuerat Epiſt. 20. ad eundem Paulinum ſcribat,

*Paulino Auſonicus: metrum ſic ſuaſit, ut eſſes*
*Tu prior, & nomen prægrederere meum.*
*Quamquam & Faſtorum titulo prior, & tua Romæ*
*præceſſit noſtrum ſella curulis ebur.*

Sed cùm nullis in Faſtis inſcriptum Paulini nomen appareat, neque Severus, neque Uranius, neque Ambroſius, neque Hieronymus, neque Auguſtinus, aut aliorum veterum quiſquam Paulini Conſulatûs uſpiam meminerit: quod alioquin minimè prætermiſſuri videbantur, cùm illius in abjiciendis opibus, omnique ſeculi faſtu ſtupendam animi excelſitatem prædicarent, rectè inde Petrus Franciſcus Chiffletius in

in Paulino illuſtrato parte 2. cap.2. deducit, Conſulatum illum ordinarium Paulini ſuppoſititium eſſe ac commentitium. Quod enim Auſonius Paulino Trabeam & Sellam curulem epiſt. 25. ad Paulinum ac Faſtos epiſt.20. ad eundem tribuat, id rem non evincit. Fuit enim Trabea etiam Senatorum & aliorum Nobilium Romanorum, præſertim Paulini ævo: & præter Conſules, alii fuerunt curules Magiſtratus, Cenſores, Prætores Urbani, & Ædiles curules, quibus jus erat Sellæ curulis; & Faſtis non Conſulum modò, ſed & aliorum Magiſtratuum annalium nomina inſcribebantur. Geſſiſſe tamen Conſulatum, non autem aliam dignitatem hujuſmodi inſignibus decorari ſolitam, Paulinum, oſtendit ipſe Auſonius, cùm ait ſeipſo Conſule Paulinum *Faſtorum titulo* priorem fuiſſe. Eſt enim Auſonii comparatio inter æquales, licèt diverſi generis. Sed Paulinum Conſulem ſuffectum fuiſſe, quod ſcribit ibidem Chiffletius; minimè exiſtimandum. Per hæc enim tempora, quibus Conſules ordinarii annui; Conſules honorarii, non verò ſuffecti in uſu erant.

Anno 381. *Flavius Eucherius, & Flavius Syagrius:* XXVII.
anno verò ſequenti, *Antonius & Afranius Syagrius* *Conſules*
Conſules ordinarii fuêre. Quod patet, non tantùm *a.* 381.
*&* 382.
ex variis Faſtorum conditoribus; ſed etiam ex pluribus legibus utroque anno emiſſis, ut videre eſt in Codice Theodoſiano. In utroque tamen Conſulatu multipliciter erratum eſt. Primùm à Socrate lib.5.cap.

20. Marcellino in Chronico, ac Proſpero in Chronico ſecundùm editionem Pontaci, aliiſque quibuſdam. Eucherium enim, ac Evagrium Conſules profitentur, Evagrii loco *Syagrii* nomine mendosè edito. In Teſtamento D. Gregorii Nazianzeni à Baronio relato anno 389. num. XXIV. uterque Conſul dicitur *Flavius.* Sed in editione ejuſdem teſtamenti, quam correctiorem dedit Daniel Papebrocius in vita ejuſdem Sancti die nonâ Maii cap. 14. perperàm ſcriptum eſt: *Flavius Evagrius.* Secundò à Baronio in Annalibus, Calviſio in opere Chronologico, & Gothofredo in Proſographia Codicis Theodoſiani, qui priorem Syagrium cum poſteriori confundunt: quaſi idem Syagrius bis Conſul duobus annis conjunctis proceſſerit. Quem in errorem nos induxit Onuphrius, qui ſcribit, Auctorem Chronici Alexandrini & Caſſiodorum anno 382. Syagrium cum numerali notâ efferre. Quod quidem de Auctore Chronici Alexandrini verum, ſed de Caſſiodoro falſum. Sed alii Faſtorum Scriptores, & leges Codicis Theodoſiani in eo anno datæ Syagrium ſine iterationis nota edunt. Præterea Syagrius, qui Antonio Collegâ Conſul fuit, Afranius vocabatur, ut nos docet Sidonius in libri primi epiſtola ſexta. Tertiò erratum ab eodem Onuphrio & à Calviſio, qui Syagrium hunc perperàm poſtremum vacant. Solet enim Onuphrius, ut à Sirmondo in Notis ad laudatum Sidonii locum obſervatum, nomina, quæ ſemel in uno quopiam conjuncta invenerit,

nerit, in omnibus, quos eorum aliquo affectos videt, copulare. Neque etiam verum eſt, quod idem Onuphrius ſcribit, Syagrium, qui Præfectus Prætorio fuit,ut videre eſt apud Gothofredum in proſographia verbo *Syagrius*, vocatum fuiſſe poſtumum, ut ibidem oſtendit Sirmondus. Denique peccatum ab eodem Onuphrio, qui ex eo quod in Inſcriptione quam refert, legatur: *Fl. Annius Eucharius Epiphanius Præfect. Urbi, &c.* perperam deducit, Eucherium dictum etiam fuiſſe Eucharium & Epiphanium. Et quia ea Inſcriptio Romæ extat, eum fuiſſe Conſulem Occidentalem. Eucherius enim, qui anno 381. Conſul fuit, alius eſt ab Euchario Epiphanio etiam dicto, annoque Chriſti 412. Urbi Præfecto, & ab Euchario,qui eodem anno 412. Proconſul Africæ fuit, ut videre eſt in Chronologia Codicis Theodoſiani, ejuſque proſographia, in quibus eo anno 412. aliquæ leges Euchario Proconſuli Africæ, aliquæ Epiphanio Præfecto Urbi inſcribuntur.Quare Gothofredus laudatus Epiphanium, Eucharium & Eucherium rectè diſtinxit.

XXVIII. *Utraque Honorii Imp. Quinquennalia rectius conſtituta.*

Pag.277. diximus, Honorium Imperatorem Quinquennalia Imperii vivente patre initi edidiſſe, anno Chriſti trecenteſimo nonageſimo octavo, anno verò quadringenteſimo Quinquennalia Imperii poſt patris mortem ſuſcepti celebraſſe: re tamen magis examinatâ, comperimus, priora Quinquennalia in annum 399. dilata fuiſſe: eo enim anno, multa eorum indicia extant in Codice Theodoſiano, *l.17.de Paganis,*

*nis*, Paganorum feſtos conventus, voluptatum editiones, feſta convivia, profanis tantùm ritibus prohibitis, per publica vota conceſſit per Africam Honorius. D. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei cap. ult. ſcribit, Theodoro Conſule, præfato nempe anno, Gaudentium & Iovium comites in Africa Carthagine deorum templa ſubvertiſſe; & ſimulachra fregiſſe Honorii juſſu, XIV. Kal. Aprilis. Prætereà quinto Kalendas Maias celebratum eſt quintum Concilium Carthaginienſe, ubi legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius ad Honorium Imperatorem, ut pro confugientibus ad Eccleſiam reſcriptum impetrarent. Quæ legationes hujuſmodi ſolemnium annis fieri conſueverant. Plura ſuppeditabit Chronologia Codicis Theodoſiani eo anno. Poſteriora verò Honorii Quinquennalia anno quadringenteſimo exhibita fuiſſe, multa indicant. Primùm Conſulatus Stiliconis Imperatoris ſoceri, ſecundò hiſtoria Eccleſiaſtica Sulpicii Severi, quæ in Stiliconis Conſulatu deſinit. Concilium quintum Carthaginienſe *die ſexta Kalendarum Iunii* Carthagine habitum, quod eo anno, non verò 399. Congregatum fuiſſe, doctè oſtendit Scheleſtratius diſſert. 3. de Eccleſia Africana, cap. 9. quâ de re idem Auctor legendus. Videndus etiam Gothofredus hoc anno, in Chronologia Codicis Theodoſiani, ubi plures leges horum Solemnium notæ recitantur. Sic etiam Eutropii, cui totam Imperii Orientalis adminiſtrationem Arcadius Imperator

tradide

tradiderat, Conſulatus Kalendis Janvarii anni trecenteſimi nonageſimi noni initus character eſt Quinquennaliorum Arcadii poſt Theodoſii M. patris mortem imperantis eo anno celebratorum.

XXIX. *Quo anno Joannes tyrannidem arripuerit.*

Anno 424. loquuti ſumus de Joanne Tyranno, qui anno antecedenti, mortuo Honorio Auguſto, Imperium Occidentale arripuit: Ille in prælio captus, *dextrâ manu priùs amputatâ. Poſtea etiam capite truncatus eſt, cùm per unum àc dimidium annum tyrannidem exercuiſſet*, inquit Philoſtorgius in fine libri 12. Quare ea mors non anno 424. ſed ſequenti contigit. Marcellinus hanc invaſionem perperàm conſignat anno 424. rectius Proſper anno 425. oppreſſum ſcribit, ac poſt Honorii obitum, imperium invaſiſſe anno nempe 523.

XXX. *Annus mortis Gallæ Placidiæ.*

Quoad Gallam Placidiam, de qua eodem anno egimus, obiit ea Romæ, ut teſtis eſt Idacius in Chronico, non quidem anno 451. ut ille ait, ſed anno 450. *quinto Kalend. Decemb.* ut docet Proſper in Chronico auctiori, quod quantum ad annum, repetit in Chronico Imperiali. Baronius anno 425. num. IV. nummum exhibet, in cujus altera parte Valentinianus Auguſtus repræſentatur cum his verbis circùm, DN. PLACIDUS VALENTINIANUS P.F. AUG. dextrâ volumen, ut creditur, Evangelii, ſiniſtrâ ſuper globum, geminam crucem, margaritis ornatus tenens. In antica parte conſpicitur Galla Placidia Auguſta ejus mater; dextrâ erigens, quæ oppreſſa à

Joanne Tyranno jacebat, Italiam, ſiniſtrâ verò gemmatam crucem geſtans, cujus potentiâ Occidentale Imperium abſque ullo fermè negotio recepiſſet. Ita Baronius, qui addit, nummum illum eo anno cuſum. Sed res longè aliter ſe habet; cuſus enim fuit in Tricennalibus Valentiniani & Gallæ ejus matris, cùm circa effigiem Placidiæ legatur: VOTIS XXX. MULT. XXXX. Ex quibus colligitur, ea ſolemnia eodem tempore à matre & filio celebrata. Alibi enim diximus in nummis Imperatorum Chriſtianorum, annis quibus ea ſolemnia edita percuſſis, ſæpe repræſentatam fuiſſe duplicem crucem ſupra globum, ut eamdem de Orbe triumphaſſe ſignificarent Imperatores.

XXXI. *Initium Epiſcopatûs Lupi & Sidonii Quinquennaliorum ope detectum.*

Anno 428. Valentinianum tertium Cæſarei Imperii Quinquennalia celebraſſe, indicat *l. ultima de tironibus*, quæ lib. 7. Codicis Theodoſiani titulo 13. legitur, quâ Proconſularis Africæ Sacerdotes à tironum præſtatione declarantur immunes. Horum Quinquennalium beneficio initia præſulatûs duorum Sanctorum Epiſcoporum, Lupi nempe Trecenſis, & Sidonii Apollinaris Arvernenſis, hactenùs ignota detexi. Auctor Vitæ S. Lupi apud Surium XXX. Julii ait, lupum cùm in Inſula Lerinenſi annum unum egiſſet, *ad Trecenſem Epiſcopatum raptum eſſe: exinde biennio exacto, Germanum comitatum in expeditione Britannica.* Obita ea S. Germani Legatio anno Chriſti quadringenteſimo vigeſimo nono, ut docet Proſper in Chronico. Unde recentiores cum Baronio an-

no 472.

no 472. num. XIV. Lupum anno 427. ſedere cœpiſſe, unanimi conſenſu deducunt. At eos falli, modus numerandi annos Lupi à Sidonio Apollinari uſurpatus, manifeſtè oſtendit. In Epiſtola enim prima ad Lupum libri ſexti legitur : *cùm primo poſt deſudatas militiæ Lerinenſis excubias, & in Apoſtolica ſede novem jam decurſa quinquennia, utriuſque ſanctorum ordinis quemdam te conclamatiſſimum primipilarem ſpiritualia caſtra venerentur, &c.* Scripta ea epiſtola à Sidonio, poſtquam Epiſcopus Arvernenſis creatus eſt, anno nempe Chriſti 573. à quo, ſi novem quinquennia, quæ annos XXXXV. conficiunt, retrocendo numeres, pervenies ad præfatum Chriſti annum quadringenteſimum viceſimum octavum, Valentiniani Tertii Quinquennalibus addictum. Neque dubitandum, quin ad ea reſpexerit Sidonius, cùm præter morem, Epiſcopatûs annos per quinquennia numeret. Perſtat in eodem loquendi modo lib. 9. epiſtola undecima, ubi de eodem Lupo loquens ait : *jam per quinquennia decem non æquævis Sacerdotibus tantùm, verùm & antiquis, quoties collatus, antelatuſque ſis, &c.* Alludit itaque Sidonius ad Valentiniani Quinquennalia ; ideoque & ea anno 428. peracta, eôdemque Lupus ad Eccleſiam Trecenſem promotus. Neque refert, quod S. Lupi vitæ Auctor his verbis utatur ; *exacto biennio.* Nam tam Græcos, quàm Latinos Auctores biennium inceptum tranſactum vocare, pluribus exemplis aliàs demonſtrabo, & in hac diſſertatione aliqua me retuliſſe memini.

XXXII. *Præcedens doctrina cō-firmatur.* Porrò novem ea quinquennia integra eſſe numeranda; ideoque priorem præfatam Sidonii epiſtolam ſcriptam eſſe anno 473. non verò antecedenti, ut Baronius loco laudato putabat, omneſque ſibi perſuasêre, colligo, ex aliis ejuſdem Sidonii verbis. Is lib.9. epiſt.12. Oreſio ſcribens Pontificatûs ſuimet annos per Olympiadas numerat, aitque: *poſtquam in ſilentio decurri tres Olympiadas.* Annos duodecim tres Olympiades reddunt. Quare tot annos jam Epiſcopus fuerat Sidonius, quando hanc ad Oreſium epiſtolam ſcripſit, ineunteque aliqua Olympiade, Antiſtes renunciatus fuerat. Alioquin eô loquendi modô ſibi inuſitato non uteretur. Cùm itaque anno Chriſti 463. Olympias trecenteſima decima tertia cœperit, eo anno dictus eſt Epiſcopus Sidonius, eaque ad Oreſium epiſtola non anno 484. ut eo anno num. 136. Baronius autumat, ſed ſequenti data eſt. Si enim Sidonius anno 472. Eccleſiæ Arvernenſis regimen accepiſſet, nunquam annos Præſulatûs ſui per integras Olympiadas numerare potuiſſet. Ex quibus intelligis, quantum Quinquennaliorum & id genus feſtorum notitia ad rem chronologicam conferat, cùm eorum ope loca difficillima, clariſſima reddantur, graviſſimique nodi quibus vix aliô mediô te extricaveris, ſolvantur.

XXXIII. *Libri de Decennalibus Imp.* Solitos fuiſſe Scriptores opera ſua aut terminare, aut publicare in Imperatorum Quinquennalibus & id genus feſtis, ab iiſque eadem incipere, in hac Diſſertatione

tatione obſervavimus. Juvat modò illud aliquot illuſtribus exemplis demonſtrare. Tàm Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam Chronologici Canones, Euſebii anno trecenteſimo viceſimo quinto, quô Conſtantinus Nicomediæ Vicennalia celebravit, finiuntur. Socrates & Sozomenus, qui Euſebii hiſtoriam continuarunt, ſuas abſolvunt, ſeptimo decimo Conſulatu Theodoſii Junioris, uti de ea, quam ſcripſit, teſtatur Socrates in illius calce. Cadit is Conſulatus in annum 439. quô idem Theodoſius octava Quinquennalia Imperii vivente patre initi edidit. Theodoretus in fine hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ ait: *quinque ac centum annorum ſpatio, res geſtas hac hiſtoria complectitur: ab Arii quidem veſania ducens exordium; deſinens verò in obitu præſtantiſſimorum virorum, Theodori atque Theodoti.* Baronius anno 427. num. XXV. & Valeſius in calce Notarum ad Theodoretum, plurimûm ſe torquent, ut à quo anno initium duxerit, & in quo deſierit Theodoretus, invenire poſſint. Baronius horum annorum quinque ſupra centum, initium deducit ab anno Chriſti 323. finem verò credit, annum Chriſti 427. Valeſius exiſtimat, anno ſequenti eam hiſtoriam terminari. Cæteri Scriptores vel à Baronio, vel à Valeſio ſtant. Sed ex centum & quinque annis, quos Theodoretus Hiſtoriam ſuam complecti dicit, ſubodorari promptum erat, eum ab aliquibus Quinquennalibus aut Decennalibus, aut id genus feſtis, hiſtoriam ſuam & incœpiſſe & abſolviſſe; cùm numerus ille,

*publicari ſoliti.*

xxi. quinquennia conficiat. Quod quantum ad ejus initium, nos docet Gennadius in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ubi de eodem Theodoreto loquens dicit, incœpiſſe eum *à fine librorum Euſebii, id eſt, à Vicennalibus Conſtantini.* Imò & ipſe Theodoretus, qui capite primo libri primi ſuæ hiſtoriæ, inquit: *& Euſebius quidem Palæſtinus à Sanctiſſimorum Apoſtolorum temporibus exorſus, res in Eccleſiis geſtas, uſque ad Deo acceptum Conſtantini principatum, perſcripſit: ego verò à fine hiſtoriæ illius initium operis mei ſumam:* ubi Græcum habet... μέχρι τῆς Κωνσταντίνου θεοφιλοῦς βασιλείας, id eſt, uſque ad monarchiam Conſtantini: alioquin Hiſtoriam ab anno 306. quô Conſtantinus regnare cœpit, Theodoretus inciperet, quod nullus dixerit. Optimè itaque Gennadium Theodoretum intellexit, quando ſcripſit, eum à Vicennalibus Conſtantini, Hiſtoriam ſuam exorſum, id eſt, ab anno 325. quô monarchia Conſtantini inchoata eſt; qui locus egregius eſt ad confutandam communem ſententiam quæ eam anno 324. inchoatam credit. Si igitur anno Chriſti 325. addas centum ac quinque, pervenies ad annum 430. qui Theodoreti Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ meta & terminus eſt, quôve Theodoſius Imperator, Imperii vivente patre ſuſcepti Tricennalia celebravit. Res tamen anno 430. geſtas Theodoretus non attigit, Euſebii, quem continuat, exemplo, qui rerum anno viceſimo Conſtantini Magni, actarum, nullam neque in Chronico, neque in Hiſtoria

mentio

mentionem facit. Quod à Theodoreto eò majori ratione præſtitum, quod Tricennalia Theodoſii, menſe Januario anni 430. celebrata ſunt.

Cùm verò Theodoretus in obitu Theodori Mopſueſtiæ, & Theodoti Antiochiæ Epiſcoporũ ſe hiſtoriam ſuam abſolvere in ejus calce ſcribat: liquet, erratum eſſe à viris doctiſſimis, dum horum Præſulum mortem anno 427. conſignant. Ex quo errore alius naſcitur, ut Joannis nempe Antiocheni in Hiſtoria celeberrimi initium & finem perperàm collocent. Sed ex epiſtola Acacii Berœenſis ad S. Cyrillum ſcripta circiter Junii finem anni quadringenteſimi triceſimi, quæ legitur in prima parte Concilii Epheſini, confutantur; noſtraque ſententia validè confirmatur. Ait enim Acacius: *pietatis tuæ epiſtolam ſanctiſſimo Ioanni Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopo legi curavi; quam ille quoque ſummâ attentione, nec parvo doloris ſenſu audivit. Nam licet recens admodum ad Epiſcopatum venerit: eadem tamen vult & ſentit, quæ nos ſenes.* At ſi anno quadringenteſimo viceſimo ſeptimo, ut vult Baronius, Theodotus vivendi finem feciſſet: cumque Joannes in Epiſcopatu Antiocheno excepiſſet, anno quadringenteſimo triceſimo, non diceret Acacius, Joannem *recèns admodum* ad Epiſcopatum veniſſe.

XXXIV. *Ex initio Epiſcopatus Ioannis Antiocheni deducitur annus, in quo deſinit hiſtoria Theodoreti.*

Denique D. Hieronymus librum *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* anno Chriſti trecenteſimo nonageſimo tertio, Theodoſii Magni Quinquennalibus nobilitato, publicavit; cùm tam in prooemio, quàm in fine teſtetur,

XXXV. *Liber de Scriptor. Eccleſiaſt. ab Hieronymo in*

*Quindecennalibus Theodoſii ſcriptus.*

teſtetur, ſed illum ſcripſiſſe anno decimo quarto ejuſdem Theodoſii Imperatoris, qui die decimâ nonâ Januarii ejuſdem anni Chriſti abſolvebatur. Nec obſtat quod Baronius anno 389. num.XI. ſcribat, librum illum anno antecedenti in lucem editum eſſe, nam Suidas verbo γρηγόριος tradit; D. Gregorium Nazianzenum diem obiiſſe anno Theodoſii Magni decimo tertio, ætatis verò ſuæ nonageſimo exacto, Chriſti nempe trecenteſimo nonageſimo primo. Quomodo autem hoc verum eſſe poteſt, ſi liber de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſcriptus non fuerit, ſeu veriùs in lucem emiſſus, initio anni trecenteſimi nonageſimi tertii? cùm in eo Hieronymus de Gregorio Nazianzeno loquens dicat: *deceſſit ante fermè triennium, ſub Theodoſio Principe?* hæc Hieronymi verba Baronium impulêre, ut Gregorii Nazianzeni obitum anno trecenteſimo octuageſimo nono contigiſſe exiſtimarit; ſcripſeritque, Suidam erraſſe tam in anno mortis, quàm in anno ætatis ejuſdem Nazianzeni: quem tamdiù vixiſſe à veritate alienum putat. Baronium omnes, qui de rebus geſtis D. Gregorii Nazianzeni locuti ſunt, ſequuntur, præter Danielem Papebrocium, qui in Actis Sanctorum die nona Maii S. Gregorii Natali; longævam hujus ſancti Antiſtitis vitam egregiè probat; ſed qui in anno ejus emortuali aſſignando, à Baronio non recedit. At Suidam, annum mortis, & ætatem Nazianzeni rectè conſignaſſe; ideoque librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis ab Hieronymo, initio

anni

anni trecenteſimi nonageſimi tertii, publicatum fuiſſe, aliàs manifeſtum faciam.

XXXVI. *Encœnia Baſilicæ S. Anaſtaſiæ Theodoſio Jun. imperante celebrata.*

Anno 462. de dedicatione Eccleſiæ S. Anaſtaſiæ juxta Acta S. Marciani à Bollando & Henſchenio illuſtrata locuti ſumus. Poſtea in Actis ſanctorum menſis Maii anno elapſo in lucem editis legimus in vita S. Gregorii Nazianzeni die nonâ Maii, in notis ad caput nonum, & in Commentario prævio ad vitam S. Iſidori Martyris in Inſula Chio, die decimâ quintâ Maii, Papebrocium reperiſſe in Bibliotheca Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis vitam aliam S. Marciani à Sergio Auctore coævo ſcriptam, ex qua quæ à Bollando & Henſchenio publicata eſt, magnam lucem accipere poteſt. Exiſtimat itaque Papebrocius S. Marcianum Baſilicam S. Anaſtaſiæ ædificaſſe circa annum 425. annos natum triginta vel quadraginta; & qui dedicationi ejus interfuerunt Imperatores, fuiſſe non Leonem & Verinam, uti Bollando viſum; ſed Theodoſium Juniorem, ejuſque uxorem Eudociam, ac ſororem Pulcheriam. Nam quod imperante Marciano, id eſt poſt annum 450. floruiſſe dicatur S. Marcianus; id eò pertinere arbitratur Papebrocius; quod ſub extremos hujus Imperatoris, ac vitæ ſuæ annos primùm factus ſit magnæ Eccleſiæ Oeconomus, qui eatenus in S. Anaſtaſia exercuerat ſacerdotales functiones, diù ante, uti ex vita à Sergio ſcriptâ colligitur, & in juventute ſua, ordinatus presbyter. Quomodo enim potuit eam Baſilcam condidiſſe prælaudatus Sanctus ultra

annum 458. & illius ut conditæ meminiſſe Sozomenus, lib. 7. cap. 5. qui hiſtoriam ſuam dedicavit Theodoſio Iuniori; eamque ultra annum 439. non protraxit: niſi eâ Theodoſio Juniore imperante ac S. Marciano adhuc preſbybero, ædificata fuerit? Ita Papebrocius. Sed hæc conjectura minimè, admittenda, cùm Theophanes in Chronico, anno mundi ſecundùm Alexandrinos 5950. qui Kalendis Septembris anni Chriſti quadringenteſimi quinquageſimi ſeptimi incipit, ſcribat: *eodem anno S. Anaſt. ſiæ corpus Sirmio delatum, in ejus templo ad Dominici porticus depoſitum.* Ex quo colligere eſt, templum in ejus honorem, jam tum quidem ædificatum; ſed nondum dedicatum fuiſſe. Standum itaque Metaphraſti, qui Vitam S. Marciani ſcripſit; quique eam Eccleſiam Gennadio Eccleſiam Conſtantinopolitanam adminiſtrante, poſt annum nempe 458. dedicatam inſinuat. Neque mirum, Sozomenum, qui in anno Chriſti 439. hiſtoriam ſuam abſolvit, de egregio illo S. Anaſtaſiæ templo loqui: cùm Theodoretus, cujus hiſtoriæ meta annus 429. lib. 5. cap. 39. tradat bellum anno Chriſti 420. Romanos inter & Perſas ortum, *triginta jam elapſis annis* adhuc permanere. Sicut igitur ex his Theodoreti verbis inferre debemus, hunc Auctorem anno Chriſti quadringenteſimo quinquageſimo hiſtoriam ſuam ſcripſiſſe, quod tamen hactenùs non animadverſum: ita ex his, quæ Sozomenus habet de S. Anaſtaſiæ templo poſt Marciani Imperatoris

mortem

mortem conſtructo, deducendum, eum ſcriptorem licet hiſtoriam ſuam ad annum tantùm Chriſti quadringenteſimum triceſimum nonum perduxerit: eam tamen in lucem dediſſe circa annum Chriſti 449. Scripſit enim poſt Theodoretum, quem aliquando ſupplet ac emendat, ut obſervat Valeſius in Præfatione ad hiſtoriam Sozomeni; ex quo & ea præfatio ſupplenda, in qua non indicatur annus, quo Sozomenus hiſtoriam ſuam ſcripſit. Exiſtimo itaque, templum illud, quando Sozomenus hiſtoriam ſuam publicavit, ædificatum quidem fuiſſe; at nondum dedicatum. Cujus dedicationis annus adhuc in obſcuro eſt.

Anno Chriſti 463. Vivianum & Felicem ex Marcellino in Chronico edidi. Sed Felicis loco, ſtatuendus *Cæcina Baſilius*, quem omnes Faſti exhibent, Caſſiodorus in Chronico, Auctor Chronici Alexandrini, Marius Aventicenſis, Chronicum à Cuſpiniano publicatum, Epiſtola nona Hilarii Papæ ad Leontium, quæ dicitur *data VI. Idus Octob. Baſilio V. C. Conſule:* ac denique Epiſtola undecima ejuſdem Pontificis ad Epiſcopos, qui de Mamerti cauſa cognoverant, *data VI. Kal. Martias P.C. Baſilii V.C. Conſulis.* Ex quo & patet, Conſulem eum Occidentalem fuiſſe. Cùm enim Occidentales unius tantùm Conſulis in Actis publicis mentionem faciebant, non alium quàm in Occidente creatum memorare ſolebant: ſicuti è contra Orientales Orientalem. Quæ regula eſſe poterit ad XXXVII. *Conſules anni 463.*

 digno

dignoſcendum, quiſnam ex Conſulibus in Oriente; quiſnam in Occidente annum aperuerit; licet, ut alibi dixi, quamvis rariùs, aliter aliquando factum fuerit, præſertim cùm Imperatores Conſulatum gerebant. Baſilium porrò Cæcinam dictum fuiſſe, docet Sidonius epiſtolâ nonâ libri primi, ubi ejuſdem hortatu ait, ſe panegyricum Anthemii dixiſſe. Videtur itaque Marcellinum perperàm exhibuiſſe Felicem Viviani Collegam, qui ab aliquibus ex Auctoribus citatis *Bibianus* vocatur; niſi forſan Baſilius dictus ſit etiam Felix.

XXXVIII. *Conſules anni 466.* Anno 466. Leonem Auguſtum III. & Tacianum Conſules profeſſus ſum ex Onuphrio in Faſtis. Baronius tamen eodem anno num. 1. tradit, Tatianum ex divinatione abſque aliquo teſte aut veroſimili conjecturâ ab Onuphrio Collegam dici Leonis: ſed perperàm: Utrumque enim Conſulem Auctor Anonymus à Cuſpiniano editus & Marius Aventicenſis proponunt.

XXXIX. *Zeno & Juſtinianus Quinquennalia iterarunt.* Paginâ 292. Non meminimus advertere, Zenonem Imperatorem duplicia Quinquennalia & id genus feſta edidiſſe; priora à die, quo vivente Leone Juniori filio, in Imperii conſortium adſcitus eſt; poſteriora a die, quo poſt ejus mortem ſolus imperavit deducta. Quod idem de Juſtiniano Imperatore Juſtini Senioris per aliquot menſes Collegâ, ac poſt ejus obitum ſolo Imperatore, dicendum. Priora itaque Juſtiniani Vicennalia anno 547. acta, ut jam ſubodorati eramus.

Paginâ

Paginâ 97. & 295. primam Theodorici Gothorum Regis Epocham nemini hactenùs obſervatam, ab anno 490. petendam eſſe diximus. Re tamen maturius examinatâ comperimus ab anno antecedenti eam deſumendam. Eô enim anno, Euſebii & Probini Conſulatu notato, ſcribit Caſſiodorus in Chronico: *his Coſſ. feliciſſimus atque fortiſſimus D. N. Rex Theodoricus intravit Italiam, cui Odoüacer ad Iſontium pugnam parans victus cum tota gente fugatus eſt. Eodem anno repetito conflictu Veronæ vincitur Odoüacer.* Hunc etiam Theodorici in Italiam hoc anno ingreſſum memorant Marcellinus & Marius Aventicenſis in Chronicis. Id egregiè confirmo ex Eugipio, qui in vita S. Severini Noricorum Apoſtoli de Odoacre loquens ait: *dum memoratum Regem multi nobiles coram ſancto viro, humanâ (ut fieri ſolet) adulatione laudarent, interrogat, quem Regem tantis præconiis prætuliſſent. Reſpondentibus illis Odoacrem; inquit vir Dei: Odoacer integer erit inter tredecim & quatuordecim annos, videlicet regnum integrum ſignificans.* Anno quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto *levatus eſt Odoacer Rex X. Kal. Septemb.* inquit Auctor Anonymus à Cuſpiniano editus anno verò quadringenteſimo octuageſimo nono, exeunte Septembri, victus eſt idem Odoacer à Theodorico, ut docet Anonymus à Valeſio in calce Ammiani. Quare vera fuit S. Severini prædictio, neque dubium, quin ab ea victoria Theodoricus Regem ſe Italiæ dixerit. Quod ex eo magis liquet, quod idem Anonymus

XXXX. *Prior Theodorici Italiæ Regis Epocha.*

Voleſianus de Odoacre ſcribat: *manſit in Regno annos XIII.* licet Odoacer, ſi Regnum ejus numeratur, à die, quo Rex creatus, ad annum quadringenteſimum nonageſimum tertium, quô *tertio nonas Martias*, ut habet Anonymus à Cuſpiniano publicatus, occiſus eſt, & quô ſecunda Theodorici Epocha, quæ ſola hactenus cognita, inchoatur, Odoacrem anno Septemdecim regnaſſe certum ſit. Juxta itaque præfatum annum quadringenteſimum octuageſimum nonum, Decennalia & id genus feſta à Theodorico celebrata eſſe, dicendum; ideóque & Decennalia prioris Imperii Romæ anno quingenteſimo peracta, præter legitimum tempus edita eſſe.

XXXXI. *Gothi & Romani ab Imperatore Orientis Conſules dicti.* Antequam à Theodorico diſcedam, obſervo cum Valeſio in Notis ad Auctorem Anonymum, quem in calce Hiſtoriæ Ammiani edidit, quandiu Gothi in Italia regnavêre, Magiſtratus publicos penes Romanos manſiſſe, hiſque ſemper permiſſum fuiſſe, ut ab Orientis Imperatore quotannis Conſulatum acciperent. Teſtatur id Procopius in lib. 2. Gothorum cap. 5. *omnibus præterea urbanis antehac Magiſtratibus Romani perfungebantur, Gothus vir nemo eorum particeps factus: vel procedat in medium qui profari nos iſta non verè exiſtimet: addat & Conſularem quiſpiam dignitatem, quâ etſi Gothi ab Orientis Imperatore donati, Romanis tamen perfungi permiſerunt:* ita Procopius. Et Caſſiorus lib.8. Variarum Epiſt.1. docet, Eutharicum Theodorici Italiæ Regis generum, qui anno Chriſti quingenteſi

genteſimo decimo nono Faſtis nomen dedit,trabeam Conſularem à Juſtino Auguſto accepiſſe. *Vos genitorem meum in Italia palmatæ claritate decoraſtis*, inquit Athalaricus Gothorum Rex Eutharici filius, Juſtiniano Auguſto loquens. Ex quo corrigendum quod diximus part. 1. cap. 8. num. 6. & delenda hæc verba, *Sicuti quando his verbis Leonis Iunioris Conſulatum profitetur, domino Leone Iuniore Aug. Coſ.* quæ neſcio quomodo huc irrepſerint. Theodricus itaque Conſules Occidentis non deſignavit, ſicut ſoliti erant Imperatores qui eum præceſſerant.

Paginâ 302. Juſtinus, qui anno 540. Conſul ordinarius proceſſit, alius eſt à Juſtino, qui Juſtiniano avunculo in Imperio ſucceſſit; licèt Noriſius Diſſertatione de Synodo quinta cap. 9. §. 2. unum & eundem eſſe ſcripſerit. Diſertè id docet Continuator Marcellini, qui ſub Juſtini Conſulatu, anno nempe 540. ſcribit: *Parthi in Syriam ingreſſi multas urbes ſubvertunt, contra quos Germanus arma arripiens Iuſtinum filium, eundemque Conſulem in ipſis faſcibus ſecum ducit.* Juſtinus autem, qui poſt Juſtinianum imperavit, *Vigilantiæ ſororis Iuſtiniani Auguſti filius patre Dulciſſimo natus eſt*, inquit Victor Tununenſis, qui tunc vivebat, in fine Chronici ſui. Joannes Biclarienſis, qui Victoris Tununenſis Chronicon continuavit, anno 2. Juſtini Junioris ſcribit: *Iuſtinus filius Germani Patricii, conſobrinus Iuſtini Imperatoris, factione Sophiæ Auguſtæ in Alexandria occiditur.* Plura de Juſtino Germani filio, qui ob peritiam XXXXII.

*Iuſtinus Iunior alius à Iuſtino Germani filio.*

ritiam rei militaris, & ob dignitates, quas geſſerat, in magna gloria erat, Evagrius initio libri quinti.

XXXXIII. *Quo anno Juſtinus Junior Conſul fuit.* Pag. 331. diximus, Juſtinum Juniorem anno 567. Conſulatum geſſiſſe. Noriſius tamen loco laudato ait: *Faſti plerique circa annum 566. errarunt. Nam Appendix Marcellini Comitis Indict. 14. XXV. poſt Conſulatum Baſilii V. C. quo anno illud Auctuarium terminatur. Sed planè expungendus eſt character ille Conſularis. Nam anno 566. Juſtinus novus Imp. Conſulatum II. geſſit; prior enim ſumptus fuerat* 540. Sed ex dictis hæc evaneſcunt, certiſſiméque conſtat, Juſtini Junioris Conſulatum anno tantùm 567. geſtum eſſe: quod valdè obſervare refert, ut Conſulatûs & Imperii anni ſine errore conjungi poſſint.

XXXXIV *Tiberii Cōſtantini Cōſulatus.* Pag. 333. & 334. diximus, Tiberium Conſtantinum anno quingenteſimo ſeptuageſimo nono, Conſulatum geſſiſſe, ejuſdemque Imperatoris annos à Cæſarea dignitate eidem anno 574. *menſe Decembri, feriâ ſextâ*, collatâ, plerumque deductos fuiſſe: cujus rei exemplum extat in antiquo Codice relato à Dandulo in Synodo Aquileienſi apud Gradi Inſulam coacta: *Imperante Sereniſſimo Tiberio Conſtantino Auguſto, anno Imperii ejus quinto eodem Conſule, ſub die tertio Nonarum Novembrium Indictione decimâ tertiâ.* Hanc ſubſcriptionem refert Noriſius Diſſert. de Quinta Synodo cap. 9. §. 3. ex eaque deducit Tiberium Idibus Novembris anni 574. dictum fuiſſe Cæſarem, quæ & Onuphrii opinio fuit; quòd eò die Juſtinus Junior

Juſtinia

Juſtiniano demortuo ſucceſſiſſet. Sed ex ea ſubſcriptione id minimè ſequitur, ſed tantùm, Auctorem Chronici Alexandrini erraſſe, qui anno 574. menſe Septembri, Tiberium Cæſarem renunciatum eſſe ſcribit: Character feriæ à Theophylacto Simocatta obſervatus hanc Noriſij, Onuphriique opinionem prorsùs evertunt. Anno enim 574. Idus Novembris non cum feria ſexta, ſed cum feria quarta concurrunt. Nam is Chriſti annus notatur Cyclo Solis 23. literâ Dominicali G. Ex ea ſubſcriptione liquet, Conſulatum Tiberii Conſtantini optimè à nobis conſignatū fuiſſe.

XXXXV. *Conſulatus Mauricii anno 584. geſtus.*

Pag. 337. Scripſimus, Mauricium Imperatorem anno tantùm Chriſti 584. Conſulatum ſumpſiſſe. Noriſius tamen Diſſert. de quinta Synodo cap. 9. §. 3. eam dignitatem anno antecedenti ab eo Imperatore geſtam ex his Theophylacti Simocattæ verbis lib. 1. cap. 12. deduci exiſtimat: *agebatur annus Mauricii ſecundus, cùm hyeme conſul creatus*, *&c.* quare inquit Noriſius anno 583. quô ſecundus Mauritii annus inchoatus eſt, Conſul idem Imperator proceſſit, ideoque annus Chriſti 584. notatus eſt hâc formulâ, *Poſt Conſulatum Mauritii:* annus verò 591. iſtâ *VII. poſt Conſulatum*, cùm S. Greg. lib. 2. epiſt. menſe Septembri Indict. X. ſcribat: *Temporibus Papæ Gregorii Conſulatus Mauricii Auguſti anno ſeptimo depoſitus eſt Laurentius.* Indictio enim X. character, eſt anni Chriſti 591 At non advertit vir Eruditiſſimus, Gregorium hoc loco uti loquendi modo Marcelliano; Imperatoreſque Orien-

tales, qui anno Imperii ſecundo Conſulatum cepere, ipſum Imperii annum ſecundum jam inchoaſſe, quando eam dignitatem iniêre, ut diximus pag. 347. Videndus etiam locus Gregorii à nobis explicatus pag. 338. Conſulatus Mauricii perperàm conſignatus Chronologiam per annos ferè viginti depravat, ut ex iis quæ ſuo loco diximus, liquet.

XLVI. *Leonis Iſauri duplex Epocha.* Pag. 354. diximus ſubſcriptionem, quæ legitur in Synodo Romana ſub Gregorio ſecundo Papa, anno 721. celebratâ, mendoſam videri. Mabillonius tamen in præfatione partis ſecundæ ſeculi quarti Benedictini cap. 7. num. 115. refert eandem ſubſcriptionem, aitque eam legi, tum in fronte, tum in fine Decretorum Gregorii Papæ ſecundi in veteri exemplari manuſcripto in Monaſterio S. Germani in ſuburbio Pariſienſi aſſervato, quod regnantis Caroli Magni anno XXVII. exaratum eſt: in alio ejuſdem ævi Codice eandem quoque utrobique legi, niſi quod in ſubſcriptione non nemo ſecundâ manu adjecit *decimo* poſt hæc verba, *P. C. ejus anno ſexto.* Addit, ex alio Exemplari ſimiliter corrupto natam eſſe lectionem editorum, qui tam initio, quàm in fine præferunt: *P. C. ejus anno ſexto decimo*; cùm legendum ſit indubiè *ſexto*, ut probant non ſolùm ſuperiores duo Codices veterrimi; ſed etiam collectio Canonum ſub Clemente II. exarata, quam Fronto Ducæus à V. C. Clerico Pariſienſi commodatò acceperat, quæ cum hac chronologica nota ſimiliter leguntur apud Baronium

&

& Onuphrium. His accedit modus componendi annos Imperii cum totidem annis Conſulatûs Imperatorum. Quæ una ratio ſufficit ad emendandos vulgatos libros in hoc loco Decretorum Gregorii Papæ II. Hæc Mabillonius, qui tamen difficultatem non ſolvit: quomodo nempe annus ſextus Imperii Leonis Iſauri, qui anno Chriſti 717. imperare cœpit, cum anno Chriſti 721. conjungi poſſit. Cùm itaque vulgaris lectio præfatæ ſubſcriptionis in dubium revocari non debeat, exiſtimandum, Leonis Imperium in ea ſubſcriptione deduci ab anno Chriſti 716. quô Leo illud in Aſia invaſit, imperante adhuc Theodoſio, ut Theophanes in Chronico docet. Is nihilominùs ab anno 717. Imperium Leonis exorditur, quòd eo tantùm anno Theodoſius in ordinem redactus ſit: qua in re Eruditos omnes hodie ſectatores habet. Si igitur anno 716. Imperium ſuſcepit, anno 721. currebat annus ſextus ejus Imperii, annuſque ſextus poſt ejus Conſulatum; ut in laudata ſubſcriptione dicitur. Neque id gratis à me dictum putes. Baronius anno 726. affert epiſtolam Gregorii Pontificis Romani II. de ſacris Imaginibus ad Leonem Iſaurum Imperatorem ſcriptam; quæ his verbis incipitur: *Literas veſtræ à Deo cuſtoditæ Majeſtatis accepimus, imperante te, Indictione quartâ decimâ: etiam XIV. XV. I. II. IV. V. VI. VII. VIII. IX. & X. Indictionum acceptas epiſtolas tuas diligenter ſervamus.* Et paulò poſt: *decem annos Dei benignitate rectè ambulaſti.* Scripta ea epiſtola anno Chriſti

716. quô, menſe Septembri Indictio decima cœpit. Ex quo conſequens eſt, priorem Leonis ad Gregorium Pontificem Romanum epiſtolam ſcriptam eſſe anno ſeptingenteſimo decimo ſexto, Indictione decimâ quartâ notato. Quâ epiſtolâ fultus Baronius Leonis Iſauri Imperium ab anno 716. exordiendum duxit: Quia tamen plura concurrunt, ut illud ab anno ſequenti deſumatur; à communi ſententia recedendum non eſt: ſed tantùm obſervandum, duplicem eſſe Leonis Epocham, quarum prior, licet minùs in uſu fuerit, ad vetera monumenta intelligenda aliquando neceſſaria.

XLVII. *Diploma Benedicti tertii emendatum.*

Pag. 365. Nicolai Pontificis Romani nomen loco Benedicti tertii irrepſit. Mabillonius loco laudato, num. 214. nævos aliquot, qui deprehenduntur in Benedicti tertii diplomate, facta collatione cum auctographo emendat; & quod ad rem præſentem facit, clauſulam ejuſdem diplomatis his verbis conceptam eſſe affirmat: *Datum V. nonas Octobrias, per manum Theophylacti ſecundi Cerii S. Sedis Apoſtolicæ, imperantibus Dominis noſtris piiſſimis Auguſtis, Hlothario à Deo coronato magno Imperatore, anno triceſimo nono, & P. C. ejus anno triceſimo nono, ſed & Hludovvico novo Imperatore ejus filio, anno ſeptimo, Indictione quartâ.* Notat tamen auctographum facilè legi non poſſe ante verbum *Nonas*; incertumque eſſe, an ſcriptum fuerit: *quinto, aut ſexto Nonas.* Ex quibus conſtat, locum illum, antequam hæc Mabillonii legeremus, rectè à nobis fuiſſe emendatum.

Mabi

Mabillonius ibidem tres Ludovici II. Imperatoris Epochas agnoſcit, quarum ſecunda cum tertia ab omnibus huc uſque fuerat confuſa. Neque tam mirum, eas eodem tempore à Mabillonio & à me detectas fuiſſe; quàm quod Hiſtoricos Gallicos eæ fugerint; cùm diverſæ ejuſdem Principis Epochæ, ad varias difficultates ſolvendas, magnæ ſint utilitatis. In alio Opere oſtendam, tres etiam Lotharii Ludovici ſecundi patris Epochas diſtinguendas eſſe: quod hîc indicare placet; ut qui interim ejus diplomata legerint, ab erroribus caveant, in quos ii, qui ad tres illas Epochas non advertêrunt animum, incidêrunt. XLVIII. *Tres Ludovici II. treſque Lotharii Epochæ.*

Pag. 372. diximus, Libellum à Baſilio, ſanctiſque Monachis Theodoſio Imperatori oblatum fuiſſe anno 430. Gaviſi tamen ſumus animadvertiſſe, Joannem Garnerium celeberrimum Societatis JESU Scriptorem, quem die viceſimâ ſextâ Octobris anni 1681. Bononiæ, naturæ debitum ſolviſſe, ſcripſit ad me Illuſtriſſimus D. Magliabechius Sereniſſimi Etruriæ Ducis Bibliothecarius, literatorum patronus optimus, obſervare in Præfat. ad poſteriorem partem Operum M. Mercatoris, libellum illum anno 429. præſentatum fuiſſe. Quod ex eo deducit, quod in illa ſupplicatione res Neſtorianæ dicuntur perinde ſe habere ac in literis Neſtorii ad Cæleſtinum Romanum Pontificem; augeri nimirum & invaleſcere in dies Neſtorio multos, ut ipſe quidem mentitur, errorem dedocente: ut autem veriùs Monachi aiebant, minis XLIX. *Supplicatio à Monachis Theodoſio Imp. oblata anno 429.*

& verberibus terrente. Ex quo Epocha Concilii Antiocheni poſterioris adverſus Paulum Samoſatenſem magis confirmatur, quæ hucuſque malè collocata fuerat ſub Aureliano Imperatore, qui tamen nondum Imperium Romanum adminiſtrandum ſuſceperat, quando Concilium coactum ac finitum eſt.

L. *Liber Noriſii de Inſcriptionibus Piſanis ab Auctore non viſus.*

Supereſt, ut moneam, me ſummè exoptaſſe legere librum à R. P. Henrico Noriſio ab aliquot menſibus compoſitum circa duas Inſcriptiones Piſanas Caii & Lucii Cæſarum, Auguſti nepotum. Aliàs enim eidem Noriſio viro mihi amiciſſimo per literas ſignificavi, quæ mea mens eſſet de Conſulatibus deſignatis Cæſarum & Auguſtorum, ejuſque judicium magni apud me ponderis. Præterquam quod non dubito quin de multis ad materiam, de qua ſcripſi, ſpectantibus tractarit. Sed licet Illuſtriſſimus Magliabechius qui quæ in Italia typis mandantur, incredibili munificentiâ ad me mittere ſolet, hoc opus ad meas manus perferendum curaverit, nondum tamen illud videre licuit.

INDEX

# INDEX CAPITUM.

Quæ in hoc Volumine continentur.

## *PARS PRIMA.*

De Conſulatibús Cæſareis, tum deſignatis, tum ſuffectis.


Cap.I. *CÆſares & Auguſti Conſules deſignati, Conſules aliquando abſolutè vocati.* pag.7

II. *Conſulatus ſecundus Claudii Imperatoris, in quo Britannicus natus, deſignatus tantùm erat.* pag.14

III. *Adoptiones Marci Aurelii, & Lucii Veri in ſecundo Conſulatu Antonini Pii tantùm deſignato factæ.* 18

IV. *Hadrianus mortuus eſt in ſecundo Conſulatu Antonini tantum deſignato.* 29

V. *De ſuffectis Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus.* 37

VI. *De Conſulatibus ſuffectis Gallieni Iunioris Cæſaris, & Aureliani adhuc privati.* 41

VII. *Tam Gallieni Cæſaris, & Valeriani, quàm Criniti, & Aureliani Conſulatus reapsè geſtus eſt, unde altera Inſcriptionis Forojulienſis interpretatio deſumitur.* 61

VIII. *Conſulatus deſignati, & ſuffecti ab honorariis valde diverſi.* 70


*PARS*

## PARS SECUNDA

De Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus Ordinariis horumque Regulis.

Cap.I. *Imperii auſpicium prima Cæſareorum Conſulatuum Regula.* 77

II. *Quinquennalia, & id genus feſta, de quibus generatim agitur, ſecunda Conſulatuum Cæſareorum Regula.* 85

III. *Decennalium beneficio tum Chriſtianæ, tum Ethnicæ Religionis hiſtoria illuſtrata.* 108

IV. *Decennalium beneficio Codex Theodoſianus illuſtratus.* 121

V. *Decennalium beneficio faſti Conſulares, & hiſtoria tum Romanæ, tum Byſantinæ ſcriptores illuſtrati.* 129

VI. *Chronologia, Geographia, & Nummographia Decennalium beneficio illuſtratæ.* 137

VII. *Aliquot Imperatorum Decennalia, & id genus feſta, de quibus major difficultas eſſe poteſt, explicantur.* 151

VIII. *Tertia & quartà Conſulatuum Cæſareorum Regula explicantur.* 170

IX. *Triumphi quinta Conſulatuum Cæſareorum Regula.* 165

X. *Sexta ultimaque Conſulatuum Cæſareorum Regula* *explica*

*explicatur.* 183

X I. *Cæſareorum Conſulatuum ab Auguſto ad Marcum Aurelium, & Lucium Verum Rationarium, ac Quinquennaliorum, & id genus feſtorum ordinatio juxta traditas Regulas.* 191

X I I. *Conſulatuum Cæſareorum à pluribus Auguſtis ſimul imperantibus uſque ad Imperii diviſionem Rationarium, ac Decennalium & id genus ſolemnium ordinatio juxta noſtras Regulas.* 214

XIII. *Conſulatuum Cæſareorum à primâ Imperii diviſione ad eam, quæ Valentiniano & Valente Imperatoribus facta Rationarium; ac Decennalium & id genus feſtorum ordinatio juxta noſtras Regulas.* 241

XIV. *Conſulatuum Cæſareorum à Valentiano & Valente ad Imperii Occidentalis excidium Rationarium, ac Decennalium & id genus feſtorum per eoſdem annos ordinatio.* 259

Ult. *Conſulatuum Cæſareorum ab Imperii Occidentalis excidio, ad faſtorum Romanorum Conſularium finem Rationarium; ac Deccennalium, & id genus feſtorum per eoſdem annos ordinatio & finis.* 294

## PARS TERTIA.

De perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulibus.

Cap.I. *DE Conſulatibus dimidiatis à Conſtantino Magno ad Iuſtinum Iuniorem in actis publicis ſæpè occurrentibus.* 308

II. *De Poſtconſulatibus à Conſtantino Magno ad Iuſtinum Iuniorem uſu receptis.* 316

III. *Faſti Conſulares Byſantini à Iuſtino Iuniori ad Conſtantinum Pogonatum nunc primùm de integro ordinantur, & ſecundùm accuratam Chronologiam, tam cum Æra Chriſtianæ, quam cum Imperatorum annis connectuntur.* 328

IV. *Conſulatus Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus, hactenus ignotus explicatur. Quando, quâve ratione deſierit.* 349

ULT. *Chronologia Aurelianæa.* 471

# SYLLABUS
## AUCTORUM QUI CITANTUR notantur, emendantur, illuſtrantur in hoc opere.

*Numerus Romanus Prologomena, Vulgaris paginam Diſſertationis indicat.*


ACta S. Marcelli. pag. 91
Aimonius num. IX.
Alcuinus. 311
Aldus Manutius num. XXIII.
Alemannus. 70. 76. 303. 327
Alfordus. 378
Ambroſius Morales. 368
Ammianus Marcellin. 80. 94. 95. 101. 121. 147. 157. 158. 170. 172. 182 238
Anaſtaſius Bibliothecarius. 98. 349. 352
Anonymus Cuſpiniani n. XV. 289. 290. 291. 293
Anonymus Valeſianus n. XL. 17. 97. 98. 157. 162. 300
Appianus Alexand. 7. 12. 308
S. Athanaſius. 375. 377
Athenæus. 157
Auctor incertus panegyrici Conſtantino M. dicti. 134
Auctoris incerti panegyricus Maximiano & Conſtantino dictus. 157
Auctor Miſcellæ. 336. 337. 352. 356. 357
S. Auguſtinus n. XXIII. 40
Auſonius. 5

Baluzius. 90.93.138.139.140.158.159.236.320.332
Balſamon. 325
Baronius n.XII. XXX. XXXIII. XXXV. XLVI. 27.28.38.41. 44.45.54.56.70.73.76.98.105.110.111.114.115.116.117.161. 164.166.182.83.186.187.190.191.195.237.238.254.257.262. 281.284.286. 307.320 324.333.335.354.355.356.360.364. 365.369.372.376.377.380.382.383
Baudemundus. 348
De la Baune. 92.134
Blondellus num.XII. 141
Bœclerus. 185
Bollandus. 186.290.295.296.298.348
Broderovus. 75
Bulengerus. 88
Calviſius n.XV. XXVII. 69.&c.
Cambeſiſius. 68.71.361.
Capitolinus. 18.24.25.26.67.157.179 212.213.216.230
Caſaubonus. 22.36.47
Caſſiodorus n.IX. XVI. XL. XLI. 67.71. 74. 113. 203. 222. 292. 296
Catalogus antiquorum Pontificum. 309
Cedrenus. 103.231.325.334.337.338 358
Cenſorinus. 83.184
Joannes Jacobus Chiffletius. 181.182.283
Petrus Franciſcus Chiffletius num.XXVI.
Chriſtophorſonus. 75
Chronicon Alex. 17.39.40.67.90.93.94.103.110.111.115.116 119.141.333.334.336.340. &c.
Chryſerus. 30
Claudianus. 118.188.189
Clemens Alex. 19.20.31
Codex Juſtinianæus pluribus in locis.
Codex Theodoſianus pluribus in locis.
Cointius. 44.45.56.75.239.326.328
Corippus Poëta. 331.358

Curopalates. 360
Cyrillus Monachus. 294
Dio n.XVIII. XIX. 5.7.12.19. 20.21.22.23.24. 26. 30. 31.67. 70.72. 83. 84. 85. 99. 100. 132. 133.151. 152.177. 183.196. 199.200.205.227
Dionyſius Halicarnaſſenſis. 12
Dubletius. 365
Dufreſnius. 71.83.91.289.346.356.362.366.369.371
Elmacinus. 355
Evagrius. 75.126.127.299.326.327
Eugippius num.XXXIII. XL. 335
Eulogius. 368.369
Eumenius. 126.142.143.236.244
Euſebius num.XV. XXIV. XXV. XXXIII. 79.82.90.93.100. 101.102.105.106.107. 109.110. 111.112.113.115. 118.119. 138.141.142.157.159.163.164.165.197. 199. 201.204.206. 209.211.217.219.223.226.228. 230.234. 236.237.245.247. 250.251.372. 373.375.381.382
Eutropius. 31.32.48.139.242
Fragmentum Conſulare apud Bucherium. 67.&c.
Fredegarius num.IX. 348
Firmicus. 378
Frontinus num.XV.
Frontoducæus num.XLVI.
Garnerius n.XLIX.
Georgius Syncellus. 103.311
Goltzius. 8.9.10.11.14.30.35.38 46.52.55 67 68.&c.
Gothofredus n.XXVII. 123.124.125.128.137.141.142.143. 190. 191.210.263.280
D. Gregorius num XLV. 338.339.340.341
Gregorius Naz. XXVII.
Gregorius Turonenſis num.IX. 73.75
Gruterus variis in locis.
Hadrianus Valeſius num.IX.
Henricus Valeſius. 39.75.79.88.95 97.100.104.111.115.116. 117.126.141.146.158.161.166. 171.182. 251. 261. 263. 288.

 289.

289. 320. 326. 371.372. 376
Henſchenius num.XXXVI. 22. 39.186.217.190.195.296. 298. 380. 381
Hermannus Contractus. 373
Herodianus. 73.100.101.175.176.177.178.185.189.221
D. Hieronymus n.XXXIV. XXXV. 100.117.120.251.252.244
Hervvartus. 4.10.13.14.16.17.21.137
Hieronymus Rubeus. 303
Holſtenius. 324
Jacobus Goar. 258.163.337.376
Idatius in faſtis. 93.94.104
Indiculus præfectorum Urbis. 33.34.81
Joannes Abbas Biclarienſis num.XLII. 326
Joffredus. 49
Jornandes. 3
Joſephus. 10 12.84.193.204.206
Iſidorus Peluſiota. 75
Julianus Anteceſſor. 332
Julianus Imper. 3.145.235
Juſtellus. 325. 345.354
S.Juſtinus. 115
Kirmannus. 27
Labbeus. 171
Lactantius. 39.90 93.107.112.138.157.159.161.162.188.239. 240.242.245.246.247.248.381
Lambecius. 26.30.67.72.95.140.226.383
Lampridius. 9.11.72.176.178.179.216.218.227
Lazius. 28.33.73
Leo Grammaticus. 359.360.361.362.363
Libanius. 4.75.126.175.263.264
Lipſius num.XIII. 9.17.20.23
Livius. 13
S. Lucas. 4.19.199
Lucretius num.III.
Mabillonius num. XLVI. XLVII. XLVIII. 311.335

Mamerti

Mamertinus. 91.134
Marcellinus Comes num. XLII. XLIII. 89. &c.
Marcus Antonius Capellus. 22
Marianus Scotus. 39.352
Marius Aventicenſis n. XXXVII XXXVIII. 76. &c.
Margarinus. 341.367
S. Maximus. 103
Methodius. 373
Modeſtinus. 100
Muretus. 195
Nazarius. 167
Nicetas. 360
Nicolaus Heinſius. 188
Noriſius n. XLII. XLIII, XLIV. XLV. L. 18.25.27.29.33.34.42. 43.69 83.85. 86 88. 95.96. 153.156. 157.158.160.162.164. 167.168.171.172.177.187.205. 212.223. 227.234. 285.309. 358.373
Novella Juſtiniani. 75
Occo. 46.49.96.149 &c.
Olympiodorus n. XI. 74.281.282
Onuphrius n. III. XXVII. 18.24.25.26.27. 29.35.37.42.43. 51.52 53 69.70 73.82.86.87.172.185.187.189.331.334.349. 350 351.352.353.354.356
Optatus. 41.161
Oroſius. 48.135.157.187.241. 330.353.381
Ortelius. 231
Ovidius. 20.83.84.133
Papebrocius n. VIII. XXVII. XXXVI. 114.115.380.381
Patinus. 39.36 97.178
Paulinus num. XXV.
Paulus Aringhus. 333
Petavius. 12.13.16.17.21.22.28.31.39. 44.45.55. 68.101.105. 110.111.114.116 120. 133. 139. 142. 143.147.182.185 187. 195.206.221.224.262.265.288.289.342.346.377.380
Photius num. XI.

Philo

# SYLLABUS.

Philoſtorgius num.xxix. 146.281.282
Plinius num.xx. 11.14
Plinius Junior. 8.81.86.153
Plutarchus. 12.210
Pollio. 44.46.47.48.49.50.51.52.55.118.179.180
Porphyrius. 79.168 169
Procopius num.XLI. 70.98.130.131 183.305
Proſper num.xxix. xxx. 140.173.265.310
Prudentius. 190.262
Queſnellus. 313.314.315.318.320.322
Raderus. 320.337
Rodericus. 368
Roricho Monachus. 75
Salmaſius. 8
Samſon Abbas Cordubenſis. 369
Scaliger n.xx. 31.35 68. 69.74.88.102.103.114.133.134.135.
137.166.173.184.185.188.190.198
Schelſtratius num.xxxviii. 119
Scrimgerus. 333
Sebaſtianus Erizzus. 151.178
Seguinus. 14.377
Servius. 108
Sidonius Apoll. num. xxvii. xxxi. xxxii. 74.81.87.126
Sigonius. 364.369
Sirmondus num.xxvii. 373.88.171.288.351
Socrates num.xxxiii. 105.145.252.254.257.258.265
Sozomenus n.xxxiii. xxxvi. 104.328.254257
Spanhemius. 13.21.49.72.87.99.383
Spartianus. 24.28.30. 31.32. 78. 80.135.136. 147. 160.208.
220.221.222.226
Spondanus. 334
Suetonius n.xv. xvii. xviii. 15.16. & ſeq. 38.73. 84.152.170.
173.194.195. 199.202
Sulpicius Severus. 110.125
Stephanus Byſantius. 378

Suidas num.xxv. 130.131
Symmachus. 264
Syneſius. 100.143
Synodus Romana, num.XLVI.
Tacitus, num. XIII. XIV.XIX. 5.7.9.15.16. 17.& ſeq.31.37.89. 174.198
Tertullianus. 23.72.110.117
Themiſtius. 75.80.126.262
Theodoretus, num.XXXIII. XXXIV. 188.191
Theodorus Lector. 292
Theophanes, num.XXXVI. 94.252.254.263.282.289.290. 303.306.319.343.357. &c.
Theophilactus Simocatta, num.XLIV.XLV. 333.158
Theophilus Alex. 108
Thucidides. 166
Triſtanus. 48.50.53.148.149.168
Velleius. 19.22.23
Ughellus. 316
Victor in epitome. 31.32.48.141.157.244
Victor Scoti. 31.32.185.187
Victor Vitenſis. 315
Victor Tununenſis, num. XLII. 318
Virgilius. 42.108
Ulpinanus. 71.72
Voëllus. 325
Vopiſcus. 8.41.46.47.53.71.180.219.234.374.375.380.383
Uſſerius. 12.21.22.39.83.194
Xilander. 195.223
Xiphilinus. 38
Zonaras. 47.197.334.338
Zoſimus, num.XI.XII. 41.79.125.126.187.239.244.246.248

## *LICENTIA PROVINCIALIS Ordinis.*

NOS Fr. Paulus Andiol Ordinis Minorum Conventualium Sancti Franciſci, artium & Sacræ Theologiæ Doctor, ac in Provincia Sancti Ludovici Miniſter Provincialis facultatem facimus R. P. Antonio Pagy ejuſdem Ordinis & Provinciæ Exprovinciali typis mandandi librum, cui titulus *Diſſertatio Hypatica, ſeu de Conſulibus Cæſareis*, Ordinis noſtri Theologorum judicio approbatum; optamuſque, ut in aliis operibus Chronologicis, quibus ab aliquot annis incumbit, perficiendis; Annalibuſque Eccleſiaſticis illuſtrandis ac continuandis, ſedulam curam adhibeat. Datum Aptæ Juliæ XIII. Kalendis Auguſti, anno M.DC.LXXX.

Fr. PAULUS ANDIOL,
Minor. Provincialis.

---

## *Approbationes Theologorum Ordinis.*

DE mandato Reverendi admodum Patris Provincialis, Ego infra ſcriptus Ordinis Minorum Conventualium Doctor Theologus, ac Provinciæ Sancti Ludovici Diffinitor perpetuus, fidem facio me accuratè perlegiſſe librum, cui titulus: *Diſſertatio Hypatica, ſeu de Conſulibus Cæſareis, Auctore R. P. Antonio Pagy, ejuſdem Ordinis Doctore Theologo, & primario Provinciæ Patre*, in quo Conſulatus ab Auguſtis, & Cæſaribus ſuſcepti ſingulari diligentiâ, ac nova methodo tractantur, plurimaque hactenùs ignota eruuntur dubia, incerta

certa diſcutiuntur; vera multiplici authoritate fulciuntur, omniaque ex certis Chronologiæ regulis ad juſtum veritatis pondus, & rigorem reducuntur; ut meritò Authoris commendetur eruditio, qui tam ex conjecturis, quàm ex indefeſſa Hiſtoricorum, tum Latinorum, tum Græcorum collatione, temporis rationem venatur, & ex varietate temporum incertum vacillantibus, curſum qui teneri debet, oſtendit. Dignum proinde judico prælo, in communem eorum utilitatem, qui Eccleſiaſticæ, Romanæ & Byzantinæ Hiſtoriæ ſtudio feruntur. Datum in Conventu noſtro Aquenſi Idibus Septembris, anno M. DC. LXXX.

Fr. GAB. TAULANI, Doctor Theologus & Diffinitor perpetuus Ord. Minorum.

EX Commiſſione Reverendi admodum Patris Provincialis ego ſubſignatus Sacræ Theologiæ Doctor & Diffinitor perpetuus, Diſſertationem Hypaticam, ſeu de Conſulibus Cæſareis ſumma cum voluptate perlegi; nihilque in ea reperi fidei Catholicæ diſſonum, aut bonis moribus adverſum; imò omnia tanta eruditione, & ingenio referta ut exiſtimem opus miræ inventionis, ac indefeſſi laboris, quibuſque Eruditis & Eccleſiaſticæ, Cæſareæque Hiſtoriæ Studioſis probatum iri: ideoque, ut in litteratorum uſus typis quamprimùm detur, lætus ſubſcribo. Aquiſſextiis, Idibus Septembris anno Domini M. DC. LXXX.

Fr. FRANCISCUS SIMON Doctor Theologus ac Diffinitor perpetuus Ordinis Minorum Conventualium S. Franciſci.

# SUMMA PRIVILEGII
## REGIS CHRISTIANISSIMI.

AUctoritate Regia Sancitum eſt, ne quis *Diſſertationem Hypaticam, ſeu de Conſulibus, ex occaſione Inſcriptionis, Forojulienſis, Aureliani Auguſti*, Authore R. P. ANTONIO PAGY Ordinis Fratrum Minorum Conventualium intra ſex annos, à prima editione numerandos imprimat, aut alibi impreſſam in hoc Regno divendat, præter ejuſdem R. P. PAGY, voluntatem, aut eorum quibus id juris conceſſerit; hocque omnibus perinde clarum, notum, indictum habeatur, ac ſi Regii diplomatis ſententia; operis initio præfigatur, finive poſtponatur. Qui ſecus faxit, librorum confiſcatione, aliiſque pœnis Regio diplomate declaratis mulctabitur. Datum apud S. Germanum in Laya, die 6. Martii 1681.

*De mandato Regis, ſignatum* NOBLET.

Quod quidem diploma in acta Typographorum Pariſienſium relatum eſt die 15. Martii 1681. à Carolo Angot Syndico.

Idem R. P. ANTONIUS PAGY jure ſuo ceſſit fratribus ANISSONIIS & JOANNI POSUEL Bibliopolis Lugdunenſibus.

Hæc prima editio abſoluta fuit die ſecunda Maii 1682.

DISSERTA

# DISSERTATIO HYPATICA
## *SEU*
## DE CONSULIBUS CÆSAREIS,
### EX OCCASIONE
### Inſcriptionis Forojulienſis Aureliani Auguſti.

### *PRÆFATIO.*

IN Urbe Forojulienſi, antiquâ Romanorum Coloniâ, Inſcriptiones nonnunquam reperiuntur, quæ ad illuſtrandam Antiquitatem, ac ſcopuloſos, difficileſque Hiſtoriæ Auguſtæ locos extricandos, mirum in modum conferunt. Inventa ibidem Columna XV. pedes alta, quæ & hodie in ædibus Epiſcopalibus viſitur, cui Epigraphe ſculpta, eò magis æſtimanda, quò rarior, & rei hactenus obſcuræ dilucidandæ utilior. In eâ quarta Aureliani Auguſti Tribunitia Poteſtas tertio ejus Conſulatui illigata legitur;

I. *Inſcriptio Forojulienſis ab aliis eodem anno exaratis diverſa.*

legitur; licet in alia ejuſdem Imperatoris, quæ apud Onuphrium lib. 2. Faſtorum, Gruterum pag. 276. Goltzium, alioſque extat, Tribunitia ejus Poteſtas V. cum Conſulatu tertio tantùm deſignato connectatur. Ad majorem rei declarationem utramque hîc exhibeo.

*Inſcriptio Forojulienſis.*

*Legendum Reſtitutori.*

RESTITUTOR ORBIS
IMP. CAES.
L. D. AURELIANO
PIO. FEL. INVICTO
AUG. PONT.
MAX. GERM. MAX.
GOT. MAX. PART. MAX.
TRIB. P. IV. COS. III.
PP. P. COS.

*Inſcriptio Onuphriana..*

IMP. CAES. L. DOMITIO
AURELIANO PIO, FELICI,
INVICTO. AUG. PONTIF. MAXIMO
GOTHICO. MAX. GERMANICO. MAX.
TRIB. POT. V̄. COS. DESIG. III. IMP. III.
P.P. PRO. CONS. RESTITUTORI ORBIS
INVICTISSIMO. ET VICTORIOSISSIMO
PRINCIPI.

*Vnde factũ, ut Auctor Conſulatuũ Cæſareorum regulas inveſtigarit.*

Conſulatum tertium, ſicuti & Tribunitiam Poteſtatem quintam geſſit Aurelianus anno Chriſti 275. quô, menſe Januario interfectus eſt; ſecundum verò anno 274. quô menſem circiter Novembrem Tribunitiam poteſtatem quintam iniit: quo, pariter anno Conſulem III. deſignatum, ac Trib. poteſt. IV. & V. dictum fuiſſe nullus-

nullus negaverit. Quomodo itaque in Inſcriptione Forojulienſi appellari poteſt *Conſul III. Trib. Pot. IV?* Hîc opus, hic labor eſt, quem non tantùm hac in diſſertatione ſuperare, ſed & potiores, quæ de Conſulatibus à Cæſaribus, & Auguſtis geſtis, difficultates moveri poſſunt, enodare, & quo præcipuè mentem intendo, cauſas ob quas Conſules illi proceſſerint, non tam ex conjecturis, quàm ex certis regulis expromere conabor. Non pigebit, ut puto, lectorem, quibus gradibus eaſdem cauſas retexerim, addiſcere. Cùm animadvertiſſem, quod primùm ni fallor à Jacobo Sirmondo, clariſſimo Galliæ noſtræ ornamento, in Notis ad lib. 1. & Epiſtolam nonam Sidonii obſervatum, ſolitos fuiſſe novos Imperatores proximis poſt Imperii auſpicia Kalendis Januariis Conſulatum edere, ſubiit animum cogitatio, cæteros ab iiſdem geſtos ex aliqua etiam norma proceſſiſſe; ac cauſæ aliquid fuiſſe, cur ex iiſdem Imperatoribus alter ter, alter quinquies, aliique ſepties, aut pluries cum Magiſtratum obtinuerint: qui quidem impar Conſulatuum ab Auguſtis ſuſceptorum numerus, quantùm animum meum torqueret, vix dici potoſt. Neque enim impetrare à me poteram, ut crederem, eos primùm communi ex præſcripto, cæteros verò pro ſolo libito, ac ſine certa ratione iniiſſe. Unde tacitus mecum cogitabam; ſi primus Conſulatus ex præſcripto aſſumptus, cur non & alii? quærebam itaque diligenter in omnibus Imperatorum factis aliquod hujuſce rei veſtigium, perſuaſus evenire non potuiſſe, ut in primo ſuſcipiendo omnes convenerint; in aliis verò non tantùm diſcordarint, ſed etiam ſine ratione egerint, & ut ita dicam, inſanierint. Denique veniebat in mentem rectè docuiſſe Veteres, ſimile ſimili deprehendi, ideóque ex ratione ſuo loco explicanda, quâ prior Conſulatus initus fuiſſet, erui poſſe rationem cur alii ſuſcepri. Non deerant & alia excitamenta, Conſularis nempè dignitatis præſtantia, Senatûs Romani ſapientia, & quod iis potentius, ipſa experimenta in rebus non diſſimilibus à me capta, quæ tria animum in ea inveſtigatione penitùs obfirmabant.

Et quidem quoad ejuſdem dignitatis præſtantiam, Jornandes de rebus Geticis cap. 57. de Theodorici Gothorum Regis Conſulatu loquens ait: *Factus eſt Conſul ordinarius, quod ſummum bonum, primumque decus in mundo edicitur. Quæ quidem*, inquit Julianus Imperator orat. 3. *privatis velut præmium quoddam eſt, ac merces virtutis, aut fidei, aut benevolentiæ erga principes, aut eximii alicujus facinoris: principibus verò ipſis ad ea bona quæ jam poſſident, velut decoris & ornatûs acceſſio eſt. Nam reliqua nomina, vel functiones, quæ* III. *Præſtantia Conſularis dignitatis.*

*veteris illius Reipublicæ tenuem aliquam, & obſcuram imaginem retinent, vel propter potentiam ſuam contempſ.runt, ac repudiarunt; vel eorum, quæ ſibi impoſuerint appellationem, toto vitæ tempore conſervant. Illam verò duntaxat, neque initio contempſerunt, & quot annis tituli hujus uſurpatione gaudent. Nec eſt, aut fuit umquam privatus ullus, aut princeps; qui non Conſulem ſe appellari præclarum aliquid atque eximium putaverit.* Ponderatus etiam à me ſuo momento locus iſte Libanii in Panegyrico Juliani Imperatoris. *Quid venerabilius,*inquit, *eſſe poteſt, quàm univerſum orbem terrarum Solis inſtar appellatione continere, & in ore cunctorum hominum eſſe nomen præ eo quod à parentibus indictum; cujus memoria multas complectatur neceſſitates, judicia, nuptias, forum, debita, venditiones, contrahentes, paciſcentes, litigantes, fidem per litteras facientes, communicantes, diſſidentes, filiorum opulentorum natales, puerorum in ſcholis inſtitutiones, quorum unum ſtudium eſt nominare Conſules; in quo etiam & acquieſcunt. Quod igitur quidam dixit de Iove omnium ſummo Conſule, Iovis vias omnes eſſe plenas, omnia fora, portus, maria, hoc aliquis dicere poſſit de Conſulibus, qui appellationem cum Deo communem habent.* Habet ibidem & alia, concluditque Imperatorem ab illo dignitatis cumulo ubique celebrari.

VI. *Simile ſimi.i deprehenditur.*

Inſuper Romanorum ſapientia, quæ libros opplevit, quæque in factis ſolemnibus dies etiam religiosè obſervabat, ut in decurſu operis videbimus: ac denique duplex experimentum à me factum non parùm ad hanc indagationem inflammabant. Cùm enim hujus ſæculi initio Joannes Georgius Hervartus, vir planè doctiſſimus, in ſua Chronologia cap. 248. ſcripſiſſet, Tiberium vivente Auguſto Collegam Imperii fuiſſe, hancque ejus opinionem, quæ non tantùm ubi primùm apparuit, ſed nunc etiam à doctiſſimis ſcriptoribus rejecta eſt, veriſſimam eſſe comperiſſem, in mentem venit, ſolitos fuiſſe Imperatores Auguſtum imitandum ſibi proponere, ideoque fuiſſe & alios Imperii Collegas, ſtudio & labore detegendos: quæ detectio Tiberium eo honore exornatum fuiſſe certum, indubitatumque redderet. Numiſmatis itaque, tam græcis, quàm latinis, hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus aliiſque monumentis, quæ in eam rem conferre poſſent, ſedulò examinatis, reperi Titum cum Veſpaſiano Patre, Trajanum cum Nerva, Antoninum Pium cum Hadriano, ac denique Marcum Aurelium cum eodem Antonino corregnaſſe, & Tiberii exemplô in ejuſdem Imperii conſortium vocatos fuiſſe. Quod cùm magni ad locum Lucæ Evangeliſtæ cap. 1. ubi de anno decimo quinto Tiberii, quô Chriſtum baptizatum dicit, loquitur, intelligendum,

gendum, & Romanam Hiſtoriam magis explicandam, momenti ſit, hoc in opere, ubi neceſſe fuerit, indicabitur, ſed in alio, quampri- mum in lucem emittendo, certis argumentis demonſtrabitur. Secun- dum experimentum fuit novæ Periodi ad univerſam Chronologiam dirigendam inventio. Cùm enim ingentia emolumenta, quæ ex Pe- riodo Juliana in eam redundant, perpenderem, in illaque aliqua oc- currerent, quæ diſplicebant, quæque tamen melius mutari poſſe ar- bitrabar, mecum animo volvebam poſſe forſan aliam iis incommo- dis, quibus Scaligeriana ſubjacet, exemptam reperiri. Quamobrem cùm in eam inveſtigationem, operam & ſtudium contuliſſem, no- vam tandem Periodum, Orbi litterario communicandam, inveni. Hæc, inquam, quæ feceram pericula, quæque mihi proſperè ſucceſ- ſiſſe exiſtimabam, efficiebant, ut cogitationem omnem, diu, no- ctuque in cauſas Conſulatuum ab Auguſtis ſuſceptorum detegendas figerem ac locarem, certus laborem, licèt non parùm moroſum, bene poſitum fore, ſi res fortunatum, vel ex parte ſolùm, nanciſce- retur eventum.

V. *Aliqui Imperatores in Conſulatu ſumendo ab communi more diſſentanei.*

At parte alia à ſuſcepto conſilio identidem deterrebar, quòd quam- plura non ſolùm præter communem morem, ſed etiam temerè à mul- tis Auguſtis acta deprehenderem, aliquoſque in Conſulatu ſuſcipien- do planè abnormes, ac extraordinarios fuiſſe. Auſonius enim orat. pro Conſulatu cap. 11. Gratiani moderationem laudibus extollens ait: *Ipſum te ſæpius hoc honore defraudas, ut & aliis largiaris. Scis enim Imperator doctiſſime, rurſum enim utar laude privata, ſcis in- quam, ſeptem ac decem Domitiani Conſulatus, quos ille invidia alteros provehendi, continuando conſeruit, ita in ejus aviditate deriſos, ut hoc eum pagina faſtorum ſuorum, imò faſtidiorum fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem.* Tacitus Annalium lib. 13. tradit continuum Conſulatum Neroni, qui tamen eum non geſſit, poſt Artaxata à Corbulone capta, delatum fuiſſe: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatus-Conſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuæque, & arcus, & continui Conſulatus Principi.* Denique Dio lib. 79. de Heliogа- balo loquens ait, ſtatim poſt adeptum Imperium inter cætera, illud innovaſſe, *quod Conſulatûs Macrini loco, qui ante geſtus erat, nomen ſuum ſubſtituit, cum nec Conſulatum à nobis accepiſſet, nec prorſus eum attigiſſet.* Ex quibus, ſimilibuſve, legum, morumque perverſitatem ſub pluribus Principibus Romanis frequentem fuiſſe conjectabam, & Conſularem dignitatem non tantùm ſine probabili cauſa aliis da- tam, ſed etiam ab ipſis Imperatoribus ſumptam. Quod ſi ii ut plu- rimùm eâ mente fuiſſent, quam ratio, diſciplinæque formula præ-

ſcriberent, concludebam, idem eſſe de Antiquitatis arcanis, ac de Artium, & ſcientiarum inventione, quæ, ut ait Bacco in novo organo, felicitatis magis eſt, quàm excellentis alicujus facultatis, adeò ut potius pro temporis, quàm pro ingenii partu haberi debeat. Anceps itaque ambiguúſque memet in omnem partem verſabam, cumque ex attenta faſtorum conſularium diſpoſitionis conſideratione aliquod lumen exiliret, ſicut ex lapide percuſſo ſolet, ad priſtinum animum revertebar, & in ſpem, cogitationemque meliorem inducebar, memor Chriſtophorum Columbum (ſi parva licet componere magnis) cùm in littore Luſitanico ventum quemdam ſtatis anni temporibus ab alto flare obſervaſſet, conjecturam feciſſe eſſe humefactas terras, à quibus procederet, indeque illas navigatione quæſiviſſe, & inveniſſe.

VI. *Conſulatuū tandem detecta.*

Poſtquam diu multumque animus huc & illuc fluctuavit, animadverti Imperatores Ludos ſæculares Trabeâ indutos edidiſſe, tùm cum eadem ut plurimùm triumphaſſe: quibus obſervationibus mirum in modum lætus, mente obſtinatiori ad ulteriorem perquiſitionem incubui, deprehendenſque plures Conſulatus ab Auguſtis geſtos quinquennio tantùm, aut ſexennio inter ſe in faſtis diſtare, examinavi an Quinquennalia, & id genus feſta cum eadem Trabea Conſulari edi ſolita eſſent, ſicque paulatim non tantùm cauſas omnes, propter quas Cæſares & Auguſti Conſulatum inierint; ſed etiam notas quibus annis Decennalia & id genus feſta ediderint indicantes, ſummo Chronologiæ emolumento, ac faſtorum Conſularium illuſtratione inveni. Incredibilem profectò mens mea percepit voluptatem, reperiſſe quod tacito labore inquieta tandiu perquiſierat. Quid enim magis mirum, quàm duodeviginti Conſulatuum à Theodoſio Juniori, ſingularis moderationis Principe, cauſam, rationemque, quæ nullis in libris legitur, è tenebris eruiſſe, ac pari felicitate, cur hoc potius, quàm altero anno, ter, vel quinquies, ſinguli Imperatores Conſules proceſſerint, vel Quinquennalia, aliaque hujuſmodi ſolemnia celebrarint, detexiſſe. Mihi de Regularum hac de re in hac diſſertatione traditarum præſtantiâ & utilitate, major quotidie incidit admiratio; cùm earum beneficio, non tantùm Chronologia, faſtique Conſulares, ſed & Codicis Theodoſiani leges multæ, hiſtoria Auguſta, & Eccleſiaſtica lucem accipiant. Quæ ſi Onuphrio, Scaligero, Petavio, aliiſque multis de Antiquitate optimè meritis, innotuiſſent, aliam in quamplurimis viam eoſdem tenuiſſe non dubito.

VII. *Diviſio operis.*

In hac itaque Diſſertatione non ſolùm tertium Aureliani Auguſti Conſulatum, in Inſcriptione Forojulienſi expreſſum, ſed & hujus occaſione,

occaſione quoſcumque alios à Cæſaribus, & Auguſtis geſtos explicabo. In priori parte de Cæſarum, & Auguſtorum Conſulatibus, tum deſignatis, tum ſuffectis agam, oſtendamque tertium Aureliani Auguſti Conſulatum in Epigraphe Forojulienſi cum quarta Tribunitia poteſtate conjunctum, vel eſſe tantùm deſignatum; vel tertium dici in ordine ad ſuffectum, quem ante adeptum Imperium idem Imperator geſſerat. In altera de eorumdem Cæſarum, & Auguſtorum Conſulatibus ordinariis, eorumque regulis ſermo erit, ubi & Decennalia, & id genus feſta adamuſſim diſcutientur. In poſtrema denique de perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulatibus tractationem inſtituam, Faſtoſque Conſulares Byſantinos de integro ordinabo. Quibus omnibus complura circa Cæſareos Conſulatus, ad rem Chronologicam multùm conducentia, hactenuſque ignorata, in manifeſtam lucem proferentur.

# PARS PRIMA.

## *De Conſulatibus Cæſareis, tum deſignatis, tum ſuffectis.*

## CAPUT PRIMUM.

### *Cæſares & Auguſti Conſules deſignati, Conſules aliquando abſolutè vocati.*

OPPRESSA Republicâ Romanâ, non tantùm Prætores, & Quæſtores, ſed & Conſules, qui in ſequentem annum Magiſtratum gerere debebant, ab Imperatoribus deſignabantur: Quæ deſignatio vana non erat; Conſules enim deſignati ſententiam primi in Senatu rogabantur, ut variis in locis, præcipuéque tertio Annalium libro cap. 4. Tacitus indicat: ibi de Tiberio loquens ait: *Exemit Druſum, Conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſententiæ.* Quod etiam ex Appiano Alexandrino in Notis ad illum locum, Lipſius confirmat. Potiebantur & peculiaribus aliis prærogativis; obſervatuque dignum quod Dio lib. 56. de Imperatore

I. *Conſules anno præcedenti deſignari ſoliti.*

Imperatore Auguſto, anno antequam obiret, loquens, de iiſdem Conſulibus ſcribit: *Conſiliarios annuos viginti petiit, cum ante in ſenos menſes, quindecim accepiſſet. Decretum porrò eſt, ut quæcumque Auguſtus cum his, Conſulibuſque* (Nempe L. Munatio, & C. Silio Conſulibus ordinariis) *& deſignatis Conſulibus, cum adoptitiis ſuis nepotibus deliberans ſtatuiſſet, rata non minus, quàm in curia, ſi ſtatuta fuiſſent, haberentur.* Anni Magiſtratum præcedentis initio ea deſignatio fieri ſolebat; Geta enim, qui exeunte menſe Martio anni Chriſti 212. interfectus eſt, in Nummo qui apud Goltzium extat, dicitur, C O S. I I. D E S. I V. legendum tamen I I I. Quare jam ad eam dignitatem deſtinatus fuerat. Non exiſtimo ipſo menſe Januario eam deſignationem ſemper factam fuiſſe. Plinius enim in Panegyri. cap. 57. de Trajano, qui proximis poſt adeptum Imperium Kalendis Januariis Conſul procedere noluerat, loquens inquit: *Conſulatum recuſaſti, quem novi Imperatores deſtinatum aliis in ſe transferebant ..... hoc ergo honore, quem & incipientes Principes, & deſinentes adeò concupiſcunt, ut auferant; tu otioſo ac vacante privatis ceſſiſti.* Non itaque ante diem viceſimum octavum Januarii anni Chriſti 98. Nervæ emortuali, ac Trajani natali, Conſules in ſequentem annum deſignati erant.

I I. *Conſulum deſignatorũ ordinatio quomodo vocata.* Dicitur ab Antiquis Conſulum deſignatorum ordinatio *Nundinum*, ratione petita ex veteri more creandorum Conſulum, cùm penes populum Comitiorum, & jus campi erat, ut Scribit Salmaſius in Notis ad Vopiſcum in Tacito Imperatore, explicans hæc verba capitis noni: *Fratri ſuo Floriano Conſulatum petiit* Tacitus, *& non impetravit, idcirco quòd Senatus omnia Nundina ſuffectorum Conſulum clauſerat.* Tribus enim Nundinis, vel in *trinundinum* indicebantur comitia creandis Conſulibus. Mutato more, & jure deſignandorum Conſulum à populo in Principem tranſlato, mos tamen idem videtur remanſiſſe, ut candidati Nundinis in comitia venirent, & ab omnibus viderentur. Jam autem à Claudio Auguſto bimeſtres Conſules fuêre, ita ut duodecim in annum ordinarentur. Et licet variatum aliquando pro libidine principum quorumdam, & plures ordinati, hunc tamen numerum, & ordinandi modum tenuere plures, & meliores Imperatores. Unde ſex Nundinia vel Conſulum ſuffectorum Collegia erant. Primum Nundinium ordinariorum Conſulum à Kalendis Januariis, uſque ad Martias. Secundum ſuffectorum à Kalendis Martiis ad Maias. Tertium etiam ſuffectorum, ſicuti & omnium ſequentium à Maiis ad Julias. Quartum à Juliis ad Septembres. Quintum à Kalendis Septembribus ad Novembres. Sextum & ultimum

ultimum ad reliquos duos ejuſdem anni menſes. Atque hæc ſunt omnia ſuffectorum Conſulum Nundinia, quæ jam clauſiſſe Senatum Vopiſcus dicit, hoc eſt, omnes Conſules totius anni deſignaſſe & ordinaſſe, cùm Conſulatum fratri ſuo petiit Tacitus, ideoque non impetravit, quòd minimè vacuus locus eſſet relictus. Hinc Lampridius in vita Alexandri Severi ait, eum principem Conſulatum iniiſſe ter tantùm, additque, *ac primo Nundino ſibi alios ſemper ſuffecit.* Refert etiam Spartianus, eundem Severum Conſules ordinarios, & ſuffectos ex ſententia Senatus nominaviſſe, & vetera Nundinia ex ordine inſtituiſſe. Modum enim Conſulum ordinandorùm, quem jam deſcripſimus, multi ante Alexandrum Imperatores jam inde à commodo, ſub quo viginti-quinque Conſules uno anno facti ſunt adeo parùm obſervabant, ut alium ejus rei morem agnoſcerent nullum, niſi quem ſua libido ſtatuiſſet. Alexander vetera Nundina in priſtinum ſtatum & formam reduxit, ut ibidem Salmaſius obſervavit. Ea porrò deſignatio facilè non reſcindebatur, niſi quòd novis Imperatoribus proximis poſt initum Imperium Kalendis Januariis, Conſulatus ordinarius deferebatur, & aliis deſtinatus in eoſdem transferebatur, quemadmodum jam ex Plinio notavimus.

Neque alio modo Cæſareorum, & Auguſteorum Conſulatuum deſignatio fieri ſolebat. Videmus hoc in Nummis Veſpaſiani apud Goltzium, in quorum duobus Veſpaſianus dicitur: TRIB. POT. II. COS. III. DES. IIII. Qui non niſi anno Chriſti 71. ante menſem Julium cuſi eſſe poſſunt, cùm Kalendis Juliis anni ſuperioris Imperium capeſſiverit, anno verò 71. ſequenti Conſulatum II. ordinarium geſſerit, eodemque Tribunitiam Poteſtatem II. Kalendis Juliis abſolverit. Si enim deſignatio hæc anno 69. facta fuiſſet, neque Conſul III. neque Tribunitiæ Poteſtatis II. in iiſdem Nummis diceretur, ſed *COS. II. TRIB. POT.* Idem in aliis ejuſdem Veſpaſiani, cæterorumque Auguſtorum Nummis, quando in iis Conſulatus deſignati exprimuntur, videre eſt. Licet autem is mos invaluiſſet, cùm tamen deſignandi ad Imperium deſtinabantur, vel Conſulatibus gerendis immaturi erant, deſignatio ad eandem dignitatem Conſularem ante aliquot annos, quàm eandem inirent, fiebat: quod Auguſtus de Conſulatu Caio & Lucio nepotibus decreto in lapide Ancyrano, qui apud Gruterum, Lipſium, alioſque extat, indicat: *Honoris mei causâ Senatus, populuſque Romanus, annum quintum & decimum tum agentes, Conſules deſignavit, ut eum Magiſtratum inirent poſt Quinquennium.* Idem habet de Nerone Tacitus lib. 12. Annalium: *& Cæſar* (nempe Claudius) *adulationibus Sena-* III. *Cæſareorum Conſulum deſignatio in quo ab aliis diverſa.*

*tûs libens ceſſit, ut viceſimo ætatis anno Conſulatum Nero iniret, atque interim deſignatus Proconſulare Imperium extra Urbem, & Princeps Iuventutis appellaretur.* Id factum anno Æræ Chriſtianæ quinquageſimo primo, & tamen Conſulatus is, non niſi anno quinquageſimo quinto à Nerone jam Auguſto editus eſt. Ipſum Claudium Imperatorem ſe quartum Conſulem biennio ante deſignaſſe, diſcimus ex Joſepho lib.20. Antiquit. cap.1. ubi Reſcriptum ab eodem Claudio CONSULE IIII. DESIGNATO, & Tribunitiæ Pot. V. annum agente, *quarto Kalendas Iulias* datum refert. Claudius die viceſima quarta Januarii anni Chriſti quadrageſimi primi Imperium ſuſcepit, adeoque non niſi anno quadrageſimo quinto Tribunitiam Poteſtatem quintam aſſumere potuit. Quare, eo tantùm anno Reſcriptum illud emanatum, & tamen idem Imperator Conſulatum illum quartum non niſi anno quadrageſimo ſeptimo geſſit, quemadmodum in faſtis videre eſt.

IV. *Claudius Nero, & Commodus deſignati, Conſules abſolutè dicti.* Venio nunc ad arcem cauſæ, oſtendoque eoſdem Cæſares & Auguſtos Conſules deſignatos, Conſules abſolutè quandoque appellari, quod non tantùm ex Inſcriptionibus, ac nummis, ſed etiam ex hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus eruo, ne tanti momenti res diutiùs in tenebris jaceat. Cum capite Solis radiato, hiantiſque oris etiamnum nobiliſſima extat Inſcriptio in pariete turris perantiquæ Caſtri Apolliniaci in Velaunis, quam Gruterus pag.39. num. 1. refert; ſicuti & Hervvartus cap.251. ſuæ Chronologiæ.

TI. CLAUDIUS CÆSAR. AUGU. GERMANICUS, PONT. MAX. TRI. POTEST. V. IMP. P. P. COS. IV.

Claudius Tribunitiam Pot.V. anno Chriſti 45. Conſulatum verò quartum anno 47. ſuſcepit. Quare quartus hic Conſulatus in Inſcriptione abſolutè poſitus, non niſi deſignatus erat: dedicataque ea Epigraphe anno Chriſti 45. quo etiam anno idem Claudius Judæis ſacræ ſtolæ cuſtodiam petentibus annuens, Reſcriptum Numero præcedenti laudatum dedit, cujus hoc initium: *Claudius Cæſar Germanicus Trib. Pot. V. Coſ. deſignatus IIII. Imp. X. P. P.* alia Inſcriptio Neroni dicata apud Goltzium extat, in qua legitur: NERONI CLAUDIO AUG. F. CÆSARI DRUSO GERMANICO, PONTIF. XV. VIR. S. F. VII. VIR. EPULONUM, COS. PRINCIPI JUVENTUTIS. Ubi vides Neronem adhuc Cæſarem,

ſarem, nondumque Auguſtum Conſulem vocari, licet tantùm deſignatus eſſet; cùm, ſicuti jam diximus eodem Numero, primum is Conſulatum non niſi jam Auguſtus inierit. Hæc itaque Epigraphe antequam Nero Imperium capeſſeret, & Conſulatum gereret, exarata. Commodus à Marco Aurelio Auguſto patre, adhuc puer Cæſar creatus, ut Author eſt Lampridius in commodo cap. 1. dicitur in duobus nummis apud eundem Goltzium, *Conſul*, licet tantùm deſignatus eſſet: L.ÆLIO AURELIO AUG. F. COMMODO COS. in alio nummo:COMMODO CÆS.AUG.FIL. GERM.SARM. COS. Commodus anno Chriſti 166. Cæſar nominatus eſt, tùm anno 175. Tribunitia Poteſtate, ut ex nummis conſtat, donatus, anno ſequenti Auguſtus à patre dictus, ac anno 177. Conſul ordinarius proceſſit. Unde cùm in præfatis nummis Tribunitia Poteſtas non memoretur, liquet eum deſignatum Conſulem, Conſulemque abſolutè appellatum fuiſſe, antequam eandem iniret. Quare exiſtimo Lampridium eam deſignationem tardiùs conſignaſſe; in Commodo enim cap.2. de rebus anno 176. geſtis loquens ait: *Poſt hac veniâ legis annariæ impetratâ, Conſul eſt factus, & cum patre Imperator eſt appellatus quinto Kalendarum Decembrium die, Pollione, & Apro Conſulibus.* Ubi *Conſul eſt factus*, aliud non ſignificat, quàm *Conſul eſt deſignatus*: Cujus rei paſſim exempla in Scriptoribus hiſtoriæ Auguſtæ leguntur.

V. *Veſpaſianus & Titus Conſules dicti, licet tantùm deſignati eſſent.*

Veſpaſianus Auguſtus, & Titus Cæſar ac Collega Imperii apud Plinium Conſules vocantur licet tantùm deſignati eſſent. Is lib. 2. cap.13. ait: *Nam ut duodecim diebus utrumque ſidus* (loquitur de ſole & luna) *quæreretur*, (eclipſim pateretur) *id noſtro ævo accidit, Imperatoribus Veſpaſiano patre, & filio iterum Coſſ.* Mendum in numerum dierum irrepſiſſe, & pro XV. perperam ſcriptum fuiſſe à librario XII. non dubitandum; neque enim duodecim dierum ſpatio duas eclipſes accidere non potuiſſe Plinius ignoravit, eò magis, quò de re, quæ ſuo tempore contigit, loquatur. Anno Chriſti 71. die quarta Martii poſt meridiem eclipſis lunæ accidit, die 20. ejuſdem menſis ante meridiem eclipſis ſolis. Quare non dubium, quin de utraque Plinius intelligendus ſit, à quarto enim Martii ad vigeſimum ejuſdem menſis, dies quindecim numerantur, utrôque extremô, ut ſæpe ab Antiquis fit, excluſô; & tamen eo anno Veſpaſianus Nervâ Collegâ tertium tantùm Conſulatum gerebat, annoque ſuperiori Titus primum Conſulatum inierat. Unde cùm anno 72. Veſpaſianus IV. & Titus II. Conſules proceſſerint, utriuſque Conſulatus, licet abſolutè à Plinio poſitus, non niſi deſignatus erat. Le-

gitur is Romæ in Aquæductu Aquæ Claudiæ: IMP. CÆSAR VESPASIANUS AUG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. IMP. VI. COS. III. DESIG. IIII. Legiturque etiam in aliis Inſcriptionibus, quæ apud Onuphrium lib.2.faſtorum extant. Sed Plinius eundem in præfato loco ſine deſignatione expreſſit. In hujus Auctoris operum editione idem locus non intellectus variè legitur. In editione anno 1516. facta, & in ea quæ 1669. in Hollandia prodiit, habetur, *Patre III. & filio iterùm Coſſ.*Sed perperam. In editione anni 1548. *Patre IIII. & filio iterùm Coſſ.* Quæ lectio retinenda, locuſque in futuris Plinii editionibus reſtituendus; neque enim Conſulatus tertius Veſpaſiani cum ſecundo Titi connecti poteſt, niſi ſuffectô,quem ante adeptum Imperium geſſerat Veſpaſianus, ut ſæpe fit, prætermiſſo; ſed tunc Titus primum tantùm Conſulatum geſſerat, eoque anno, quô Veſpaſianus tertiùm Conſul fuit, ejus Collega non erat. Conſulatuum deſignatorum ignoratio hujus depravationis cauſa fuit. Vſſerius in Annalibus veteris teſtamenti, *fortè IIII. legendum*,inquit, Petavius in Paralipomenis librorum de Doctrina temp. pag.861. ait: *Vel IIII. Conſul, pro III. legi, vel ut in M.S. comparet, ſine ulla numerorum nota, Veſpaſiano patre & filio Conſulibus.* Sed ea emendatio reiicienda, probabiliuſque eo in Manuſcripto numeros omiſſos fuiſſe, quàm in editis libris additos. Veram lectionem Calviſius in opere Chronologico ſubodoratus eſt:*error videtur commiſſus*,inquit, *in Coſſ. niſi fortè Plinius addiderit*, deſignatis, *quod librario poſtea omiſſum eſt*. Sed deſignationem non omiſſam à librario exempla à nobis allata oſtendunt, in quibus Cæſares & Auguſti, Conſules deſignati abſolutè Conſules dicuntur.

VI. ***Solo Pontificis nomine, Pontifex Maximus intellectus.***

Neque hoc mirum videri debet, cùm & ſolum Pontificis nomen, loco *Pontificis Maximi*, aliquando poſitum reperiatur. Quod etiam viros eximiâ doctrinâ præſtantes fefellit, cóque adduxit, ut Dionem, & Dionyſium Halicarnaſſenſem,pontificiæ dignitatis nomen ignoraſſe, aut malè expreſſiſſe ſcripſerint, dum hic ſolo Ἀρχιερέως, ideſt, *Pontificis* nomine eos deſignat, ille frequenter vocat ἱερονόμους, ἱεροφύλακας, ἱεροφάντας, ſacrorum nempe Interpretes, Præſides, Cuſtodes; quaſi ſolum Ἀρχιερέως nomen, ideſt, *Pontificis*, ſupremam ſacerdotii dignitatem non deſignaret, ſicuti reliquos illius Collegii ſacerdotes, licet non addatur, Μεγίστου, id eſt, *Maximi*. Sic Julium Cæſarem Plutarchus in Julio Cæſare, & Appianus Corinth. lib.11. Ἀρχιερέα, ideſt, *Pontificem*, citra attributum aliud vocant, & apud Joſephum Antiquit. lib. 15. cap.17. Cæſar & Auguſtus non ſemel litteris ſuis, ac decretis ſolum Ἀρχιερέως, id eſt, *Pontificis* nomen adſcribunt.

adſcribunt. Quo ſolo etiam Pontificis nomine deſignatur nonnumquam latinis ſcriptoribus. Livius lib. 11. cap. 2. *Regem ſacrificum creant, id Sacerdotium Pontifici ſubiecere.* Albi, *cætera quoque omnia publica, privataque Pontificis ſcito ſubjecit*, qui non alius, quàm Pontifex Maximus, ut egregiè Spanhemius diſſert. 6. de præſtantia & uſu Numiſmatum, qui primus omnium hanc de Pontificis nomine obſervationem nos docuit, iiſque, & aliis probationibus confirmavit.

VII. *Conſulatus III. in Inſcriptione Forojulienſi memoratus, deſignatus tàtùm.*

Ex his facile eſt Conſulatum tertium Aureliani Auguſti, in Inſcriptione Forojulienſi expreſſum, explicare. Geſſit is primum Conſulatum ordinarium Pomponiô Baſsô Collegâ, anno Chriſti 271. quô etiam anno ſecundam Tribunitiam poteſtatem iniit; Imperium enim anno anteriori circa menſem Novembrem ſuſceperat. Tùm anno 274. Conſul II. Julio Capitolino Collegâ proceſſit, ac exeunte eodem anno Trib. Pot. V. iniit, & denique anno 275. T. Avoniô Marcellinô Collegâ Conſul tertiùm fuit. Quare anno 274. ante menſem Novembrem Tribunitia Poteſtate IIII. adhuc currente, Forojulienſis Inſcriptio dedicata, in qua ideo Aurelianus Conſul III. dicitur, licet ſecundum tantùm Conſulatum tunc gereret, quia in annum ſequentem Conſul tertiùm deſignatus erat. Quæ deſignatio in Inſcriptione Onuphriana clarè & explicitè memorata, in Forojulienſi verò non niſi ſubintellecta. Et hæc prima ejuſdem Inſcriptionis explicatio, quæ & aliam pati poteſt, uti cap. 7. Num. VII. videbitur.

VIII. *Conſulatus Claudii deſignatus, neque ab Hervvarto neque à Petavio intellectus.*

Joannes Hervvartus cap. 251. ſuæ Chronologiæ, cui nunquam in mentem venerat Conſules deſignatos, abſolutè Conſules aliquando vocatos fuiſſe, utitur Epigraphe num. 4. allata, in qua Claudius dicitur TRIB. POT. V. COS. IIII. ut probet per hujus Imperatoris tempora vulgares faſtos corruptos eſſe, unoque anno abundare, aitque, niſi ea Inſcriptio falſitatis arguatur, neceſſe eſſe fateri, Claudium in quarto ſuo Conſulatu ordinario Tribunitiam Poteſtatem quintam geſſiſſe. Sed dum vulgares faſtos vir doctiſſimus corrigere nititur, eoſdem infringit, Antiquorum loquendi modis non plenè edoctus. Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap. 9. hanc ejus explicationem confutandam ſuſcipit, faſtoſque vulgares, revera incorruptos, tuetur; ſed doctrinæ à nobis explicatæ defectu, ei minimè ſatisfacit: *Plerumque*, inquit Petavius, *quadratariorum, vel exſcriptorum culpâ fuit, ut Inſcriptiones veteres, mendoſæ ad nos perveniant, quorum alterum in illa contigit, quæ in Velaunis extare dicitur, & à Grutero deſcripta eſt. Sed procul dubio ſcriptum fuit, aut ſcribendum*

*certè*, *Coſ. Deſig. IIII.* At perperam, cùm Cæſares & Auguſti Conſules deſignati, Conſules abſolutè dicti ſint.

IX. *Conſulatus Neronis malè ab Hervvarto explicatus.* Idem Hervvartus cap.254. ut probet ſub Neronis Imperio faſtos depravatos eſſe ſcribit, Neronem & Antiſtium, qui in iiſdem anno Chriſti 55. Conſules ordinarii leguntur, Conſules tantùm ſuffectos fuiſſe ante adeptum ab eodem Nerone Imperium, quia, inquit, in duabus ſcriptionibus, ubi ille Conſulatus expreſſus, Nero Auguſtus non appellatur. Dedicata eſt prior EID. APRIL. L. ANTISTIO, ET CLAUDIO NERONE COS. poſterior ita ſubſcribitur: N E R O CLAUDIUS CÆS. L. ANTISTIUS VETUS COS. Quo in errore ſine dubio magis confirmatus fuiſſet, ſi Inſcriptionem eidem Neroni dicatam, quam ſupra Num. IV. attulimus, obſervaſſet. At inſcriptiones hæ faſtis vulgaribus non obſtant; prior enim poſita videtur, vel ab aliquo imperito, vel potius, poſt Neronis mortem, quæ cùm populo Romano gratiſſima fuiſſet, Nero in ultimum locum rejectus fuit, Auguſtique nomine indignus judicatus. Poſterior ab imperito etiam, quod ſæpe accidebat, poſita; nam Auguſti in Inſcriptionibus ſolo Cæſaris nomine appellati non ſolebant, id ſe quidem obſervaſſe in Nummis græcis, ac aliquando etiam in latinis, dicit Seguinus, vir clariſſimus lib. de Numiſmat. ſelectis, ſed Collegarum Imperii Numiſmata eum decepêre, in iis ſiquidem Antoninus Pius v.g. dicitur *Imp.T. Ael. Cæſar Antoninus Trib. Pot. Coſ. Deſ.II.* ut legitur apud Goltzium. At Antoninus, quando nummus ille cuſus, Collega tantùm Imperii erat; certumque qui eo honore potiebantur, Imperatores appellatos fuiſſe. Unde in Plinii loco ſupra à nobis explicato Titus, qui vivente patre Collega ejus in Imperio fuit, Imperator vocatur, ſicuti & in Nummis apud Goltzium. Quare Numiſmata, in quibus Titus, Antoninus, aliique, poſtea Auguſti, Imperatores & Cæſares ſine Auguſti titulo dicuntur, antequam Imperium obtinuiſſent, cuſa.

---

## CAPUT SECUNDUM.

### *Conſulatus ſecundus Claudii Imperatoris, in quo Britannicus natus, deſignatus tantùm erat.*

I. *Natale Britannici ac* Licet quæ hactenùs diximus, ad explicationem Inſcriptionis Forojulienſis ſufficiant, ac ſatis ſuperque demonſtrent, Cæſares

ac Auguſtos Conſules deſignatos, Conſules abſolutè aliquando vocatos fuiſſe, nihilominùs quia res hæc à viris doctiſſimis non animadverſa eoſdem non ſemel in tranſverſum egit, ſequentibus capitibus eam magis declarare viſum; ne veteribus ſcriptoribus adeò frequenter dica ſcribatur, neve varia eorum loca Lectores in errorem inducant. Cùm enim Suetonium & Capitolinum eumdem loquendi modum uſurpantes legunt, iis errores adſcribunt, à quibus illi valdè alieni. Suetonius in vita Claudii cap.27. ait: ***Britannicum vigeſimo Imperii die, inque ſecundo Conſulatu natum ſibi parvulum, etiam tum & militibus pro concione manibus ſuis geſtans, & plebi per ſpectacula gremio, aut ante ſe retinens aſſiduè commendabat***, nempe Claudius. Is die vigeſima quarta Januarii anni Chriſti 41. Caligulâ occisô, Imperium ſuſcepit; quare viceſimus ejus Imperii dies in duodecimum Februarii incidit, qui ideò Britannici Natalis fuit. Et tamen Claudius non niſi anno Chriſti 42. Licinio Largo Collegâ Conſulatum ſecundum edidit. Unde Conſulatus ejus ſecundus, qui tantùm deſignatus erat abſolutè à Suetonio profertur. Nec eſt quod quis dicat, Britannici Natale à Suetonio non rectè conſignatum fuiſſe, cùm is Tacitum ſibi conſentientem habeat, qui lib. 13. Annalium de Nerone loquens, dicit: ***Turbatus his Nero, & propinquo die quô quartum decimum ætatis annum Britannicus explebat, &c.*** Refert hæc Tacitus ſub ejuſdem Neronis Imperatoris & Antiſtii veteris Conſulatu, qui in annum Chriſti 55. incidit, quôve Nero Britannicum veneno ſuſtulit. Quòd ſi eo anno decimum quartum ætatis Britannicus explebat, natus erat anno Eræ noſtræ 41. quâ Claudius Auguſtus Conſulatum ſecundum nondum inierat, qui tamen Conſul II. à Suetonio dicitur. Ex quo & patet, tollendum eſſe errorem, neſcio an Librarii, an Taciti, in cujus Annalium lib. 12. de Claudio Auguſto dicitur: ***Biennio majorem natu Domitium*** (nempe Neronem) ***filio*** (Britannico) ***anteponit***. Cùm enim hæc ſub Conſulatu C. Antiſtii, & M. Suilii, qui in annum Chriſti 54. cadit, à Tacito narrentur, ſine dubio legendum, ***triennio majorem***. Nam ſicut is cum Suetonio in Natali Britannici, ita & in Natali Neronis conſignando conſentit. Suetonius enim in Nerone capite 6. ſcribit: ***Nero natus eſt Antii, poſt nonum menſem, quàm Tiberius exceſſit, decimo octavo Kalendas Ianuarias***, anno nempe Chriſti 37. Tacitus verò lib. 13. Annalium de initio Imperii Neronis loquens ſcribit: ***In urbe ſermonum avida, quemadmodum Princeps vix ſeptemdecim annos egreſſus ſuſcipere eam molem, aut propulſare poſſet, acquirebant.*** Ubi particula ***vix***, uti aliquando alibi, ***non***, vel ***nondum*** ſignificat.

***Neronis, non aliter conſignatum à Suetonio, quàm à Tacito.***

ſignificat. Imperium iniit Nero anno Chriſti 54. die decima tertia Octobris. Quod ſi eo tempore nondum annum ætatis decimum ſeptimum egreſſus erat, profectò anno Chriſti 37. in lucem prodierat. Præterea idem Tacitus libro 12. Annalium ſub Junii Silani, & Q. Ætherii Conſulatu, qui in annum Chriſti 53. convenit, ait: *Sedecim annos natus Nero Octaviam Cæſaris filiam in matrimonium accepit*, libro verò 13. Annalium ſcribit menſe Decembri ortum eſſe Neronem. Quod ſi anno Chriſti 36. mẽſe Decemb. natus eſſet anno 53. annũ ætatis decimum ſextum attingere non potuiſſet. Non biennio itaque, ſed triennio Britannico Nero major natu erat. Quem errorem cùm à Lipſio, aliiſque Taciti Commentatoribus obſervatum non viderem, priorem me illum deprehendiſſe exiſtimabam; illum tamen poſtea à Freinsheimio in notis ad Tacitum indicatum comperi. Quare cùm in Britannici, Neroniſque annis conſignandis Suetonius ac Tacitus conſentiant, certum, indubitatumque eſſe debet, Claudium Conſulem II. deſignatum abſolutè Conſulem à Suetonio vocari.

II. *Natale Neronis à Petavio & Hervvarto perperam emendatũ.*

Verum eſt, Petavium libro 11. de doctrina Temporum cap. 15. præfatum Suetonii locum, ubi de Natali Neronis loquitur, examinantem ſcribere: *Emendetur itaque locus ille fruſtra vexatus à criticis atque ita reformetur:* natus eſt ante tres menſes, quàm Tiberius exceſſit. *Ita verum eſſe poteſt, quod idem Scriptor aſſerit, mortuum eſſe anno tricesimo ſecundo ætatis Neronem; aliter non poteſt. Quin etiam Suetonius idem cap. 6. Neronem ſcribit, trimulum amiſiſſe Patrem, & ſubinde Matrem eſſe relegatam. At relegata eſt Agrippina Caii ſoror, anno Urbis 792. ut ex Dione liquet Chriſti XXXIX. Quare ſi anno Chriſti XXXVII. exeunte natus ſit, non niſi bimulus tum fuerit. Quod rectè Ioannes Hervvartus animadvertit.* Sed tam ipſe, quàm Hervvartus, cui innititur, proculdubio hallucinantur. Obiit enim Nero die nona Junii anno Chriſti 68. *ætatis tricesimo ſecundo*, ut ſcribit Suetonius in Nerone capite 58. at hic annus cũ Natali Neronis anno Chriſti 37. ab eo conſignato minimè pugnat, Suetonius enim duos extremos annos incompletos pro completis numerare ſolet. Sic in Auguſto cap. 65. ait: *Caium & Lucium in duodeviginti menſium ſpatio amiſit ambos:* Obiit Caius nono Kalendas Martias, ut ex Inſcriptione quæ Piſis legitur, conſtat, anno Chriſti quarto, quô Ælius Catus, & Sentius Saturninus Conſules erant, ut docet Velleius libro 2. capite 103. Ex quo ſequitur Lucium anno Eræ Chriſtianæ 2. circiter Septembrem, vitâ exceſſiſſe. Et tamen idem Suetonius in Tiberio cap. 15. inquit: *Caio & Lucio intra triennium defunctis adoptatur*

(nempe

Tiberius ) *ab Auguſto*. Quod ſi Suetonius duodeviginti menſium ſpatium triennium vocet, quid mirum ſi Neronem tricesimo ſecundo ætatis anno periiſſe, ac præterea hujus Patrem anno Eræ noſtræ tricesimo nono demortuum, trimulum amiſiſſe ſcripſerit ? Perperam itaque Lipſius in Notis ad librum primum Annalium Taciti ſcribit legendum eſſe : *intra biennium defunctis*. Neque ſolus eſt Suetonius, qui eam numerandi rationem uſurpet, anonymus enim à Valeſio in calce Ammiani editus de Licinio Imperatore loquens ait : *regnavit annos X I X*. is tertio idus Novembris anni Chriſti 307. Auguſtus nuncupatus fuerat, ut docet Chronicon Alexandrinum, ineunte verò anno 325. Conſtantini juſſu occiſus eſt. Quomodo igitur idem Anonymus verum dicere potuit, niſi menſes duos, eoſque incompletos anni 307. pro integro anno numerarit ? Locus itaque ille Suetonii, in quo de Neronis Natali loquitur, purus eſt, & ideo fruſtra à Criticis vexatus, quia ſibi in animum inducere non potuêre, Suetonium dies ſeptemdecim anni Chriſti tricesimi ſeptimi, qui primi vitæ Neronis fuère, pro anno integro numeraſſe. Cùm igitur certum ſit, Antiquos hòc numerandi modô uſos eſſe, huic tandem controverſiæ finis imponendus, ac vulgaris lectio minimè in dubium ampliùs vocanda.

Quanti momenti ſit hæc noſtra de Cæſaribus ac Auguſtis, Conſulibus deſignatis, abſolutè vocatis Conſulibus, obſervatio, graviſſimorum Scriptorum lapſus patefaciunt. Idem enim Hervvartus cap. 254. ſuæ Chronologiæ, cùm hoc non advertiſſet, exiſtimavit Suetonium de Conſulatu ſecundo Claudii, ſuffecto tantùm, non verò ordinario loquutum fuiſſe ; indeque deducit Conſulatum ſecundum Claudii Licinio largo Collegâ in communes faſtos intruſum fuiſſe, ideoque annum, cui reſpondet, ex Era Chriſtiana relegandum tùm ex eo quod Nero à Claudio antepoſitus ſit Britannico biennio major, ut in Tacito loco laudato legitur, inde ſequi ait Caligulam, quem annos fere quatuor imperaſſe certiſſimum, non ultra triennium Imperatorem fuiſſe, ac ſub ejus Imperio alterum annum in faſtis Conſularibus vacare, tandemque Tacitum in annis Britannici & Neronis conſignandis à ſe ipſo diſſentire. Quæ omnia pluribus oſtendere nititur. Sed ex male conſignato, perperamque intellecto ſecundo Claudii Conſulatu, qui tantùm deſignatus erat, omnes iſti errores nati, error, qui in Tacito corrigendus erat, graviori errore confirmatur, alia quæ rectè idem Tacitus ſcripſit malè in dubium revocantur, & ex uno errore plures ſeruntur. III. *Suetonius & Tacitus perperam ab Hervvarto explicati.*

Petavius in doctrina temporum verſatiſſimus, cùm loco laudato Hervvartum IV. *Suetonius*

*& Tacitus inter ſe non contrarii, ut putavit Petavius.*

Hervvartum confutandum ſuſcepiſſet, huic illa Suetonii & Taciti de Natali Britannici, Neroniſque ætate tanquam inter ſe pugnantia obiicienti, non aliud reſpondet, quàm *ambo iſta quadrare non poſſe, ut & vicesimo Imperii die, & in ſecundo Conſulatu Claudii natus ſit Britannicus.* Ac poſtquam probavit ſecundum Claudii Conſulatum in annum Chriſti quadrageſimum ſecundum cadere, quod verum eſt, concludit: *Emendandus igitur, aut ſanè non audiendus eſt Suetonius,* quem de Conſulatu ſecundo Claudii tantum deſignato loqui, non intelligebat. Quoad locum Taciti ex libro 12. Annalium deſumptum, nihil aliud reſpondet: *De Tacito perſpicua res eſt, ipſum à Suetonio diſſentire, & Britannici ortum antevertere. Non eſt autem novum iſtiuſmodi Scriptorum in hiſtoria diſſidium.* Et tamen, ut vidimus, inter utrumque egregiè convenire certum, quod capite ſequenti dicenda magis confirmabunt.

---

## CAPUT TERTIUM.

### *Adoptiones Marci Aurelii, & Lucii Veri in ſecundo Conſulatu Antonini Pii tantùm deſignato factæ.*

I. *Adoptio Antonini exemplo Tiberii facta.*

SUetonii loquendi modum imitatus eſt Julius Capitolinus in Marco Aurelio cap. 5. ubi de ejuſdem Marci adoptione ab Antonino Pio facta loquens, ait: *Octavo decimo ætatis anno adoptatus in ſecundo Conſulatu Antonini jam patris ſui, Hadriano ferente, gratia ætatis factâ, Quæſtor eſt deſignatus.* Hæc adoptio, ſicuti & Lucii Veri facta eſt quinto Kalendas Martias anno Chriſti centeſimo triceſimo octavo, quô Antoninus, qui jam antea Conſul fuerat, quique Conſul à Capitolino dicitur, tùm Conſul tantùm deſignatus erat. Capitolini tamen verba Onuphrius lib. 2. faſtorum, Henricus Noriſius diſſertat. de votis decennalibus cap. 3. aliique viri doctiſſimi non rectè interpretantes exiſtimarunt, illum de ſecundo Conſulatu ordinario ejuſdem Antonini loquutum, ideoque adoptionem Marci, & Lucii Veri anno centeſimo triceſimo nono peractam eſſe: licet uterque non tantùm eodem anno, quo Antoninus, nempe 138. Sed etiam eadem die adoptati fuerint. Verum quidem eſt, Spartianum in Hadriano, & in Ælio Vero, & Capitolinum in Marco, & in Lucio Vero, neque annum, neque diem, quô Marci & Lucii Veri adoptiones factæ ſunt, memorare; Sed ex die adoptionis Antonini, quintô nempe Kalen-

das

das Martias, quem idem Capitolinus exprimit, in cognitionem diei annique, quo Marcus, & Lucius adoptati ſunt, veniemus, ſi animum ad Tiberii, Agrippæ, & Germanici adoptiones, ad quarum exemplar iſtæ peractæ, attendamus. Quam viam ſi eruditi viri iniiſſent, non ſe ſe in tot difficultatum laqueos intricaſſent. Lucio igitur, Caioque Cæſaribus Auguſti nepotibus vitâ functis, is *Ælio Catô, & Sentio Saturnino Coſſ.* anno nempe Eræ Chriſtianæ quarto, *quinto Kalendas Iulias*, ut ſcribit Velleius lib. 2. cap. 103. Tiberium adoptavit, Tribunitiamque Poteſtatem eidem ad annos decem dedit, quemadmodum ex eodem Velleio, ac Dione lib. 55. diſcimus: *Adoptatus eodem die etiam Marcus Agrippa, quem poſt mortem Agrippæ Iulia enixa erat*, inquit idem Velleius cap. 104. quô etiam die Germanici adoptionem factam Suetonius in Tiberio cap. 15. ſignificat: *Caio, & Lucio intra triennium defunctis adoptatur Tiberius ab Auguſto ſimul cum fratre eorum M. Agrippa, coactus prius ipſe Germanicum fratris ſui filium adoptare.* Eodem anno idem Germanicus Quæſtor deſignatus eſt, quod docet idem Suetonius ipſo Caligulæ vitæ initiô. Anno dein Eræ Chriſtianæ decimo Auguſtus jam ætate gravis eidem Tiberio Proconſulare Imperium conceſſit, eumque Imperii Collegam declaravit.

Dies, menſis, & annus, quibus ea dignitas Tiberio attributa, fruſtra huc uſque à viris Doctis inveſtigati, licet Clemens Alexandrinus libro primo ſtromatum nobis eoſdem tres exhibeat. Poſtquam enim Julii & Auguſti Imperii annos numeravit, ſcribit: *Deinde Tiberius annis viginti ſex, menſibus ſex, diebus novemdecim.* Obiit Tiberius decimo ſeptimo Kalendas Apriles, ut Suetonius in Tiberio cap. 73. & Tacitus lib. 6. Annalium cap. 50. prodidère; Dionem enim, qui lib. 58. eumdem ſeptimo Kalendas Aprilis demortuum tradit, falli aliàs oſtendam. Annus emortualis Tiberii ex omnium ſententia fuit annus Chriſti triceſimus ſeptimus. Quare ex Clementis verbis laudatis colligitur, Tiberium, anno Chriſti decimo quinto Kalendas Septembres, in conſortium Imperii vocatum fuiſſe, ab eo enim die ad quintum Kalendas Septembris anni Chriſti triceſimi ſexti, viginti ſex Imperii Tiberiani, quà Cæſarei, quà Auguſtei anni abſolvuntur. Ab hoc verò die ad quintum Kalendas Martias anni Chriſti triceſimi ſeptimi ſex illi menſes interjiciuntur, à quinto denique Kalendas Martias, ad decimum ſeptimum Kalendas Apriles, Tiberii emortualem, dies ſunt novemdecim, ultimo termino, ut ſæpè fit, excluſo. Ideò porrò Tiberiani Principatûs ad annum decimum quintum Tiberii à Divo Luca cap. primo expreſſum, intelligendum neceſſarii

II. *Quo die, ac menſe Tiberius Collega Imperii creatus.*

initium rectè à Clemente conſignatum, viri Docti in ejus verbis non deprehenderunt, quia Romanorum numerandi morem non obſervarunt. Hi enim dierum intervalla, non à die quintâ Septembris, verbi gratia, ad diem quintam Octobris, ſed à nonis Septembris, ad nonas Octobris numerare ſolebant; quô modô ſi numeraveris, à quinta die Septembris, in quam Nonæ cadunt, ad quintam diem Octobris, menſem adhuc non colliges, ſed tantùm ad diem ſeptimam, cum qua Nonæ Octobris concurrunt. Quâ numerandi ratione, in Antiquorum ſcriptis, dum menſes ac dies numerant, non obſervatâ, loca quæ puriſſima ſunt, depravata eſſe ſæpè viri Docti queruntur, ad quod inpoſterùm attendendum.

III. *Quo anno Tiberius Collega Imperii dictus.*

Clementem verò rectè hujus Principatûs annum non minùs quàm menſem ac diem nobis conſervaſſe ex Auguſtæ hiſtoriæ Scriptoribus inter ſe collatis, deduci poteſt. Suetonius in Tiberio cap. 18. narratâ clade Varianâ, quæ anno Eræ noſtræ nono contigit, ſcribit *proximo anno*, Chriſti nempe decimo, Tiberium repetiiſſe Germaniam, ac inde in urbem poſt biennium regreſſum, triumphum, quem diſtulerat, egiſſe: tum ſubjungit: *Dedicavit & Concordiæ ædem: item Pollucis, & Caſtoris, ſuo, fratriſque nomine de manubiis. Ac non multò poſt lege per Conſules latâ, ut Provincias cum Auguſto communiter adminiſtraret*, nempe Tiberius, *in Illyricum profectus eſt.* Dedicatio illa XVII. Kalendas Februarias facta, ut Author eſt Ovidius lib. primo Faſtorum, anno verò Chriſti decimo, ut teſtis eſt Dio libro 56. ubi relata clade Varianâ inquit: *anno ſequenti Tiberius ædem concordiæ ſacravit, &c.* Tum geſta anno Eræ Chriſtianæ undecimo narrare incipiens ſcribit: *M. Æmilio Lepido, Statilio Tauro Conſulibus Tiberius & Germanicus, cui pro Conſule erat Imperium, impreſſionem in Germaniam fecerunt.* In Græco legitur: Τιβέριος μὲν, καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτε ἄρχων ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον, id eſt, *Tiberius & Germanicus, Proconſul in Celticam invaſiones fecerunt*; in Græco enim nullum habetur relativum, apponendaque poſt τὸ Germanicus virgula. Proconſul enim ad Tiberium, non verò ad Germanicum, ut perperam hactenus ab omnibus exiſtimatum, refertur, ita ut ſenſus ſit, Tiberius Proconſul & Germanicus &c. niſi forſan vox *Proconſul* tranſpoſita fuerit, quod in Dione non raro contigiſſe, jam à viris Doctis obſervatum. Anno enim ſuperiori Proconſulare Imperium, ſicuti diximus, Tiberio collatum fuerat, ipſeque caput hujus Germanicæ expeditionis erat, non vero Germanicus, cui ut Author eſt Tacitus libro primo Annalium cap. 4. non niſi poſt mortem Auguſti, Tiberius *Proconſulare Imperium petivit.* Fallitur enim Lipſius

dum

dum in notis ſcribit, petitum fuiſſe Germanico Proconſulare Imperium perpetuum, quæ pars ſupremæ poteſtatis eſt. Id tamen Petavio libro undecimo de doctrina Temporum capite ſeptimo, aliiſque viris doctis perſuaſit. Affert Petavius in ejus rei confirmationem locum ejuſdem Taciti libro 2. ubi is ait anno ab urbe condita 670. qui cum anno Chriſti decimo ſeptimo concurrit, permiſſas Germanico Provincias à Senatu, *quæ mari dividuntur, majuſque Imperium quoquò adiiſſet, quàm his, qui ſorte aut miſſu Principis obtinerent.* At his verbis contrarium evincitur; Proconſulare enim Imperium, quod inter titulos Principatûs, nullis extra urbem limitibus coarctabatur; & tamen quod conceſſum eſt Germanico, ad Provincias tantùm, quæ mari dividuntur, extendebatur.

IV. *Proconſulare Tiberii Imperium à Spanhemio perperam intellectum.*

Hæſit & in eadem ſalebra Spanhemius, qui diſſert. 8. de præſtantia & uſu Numiſmat. *Majus Imperium* Germanico delatum nihil aliud eſſe ſcribit, quam Imperium illud Proconſulare, quale Auguſto delatum iiſdem verbis deſcribit Dio lib. 53. *ut major ipſi in Provinciis, quàm earum Præfectis poteſtas eſſet.* Si enim hæc ejus explicatio valeret, dicendum eſſet Corbulonem, qui Nerone Imperante contra Volageſum Armeniam invadentem miſſus eſt, Proconſulari dignitate, quæ ſolis deſtinatis Imperio concedebatur, inſignitum fuiſſe; & tamen Tacitus lib. 15. Annalium cap. 25. docet Imperium Corbuloni permiſſum, limitatum fuiſſe, cùm ab eo comparetur cum Imperio Proconſulari Pompeio magno collato, milliaribus ſexdecim, vel circiter definito, & ad triennium coarctato, ut optimè explicat Uſſerius in Annalibus veteris teſtamenti anno mundi 3937. verba Taciti ſunt: *Scribitur Tetrarchis ac Regibus, Præfectiſque & Procuratoribus, & qui Prætorum finitimas Provincias regebant, juſſis Corbulonis obſequi, in tantum fermè modum aucta poteſtate, quem populus Romanus Cneio Pompeio bellum piraticum geſturo dederat.* Quare quantumcumque fuerit Imperium Germanico & Corbuloni conceſſum, Proconſulatui, qui ſupremi Imperii pars, quique præter Urbem in toto Orbe Romano agnoſcebatur, longè inferius fuit, quamquam idem Spanhemius ſcripſerit à Tiberiano diverſum non fuiſſe.

V. *Tiberius in Inſcriptione Viennenſi Proconſul dictus.*

Tiberium porrò, non verò Germanicum in hac expeditione Proconſulem fuiſſe, ipſemet Tiberius nos docet in Inſcriptione, quæ Viennæ in Gallia legitur, quæque ab Hervvarto cap. 248. ſuæ Chronologiæ refertur,

I. O. M.
TI. CLAUD.
CENSOR.
P. PROCON.
V. S. L. M.

Id eſt, *Iovi Optimo Maximo, Tiberius Claudius Cenſor, Pontifex, Proconſul, votum ſolvit lubens meritò.* Tiberium tunc Viennam veniſſe colligitur ex Dione loco citato; Celticæ enim nomine, non tantùm Germania, ſed & Gallia intelligitur, ut teſtis eſt Cluverius lib. 1. de veteri Germania, & manifeſtè docet Velleius lib. 2. cap. 121. ubi de Tiberio dicit: *Concuſſis hoſtium viribus, claſſicis, pæditumque expeditionibus, cùm res Galliarum maximæ molis, accenſaſque plebis Viennenſium diſſenſiones, coercitione magis, quàm pœnâ molliſſet, & Senatus, Populuſque Romanus, poſtulante patre ejus* (Auguſto) *ut æquum ei jus in omnibus Provinciis, exercitibuſque eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat non eſſe ſub illo quæ ab illo vindicabantur, & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem, non judicari parem) in Urbem reverſus jam pridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis, Delmatiſque egit triumphum.* Quibus etiam verbis colligitur Proconſulare illud Imperium Tiberio abſenti collatum fuiſſe, anno nempe Chriſti decimo; non verò undecimo, ut Marcus Antonius Capellus diſſertat. de anno paſſionis Chriſti cap. 5. & Henſchenius in explicatione veterum Catalogorum Pontificum arbitrati ſunt; neque denique duodecimo, ut Petavius loco laudato, & Uſſerius in Annalibus veteris teſtamenti litteris mandarunt: Circa quem tamen annum mihi adhuc ſupereſt ſcrupulus, infra proponendus.

VI. *Dionis locus de Proconſulatu Tiberii, Suetonii verbis illuſtratur.*

Sed redeo ad Dionis locum hucuſque non intellectum. *Tiberius, & Germanicus, Proconſul in Celticam invaſiones fecerunt.* Nullus vocem *Proconſul* ad Tiberium referri animadvertit, & tamen ex dictis aliter eſſe non potuit. Extat apud Suetonium ipſo Caligulæ vitæ initio locus non abſimilis: *Germanicus Caii Cæſaris pater, Druſi, & Iunioris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit:* Ubi Caſaubonus rectè advertit, virgulam ante adverbium *ſtatim* apponendam, licet in libris editis ante vocem *Conſulatum* poſita ſit; hiſtoriæ enim fides, inquit ſtare non poteſt, ſi *ſtatim* referatur ad Conſulatum, cùm inter Germanici Quæſturam, ejuſque Conſulatum-

ſulatum, quem non niſi anno Eræ Chriſtianæ duodecimo geſſit, anni ſex interjiciantur. Significat igitur Suetonius, Germanicum, ſtatim ut adoptatus eſt, Quæſturam geſſiſſe. Nam cùm quinquennio antequam per leges liceret, illud munus conſequutus ſit, quod & de Tiberio Dio lib. ſcribit, & ætas legitima Quæſturæ gerendæ, Auguſti, & deinceps ævo, annus ætatis viceſimus quintus fuerit, quemadmodum obſervavit Lipſius in Notis ad lib. 3. Annalium Taciti, tardiùs hoc munere Germanicus fungi non potuit: cùm anno Eræ noſtræ decimo nono, quo exeunte è vivis exceſſit, triceſimum quartum annum ageret, ut Suetonius ſcribit, & ex Tacito deducitur. Unde anno, quô adoptatus eſt Germanicus, undeviceſimum circiter annum agebat, quô etiam Tiberius Quæſturam geſſerat, ut habet Velleius: *Tiberius Quæſtor fuit, unde-viceſimum annum agens.* Is Suetonis locus inducit, ut credam in præfato Dionis nullam verborum tranſpoſitionem ineſſe.

Hadrianum in Antonino adoptando Auguſtum ſibi exemplar propoſuiſſe, quæ in ea adoptione peracta ſunt, manifeſtum faciunt, oſtenduntque verum eſſe quod Tertullianus lib. 1. adverſus Marcionem cap.9. ſcripſit: *omnis res anterior poſteriori normam præminiſtravit.* Primùm, utrique adoptioni peragendæ idem dies conſtitutus, nempe quintus Kalendas; illi Julias, huic Martias. Neque id caſu factum; dies enim ille in quamdam religionem venerat ab eo tempore, quô Auguſtus, M. Antonius, & M. Lepidus anno Urbis Varroniano 711. ſe Triumviros, Reipublicæ conſtituendæ cum ſummo Imperio, quinto Kalendas Decembres in quinquennium renuntiarant; multóque magis ab anno Urbis conditæ 725. quô Auguſtus victis ſuperiori anno Antonio, & Cleopatrâ, *Minervæ templum, & quod Chalcidicum vocatur, tum Curiam Iuliam, in honorem patris ſui factam dedicavit; in eaque imaginem victoriæ poſuit . . . . quo Cæſar nimirùm oſtendebat, Imperiumſe ex victoria eſſe adeptum,* inquit Dio lib.51. pag.459. Romani enim Victoriam Numen, eamque conſervatricem, ac cuſtodem Imperii ſui arbitrabantur. Electus ad eam dedicationem quintus Kalendas Septembris, ut diſcimus ex antiquo Kalendario marmoreo, quod apud Gruterum pag.133.extat, in quo ad eandem diem habetur annotatum: ARA VICTORIÆ IN CURIA DEDICATA EST. Stetit ea uſque ad Imperium Conſtantii, qui anno 357. cùm Romam veniſſet, juſſit eam auferri, quô tamen mortuo Gentilibus adnitentibus reſtituta, iterumque Gratiani Auguſti juſſu amota. Qua de re legendi Annales Eccleſiaſtici. Secundò, Auguſtus Tiberium adoptando Tribunitiam Poteſtatem eidem contulit,

VII. *Tiberius & Antoninus eodem die adoptati.*

tulit, eumque aliquot poſt annos, non alio die quàm V. Kalendas Septembris in Imperii conſortium adſcivit: ſic & Hadtianus non tantùm Antoninum V. Kalend. Martii adoptavit, ſed & eum Collegam Imperii renuntiavit: *Adoptatus eſt quinto Kalendas Martias die, factuſque eſt patri & in Imperio Proconſulari, & in Tribunitia Poteſtate Collega*, inquit Capitolinus in Antonino cap.4.

VIII. *Quo die Imperium Proconſulare Octaviano Auguſto attributum.*

Ex quibus, ut id obiter obſervem, datæ Auguſto Tribunitiæ Poteſtatis, Imperiique Proconſularis attributi diem, conjectura aſſequi licet, anno Urbis conditæ 731. Auguſtus undecimum Conſulatum geſſit, quem trimeſtrem fuiſſe Suetonius docet, quem cùm abdicaſſet: *Senatus Auguſto hos honores decrevit, ut Tribunus plebis perpetuus eſſet..... ut Proconſulare Imperium ſemper haberet, neque id in Urbem intrans deponeret*, inquit Dio lib.54. pag.518. Diem, neque Dio, neque ullus alius ex Antiquis memorat, ſed factum id quinto Kalendas Apriles ſub Conſulatûs finem. Onuphrius tamen ſcribit Proconſulare Imperium Auguſto delatum quinto Kalendas Julii, quo die, inquit, tanquam Imperii natalitio Tiberium poſtea adoptavit. Unde deducit eadem die ac menſe, quô Tribunitiam Poteſtatem Imperatores conſequuti fuiſſent, aliis tradidiſſe: quæ ſententia diu invaluit, donec tandem viri eruditi hanc ejus conjecturam ſatis fundatam non arbitrantes, eam tam quoad diem, quàm quoad menſem rejecerunt, Tribunitiamque Poteſtatem Tito à Veſpaſiano, Trajano à Nerva, & ſic de aliis, incerto die ac menſe communicatam fuiſſe ſcripſère. Sed tam ipſi, quàm Onuphrius ad Auguſti factum ſatis animum non attendentes, falſi ſunt. Onuphrius quidem in menſe, qui neque ab Auguſto obſervatus, neque huic, abdicato Conſulatu, Proconſulare Imperium, & Tribunitia Poteſtas tandiu dilata. Omnes verò alii in die falſi. Auguſtus enim menſem quidem neglexit, ſed & is, & Antoninus ad diem quintum Kalendarum, quo eidem Auguſto Triumviratus datus, Araque poſtea victoriæ ab eo dedicata, reſpexère: quam conjecturam vanam non eſſe, quæ ſuis locis dicemus, oſtendent.

IX. *Antoninus cum Lucio & Marco adoptatus.*

Tertiò Hadrianus Antoninum adoptavit *ea lege, ut ſibi ille duos adoptaret, Annium verum, & Marcum Antoninum*, inquit Spartianus in Hadriano cap.24. quod & in Ælio Vero cap. 6. & Capitolinus in Antonino Pio cap.4. confirmant: niſi quod tam hic quàm ille Marcum ante Verum nominant, & tamen idem Capitolinus in Marco cap.5. ait: *Antoninum Pium Hadrianus ea lege in adoptionem legit, ut ſibi Marcum Pius adoptaret, ita tamen ut & Marcus ſibi Lucium Commodum adoptaret.* Quod & in vita ejuſdem Lucii cap.2. repetit. Spartianus

Spartianus autem in Ælio cap. 5. de eodem Ælio Vero loquens ait : *Ejus filius eſt Antoninus Verus , qui adoptatus eſt à Marco , vel certè cum Marco.*

Quartò ſicuti Germanicus ; quando à Tiberio adoptatus eſt, gratiâ ætatis factâ , Quæſtor eſt deſignatus , ita & Marcus : *octavo decimo ætatis anno adoptatus* ( Marcus ) *in ſecundo Conſulatu Antonini jam patris ſui , Hadriano ferente , gratiâ ætatis factâ, Quæſtor eſt deſignatus* , inquit Capitolinus in Marco cap. 5. qui tamen ſequenti capite eandem Marci Quæſturam verbis explicat, quibus videtur indicare, hunc non anno 138. adoptatum fuiſſe ab Antonino , ſed anno 139. eodemque Hadrianum demortuum ; ait enim de Marco loquens : *Hadriano Baiis abſumpto , avo juſta implevit , & Gladiatorum quaſi privatus Quæſtor edidit munus*,& infra : *his ita geſtis adhuc Quæſtorem & Conſulem ſecum Pius Marcum deſignavit, & Cæſaris appellatione donavit.* Conſulatus hic Marci in annum Chriſti 140.competit. Quare anno ſuperiori & Conſul deſignatus , & Cæſar nuncupatus , dum adhuc Quæſturam gereret ? Sed ſicut Capitolinus Antoninum iterum Conſulem deſignatum abſolutè Conſulem vocat , ita & Marcum , qui anno 138. Quæſtor deſignatus fuerat , Quæſtorem abſolutè appellat. Mortuo itaque anno 138. Hadriano, Marcus *quaſi privatus Quæſtor* , id eſt, deſignatus Quæſtor , *Gladiatorum edidit munus.* Ex quo & magis noſtra confirmatur ſententia , Conſules nempe deſignatos , abſolutè Conſules vocatos fuiſſe, cùm & Quæſtores tantùm deſignati ſolo Quæſtorum nomine intelligerêtur.Quòd ſi adoptiones Antonini , Marci & Lucii Veri ad exemplum adoptionum Tiberii , Agrippæ , & Germanici factæ ſunt , hæque eodem die ac anno peractæ , nullus dubitandi locus relinquitur , quin Capitolini locus de ſecundo Antonini Conſulatu tantum deſignato explicandus ſit.

X. *Marcus poſt adoptionem , ut aliàs Germanicus , Quæſtor creatus.*

Onuphrius tamen lib. 2. Faſtorum pag. 224. Henricus Noriſius Diſſertat. de votis Decennal. cap. 3. uterque de Romana Antiquitate optimè meritus , hicque mihi ſumma neceſſitudine conjunctus, Marci & Veri adoptiones in ſecundo Conſulatu ordinario ejuſdem Antonini , anno ſcilicet 139. factas ſcripſêre , poſtquam ſuperiori Antoninus ab Hadriano arrogatus fuiſſet ; idque duplici fundamento innixi. Primò , quòd exiſtiment , Conſulatum ſecundum Antonini , in quo fuêre factæ , ordinarium eſſe , non deſignatum. Secundò , quod Capitolinus dicat Marcum annum decimum octavum egiſſe, quando ab Antonino adoptatus eſt , quod & eodem capite repetit : *Cùm poſt obitum Lucii Cæſaris Hadrianus ſucceſſorem Imperii quæreret,*

XI. *Locus Capitolini de Marci ætate emendatus.*

D *nec*

*nec idoneus, utpote decem & octo annos gens, Marcus haberetur &c.* ac poſtea: *octavo decimo ergo ætatis anno adoptatus &c.* At prius illud fundamentum jam everſum, alterumque ex ipſomet Capitolino deſtruendum. Scribit is Marcum *ſexto Kalendas Maias avo ſuo iterùm & Augure Coſſ.* Chriſti ſcilicet 121. natum eſſe: quem diem etiam Natalem vetus Kalendarium à Petro Lambecio Bibliothecæ Cæſareæ Præfecto, viro clariſſimo editum, & Inſcriptio Romana exhibent. Imò & ex Dione colligitur non alio die, menſe, ac anno Marcum ortum; ait enim eum die decimâ ſeptimâ Martii, anno nempe Chriſti 180. obiiſſe, ac annos 58. menſes 10. dies 22. vixiſſe, computato ſcilicet die biſſextili illius anni, aliter dies tantùm 21. reperirentur. Quapropter ex Dione Marcus natus eſt anno Chriſti 121. ſexto Kalendas Maias, ideoque anno 138. quinto Kalendas Martias, quo adoptatus eſt, non niſi annum decimum ſeptimum agebat, ſexto Kalendas Maias ejuſdem anni decimum octavum inchoaturus. Præterea idem Capitolinus in Marco cap. 7. ait: *Per viginti & tres annos in domo patris ita verſatus, ut ejus quotidie amor creſceret, nec præter duas noctes per tot annos emanſit duabus vicibus.* Sed ſi ab anno Chriſti 161. dieque ſeptima Martii, quo Antoninus Pius è vivis exceſſit, per viginti & tres annos retrocedas, ad annum Chriſti 138. pervenies. Supererunt tantùm undecim dies, quos Capitolinus pro anno computaſſe non videtur quare Capitolinus ex Capitolino emendandus, legendumque in priori loco *decem & ſeptem annos habens*, in poſteriori verò, *ſeptimo decimo ergo ætatis anno*; niſi, quod vero ſimilius, Capitolinus ipſe memoriâ lapſus ſit. Sed quidquid ſit, certum Marcum anno ætatis decimo ſeptimo in ſecundo Conſulatu deſignato Antonini, fuiſſe adoptatum. Idem Capitolinus in Vero cap. 3. de eodem loquens ait: *Fuitque privatus in domo Imperatoris viginti & tribus annis.* Sed hunc locum depravatum ſuſpicor, ut parte 2. cap. 11. n. 16. videbitur.

XII. *Marci & Lucii adoptiones hoc anno factæ.* Ex quibus evidens eſt opinionem Onuphrii, & ſequacium, qui Hadriani morte anno 138. rectè conſignatâ, Marci & Lucii adoptiones ab Antonino jam Auguſto, anno ſequenti factas volunt, nullo modo ſuſtineri poſſe. Primò, quia in ſecundo Conſulatu Antonini ordinario, actas fuiſſe, falſum eſſe oſtendimus. Secundò, quia in duobus Capitolini locis corruptis fundatur. Tertiò, quia Marcus in ſua adoptione Quæſtor eſt deſignatus, & eo nomine in Hadriani funeribus Gladiatorum edidit munus, annoque ſequenti, dum Quæſturam gereret, Conſul eſt deſignatus; & tamen Onuphrius non niſi poſt Hadriani mortem Marcum deſignatum Quæſtorem ſcribit, verbaque

verbaque Capitolini, quæ tunc Hadrianum adhuc vixiſſe evincunt, ſupprimit, hæc nempe, *Hadriano ferente*, unde ipſemet, quàm parum firma eſſet ea opinio, agnovit. Senſit difficultatem Noriſius, quare eas quidem adoptiones anno 139. cum Onuphrio conſignavit, ſed Hadrianum ad ſextum uſque Idus Julias ejuſdem anni vitam produxiſſe ſcripſit; qui alter error eſt ex ſecundo Conſulatu Antonini tantùm deſignato, perperamque intellecto ortus, de quo cap. ſequenti.

Sequitur ſecundò Baronium, licet diligentem Antiquitatum exploratorem, neque eumdem ſecundum Conſulatum Antonini deſignatum intellexiſſe, neque harum adoptionum tempus rectè collocaſſe. Anno enim 139. num. 1. tradit Ælium Verum Cæſarem ſecundum Conſulatum Kalendis Januariis ejuſdem anni auſpicaturum, diem obiiſſe: eodemque anno, qui ſecundùm rectam Chronologiam tantùm eſt 137. Antoninum adoptatum fuiſſe, ea lege, ut Lucium, & Marcum ipſe adoptaret: tum anno ſequenti 140. num. 1. refert, Camerino, & Magno Coſſ. ordinariis, Antoninum Pium honorarium Conſulatum adiiſſe, auctumque inſuper Tribunitia Poteſtate, Hadriano demortuo ſucceſſiſſe. Camerinus & Magnus anno 138. Conſules ordinarii fuere: Sed quia Baronius Eram Chriſtianam biennio antevertit, hunc annum 140. vocat. Verùm valde fallitur tam in Ælii morte, quàm in his adoptionibus conſignandis, & ſecundo Conſulatu Antonini explicando. Primum Conſulatum geſſit Ælius anno 136. qui Baronio eſt 138. cujus anni initio nondum Cæſar erat, ut colligitur ex Dione in Indice Conſulari, & ex duabus Inſcriptionibus, quæ extant apud Onuphrium lib. 2. Faſtorum pag. 223. quæ eodem anno dedicatæ ſunt, in quibus, ſicuti & apud Dionem, Ælius dicitur tantùm Coſ. non verò Cæſar. Quô tamen titulo cohoneſtatus in iis fuiſſet, ſi Kalendis Januariis, quibus Conſul cum Pompeiano proceſſit, jam eam dignitatem adeptus fuiſſet. Imò ipſemet Ælius eodem anno 136. Epiſtolam ſcripſit, quam Kirmannus lib. 3. de funeribus Romanorum pag. 44. affert, cujus initio ſe Cæſarem, & in fine Conſulem; ſed ſine Cæſaris titulo appellat,

XIII. *Tempus adoptionis Antonini, & mortis Ælii à Baronio malè conſignatum.*

*Ælius. Cæſar*
*Duobus. lib. ſannæi*
*Quintiliani. ſalutem*

Is eſt titulus Epiſtolæ, quæ his verbis concluditur.

*Data. XIII. Kal. Iulias in hortis*
*Statilia Maxima*
*Ceionio Commodo &*
*Civica Pompeiano Coſſ.*

XIV. *Tempus adoptionis & mortis Ælii Veri.* Qua ex Inſcriptione patet erraſſe Petavium in Chronico, quando ſcripſit Ælium anno 137. factum eſſe Cæſarem, cum duodecimo Kalendas Julias anni ſuperioris jam Cæſar eſſet; qui tamen, cùm in Conſulatu ſuo exprimendo (vocabatur enim Ceionius Commodus) ſe Cæſarem non appellet, liquet Kalendis Januariis anni 136. quibus Conſul proceſſit, nondum fuiſſe Cæſarem. Spartianus in Ælio cap.3. dicit Ælium adoptatum, Pannoniis ducem fuiſſe impoſitum, Laziuſque lib. 2. Comment. Reipubl. Rom. cap.5. refert inſcriptionem, quam Taurini in Hungaria Pannoniæ ſuperioris tractu extare dicit,

HADRIANO AUG. P.
P. TRIB. POT. XXI.
COS. III. IMP. II.
L. ÆLIUS CÆS. FIL.
TRIB. POT. COS.
PR. PROCOS. VIVIR
SACRIS FACI. VII.

Dedicata eſt hæc Epigraphe anno Chriſti 137. poſt tertium Iduum Auguſti, quo Hadrianus Tribuniriam Poteſtatem XXI. iniit. Quare errat Baronius, quando ſcribit Kalendis Januariis ejuſdem anni, dum ſecundum Conſulatum auſpicaturus eſſet, obiiſſe, cùm eodem anno, menſe Auguſto, poſt quem hanc inſcriptionem dedicavit, adhuc in vivis eſſet. Unde cùm ex Spartiano in Hadriano cap. 22. ipſis Kalendis Januariis perierit, nec gratias quidem in Senatu agere potuerit *Hadriano de adoptione*, ſequitur Ælium Kalendis Januariis anni 138. demortuum; neque Antonini adoptionem ante hunc annum factam fuiſſe, cùm non niſi poſt mortem Ælii Antoninus adoptatus ſit, & gratiarum actiones, quas Ælius reddere non potuit, eſſent de ejus adoptione, non verò de ſecundo ejus Conſulatu; quod Baronio errandi cauſa fuit; qui etiam non advertit, deputatos Imperio non Conſules honorarios, ſed ordinarios deſignari ſolitos fuiſſe: quod quidem de Ælio idem Spartianus loco laudato docet: *& quia erat deputatus Imperio, iterùm Conſul deputatus eſt.* Sed de Conſulibus honorariis infra ſermo erit.

CAPUT

## CAPUT QUARTUM.

### *Hadrianus mortuus eſt in ſecundo Conſulatu Antonini tantùm deſignato.*

CÆſarum & Auguſtorum Conſulatus deſignati errorum ſeminarium fuere, quod nos permovit ut de his accuratiùs ageremus. Exiſtimavit Norisius Diſſertatione de votis decennalibus, cap. 3. uti jam inſinuavimus, Hadrianum Imperatorem, in ſecundo Conſulatu ordinario Antonini, anno nempe Chriſti 139. naturæ debitum ſolviſſe, quod Capitolinus loco capite præcedenti laudato, illud indicare videatur. At hunc Authorem, de Conſulatu Antonini deſignato tantùm, intelligendum annus emortualis Hadriani magis confirmat: eum enim anno 138. demortuum planè certum; & tamen Antoninus non niſi anno ſequenti Conſulatum ſecundum geſſit. Egregia eſt hanc in rem Inſcriptio apud Onuphrium lib.2. Faſtorum pagina 224.

I. *Annus mortis Hadriani Inſcriptione probatus.*

IMP. CÆSARI
DIVI. HADRIANI
AUG. FILIO. DIVI
TRAIANI. PARTHICI
NEP. DIVI. NERVÆ
PRONEPOTI. TITO
ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AUG. PIO
TRIB. POT. COS. DES. II.
SCRIBÆ
ARMAMENTARI

Dedicata eſt Inſcriptio poſt ſextum diem Iduum Juliarum quô Hadrianus obiit; cùm in ea *Divus* nuncupetur, quod de Imperatore vivente, nondumque conſecrato dici non potuiſſet; & præterea Antoninus Pius in ea vocetur Auguſtus, quod nomen ante Hadriani

mortem conſecutus non eſt, ideoque anno Chriſti 138. dicitur in eadem Antoninus Conſul deſignatus II. quem ſecundum Conſulatum cùm anno tantùm 139. geſſerit, ſequitur eum anno antecedenti Conſulem II. deſignatum fuiſſe, & ante adeptum Conſulatum illum ſecundum ordinarium Hadrianum mortuum eſſe.

II. *Nummis etiam probatur.* Idem colligitur ex tribus Numiſmatis, quæ apud Goltzium extant. In uno legitur: IMP. T. ÆL. CÆSAR ANTONINUS TRIB. POT. DES. II. Cuſum illud ante Hadriani mortem, cùm in eo Antoninus non vocetur Auguſtus, ſed tantùm Imperator, quod nomen Imperii Collegis, qualis erat Antoninus, attributum fuiſſe, hic nummus oſtendit, non minùs quàm alius à Carolo Patino viro clariſſimo relatus, qui in una ſuperficie Hadriani imaginem cum his verbis præfert: HADRIANUS AUGUSTUS, in altera vero Antoninum cum Imperatoris titulo: IMP. T. ÆLIUS. Ex his nummis colligitur anno 138. Antoninum non tantùm Cæſarem, ſed & Imperatorem, ac Conſulem II. deſignatum, ipſo adhuc vivente Hadriano, dictum fuiſſe, ſed ex aliis duobus, in quibus Antoninus appellatur: IMP. T. ÆL. CÆS. HADRI. ANTONINUS AUG. PIUS P. M. TR. P. COS. DES. II. Hadrianum anno 138. mortuum fuiſſe planè evincitur: cùm enim in utroque Antoninus dicatur Conſul deſignatus II. liquet percuſſos eſſe ante annum 139. quo Conſulatum ſecundum geſſit; & præterea cùm in iis Auguſtus vocetur, certum eſt ante præfatum annum 139. Hadrianum è vivis exceſſiſſe.

III. *Græcorum hiſtoricorum authoritate confirmatur.* Inſcriptionibus, & nummis, ſcriptores Græci conſentiunt, inter quos Dio narratâ Hadriani morte ait: *Vixit annos ſexaginta duos, menſes quinque, dies novemdecim. Regnavit annos viginti, menſes undecim.* Natus erat ex Spartiano in ejus vita *nono Kalendas Februarias, Veſpaſiano ſepties, & Tito quinquies Coſſ.* anno nempe Eræ Chriſtianæ ſeptuageſimo ſexto, à quo anno & die, quo etiam Natale ejus conſignatur in veteri Kalendario à Petro Lambicio in Bibliotheca Cæſarea, ad diem ſextum Iduum Juliarum anni Chriſti 138. interjiciuntur anni, menſes, ac dies, quos Hadrianum vixiſſe Dio refert. Cui profectò in iis præſertim quæ ad Hadrianum ſpectant magna fides habenda, cùm initio ejuſdem vitæ ſcribat: *Apronianus pater meus, qui Ciliciæ præfuit, quique res ejus* (Hadriani nempe) *omnes certò cognovit, mihi ſingula recenſuit.* Chryſerus quoque Marci Aurelii libertus ac Nomenclator, qui in annum Chriſti 180. quo patronus ipſius obiit, opuſculum ſuum deduxit: dicit Hadrianum imperaſſe annos XXI. menſes X. dies XXVIII. Idem habet Clemens

Alexandrinus

Alexandrinus lib. primo Stromatum, in quo & ait: *à David uſque ad ſecundum annum Veſpaſiani M. CLXXIX. deinde ab eo uſque ad decimum annum Antonini, anni LXXVII.* Incipit Clemens Imperium Veſpaſiani à die tertia Julii, quo Judaicus exercitus apud ipſum juravit, ut docet Tacitus libro ſecundo hiſtoriarum, licet Scriptores Latini Natale ejus à Kalendis Juliis, uti notum eſt, deducant; incipit verò ejus annos à ſecundo illius Imperii, quo Hieroſolyma capta, anno nempe Chriſti ſeptuageſimo, à quo ad annum centeſimum quadrageſimum ſeptimum, tertiumque Julii diem, anni ſunt integri ſeptuaginta ſeptem, dieque decima Julii decimus Antonini Pii annus inchoatur, ſi Hadrianus anno 138. obierit; contra verò annus tantùm nonus, ſi ſequenti vivere deſierit, ipſeque Antoninus Imperium inierit. Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis dicit ſe annum unum minùs invenire, quia non obſervat Clementem, qui mos multorum Antiquorum eſt, ultimum terminum, decimum nempe Antonini annum excludere. Explodendi itaque errores duo circa Hadriani Imperium. Primus, qui Scaligeri in Libris de Emendatione temporum eſt, Hadriani Imperium anno Chriſti centeſimo decimo ſexto auſpicatur: alter verò rectè quidem ejus initium collocat, ſed ejus mortem in annum centeſimum triceſimum nonum perperàm differt, quarum opinionum fundamenta hic à nobis pœnitùs evertenda, ne Hadrianei Imperii initium & finis, quæ duo certiſſima, ampliùs in controverſiam vocentur.

IV. *Error Spartiani in annis vitæ, & Imperii Hadriani.*

Opponunt qui communi ſententiæ adverſantur, Scriptores Latinos hiſtoriæ Auguſtæ, qui annos viginti duos Hadriano attribuunt, quod eſſe non poteſt, niſi is anno centeſimo decimo ſexto imperare cœperit, aut ſaltem in ſecundo Conſulatu ordinario Antonini Pii obierit. Spartianus enim, qui Hadriani vitam in litteras miſit cap. 25. ait: *Imperavit annis XXI. menſibus XI.* Victor Schoti: *interiit anno Imperii abſque menſe viceſimo ſecundo.* Victor in Epitome: *imperavit annis XXII.* Eutropius lib. 8. *Obiit ſexagenario major anno XXI. menſe X. die XXIX.* Scaligero has authoritates obiicienti Petavius lib. 11. de doctrina temporum capite 22. aliud non reſpondet: *neque Spartiano licet aſſentiri, qui cum Eutropio annos XXI. menſes XI. numerat, alioquin mortem Hadriani in annum Chriſti 139. prorogare neceſſe ſit.* Sed hæc reſponſio, quæ Scaligeri ſententiæ non obeſt, Noriſio favet. Quare ſolutio afferenda, quæ utriuſque opinionem his authoritatibus malè inniti oſtendat. Spartianus itaque, cùm ad mortem Hadriani ventum, ſcribit: *vixit annis LXXII. menſibus V. diebus XVII. Imperavit annis XXI. menſibus XI.* Natus erat Hadrianus, ut

ut jam à nobis oſtenſum ex ipſomet etiam Spartiano nono Kalendas Februarii anni Chriſti ſeptuageſimi ſexti. Quare ſi vera ſunt quæ Spartianus ſcribit, mortuus eſt Hadrianus, non anno 138. aut 139. ſed 148. quod nullus dixerit. Sicut igitur locus ille in annis vitæ Hadriani mendoſus, ita & in annis ejus imperii. Si decem ex annis vitæ, & unum ex annis Imperii demas, rectè Spartianus Hadriani annos numeraverit, aliter vel librarius erravit, vel ipſe pugnantia ſcripſit.

V. *Ejuſdem Spartiani error in annis Severi.*

Quoad menſes, alio modo à Dione, alio modo à Spartiano hîc numerantur. Is eos putat à die vigeſimo quarto Januarii, cum quo concurrit nonus Kalendas Februarii, ad diem viceſimum quartum Junii, quô quinque menſes quibus ſupra annos ſexaginta duos Hadrianus vixit, abſolvuntur, ac dies quibus ſupra menſes quinque vixit, incipiunt. Ab eo enim ad decimum Julii, ejuſdem Imperatoris emortualem, dies ſunt ſeptemdecim, ultimo termino excluſó. Dio verò eoſdem menſes more Romano numerat, à die nempe nono Kalendarum Februarii ad nonum Kalendas Junii, qui incidit non in diem viceſimum quartum, ſed tantùm in diem viceſimum tertium menſis Junii, à quo die ad decimum Julii, incluſô utrôque terminô, dies ſunt novemdecim. Utraque numerandi ratio in legendis ſcriptoribus Antiquis præ oculis habenda. Non diſpari ratione in Severi Auguſti annis numerandis peccavit idem Spartianus, qui ejus Natale conſignat *ſexto Idus Apriles Erucio Claro bis, & Severo Conſulibus*, anno nempe Chriſti 146. & quidem rectè quoad Conſules: ſed quoad diem erratum tam ab eo, quàm à Dione, qui in fine vitæ Severi ſcribit eum *tertio idus Apriles* natum eſſe. Nàm ex veteri Kalendario Lambeciano conſtat Natale Severi die quarto Idus ejuſdem menſis Aprilis contigiſſe. Præterea Spartianus ſcribit Severum vixiſſe annos octuaginta novem, quod tamen prorſus falſum, obiit enim anno Chriſti 211. pridie nonas Februarias, ut habet Dio. Ab anno autem 146. quartoque Idus Apriles, ad annum 211. ac pridie nonas Februarias, ſunt tantùm anni ſexaginta quatuor, menſes novem, dies viginti quinque. Unde erravit & Dio, quando de Severo ſcripſit: *vixit annos ſexaginta quinque, menſes novem, dies vigintiquinque. Erat enim natus tertio idus Aprilis.* Siquidem annum plus numerat, & Severi Natalem diem, uti diximus, malè collocat. Ex quibus Spartianum in annis Imperatorum numerandis non ſemel lapſum eſſe conſtat. Nec Eutropius, & uterque Victor, etiam quando idem communi conſenſu ſcribunt, eo accuratiores; quod non tantùm in Hadriano, ſed & in Heliogabalo patet, qui licet

prope

prope quadriennium imperarit, ſeu, ut Dio computat, *annos tres, menſes novem, & dies quatuor*, nihilominus Victor Schoti ait: *triceſimo regni menſe oppreſſus eſt*. Aurelius Victor in Epitome: *imperavit biennio, & menſibus octo*. Quod & Eutropius habet. Opponitur præterea contra communem ſententiam hæc Inſcriptio Hadriano in Tranſſylvania dicata quæ à Grutero pag.252. & Lazio lib. 3. Comment. Reip. Rom. cap.16. refertur.

VI. *Explicatur Inſcriptio, in qua anni XXII. Imperii Hadriano tribunitia.*

L. ANNIO FABIANO III. VIRO CAPITAL. TRIB. LEG. II. AUG. QUÆSTORI. TURBANTIUM TRIB. PLEBIS PRÆTORIS CURATORI VIÆ LATINÆ IMP. CÆS. DIVI TRAJANI PARTH. FIL. DIVI NERVÆ NEPOTIS. TRAJANI HADRIANI AUG. PONT. MAX. TRIB. POT. XXII. IMP. II. COS. III.

Hanc Inſcriptionem magnam ſpeciem habere fatendum eſt; nihil enim ad Imperatorum annos firmandos validius, quàm Tribunitia Poteſtas in eorum nummis, & Epigrammatis expreſſa, quæ eos exhibet; cùm faciliùs à ſcriptoribus, vel librariis, quam à cuſoribus, vel ſculptoribus errari potuerit: at aliquas Inſcriptiones ac nummos pſeudographos reperiri, inter eruditos conſtat, quibus, ſi fides adhiberetur, tota Imperatorum perverteretur hiſtoria, & quæ certiſſima, falſa haberentur. Præfata tamen Epigraphe ex alio capite rejicienda. Hadrianus in Campania, longiſſimè à Tranſſylvania diſſitâ, die decima Julii anni Chriſti 138. obiit: die decima verò menſis ſequentis Tribunitiam Poteſtatem XXII. initurus erat. Quare Inſcriptio ante decimum diem Auguſti illius anni exarata, eòque adveniente, antequam de morte Hadriani in Tranſſylvaniam nuntium perveniſſet, dedicata. Cùm enim in Antonino, qui jam, uti Collega Imperii, Principatum obtinebat, & propter Hadriani infirmitatem, omnia adminiſtrabat, certa ſucceſſio eſſet, mors illa tardiùs nunciata, & poſtquam relata, lapis qui confringi debuerat, integer relictus eſt, & in Eruditorum offendiculum ad noſtra uſque tempora perſeveravit.

VII. *Inſcriptio vera, licet cum hiſtoria non conveniens.*

Hæc noſtra ſolutio confirmatur ex ſimili, quam Henricus Noriſius diſſertat. de Numiſmate Licinii cap. 4 affert, ubi ex Grutero pag. 284. Inſcriptionem recitat, in qua Ovinius Gallicanus, qui anno 317. Conſul ordinarius fuit, dicitur tantùm *Præfectus Urbi*; quem Magiſtratum cùm anno 316. ut ex Indice Præfectorum Urbi patet, geſſerit, videtur colligendum eam Inſcriptionem dicatam

fuiſſe eodem anno 316. cùm, ſi anno ſequenti id contigiſſet, ejus Conſulatus in ea appareret; erat enim dignitas infra Imperatoriam omnium maxima, quæ in virorum illuſtrium Epigraphis omitti non ſolebat: cùm verò in ea Criſpus, Cônſtantini Magni filius, Cæſar appelletur, ſi Inſcriptio vera ſit, ſequitur Criſpum ante annum 117. Cæſarem nuncupatum fuiſſe, quod tamen falſum eſſe conſtat. Ad majorem claritatem eam Inſcriptionem exhibeo.

FLAVIO. VALERIO. CRISPO.
NOBILISSIMO. CÆS. FILIO.
CONSTANTINI. MAXIMI.
ADQUE. INVICTI. SEMPER. AUG.
ET NEPOTI. DIVI. CONSTANTI.
OVINIUS. GALLICANUS. V. C.
PRÆF. URB. ET JUDEX. SACRARUM.
COGNITIONUM. DEVOTUS.
N. M. Q. EJUS.

Sed idem Noriſius ex Libello de Præfectis Urbi rem totam aperit. Gallicanus, ut ibidem patet, deſignatus fuit Præfectus Urbi anno 316, pridie Nonas Augusti; anno. 317. ſucceſſorem accepit Septimium Baſſum *Idibus Maii.* Quare eodem anno Kalendis Martiis, quibus Criſpus nuncupatus Cæſar, Gallicanus Præfectus Urbi erat, quemadmodum in illa Inſcriptione legitur; qui tamen in ea Conſul non nominatur, quia priore parte illius anni nondum ab Auguſtis Conſtantino & Licinio, ordinarii Conſules deſignati fuerant; in eo enim Libello de Præfectis habetur: *Conſules quos juſſerint DD. NN. Auguſti. ex die XIII. Kal. Martii Gallicano & Baſſo.* Gallicanus priuſquam delati Magiſtratûs nuntium acciperet, Inſcriptionem illam in lapide ſculpendam curaverat ut eadem Kalendis Martii die Natali Criſpis Cæſaris, in hujus honorem publico loco dicaretur. Degebat id temporis Conſtantinus in Dacia apud Serdicam ubi die 16. Aprilis dedit *L. 6. ad L. Iul. de vi publica Cod. Iuſt.* Quare cùm die XIII. Kalendas Martias Gallicanum Conſulem deſignaverit, ac publicaverit, is poſt dicatum Criſpo Epigramma, ſui Conſulatûs nuntium accepit. Ita doctè Noriſius præfatam Inſcriptionem communem opinionem non infringere oſtendit. Quod non

tantùm

tantùm veriſſimum eſt, ſed præterea ex utriuſque Epigraphis dedicatione colligitur & locorum diſtantiam, & novitatum ignorantiam non rarò in cauſa fuiſſe, ut in Inſcriptionibus quædam aliquando legantur, quæ cum hiſtoria non conveniunt.

Denique hæc opponitur Inſcriptio quæ apud Onuphrium, Gruterum, alioſque extat. VIII. *Inſcriptio Hadriani mendoſa.*

IMP. CÆSARI. DIVI. TRAJANI. PARTHICI. FILIO. DIVI. NERVÆ. NEPOTI. TRAJANO. HADRIANO AUG. PONT. MAX. TRIB. POT. XXII. IMP. COS. III. P. P. ET DIVÆ. SABINÆ. IMP. CÆS. T. ÆLIUS. HADRIANUS. ANTONINUS. AUG. PIUS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DES. III. P. P. IMP. II. PARENTIBUS. SUIS.

Hæc Epigraphe anno Chriſti 139. quo Antoninus Tribunitiam Poteſtatem ſecundam iniit, exarata, ſed uti exiſtimo, neglecta, rejectaque fuit, quòd Sculptor in ea dupliciter erraſſet. Primò in nomine *Divi*, quod Hadriano præponi debebat, omittendo. Certè in omnibus Inſcriptionibus Antonini Pii, in quibus is dicitur filius Hadriani, præponitur nomen Divi, quod in præfata Inſcriptione eò minus prætermittendum videbatur, quòd in eadem Sabinæ Hadriani uxori illud tribuatur; nam Hadrianum conſecratum fuiſſe, ac inter Deos relatum, Numiſmata, & hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores indubitatum reddunt. Secundò in Tribunitia Poteſtate XXII. loco XXI. ſculpenda. Onuphrius lib. 2. faſtorum ait Epitaphium illud Sepulchro Hadriani fuiſſe appoſitum, ſed unde id accepit? Longè probabilius rejectum fuiſſe, aliudque loco ejus ſculptum, quod ad nos non pervenit. Gruterus ait Romæ in Burgo in domo Cardinalis Pariſini præfatum Epitaphium legi, ac putari olim inſcriptum fuiſſe moli Hadriani Imperatoris, ſed vana conjectura. Denique idem Onuphrius loco *Trib. Pot. XXII.* ſcribit *Trib. Pot. XXI.* nullà correctionis ſuæ, quod & ei familiare, mentione factâ. Quod ſi viris eruditis liceret, quilibet ſuo ſenſu Authores & Inſcriptiones corrumperet, nihilque certum in hiſtoria eſſet. Eandem Inſcriptionem cum Tribunitia Poteſtate XXI. inter ſuos nummos retulit Goltzius, non advertens Onuphrium eam mutilaſſe, neque ut extabat, retuliſſe.

Cùm itaque Sententia, quæ annos XXII. Hadriano Imperatori tribuit, tam infirma habeat fundamenta, neque ſuſtineri poſſit, niſi quis cum Scaligero Domitiani Imperatoris mortem in annum Chriſti 95. retrahat, aut Auguſtei Antonini Pii Imperii initium in annum 139. differat, quæ duo per ea tempora totam convellunt hiſtoriam, IX. *Locus Spartiani à Caſaubono non intellectus.*

protſus eſt rejicienda, ac pro certo habendum, Hadrianum in ſecundo Conſulatu Antonini tantùm deſignato mortuum fuiſſe, & anno 117. Imperium auſpicatum eſſe. Hoc ſi Caſaubonus intellexiſſet, hæc Spartiani de Hadriano verba cap.26. ejus vitæ: *Natali ſuo ultimo, cùm Antoninum commendaret*, (nempe Hadrianus) *prætexta ſponte delapſa caput ei operuit*, non ita interpretatus fuiſſet, cùm vota pro Antonino recens in filium adoptato nuncuparet; hæc enim explicatio nullo modo ſubſiſtere poteſt. Natus eſt Hadrianus die vigeſima quarta Januarii, ac die decima Auguſti Imperium ſuſcepit; dies tamen Natalis Imperii ejus decimus quartus fuit, quod eodem exceſſus Trajani ei nunciatus fuiſſet, ut teſtis eſt Spartianus in Hadriano. Sed de quocumque Natali loquatur Caſaubonus, perperam ſupponit aut Hadrianum in ſecundo Conſulatu ordinario Antonini demortuum, aut hunc anno 137. fuiſſe adoptatum. Si enim de genuino, ſequitur Hadrianum anno 137. Antoninum adoptaſſe, ac 138. die viceſima quarta Januarii vota pro illo nuncupaſſe. Si de ſecundo Natali loquitur, vota illa, die undecimâ Auguſti anni 138. ſuſcepta, ac Hadrianus anno ſequenti vita functus; cùm certum ſit diem ejus emortualem decimum menſis Julii fuiſſe. Et videtur Caſaubonus de Natali Imperii intelligendus, cùm Antoninum recèns adoptatum fuiſſe ſcribat. Hæc itaque vera horum verborum interpretatio. Hadrianus poſt Ælii Veri mortem, *diù anceps quid faceret Antoninum adoptavit*, ait Spartianus in Ælio Vero cap.6. cui Capitolinus in Antonino Pio cap.4. ſuffragatur dicens: *Ergo eum cùm Hadrianus adoptare ſe velle publicaſſet, acceptum eſt ſpatium deliberandi utrum arrogari ab Hadriano vellet.* Antonini adoptio die viceſima quinta Februarii anni Chriſti 138. peracta. Quare cùm Natale genuinum Hadrianus die viceſima quarta Januarii celebraret, Antoninum, quem jam adoptare deſtinarat, non verò quem jam adoptarat, ut perperam interpretatur Caſaubobus, commendavit, ipſeque decimâ Julii die ejuſdem anni in fata conceſſit.

X. *Nummus Hadriani à Patino non intellectus.* Denique idem ſecundus Antonini Conſulatus deſignatus Carolum Patinum Numiſmatum doctrinâ valdè excultum decepiſſe videtur. Affert hic in nummis Hadriani, tabulam, quæ Ægyptiorum ac Græcorum vota pro Imperatoribus fieri ſolita in Numiſmatis exhibet; inter quæ unum eſt, in quo Deo Providentia ſtans repræſentatur cum his verbis ac litteris Græcis πρόνοια K. B. quæ ſic vertit Patinus: *Providentia XXII.* annumque Hadriani viceſimum ſecundum ſignificari dicit. At fallitur, licet enim literis Græci numeros explicent,

duæque

duæque illæ: quando interjecto puncto non dividuntur, vigintiduo ſignificent: quando tamen illud intetiicitur, quod & in numeris, quibus utimur, etiam accidit, eæ non idem ſignificarum habent. Quod & videre eſt apud Triſtanum, ubi variis in nummis viſuntur duæ litteræ Græcæ, quæ ob punctum interjectum eamdem ſignificationem non habent, ac ſi illud abeſſet. Eæ porro literæ K.B. ſignificare videnrur nummum illum percuſſum eſſe anno ſecundo Hadriani Karthagine, vel in aliqua alia urbe, cujus nomen incipiat ab eadem Litera K. Et hæc ſatis de Conſulibus deſignatis, qui in Nummis Latinis ſæpè, in Græcis verò nunquam apparent.

## CAPUT QUINTUM.

### *De ſuffectis Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus.*

Licet Auguſti & Cæſares Conſules ordinarii ut plurimùm procederent, quòd id Conſulatûs genus nobilius eſſet, ac quidquid toto anno memoriâ dignum ageretur, eorum nominibus notaretur: Tamen aliquando etiam Conſulatum ſuffectum geſſère, ordinariiſque ſubrogati ſunt in aliquot reliqui anni menſes. Neque enim munus illud dedignati ſunt, quod Auguſtus anno urbis 711. Q. Pedio Collegâ Conſulatum ſuffectum iniiſſet. Caligula ipſo Imperii initio; Nero verò anno, quo interfectus eſt, Conſulatum ſuffectum geſsère, ipſeque Domitianus Cæſar, imperante Patre Veſpaſiano qui Titum ſibi Collegam in ſuis Conſulatibus ſemper adjunxit, toties Conſul ſuffectus eſſe voluit, quoties Titus frater ordinarius proceſſit, quæ omnia in Rationario Cæſareorum Conſulum infra explicata habes. Ex aliis Imperatoribus quidam etiam alii ipſo anno, quô Imperium iniere, Conſules ſe in aliquot menſes dixère, & proximis Kalendis Januariis Conſules ordinarii proceſsère. Tacitus hiſtoriarum libro primo refert Othonem Conſulem ſe cum Titiano fratre in Kalendas Martias dixiſſe, & proximos menſes Verginio deſtinaſſe, additque: *Cæteri Conſulatus ex deſtinatione Neronis, aut Galbæ manſère.* Quibus verbis receptum tunc uſum nos docet, de quo infra p. 2. cap. 1. n. 3. I. *Conſulatus ſuffectus ab Impp. aliquando aſſumptus.*

Conſulatus ſuffectus Neronis, qui inter geſtos ab eo quintus ordine eſt, perperàm ab Onuphrio, anno Chriſti ſexageſimo ſeptimo conſignatus fuit, ſub Conſulatu nempè Fonteii Capitonis, & Julii Rufi: & ratio eſt, quia, ut docet Suetonius in II. *Conſulatus ſuffectus Neronis explicatus.*

Nerone cap.40. Nero è Græcia redux Neapoli in Campania motum Galliarum audivit, in quibus Vindex Imperium arripuerat. Quo nuntio ab eo accepto, die quo matrem occiderat, circiter nempè diem vicesimum primum Martii: *Urgentibus aliis ſuper alios nuntiis Romam prætrepidus rediit*, inquit idem Suetonius cap.41. qui capite ſequenti addit: *credens expeditionem neceſſariam, Conſules ante tempus privavit honore, atque in utriuſque locum ſolus iniit Conſulatum, quaſi fatale eſſet non poſſe Gallias debellari niſi à Conſule.* Quæ omnia non niſi anno Chriſti ſexageſimo octavo contingere potuiſſe certiſſimum; nam cùm Xiphilinus ex Dione ſcribat, Galbam, qui Vindicis hortatu in Hiſpaniis Imperium invaſerat, regnaſſe menſes novem, dies tredecim, conſtetque eum occiſum die decima quinta Januarii anni Chriſti ſexageſimi noni, liquet eumdem die ſecunda, vel tertia menſis Aprilis ejuſdem anni Chriſti 68. Imperatorem dictum fuiſſe, & menſem Martium, quo Nero Neapoli nuntium accepit de excitata in Gallis à Vindice ſeditione, (quæ cauſa fuit, ut Galba, *ubi ſupervenerunt Vindicis litteræ, non diu cunctatus*, ut ait idem Suetonius in Galba cap. 9. Imperium ſuſceperit) alium non fuiſſe, quam qui anno 68. in curſu erat; ſi enim menſe Martio anni elapſi è Græcia Nero rediiſſet, defectionemque Galliarum, & Hiſpaniarum tunc accepiſſet, Galba anno ampliùs integro ab Imperio capeſſendo abſtinuiſſet, ſicque vel Hiſtorici quæ tam longo ſpatio geſta fuiſſent, enarraſſent, vel fortè ipſa ſeditio diſſipata fuiſſet.

III. *Quo anno geſtus fuerit.* Sed non niſi anno Chriſti ſexageſimo octavo Conſulatum hunc iniiſſe Neronem evincit nummus, qui apud Goltzium extat, in quo legitur: NERO CLAUD. CÆSAR AUG. GER. P.M. TR. P. XIIII. IMP. P. P. ſumpſit Tribunitiam Poteſtatem XIV. Nero die 13. Octobris anni Chriſti ſexageſimi ſeptimi. Quare eo anno menſe Octobri Conſulatum illum quintum nondùm inierat. Ultimum enim in nummis cum Tribunitiæ Poteſtatis currentis anno exprimi ſolitum fuiſſe certum. Sed quis ſibi unquam perſuadere poterit, Neronem anni ſexageſimi ſeptimi initio nuntium de excitata in Gallis à Vindice ſeditione, Hiſpaniarumque defectione accepiſſe, & non niſi poſt menſem Octobrem ejuſdem anni expeditionem adverſus eum paraſſe? Hanc enim ſuſcepti Conſulatûs cauſam docet Suetonius. Niſi itaque proferantur nummi in quibus Tribunitia Poteſtas XIII. Neronis cum Conſulatu ejus quinto legatur, Onuphrii opinio, licet inter eruditos communis, non ſolum improbabilis, ſed & incredibilis, mihi videbitur. Nec probabilior Baronii ſententia, qui licet eumdem Conſulatum anno 68. conſignet, cùm tamen ſupponat

ponat Neronem anno præcedenti motum Galliarum audiviſſe, ac ſequenti expeditionem in eas deſtinaſſe, in eadem inconvenientia delabitur. Ex quibus tandem omnibus ſequitur Neronem non niſi anno Chriſti ſexageſimo octavo è Græcia reducem eſſe, ideoque toto anno ſuperiori, Româ, Italiâque abfuiſſe, & Apoſtolorum Principes Petrum & Paulum, non eo anno, ut Petavius in Chronico, Uſſerius in Annalibus veteris & novi Teſtamenti, & communiter viri eruditi exiſtimant, ſed anno Chriſti 65. ut Catalogus veterum Pontificum ab Henſchenio editus tradit martyrio Coronatos fuiſſe. Quod Conſulatus ſuffectus Neronis, ni valle fallor, omninò demonſtrat.

Ex his intelligis quàm utilis ſit Conſulatuum ſuffectorum ab Auguſtis geſtorum cognitio, cùm eorum ope graviſſimæ aliquando difficultates ſuperentur: quos ideò è tenebris, quibus plerique circumfunduntur, educere operæ pretium eſt. IV. *Conſulatus ſuffecti Galeri i Maximini.*

Sic ex ſecundo Conſulatu ſuffecto Galerii Maximini, quem cum Galerio Maximiano VIII. anno 311. geſſiſſe docet Lactantius libro de mortibus Perſecutorum cap.35. eumdem Maximinum anno 307. ſe ipſum Auguſtum nuncupaſſe detexi, quod Conſulatus is ejus Quinquennalibus addictus videatur. Ex primo ejuſdem Maximini, Severo Collegâ, Conſulatu, cujus mentio apud Marianum Scotum anno 306. ubi de Conſtantii Chlori morte loquitur, confirmari poteſt quod idem Lactantius contra communem omnium ſententiam ſcripſit, Diocletianum & Maximinianum anno 305. abdicaſſe; Cæſares enim & Auguſti proximis poſt nuncupationem Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium inire ſolebant, qui cùm anno 306. Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano novis Auguſtis debitus, eſſet, non dubium quin Maximinus & Severus Conſules ſuffecti, anno quo illi ordinarii, proceſſerint, quinve idem Marianus ex aliquo optimo Authore illud hauſerit; licet in eo erret, quòd eumdem Conſulatum tanquam ordinarium obtrudat. Primi ſuffecti illius Maximini Conſulatûs apud nullum alium Auctorem mentio: ſecundi apud Auctorem Chronici Alexandrini, licet non ſine errore his verbis: *Indict. XIII. Maximiano Herculio VIII. & Galerio Maximo.* Ea enim Indictio annum Chriſti 310. denotat. Prætetea *Maximum*, loco *Maximini*, familiari Græcis Authoribus errore, eumque ſine numerali nota exhibet. Valeſius in Notis ad lib. 9. Euſebii cap.11. oſtendere conatur eundem Maximinum ter ſe ipſum Conſulem ordinarium dixiſſe; ſed poſt librum Lactantii de mortibus perſecutorum in lucem emiſſum, hoc ejus opinamentum ruit, conſtatque

que non minus primum Maximini Conſulatum , quàm ſecundum ſuffectum , tertiumque planè confictum eſſe.

V. *Conjectura de Conſulatu ſuffecto Conſtantini M.*

Quinquennaliorum Regularum, de quibus infra, beneficiô, Conſulatum ſuffectum à Conſtantino Magno anno 310. geſtum , me è tenebris eruiſſe exiſtimabam ; erat enim is annus quintus Imperii ejus inchoatus , & per ea præſertim tempora Imperatores anno,quo Quinquennalia & id genus feſta celebrabant , Conſulatum capeſſere ſolebant , uti in Rationario Conſulum Cæſareorum videre eſt.Quare hæc conjectura iiſdem regulis, hiſque fundamentis innixa. Primò *L. de Cenſu* data *XV. Kal. Febru.* relata in Codice Theodoſiano ſubſcriptos habet Conſules Conſtantinum Auguſtum IV. & Licinium III. dataque eſt , ut docet Gothofredus in Chronologia ejuſdem Codicis , anno 313. quo ſecundùm communem loquendi modum Conſtantinus & Licinius tertium Conſulatum geſsêre. Qua ex ſubſcriptione inferebam , Conſulatum ſuffectum Conſtantini , cujus communiter , ſicuti & aliorum ſuffectorum ratio per ea tempora nón habetur , hîc memorari. Verum quidem eſt eundem Gothofredum ibidem ſcribere , perperam huic legi adſcriptum eſſe Conſtantinum Aug. IV. cùm Licinio III. At ille de hoc Conſtantini Conſulatu ſuffecto non cogitabat. Secundò Chronicon Alexandrinum Indict, XIV. Conſtantinum Auguſtum II. & Licinium, Conſules proponit; quod tamen in eo peccare exiſtimabam , ordinariorum loco eoſdem exhibeat. In ſubſequentibus ejuſdem Conſtantini & Licinii Conſulatibus idem Chronicon Conſtantino unum ampliùs , quàm Licinio tribuit , ita ut anno 312. Conſules proponat Conſtantinum III. & Licinium II. & ſic deinceps eodem modo. Quod indicat , in probo aliquo ſcriptore ejuſdem Chronici Authorem legiſſe Conſtantinum anno 311. Conſulem fuiſſe. Tertio D. Auguſtinus *lib. contra Donatiſtas poſt collationem*,qui ſeptimo ejus Operum tomo legitur,loquens de Judicio Melchiadis Pontificis Romani in cauſa Cæciliani anno 313. habiti;inquit:*Melchiades judicavit Conſtantino tertium,& Liciniano* (Licinius enim vocabatur Licinianus Licinius, ut videre eſt in Nummis ) *iterum Conſulibus, Nonis Octobris.* Ubi vides D. Auguſtinum Conſulatum unum Conſtantino amplius,quàm Licinio tribuere.Conſulatum enim à Licinio anno 311. geſtum , quia à Kalendis Januariis , uti diximus,non initum, pro ſuffecto habet, ideoque non numerat. Neque ulla alia ratio aſſignari poteſt , cur anno 313. Licinium iterum tantùm Conſulem exhibeat. Quod ſi primum Licinii Conſulatum non numeravit , multò minus ſecundum Conſtantini numerare debuit,cùm is merè ſuffectus fuerit,prior vero Licinii Conſulatus

ſulatus ordinarius communiter reputetur, quòd poſt diviſionem Imperii anno 305. factam, alterutrius Conſulis nomen in altera Imperii parte anni initio ignoraretur; neque ideo Conſul Kalendis Januariis non publicatus, pro ſuffecto haberetur. Suſpicatur Baronius anno 313. num. 1. errorem irrepſiſſe in textum Auguſtini, cùm Optatus lib. 1. & Zoſimus lib. 2. tertium Conſulatum Licinii cum tertio Conſtantini connectant. Sed exiſtimabam textum illum purum eſſe, cùm non ita facilè à librariis in dictionibus, qualis eſt *τὸ iterum*, quàm in notis numeralibus peccetur. Sed poſtquam anno trecenteſimo decimo tertio nullos Conſules ordinarios renunciatos fuiſſe in mentem venit, prætereaque Conſtantinum nullum Conſulatum ordinarium privatis collegis geſſiſſe, hanc conjecturam ſatis fundatam non eſſe arbitratus ſum. Quam tamen proponendam duxi, ut ea magis à viris doctis examinetur. Ex quibus tandem omnibus liquet Cæſarum & Auguſtorum Conſulatus ſuffectos ad nodos Chronologicos explicandos aliquando conferre, ideoque non negligendos eſſe.

---

## CAPUT SEXTUM.

### *De Conſulatibus ſuffectis Gallieni Junioris Cæſaris, & Aureliani adhuc privati.*

Urelianus, cujus tot præclara extabant facinora, à Valeriano Auguſto, anno Chriſti ducenteſimo quinquageſimo octavo in annum ſequentem Conſul deſignatus eſt *in locum Gallieni & Valeriani*, ut tradit Vopiſcus in Aureliano, ubi capite undecimo, Valeriani ad Aurelianum Epiſtolam refert, in qua, ille dicit: *Conſulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum ſequentem à die undecimo Kalendarum Juniarum in locum Gallieni & Valeriani ſperare te convenit ſumptu publico.* Tum capite 13. ex libro Acholii, Actorum ejus nono hæc habet idem Vopiſcus: *Cùm conſediſſet Valerianus Auguſtus in Thermis apud Byzantium, præſente exercitu, præſente etiam officio Palatino, aſſidentibus Memmio Fuſco Conſule ordinario, Bæbio Macro præfecto Prætorii &c. Valerianus Auguſtus dixit te Conſulem hodie deſigno, ſcripturus ad Senatum, ut tibi deputet Scipionem, deputet etiam faſces. Hæc enim Imperator non ſolet dare, ſed à Senatu, quando fit Conſul, accipere.* Hæc verba: *in locum Gallieni & Valeriani,*

*I. Gallieni Junioris Cæſaris, & Valeriani Junioris Conſulatus ſuffecti hactenus ignoti.*

Cimmerium chaos, ac nodus Gordius Caſaubono, Salmaſio, pluribuſque viris doctiſſimis viſa; unde eorum explicatio in Notis ad Vopiſcum, aut ubi ſe offerebat occaſio, ne quidem ab eis tentata. Ii verò, qui difficultatem non pertimuère, cùm ab ea ſe ſe expedire non poſſent, Conſules ordinarios ſuo loco moverunt, & giganteo auſu, ut ita dicam, contra cœlum pugnarunt, ordinem temporum intervertentes. Hic lapis, in quo Eruditi offenderunt, labyrintuſque Cretico non abſimilis, de quo cum virgilio lib. 5. Æneidos, verſu 118. jure dixeris.

*Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta,*
*Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque,*
*Mille viis habuiſſe dolum, quà ſigna ſequendi*
*Falleret indeprenſus, & irremeabilis error.*

*Authores qui eundem Conſulatum explicarunt.*

Filum Ariadneum, quô inde emergi poſſit, me ſubminiſtraturum ſpero, ſi priùs laterculos Conſulum, qui Gallieno imperante, Faſtis nomen dederunt, eorumque, qui à celeberrimis ſcriptoribus, hujus difficultatis occaſione confícti ſunt, propoſuero. Quinque magni viri hunc nodum ſolvere ſuſcepêre Onuphrius Panuinus, Cæſar Baronius, Dionyſius Petavius, Carolus le Cointe, & Henricus Noriſius; reliqui Scriptores, vel horum veſtigia ſecuti, vel diſſimulatâ difficultate Conſules per hæc tempora ordinarunt. Quia verò neque Onuphrius, neque Noriſius Faſtos, uti alii tres, perverterunt, quin contrà rectè eos digeſſerunt, horum ſententiam in vera Conſulum ſerie indicare ſufficiet.

## Vera Conſulum ſeries

Anni Chriſti

253. *Vibius Voluſianus Aug. II.*
*M. Valerius Maximus.*

254. *Valerianus Aug. II.*
*Gallienus Aug.*

255. *Valerianus Aug. III.*
*Gallienus Aug. II.*

*Gallienus junior Cæſar dictus.*

Hoc anno Gallienus Junior Gallieni Auguſti filius, qui & Publicus Licinius Cornelius Saloninus Valerianus dictus reperitur, Cæſarea dignitate exornatus eſt, ut infra videbitur.

256. *M. Valerius Maximus.*
*Acilius Glabrio.*

257. *Valeria*

257. *Valerianus Aug. IV.*
*Gallienus Aug. III.*

His Conſulibus Ulpius Crinitus & Aurelianus, qui poſtea Imperator fuit, in locum Valeriani & Gallieni Augg. ſubrogati ſunt ex Onuphrii ſententia, cui complures viri eruditi adhæsère, quæ mox tamen à nobis evertetur. *Sententia Onuphrii circa annum Conſulatus ſuffecti Aureliani.*

258. *Aurelius Memmius Fuſcus.*
*Pomponius Baſſus.*

His Conſulibus Valerianus Auguſtus in Thermis apud Byzantium Aurelianum cum Ulpio Crinito in annum ſequentem Conſules deſignavit, ſuffectos nempè à die undecimo Kalendarum Juniarum, in locum Gallieni & Valeriani, Gallieni nempè Junioris Cæſaris, & Valeriani Gallieni Auguſti fratris ejus patrui Conſulum pariter ſuffectorum, quod hactenùs ignoratum, quodque ex ſequentibus liquebit. *Hoc anno Aurelianus Conſul deſignatur in ſequentem.*

259. *Fulvius Æmilianus.*
*Pomponius Baſſus II.*

Hoc anno Gallienus Junior Cæſar & Valerianus ejus patruus Æmiliano & Baſſo ſuffecti ſunt, his verò Crinitus, & Aurelianus, ut infra demonſtrabitur. Eſt hic annus quintus Imperii Cæſarei Gallieni Junioris, qui ad decennalia celebranda eum Conſulatum capeſſiit. *Hoc anno Gallienus Junior Cæſar Conſul ſuffectus fuit.*

260. *Cornelius Secularis II.*
*Iulius Donatus.*

Hoc anno ex Noriſii ſententia, capto Valeriano, ſeptimo Imperii ejus anno, Gallienus alia collegia Conſulum, quàm quæ à Patre Valeriano ordinata fuerant, pro arbitrio deſignavit, Conſulatumque Aureliano, antequam illum iniret, abrogavit. Quæ opinio ex dicendis corruet. *Sententia Noriſii circa annum Conſulatus Aureliani.*

261. *Gallienus Aug. IV.*
*Petronius Voluſianus.*

262. *Gallienus Aug. V.*
*Pompeius Fauſtinus.*

263. *Nummius Ceionius Albinus.*
*Maximus Dexter.*

264. *Gallienus Aug. VI.*
*Amulius Saturninus.*

265. *Licinius Valerianus II.*
*Lucillus Ceſonius Macer.*

266. *Gallienus Aug. VII.*

F 2 *Sabinillus*

*Sabinillus.*

267. *Ovinius Paternus.*
*Arceſilaus.*

268. *Ovinius Paternus II.*
*Marinianus.*

Hoc anno occiſo Gallieno Claudius *nono Kalendas Apriles* Imperator acclamatur, ut teſtis eſt Pollio in Claudio cap.4.

II. *Prava Conſulum ordinatio.*

Hæc vera Conſulum ordinariorum ſeries, eorumdem verò Conſulum laterculi tres ſequentes depravati ac rejiciendi.

| CONSULES Secundùm Baronium. | CONSULES Secundùm Petavium. | CONSULES Secundùm Carolũ. le Cointe. |
|---|---|---|
| 256. Valerianus Aug.<br>Maximus. | 253. Voluſianus II.<br>Maximus. | 255. Voluſianus II.<br>Maximus. |
| 257. Valerianus Aug.II.<br>Gallienus Aug. | 254. Valerianus II.<br>Gallienus. | 256. Valerianus II.<br>Gallienus. |
| 258. Valerianus Aug.III.<br>Gallienus Aug.II. | 255. Valerianus III.<br>Gallienus II. | 257. Maximus<br>Glabrio. |
| 259. Maximus<br>Glabrio. | 256. Maximus<br>Glabrio. | 258. Valerianus II.<br>Gallienus II. |
| 260. Valerianus IV.<br>Gallienus III. | 257. Valerianus IV.<br>Gallienus III. | 259. Valerianus IV.<br>Gallienus III. |
| 261. Fuſcus<br>Baſſus. | 258. Memmius Fuſcus<br>Pomponius Baſſus. | 260. Æmilianus<br>Baſſus. |
| 262. GALLIENUS IV.<br>VALERIANUS CÆS. | 259. GALLIENUS IV.<br>VALERIANUS CÆS. | 261. Secularis<br>Donatus. |
| 263. Gallienus V.<br>Fauſtinus. | 260. Æmilianus<br>Baſſus II. | 262. Fuſcus<br>Baſſus. |
| 264. Albinus<br>Maximus. | 261. Gallienus V.<br>Voluſianus. | 263. GALLIEN. IV<br>VALERIA. CÆS. |
| 265. Gallienus VI.<br>Saturninus. | 262. Gallienus VI.<br>Fauſtinus. | 264. Gallienus V.<br>Fauſtinus. |
| 266. Valerianus II.<br>Lucillus. | 263. Albinus<br>Dexter. | 265. Albinus<br>Dexter. |
| 267. Gallienus VII.<br>Sabinillus. | 264. Gallienus IV.<br>Saturninus. | 266. Gallienus VI.<br>Saturninus. |
| 268. Paternus<br>Arceſilaus. | 265. Valerian. Cæſar II.<br>L. Cæſonius Macer. | 267. Valerianus II.<br>Lucillus. |

| | | |
|---|---|---|
| 269. Paternus II. Marinianus. | 266. Gallienus VIII. Sabinillus. | 268. Gallienus VII. Sabinillus. |
| | 267. Paternus Arceſilaus. | 269. Paternus Arceſilaus. |
| | 268. Paternus II. Macrianus. | 270. Paternus II. Macrianus. |

Ex his tribus Scriptoribus, unus Petavius annos Chriſti cum Conſulibus rectè connectit, quia Eram Chriſtianam à Conſulatu Caii Cæſaris & Æmilii Pauli, quemadmodum fieri debet, auſpicatus eſt: Baronius verò, & Carolus le Cointe, quia Annales ſuos malè inchoarunt, eamdemque Eram biennio anteverterunt in præfatis laterculis modò tribus, modò duobus, modò anno uno à recta via deflectunt; unde magna in eorum Annalibus per hæc præſertim tempora perturbatio, quæ in Baronianiş ad Diocletianum, in Cointæis ad Conſtantinum uſque propagatur. Baronius Gallieno Aug. IV. & Valeriano Cæſari, Petavius Gallieno Aug. IV. & eidem Valeriano, Carolus le Cointe Gallieno etiam IV. & Valeriano Cæſari Crinitum & Aurelianum ſuffectos fuiſſe ſcribunt: Quare præfata Vopiſci verba de Gallieno Imperatore & Valeriano ejus fratre: quem perperàm jam tum Cæſarem fuiſſe ſupponunt; intelligunt, cùm tamen is de Gallieno Juniori Cæſare, & Valeriano ejus patruo loquatur. Quorum Conſulatum, ſicuti & Criniti ac Aureliani, qui utrique ſubrogati fuere, loco ſuo unde tamdiù exularant, repoſuimus, cujus rei nunc ratio aſſignanda, ne ampliùs idem Vopiſci locus Lectores in errorem inducat, & Conſulatus ſuffectus tanquàm ordinarius in Faſtos intrudatur. Anno itaque Chriſti ducenteſimo quinquageſimo octavo ſecundùm rectam Chronologiam, ſine qua in vanum hîc laboraretur, Valerianum Auguſtum in Oriente fuiſſe docent acta Martyrum, variaque Martyrologia, in quibus plures Martyres ſub Gallieno in Occidente paſſi dicuntur, Valeriani nomine non expreſſo. Quod non accidit, quemadmodum Baronius anno ducenteſimo ſexageſimo primo: ſub Conſulatu Memmii Fuſci & Pomponii Baſſi rectè obſervat, quod ceſſante Valeriano fuerint illi martyrio coronati, cùm Gallienus, capto à Perſis Patre, mox perſecutionem ceſſare juſſerit. Sed quia ſolus Gallienus, Valeriano in Oriente cum exercitu agente, in Occidente imperaret. Dum iaque Valerianus Auguſtus anno 258. Byſantii eſſet, in undecimum Kalendarum Juniarum anni ſequentis diem, Crinitum & Aurelianum Conſules ſuffectos, in locum Gallieni Cæſaris, Gallieni Imperatoris filii, ac Valeriani

III. *Quo anno Gallienus Iunior Conſulatum ſuffectum geſſerit.*

ejuſdem Gallieni Imperatoris fratris, Conſulum pariter ſuffectorum, deſignavit.

IV. *Valerianus filius Valeriani, & Valerianus alter filius Gallieni inter ſe diverſi.*

Hoc vel ſola Valeriani, Gallieni, ac Salonini nominum explicatio oſtendit, quorum ambiguitas graviſſimos Scriptores decepit, utque eos in unum confunderet, effecit: Et nihilominùs diverſarum perſonarum nomina hæc ſunt. Valerianus Junior filius erat Valeriani Auguſti, ac Gallieni Imperatoris frater, aliâ tamen quàm is matre genitus, ut teſtis eſt Pollio in ejus vita. Dicitur in nummis tam apud Goltzium, quàm apud Occonem P. L I C. VALERIANUS CÆS. Valerianus verò Gallieni Imperatoris filius, modò Gallienus, modò Saloninus à Cornelia Salonina Auguſta matre, modò Valerianus dicitur in nummis ejus apud Goltzium: P. LIC. COR. SAL. VALERIANUS N.C. PRINCEPS JUVENTUTIS, id eſt; *Publius Licinius Cornelius Saloninus Valerianus, Nobiliſſimus Cæſar, Princeps juventutis.* Ubi vides tam fratrem Gallieni, quàm ejus filium vocari Publium Licinium Valerianum, ſed ejus filium tantùm Saloninum appellari. Huic frater erat, qui etiam Saloninus Gallienus ac Quintus Julius Saloninus Gallienus in nummis apud Goltzium dicitur, de quo mentio apud Pollionem lib. de triginta Tyrannis capite 21. qui de conſecratione Piſonis Romæ facta loquens ait in Senatu dictum fuiſſe: *Divinos honores Piſoni decerno, Patres conſcripti. Gallienum & Valerianum & Saloninum Imperatores noſtros eſſe confido.* In Auguſtorum conſecratione de eorum ſucceſſoribus mentionem fieri ſolitam, ex verbis in Aureliani Auguſti conſecratione dictis, & à Vopiſco in ejus vita cap. 41. relatis colligo: ibi enim dicitur: *Decerno igitur divinos honores: id quod vos omnes exiſtimo eſſe facturos, nam de Imperatore deligendo ad eumdem exercitum cenſeo eſſe referendum.* Quare qui in Piſonis, unius ex triginta Tyrannis conſecrationis decreto nominantur Principes, non alii ſunt, quàm quibus parêre Romani decreverant, Gallienus ſcilicet Auguſtus, Valerianus ejus filius, qui & Gallienus Junior dictus, & Saloninus hujus frater uterque Cæſar. Nam Valerianus Gallieni frater nondum Cæſar erat, quando paulo poſt Valerianum in ſervitutem abductum, Piſo ſummæ virtutis vir, qui Imperium ſumpſerat, interfectus eſt.

V. *Tres Valeriani, ac tres Gallieni.*

Sed ad omnem ambiguitatem magis vitandam, obſervandum tres fuiſſe Valerianos, ac tres etiam Gallienos, nempe Valerianum Auguſtum, Valerianum Juniorem hujus filium, qui frater erat Gallieni Imperatoris, ac Valerianum Saloninum ejuſdem Gallieni Imperatoris filium. Tres pariter Gallieni fuere, Gallienus Auguſtus Valeriani Auguſti filius, Gallienus Junior, & Gallienus minor ejuſdem

Gallieni Auguſti filii, qui & uterque Saloninus dictus. Quare errat Spanhemius, qui diſſertatione ſextâ de præſtantia & uſu numiſmatum tres quidem Valerianos rectè diſtinguit, ſed duos tantùm Gallienos Patrem & filium natu minorem perperam numerat, cùm uterque Gallieni Imperatoris filius & Gallienus & Saloninus diceretur. Et quidem de minori Gallieni filio quin Gallienus dictus ſit, difficultas eſſe non poteſt, cùm ita in nummis apud Goltzium dicatur. Sed nec de Gallieno Juniori ejus fratre negari poteſt; ita enim eum vocat Pollio in Valeriani, Gallieni Auguſti fratris vita: *Saloninus filius etiam Gallieni, qui & Gallienus dictus eſt.* Imo Gallieni Auguſti, & hujus Gallieni Salonini vita ab eodem Pollione inſcribitur: *Trebellii Pollionis Gallieni duo.* Tum in Salonino Gallieno ait: *multi eum Gallienum, multi Saloninum in hiſtoriis prodiderunt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum ferunt, & avi Gallieni.* Gallieni etiam nomine eum indigitat Zonaras in Annalibus, & quod rem planè evincit, ipſe Valerianus Auguſtus in Epiſtola quam Antonino Gallo Conſuli ſcribit, à Vopiſco in Aureliano cap. 8. relata, non alio eum nomine vocat: *culpas me familiaribus Litteris, quod Poſtumio filium meum Gallienum, magis quàm Aureliano commiſerim: cùm utique & ſeveriori & puer credendus fuerit & exercitus.* Caſaubonus verba hæc de Gallieno Auguſto interpretatur, ſed parùm eruditè; hic enim qui anno quinquageſimo ætatis, ut Aurelius in Epitome docet, periit, natus erat annos circiter triginta quinque, quando Imperium iniit, ideoque nullo modo dici puer poterat, ſicuti Gallienus & Saloninus, qui tam à Pollione, quàm à Vopiſco puer vocatur. Ille ſiquidem in libro de triginta Tyrãnis cap. 3. de Poſtumio loquens confirmat quæ Vopiſcus habet, Saloninum nempe Poſtumii curæ commiſſum fuiſſe: *hic vir in bello fortiſſimus* (nempe Poſtumius) *in pace conſtantiſſimus, in omni vita gravis, uſque adeo ut Saloninum filium eidem Gallienus in Gallia poſitum crederet, quaſi Cuſtodi vitæ, & morum, & actuum Imperialium inſtitutori.* Quando itaque Valerianus Auguſtus apud Vopiſcum in Aureliano cap. 11. ait: *Conſulatum cum eodem Ulpio Crinito in locum Gallieni & Valeriani ſperare te convenit.* Manifeſtum eſt hoc in loco Gallieni nomine non alium quàm Saloninum intelligi, qui non tantùm à Pollione, ſed & ab ipſo Valeriano Auguſto Gallienus, ut jam diximus, appellatus fuit.

VI. *Imperium & mors Gallieni Iunioris.*

Gallienus itaque Junior à Valeriano avo, & Gallieno patre Cæſar dictus eſt, ut uterque Victor nos docet; idque anno Chriſti ducenteſimo quinquageſimo quinto. Lib. enim 2. Codicis Juſtinianei *tit. 4. de tranſactionibus l.* 11. dicitur *PP. XV. Kalend. Decem. Valeriano*

*&*

VII. *An Gallienus Junior fuerit Auguſtus.*

Gallienum Juniorem inter divos à patre relatum fuiſſe, patet ex nummis in quibus legitur: DIVO VALERIANO CÆS. vel DIVO CÆS. VALERIANO. Quod ſi ante mortem ab eodem Gallieno patre Auguſtus nuncupatus fuiſſet, titulus hic in nummis poſt Apotheoſim percuſſis non prætermitteretur. Quare non niſi ſubditorum, populorumqne amore aut adulatione, Auguſti nomen ei attributum videtur. Extat enim nummus Græcus apud Occonem, in quo Gallienus Junior Auguſtus dicitur. Verum quidem eſt Auctorem hunc ad Valerianum ejus patruum illum referre, ſed perperam, ut reſtè Spanhemius diſſertat. 6. de præſtantia & uſu Numiſmat. & Inſcriptio manifeſtè arguit: ΠΥ. ΛΙΚ. ΣΑΛΩΝ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ. ΣΕΒ. id eſt, *Publius Licinius Saloninus Valerianus Auguſtus.* Immò magna mihi ſuſpicio eſt Inſcriptionem, quam Petrus Jofredus vir clariſſimus, à quo Alpium Maritimarum hiſtoriam jam haberemus, niſi ſereniſſimo Sabaudiæ Duci totus addictus eſſet, mecum communicavit, de eodem Gallieno Juniori intelligendam eſſe.

CORNELIÆ SALO
NINÆ
SANCTISSIM. AUG.
CONJUG. GALLIENI
JUNIORIS. AUG. N.
ORDO CEMENEL-
CUR. ANT. AURELIO
JANUARIO. V. E.

Extat ea in territorio Nicienſi, à duobus viris harum rerum peritis, ejuſdem viri clariſſimi beneficiô deſcripta; cùm enim in ejus hiſtoria Nicienſi non videretur pura, eundem rogavi, ut eo prorſus, quo extaret modo, exarandam curaret, quod & pro ſua erga me benevolentia præſtitit. In ea Gallieni Junioris nomine, Gallienus pater non videtur intelligendus; is enim in nulla Inſcriptione dicitur *Junior*; neque nomen hoc diſtinctivum alii quã minori natu tribui ſolet: alioquin Gallienus Pater, & Gallienus filius eâ notâ potius confuſi quam diſtincti fuiſſent. Sed illud epithetum filio, non patri tributum fuiſſe, docent hæc Pollionis verba de Salonino Gallieno: *fuit hactenus ſtatua in pede montis Romulei, hoc eſt, ante Sacram viam, intra templum Fauſtinæ advecta ad arcum Fabianum, quæ haberet in-*

G *ſcriptum*

*ſcriptum.* GALLIENO JUNIORI, SALONINO *additum.* Verum eſt in libris editis legi MINORI; ſed præter quam quod Gruterus in Notis, dicit Manuſcripta, quæ in Bibliotheca Palatina vidit, habere *Iuniori*, ipſeque idem vocabulum in textu repoſuit, inter utrumque in ſenſu de quo agitur, non videtur eſſe differentia. Non levis tamen difficultas, quomodo Gallieni Junioris uxor Cornelia Salonina vocari potuerit, cùm Gallieni Auguſti Conjux, ipſius Gallieni Junioris mater, eodem nomine appellaretur, ut videre eſt in nummis apud Goltzium & Occonem. Ad quam reſpondendum exiſtimo uxorem Gallieni Junioris à marito nomen illud mutuatam eſſe, ſicut videmus Fauſtam Conſtantini Magni uxorem mariti nomine flaviam dictam fuiſſe, ut legitur in nummis. Corneliæ enim nomen etiam ipſa Gallieni Auguſti uxor uſurparat; cùm, ut Triſtanus oſtendit, græca ea fuerit, & in Nummo græco, quem profert, CHRYSOGONES cognominetur: imò Valeriani Junioris Gallieni Auguſti fratris uxor in nummo apud eundem Triſtanum dicitur CORNELIA SUPERA. Adeò verum eſt Corneliæ nomen, Gallienorum & Valeriani uxoribus familiare fuiſſe. Gallienum tamen Cæſarem Juniorem nullos genuiſſe liberos certum videtur, cùm Numiſmata eum valde juvenem exhibeant, nulliblque de iis mentio. Sed hanc epigraphem Eruditis magis diſcutiendam relinquo.

VIII. *Valerianus Iunior ante patris captivitatem Cæſar non fuit.*

Nec quis porro dicat Valerianum Cæſarem, de quo in laudatâ lege Codicis Juſtinianei, aliiſque nomen illud præferentibus, Gallieni Junioris patruum eſſe, non verò ipſummet Gallienum Juniorem; nam idem Valerianus Junior ante Valeriani Auguſti captivitatem, Cæſaream dignitatem non obtinuit, quod manifeſtè deducitur ex litteris à Valero Cadùſiorum Rege ad Saporem Perſarum Regem ſcriptis, & à Pollione in Valeriano cap.5. relatis. Ille ut ad reddendum Valerianum inducat, ita ad eum ſcribit: *Age ut prudentem decet: nec fortuna te inflet, quæ multos decepit. Valerianus & Filium Imperatorem habet, & nepotem Cæſarem. Et quid? habet & omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus inſurget.* In Epiſtola verò ad eundem Saporem ab Artabaſde Armeniorum Rege miſsâ, ibidemque cap.6. relata idem Rex ait: *Valerianum & filius repetet & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hiſpania, & omnis Italia, & omnes gentes, quæ ſunt in Illyrico, atque in Oriente & in Ponto.* Quid clarius? omiſiſſetne uterque Rex Valerianum Juniorem, ſi tum Cæſar, ſicuti nepos fuiſſet? Ex quibus etiam certum redditur quod ſupra Num. 6. diximus Quintum Julium Gallienum, alterum Gallieni Auguſti filium, qui Cæſar in Nummis

apud

apud Goltzium dicitur, ante annum Chriſti 261. eam dignitatem non obtinuiſſe; cùm capto Valeriano Auguſto, ex ejus nepotibus unus tantùm Cæſar eſſet. Verum quidem eſt eundem Pollionem in Valeriano Juniori de eo ſcribere: *à patre abſente Caſar eſt appellatus, à fratre, ut Celeſtinus dicit, Auguſtus.* Sed præfatis Epiſtolis major fides habenda; nam eundem Pollionem de ejuſdem Valeriani Junioris rebus parum edoctum fuiſſe, ipſemet in duobus Gallienis cap. 14. oſtendit, ubi de ejuſdem Valeriani morte loquens ait: *quem multi Auguſtum, multi Cæſarem, multi neutrum fuiſſe dicunt: quod veriſimile non eſt. Siquidem capto jam Valeriano, ſcriptum invenimus in Faſtis VALERIANO IMPERATORE CONSULE. Quis igitur alius potuit eſſe Valerianus, niſi Gallieni frater? Conſtat de genere, non ſatis tamen conſtat de dignitate, vel ut cœperunt alii loqui de majeſtate.* Quibus verbis ſatis ſignificat ſe ea etiam de Valeriano Juniore ignoraſſe, quæ certiſſima ſunt; quod nempe Cæſar & Auguſtus fuerit; qua de re nummi nos dubitare non ſinunt. Nunquam igitur ille audiendus, quando ſcribit Valerianum Juniorem à Valeriano Auguſto Patre Cæſarem appellatum eſſe.

Difficile tamen, quô poſtea annô, Cæſar & Auguſtus Valerianus Junior dictus ſit, invenire. Inſcriptio, quam refert Onuphrius lib. 2. Faſtorum pag. 255. quæque in Antiquo Arcu Veronæ etiam hodie viſitur, dedicata pridie nonas Decembris, in qua ſecundus ejus Conſulatus exprimitur, nullâ Cæſareæ dignitatis mentione factâ, videtur ſignificare Kalendis Januariis anni 265. quô Conſul ordinarius proceſſit, nondum illum fuiſſe Cæſarem. Is enim titulus in ſolenni Inſcriptione, non videtur prætermiſſus. IX. *Quo anno Valerianus Junior Cæſar ac Auguſtus dictus ſit.*

COLONIA. AUGUSTA. VERONA. NOVA. GALLIENIANA.
VALERIANO II. ET LUCILLO. CONS.
MURI. VERONENSIUM FABRIC. EX DIE. NON. APRILIUM
DEDICATI. PR. NON. DECEMBR. JUBENTE. SANCTISSIMO.
GALLIENO. AUG.
N. INSISTENTE. AUR. MARCELLINO. V.P. DUC. DUC.
CURANTE.
JUL. MARCELLINO.

Mos erat ut, in Conſulibus exprimendis non alii iiſdem attribuerentur tituli, quàm qui ipſis initio dignitatis competebant; quo ex principio capite 3. N. XIII. oſtendimus Ælium Verum initio anni

 136.

136. quô Conſul ordinarius proceſſit, nondum Cæſarem fuiſſe. Et rectè id quidem; cùm ipſemet Conſulem ſe, non verò Cæſarem in ſubſcriptione dicat: Sed Sculptorum imperitia hoc probationis genus nobis eripuit: non ſemel enim accidit, ait in Conſulibus ordinariis memorandis, Cæſaris, ſimileſve titulos taceant. Patet hoc in Inſcriptione ab Onuphrio lib. 2. Faſtorum pag.254. relatâ, in qua legitur:

DEDIC. ID
APR. IMP
CÆS. ANT
PIO· IIII. ET
M. AUR. ALE
XANDRO
COS

Facta ea dedicatio Idibus Aprilis anni Chriſti 222. quo Heliogabalus Aug.IV. & Alexander Severus, Cæſar Conſules ordinarii fuère; is enim jam ab anno præcedenti Cæſar erat, eoque anno pridie nonas Martias eidem Heliogabalo occiſo in Imperio ſucceſſerat.Non mirum tamen quod in præfata Inſcriptione non dicatur Auguſtus,licet quando ea poſita eſt, eam jam dignitatem obtineret, quia quæ poſt Conſulatum adeptum acquirebantur, in actis publicis memorari non ſolebant; ſed non niſi Sculptoris errore factum, ut in ea Cæſar non dicatur; quemadmodum rectè in aliis Inſcriptionibus, in quibus ejus Conſulatus exprimitur. Infirmum itaque argumentum, quod ex ſola Inſcriptione Veronenſi deduceretur ad probandum Valerianum Juniorem ante annum 265. Cæſarem non fuiſſe; eóque magis, quò Pollio loco laudato dicat, ſcriptum inveniſſe in Faſtis, VALERIANO IMPERATORE CONSULE, ubi pariter incertum an Imperatoris nomen eidem tribuatur ob Cæſaream, vel ob Auguſteam dignitatem, cùm poſt Marcum Aurelium, pluresque Auguſtos ſimul imperantes, Imperatoris nomen tam Cæſaribus, quàm Auguſtis datum ſit, licet antea Collegis quidem Imperii, Cæſaribus verò minimè tribueretur. Patet id in hac Inſcriptione, quæ apud Goltzium extat: IMP. Q. JULIO FILIO GALLIENI AUG. & SALONINÆ AUG. ubi vides Julium Saloninum Imperatorem vocari. Sic Alexander Severus in nummis Græcis dicitur Imperator ante adeptum Imperiũ. ΑΥΤ. Κ.Μ. ΑΥ.ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.id eſt, *Imperator*

*tor Cæſar Marcus Aurelius Alexander*. Sic Voluſianus, Galli filius qui prius Cæſar, quàm Auguſtus fuit, *Imperator Cæſar* in nummis dicitur: neque de hoc quæſtio eſſe deberet, niſi à viris doctis titulum Imperatoris Cæſaribus denegatum fuiſſe quotidie in literas mitteretur. Nihil itaque certi de tempore, quô Valerianus Junior & Cæſar & Auguſtus dictus eſt. Auguſti tamen titulum tardiùs ei attributum videtur ſicuti & Cæſaris, neutrumque anno, quo Conſul proceſſit adhuc obtinuiſſe. In Codice enim Juſtinianeo lib. 9. tit. 16. L.4. *ad Legem Corneliam de Sicariis* dicitur *PP. XIII. Kalend. Feb. Valerio & Lucillo Coſſ.* ubi loco *Valerio*, legendum *Valeriano*, qui cùm in ea ſubſcriptione neque Cæſar, neque Auguſtus dicatur, apparet eumdem titulum nondum tunc aſſecutum fuiſſe. At uno vel altero decoratum fuiſſe exiſtimo anno 277. quô Gallienum Auguſtum Quindecennalia celebraſſe eo anno in Rationario faſtorum dicetur. Nuncupationes enim eas in hujuſmodi feſtivitatibus fieri ſolitas fuiſſe infra oſtendemus. Cùm igitur in nummo apud Goltzium titulus Auguſti, & Tribunitia poteſtas ſine numerali nota Valeriano Juniori detur, liquet non diù illum ea dignitate potitum, quamvis quod revera eam obtinuerit, & nummus apud Triſtanum, in quo Cornelia Supera ejus uxor, Auguſta dicitur, & duo alii ſimiles, qui in Bibliotheca Cæſarea extant, ac denique hæc Epigraphe, ab eodem Goltzio relata, demonſtrent. IMP. C. P. LIC. VALERIANUS P. F. AUG. P. T R. P. C O S. II. His poſitis manifeſtiſſimè patet Valerianum eum, de quo loquitur Vopiſcus in loco controverſo, non eſſe Valerianum Juniorem Valeriani Auguſti filium, cùm conſtet ante ejuſdem Valeriani Auguſti captivitatem, Gallienum Juniorem, Cæſarem fuiſſe, in Galliis ſub Poſtumii cura imperaſſe, & non minùs Gallienum Juniorem, quàm Valerianum & Saloninum appellatum eſſe: Valerianum verò Juniorem, neque Cæſarem fuiſſe, neque in aliqua Imperii parte adminiſtrationem aliquam obtinuiſſe. Quare retineant Faſti Conſules ſuos ordinarios, Conſulatus Gallieni, & Valeriani, de quo Vopiſcus, pro ſuffecto, ſicuti revera fuit, inpoſterùm habeatur annoque Chriſti 259. conſignetur. Neque Faſti ampliùs ſollicitentur, cùm nihil adduci poſſit, quod oſtendat per Gallieni Imperii tempora aliter eos ordinari debuiſſe, & quicumque eoſdem reformare tentarunt, totam ſeriem temporum perverterint, ſeſeque in inextricabilem labyrinthum induxerint, quod demonſtrandum reſtat. Illud enim magis oſtendet Pollionis mentem nos aſſecutos fuiſſe.

Exiſtimavit Onuphrius libro ſecundo Faſtorum pag. 263. Gallie-

X. *Confutatur opinio Onuphrii circa locum Vopiſci.* num & Valerianum, de quibus Vopiſcus, alios non eſſe, quàm Gallienum & Valerianum Auguſtos; huncque locutum fuiſſe de tertio Conſulatu ordinario Gallieni filii ſui; de ſuo verò quarto, anno 257. ab utroque geſto; ideoque Crinitum & Aurelianum in eum annum Conſules deſignaſſe eoſque ſibi ac filio ſubrogaſſe. Sed præterquam quod ipſa Vopiſci verba Valerianum Auguſtum de ſe ipſo locutum non fuiſſe apertè indicant, quomodo is anno 256. deſignationem eam coram Memmio Fuſco Conſule ordinario, quod docet idem Vopiſcus, facere potuit, cùm idem Memmius non niſi anno Chriſti 258. Conſul ordinarius fuerit? Deinde cur Valerianus Gallienum primo loco nominaret, qui non niſi ſecundò Conſul eſſe poterat? Onuphrii itàque explicatio, licet multis viris doctis probata, penitùs rejicienda, utpote quæ vim verbis Vopiſci inferat.

XI. *Confutatur opinio Baronii circa eũdem locum.* Vidit difficultates has Baronius, & quàm infirma Onuphrii ſolutio eſſet; quare aliam viam iniit, certóque ſibi perſuaſit, Valerianum Auguſtum, dum Byzantii eſſet anno Chriſti 258. qui ipſi eſt 261. Crinitum & Aurelianum in locum Gallieni Auguſti IV. & Valeriani hujus fratris in annum ſequentem Conſules deſignaſſe; ità ut Gallienus Aug. IV. & Valerianus ejus frater Conſules ordinarii fuerint, & in omnes Faſtos error irrepſerit, dum in his Voluſianus jungitur cum Gallieno IV. Et Valeriani Gallieni Imperatoris fratris loco, Voluſiani nomen legitur; qui Valerianus, inquit Baronius, Voluſianus etiam potuit cognominari. Sed hâc ratione tantùm abeſt, ut difficultatem ſuſtulerit, ut contrà Faſtos Conſulares prorſus perverterit: Memmium enim Fuſcum, & Pomponium Baſſum, qui non niſi ante Fulvium Æmilianum, ac Pomponium Baſſum, prætereaque ante Cornelium ſecularem, & Julium Donatum Conſulatum geſsêre, ut Vopiſcum ad ſenſum ſuum traheret, immediate ante Gallienum IV. & Valerianum ejus fratrem Conſules collocavit. Nec hîc errorum finis. Conſulatus dein ordinarios, tam Emiliani & Baſſi, quàm Secularis & Donati tanquàm falsò appoſitos & adſcititios rejecit. Itaque verum quidem eſt, Valerianum Gallieni Auguſti fratrem Conſulem fuiſſe anno poſt Conſulatum Memmii Fuſci & Pomponii Baſſi, ſed falſum eum Conſulem fuiſſe ordinarium, ſicuti & Gallieni Auguſti Collegam. Conſulatum enim tantùm ſuffectum geſſit cum Gallieno Juniori, qui ideo primo loco nominatur, quia Cæſar erat, & in Galliis imperabat, præterea Valerianus is alius prorſus eſt à Voluſiano, qui cum Gallieno IV. Conſul ordinarius proceſſit. Nam, ut optimè obſervat Noriſius diſſert. de votis decennalibus

nalibus cap.5. Valerianus cognomen erat Liciniæ familiæ, ut tam ex nummis Valeriani Senioris, quàm Gallieni Auguſti, ac ipſiuſmet Valeriani Junioris patet. At Voluſianus fuit ex familia Petronia, & imperante Gallieno bis præfectus urbi fuit, ut ex Indiculo præfectorum urbis à Cuſpiniano publicato intelligitur. Deinde, ut idem Noriſius ibidem probat, Æmilianus & Baſſus Conſules ordinarii fuêre, quemadmodum in omnibus antiquis tabulis Victorii Aquitani, Proſperi, Idacii, Fragmenti Conſularis apud Bucherium, in Chronico Alexandrino, & præfato Indiculo præfectorum Urbis legitur. Contra verò Gallieni IV. & Valeriani Cæſaris Conſulatus non ſolùm in nullis Faſtis comparet, ſed Pollio in Gallieno cap. primo Gallienum cum Voluſiano conjungit, ait enim: *Gallieno igitur & Voluſiano Coſſ.* Denique tot extant Reſcripta in Codice Juſtinianeo, tum *Æmiliano & Baſſo Coſſ.* Tum etiam Seculari II. & Donato Coſſ. data, ut iis recenſendis tempus tereretur. Videri tamen poſſunt citata à Noriſio, loco præfato. Profectò pro principio Chronologico haberi debet Conſules omnes, quibus vel Juſtinianei, vel Theodoſiani Codicum, leges ſubſcribuntur, ordinarios eſſe, non verò ſuffectos, contra quòd Baronium peccaſſe, ideo minus mirum videri debet, quod ipſemet Onuphrius, cui tantum Faſti Conſulares debent, ad eundem lapidem offenderit, Conſulatumque Probi Imperatoris & Paulini, qui libro 8. Codicis Juſtinianei *Titulo 56. de revocandis donationibus l. 2.* legitur, expunxerit.

XII. *Confutatur opinio Petavii circa eundem locum.*

Petavius tot egregiis operibus in lucem editis clarus, exiſtimans ratiocinio Baronii obſiſti non poſſe, aliam quidem viam ab eo iniit, ſed tamen non minùs offendit: Gallienum enim IV. & Valerianum Cæſarem, Valeriani Auguſti filium, Conſules ordinarios anno 259. obtruſit, iiſque Crinitum & Aurelianum ſubrogatos docuit. Tum anno 261. Gallienum V. & Voluſianos Conſules ordinarios edidit; ſicque octo Gallieno Auguſto contra omnium Faſtorum, Numiſmatum, & Codicis Juſtinianei fidem, Conſulatus aſſignavit. De faſtis liquet eos Gallieno ſeptem tantùm Conſulatus tribuere, de Codicis Juſtinianei Reſcriptis oſtendit idem Noriſius. Extat enim *Lex 3. de ordine Iudiciorum*, quæ dicitur, *PP. Gallieno Aug. V. & Fauſtino Coſſ.* Rurſus in eodem Codice laudatur *lex 7. de probationibus PP. Gallieno VII. & Sabinillo Coſſ.* At Petavius, qui octo Conſulatus Gallieno perperam attribuit, ſcribit Gallienum VI. & Fauſtinum, & rurſus Gallienum VIII. & Sabinillum, loco *Gallieni V. & VII.* adverſatur & nummis eadem ſententia; apud Goltzium enim unus inſcriptus eſt TR.P. XIIII. COS. VII. & alter: TR.P. XV.

COS.

COS. VIII. Si enim anno Imperii decimo quinto, quem Tribunitia Poteſtas XV. exhibet, Conſul tantùm VII. Gallienus dicebatur, conſtat profectò octavum ejus Conſulatum commentitium eſſe, & non niſi ad hanc difficultatem ſuperandam excogitatum. Quia verò idem Petavius unum Conſulatum intruſit, Gallieni nempe IV. & Valeriani Cæſaris, cogitur alium è Faſtis expungere, placuitque inter alios Conſulatum Secularis & Donati rejicere, licet, uti diximus, in variis Codicis Juſtininianei Reſcriptis legatur. Ac denique Æmiliani & Baſſi Conſulatum, qui cum anno Chriſti 259. connecti debet, in annum ſequentem differre; ſicque ſeriem temporum pervertere.

XIII. *Confutatur opinio Cointii circa eundem locum.* Carolus Cointius doctiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Francorum Conditor, difficultatem hanc in Tomi primi Chronologico apparatu, fuſiùs reliquis pertractavit, exiſtimavitque eam ſolvi poſſe, ſi rectè ſtatuatur ſextus Valeriani Auguſti annus, quo Romanis contra Perſas infeliciter dimicantibus is in captivitatem abductus eſt. Addit difficultatem in eo tantùm ſitam eſſe an primus Valeriani Auguſti annus numerari debeat ab anno Chriſti 255. quó eum purpuram ſumpſiſſe arbitratur, vel ab anno 257. quó Gallum & Voluſianum periiſſe dicit; ac dein ſubjungit: *Sperabamus controverſiam ſublatam iri nominatis Conſulibus, qui ſexto Valeriani Imperatoris anno à Pollione conſignantur; ſed tantum abeſt, ut id Faſti Conſulares præſtent, quin potius rem magis intricatam reddunt, cùm neceſſario vel Fuſci Conſulatus, vel quartus Gallieni removendus ſit è loco ſuo, ut alter alterum excipiat juxta mentem Vopiſci, cujus authoritas ipſis Valeriani literis ſuffulta in hac cauſa cæteris anteponi debet.* Poſtea pluribus probat adhærendum eſſe ſententiæ, quæ bellum Perſicum in annum Chriſti 263. ſextumque Valeriani rejicit; idcoque Fuſci Conſulatum, quem anno Chriſti 260. in Faſtis adſcribi dicit, anno 262. reponendum eſſe, concluditque his verbis: *Nullum Chronologiæ detrimentum fiet, ſi tria Conſulum paria, quæ tertium Gallieni Conſulatum, ſive annum Chriſti 259. ſubſequuntur, hoc ordine collocentur, ut Æmilianus & Baſſus anno Chriſti 260. Secularis iterum & Donatus anno 261. Baſſus iterum & Fuſcus anno 262. reſpondeant.* Jactis fundamentis adeò ruinoſis, molem ſuperſtructam corruere neceſſe eſt. Supponit Cointius Baronium rem acu, ut aiunt, tetigiſſe, quando ſcripſit Gallienum & Valerianum, quibus Crinitus & Aurelianus ſubrogati fuere, alios non eſſe quàm Gallienum Auguſtum, & Valerianum ejus fratrē, licet Gallieni & Valeriani Conſulatus, de quo Vopiſcus loquitur, ſuffectus tantùm ſit. Præterea Conſulatum controverſum pendere ab anno ſexto Valeriani Auguſti; aliquos Conſules à

les à Pollione, ſexto Valeriani anno, conſignatos fuiſſe; ejuſdem Valeriani Auguſti Imperium numerari poſſe vel ab anno Chriſti 255. vel ab anno 257. ac denique bellum Perſicum in annum 263. rejiciendum eſſe, quæ omnia à veritate aliena non niſi eum in errorem inducere potuère. Jam demonſtravimus Gallienum & Valerianum à Vopiſco memoratos alios non eſſe, quàm Gallienum Juniorem Cæſarem & Valerianum ejus Patruum, cumque Conſulatum ſuffectum tantùm fuiſſe, quo ſolo Cointij opinio penitùs evertitur. Sed quam connexionem cum ſexto Valeriani Auguſti anno Conſulatus controverſus habet? nonne tota difficultas pendet ab anno, quo Valerianus Auguſtus Crinitum & Aurelianum Conſules deſignavit, & à cognitione Gallieni & Valeriani, an nempe hi duo Auguſti eſſent, an Conſules ordinarii, vel ſuffecti? Nam ſive anno eam deſignationem ſequenti, ſive biennio poſt, Valerianus captus ſit, hoc nihil prorſus ad rem, cùm tam eo capto, quàm adhuc imperante, Crinitus & Aurelianus Conſulatum inire potuerint. Denique nullos Conſules cum anno Aureliani Auguſti ſexto, Pollio conjungit. Unde quæcumque à Cointio ſupponuntur, nihil ad difficultatem faciunt.

XIV. *Ab annis Imperii Gallieni pendet anni aliquot alienum Imperatorum.*

Quod ſi ea pendeat ab anno adepti à Valeriano Auguſto Imperii, ut ſibi perperàm vir doctiſſimus perſuaſit, profectò malè hunc aſſecutus eſt. Nam Valerianum anno 253. circa menſem Junium purpuram ſumpſiſſe, eódemque Gallum & Voluſianum interfectos fuiſſe, pro comperto eſſe debet; licet Petavius & Labbeus in Chronicis, aliique viri Eruditiſſimi non niſi anno ſequenti Imperium ejus auſpicentur. Certa enim per hæc tempora reſtituendæ Chronologiæ via, mors ejuſdem Gallieni Auguſti, quem conſtat anno 268. ante nonum Kalendas Apriles, quo Claudius ejus ſucceſſor Imperator acclamatus eſt, ut habet Pollio in Claudio cap. 8. occiſum fuiſſe, annoſque ferè quindecim imperaſſe. Hoc enim docet Euſebius lib. 7. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 28. *Gallienus, Imperio per quindecim continuos annos adminiſtrato, Claudium ſucceſſorem reliquit*, quod Textus græcus magis exprimit Γαλλιήνου δ' ἐφ' ὅλοις ἐνιαυτοῖς πεντεκαίδεκα τὴν ἀρχὴν κεκρατηκότος, Κλαύδιος κατέστη διάδοχος: id eſt, ut Chriſtophorſonus optimè vertit: *Gallienus ubi quindecim annos integros gubernaſſet, &c.* Quod & Porphyrius in vita Plotini confirmat, ut alibi oſtendemus, cùm diuturnitas Imperii Gallieni, trium qui eum præceſsêre Imperatorum, Chronologiæ cardo ſit: Si itaque à menſe Martio anni 268. Quo Gallienus interfectus, per quindecim annos retrocedas, pervenies ad annum Chriſti 253. quo circa menſem Junium cum Valeriano Patre Imperium ſuſcepit, ideoque Gallus, &

H Voluſianus

perempti ſunt. Quorum Imperium cùm Dexippus à Georgio Syncello pag. 366. citatus octodecim menſium fuiſſe dicat, claret eos illud arripuiſſe ſub finem anni 251. Eò enim major fides eidem Dexippo habenda, quò is tempore Gallieni, ut diſcimus ex Pollione in duobus Gallienis cap. 13. floruerit, & hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores dicant Gallum & Voluſianum biennium imperaſſe numero nempe rotundo loquentes, vel biennium non expleſſe, ut rectè Eutropius & Euſebius in Hiſtoria. Præterquam quod niſi hoc dicatur, nec Gallienus quindecim annos imperarit, nec Chronologia per hæc tempora rectè ordinari poterit. Duplex porro illa Epocha Valeriani & Gallieni, quam Cointius à Baronio mutuatus eſt, quæque Gallum & Voluſianum annos quatuor regnaſſe ſupponit, commentitia eſt, uti à viris doctis jam obſervatum. Denique cùm ſummo Chronologiæ detrimento Conſulatum Maximi & Glabrionis è loco movit, & ante Valeriani III. & Gallieni II. Conſulatum, qui ſubſequi debet, ſtatuit. Tum Conſulatum Memmij Fuſci & Pomponii Baſſi biennio moratur, utque immediatè præcedere poſſet Gallieni Augusti IV. ac Valeriani Cæſaris Conſulatum, duo par Conſulum eidem anteponit, nempe Æmilianum & Baſſum, tum Secularem & Donatum, ſicque omnia miſcet.

XV. *Faſtorum perverſio quàm detrimentoſa Chronologiæ.* Vix dici poteſt quantum rectè Chronologiæ præjudicium hæc Conſulatuum perverſio afferat. Poſſet id pluribus exemplis demonſtrari, ſed unum vel alterum afferre contentus ero. Divus Cyprianus in Actis Paſſionis ſuæ dicitur paſſus *Tuſco & Baſſo Coſſ.* Quod confirmat Chronicon Alexandrinum. Cadit is Conſulatus in annum Chriſti 258. Sed cùm Baronius cum anno Chriſti 261. illiget, Cyprianum tertio poſt ejus mortem anno vivum ſupponit, ac martyrium paſſum, licet capto jam Valeriano perſecutio ceſſaſſet. Sanctus Fructuoſus Tarraconenſis Epiſcopus dicitur in Actis Martirii ſui à Bollando & Henſchenio viris de univerſa Eccleſia benemeritis, die 21. menſis Januarii relatis, paſſus *Valeriano & Gallieno Imperatoribus Æmiliano & Baſſo Coſſ. decima ſeptima Kal. Februarii, die Dominico,* & dicuntur ſocii cum eodem Fructuoſo ad ſupplicium *producti XII. Kal. Februarii, feriâ ſextâ.* Dies decimus ſeptimus Kal. Februarii non poteſt cum die Dominica concurrere, nec duodecimus Kal. Februarii cum feria ſexta, niſi currente Cyclo Solis 16. & litera Dominicali B. Et tamen anno 261. quo Fuſci & Baſſi Conſulatum, ac Sancti hujus Epiſcopi martyrium Baronius conſignat, currebat Cyclus Solis 18. litera Dominicalis F. ſicque non dies Dominicus, ſed dies Mercurii, non feriâ ſextâ, ſed feriâ ſecundâ fuiſſet. Quare non

fruſtra diximus ipſum Cœlum ac Sydera, Gallieni & Valeriani Conſul. tûs occaſione fuiſſe impetita. Mirari autem ſatis non poſſum, cur Petavius in Chronico, ejuſdem Fructuoſi martyrium in annum 259. quem Gallieni IV. & Valeriani Cæſaris Conſulatu notat, conjecerit, cùm Scaliger in Prolegomenis librorum de Emendat. Tempor. pag. 19. hunc quidem annum ac præfatas ferias examinet, & Baronius Conſulatum Tuſci & Baſſi ex Actis à Surio relatis, proferat. Quare idem Tuſci & Baſſi Conſulatus cum anno Chriſti 259. indiſſolubiliter connectitur, quô vel ſolô opiniones Baronij, Cointii, & Petavii penitùs convelluntur. Reſtat ſententia Noriſii ſequenti capite examinanda.

---

## CAPUT SEPTIMUM.

*Tam Gallieni Cæſaris, & Valeriani, quàm Criniti, & Aureliani Conſulatus reapsè geſtus eſt, unde altera Inſcriptionis Forojulienſis interpretatio deſumitur.*

HEnricus Noriſius, qui Diſſert. de Votis Decennalibus cap. 5. & 6. Faſtos per Gallieni, & ſequentium Imperatorum tempora, accuratè digeſſit, ubi Baronii, Petaviique opiniones quoad Gallieni & Valeriani Conſulatum confutavit (Caroli enim le Cointe Annales Eccleſiaſticos Francorum non viderat) in hanc tandem deſcendit ſententiam: *Video quidem*, inquit, *in laudatis à Baronio Actis deſignatos fuiſſe à Valeriano Imperatore Conſules ordinarios, Gallienum & Valerianum, ſuffectos verò à die viceſima ſecunda Maii Crinitum & Aurelianum. Verùm neutiquam illi Conſulatum iniêre. Etenim ſi Aurelianus anno Domini ex Baronio 262. vel 259. ut vult Petavius, Conſulatum ſuffectum geſſiſſet, anno primo Imperii iniens Kalendis Ianuariis Conſulatum ordinarium, dictus fuiſſet Conſul II. Rurſus cùm Capitolino procedens Conſul anno 274. Conſul III. fuiſſet. Denique annum poſtremum Imperii quartùm Conſul clauſiſſet. At in omnibus Faſtis tertium tantùm Aureliani Conſulatum legimus.* Ac Paulo poſt: *itaque cùm Aurelianus ad Imperium elatus ter Conſulatum ordinarium geſſerit, & à Baronio ac Petavio Conſul III. dicatur quod laudata Inſcriptio demonſtrat.* (loquitur de ea, quam in hujus Diſſertationis præfatione ex Onuphrio retulimus) *fit conſequens, ut Valeriano imperante, Conſulatum ſuffectum non geſſerit. Quod inde derivaſſe exiſtimo, quia eodem anno, victo ac capto in Perſide Valeriano Auguſto, Gallienus ſo-*

I. *Conſulatus Gallieni Iunioris, ac Aureliani reapsè geſti.*

*lus Imperium conſecutus, alia Collegia Conſulum pro arbitrio deſignavit. Ita Conſulatus antequam illum iniret, Aureliano abrogatus.* Exiſtimat itaque Noriſius Gallienum & Valerianum Conſules ordinarios deſignatos fuiſſe, ſive intelligat cum Baronio, Petavio, & Cointio, Gallienum Auguſtum, & Valerianum Juniorem ejus fratrem, ſive cum Onuphrio Gallienum & Valerianum Auguſtos. Nam hæc Vopiſci verba ad Aurelianum dicta, *Conſulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum ſequentem à die undecimo Kalend. Iunarum in locum Gallieni & Valeriani ſperare te convenit*, omnes huc uſque interpretati ſunt, vel de Gallieno Auguſto, & Valeriano ejus fratre, vel de eodem Gallieno & Valeriano ejus patre. Sed utraque interpretatio ex dictis reiicienda, cùm præterquam quod de Gallieni & Valeriani Conſulatu ſuffecto Vopiſcus loquatur, ille alius non eſt, quàm Gallienus Junior Cæſar, alterque, quàm Valerianus ejus patruus, qui quando pater à Perſis captus, nondum Cæſar erat.

II. *Oſtenditur Aurelianum verè Conſulem ſuffectum fuiſſe.*

Præterea ex his, quæ idem Vopiſcus in Aureliano habet, evidenter colligitur, geſtum illum Conſulatum ab Aureliano reapſe fuiſſe; ibi enim cap. 12. referuntur litteræ Valeriani Auguſti ad Præfectum Prætorij ſcriptæ, quibus ei injungit, ut ſumptus ad eum Conſulatum ſuppeditet: *Aureliano, cui Conſulatum detulimus, ob paupertatem, quâ ille magnus eſt, cæteris major, dabis ad editionem Circenſium, Aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria millia &c.* tum cap. 14. refertur gratiarum actio Aureliani ad Valerianum: *ago gratias bonitati tuæ, & accipio Conſulatum quem das &c.* Denique capite ſequenti horum ſumptuum occaſione Vopiſcus ſcribit: *vidimus proximè Conſulatum Furii Placidi* (quem nempe is anno 273. cum Claudio Tacito poſtea Imperatore geſſit) *tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari Aurigis, ſed patrimonia viderentur &c. Factum eſt enim, ut jam divitiarum ſit, non hominum Conſulatus.* Quod ſi Aureliani Conſulatus caſſus fuiſſet, idem Vopiſcus, qui de eo tam diverſa refert, id non tacuiſſet; eo magis, quò de Placidi Conſulatu, qui revera geſtus eſt, ejuſdem Conſulatûs Aureliani occaſione loquatur, & quò poſt eundem aliaſque dignitates ab Aureliano geſtas, memoratas ſcribat. *His igitur tot ac talibus præjudiciis, muneribuſque fultus, Claudianis temporibus tantus enituit,* (nempe Aurelianus) *ut poſt illum, Quintillo quoque fratre ejus interempto, ſolus teneret Imperium.* Sed Conſulatus ordinarius à Valeriano, Gallieni Imperatoris fratre, anno 265. geſtus litem dirimit; idem enim Conſulatus, tam in faſtis, quàm in Nummis apud Goltzium & alios, ac Inſcriptionibus, editur cum numerali nota II. eodem modo quo in

Inſcriptione Capite præcedenti num. 9. à nobis relata legitur: cujus rei ratio alia eſſe non poteſt, quàm quod antea Conſulatum ſuffectum geſſerat cum Gallieno Juniori Cæſare; cùm inter omnes conveniat unicum eum tantùm Conſulatum ordinarium iniiſſe. Neque credibile eſt quod ibidem habet Noriſius, Valerianum Auguſtum anno ſeptimo Imperii, Chriſti nempe 260. præfatam Conſulum deſignationem feciſſe, eodemque anno victum ac caſtris exutum in Perſarum poteſtatem veniſſe, nam licèt verum ſit, eundem Valerianum ſeptimum Imperii annum, quod Numiſmata, tam græca, quàm latina apud Goltzium oſtendunt, inchoaſſe, nondum tamen liquet, an anno 259. quo idem ſeptimus Imperii annus cœpit, an ſequenti, quo abſolutus eſt, captus fuerit; prætereaque anno 260. Memmius Fuſcus, coram quo Conſule ordinario, ut habet Vopiſcus, ea deſignatio facta, eam dignitatem non gerebat. Nec ſatisfacit reſponſio Noriſii dicentis Memmium Fuſcum Conſulem ordinarium appellari, ***non quaſi eodem anno, eo Magiſtratu fungeretur, ſed quod ante biennium, illum geſſerat.*** Nam licet verum ſit aliquando Conſulem dici, qui aliàs Conſul fuit; imò Ablavium, qui anno 331. Baſſô Collegâ Conſul fuit, à Sidonio lib. 5. Epiſt. 8. Conſulem vocari, quando refert diſtichum quod adverſus Conſtantinum idem Ablavius Palatinis foribus clam appendit anno viceſimo ejuſdem Imperatoris, qui in anno Chriſti 326. abſolvitur, nihilominus fruſtra ad eum Vopiſci locum hæc evaſio adducitur.

Neque etiam urget, quod dicit idem Noriſius, quod ſi Aurelianus Conſulatum ſuffectum ante adeptum Imperium geſſiſſet, anno primo Imperii iniens Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium, dictus fuiſſet Conſul II. cùm tamen in omnibus Faſtis is Conſulatus ſine numerali nota edatur. Nam Seculo, quo Aurelianus vixit & imperavit, Conſulatus ſuffecti ſæpè in nummis & Inſcriptionibus prætermittebantur, ordinariorumque tantùm ratio habebatur. Decius ante adeptum Imperium Conſul ſuffectus fuerat, factuſque Imperator Conſulatus duos ordinarios geſſit: unde in nummis apud Goltzium dicitur: TRIB. P. COS. II. Eſt hic primus Imperii ejus annus. In duobus: TR. P. II. COS. III. Sunt hi percuſſi anno 251. quo Conſulatum tertium geſſit, & Tribunitiam poteſtatem II. abſolvit. In quatuor denique legitur: TR. P. III. COS. III. Ubi vides tres Imperii Deciani annos inchoatos, ejuſque tres Conſulatus expreſſos. Et nihilominùs in duabus Inſcriptionibus, anno ejus Imperii tertio, (quem præfata numiſmata inchoaſſe manifeſtum faciunt, licet aliqui viri eruditi contrarium arbitrati fuerint,) exaratis, dicitur

*III. Conſulatus ſuffecti in nummis & Inſcriptionibus ſæpè omiſſi.*

tantùm Conſul II. Extat una apud Gruterum pag.273. in qua Decius dicitur: TRIB. POT. III. COS. II. dedicata ea anno Chriſti 251. quô Decius Conſul III. proceſſit; ideoque ſi ſuffecti ratio habita fuiſſet, Conſul III. dicendus eſſet. Extat alia non diſſimilis in Urbe Vencienci ſub Archiepiſcopo Ebredunenſi, quam mecum communicavit Petrus Joffredus V. C. Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis inſtitutioni præpoſitus, quæ cùm ad rem noſtram faciat, hîc exhibetur.

IMP CÆS.
C. MESSIO QUIN
TO TRAJANO DE
CIO PIO FEL. INVIC
TO AUG. P. M. TRIB
POT. III. COS. II.
P. P.
CIVIT VINT.

Vides in ea Epigraphe, quemadmodum & in ea, quam Gruterus refert, ac in nummis citatis, Conſulatus ſuffecti Decii nullam rationem haberi, alioquin diceretur is COS. III.

IV. *Conſulatus ſuffecti Domitiani aliquando neglecti.* Imò & præcedentibus ſeculis Conſulatus ſuffecti, tam in nummis quàm in Inſcriptionibus, non rarò neglecti. Scribit quidem Noriſius loco laudato: *Domitianus Conſul XVII. utique inſcribitur, quamvis ſexies Conſulatum ſuffectum geſſerit.* Sed vir doctiſſimus non obſervarat, non ſolùm apud Dionem, quô nullus ex Antiquis in Conſulibus recenſendis exactior, eorum omnium mentionem non haberi, ſed neque etiam in aliquibus Domitiani nummis eoſdem memorari. Exhibeo hîc ex eodem Dione ſeriem Conſulum, qui Domitiano imperante, anno nomen dedêre, in qua eidem Imperatori Conſulatus tantùm XIII. tribuuntur, & ex ſuffectis duo recenſentur, quatuor omittuntur. Nihil dico de Chronico Alexandrino in quo ejuſdem Imperatoris Conſulatus tantùm quatuordecim leguntur, cùm Dio ſufficiat.

SERIES

| SERIES CONSULATUUM DOMITIANI EX DIONE. | SERIES USITATA CONSULUM DOMITIANI. |
|---|---|
| Anni Chriſti | |
| 80. Titus Aug. VIII. Domitianus Cæſar III. | 80. Titus Aug. VIII. Domitianus VII. |
| 81. M. Plautius M. Annius Pollio. | 81. M. Plautius Sylvanus. M. Annius Verus Pollio. |
| 82. Domitianus Aug. IV. T. Flavius Sabinus. | 82. Domitianus VIII. T. Fl. Sabinus. |
| 83. Domitianus Aug. V. Eutropius Rufus I I. | 83. Domitianus I X. Rufus I I. |
| 84. Domitianus Aug. VI. Junius Sabinus. | 84. Domitianus X. Junius Sabinus. |
| 85. Domitianus Aug. VII. Aurelius Fulvius. | 85. Domitianus XI. Aurelius Fulvius. |
| 86. Domitianus Aug. V I I I. Cornelius Dolabella. | 86. Domitianus XII. Dolabella. |
| 87. Domitianus Aug. IX. Voluſius Saturninus | 87. Domitianus XIII. Saturninus. |
| 88. Domitianus Aug. X. Minutius Rufus. | 88. Domitianus XIV. Rufus. |
| 89. Aurelius Fulvus I I. Sempronius Atratinus. | 89. Fulvus I I. Atratinus. |
| 90. Domitianus Aug. XI. Cocceius Nerva II. | 90. Domitianus XV. Cocceius Nerva I I. |
| 91. Ulpius Trajanus Acilius Glabrio. | 91. Ulpius Trajanus. Acilius Glabrio. |
| 92. Domitianus Aug. XII. Voluſius Saturninus I I. | 92. Domitianus XVI. Saturninus I I. |
| 93. Pompeius. Cornelius Priſcus. | 93. Pompeius Conlega. Cornelius Priſcus. |
| 94. Nonius Aſprenas M. Arricinius. | 94. Aſprenas Arricinius. |
| 95. Domitianus Aug. XIII. Flavius Clemens. | 95. Domitianus XVII. Flavius Clemens. |

Anno Chriſti octuageſimo primo, Idibus Septembris, Tito Veſpaſiani

V. *Aliquot nummi Domitiani à Scaligero & Petavio non intellecti.*

paſiani filio demortuo, Domitianus frater ſucceſſit, annoque ſequenti Conſulatum ordinarium de more capeſſiit, octavum quidem, ſi omnes ſuffecti, quos antea geſſerat, computentur; ſed quartum tantùm, ſi ex ſuffectis duo duntaxat, ut facit Dio, numerentur. Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ad numerum 2096. cùm ſibi perſuaſiſſet, Conſulatus ſuffectos in nummis ſemper memoratos fuiſſe, hæc ſcribit: *Domitianus fuit Conſul VI. Patre Collegâ VIII. nono anno ipſius Veſpaſiani. At in nummis Domitianus VI. Coſ. Imp. & Aug. vocatur: IMP. CÆSAR DOMITIANVS AVG. P. M. TR. P. COS. VI. ubi non ſolùm Imperator eſt ſexto Conſulatu, ſed etiam Divi Veſpaſiani Filius; ergo Veſpaſiano Divo facto, hoc eſt mortuo, ſextum Conſulatum gerebat. At contra: CÆS. DIVI F. DOMITIANVS COS. VII. PRINCEPS JVVENTVTIS. Hic non eſt Auguſtus, neque Imperator ſeptimo Conſulatu, ſed Princeps Iuventutis, ſub Tito arbitror. At hic eſt Imperator & Aug. IMP. CÆSAR DOMITIANVS AVG. TR. POT. COS. VII. DES. VIII. P. P. Ego ut ille ait, hæc juxta ignariſſimos intelligo.* Petavius libro undecimo de doctrina Temporum cap. 17. ubi eoſdem nummos refert ait: *Ceterùm in nummis Domitiani, quædam obſcura ſunt, quæ meritò Scaligerum moverunt in Animadverſionibus ad annum 2096.* Et poſtquam eoſdem exhibuit, ſubjungit: *nihil hîc habeo quod dicam, niſi mendoſas illas Epigraphas videri, quæ cum Tribunitia Poteſtate ConſulatumVI. copulant, ac ſcribendum omninò COS. VII.* Utrumque ex hoc labyrintho, poſitâ præfatâ Conſulum diſpoſitione, expedire facile eſt. In nummis, in quibus Domitianus dicitur COS. VII. PRINCEPS JUVENTUTIS, omnes Conſulatus ejus ſuffecti numerantur: cúmque annus Chriſti octuageſimus, Titi VIII. & Domitiani VII. Conſulatu in Faſtis uſitatis notetur, claret eo vel ſequenti anno ante Idus Septembres nummos illos cuſos. In quibus Domitianus dicitur AUG. COS. VI. Hi anno Chriſti octuageſimo quarto percuſſi. In quibus denique vocatur COS. VII. DES. VIII. Hi annum octuageſimum quintum exhibent. Ex quibus omnibus deducitur Conſulatuum ſuffectorum omiſſionem tam in Inſcriptionibus, ac nummis quàm etiam in Faſtis, non obſtare, quin ubi certis teſtimoniis conſtat, Conſulatum ſuffectum ab eo qui Conſul ordinarius procedit, geſtum fuiſſe, exprimi debeat in Chronicis, vel Annalibus. Unde minus conſequenter Baronius, Petavius, aliique viri docti locuti ſunt, qui cùm Conſulatum ſuffectum Aureliani admiſerint, primum tamen Conſulatum ejus ordinarium ſine iterationis nota memoravere. Qui quidem loquendi modus à Noriſio reprehendendus

hendendus erat, neutiquam verò ex eo deducendum, Aurelianum, antequam Imperio potiretur, Conſulatum ſuffectum non geſſiſſe.

VI. *Conſulatus ordinarius Macrini reſtituitur.*

Nec adeo mirum videri debet, in Faſtis nullis ſuffecti Aureliani Conſulatûs mentionem eſſe, cùm Macrini Auguſti Conſulatus ordinarius ab omnibus recentibus Faſtorum Scriptoribus & forſan etiam ab Antiquis, Dione excepto, prætermiſſus fuerit. Ille anno Chriſti 217. Caracalla occiſo, *die quæ Severi Natalis erat*, inquit Dio lib.78. Imperator à militibus creatus fuit. Cadit natale illud, ut ex Kalendario Lambeciano patet, in quartum Idus Apriles. Unde Macrinus, ut Capitolinus in ejus vita cap.2. teſtis eſt, *ſe tunc Severum, nunc Antoninum, cùm in odio eſſet omnium, & hominum & militum nuncupavit.* Ex nummis apud Goltzium colligitur eum ſe cum Diadumeniano filio in aliquot ejuſdem anni menſes Conſulem deſignaſſe, eundemque Diadumenianum Cæſarem dixiſſe, ac in annum ſequentem Conſulem, ſuffectum tamen, ut videbimus, ſe ipſum verò Conſulem ordinarium deſignaſſe. In uno legitur: *Imp. Caſ. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. Pontif. Max. Tr. P. Coſ. P. P.* In altero verò: *M. Opel. Antonin. Diadumenian. Caſ. Pontif. Coſ. Deſ. II.* Hi nummi anno 218. quô Macrinus Imperium ſuſcepit, Conſulatumque ſuffectum cum Diaduméniano filio geſſit, percuſſi. Mirum tamen mihi accidit Macrinum, qui in omnibus ferè Numiſmatis, tam græcis, quàm latinis, quorum plurimi ſuperſunt, Severus dicitur, in nullo Antoninum appellari; contrà verò Diadumenianum in omnibus ferè eo nomine vocari: cùm Capitolinus in ejus vita doceat, ipſum modò Severum, modò Antoninum ſe ſe nuncupaſſe, & Chronicon Alexandrinum, Caſſiodorus, Auctor fragmenti Conſularis apud Bucherium, aliique Antiqui Antoninum & Adventum Conſules ordinarios edant: qui quidem Antoninus alius non eſt à Macrino, licet Onuphrius lib.2. Faſtorum, omneſque poſt eum anno 219. Antoninum Diadumenianum, & Adventum Conſules ordinarios exhibeant. Qui error hîc evellendus. Nam Dio, qui tunc vivebat, in Indice Conſulari habet: *M. Opelius Macrinus Aug. & . . . . . Adventus.* Tum lib.78. ſcribit à pleriſque Macrinum reprehenſum fuiſſe, quòd Adventum *non modo Senatorem, ſed etiam Collegam in Conſulatu & Præfectum Urbis creaſſet.* Dein lib.79. dicit innovata eſſe plura ab Heliogabalo ſucceſſore ejus, & inter hæc *quòd Conſulatus Macrini loco, qui jam ante geſtus erat, nomen ſuum ſubſtituit*, cùm nec eum prorſus attigiſſet; ac denique quòd initio Imperii annum indicavit *per Adventi Conſulatum, quaſi qui ſolus illum geſſiſſet*, adeo à Macrino Heliogabalus abhorrebat. Ex quibus manifeſtiſſimè cla-

ret, Antoninum patrem, non Antoninum filium, ſeu Macrinum, non Diadumenianum Adventô Collegâ nomen anno 219. dediſſe, omneſque recentiores Chronologos in illius anni Conſulatu edendo erraſſe; maximè omnium Scaligerum in Canone Chronico Euſebii, ubi habet: ΔΙΑΔΟΥΜΕΝΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ϗ, ΑΔΟΥΕΝΤΟΣ. Id eſt, *Diadumenianus Cæſar, & Adventus*; nam Antiqui Faſtorum Conditores Antoninum quidem cum Advento, ſed nunquam Diadumenianum cum eodem Advento propoſuerunt, licet ex Antonini nomine, quô Diadumenianus in nummis ſemper vocatur, anſam arripuerint ſcribendi eundem Diadumenianum Conſulem ordinarium fuiſſe. Quare rectè Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap. 29. tradit: *neque Conſules, neque annos Chriſti Euſebius adnotarat, & qui Conſules in Græca Farragine adjunxit Scaliger, contra Euſebii mentem illos adſcripſit.* Qua de re videndus etiam Combefiſius, vir eruditiſſimus, in Notis ad Georgium Syncellum. Anno itaque 219. Macrinus II. & Adventus Conſules ordinarii proceſsêre, ac poſt aliquot menſes Diadumenianus illis ſuffectus eſt; nummi enim duplicem Macrini & Diadumeniani Conſulatum exhibent, uti ille in quo legitur: *Imp. Cæſ. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. Pontif. Max. Tr. P. II. Coſ. II. P. P.* Idem legitur de Diadumeniano, qui cùm in nummis Conſul II. non vocetur, niſi cum Auguſti titulo, liquet dignitatem Auguſteam illi anno 219. à patre attributam, eamque ob rem ſecundum Conſulatum ſuffectum. Quid mirum igitur ſi in nullis faſtis Conſulatûs ſuffecti Aureliani mentio habeatur, cùm id genus Conſulatus ſæpe in nummis, Inſcriptionibus, faſtiſque Conſularibus prætermittatur, recenteſque omnes Chronologi Conſulatum ordinarium Macrini omiſerint, ejuſque loco Diadumenianum Conſulem tantùm ſuffectum nobis exhibuerint, nec ſat certum ſit, an antiqui Faſtorum Conditores, quando Antoninum, vel cum numerali nota, vel ſine ea, & Adventum profitentur, Macrinum, qui nunquam in nummis dicitur Antoninus, vel Diadumenianum qui eo ſemper nomine in iiſdem appellatur, intelligant; licet Macrinum Conſulem ordinarium fuiſſe certum indubitatumque haberi debeat. Atque ex ipſiuſmet Macrini nummo, qui apud eundem Goltzium extat, lucet Conſulatus ſuffectos ejus ætate neglectos fuiſſe; in eo enim legitur: *Imp. Cæſ. M. Opel. Sev. Macrinus Aug. P. M. Tr. P. II. Coſ. P. P.* Sumpſit ſecundum Conſulatum Macrinus Kalendis Januariis anni Chriſti 219. Tribunitiam verò Poteſtatem II. quarto Idus Apriles, qui ejus, ſicuti & Severi dies natalis erat; & tamen eo in nummo non dicitur Conſul II. quia nempe ſuffecti nulla in eo ratio.

Onuphrius,

Onuphrius, qui hunc Conſulatuum ſuffectorum neglectum non animadverterat, eâdem, quâ Noriſius ratione permotus, quòd ſcilicet Aurelianus ille, qui cum Pomponio Baſſo, anno Chriſti 271. Conſul ordinarius fuit, in nullis faſtis cum iterationis nota legatur, arbitratus eſt, non Aurelianum Auguſtum, ſed privatum quemdam ejuſdem nominis Pomponii Baſſi Collegam fuiſſe; ſecundum verò Aureliani Conſulatum, quem cum Julio Capitolino, anno 274. geſſit, ideo cum iterationis nota legi, quia ante adeptum Imperium Conſulatum ſuffectum idem Aurelianus geſſerat. Quæ explicatio Calviſio, aliiſque quibuſdam viris doctis placuit; ſed prima Conſulatuum Cæſareorum regula, quæ docet Imperatores proximis poſt ſuſceptum Imperium Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium iniiſſe, illius opinionis vanitatem oſtendit, ſicuti & uſus Auctorum Chronicorum Conſularium, qui Auguſti, vel Cæſaris nomen exprimere non ſolent. Obſervat quidem Noriſius loco laudato in Chronico Canone Euſebii apud Scaligerum diſertè legi: *Aurelianus Auguſtus, & Baſſus.* Sed ſuperiori capite Scaligero hac in re nullam adhibendam fidem oſtendimus. Ex quibus tandem omnibus conſequens eſt, Aureliani, ſicuti & Decii primum Conſulatum ordinarium cum nota Numerali II. in poſterum efferri debere; cùm in Chronicis, & Annalibus claritas quærenda ſit, ambiguitaſque vitanda, ac Conſulatum tertium in Inſcriptione Forojulienſi cum quarta Tribunitia Poteſtate copulatum dici poſſe tertium in ordine ad ſuffectum, quem Aurelianus, ante adeptum Imperium geſſerat; licet, ut verum fatear, prior explicatio præferenda videatur, quòd, uti diximus, per hæc tempora ſuffecti Conſulatus memorari non ſolerent. Quod niſi alterutri explicationi à nobis allatæ acquieveris, præclaram Epigraphem, cui nec temporum ſævitia, nec hominum malitia quidquam integritatis adhuc eripuit, falſam aſſerere cogêris, reclamantibus hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus, nummis, & Inſcriptionibus aliis, in quibus Cæſarum & Auguſtorum Conſulatus deſignati abſolutè proferuntur, quod antea ignotum, me demonſtraſſe exiſtimo.

VII. *Primus Conſulatus ordinarius Aureliani cum numerali nota proferri debet.*

# CAPUT OCTAVUM.

## *Conſulatus deſignati, & ſuffecti ab honorariis valdè diverſi.*

I. *Explicatur Conſulatus honorarius.*

BAronius, qui anno 140. num. 1. Conſulatum ſecundum deſignatum Antonini Pii, honorarium exiſtimavit, ejuſdem generis ſuffectos fuiſſe pariter credidit; ex eo enim quod Dio lib. 46. ſcribat Plautianum ornamenta Conſularia à Severo Auguſto accepiſſe, idem Baronius anno 205. num. 1. ſcribit: *Hoc anno primùm à Severo factum eſt, ut Conſulatus ſuffecti cum ordinariis numerarentur, ſicque ea ratione Plautianus, qui ſuffectum egerat Conſulatum, hoc anno creatus Conſul ordinarius, II. Conſul poſitus eſt.* Et tamen Plautianus non ſuffectum, ſed honorarium Conſulatum egerat. Quare manifeſtum eſt, Baronium utrumque honoris genus confudiſſe. In eadem ſententia fuit Carolus Cointius, qui tomo primo Annalium Eccleſiaſticorum Francorum, ſuffectum Aureliani adhuc privati Conſulatum, honorarium vocat. Sed Conſules honorarios, ſuffectos, & deſignatos valde inter ſe differre, tam certum, quàm quod certiſſimum. Poſt conſtitutum enim Imperium Romanum tria Conſulum genera fuere diſtinctis nominibus appellata, ut obſervavit Onuphrius lib. 1. Faſtorum pag. 61. Qui Kalendis Januariis cum Magiſtratum inibant, Conſules ordinarii appellabantur: qui iis abdicantibus in aliquot reliquos anni menſes ſubrogabantur, Conſules ſuffecti dicebantur, & tam iſti, quàm priores, poſtquam ad illud munus deputati erant, Conſules deſignati vocabantur, & aliquibus prærogativis potiebantur, horumque tanta authoritas erat, quanta illis ab Imperatoribus concedebatur. Sed præter utroſque, tertium Conſulum, ſeu, ut communiùs vocabantur, Conſularium genus erat, ut ea dignitas ad plures pervenire poſſet, ab Auguſto excogitatum, & longo tempore intermiſſum, à Conſtantino Magno poſtea reſtitutum. Hi licet Conſulatum nunquam adepti eſſent, Conſulares tamen viri, ex Imperatorum indulgentia & privilegiis appellabantur, ornamentis & prærogativis omnibus Conſularibus eis conceſſis. Vocabantur & *Codicillares*, ut videre eſt apud Alemannum in Notis ad hiſtoriam arcanam Procopii pag. 6. ubi & ex lib. 3. ejuſdem Procopii de bello Gothico, vir Conſularis vocatur: ὕπατος καλούμενος μόνον, id eſt, *Conſul nomine tenus*. Sæpius tamen, ut probat idem Alemannus, vocabantur,

tur, ἀπὸ ὑπάτων, Id eſt, *ex Conſulibus*, Exconſul enim apud recentiores Imperatores Orientales, idem fuit quod veteribus vir tēporibus Conſularis. Frequens de iis in Græcis Auctoribus poſt Conſtantinopolim conditam mentio. Nam cùm Conſtantinus Urbem illam condidit, Senatu illuſtravit, & Conſulatum denuò more veteri annuum fecit: quæ cauſa fuit, ut plures poſtea Conſularibus ornamentis honorati fuerint. Rectè tamen obſervat Combefiſius in Notis ad Theophanem, vocem ὕπατος non ſemper in Auctoribus græcis ſignificare Conſulem, ſed quandoque *eximium*, *præcipuum*, *Proceres*, & hujuſmodi, quomodo, inquit, Pſellus paſſim indigitatur, ὕπατος φιλοσόφων, id eſt, princeps philoſophorum. Quod non rarò Authorum Græcorum Interpretes decepit.

Conceſſorum Conſularium Inſignium formulam Caſſiodorus lib. 6. variarum refert, in qua legitur: *Sed nunc ſumitis iſta felicius, quando nos habemus labores Conſulum, & vos gaudia dignitatum. Palmata ſiquidem veſtra, noſtra probantur eſſe victoria, & proſperrimæ conditionis eventu, vos in pace ingenuitatem ceditis famul'is, cùm nos ſecuritatem demus per bella Romanis. Atque ideo per illam Indictionem Conſulatûs te decoramus Inſignibus. Pinge vaſtos humeros, vario colore palmatæ: validam manum victoriali ſcipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere; ſellam Curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende: ut in otio ſubjectus merearis, quod nos per maximos labores aſſumimus imperantes.* Sed habitûs Conſularis notitiam ex Vopiſco in Aureliano deducere poſſumus; ibi enim cap. 13. ait Valerianum Auguſtum hæc verba in Aureliani deſignatione ad Conſulatum edidiſſe: *Cape igitur tibi pro rebus geſtis tuis, coronas murales quatuor, vallares quinque* &c. *Togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam*, (togæ pictæ & palmatæ ac trabeæ priſcorum Conſulum veſtes fuère, quæ an inter ſe invicem differrent, & in quo nondum ſatis liquet) *ſubarmalem profundum*, (quæ cùm poſtrema ex veſtibus Conſularibus recenſeatur, admodum probabile reputat Dufreſnius V. C. Diſſertat. de Numiſmat. inferioris ævi num. 5. eam eſſe, quæ cæteris ſuperfundebatur, dicique *profundum*, quòd ex purpura, ac ſatura eſſet) *Sellam eboratam: nam te Conſulem hodie deſigno* &c. Atque hic veſtitus Conſulibus ordinariis, ſuffectis & honorariis communis erat.

II. *Idem veſtitus Conſulū honorariorū ac ordinariorum.*

Imò, ut ibidem Dufreſnius num. 8. obſervat, *Conſulares fœminæ*, quemadmodum ab Ulpiano Conſulum uxores vocantur, eodem ac ſimili pene habitu, quò Conjuges ornabantur. Quod colligit ex Iconiſmo, qui in vetuſtiſſimo Dioſcoridis Codice MS. habetur in Bi-

III. *De fœminis Conſularibus.*

bliotheca Cæſarea, & à Petro Lambecio, viro eruditiſſimo lib. 2. de eadem Bibliotheca deſcribitur. Ibi Juliana Olybrii Auguſti filia, & Areobindæ Conſulis uxor, faſcia ampliori collum, & humeros amplectente, & pectus attingente exornata conſpicitur, in hoc à Conſulari faſcia diverſa, quòd iſta muliebris ſiniſtro brachio non aptetur; in Diptychis enim Leodienſi & Bituricenſi, ab Alexandro Vviltthemio deſcriptis, ubi habitus Conſularis univerſus planè conſpicitur, Conſules tunicis palmatis, & togis pictis induti apparent, cui ſuperfunditur faſcia latior collum ambiens, cujus pars dextra ſtrictior, à dextro humero rectà circa pectus ultra genua deſcendit, ipſumque humerum, ac brachium dextrum circumvolvens, ſiniſtrum humerum amplectitur, explicans ſeſe latiorque ſenſim effecta, ac circa dorſum delapſa, rurſum à dextro latere per umbilicum tranſverſum agitur, & infimam ſiniſtri brachii partem, quà manui illud conjungitur, involvit, reliquâ faſciæ parte retrò pendulâ, ut magis idem Dufreſnius explicat.

IV. *Ornamenta Conſularia matronis quibuſdam conceſſa.*

Nam non tantùm fœminis Cæſarum ſanguine, aut affinitate conſpicuis, verùm etiam aliis matronis Romanis Conſularia ornamenta conceſſa fuiſſe, doctè oſtendit Spanhemius diſſertat. 7. de uſu & præſtantia Numiſmat. ex Lampridio aliiſque veteribus Auctoribus. Hic enim in Heliogabalo de eo Imperatore ait: *Fecit & in colle Quirinali ſenaculum, ideſt, mulierum ſenatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, ſolemnibus duntaxat diebus, & ſi umquam aliqua matrona Conſularis conjugii ornamentis eſſet donata: quod veteres Imperatores affinibus detulerunt, & his maximè, quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent.* Hujus exemplum præbet ſub ejuſdem Imperatoris Principatu mater Hieroclis, fœdiſſimi cujuſdam mancipii, quam Dio refert in excerptis Valeſianis pag.776. militari ſatellitio in Urbem deductam, inter Conſularium matronas habitam fuiſſe: hoc nempe quod aiebat Lampridius *Conſularis conjugii ornanamentis decoratam.* Hinc *maritalia* etiam Matronarum *decoramenta* apud Tertullianum libro 2.de cultu fœminarum: *aut quid minus habere infeliciſſima illa publicarum libidinum fœmina, quas ſi quæ leges à maritalibus & matronalibus decoramentis coercebant.* Ulpianus l. 12. D.de ſenat. notat, nuptas priùs Conſulari viro, poſtea ad inferiores nuptas devolutas, impetraſſe rariſſimè, *ut in Conſulari maneant dignitate, ut ſcio Antoninum Auguſtum Iuliæ Mommææ conſobrinæ ſuæ indulſiſſe.*

V. *Ornamenta triumphalia quibuſdam privatis conceſſa.*

Neque mirum iis, qui Conſulatum, aut ordinarium, aut ſuffectum non geſſiſſent, ornamenta conſularia conceſſa fuiſſe, cùm & inſignia triumphalia, poſtquam conſtituto Imperio, triumphi decus, quod maximum

maximum erat, Imperatores ſibi retinuêre, iis qui nunquam triumpharant, ſed qui rebus egregiè geſtis ſummam gloriam conſecuti erant collata fuerint, ſupplicationes nempe, appellatio Imperatoris, Laurea Corona, Prætexta ſeu trabea triumphalis, ſceptrum, ſtatua, ſacrificia, & cætera triumphantium inſignia; licet curru intra urbem non veherentur, neque conſuetam pompam agerent, ſed iis, uti in ſacris, publicisque locis, ludis, ac ſolennibus diebus, & una cum eo pingi habitu & in ſtatuis ſculpi poſſent. Suetonius in Auguſto cap. 38. de iiſdem viris triumphalibus loquens, ait: *Nec parcior in bellica virtute honoranda ſupra triginta ducibus juſtos triumphos, & aliquantò pluribus triumphalia ornamenta decernenda curavit.* Idem in Tiberio de hujus triumpho anno Eræ Chriſtianæ duodecimo geſto loqnens, ait: *A Germania in Urbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit, proſequentibus etiam Legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat.* Denique Herodianus lib. 7. cap. 3. de Maximino Thrace Imperatore ait: *Igitur quam plures exercitibus, aut Provinciis præpoſitos, Conſulares, Triumphaleſque viros leviſſimâ, tenuiſſimâque calumniâ attactos, corripi de improviſo jubebat.* Sed hac de re plura Lazius lib. 9. Comment. Reip. Rom. cap. 3. Onuphrius Comment. in triumphos & Ovationes, aliique.

Ex omnibus Conſulatibus honorariis, nullus celebrior, quàm qui à Clodovæo Francorum Rege geſtus. Ejus apud Gregorium Turonenſem lib. 2. hiſtoriæ cap. 38. mentio. Narrato enim prælio Vocladenſi, in quo Alaricus Viſigothorum Rex anno 507. cæſus eſt, ait: *Igitur ab Anaſtaſio Imperatore Codicillos de Conſulatu accepit, & in Baſilica beati Martini tunicâ blatteâ indutus eſt, & Chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc aſcenſo equo, argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii, & Eccleſiam Civitatis eſt, præſentibus populis, manu propria ſpargens, voluntate benigniſſima erogavit, & ab ea die tanquam Conſul, & Auguſtus eſt vocitatus.* Quæ pecuniarum effuſio ὑπατεία, ſeu munus Conſulare ab Antiquis dicitur, Conſulatúſque nota eſt. Cadit is Conſulatus in annum 508. quo apud Marcellini continuatorem Celer & Venantius, ille Orientalis, hic Occidentalis, ut inquit Onuphrius, Conſules exhibentur: Neque enim ullis in Faſtis, eo, vel ſequentibus annis, Clodovæus Conſul dicitur: Quod occaſionem præbuit Baronio exiſtimandi eum, oblatum ab Anaſtaſio Imperatore hæretico Conſulatum reſpuiſſe. Si enim acceptavit, inquit, cur non eſt inditum tanti Regis nomen Conſularibus Faſtis? Sed leve hoc fundamentum ad rem tam diſertè ab Antiquo Hiſtorico affirmatam negandam. Nam, ut obſervat Sirmundus in Notis ad Panegyricum

VI. *Clodovæus ab Anaſtaſio Conſul renunciatus.*

Panegyricum Aviti Imperatoris, hujus Conſulatûs memoriam nulli Faſti retinuerunt, & tamen ex Panegyrico in hujus dignitatis auſpiciis à Sidonio Apollinari recitato, & duabus Inſcriptionibus, quæ adhuc extant, de eodem Conſulatu minimè ambigendum conſtat, etiam ſi anno 456. quo illum Avitus geſſit, omnes Faſti Vararem & Joannem Conſules ordinarios exhibeant. Silentiumque Faſtorum non obeſſe tribus aliis exemplis idem Sirmondus demonſtrat. Legitur in Divi Pauli Baſilica Dativæ & Baſiliæ Sororum, Epitaphium, in quo eæ depoſitæ dicuntur: CONSULATU JOANNIS AUG. qui mortuo Honorio Ravennæ anno 424. invaſit Imperium; & tamen Joannem hunc inter Conſules nulli Faſti recipiunt. In titulo Equitii Romæ Eutychii cujuſdam Epitaphium eſt, in quo Conſules comparantur THEODOSIUS AUG. III. & EUG. P. N. id eſt, *Eugenius Princeps noſter*, is nimirum, qui occupato Argobaſti factione principatu in Italia anno 392. dominabatur, editoque Conſulatu Collegam ſe Theodoſio Auguſto dixerat, cùm à Theodoſio in Oriente dictus eſſet Abundantius; quem Conſulem omnes Faſti agnoſcunt, de Eugenio tacent. Denique in Inſcriptione Trevirenſi, quæ Scaligerum lib. 5. de emendat. Tempor. ubi eam refert, adeò torſit, Honorio VIII. Conſuli Collega tribuitur, non Theodoſius III. ut in omnibus Faſtis, ſed Conſtantinus, qui in Galliis, quas invaſerat, tum regnabat, & Conſulatum anno quadringenteſimo nono id derat, cum Honorio, ut Olympiodorus Thebæus ſcribit, concordiam, Imperiique ſocietatem affectans. Quare ex Faſtorum Silentio Clodovæi Conſulatus minimè everti poteſt. Qui etiam ſi ordinarius fuiſſet, non ob id tamen Regis nomen in Faſtis & Actis publicis Clodovæo datum fuiſſet, quod Theodorici Gothorum Regis anno quadringenteſimo octuageſimo quarto Conſulis ordinarii exemplum ſatis oſtendit. In Codice enim Juſtinianeo libro octavo, Titulo 4. *Unde vi* l. 12. ſubſcribitur: *Dat. V. Kalend. April. Conſtantinop. Theodorico & Venantio Coſſ.* Unde Caſſiodorus, qui eidem Regi à Secretis & Epiſtolis fuit, dum in Chronico anni 184. Conſules deſcribit, eundem Regem non appellat, ſed tantùm ait: *D.N. Theodericus & Venantius.* Verum eſt Anonymum à Cuſpiniano primùm in lucem editum his verbis eum Conſulatum conſignare: *D.N. Theodorico rege & Venantio V. C. Coſſ.* Sed in eo errat, ſicuti quando his verbis Leonis Junioris Conſulatum his verbis profitetur: *Domino Leone Juniore Aug. Coſ.* Et hæc Forſan cauſa cur Theodoricus quando poſtea Italiæ imperavit, iterum ſemetipſum Conſulem non deſignarit.

Calviſius in opere Chronologico ſcribit, Anaſtaſium Clodovæo

Triumphi

VII. *Conſulatus Clodovai perperam à Calviſio explicatus.*

triumphi Inſignia, potius quàm Conſulatum obtuliſſe. Sed verba, quibus utitur Turonenſis, hanc ejus conjecturam vanam eſſe oſtendunt; ut enim Valeſius in Notis ad Marcellinum lib.8. pag. 350. eruditè obſervat, ſolebant Imperatores ad eos, quibus dignitatem aliquam conferebant, Codicillos mittere, & cum iis ejuſdem Inſignia. Themiſtius orat.4. eos vocat: σφυρηλάτους δέλτους, id eſt, *Codicillos auratos*, Iſidorus Peluſiota Epiſt.5. lib. 2. δέλτους ἐξελεφάντων, id eſt, *Codicillos eburneos*, & Libanius γραμματεῖα appellat in orat. Conſulari ad Julianum, ubi ait: *abſurdum enim judicat, ſi cùm Codicillos ipſe manu ſua tradat iis, qui Provincias recturi ſunt &c.* Carolus le Cointe in variis Annalium Eccleſiaſticorum Francorum locis dicit, hæc verba: *Codicillos de Conſulatu accepit*, intelligenda eſſe de Imperio. Quæ opinio cæteris probabilior, cùm Gregorius Turonenſis dicat, poſt acceptos Codicillos de Conſulatu Clodovæum Auguſtum vocatum fuiſſe; quod & Rorico Monachus lib. 4. ac Numiſmata filiorum ejuſdem Clodovæi apud Broderovum tractatu de monetis gallicis, in quibus ii poſt patrem regnantes Auguſti vocantur, confirmant: ita ut ſicut Imperatores, poſtquam Imperium adepti erant, Conſulatum capeſſere ſolebant, vel ſuffectum, ipſo anno, quo ad eam dignitatem evecti fuerant, vel ordinarium, proximis Kalendis Januariis; ſic Clodovæus in Regno ſuo Conſul honorarius proceſſerit. Et licet non niſi poſt Juſtinum Juniorem idem fuerit Conſul qui Imperator, & Conſulatus ab Imperio diſtinctus non fuerit, cùm contrà antea munus illud non minus à privatis, quàm ab Imperatoribus gereretur, tamen cùm ab eo tempore Clodovæum Auguſtum vocatum fuiſſe affirmet Turonenſis, hujus Conſulatûs non videtur aliam fuiſſe rationem.

VIII. *Clodovæi Conſulatus honorarius tantùm.*

Conſul itaque honorarius Clodovæus fuit; qui Conſules, ut jam diximus, Codicillares vocabantur, & privilegiis omnibus ac honoribus fruebantur, quæ competebant iis, qui eam dignitatem geſſiſſent, quod de Quæſtura, ac Præfectura non minus quàm de Conſulatu dicendum. Quam in rem extat Novella Juſtiniani 70. ubi ait: *Novimus quod antiquitus erat quadam Præfectura figura, quam honorariam vocabant, Codicillis ab Imperio ſuper ea collatis: hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud niſi purum honorem iis quibus præbebatur, conferret.* Evagrius, qui hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcripſit, eo honore donatus fuerat; in ejuſdem enim hiſtoriæ calce ait: *Mauritius Tiberius nobis Præfecti codicillos miſit.* Quem locum Chriſtophorſonus Interpres omninò pervertit, ut videre eſt apud Valeſium, tam in Notis ad Evagrium, quàm in Præfatione ejuſdem hiſtoriæ, ubi egregia

de hac Præfectura habet; ſicut & Alemannus in Notis ad cap.2. hiſtoriæ arcanæ Procopii. Eodem itaque modo, quo Evagrius Turonenſis, intelligendus, quando de Clodovæi Conſulatu loquitur: fruſtraque Baronius hujus nomen inter Conſules ordinarios quærebat; ſi enim Clodovæus Conſul ordinarius fuiſſet, uti Theodoricus Gothorum Rex antea fuerat, Marius Epiſcopus Aventicenſis, ſeu Lauſanenſis, qui in Æduis nobili genere natus erat, & in Aventicenſi Epiſcopatu, Gunthramno Francorum Regi ſubjecto, annos viginti & menſes octo exegit, ut oſtendit Petrus Franciſcus Chifletius in Præfatione ejus Chronici, ejus mentionem feciſſet; & tamen anno 507. Venantium & Celerem Conſules proponit, annum ſequentem formula *poſt Conſulatum Venantii*, & annum 509. Importuno Conſule notat, quia nempe Conſulatum Anaſtaſii Auguſti III. & Venantii Decii, qui in annum 507. competit, omiſit. Quare cùm Marius eo ſæculo, quo Clodovæus, vixerit, & inter Conſules ordinarios illum non recenſuerit, patet Conſulatum ejus tantùm honorarium fuiſſe. Cæterùm variæ quidem leges ab Anaſtaſio Imperatore datæ, in Codice Juſtinianeo leguntur; nulla tamen Conſulibus annorum 508. & 509. conſignata reperitur. Unde hæc opinio nec inde infirmari, nec confirmari poteſt.

IX. *A quo tempore Conſulatus honorarii numerati.* Et hæc ſatis de Conſulibus honorariis, quos tam à deſignatis, quàm à ſuffectis diſtinctos fuiſſe, quæ diximus ſatis oſtendunt, reſque extra omnem controverſiam eſſe debet. Quoad locum Dionis, de quo hujus capitis initio, certum eſt eum non aliud docere, niſi Severum Imperatorem in Plautiani ſibi amiciſſimi, cujuſque filiam Caracallæ filio in uxorem dedit, gratiam ſtatuiſſe, ut qui Conſularibus ornamentis inſigniti fuerant, ſi deinde Conſulatum inirent, Conſules II. dicerentur. Clariſſima ſunt Dionis verba, qui de Cæſare Octaviano Q. Pediô Collegâ, Conſule ſuffecto creato loquens ait: *ac tametſi jam ante Conſularibus ornamentis decoratus fuerat,* (nempe Octavianus) *non tamen hunc ſuum Conſulatum ſecundum nuncupavit. Idque in ſimili re in omnibus deinceps uſque ad noſtra tempora obſervatum eſt. Primus enim omnium Severus Imperator cùm Plautiano honores Conſulares tribuiſſet, cumque deinde in Senatum adſcriptum, Conſulem faceret, iterum Conſulem eſſe dixit. Idque exemplum alii deinde ſequuti ſunt.* Porrò Conſulatus ſuffectos, cum quibus Baronius honorarios confundit, numeratos fuiſſe, ex eo patet, quod Claudius, qui cum Caio Caligula, hujus Imperii anno primo Conſul ſuffectus fuerat, cum Conſulatum ordinarium iniit, Conſul II.

dictus

dictus eſt, ſicuti & Veſpaſianus, qui quia ante Imperium Conſulatum ſuffectum egerat, ut ait Suetonius in ejus vita cap.4. cum factus Imperator Conſulatum ordinarium capeſſivit, Conſul II. in Faſtis, Nummis, & Inſcriptionibus nuncupatus eſt. Cujus rei non deſunt alia exempla. Et hæc de Conſulatibus deſignatis & ſuffectis, à Cæſaribus & Auguſtis geſtis.

# PARS SECUNDA.

## *De Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus ordinariis, horumque Regulis.*

EXPLICATO tertio Aureliani Auguſti Conſulatu, in Inſcriptione Forojulienſi memorato, majus nunc aliquid audendum, quærendaque ratio, non tantùm cur is Imperator, non plures aut pauciores, quam tres Conſulatus ordinarios, ſed & reliqui omnes, tam Cæſares, quam Auguſti determinatum Conſulatuum numerum inierint, cujuſque in particulari causâ aſſignatâ. Res quidem denſiſſimis tenebris circumfuſa, ideoque huc uſque intentata; ſed Regularum à nobis obſervatarum beneficiô in manifeſtam lucem, uti ſperamus, proferenda. Sex eæ ſunt, quarum uſum & praxim, eorumdem Conſulatuum Rationarium infra exhibendum oſtendet. I. *Proponuntur ſex Conſulatuum Cæſareorum regulæ.*

Prima Regula, *Imperii auſpicium.* Secunda, *Quinquennalium, & id genus feſtorum celebratio.* Tertia, *Cæſarum & Auguſtorum in eadem dignitate Collegium.* Quarta, *Expeditiones militares.* Quinta, *Triumphi.* Sexta, *Ludi Seculares, aliæque actiones, majori pompâ & ſolemnitate fieri ſolitæ.* Quas ob ſex cauſas Conſulatus à Cæſaribus & Auguſtis ſumptus, ut ſigillatim videbitur. II.

# CAPUT PRIMUM.

## *Imperii auſpicium, prima Cæſareorum Conſulatuum regula.*

JAm à viris doctis obſervatum, novos Principes proximis poſt ſuſceptum Imperium Kalendis Januariis Conſulatum ordinarium I. *Triplex Imperii Roma-*

*ni admini-ſtrati forma.*

inire ſolitos fuiſſe. Sed id magis nunc explicandum, nihilque, ſi fieri valet, prætermittendum ex iis, quæ primum Cæſarum aut Auguſtorum Conſulatum, aut qui aliquo modo ita appellari poteſt, illuſtrant. Quamobrem animadvertendum triplicem fuiſſe adminiſtrandi Imperii Romani formam. Prior ab Auguſto introducta ad Marcum uſque Aurelium, annumque Chriſti centeſimum ſexageſimum primum continuata, in quâ vel ſoli Auguſti & Imperatores Rempublicam Romanam adminiſtrabant; vel iidem cum uno Imperii Collega, qui non tantùm Tribunitiâ poteſtate, & Proconſulari extra Urbem Imperio potiebatur, ſed & non minùs quam Auguſti ipſius Imperatoris nomine exornabatur. Erant & alii Cæſares, quorum aliqui Tribunitiâ poteſtate exornati, alii non item, neutri tamen Imperatorio nomine appellati. Secunda Imperii Romani forma à Marco Aurelio cœpit, & in Conſtantio Chloro, & Galerio Maximiano deſiit. In ea fuêre plures Auguſti ſimul eodem tempore regnantes. Marcus enim, ſtatim ut Imperium adeptus eſt, Lucium Verum non Collegam Imperii, quam ipſemet dignitatem geſſerat, ſed Auguſtum dixit, ut docet Spartianus in Hadriano cap. 24. ubi de Marco Aurelio, & Lucio Vero loquens ait: *Hi ſunt qui poſtea duo pariter Auguſti primi Rempublicam gubernarunt.* Item in Ælio ejuſdem Lucii patre cap. 5. *Ejus filius eſt Antoninus Verus, qui adoptatus eſt à Marco. Verus certè cum Marco æquale geſſit Imperium. Nam ipſi ſunt qui primi duo Auguſti appellati ſunt; & quorum Faſtis Conſularibus ſic nomina præſcribuntur, ut dicantur non tantùm duo Antonini, ſed duo Auguſti, tantumque hujus rei & novitas, & dignitas valuit, ut Faſti Conſulares nonnulli ab his ſumerent ordinem Conſulum.* Sub Severo autem primùm tres Auguſti viſi, ipſemet nempe Severus ac Caracalla, & Geta ejus filii, quorum ſimultaneum Imperium à Tertulliano Imperii triplex virtus appellatur. Præter Auguſtos in hac ſecunda regiminis forma, Cæſares etiam fuere, ex quibus aliqui Tribunitia poteſtate decorati, alii eo honore non affecti, utrique tamen, Imperatorio nomine donati, licet non ſtatim, ſed poſt aliquod tempus, quàm ad eam dignitatem evecti fuerant. Id patet ex nummis & Inſcriptionibus, in quorum nonnullis ii, Cæſares tantùm, in aliis Cæſares, & Imperatores dicuntur; verbi gratia, Caracalla in quibuſdam Numiſmatis dicitur, Μ. ΑΥΡΗΛ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ ϹΕΟΥΗΡΟϹ. ΚΑΙϹ. id eſt, *Marcus Aurelius Antoninus Severus Cæſar*, in aliis, ΑΥΤ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ ϹΕΒΗΡΟϹ ΚΑΙϹ. Id eſt, *Imperator Antoninus Severus Cæſar.* Sic Geta, Π. ϹΕΠΤΕΙΜΙΟϹ ΓΕΤΑϹ ΚΑΙϹΑΡ ΥΠΑΤΟϹ ΤΟ Β. Id eſt, *Publius Septimius Geta Cæſar Conſul II.* In aliis

aliis legitur: ΑΥΤΟΚ. Π. CΕΠΤ. ΓΕΤΑC. ΚΑΙC. Id eſt, *Imperator Publius Septimius Geta Cæſar.* Fuere & in hac ſecunda adminiſtrationis Imperii forma Collegæ, quemadmodum in Priori, ſed pauciſſimi; hucuſque enim unicum Commodum Marci Aurelii filium Proconſulari Imperio, antequam Auguſteâ dignitate donaretur, potitum fuiſſe reperi; idque quinquennalium & id genus feſtorum beneficio, ut infra ſuo loco dicetur. Quanto porrò tempore Cæſares poſtquam eam dignitatem conſecuti fuerant, Imperatores vocari tardarent, mihi adhuc incompertum. Nec mirum eos Imperatores vocatos fuiſſe, cùm ii, qui in prima regiminis forma Cæſares, Collegæ Imperii, & Imperatores tantùm erant, in hac ſecunda dicti ſint Auguſti. Quare ex æquo utrorumque dignitas aucta. Tertia denique Reipublicæ Romanæ adminiſtrationis forma à Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano Auguſtis anno Chriſti trecenteſimo quinto inducta, tunc quippe Imperium inter multos, quaſi hæreditas quædam diviſum, antea enim licèt plures ſimul imperarent, nulla tamen facta fuerat ejus diviſio, cùm nec Provincias, nec Legiones Auguſti inter ſe partiti eſſent. Euſebius libro octavo cap. 13. Diocletiani & Maximiani Herculii abdicatione narratâ, ait: *Vix hac geſta fuerant, cùm Imperium Romanum totum in duas partes diviſum eſt; quod quidem nunquam antea factum eſſe memoratur.* Hanc Imperii diviſionem ægerrimè tulit Roma, unde Porphyrius in Panegyrico carmine ad Conſtantinum Magnum, ita eum alloquitur.

*Et reparata jugans mæſti divortia mundi*
*Orbes junge pares: det leges Roma volentes*
*Principe te in populos.*

De hac diviſione plura Valeſius in præfatum Euſebii locum; ante eũ enim, nec ea, adminiſtrationis forma, ſicuti nec huc uſque prima licèt Collegarum Imperii notitia utiliſſima ſatis explorata. Hâc tertiâ formâ durante, non ſolùm plures Auguſti, uti in præcedenti, & plures Cæſares viſi, ſed etiam Nobiliſſimi, qui infra Cæſares erant, inducti. Eo Honore Amballianus à Conſtantino Magno, uti habet Zozimus lib. 2. donatus, qui addit eam dignitatem ab eodem Conſtantino inventam. Non loquor hîc de aliis dignitatibus, uti Deſpotæ, Sebaſtophori & Sebaſtocratoris, quia eæ, Faſtis Conſularibus Romanis jam abolitis, inſtitutæ ſunt; ideóque ad rem noſtram non faciunt. II.

*A Claudio initio Imperii Conſulatus ſuſceptus*

Claudius, qui anno Chriſti quadrageſimo primo, rei Romanæ præeſſe cœpit, primus ex Auguſtis hunc morem invexit, ut ii primis poſt initum Imperium Kalendis Januariis Conſules ordinarii

procederent; quod poſtea in triplici adminiſtrati Imperii forma à nobis explicata, utplurimùm obſervatum fuit, licet non defuerint, uti Alexander Severus, Caracalla conſors Imperii à Patre renunciatus, Licinius, Galerius Maximinus, aliique quidam, qui eum morem non ſervarint. Idem factitatum à Cæſaribus, Collegiſque Imperii, ut percurrenti faſtos liquebit. Imò Conſularis dignitas nota erat quæ oſtendebat ali eos in ſpem Imperii, & ad illud deſtinari. Quod diſertis verbis docet Spartianus in Ælio Vero cap. 3. ubi poſtquam narravit Conſulem eum creatum fuiſſe, in annum nempe 136. addit: *& quia erat deputatus Imperio, iterum Conſul deſignatus eſt.* Nuncupatus eſt itaque Ælius Verus Cæſar anno, quo Conſulatum primum ordinarium geſſit, at propter Cæſaream dignitatem, qua eo anno ornatus eſt, iterum Conſul ordinarius ſequenti fuit. Quoad Nobiliſſimos, hôc etiam tandem honore, ſicuti Cæſares, donati: inter quos primus fuit Varronianus, Joviani Imperatoris filius, qui anno 364. Patris Collega anno nomen dedit; cùm enim ut docet Themiſtius in orat. Conſulari, quam Kalendis Januariis eidem Imperatori in Urbe Ancyra Conſulatum ineunti dixit, Jovianus Varronianum patrem ſibi in Conſulatu Collegam adſciſcere decreviſſet, iſque dum iter faceret, obiiſſet, Varronianum filium ſuum ſibi loco ejus adjunxit, qui quidem admodum parvulus erat: *cujus vagitus*, inquit Ammianus lib. 25. ubi de Joviano Conſulatûs poſſeſſionem ineunte loquitur, *pertinaciter reluctantis ne in Curuli ſella veheretur ex more, id quòd mox accidit, portendebat*, brevitatem nempe Imperii, cùm paucos poſt menſes idem Imperator obierit. Ab eo tempore, qui Nobiliſſimi pueri, Conſules etiam deſignati ſunt, eorumque nomen in Faſtis expreſſum hoc modo: *Honorius N P. & Evodius.* Qui in conſortium Imperii à patribus vocati fuerant, non tantùm anno ſequenti Conſules ordinarii procedebant, ſed illis etiam è vita abeuntibus, quaſi novum Imperium inchoarent, proximo poſt eorum mortem anno, Conſulatum iterum edebant, quod Faſtorum diſpoſitio manifeſtum facit. Obſervatu quoque dignum Gallienum, patre in captivitatem adducto, ubi ſolus regnare cœpit, Conſulatum iniiſſe, & Conſtantinum Magnum, victo Licinio, Conſtantiumque ejus filium, fratribus mortuis, Magnentioque debellato, ubi uterque Monarchiam inchoavit, uti in novi Imperii initio, rurſus Conſulatum ſuſcepiſſe: Quod Auguſti exemplo factum videtur, qui ubi ſolus imperare cœpit, Conſulatum capeſſiit. Ad hæc Tyranni, qui Imperium uſurparunt, quod ſæpius contigiſſe, hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores docent, ut magis illud firmarent, ſe in annum ſequentem Conſules de-

ſignare

ſignare ſolebant. Sic Magnentius, qui anno 350. die XV. Kal. Februarii, occiſo Conſtante, Imperatorem in Galliis ſe dixerat, anno ſequenti cum Gaiſone collegâ Conſul proceſſit, quemadmodum Libellus de Præfectis Urbi, nos docet. Cujus rei alia exempla prima parte cap. 8. Num. VI. attulimus. Denique ex Imperatoribus ac Tyrannis aliqui, exemplo Trajani, non niſi ſecundo Imperii anno trabeam Conſularem ſumpſerunt, uti Conſtantius & Conſtans, Conſtantini Magni filii, aliique quidam. Ac neſcio an ſemper cum Imperio Conſulatus ordinarius à Senatu deferretur, cùm Sidonius in Panegyrico Aviti, qui in Galliis levatus Imperator, à Romanis & evocatus & ſuſceptus fuerat, ad Senatum loquens dicat:

*modò principe ſurget*
*Conſule, nempe patre, collatos cernere faſces*
*Vos juvat, & ſociam, ſceptris mandaſſe Curulem.*

Porrò hujus moris rationem aſſignare non adeo facile. Plinius in Panegyrico Trajani, qui de more Prædeceſſorum proximis poſt ſuſceptum Imperium Kalendis Januariis annum aperire noluerat, illam indicare videtur; cap. enim 58. ait: *Contigit ergò privatis aperire annum, Faſtoſque reſerare: & hoc quoque redditæ libertatis indicium fuit, quòd Conſul alius, quàm Cæſar eſſet. Sic exactis Regibus cœpit liber annus. Sic olim ſervitus pulſa, privata Faſtis nomina induxit.* Conſulatûs itaque aſſumptione Imperii poſſeſſionem inibant Imperatores, ideoque ſub Trajano, qui illum recuſavit, viſa fuit reſtituta Reſpublica, quæ nata erat, quando privatis mandatus Conſulatus fuit. Res autem ita ſe habebat: novi Imperatores quando purpuram ſumebant, vel unum ex ſuffectis Conſulatibus, jam eo anno privatis deſtinatum, in ſe transferebant, quod quidem rariùs contigit; vel Conſulatum ordinarium ſequentis anni, licèt aliis etiam deſtinatum, adventantibus Kalendis Januariis inibant. Cæteri Conſulatus ex Prædeceſſoris deſtinatione manebant, uti ex Tacito parte 1. cap. 5. num. 1. oſtendimus. Hinc eſt quod idem Plinius cap. 57. de Trajano ait: *Conſulatum recuſaſti, quem novi Imperatores deſtinatum aliis in ſe transferebant.* Ex quibus patet Imperatores illos, qui initio Imperii Conſules II. nuncupantur quando poſt Kalendas Januarias Conſules proceſsêre; ſi prioris Conſulatûs nullum veſtigium extet, eundem iniiſſe paulò poſt evectionem ad Imperium. Sic v. g. Macrinus Auguſtus dicitur in Nummis Conſul II. licet primi ejus Conſulatûs nullus meminerit, alterque inter Eruditos in controverſiam vocatus ſit. Juxta eam tamen regulam res facilè deciditur. Adepto Imperio

III. *Hujus moris ratio obſcura.*

perio Conſulatum ſuffectum arripuit, ſeque in annum ſequentem, Chriſti nempe 219. Conſulem ordinarium deſignavit. Verum quidem eſt Onuphrium lib. 2. Faſtorum difficultatem hanc aliter explicare, ac dicere Macrinum antequam ad Imperium promoveretur, Conſulem ſuffectum fuiſſe, anno 218. quo Imperator dictus eſt, ſecundum Conſulatum pariter ſuffectum ſuſcepiſſe, annoque ſequenti non ipſum, ſed filium Diadumenianum Conſulem ordinarium proceſſiſſe. Sed non ferenda hæc explicatio; licet enim incertum ſit, an primum Conſulatum ante, vel poſt initum Imperium capeſſierit, certum tamen ſolitos non fuiſſe Imperatores, qui ſuffectum tantùm Conſulatum antea geſſerant, novum Conſulatum ſuffectum poſt adeptum Imperium aſſumere, ac ordinarium negligere. Sed hac de re pluribus ſupra actum.

IV. *Uſus & utilitas hujus Regulæ.* Hæc prima Conſulatuum Cæſareorum regula ſic explicata ad Imperatorum initium, quorum Natalitius Imperii dies ignoratur, rectè conſtituendum, non rarò utilis eſſe poterit; licet enim ſe ipſâ ſolâ id certò præſtare non poſſit, cum aliis tamen adminiculis ſufficiens eſt. Sic Petavium in Chronico, Valeriani & Gallieni Imperium anno 254. malè inchoaſſe, exiſtimandi locus; quòd eo anno uterque Conſul ordinarius fuerit: is enim Conſulatus indicat anno præcedenti eos electos Imperatores, ac ſubſequenti de more novorum Principum Conſules proceſſiſſe. Ex ea igitur regula dubium illud naſcitur, & ex dubii diſcuſſione veritas emergit; docent ſiquidem hiſtorici Romani annos quindecim Gallienum imperaſſe, ac anno 268. ante nonum Kalendas Apriles interfectum fuiſſe. Unde colligimus anno 253. Imperatorem creatum, alioquin quatuordecim tantùm annos imperaſſet. Sic etiam initium Imperii Maximiani Herculii malè à quibuſdam viris doctis anno 285. collocari, Conſulatus ab eodem anno 287. geſtus oſtendit, & Tribunitia ejus Poteſtas in Inſcriptionibus expreſſa, ut infra videbimus, evincit. Sic denique erraſſe comperimus eos, qui Euſebium aliosque Antiquos ſequuti ſcripsêre Decium non integro biennio regnaſſe, quique ideo anno Chriſti 250. Imperium arripuiſſe volunt. Nam cùm eo anno Gratô Collegâ Conſul ordinarius in faſtis legatur, magna nobis ingeritur dubitatio, ne Conſulatus is poſt initum Imperium de more novorum Principum ab eo ſuſceptus fuerit: reque in examen vocatâ, Decium anno 249. Imperatorem dictum fuiſſe nobis conſtat. Hujus regulæ utilitatem uſus magis confirmabit.

CAPUT

# CAPUT SECUNDUM.

*Quinquennalia, & id genus feſta, de quibus generatim agitur, ſecunda Conſulatuum Cæſareorum regula.*

Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & id genus feſta magnâ pompâ ab Imperatoribus Romanis celebrari ſolita, huc uſque valdè obſcura; licet iiſdem duo magni viri, alter in Gallia, alter in Italia, quorum neuter alterius opus viderat, non parvam lucem affuderint, Carolus nempe Dufreſnius Diſſertatione de Numiſmatis inferioris ævi, & Henricus Noriſius è familia Auguſtiniana Diſſertatione ſingulari de votis decennalibus. Cùm ea ſolennia à Cæſaribus, vel Imperatoribus Conſulari trabeâ indutis, quod nemini hactenùs obſervatum, peragi ſolerent; indeque ſecunda Conſulatuum Cæſareorum regula deducatur, penitiores earumdem feſtivitatum receſſus perſcrutari nobis incumbit, ac oſtendere quantùm ſacra, profanaque hiſtoria, per quinque circiter ſæcula, accuratâ earum cognitione illuſtrari poſſit. Et primò quidem quod ad earum inſtitutionem ſpectat, ea certa & indubitata. Dio enim lib. 53. docet, Octavianum Auguſtum ſeptimum Conſulatum gerentem, anno nempe Juliano 19. Romani Orbis Imperium in decennium capeſſiiſſe: *Ei cùm primum decennium exiviſſet, aliud quinquennium, atque eô circumacto ruſum aliud quinquennium. poſt decennium, ac eo finito aliud iterum decretum eſt: ita ut continuatis decenniis, per totam vitam Imperii ſummam obtinuerit.* Scribit Cenſorinus cap. 21. de die Natali id contigiſſe *ex ante diem decimum ſextum Kal. Februarii.* Ovidius verò libro primo Faſtorum, Idibus Januariis. Sed ut rectè obſervat idem Noriſius cap. primo, magis credendum vetuſtæ Inſcriptioni Narbonenſi Auguſto dicatæ, & à Grutero pag. 229. relatæ, in qua legitur.

*I. Origo Quinquennalium & id genus feſtorum.*

*Primum Imperii Auguſtei decennium.*

VII. QUOQUE. IDUS. JANUAR. QUA DIE. PRIMUM.
IMPERIUM. ORBIS. TERRARUM. AUSPICATUS.
EST. THURE. VINO. SUPPLICENT, ET.
HOSTIAS. SINGULAS. IMMOLENT.

Qua de re videndus etiam Uſſerius in Annalibus Veteris &

L Novi

novi Teſtamenti anno mundi 3977. ubi Monarchiæ Romanæ eo die inchoatæ primordia accuratè explicat. Datũ tunc Octaviano *Auguſti* cognomen, omneque populi, ſenatûſque Imperium ad eum tranſlatum.

II. *Imperium Auguſto in Quinquennium datũ.* Anno Juliano vigeſimo octavo, cùm primum Imperii decennium ad exitum jam tenderet, Auguſtus in aliud quinquennium, ſuum ſibi principatum prorogavit: & M. Agrippæ, cùm alia ferè eadem quæ ſibi, tùm Tribunitiam poteſtatem ad idem quinquennium dedit, ut teſtis eſt Dio lib. 54.

*Datum & in alterum quinquennium.* Dein anno Juliano triceſimo tertio, Agrippæ in aliud quinquennium Tribunitia poteſtas ab Auguſto prorogata. Ita Dio lib. 54. qui de poteſtate eidem Auguſto in alterum quinquennium data non loquitur; ſed cùm jam decennium & quinquennium tranſacta eſſent, hanc ei hoc anno attributam, minimè dubitandum.

Eodem anno, Lepido Pontifice Maximo demortuô, Auguſtus in ejus locum Pontifex Maximus factus eſt, quemadmodum Suetonius in Octavio cap. 31. & Dio lib. 54. teſtes ſunt, idque *pridie Nonas Martias*, ut in lib. 3. Faſtorum indicat Ovidius.

*Datum & in tertium decennium.* Anno Juliano 38. Auguſtus, ut docet Dio lib. 55. altero decennio ad finem jam accedente Reipublicæ conſtituendæ poteſtatem quintò in Decennium ex Senatus Conſulto accepit. Eodem anno annum à Julio Cæſare ordinatum, ſed poſtea negligentiâ conturbatum, atque confuſum, rursùs ad priſtinam rationem redegit, & in ea ordinatione ſextilem menſem è ſuo cognomine nuncupavit. Ita Suetonius in Octavio cap. 3. & Dio lib. 54.

Eodem anno Romæ ſecundus civium cenſus actus eſt, ut ex Ancyrani lapidis fragmentis, quæ apud Gruterum pag. 230. extant liquet.

Herodes Templi Hieroſolymitani à ſe inſtaurati Encœnia celebravit ipſo regni (à Senatu primùm accepti) die Natali, quem anniverſaria hilaritate ſolitus erat colere; ubi Rex boves trecentos, alii pro ſuis quiſque facultatibus victimas innumeras Deo mactaverunt. Ita Joſephus lib. 15. Antiquit. cap. ult. qui cùm aſſerat Herodem anno Regni ſui *decimo octavo*, ab exitu nempe Antigoni numerato, Judæis conſilium ſuum de inſtaurando Templo hieroſolymitano propoſuiſſe, & materiam ad tantum opus aggrediendum neceſſariam per aliquod tempus comparaſſe, manifeſtè deducitur magnificum illud ædificium anno Juliano viceſimo octavo, quo in aliud quinquennium Principatum Auguſto prorogatum, ædificari cœptum eſſe. Anno enim nono Juliano ineunte Antigonus victus, & Hieroſolyma ab Herode capta, annuſque 28. Herodis, anno Juliano 26. inchoatus. Ex quo conſtat præfato anno quo Auguſto poteſtas in novum quinquennium

continuata

continuata templi Hieroſolymitani jacta fuiſſe fundamenta, quod magis alias examinabitur.

*Quartum decennium Imperii Auguſto tributum.*

Anno Juliano quadrageſimo nono, qui cum Eræ Chriſtianæ quarto concurrit, tertio jam decennio completo, in quartum decennium Auguſtus Imperium ſuſcepit. Ita Dio lib. 55. addens, eum Tiberium adoptaſſe, ac Tribunitia poteſtate ad annos decem data, eum in Germaniam ablegaſſe, eique Germanicum Druſi fratris filium adoptandum dediſſe.

III. *Quintum decennium, Imperii Auguſto tributum.*

Denique anno Juliano quinquageſimo octavo, qui Chriſti decimus tertius erat, idem Auguſtus Reipublicæ adminiſtrationem in decennium jam quintùm accepit, Tiberio poteſtas Tribunitia prorogata, Druſoque hujus filio poteſtas Conſulatus tertio anno, etiam non geſtâ Præturâ petendi conceſſa, ut author eſt Dio lib. 56. At non diù ſupervixit Auguſtus, die enim decima nonâ Auguſti anni ſequentis in fata conceſſit. Porro ineunte ſingulo decennio vota pro ejuſdem incolumitate nuncupabantur, & decennio evoluto ſolvebantur & in proximum decennium iterabantur; atque hinc decennalia Imperatorum originem duxiſſe tradit Dio lib. 53. *Quam ob cauſam poſteriores quoque Imperatores, etſi non ad certum tempus, ſed per omne vitæ ſpatium iis Imperium deferatur, tamen ſingulis decenniis feſtum pro ejus renovatione agunt, quod hodie etiam fit.* Noriſius loco laudato dicit Cæſarum quinquennalia exordium ſumpſiſſe, ex eo quod Auguſtus exacto priori decennio in quinquennium rursùs Imperium regendum ſuſcepiſſet, altero ejuſdem quinquennii anno, ex Dione lib. 54. *L. Domitio & P. Scipione Coſſ.* V.C. 738. *Agrippa Ludos quinquennales propter ejuſdem Principatum dedit.* Sed Ludi illi Actiaci erant anno Juliano decimo octavo propter Actiacam Victoriam decreti, de quibus idem Dio lib. 53. Et tamen non niſi anno Juliano decimo nono, uti diximus, Romani Orbis Imperium Auguſto in decennium conceſſum. Deinde Ludi illi ſub Domitii & Scipionis Conſulatu ab Agrippa editi incidunt in annum Julianum triceſimum, quô præfatum Imperium Auguſto prorogatum non eſt; ſed tantùm anno Juliano viceſimo octavo, & triceſimo tertio, quemadmodum jam à nobis obſervatum. Ludi itaque ii ad rem iſtam non faciunt. Neque alia Quinquennaliorum, quàm Decennaliorum origo. Quæ iis annis, quibus Imperium Auguſto prorogatum, acta fuiſſe, inſinuavi, quòd animadverterim reliquos Imperatores in Quinquennalibus, & id genus feſtis, eadem quæ Auguſtum, proportione ſervatâ, præſtitiſſe; hiſque annis Templa ædificata, vel dedicata, nova oppida extructa, filios in Imperii conſortium vocatos, Edicta in fa-

*Quinquennalia Impp. originem nō ducunt à ludis quinquennalibus Actiacis.*

vorem Religionis, vel boni publici emiſſa, aliaque id genus præſtita: quæ omnia cum ad hæc ſolemnia relationem habere, nullus hactenus obſervaſſet, obſcura remansêre, quaſi ceremoniæ nullius utilitatis, licet, ut infra demonſtrabimus, hiſtoria, Chronologiaque, ex iis ſumma emolumenta hauriat.

IV. *Quinquennalia, & hujuſmodi feſta generatim explicata.* Hæc itaque Solemnia feſta erant, quæ incipiente, vel finiente Quinquennio, die nempe primo anni quinti, vel ſexti Imperii celebrabantur cum ſacrificiis, votis ſolemnibus, ludis Circenſibus, & ſcenicis, ac munere gladiatorio. Atque ante Commodi Imperatoris tempora, uti obſervavit Onuphrius lib. 1. Faſtorum pag. 175. dicebantur decennalia prima, vel ſecunda, vel tertia, quæ decimo, aut viceſimo, aut triceſimo Imperii anno celebrabantur. Poſt Commodum verò Decennalia, quæ primo, Vicennalia, quæ ſecundo, Tricennalia, quæ tertio Imperii decennio fiebant dici cœpta. Quinquennalia ſemper prima, ſecunda, tertia, quarta, & quinta appellata. In ipſis Imperii auſpiciis vota pro Imperatoris ſalute in Decennium ſuſcipiebantur, annoque Imperii quinto ſolvebantur, aliaque nuncupabantur in ſequens Quinquennium. Quo fit ut in Numiſmatis Pupieni, Bolbini, Maximini, Voluſiani, Decii, Pertinacis, Galli, & aliorum legatur: VOTIS DECENNALIBUS; licet nullus eorumdem Imperatorum quintum Imperii annum attigerit, imò ex iis quidam paucos tantùm vixerint menſes. Quare ea verba aliud non deſignant, quàm vota, quæ in ipſis Imperii auſpiciis in decennium ſuſcipi ſolebant. Vota autem Quinquennalia vel Decennalia in hæc ferè verba ad Aram Jovis Capitolini concipiebantur: *Preces poſco Jupiter, uti ſcies, volens propitius in decennium N. Auguſto; quod ſi faxis: tunc tibi votum Bove aurato vovemus eſſe futurum. Ludis Circenſibus vovemus eſſe futurum. Ludis gladiatoriis vovemus eſſe futurum &c.* Ut videre eſt apud Onuphrium & Noriſium locis laudatis. Ex epiſtolis porrò Plinii Junioris, præſertimque centeſimâ primâ, & centeſimâ ſecundâ libri decimi colligitur ea vota tam in exercitibus, quàm Provinciis nuncupata fuiſſe. Is enim Trajano Imperatori ſcribit: *Vota Domine priorum annorum nuncupata alacres lætique perſolvimus, novaque rurſus curante Commilitonum & Provincialium pietate ſuſcepimus, precati Deos ut te, remque publicam florentem, & incolumem ea benignitate ſervarent quam ſi per magnas plurimaſque virtutes præcipuâ ſanctitate obſequi Deorum honore meruiſti.* Plinio Trajanus reſpondit: *Solviſſe vota Diis immortalibus te præeunte pro mea incolumitate cum Provincialibus lætiſſimo conſenſu, & in futurum nuncupaſſe libenter mi Secunde cariſſime cognovi literis*

*literis tuis.* Ex quibus & liquet in iis votis longam vitam Imperatori, ſecuritatem Imperio, domui Auguſtæ amplitudinem, exercitui virtutem, Senatui fidelitatem, pacem mundo, & victoriam adversùs hoſtes, quod ex poſteriorum Imperatorum nummis evidentiùs deducitur, populos petiiſſe.

Auguſtorum Decennalia in nummis Antonini Pii primùm ſcalpta viſuntur; num in deceſſorum Principum Numiſmatibus eadem Vota ſignata fuerint, infra dicam, Quinquennalia in nummis Poſtumi, qui anno 261. Imperium in Galliis arripuit primùm apparent. Spanhemius enim Diſſertatione 7. de uſu & præſtantia Numiſ. nummum Poſthumi exhibet, in quo legitur: QUINQUENNALES POSTUM. A U G. Sed ea poſt Conſtantini Imperium in Nummis Cæſarum frequentiſſimè occurrunt.

Tradendi nunc aliqui canones, quibus tutò in hac materia huc uſque parum cognita, & non niſi jejunè ac exiliter tractata, dirigi poſſimus. PRIMUS CANON. *Quinquennalia, Decennalia, & id genus feſta, modo anno quinto ineunte, modo anno quinto exeunte, vel anno decimo incipiente, vel eodem completo, indiſcriminatim celebrabantur.* Hoc nos docet Series Conſulum Cæſareorum. Imperatores enim ac Cæſares, uti infra oſtendetur, annis quibus hæc ſolemnia edere decreverant, Conſules procedebant, poſt Commodum quidem, ferè ſemper; ante eum verò, non tarò, ut infra in Rationario Conſularuum Cæſareorũ obſervare eſt. Quare cùm in Faſtis iidem Imperatores aut Cæſares, modò anno Imperii quinto, modò anno Imperii ſexto Conſules legantur, manifeſtum eſt ea ſolemnia (quæ brevitatis causâ, ſolo inpoſterûm Quinquennaliorum aut Decennaliorum nomine indicabimus, cùm eadem omnium par ratio ſit, eodem anno quinto vel ineunte, vel finiente peracta fuiſſe. Hoc probationis genus licet hactenùs ignoratum, eorumdem Faſtorum diſpoſitio oſtendit eſſe validiſſimum. Ex quo ſequitur Onuphrium libro primo Faſtorum pag. 175. ubi tradit hæc ſolemnia, die primo undecimi anni Imperii, ſeu expleto Quinquennio, vel Decennio fuiſſe celebrata, valde erraſſe, decennaliaque, ac Vicennalia Imperatorum non niſi fortuitò rectè ordinaſſe, cùm regula fallaci uſus fuerit, & unâ eâdemque ſemper ratione ea digeſſerit. Id Onuphrius Sirmondo perſuaſerat; is enim hos Sidonii de Imperatore Majoriano in Epigrammate, quô ab eo trium capitum remedium poſtulavit, verſus explicans.

V. *Quinquennaliorum Canon primus.*

*Multos purpura veſtiat per annos*
*Sic luſtro Imperii perennis acto,*
*Quinquennalia faſcibus dicentur.*

L 3 *Hinc,*

*Hinc*, inquit Sirmundus, *videre eſt Quinquennalia, Decennalia, & cetera id genus non ineunte, ſed peracto ultimi anni circulo celebrari conſueſſe. Quod docet etiam locus Marcellini lib.* 15. Qui infra n. XII. à nobis explicabitur. In eadem ſententia Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. fuit, ſicuti & Noriſius, niſi quod hic capite quarto Diſſertat. de Votis Decennalibus docet Caracallam primum Romanorum Principem ſtatum Vicennalium tempus antevertiſſe, annoque Imperii viceſimo celebraſſe; *Quæ*, inquit Noriſius, *ineunte anno XXI. veteri more celebrari debuerant*. Sed licet verum ſit Caracallam anno Chriſti 217. anno Imperii vivente Patre ſuſcepti viceſimo inchoato vicennalia edidiſſe, quemadmodum videre eſt in Rationario Conſulatuum Cæſareorum, non inde tamen ſequitur ex ejus deceſſoribus plures non idem præſtitiſſe. Contrario errore peccavit Valeſius in Annotationibus in Orationem Euſebii de Laudibus Imperatoris Conſtantini in ejus Tricennalibus habitam, ubi ait: *Imperatores Romani Quinquennalia, Decennalia, ac Vicennalia ſua celebrabant die primo quinti, decimi, aut viceſimi anni Principatûs ſui. Quippe hæc vocabula nihil aliud ſignificant, quàm Natalem Imperii, qui quinto quoque anno, ac decimo recurrente, maxima pompa ac feſtivitate celebrabatur.*

VI. *A quibus hæc feſta celebrata.* CANON SECUNDUS. *Quinquennalia, & id genus feſta non ſolùm ab Auguſtis, ſed etiam à Collegis Imperii, ac à Cæſaribus, non tamen à Nobiliſſimis Pueris celebrata.* De prioribus nulla difficultas eſſe poteſt: illud ſolùm obſervandum bis eoſdem ea feſta celebraſſe, ſi viventibus Patribus in conſortium Imperii adſciti fuiſſent, iis enim defunctis quaſi novum Regnum inchoarent, proximis Kalendis Januariis Conſulatum ſumebant, & evoluto quinquennio, Quinquennalia edebant. In hoc arcanum Bulengerus libro tertio de Romano Imperatore capite primo, non penetrarat, quandò ſcripſit: *Marcellinus Comes Theodoſius octava, nona quinquennia celebravit, Theodoſius Junior decennalia. Non ſatis video, quî Theodoſius Major octava, & nona quinquennalia celebrarit, cum vix triginta annos ad Imperii gubernacula ſederit. Auguſtus certè octava quinquennia potuit agere, non alius.* Sed perperàm, Theodoſius enim Junior, qui anno 402. in Imperii conſortium ab Arcadio patre adſcitus eſt, quique ad annum uſque 450. imperavit, nona quinquennia edere potuit; ſed Bulengero, qui hæc ſolemnia ab anno tantùm 408. quô patri demortuo ſucceſſit, repetebat, id impoſſibile videbatur; quod tamen conſuetudinem tuliſſe, exempla in Faſtis ordinandis adducenda oſtendent.

Quoad Imperii Collegas, in prima & ſecunda regiminis Imperii Romani

Romani forma eoſdem Imperii Proconſularis Quinquennalia & Decennalia edidiſſe Faſtorum diſpoſitio oſtendit. Titus enim, verbi gratia, qui anno Chriſti ſeptuageſimo primo Tribunitiâ poteſtate à Veſpaſiano Patre donatus, & in conſortium Imperii vocatus eſt, anno 76. ac rurſus anno 80. Conſul proceſſit, ad Quinquennalia nempe & Decennalia agenda. Quod & de Trajano videre eſt in Rationatio Cæſareorum Conſulatuum. Major difficultas de Cæſaribus in eadem prima regiminis forma. Sed eos hæc ſolemnia, licet cum minori pompa, celebraſſe certum. Domitianus enim, qui ſub finem anni Chriſti ſexageſimi noni dictus eſt Cæſar, anno ſeptuageſimo tertio Conſul ordinarius fuit. Et Nero, qui anno Chriſti 51. eadem dignitate ornatus eſt, anno ſexageſimo ejuſdem Eræ Conſul ordinarius proceſſit, qui Conſulatus non niſi Quinquennalibus, & Decennalibus, dicati. Unde ſicuti Imperatores ipſo Imperii initio, ſingulisque poſtea Quinquenniis, donativum militibus dabant, ut infra videbitur, ſic & Cæſares. Illud docet de Nerone Tacitus libro 12. ubi poſtquam retulit Principem Juventutis eum appellatum fuiſſe, ſubjungit: *Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi & ludicro Circenſium, quod acquirendis vulgi ſtudiis edebatur.* Nec enim major ratio, cur tunc donativum illud militi fecerint, uti Auguſti, non verò quinto anno, eorum exemplo. Sed id de Nobiliſſimis pueris dici non poteſt, ut eadem faſtorum diſpoſitio manifeſtum facit. Honorius enim, verbi gratia, qui duodecies Conſul ordinarius, dum imperaret, proceſſit, nullum ex iis Conſulatibus geſſit, qui Quinquennalibus, aliiſque Feſtis Imperii Auguſtei non reſponderit, ut examinanti patet. Quare nobiliſſimi Pueri hac in re, ſicuti & in multis aliis, Cæſaribus inferiores.

TERTIUS CANON. *Quinquennalia, Decennaliave legitimo tempore facta eſſe intelliguntur, ſi utroque termino incluſo, quinque vel ſex anni, decem vel undecim, inchoati nempe, numerentur. Extra tempus verò ordinarium facta colliguntur, ſi ab ultimis Quinquennalibus, utroque etiam terminô incluſô, vel quatuor, vel ſeptem anni, in Decennalibus verò novem tantùm, aut duodecim colligantur;* Sic Conſtantius legitimo tempore Tricennalia Cæſarei Imperii anno Chriſti 353. celebravit, quia ab anno Chriſti 323. quô Cæſar creatus fuit, ad annum 353. anni ſunt inchoati 31. utroque nempe terminô incluſô. Licinius verò Decennalia extra tempus edidit, factus enim fuit Auguſtus anno Chriſti 307. tertio Idus Novembris, eaque ſolemnia, ut videbimus, anno 315. quo nonus Imperii annus inchoabatur, celebravit. Et hæc certa. Difficultas tantùm eſſe poteſt, an verbi gratia

VII. *Horum feſtorum tempus ordinarium & extraordinarium.*

Gallienus

Gallienus legitimo tempore Quindecennalia ediderit. Factus fuit Imperator anno 253. circa Junium, anno 262. ut infra ex Pollione videbimus, Decennalia, anno verò 266. ut Conſulatus ejus oſtendit, Quindecennalia peregit. At ab anno 262. ad 266. anni quidem quinque inchoati numerantur, ſed ab anno 253. ad præfatum annum 266. anni tantùm quatuordecim inchoati reperiuntur. Dicendum tamen has ſolennitates non niſi ad ultimam relationem habere; ideoque Gallienum Quindecennalia legitimo tempore edidiſſe, quia ab anno 262. quo decennalia ediderat, ad annum 266. utroque termino incluſo, anni quinque putantur.

VIII. *Qua die hæc feſta celebrari ſolita.*

QUARTUS CANON. *Quinquennalia à Cæſaribus, vel Auguſtis die Imperii Natali anni quinti, vel ſexti ineuntis, vel etiam die Natali Collegarum in eodem anno quinto ineunte vel completo, de more celebrata, ſed aliquando in ſimilem alterius mentis diem tranſlata, adeo ut exempli cauſa, qui quinto Kalendas Novembris Imperium obtinuerat; ſi ea die, ac menſe ea ſolennia repræſentare non poſſet, non niſi quinto Kalendas alterius menſis ejuſdem anni eadem celebraret.* Prior pars, quod nempe die Imperii Natali hæc ſolemnia celebrarentur, licet ante Conſtantinum Magnum nullo exemplo probari poſſit; ab eo tamen tempore, non pauca occurrunt, quibus res omninò certa redditur. Ejus ope antequam Lactantii liber de mortibus Perſecutorum à Stephano Baluſio viro Clariſſimo, mihique ſummo amicitiæ fœdere juncto in lucem ederetur, Imperii Cæſarei Maximiani Herculii Natale divinaveram, aut ſaltem me divinaſſe exiſtimabam. Cum enim mihi perſuaſiſſimum eſſet hunc ex Cæſare Auguſtū factum fuiſſe anno 284. qua de re infra, id menſe Novembri exeunte contigiſſe ita augurabar. Euſebius libro 8. hiſtoriæ in Appendice de Martyribus Paleſtinæ cap. 2. dicit Sanctum Romanum ante diem XV. Kalendas Decembris, anno primo Perſecutionis Diocletianeæ, Chriſti nempe 303. martyrio coronatum fuiſſe; & uti narravit ſancto Martyri linguam abſciſſam eſſe, ait: *Poſt quod ſupplicium contruſus in carcerem, ac diutiſſimè ibidem maceratus, tandem cùm IMPERATORIS vicennalia jam adeſſent, & ex ſolemni more, univerſis qui in cuſtodia tenebantur, indulgentia publicè per præconem annunciata eſſet .... martyrio, ſicut optaverat, exornatus eſt.* Neque dubitabam Euſebium intelligendum eſſe de Vicennalibus Diocletiani, quæ licet decimo quinto Kalendas Octobres, quo, ut docet Chronicon Alexandrinum, Imperium iniit, celebrari debuiſſent, dilata tamen fuerant non in diem decimum quintum Kalendas Decembres, quo ſimili die nuncupatus fuerat Imperator, (cùm tunc ea in propinquo tantùm eſſent, ideoque

ideoque Romanus eô morte affectus fuerit, ) ſed in alium diem ex proximioribus, quem Maximiani Herculii Natalem fuiſſe ſuſpicabar, cùm juxta canonem à me traditum Imperatores has feſtivitates edere non ſolerent, niſi vel die Natali, vel Natali Cæſarum cum illis regnantium, vel ſaltem in ſimilem diem alterius menſis quo Imperium inierant. Cum itaque obſervarem Diocletianum Vicennalia non celebraſſe XV. Kalendas Octobres, nec decimo quinto Kalendas Decembres celebrare potuiſſe, ( nam ut docet Euſebius, ea tunc tantùm imminebant ) arbitrabar edita ea fuiſſe duodecimo Kalendas Decembres, eumque diem Imperii Maximiani Herculii fuiſſe Natalem. Acta enim Sancti Marcelli Centurionis die triceſima Octobris à Surio relata, qui paſſus eſt in Civitate Tingintana in Mauritania anno 299. quo Diocletianus & Maximianus Quindecennalia egerunt, ut infra videbimus, habent: *Jam die XII. Kalend. Auguſtarum apud ſigna Legionis iſtius, quando diem feſtum Imperatoris veſtri celebraſtis, publica voce reſpondi me Chriſtianum eſſe.* Quod Natale non videbatur Diocletiano convenire, cùm celebrandum fuiſſet decimo quinto Kalendas Auguſti, ſi anticipatum fuiſſet, juxta regulam quam explicamus. Neque etiam eo die idem Maximianus à Diocletiano Cæſar creari potuerat, cùm anno 284. XII. Kalendas Auguſti nondum Diocletianus adhuc Imperator eſſet. Quare ſuſpicabar ideo ejuſdem Maximiani, quindecennalia duodecimo Kalendas Auguſti in Africa fuiſſe celebrata, quia duodecimo Kalendas Decembris Cæſar creatus fuerat; neque enim ex collatione loci Euſebii & præfatorum actorum aliud inferendum exiſtimabam: eóque magis quò Diocletianum & Maximianum uno eodemque die Vicennalia edidiſſe docebat nummus ejuſdem Maximiani à Carolo Patino relatus, in quo legitur: VOT XXX. AUGG. ex quo vir doctiſſimus perperam inferebat, Vicennalium tempus antevertiſſe, cùm inde tantùm colligi poſſit ea ab utroque Auguſto eodem die celebrata fuiſſe, ideoque hunc viceſimum tùm Imperii annum attigiſſe, quod aliis argumentis conſtat. Verum eſt Carolum Dufreſnium in Diſſertat. de inferioris Ævi Numiſmat. num. 40. proferre nummum Diocletiani inſcriptum: VOT. XXX. S. ectypumque gemmæ, cui inſculptum: VOT. XXX. S. DI. id eſt, *vota Tricennaliorum ſuſcepta Diocletiani*. Præterea gemmæ aliud ectypon, characteres hoſce præferens: MAXI. VOT. XXX. P. id eſt, *Maximianus vota Tricennaliorum publica.* Quæ videntur ſignificare horum Imperatorum Decennalia diverſis temporibus acta fuiſſe. Sed ſicuti Criſpi & Conſtantini Junioris Cæſarum Quinquennalia vota, quæ unà ſimul ſoluta ſunt,

ut colligitur ex iis nummis, in quibus legitur: VOT. X. aut XX. CAESARUM NOSTRORUM; in diverſis tamen nummis inſcripta leguntur, unius tantùm Cæſaris nomine expreſſo, uti in nummo Conſtantini Junioris: VOTA VICENNALIORUM, & in nummis Criſpi in quibus legitur: VOT. XX. pari eademque ratione Tricennalia vota ſuſcepta Diocletiani & Maximiani, & in iiſdem, & in diverſis nummis inſculpta fuère, vel cum unius, vel cum alterutrius nomine.

IX. *Diocletianus & Maximianus eodem die Vicennalia celebrant.*

Nec mirum videbatur Diocletianum & Maximianum eodem die Vicennalia celebraſſe, licet diverſis diebus Imperium ſumpſiſſent; cùm ex panegyrico Maximiano à Mamertino dicto conſtet, Natale genuinum utriuſque uno eodemque die etiam celebratum fuiſſe; quod non ſemel in eadem Panegyri indicatur. Cur enim aliquando eadem die Natale genuinum; Imperii verò ſemper diverſis celebraſſent? reſtituendus porrò, ut obiter moneam, eidem Panegyrico legitimus, qui in omnibus fere veteribus Codicibus legitur, titulus: *P. ejuſdem Genethliacus Maximiani A. & Diocletiani*: id eſt, *Panegyricus ejuſdem* (Mamertini) *Genethliacus Maximiani Auguſti, & Diocletiani*, cùm aſſerat Orator ſe de *gemino Natali*, genuino nempe utriuſque Imperatoris loqui. Rejicienda enim interpretatio Jacobi de la Baune Societatis Jeſu, vir non vulgaris eruditionis, quòd nimirum eodem die Diocletianus & Maximianus nati eſſent. Emendandus pariter locus cap. 19. in quo legitur: *optimè igitur ſacratiſſime Imperator, quantum arbitror, hac potiſſima elegi quæ gemino Natali tuo prædicarem.* Delendum enim illud *tuo*, vel reſtituendum *veſtro*, uti jam viri docti monuere, conſtatque ex verbis ejuſdem Panegyris ſequentibus, imò & ex tota illa oratione genethliaca. Cúmque anno decimo Imperii, Chriſti nempe 293. & quinto decimo; Chriſti 299. uterque Imperator Conſul proceſſerit, ſuſpicandi locus datur eoſdem uno eodemque die, diverſis tamen in locis Decennalia, & Quindecennalia celebraſſe, ſicut Natale Genuinum, & Vicennalia ſimul edidiſſe conſtat. Talis itaque mihi ex præfato Canone injecta conjectura; quæ enim afferuntur à viris doctis, quorum ingenia præfatus Euſebii locus ſummoperè cruciavit, parum me movebant, cùm eos falſis fundamentis inniti non dubitarem. Dicunt ſiquidem aliqui præfatum Euſebii locum mendoſum eſſe, ac loco *Novembris*, legendum eſſe *Septembris*, quo menſe Diocletianus Imperium inierat, quaſi Imperatores nunquam aliis menſibus, quàm quibus Imperium ſuſceperant, has feſtivitates edidiſſent. Alii ſuſpicabantur Diocletianum, uti poſtea Conſtantinum, Vicennalia iteraſſe; aliaque Romæ, alia

alia verò Antiochiæ exhibuiſſe, quòd cum de Conſtantino falſum ſit, uti infra oſtendam, eam conjecturam prorſus rejiciendam non dubitabam. Alii Euſebii verba ad Maximianum nullo modo referri volebant, quòd eum nunquam fuiſſe Cæſarem exiſtimarent. Dum in ea mente eram, in lucem editus eſt liber Lactantii de mortibus perſecutorum, qui omnem ſcrupulum ex animo tandem evulſit; cap. enim 17. ait: *Diocletianus perrexit Romam, ut illic Vicennalium diem celebraret, qui erat futurus ad XII. Kalendas Decembres:* qui dies cùm non poſſit eſſe Natalis Imperii Diocletiani, nec ab eo eligi ad præfata ſolemnia (decimus enim quintus Kalendas Decembris electus fuiſſet, cùm decimo quinto Kalendas Octobris purpuram ſumpſerit) ſequitur omnino ideo Diocletianum duodecimo Kalendas Decembres Vicennalia celebraſſe, quia eo die Maximianum Herculium anno 284. Cæſarem nuncuparat. Qua de re pluribus infra. Sicque probata etiam manet ſecunda pars Canonis, quæ docet Auguſtos die Natali Cæſarum, aut aliorum Auguſtorum ſecum corregnantium natali die hæc ſolemnia quandoque celebraſſe.

Scio Baluſium, virum eruditiſſimum, hæc Lactantii verba de Diocletiani Natali interpretari, ac exiſtimare Auctorem Chronici Alexandrini erraſſe, dum ad Conſulatum Carini II. & Numeriani ſcribit: *Diocletianus Imperator XV. Kal. Octob. Chalcedone renunciatus, V. Kal. Octobris Nicomediam purpuratus intravit, & Kal. Ianuariis Conſul proceſſit.* Sed hujus Chronici locus à Noriſio diſſertat. de Numiſmate Impp. Diocletiani & Maximiani cap. 1. validè confirmatur; in titulo enim *L. ut nemo invitus lib. 3. Codicis Juſtinianei* legitur: *Imp. Diocletianus Auguſtus Camerio:* & in ſubſcriptione, *dat. Idibus Octobris Carino II. & Numerian. Coſſ.* nempe anno 284. quare jam Idibus Octobris Diocletianus imperabat, ideoque dies duodecimus Kalendas Decembres, quo Vicennalia celebravit, ejus Imperii Natalis dies eſſe non poterat. Neque id Lactantius dicit, ſed tantùm fuiſſe diem Vicennaliorum; cum tamen ita explicavit vir doctiſſimus, quia cum communi opinione exiſtimavit, non alio die, quàm Imperii Natali ea fuiſſe celebrata, quod & Noriſius etiam ſentiit, ut loco citato videre eſt. Porrò obiter obſervandus Diocletiani in Urbem Regiam ingreſſus dies, V. nempe Kalendas, qui jam ab Auguſto, uti diximus, Principibus Romanis ſumma in veneratione erat; unde & Marcus Aurelius Commodum filium V. Kalendas Novembres in Imperii conſortium adſcivit. X. *XV. Kal. Octob. natalis dies Imperii Diocletiani.*

Idatius in Faſtis ſub Conſulatu Conſtantii IX. & Juliani Cæſaris II. anno nempe Chriſti 357. in quem ſeptima ejuſdem Conſtantii XI. *Uno eodemque die Con-*

 Auguſti

*ſtatius XX. & XXXV. edit.* Auguſti Quinquennalia incidebant, hæc habet: *introivit Conſtantius Aug. Romam IV. Kal. Maias, & edidit XXXV.* de cujus Romam adventu, pompa, ludiſque Circenſibus; qui ad hæc ſeptima Quinquennalia referri debent, poſtquam loquutus eſt Ammianus lib. 16. ait: *triceſimo poſtquam ingreſſus eſt die, IV. Kal. Iunias ab urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum feſtinavit.* Conſtantius anno tricenteſimo viceſimo tertio, ſexto Idus Novembres Cæſar à Conſtantino Magno patre nuncupatus fuerat, eoque die ſeptima illa Quinquennalia celebranda fuiſſent, ſi, quod hactenus perſuaſum, Natali ſemper Imperii die exhibita fuiſſent. Sed non dubitandum quin die undecima Kalendis Junii, Auguſtei Imperii Conſtantii Natalitio, celebrata fuerint. Quod eò magis dicendum, quòd Chronicon Alexandrinum ſcribat: *Conſtantius Auguſtus propter Vicennalia ſua cum ingenti pompa & apparatu Romam venit, & cum eo uxor ejus Euſebia Auguſta, Romaque morati ſunt dies XIV.* Eodem itaque die & Auguſtei Imperii Vicennalia, & Imperii Cæſarei ſeptima Quinquennalia edita, quia, ut in Canone diximus, dies Natales Imperii, vel proprii, vel Collegarum, ac Cæſarum his ſolemnibus de more dicati. Sed quidquid ſit de Vicennalibus, quæ anno præcedenti videntur à Conſtantio acta, cùm Idatius de iis non loquatur, & hæc Chronici Alexandrini verba εἰς τὴν ἑαυτοῦ εἰκοσαετηρίδα, de viceſimo Imperii ejus anno intelligi poſſint, certum ſeptima ejus Quinquennalia die Natali Imperii Auguſtei peracta fuiſſe. Errat autem Auctor Chronici Alexandrini, ſicuti & Theophanes quando ſcribunt Conſtantium Romæ quatuordecim dies egiſſe; ſic enim die viceſima ſecunda Maii, ejus Imperii Natali, ea in urbe non fuiſſet. Quo caſu ſexto Idus Maias ex mox dicendis eam feſtivitatem peregiſſet, die nempe decima Maii, & die duodecima ejuſdem menſis, qui ab ingreſſu decimus quartus erat, ex Urbe exceſſiſſet, quod parum veroſimile, ea enim pompa, ludi Circenſes & theatrales, aliaque hujuſmodi non niſi pluribus diebus exhiberi poterant. Quare rectiùs Marcellinus ſcripſit quarto Kalendas Junias, die nempe viceſima nona Maii, Conſtantium Româ egreſſum fuiſſe, ſic enim ſex, aut ſeptem dies, eidem pompæ exhibendæ inſumpti ſunt: ex quo & Colligere eſt plures neceſſarios non fuiſſe.

XII. *Hæc ſolemnia, ſi anticiparentur aut differentur, in* Tertiam præfati Canonis partem, hæc nempe ſolemnia ſi differentur, aut anticiparentur, die ejuſdem cum Natalitio denominationis celebrata fuiſſe, luculento exemplo demonſtro, ſimulque Ammiani locum à viris doctiſſimis ſolicitatum confirmo. Is lib. 14. de ejuſdem Conſtantii Tricennalibus loquens, ait: *Arelate hiemem agens*

*Conſtantius*

*Conſtantius poſt theatrales ludos atque Circenſes ambitioſe editos apparatu, die ſexto Idus Octobres, qui Imperii ejus annum triceſimum terminabat, &c.* Hæc verba viris doctis crucem fixerunt; certum eſt enim Conſtantium, non ſexto Idus Octobres, ſed ſexto Idus Novemb. Cæſarem nuncupatum fuiſſe. Quod non tantùm Idatius in Faſtis, ſed & vetus Kalendarium à Petro Lambecio V. C. editum docent. Valeſius in Notis ad orationem Euſebii de laudibus Conſtantini in ejus Tricennalibus, habitam, ubi locum illum refert, inquit: *Omnino Marcellinus annum triceſimum terminatum poſuit pro inchoato.* In Notis verò ad Ammianum jam dixerat: *anno Chriſti 324. Cæſar à patre creatus fuerat Conſtantius ſexto Idus Novembres, ut ſcribit Idatius in Faſtis, & Auctor Chronici Alexandrini. A quo anno ad Conſulatum Conſtantii Auguſti VI. & Conſtantii Cæſaris II. anni ſunt viginti novem ſolidi. Itaque memoriâ lapſus videtur hic Marcellinus qui pro nono ac viceſimo triceſimum poſuit. Ac vereor ne & VI. Idus Octob. pro Novemb. poſuerit.* Petavius in Chronico ad annum 353. in iiſdem Ammiani verbis hæſit, ſcripſitque: *cùm anno 324. Cæſar à patre factus ſit Conſtantius, & quidem VI. Idus Novembres, ut teſtis eſt Idatius: non triceſimum annum terminavit, ſed inchoavit potius iſte, qui eſt Chriſti 353.* Noriſius Diſſertat. de vot. Decennal. cap. 1. *Erravit Marcellinus Octobrem pro Novembri ſcribens.* En ad quas anguſtias viros doctiſſimos falſa, quæ pro certo ponebant fundamenta, adduxerint. Hæc tria erant, nempe Decennalia & id genus feſta non alio, quàm Imperii Natali die fuiſſe celebrata. Secundò Ammianum, alioſque Auctores quando ſcribunt diem in quo ea ſolemnia celebranda erant, annum triceſimum, decimum, vel viceſimum terminaſſe, eoſdem ſemper intelligere eos annos exactos tunc & abſolutos fuiſſe. Tertiò Conſtantium anno 324. Cæſarem creatum. Quæ tria prorſus à veritate aliena. Infra enim ex ejus Decennalium, & id genus feſtorum ſerie, eum anno antecedenti eam dignitatem conſequutum, prætereaque præfatam loquendi formulam non ſignificare annum decimum, vel triceſimum abſolutum fuiſſe, demonſtrabo. Cúmque jam oſtenderim non eo ſemper die quo Imperium ſuſceperant Imperatores, ea ſolemnia celebraſſe, ex præfatis Ammiani verbis liquet, quando ea differebantur, vel anticipabantur, edita fuiſſe in die ejuſdem rationis & denominationis cum die Imperii Natali. Quare cùm Conſtantius ſexto Idus Novembris nuncupatus fuerit, & Cæſarei Imperii Tricennalia anticipare debuerit, ea non alio die, quàm ſexto Idus alterius menſis celebrare potuit. Romani enim, ut jam indicavimus, in diebus obſervandis religioſi erant: ex quo & collegimus ideo Hadria- *Die ejuſdem denominationis celebrata.*

num quinto Kalẽdas Martias Antoninum Pium adoptaſſe, quia quinto Kalendas alterius menſis, Julii nempe, Auguſtus Tiberium adoptarat: eundemque Auguſtum quinto Kalendas Septembris Tiberium in Imperii conſortium adſciviſſe, quia quinto Kalendas ejuſdem menſis Septembris, debellatis jam omnibus hoſtibus, aram Victoriæ ſacrarat, ſeque eâ ceremoniâ, ut docet Dio, Orbis Imperium propria virtute acquiſiviſſe demonſtrat. Qui Romanorum mos ad varia ænigmata ſolvenda præ oculis habendus.

XIII. *Initio Imperii ſemper vota ab Imperatoribus nuncupata.*

QUINTUS CANON. *Ipſo Imperii initio Quinquennalium vota ad Imperium feliciter auſpicandum; ſemper nuncupabantur, ſed non ſemper anno quinto, vel ſexto Imperii ineunte ſolvebantur; votaque Decennalia ſuſcipiebantur, ſed aliquando differebantur, aut anticipabantur, uno tamen duntaxat anno.* Idem dicendum de Decennalibus, Vicennalibus, omnibuſque id genus feſtis. Prima pars, quod nempe ipſo Imperii auſpicio vota nuncuparentur, patet ex iis, quæ jam hoc capite, diximus. Licet enim in nummis ibidem laudatis, aliiſque multis, vota Decennalia legantur; exacto tamen, vel ineunte quinquennio pro dimidia parte decennii feliciter peracti, vota ſolvebantur, & iterum Decennalia vota iterabantur. Quare alia ſunt Quinquennalium, vel Decennalium vota concepta; alia edita Quinquennalia, vel Decennalia: Cavendumque ne cùm legitur in nummis, verbi gratia VOTA X X. exiſtimemus intelligi ea ſoluta, & hujuſmodi nummos anno Imperii viceſimo ſemper cuſos fuiſſe. Poſſunt enim etiam intelligi vota XX. in Decennalibus nuncupata, neque quoad hoc certa regula tradi poteſt. Imò Noriſius Diſſert. de Numiſmat. Licinii cap. 3. obſervat ſolutis votis Decennalibus ſuſcepta fuiſſe non tantùm vota Quindecennalia, ſed etiam Vicennalia. Extat enim apud Occonem Flavii Conſtantis Conſtantini Magni filii Numiſma inſcriptum. VOT. X. MULT. XV. XX. id eſt, *Vota Decennalia multis Quindecennalibus, Vicennalibus.* Legitur in nummis Conſtantii VOT. XX. MULT. XXX. & rursùs VOT. XXV. MULT. XXX. & VOT. XXX. MULT. XXXX. & pariter VOT. XXXV. MULT. XXXX. Sic ex hoc Maxentii nummo, qui apud eumdem Occonem extat, non benè vir Erudidiſſimus deducit, eum Quinquennalia edidiſſe: in ejus averſa parte hæc ſcripta ſunt: VICTORIA DD. NN. AUG. ET CAES. VOT. V. MULT. X. Cùm enim eo in nummo Marcus Aurelius Romulus Maxentii filius Cæſar dictus memoretur, perſpicuum fit cuſum eum fuiſſe ipſo Imperii Maxentiani initio, anno nempe 307. non verò 312. quem Quinquennalibus ſuis Maxentius deſtinarat. Romulus enim anno 308. & ſequenti Conſul

ſul ordinarius cum patre fuit, hicque anno 310. ſolus tertium Conſulatum ordinarium iniit: quod argumentum eſt Romulum jam, de quo nulla poſtea alicubi mentio, mortuum fuiſſe.

Secunda pars Canonis, quod ſcilicet Quinquennalia aliquando anno quarto, aliquando verò anno ſeptimo; Decennalia anno nono, vel duodecimo, Quindecennalia anno decimo quarto, vel decimo ſeptimo, aliaque deinceps feſta celebrarentur: ideóque vel anticiparentur, vel differrentur compluribus exemplis capite ſequenti demonſtrabitur, ac Rationarium Faſtorum legenti identidem conſtabit. Neque enim hac de re extat controverſia, ſed tantùm an verbi gratia Conſtantinus Magnus legitimo tempore Decennalia, vel Quindecennalia ediderit, quam tamen difficultatem, ut infra videbitur, aliquo modo complanavimus, XIV. *Decennalia & id genus feſta aliquando anticipata, vel dilata.*

Tertia pars ſtatuitur contra Valeſium, qui in Notis ad Auctorem Anonymum, quem in calce Ammiani edidit, explicans hæc ejuſdem Auctoris verba de Theodorici Italiæ Regis Romam ingreſſu: *per tricennalem triumphans populo ingreſſus palatium, exhibens Romanis Ludos Circenſium. Donavitque populo Romano, & pauperibus annonas, ſingulis annis, centum viginti millia modios &c.* ait: *an fortè legendum eſt* per decennalem, *ut hæc Theodorici pompa ad decennalia ejus referatur. Ingreſſus autem eſt Romam Patricio & Hypatio Coſſ. anno Domini* 500. *Regni autem ſui anno octavo. Itaque ſi Decennalia tunc celebravit Theodoricus, toto biennio anticipavit, quod non inſolens fuiſſe eruditi ſciunt.* Nullum dubium quin legendum ſit *per decennalem*, ſed erat is annus Theodorici decimus, non octavus; nec ea decennalia anticipata, ſed anno decimo more ſolito acta. Obiit Theodoricus anno 526. die triceſima Auguſti, non ſecunda die Septembris, ut Baronius, Calviſius, aliique putant. Mortis enim ejus dies, ſicuti & annus evidenter colligitur ex his ejuſdem Anonymi Valeſiani verbis: *Symmachus Scholaſticus Judæus, jubente non Rege, ſed Tyranno* (Theodorico) *dictavit præcepta die quarta feria ſeptimo Kalend. Septemb.* (anno Chriſti 526. currebat cyclus ſolis XIX. Litera dominicalis D. Quare dies XXVI. Auguſti cum feria quarta eo anno concurrebat) *Indictione quarta, Olybrio Conſule, ut die Dominico adveniente* (nempe die triceſima Auguſti) *Ariani Baſilicas Catholicas invaderent. Sed... eodem die quo ſe gaudebat Eccleſias invadere, ſimul regnum & animam amiſit.* Annos Imperii Theodorici Procopius libro primo Gothicæ hiſtoriæ nos docet: *adepta potentia poſt annos ſeptem & triginta vivendi fecit finem.* Idem verò Anonymus Valeſianus ait: regnavit *annos triginta tres.* Ex quibus vides Epochas duas Theodoricia- XV. *Sed nunquã biennio.*

ni

ni Imperii diſtinguendas eſſe, prioremque ducendam ab anno quadringenteſimo nonageſimo, quo regnum in Italia conſtituit & ſecundùm quam annos triginta ſeptem à Procopio imperaſſe, & ab eodem Anonymo decennalia celebraſſe dicitur; alteramque à morte Odoacris anno quadringenteſimo nonageſimo tertio ab eodē Theodorico occiſi, ſecundùm quam idem Anonymus annos triginta tres eundem regnaſſe ſcribit. Quare malè Procopius à Baronio, qui legendum cenſet *triginta quatuor*, emendatus. Corrigendus & Anaſtaſii Bibliothecarii, qui aliis errandi cauſa fuit, locus in Joanne Primo, in quo ait: *Poſt dies nonaginta octo ab obitu Ioannis Papæ*, qui contigit die viceſima ſeptima menſis Maii, Theodoricum obiiſſe, legendum enim *nonaginta ſex*. Corrigendus & Auctor hiſtoriæ Miſcellæ, qui habet: *Poſt dies 99.* à die enim viceſima ſeptima Maii ad triceſimam Auguſti, utroque termino comprehenſo, dies tantùm numerantur 96. quæ per tranſennam dicta ſunt, ad oſtendendum, quæ in rem Chronologicam ex horum ſolemnium notitiâ, utilitas redundet, cùm Theodorici decennalium beneficio, duplex Imperii ejus Epocha detegatur, & fides ſua Procopio reſtituatur. Sed hac de re pluribus infra. Hic itaque Anonymi locus anno Imperii octavo Theodoricum Italiæ Regem Decennalia celebraſſe nullo modo oſtendit; cumque nullum aliud exemplum proferri poſſit, quo appareat hujuſmodi ſolemnia plus anno uno aut anticipata, aut dilata fuiſſe, ut Faſtos à nobis digeſtos percurrenti liquebit: manifeſtum eſt ea nunquam biennio, ante vel poſt tempus legitimum, peracta. Neque quis dicat Marcellinum in Chronico anno 439. Scribere, Theodoſium Juniorem octava Quinquennalia eodem anno edidiſſe, Imperii nempè anno 402. vivente Arcadio patre ſuſcepti, quæ anno 340. anno uno anticipaſſet, ac præterea juxta eundem auctorem, anno 444. eumdem Theodoſium nona quinquennalia dediſſe, ejuſdem ſcilicet Imperii vivente patre initi, quæ legitimo tempore ante annum 446. fieri non potuère. Nam præfata ſolemnia legitimo tempore peracta fuiſſe ex eo liquet, quod anno 435. idem Theodoſius ſeptima quinquennalia Imperii vivente patre adminiſtrati celebrarit, ut videre eſt in noſtris Faſtis. A quo anno, ad 439. utroque extremo incluſo, anni quinque numerantur. Ab eo autem, ad annum 444. utroque paritèr ultimo termino comprehenſo ſex anni ſunt. Quare præfatæ duæ feſtivitates minimè anticipatæ fuère; licet ſi quis eaſdem ab anno 402. deducat, eas anteverſas fuiſſe ſibi in animum inducere neceſſe ſit. Sed illas ſemper ad ultimas referendas eſſe, vel ex iis duobus exemplis patere poteſt.

CANON

CANON SEXTUS. *Hæc ſolemnia ante Imperatorem Commodum ſæpe cum trabea Conſulari; poſt illum verò, de more cum ea acta: non ita tamen cum eadem conjuncta, quin aliquando Quinquennalia, vel Decennalia Conſulatus aut præceſſerit, aut ſubſequutus fuerit.* Prior pars, ſicuti & ſecunda vel ſola Faſtorum Conſularium à nobis explicatorum diſpoſitione declarari poteſt; ibi enim Tiberius, qui anno Chriſti decimoquarto Auguſto ſucceſſit, anno decimo octavo ejuſdem Eræ Conſul legitur, ſicuti & Claudius anno quadrageſimo primo ejuſdem Eræ Imperator creatus, anno quinquageſimo primo Conſul occurrit: qui duo Conſulatus Quinquennalibus Tiberii, & Claudii Decennalibus ideo addicti exiſtimandi ſunt, quòd in Faſtis, annis quibus eæ feſtivitates agendæ erant, Imperatores Conſules proponantur. Hunc morem intermiſſum Commodus reſtituit, & Conſtantinopolitani Imperatores ſervavêre. Non rarò tamen accidit, ut anno præcedenti, vel ſubſequenti eaſdem feſtivitates Imperatores Conſules proceſſerint. Sic Conſtantinus M. anno 315. Conſulatum geſſit, & tamen Decennalia anno tantùm ſequenti celebravit. Sic Honorius anno quadringenteſimo undecimo Vicennalia Imperii vivente patre ſuſcepti edidit, ut eo anno in Rationario faſtorum oſtendimus, & tamen Conſulatum nonum eis addictum, non niſi anno ſequenti geſſit. Plura exempla in iiſdem Faſtis occurrent, ex quibus facilè quiſque cognoſcere poterit, Conſulatum circa Decennalium, aut Quindecennalium tempus geſtum non niſi iiſdem ſolemnibus fuiſſe dicatum. XVI. *Conſulatus cum his feſtis conjunctus.*

CANON SEPTIMUS. *Quinquennalia & id genus feſta, nova quaſi Imperii auſpicia, novaque quædam illius Epocha fuère.* Nam, ut oſtendimus, Auguſtus, Decennalibus exactis, novum velut principatum inchoavit, atque Imperium renovavit, ejuſque exemplo, qui ei ſucceſsêre Imperatores, quaſi eis Imperium redditum fuiſſet, Quinquennalia & Decennalia Celebrarunt, ut docet Dio lib. 53. *quam ob cauſam*, inquit, *poſteriores quoque Imperatores etſi non ad certum tempus, ſed in omnem vitam conſtituerentur; per decennia ſolemnes dies agebant, tanquam Imperii novum initium caperent, quod uſque hodie fieri conſuevit.* Notata invenitur in nummis hæc Epocha iſtis verbis: PRIMI DECENNALES, vel SECUNDI DECENNALES, aut ſicuti in nummo Antonini Pii, qui apud Spanhemium pag. 875. extat, SECUNDI DECEM-ANNALES, vel ut in nummo Alexandri Severi legitur: ΠΕΡΙΟΔΟϹ ΔΕΚΑΤΗ, ideſt, *annus decimus*, vel Tribunitia Poteſtas X. Περίοδος enim, ut rectè ibidem explicat Spanhemius, eo loco non ſumitur pro longiori tempore, quàm pro annuo Solis XVII. *Decennalia ſimiliave feſta novam Epocham conſtituunt.*

 circuitu,

circuitu, quomodo & frequenter Κύκλος, ſeu Cyclus, & Circulus Græcis juxta ac Latinis Auctoribus; unde in hymno Hilarii, *terdeni annorum cycli*; in Hieronymo autem ad Paulum Concordienſem, *ecce jam centenus ætatis circulus volvitur*, de Paulo nempe Concordienſi centeſimum ætatis annum agente.

XVIII. *Comparatio inter Imperii primordia & Quinquennalia ſimiliave feſta.*

Nam Imperii exorſus, ejuſque quintus, decimus, &c. annus in omnibus inter ſe conveniebant. In illo privilegia populis conceſſa confirmabantur, ut de patre ſuo Marco Aurelio teſtatur Commodus apud Modeſtinum Juriſconſultum in *l.6. paragrapho* 8. *ff. de excuſationib.* ubi ait: *Divus pater meus Principatum ingreſſus, edicto conceſſa privilegia atque immunitates firmavit.* Sic etiam in Decennalibus & id genus feſtis beneficia & liberalitates ſuperiorum Principum, aut confirmabantur, aut augebantur; ut patet ex pluribus legibus Codicis Theodoſiani, præſertimque *lege* 1. *de longi temporis præſcriptione*, quæ quarto ejuſdem Codicis libro legitur. Data eſt ea *Idibus Januarii à Conſtantino M. Sabino & Rufino Coſſ.* anno nempe 316. in eaque decernit idem Imperator, ut ex donatione Principum, aut quocumque modo rem ad fiſcum pertinentem, uſque ad ſua Decennalia poſſidentes ſecuri poſſideant. Conceſſæ & Indulgentiæ debitorum, itemque Indulgentiæ criminum, de quibus in eodem Codice *tit. de Indulgentiis Criminum, & tit. de Indulgentiis debitorum.* Prætetea ſicut novi Imperatores coronis excipiebantur, juxta illud Herodiani de ejuſdem Commodi Romam, poſt patris mortem, ſolemni introitu: *talem igitur Imperatorem fauſtis ominibus, acclamationibuſque & Coronarum, florumque ſparſionibus exceperunt*; Ac etiam aurum coronatium, coronarum, nomine Provinciæ ac civitates miſſis legationibus Principi offerebant, ut docet Dio in fragmento à Valeſio edito lib.77. Sic in Quinquennalibus, & hujuſmodi feſtis, populi coronas offerebant, aurumque coronarium, ut in lege quarta de auro coronario Codicis Theodoſiani legitur. Et Valeſius in Notis ad Orationem Euſebii de laudibus Conſtantini in Tricennalibus ejus habitam obſervat, eundem Euſebium alludere ad coronas aureas, quas Provinciales Imperatoribus Romanis offerre ſolebant, non ſolùm ob Imperii primitias, verùm etiam ob vota Quinquennalia eorum, ac Decennalia: *porrò*, inquit Euſebius, *Deus velut pignora quædam futuræ remunerationis ei.* (Conſtantino) *in ante eſſum præbens, Tricennales ipſis coronas tribuit, felicibus annorum circulis contextas.* Illuſtrius exemplum ex oratione Syneſii de Regno in Arcadii Imperatoris quinquennalibus habitâ, ut infra capite ſexto, numero ſeptimo oſtendetur, deduco: *me cùm auro*, inquit, *caput, tùm animum Philoſophiâ*

*ſophia coronaturum Cyrene mittit ad te, græca civitas, antiquum & venerabile nomen, infinitis olim Doctorum celebrata carminibus, nunc pauper & humilis, ingentiaque ac deſerta rudera: cui regiâ munificentiâ opus eſt; ſi quid gerere velis, veteri illâ ſuâ origine non indignum. Huic tu porrò inopiæ quandocumque libuerit, remedium adhibebis; idque in tua voluntate ſitum eſt, ut ab ampla felicique patriâ alteram ad te coronam perferam.* Ita ille ejuſdem Orationis initio. Prætereà Imperatores ſimul atque Auguſti nuncupati erant, donativum militibus erogabant, ut de Commodo ſcribit Herodianus in lib. 1. & de Valentiniano Ammianus lib. 26. ubi milites alloquens ait: *animorum reparate vigorem atque membrorum ob nuncupationem Auguſtam debita protinùs accepturi.* Sic etiam in Quinquennalibus ac Decennalibus donativum militibus principes erogabant, ſingulis ſcilicet aureos quinque, ut infra oſtendetur. Erant & aliæ multæ inter Imperii initium, & Quinquennalia ſimiliave feſta convenientiæ, ſed hæ ſufficiunt, ut quilibet intelligat mirum non eſſe, quod iſta non minus, quàm illud novam Epocham, novamque annorum Periodum conſtituerint.

XIX. *Euſebius in vita Conſtantini Decennaliorum Epochâ utitur.*

Hujus Canonis beneficiô Euſebii locus, qui tot viros doctos in errorem induxit, facilè explicatur. Is lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 53. de ejuſdem Imperii annis loquens ait: *Ac Imperii quidem curriculum duobus & triginta annis explevit, exceptis menſibus ac diebus paucis.* Et tamen in Chronico Conſtantini Imperium, quod & certiſſimum, annis triginta, & menſibus decem circumſcripſerat. Quæ verba in cauſa fuêre cur Petavius lib. 11. de doctrina temp. cap. 36. & Franciſcus Chifletius in Notis ad Victorem Vitenſem ſcripſerint, Conſtantinum M. annos triginta duos imperaſſe, exiſtimarintque eum ante patris mortem fuiſſe Cæſarem; imò Petavius dicat, magnam ſibi eſſe ſuſpicionem Conſtantium Chlorum anno Chriſti 305. mortuum eſſe, eodemque Conſtantinum filium ei ſucceſſiſſe. Sed ſi ad Euſebii ſenſum penetraſſent, in opiniones adeo diſſentaneas delapſi non eſſent. Euſebius enim in vita Conſtantini conſcribenda, quamvis eam in quatuor libros dividat, in geſtis tamen ejus recenſendis, non alium quam Decennaliorum ordinem ſervat, quod non tantùm lib. 4. cap. 40. Sed & in ipſo proœmio indicat; hoc enim à Conſtantini morte inchoans ait: *Nuper quidem magni Imperatoris redeuntium Decennalium ſecundorum, ac tertiorum PERIODOS, univerſum genus hominum feſtivitatibus & conviviis celebravit. Nos quoque ipſi nuper eundem victorem ac triumphatorem cœtu famulorum Dei circumſeptum, laudatione in ejus VICENNALIBUS dicta venerati ſumus. Sed & TRICENNALIUM orationum coronas ei texentes, nuper in ipſo pa-*

*latio ſacrum ejus caput redimivimus* ( vides , ut ſupra oſtendimus , Euſebium ad flores & coronas , quibus Imperatores honorabantur à populis , rurſus alludere ) *Verum nunc anceps animi hæreo, cupiens quidem aliquid MORE SOLITO proferre ; ſed quò me vertam , prorſus ignarus , inuſitatæ rei ſpectaculo perculſus.* Euſebius itaque , qui in ea vita conſcribenda Oratorem magis , quàm Hiſtoricum agit , eam adjungere voluit orationibus , quas in Conſtantini Vicennalibus & Tricennalibus habuerat , ita ut illa ſingulis decenniis geſta complecteretur , quæ , quaſi partes tres , ut inter ſe cum quodam lepôre conſentirent, æquabili ratione ac uno eodemque genere tractare voluit. Quamobrem non aliâ Epochâ , quàm quæ à Decennalibus deſumitur , uſus eſt. Cùmque poſt Tricennalia , duobus adhuc circiter annis Conſtantinus ſuperſtes fuerit , eum annos triginta duos imperaſſe dixit. Ipſemet Cap. 5. libri primi antequam geſta ejuſdem Imperatoris deſcribat , mentem ſuam adhuc apertiùs declarat , aitque : Χρόνον μὲν βασιλείας , τρισὶ δεκάδων περιόδοις τελείαις , ϗ προσέτι λῷον τιμήσας , id eſt , *Ac tempus quidem Imperii ipſius tribus denûm annorum PERIODIS abſolutis , & aliquantò amplius honoravit.* Quid clarius ? Faceſſant itaque in poſterum è doctorum virorum libris opiniones Chronologiæ , Faſtis , hiſtoriæque contrariæ, certumque ac indubitatum maneat, Conſtantinum ante patris mortem Cæſarem non fuiſſe , huic non niſi anno 306. in Imperio ſucceſſiſſe , triginta tantùm annos , & menſes decem imperaſſe , Euſebium non aliter docuiſſe , ac denique Philoſtorgium , Theodorum lectorem, Epiphanium , Theophanem , Auctorem Chronici Alexandrini , Victorem Schoti , & Victorem in Epitome, quando ſcripſere Conſtantinum annos triginta duos imperaſſe , vel Euſebium non intellexiſſe , vel utrumque extremum annum Julianum incompletum pro completo numeraſſe.

XX. *Indictiones à Quinquennalium Epocha orta.*

Atque ex hac Decennalium, & id genus Feſtorum Epochâ liquet, non malè Scaligerum lib. 5. de Emendat. temp. pag. 501. Indictionum originem ab editione Quinquennalium , Decennalium & Vicennalium arceſſiſſe , quidquid dicat Petavius libro undecimo de doctrina temporum cap. 39. Imperatores enim Quinquennalia celebraturi penſiones , tributa , & reſidua debitorum aut tollebant, aut laxabant ; Indictiones verò ipſomet Petavio loco laudato fatente , nihil aliud ſunt quàm annonæ & tributa , quorum canon quotannis indicebatur. Cùm itaque quarti Eccleſiæ ſeculi initio , Quinquennalia & hujuſmodi feſta magnâ pompâ celebrari ſolerent , novamque, ut jam viſum eſt, Epocham conſtituerent, Conſtantinus, Auguſti exemplo ,

plo, qui poſtquam ſolus regnavit annos *Auguſtorum* inſtituit, victo anno 312. Maxentio Tyranno, juſſit tempora putari per trina Quinquennalia, ſive per Indictiones, quod quidem tempus Indictio vocatum fuit. Licet autem hæc Epocha, ſuis ſubjaceat incommodis, longè tamen eâ commodior eſt faciliorque quæ antea per Quinquennalia & Decennalia tempora numerabat. Atque hinc factum autumo, ut Græci Auguſto Imperatori Indictionum originem attribuerint. Nam S. Maximus in computo ſcribit, Indictionem cœpiſſe anno Auguſti ſecundo, quem mundi putat 5460. Maximum Georgius Syncellus ſecutus eſt, imò Conſtantinus Porphyrogenita, Cedrenus, aliique tradiderunt quod hæc vox Ἰνδικτιὼν dicta ſit tanquam Ἰνακτιὼν, ab Actio promontorio & Auguſti victoria, quam anno XV. Imperii ſui conſecutus eſt, unde & Indictiones ortas eſſe ſibi perſuasêre. Auctor Chronici Alex. earum originem altiùs repetit; ad annum enim primum Julii Cæſaris adnotavit, Ἀρχὴ Ἰνδικτιώνων, ideſt, *Indictionis initium*, ab eoque tempore ſingulos annos Indictionibus notat; cúmque ad annum Conſtantini ſeptimum pervenit, ſcribit; ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΑΡΧΗ. Ideſt, *Indictionum Conſtantinianarum hinc ſumitur initium.* Quare primam Indictionum originem in anno primo Julii Cæſaris, Conſtantinianum verò caput in anno Chriſti 312. idem ſcriptor conſtituit. Sed unde hæ fabulæ, erroreſque enati? niſi quia traditione quadam acceperant Indictiones primævam ſuam originem Auguſto debere, quòd ipſe nempe Quinquennaliorum, à quibus eæ deductæ, auctor fuerit; nova enim veteribus, falſaque veris ſuperſtrui ſolent. Nec refert quod Conſtantinus à die octavo Kalendas Octobris indictiones incipere voluerit, licet jam anno 310. octavo Kalendas Julii Quinquennalia ſua celebraſſet; Is enim in ea Inſtitutione non tantùm ad Quinquennalia, ſed & ad annum quô Maxentium vicit, ac fortè etiam ad diem Imperii ſui natalem, qui fuit *dies octavus Kalend.* reſpexit. Cur verò menſe Septembri Indictiones exordiri, & non plura, quàm tria Quinquennalia eaſdem complecti ſtatuerit, prorſus incertum. Non miror autem hanc conjecturam, eo modo quo à Scaligero propoſitam, à viris doctis rejectam fuiſſe, cùm eam tot erroribus implicarit, neque ſatis fundaverit; ait enim Quinquennalia per luſtra annorum ſolidorum quinque recurriſſe: ea luſtra vocata fuiſſe Indictiones, & in nummis Principum ſcripta, nunc per L. nunc per Λ. hoc eſt, inquit, *Luſtrum.* Conſtantini M. initium conſurgere ex ante diem VIII. Kalendas Octobris anno Chriſti 307. ideoque ejus Quinquennalia congruere anno 312. Indictionem eſſe duplicem, alteram

Cæſarianam à qua ad primam Conſtantinianam interſunt anni trecenti ſexaginta, alteram Conſtantinianam, ut videre eſt lib. 3. Iſag. Can. cap. 11. Maxentium anno 313. debellatum fuiſſe, aliave ſimilia, quæ prorſus omnia à veritate aliena. Sola itaque conjectura ejus retinenda, cætera quibus eam fulcit, ac explicat, rejicienda.

XXI. *Decennaliū, & id genus nominum prima ſignificatio.*

CANON OCTAVUS ET ULTIMUS. *Antiqui Decennalium, cæteriſque id genus nominibus tria intelligebant.* Primò, ac propriè feſtivitatem ludorum, qui ob quintum, decimum, &c. annum agebantur, ac etiam votorum Quinquennalium, Decennalium ac reliquorum hujuſmodi ſolutionem. Eo ſenſu Idatius, in Faſtis, ſub Conſtantii & Albini Conſulatu anno nempe 335. ſcribit: *His Coſſ. tricennalia edidit Conſtantinus Aug. die VIII. Kal. Aug.* Sic Sæpè apud Antiquos leges: Vicennalia dare, Decennalia dare. Marcellinus Comes: *Arcadio VI. & Probo Coſſ. Theodoſius Iunior quinquennalia dedit.* Item *Honorio IX. & Theodoſio IV. Coſſ. Theodoſius Iunior decennalia Honorius Romæ Vicennalia dedit.* Græci, ut rectè obſervat Scaliger libro quinto de Emendat. temp. pag. 501. dicunt πενταετηρίδα, δεκαετηρίδα, vel δεκαετηρικὴν πανήγυριν ἐπιδέδωκεν. Id eſt, Decennalem celebritatem dedit. Sic Sozomenus libro primo, cap. 15. dum de Conſtantini tricennalibus loquitur: ἔθος γὰρ Ῥωμαίοις, δημοτελῆ πανήγυριν ἄγειν καθ' ἑκάστην δεκάδα ἐτῶν τῆς τοῦ κρατοῦντος ἀρχῆς. Id eſt, *eſt enim hic mos Romanis, ut decimo quoque anno uniuſcujuſque Imperatoris publicam agant feſtivitatem.*

XXII. *Decennaliū ſecunda ſignificatio.*

Secundò hæc nomina πενταετηρίς, δεκαετηρίς, τριακονταετηρίς, ſeu Quinquennalia, Decennalia, Tricennalia ſumuntur pro quinto, decimo, & triceſimo Imperii anno. Sic Divus Hieronymus in Chronico ſcribit: *Tricennalibus Conſtantini Dalmatius Cæſar appellatur.* Tricennalia edidit Conſtantinus, ut Idatius in Faſtis & Chronicon Alexandrinum docent, octavo Kalendas Auguſti anni 335. Dalmatius verò VIII. Kal. Octobris Cæſar à Conſtantino renunciatus eſt, ut optimè idem Chronicon Alexandrinum, licet Idatius in Faſtis factum id ſcribat *XIV. Kal. Octob.* Nam cùm Conſtantinus octavo Kalendas Imperator dictus ſit, probabilius eſt eodem die Dalmatium Cæſarem nuncupaſſe, cùm & anno 333 Conſtantem filium die VIII. Kal. Januarii Cæſarem dixerit. Sed quidquid ſit, non dubium quin Hieronymus pro Tricennalibus Conſtantini triceſimum Imperii ejus annum intellexerit, ut rectè obſervat Valeſius libro quarto de vita Conſtantini cap. 45. qui & eodem ſenſu hæc Euſebii eodem loco verba explicat ὧδε μὲν ἡ τῆς ἀφιερώσεως ἑορτή, ἐν αὐτῇ βασιλέως τριακονταετηρίδι σὺν εὐφροσύναις ἐπετελεῖτο, id eſt, *hoc modo dedicationis*

*ſolennitas*

*ſolemnitas ipſis Imperatoris Tricennalibus ſumma cum hilaritate celebrata eſt.* Loquitur Euſebius de Encœniis Baſilicæ Hieroſolymitanæ, quæ celebrata ſunt, non octavo Kalendas Auguſti, quo die Tricennalia Conſtantinus edidit, ſed Idibus Septembris, teſtibus Nicephoro lib. 8. cap. 30. Typico ſancti Sabæ Menologio græcorum, & Sophronio in Oratione de Exaltatione Sanctæ Crucis ab eodem Valeſio citatis, aliquando etiam hæc nomina ipſum decennium ſignificant, ſic Socrates lib. 1. cap. 38. de Conſtantino loquens ait: τὸν νεώτερον Κωνστάντα, ἐν τῇ τριακονταετηρίδι τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐχειροτόνησεν, id eſt, *natu minimum Conſtantem Tricennalibus ſuis Cæſarem renunciavit.* Conſtans anno 333. octavo Kalendas Januarias, ut docet Idatius in Faſtis Cæſar à Patre edictus, Tricennaliaque Conſtantini non niſi anno 335. peracta. Unde patet Socratem Tricennalium nomine tertium Imperii Cônſtantini decennium intelligere.

Hæc explicatio aliam loci ejuſdem Euſebii ab eodem Valeſio ne quidem tacti inſinuat. Ille libro 8. hiſtoriæ cap. 13. loquens de felicitate, quæ in orbe Romano erat, Diocletiano & Maximiano regnantibus, antequam perſecutionem in Chriſtianos decernerent, hæc habet: ὁπότε ϗ οἱ μάλιστα τῆς καθόλου κρατοῦντες ἀρχῆς, δεκαετηρίδας ϗ εἰκοσαετηρίδας τῆς βασιλείας ἐκπλήσαντες, ἐν ἑορταῖς ϗ πανηγύρεσι, φαιδροτάταις τε θαλίαις, ϗ εὐφροσύναις μετὰ πάσης εὐσταθοῦς διετέλουν εἰρήνης, id eſt, *quo quidem tempore ii qui ſummam Imperii adminiſtrabant, Decennalibus ac vicennalibus expletis, in feſtivitatibus, ſpectaculis, epulis, omnique hilaritatis genere, pacatè & tranquillè degebant.* Diocletianus & Maximianus anno 284. ille decimo quinto Kal. Octob. Hic duodecimo Kalendas Decembres Imperium ſuſceperant. Quare viceſimus Imperii utriuſque annus, non niſi anno 303. iiſdem diebus & menſibus inchoabatur; & tamen perſecutio in Chriſtianos die viceſima tertia Februarii ejuſdem anni, quod Lactantius cap. 12. libri de mortibus perſecutorum docet, decreta; idque eodem anno 303. licet Baronius, Petavius, aliique multi eandem perſecutionem anno 302. conſignarint. At his poſitis, quomodo ante decretam perſecutionem Diocletianus & Maximianus Decennalia, & Vicennalia expleverant, cùm hæc non niſi poſt menſes novem, die nempe XII. Kalendas Decembris celebranda eſſent? Non alia certè ratione, niſi quia Euſebius Decennalia ac Vicennalia pro decimo & viceſimo anno, côque Juliano, ac præterea utroque extremo incompleto pro completo numerato, uſurpat; nullo verò modo Decennalia, Vicennaliaque eo in loco pro ipſa feſtivitate accipit juxta jam dicta. Euſebium autem annos Julianos, nòn Imperii, ac inſuper eoſdem tantùm inchoatos

XXIII. *Explicantur aliquot loca Euſebii.*

choatos vocare ſolere expletos, duobus ejuſdem Auctoris locis demonſtro. Primus legitur loco laudato, ubi loquens de abdicatione Diocletiani & Maximiani, quam ſecundo perſecutionis anno, tam ibi, quàm alibi factam credit, hæc habet: οὔπω δὲ αὐτοῖς τῆς τοιᾶσδε κινήσεως δεύτερον ἔτος πεπλήρωτο, καί τι περὶ τὴν ὅλην ἀρχὴν νεώτερον γεγονὸς, τὰ πάντα πράγματα ἀνατρέπει. Id eſt, *nec dum alter annus hujus bellici motùs* (id eſt perſecutionis) *expletus fuerat, cùm ecce novus quidam & inopinatus caſus rem Romanam penè ſubvertit.* Cœpit ſecundus annus perſecutionis anno 303. menſe Martio ſecundum ſupputationem Euſebii, qui eam incipit ab eo tempore quo Cæſareæ, ubi erat, Edictum propoſitum fuit, & ſecundum ejus opinionem, abdicatio facta anno ſequenti, vel Kalendis Aprilis, ut habet Idatius in Faſtis; vel quod longè probabilius, Kalendis Maii, ut teſtis eſt Lactantius lib. de mortibus perſecutorum. Quare à perſecutione decreta ad abdicationem annus tantùm, & ad ſummum unus aut alter menſis effluxerant; & tamen Euſebius ab initio perſecutionis ad abdicationem duos annos, eoſque expletos numerat, quia nempe annos Julianos etiam incœptos Græci ſæpè pro completis & ſolidis putant. Alter Euſebii locus deducitur ex lib.3. vitæ Conſtantini cap. 13. ubi ut indicet Conſtantinum poſt celebratum Concilium Nicenum, Vicennalia edere voluiſſe ait: μετὰ τὸ αὐτὸ δὲ αὐτῷ καὶ τῆς βασιλείας εἰκοσαετὴς ἐπληροῦτο χρόνος. Ἐφ᾽ ᾧ πάνδημοι μὲν ἤγοντο πανηγύρεις τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι. Τοῖς δέ γε τοῦ Θεοῦ λειτουργοῖς, εὐωχίας αὐτὸς ἐξῆρχε βασιλεὺς, συμποσιάζων εἰρηνευσάσι, &c. Id eſt, *Eodem tempore viceſimus Imperii ejus annus complebatur. Cujus rei cauſa cùm in omnibus Provinciis publicæ feſtivitates agerentur, Imperator Dei miniſtros ad convivium vocavit; & cum iiſdem jam inter ſe conciliatis epulatus, hoc velut conveniens ſacrificium per illos obtulit Deo.* Cœpit viceſimus Imperii Conſtantini annus octavo Kalendas Auguſti anni Chriſti 325. Eóque die idem Imperator Nicomediæ præſentibus Epiſcopis, qui eidem Concilio interfuerant, Vicennalia celebravit: & tamen viceſimus annus, qui neque complebatur, neque abſolvebatur, ſed tantùm inchoabatur, dicitur ab Euſebio compleri. Unde patet eum annos Julianos, & utrumque extremum incompletum pro completo numerare, licèt annos Imperii diſertè nominet. Quo ex loco prætereà liquet, ſicuti & ex præcedenti ex libro octavo capite 13. deducto, Imperatores inter eadem feſta, ſplendidiſſimis & omni regio apparatu inſtructiſſimis epulis Nobiliores quoſque excepiſſe, ac prætereà à majoris nominis Oratoribus in eorum laudem orationes recitatas fuiſſe, quarum & aliquæ adhuc extant.

Tertio

Tertiò Quinquennalia & id genus nomina non tantùm complementum & terminum quinque, decem, quindecim &c. Priorum annorum, ſive hi inchoati tantùm, ſive omninò elapſi, ſive ſextus, imo ſeptimus inchoati eſſent, ſignificant; ſed etiam initium novi circuli, aut novæ Periodi quinque, decem, vel quindecim annorum ſequentium: ideoque non tantùm diverſa, ſed etiam contraria eodem verbo veteres intellexere. Exemplis res clara fiet. Lactantius libro de Mortibus Perſecutorum cap. 44. de bello Conſtantinum inter & Maxentium anno 312. geſto, ait: *Imminebat dies, quo Maxentius Imperium cœperat, qui eſt ad ſextum Kalendas Novembris, & Quinquennalia terminabantur.* Purpuram ſumpſerat Maxentius anno 306. ſexto Kalendas Novembris, eademque die anno 312. quo periit, Quinquennalia edere decreverat, die nempe primo ſeptimi Imperii ejus; qui ideo annum Imperii ejus ſextum terminabat, ſeptimumque inchoabat; & tamen ait Lactantius eumdem diem Quinquennalia terminaſſe, quia nempe ſumit hic quinquennalia pro complemento ac termino præcedentium annorum, ſive quinque, ſive ſex fuerint. Hoc enim ad eam ſignificationem nihil refert. Sic in loco Marcellini in hoc capite numero XII. citato dicitur ſextum Iduum Octobrium diem triceſimum annum Imperii Conſtantii terminaſſe; & tamen deerat menſis integer: cùm enim Conſtantius anno 323. ſexto Idus Novembres Cæſar renunciatus fuerit, & Tricennalia, quod docet ibidem Marcellinus, ſexto Idus Octobris anni 353. peregerit, manifeſtum eſt non niſi ſextum diem Idus Novembres trigeſimum Imperii ejus annum terminaſſe, & triceſimum primum inchoaſſe.

Denique quod Natalis & novæ Periodi nomine hæc ſolennia aliquando vocata ſint, patet ex iis, quæ num. XVII. diximus. Si enim novam Epocham conſtituunt, ſine dubio novi circuli, novæque Periodi initium exiſtunt, ſive ante quinquennalia anni ſex, vel quinque, vel quatuor tantùm præceſſerint. Claret illud ex hoc Euſebii loco, ex oratione, quam coram Conſtantino Magno, ipſo primo triceſimi Imperii ejus anni die, Conſtantinopoli habitâ, deducto, ubi capite 3. poſtquam dixit, *ſingulis Decennalium circulis* Conſtantinum unum ex ſuis liberis ad Imperialis throni conſortium promoviſſe, ait: *cùmque jam quartus volvi cœperit circulus, divinorum Prophetarum implet Oracula, quibus jam pridem prædictum erat: & ſuſcipient Regnum, Sancti Altiſſimi.* Anno 335. octavo Kalendas Auguſti, Imperii Natali, Conſtantinus Tricennalia edidit, ejuſdem Imperii anno triceſimo eo die inchoato, quomodo igitur quartus decem annorum circulus volvi potuit, cùm is tantùm anno 336. præ- XXV. *Decennalia conſtituunt novam periodum.*

O fato

fato die, incipere deberet? Ac præterea quomodo tres Decennalium circuli evoluti eſſe poterant, cùm tertio, annus integer deficeret, novemque tantùm annis, unóque die compoſitus eſſet? Unde lucet Decennalia novam Periodum conſtituiſſe, ſive novem, ſive decem, ſive undecim, imo & duodecim anni præteriiſſent.

Ex his ſequitur Decennalia, & id genus feſta contrariis terminis expreſſa fuiſſe; qui loquendi modus omnino inuſitatus non eſt, cùm etiam ultimus aliquando primum ſignificet. Virgilius ſeptimo Æneidos X.

XXVI. *Decennalia contraria ſignificant.* *Tu ſanguinis ultimus Author*

*Dictus ultimus*, inquit Servius, *quod ultra omnia ſit, ſive antea reſpicias, ſive retrò.* Sic numerando Galliarum Reges, qui Chriſtianam Religionem profeſſi ſunt, incipiendo à Ludovico Magno feliciter regnante, dicimus Clodoveum ultimum Regum Galliæ Chriſtianorum eſſe; contra verò deſcendendo, hunc inter Chriſtianos Francorum Reges appellamus primum. Sic dies Dominicus vocatur à Sanctis Patribus non tantùm dies primus, ſed etiam octavus hebdomadæ. Unde Theophilus Epiſcopus Alexandriæ in allocutione cum dies Theophaniorum incidiſſet in diem Dominicum, ſic de eo loquitur: *Et conſuetudo, & officiis ratio à nobis poſtulat; ut diem Dominicum honoremus, eumque feſtum habeamus*; *cùm eo die Dominus noſter Ieſus Chriſtus Reſurrectionem ex mortuis nobis comparaverit: unde hic dies in ſacris literis & primus appellatur, utpote qui vitæ Auctor atque initium nobis exiſtat: & octavus, utpote qui Iudæorum ſabbatum ſupergrediatur.* Horum Canonum beneficio difficultates multæ enodari, & Antiquorum Authorum, tam Latinorum, quàm Græcorum loca difficillima explicari poterunt.

---

## CAPUT TERTIUM.

### *Decennalium beneficio tum Chriſtianæ, tum Ethnicæ Religionis hiſtoria illuſtrata.*

I. *In Decennalibus templa, vel extructa, vel* SI Chronicorum & Annalium Auctores, quæ inter Decennalia, Vicennalia, & id genus feſta, præcipuaſque res quæ ad Religionis, Imperiique ſtatum pertinerent, connexio fuerit, non fugiſſet, eorum opera accuratis eorumdem ſolemnium temporibus ſignata videremus,

deremus, quæ magno tum ſacræ, tum profanæ hiſtoriæ detrimento ignorantur. Nos quæcumque ex Auctoribus, & veteribus monimentis excerpere potuimus, exhibemus, & in Rationario Cæſareorum Conſulatuum, quibus ea annis peracta, modò ex conjecturis, modò ex certis argumentis adnotamus. Sed quia pauca de hac materia à veteribus ſcripta, in mentem venit, indicia, notaſque proponere, quæ in eorum annorum in quibus eæ feſtivitates actæ ſunt, cognitionem nos manuducant; cùm enim Decennalia v.g. aliquando anno Imperii decimo ineunte, aliquando verò eodem anno decimo exeunte, peracta fuerint: imò & non rarò vel dilata, vel anticipata, obſcurum manet, quo ea anno celebrata fuerint. Exiſtimandum itaque in eum ea incidiſſe, qui pluribus hujuſmodi notis inſignitus fuerit; cúmque inter præfatas feſtivitates, reſque ad Religionem ſpectantes vinculum interceſſerit, is annus in quo templa ædificata, vel dedicata, aliaque hujuſmodi geſta, iis ſolemniis dicatus fuiſſe credendus eſt. Et quidem Romanos ſolitos fuiſſe annis, quibus ſimilia feſta celebrata, templa aut extruere, aut dedicare, patet ex exẽplis in Rationario Conſulatuũ Cæſareorum allatis. Unde hîc unum tantùm aut alterum adducemus. Domitianus anno Chriſti 81. Tito fratri Idibus Septembris demortuo ſucceſſit. Quare ejus Quinquennalia in annum Chriſti 85. vel 86. incidebant: ad priorem autem annum in Euſebii Chronico legitur: *Domitianus templum ſine lignorum admixtione conſtruxit.* Vicennalia verò Imperii ejus Cæſarei in annum Chriſti 88. competunt, quo anno in eodem Chronico legitur: *multa opera Romæ facta, in quibus Capitolium, forum tranſitorium, Divorum Porticus, Iſium, ac Sarapium, Stadium; horrea Piparetaria, Veſpaſiani templum, Minerva Chalcidica, &c.* Summo præterea ſtudio reliqua quæ ad Religionem pertinerent, curata. Vopiſcus in Aureliano cap. 35. ait hunc Imperatorem eo tempore quo ad bellum Orientale proficiſcebatur, anno nempe 274. poſt Quinquennalia edita, multa memoria digna geſſiſſe, inter quæ, *leges plurimas ſanxit, & quidem ſalutares: Sacerdotia compoſuit, temp'um Solis fundavit, & Pontifices roboravit.* Quæ eo anno acta evincit Agon Solis tunc inſtitutus, ut teſtis eſt idem Euſebius in Chronico.

*dedicata, & res Religionis curata.*

II. *Omnes Eccleſiæ perſecutiones cũ Decennalibus connexionem habent.*

Ab eodem ſtudio omnes perſecutiones Eccleſiæ profluxêre. Unde quod valde obſervatu dignum, Religio Chriſtiana ut nova & peregrina vetita, vel annis quibus vota Quinquennalia, & id genus alia nuncupata, vel quibus eadem ſoluta, initio nempe Imperii, vel in hujuſmodi ſolemniis. Quare non mirum annos quibus Eccleſiæ perſecutiones cœpêre, male plerumque à Scriptoribus fuiſſe conſigna-

 tos,

tos, cùm non adverterent eas in hujuſmodi feſtivitatibus, ſeu, ut clarius loquar, annis quibus eæ celebrari deberent, decretas fuiſſe, & ſi jam decretæ eſſent, eaſdem magis exarſiſſe. Prima perſecutio, cujus Auctor Nero, rectè communiter anno Chriſti ſexageſimo quarto conſignata; is enim decimus Imperii Neroniani annus abſolutus, ideoque Decennalibus dicatus. Secunda Eccleſiæ perſecutio à Domitiano excitata, rectéque ab Euſebio in Chronico anno Chriſti 93. collocata, conſentientem enim Auctorem Chronici Alexandrini habet, qui de ea loquitur anno decimo tertio Domitiani, tertioque ante mortem ejus anno, ac Olympiade 218. licet in Conſulum nominibus, & Indictione peccet. In eum autem annum quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii Domitiani incidunt; ſub Conſulatu verò Trajani & Acilii Glabrionis, quo eam Baronius locat, nulla hujuſmodi ſolemnia edita. Unde & nullo teſte id ab eo factum. Vexati & ſub Trajano Chriſtiani, & quidem anno 106. in Chronico Euſebii hæc verba leguntur; *tertia perſecutio*. Quæ tamen potius aucta eſt, quàm primùm ſuſcitata, cùm antea Chronicon Alexandrinum ejus mentionem faciat. Erat autem is annus Imperii ejus Cæſarei decimus, anno verò 108. in quem Auguſtei ejuſdem Imperii Decennalia incidebant, S. Ignatius Romæ à feris in Amphitheatro diſcerptus eſt. Hadrianus nullum quidem in Chriſtianos Edictum, ut teſtis eſt Tertullianus in Apologetico cap. 5. promulgavit, ſed tamen ab ipſo Imperii ejus exordio, antiquorum decretorum vigore, in Chriſtianos à Magiſtratibus ſævitum. Hadrianum excepit Antoninus Pius, qui teſte eodem Tertull. in Apolog. cap. 5. nullum adverſus Eccleſiam edictum emiſit, ab ejus tamen Imperii initio calumniis adverſariorum, & invidiâ Magiſtratuum ea vexata fuit, & aliquot fideles martyrio coronati.

III. *Marcus Aurelius in hujuſmodi ſolemniis Chriſtianos vexat.*

Quinta perſecutio à Severo hiſtoriarum lib. 2. numeratur ea, quæ ſub Marco Aurelio contigit, quæque ab Auctore Chronici Alexandrini anno Chriſti 163. memoratur, cui ideo fides habenda, quòd quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii Marci in eum annum incidant. Quare perperam Baronius anno 164. & Petavius anno 162. eam deſcribunt. Tùm anno 166. idem Marcus Imperii Proconſularis Vicennalia edidit: qua occaſione adeo perſecutio in Gallia præſertim exarſit, ut Euſebius in Chronico ſcripſerit: *Quarta perſecutio*. Ab eo enim anno eam incipiendam duxit, quô plures martyres morti traditi ſunt. Valde etiam ſævitum in Chriſtianos anno 169. quo idem Marcus Cæſarei Imperii Tricennalia celebravit. Sed nunquam Marco imperante gravior perſecutio fuit, quàm anno Imperii ejus decimo ſeptimo, ut Auctor eſt Euſebius in Procemio libri quinti ſuæ hiſto-

riæ: *Annus tunc agebatur ſeptimus decimus Imperii Antonini Veri. Quo tempore cùm in nonnullis terrarum partibus violentior adverſus noſtros perſecutio commota eſſet ex incurſione popularium, innumerabiles propè Martyres per univerſum orbem enituiſſe, ex iis quæ in unica Provincia contigerunt, conjicere eſt.* Galliam intelligit, in qua illuſtres Martyres paſſi, ut apud eum videre eſt. Non mirum autem adeo eo anno, qui Chriſti erat 171. violentam perſecutionem fuiſſe, cùm Imperii Proconſularis ejuſdem Marci Tricennalia in eum caderent.

IV. *Initium perſecutionis Severi malè communiter cõſignatum.*

Sexta perſecutio, ut eam Severus lib.2. hiſt. nominat, cœpit anno 201. quo prioris Imperii Decennalia Severus, Caracalla vero quinquennalia edidere. Nam rectè ſub Muciani & Fabiani Conſulatu Auctor Chronici Alexandrini ſcribit: *His Coſſ. rursùm vexati Chriſtiani, multique pro Chriſto vitam poſuêre.* Sed in Decennalibus poſterioribus ea in majus aucta; Euſebius enim lib.6. hiſt. cap.2. ait; *Severo annum Imperii decimum agente, cùm perſecutionis ardentiſſimum flagraret incendium, atque innumerabiles martyrio coronarentur, Origenis animum adhuc admodum pueri tanta cupido occupavit martyrii, ut ſe periculis ipſis objiceret.* Anteà cap.1. ejuſdem perſecutionis initium his verbis conſignarat: *Cùm Severus perſecutionem adversùs Eccleſias excitaſſet, per omnes quidem ubique locorum Eccleſias illuſtria ſunt confecta martyria, præcipuè tamen Alexandriæ increbuerunt.* Quibus ex verbis liquet Baronium in Annalibus, Petavium in Chronico, alioſque viros doctos erraſſe, qui ejuſdem perſecutionis initium ſub Severi & Caracallæ Conſulatu anno nempe 202. conſignant, ejuſdem Euſebii auctoritate, qui tamen eiſdem contrarius eſt. Nam cap.1. laudato loquitur de initio perſecutionis, quod in Chronico anno 201. rectè locavit, & cap. ſequenti de ejus incremento, quod à Decennalibus proceſſit, verba habet. Ea itaque verborum Euſebii explicationem nobis aperiunt; ſed de ea perſecutione plura in Faſtorum Rationario.

V. *Quibus annis cæteræ perſecutiones excitatæ.*

Poſtea Maximinus Thrax, Decius, Gallus & Voluſianus ab ipſo eorũ in Imperium ingreſſu Eccleſiã perſecuti ſunt; Valerianus vero & Gallienus anno 257. uti rectè cõmuniter ſtatuitur, licet verâ rei hujus ratione ignorata, quod nempe is annus utriuſque Quinquẽnalibus addictus eſſet. Idem tamen dici non poteſt de perſecutione ab Aureliano excitata, cujus initium malè ab omnibus communiter conſignatum; ut videre eſt cap. ultimo hujus diſſertationis, ubi Quinquennalium Aureliani, aliarumque probationum ope, eam anno 274. decretam demonſtramus. Erratum denique communiter fuerat in perſecutionis Diocletianæ initio conſignando, licet Valeſius in Notis ad lib.8.

ac cap. 1. Euſebii eam anno 303. incepiſſe, ſolidis argumentis oſtendiſſet.* Res tamen poſt librum Lactantii de mortibus perſecutorum in lucem emiſſum, in quo non tantùm annus, ſed & dies hactenus ignoratus, quo Edictum emanavit, memoratur, ac poſt noſtram de Decennalium & Vicennalium cum Eccleſiæ perſecutionibus connexione obſervationem, in dubium vocari minimè debet; eo enim anno Diocletianus & Maximianus Vicennalia edidêre. Denique Galerium Maximinum anno 311. ſenſit Eccleſia perſecutorem, ut aliàs ex eodem Lactantio, & Euſebio oſtendam: is autem annus ejuſdem Imperatoris Quinquennalibus dicatus erat. Cujus ſævitiam Licinius Imperator anno 319. ut Euſebius in Chronico tradit, imitatus eſt. Erat is annus à Decennalibus ejus anno 315. habitis quintus. Ex quo colligitur Quindecennalia tunc eum edidiſſe, eaque occaſione de præcedentium tyrannorum more Chriſtianos vexaſſe. Ex quibus omnibus manifeſtum fit, perſecutiones Eccleſiæ cum votis Quindecennalibus, aliiſque id genus vel nuncupatis, vel ſolutis, ſeu cùm initio, aut cum quinto, decimo, & ſimilibus Imperii annis connexionem habuiſſe, & ad eorum initium, progreſſumque rectè ſtatuendum, Decennaliorum doctrinam non parum juvare.

VI. *Apologia annis quibus ea ſolemnia celebrata à Chriſtianis edita.*

Sed libelli Apologetici in Chriſtianorum favorem à viris pietate & doctrinâ præſtantibus, Imperatoribus oblati, non minorem cum iiſdem ſolemniis, quàm Eccleſiæ perſecutiones connexionem habent: quos cùm non certo & determinato tempore iiſdem Imperatoribus porrigi ſolitos fuiſſe viri docti non obſervaſſent, in annis, quibus ii conſcripti oblatique, conſignandis errare proclive fuit. Pro hujus rei intelligentia ſupponendum in Quinquennalibus, Decennalibus, aliiſque hujuſmodi feſtivitatibus, leviorum criminum reos ex ſolemni more vinculis ſolvi conſueſſe. Quam in rem extat egregius locus Euſebii lib. 8. in Appendice de Martyribus Paleſtinæ cap. 2. ubi poſtquam dixit Judicem S. Romanum qui diu in carcere manſerat, decimo quinto Kalendas Decembris anni primi perſecutionis Diocletiani, Chriſti nempe 303. martyrio affeciſſe, quòd duodecimo Kalendas ejuſdem menſis Diocletiani Vicennalia celebranda eſſent, ait: *Tandem cùm Imperatoris Vicennalia jam adeſſent, & ex ſolemni more univerſis qui in cuſtodia tenebantur, Indulgentia publicè per præconem annuntiata eſſet, ſolus ad quatuor uſque puncta diſtentos habens pedes; in ipſo jacens nervo, fractis laqueo faucibus, martyrio ſicut optaverat exornatus eſt.* Vicennalia enim Diocletianus & Maximianus duodecimo Kalendas ejuſdem menſis, uti docet Lactantius lib. de mortibus perſecutorum cap. 17. celebrarunt. Quamobrem S. Martyris mors

mors præcipitatâ, ne Indulgentiâ in hujuſmodi feſtivitatibus concedi ſolitâ potiretur, mortemque evaderet. Videndus titulus 38. *de Indulgentiis criminum in lib. 9. codicis Theodoſiani.* Græci hanc Indulgentiam δωρεὰν, ſeu munus, vocant, ut in præfato Euſebii loco in græco legitur; Gloſſæ verò veteres θεία δωρεά, id eſt, *divina Indulgentia:* cujus cùm apud Caſſiodorum in fine libri undecimi à Præfecto Prætorii emittendæ ſolitæ formula extet, hîc ad majorem rei claritatem attexenda.

*Quamvis nomen ipſum Iudicis dicatur eſſe Iuſtitiæ, & totius anni orbitam æquitatis jubeamur ambulare veſtigiis; his tamen diebus in domicilium Pietatis jure deflectimus: ut ad Redemptorem omnium remiſſionis itinere pervenire poſſimus. Ex hac enim virtute ſuaviſſimos fructus legimus, & remittendo aliis nobis parcimus. Nam qui periculosè juſti ſumus, ſub ſecuritate ſemper ignoſcimus. Quapropter pœnas abdicamus, tormenta damnamus, & tunc verè Iudices ſumus. Macte Indulgentia, quæ ſolvis & Præſul es. Tu Patrona humani generis. Tu afflictis rebus medica ſingularis. Quis tuo non egeat munere, cùm ſit peccare commune? ab univerſis neceſſariò peteris: quando ſub te ſpes vitæ ſumitur, quæ ſub juſtitia non habetur. Nam dum tribus aliis ſororibus cæleſti gratia perfruaris, & amabili amplexatione nectamini, omnes tibi (quamvis & ipſæ virtutes ſint) honorabiliter cedunt, quando te humano generi ſalutiferam eſſe cognoſcunt. Sed quid tantùm de terrena converſatione dicamus? pietas eſt quæ regit & Cælos. O ſi tecum liceret longis temporibus habitare, totus excluderetur reatus, & parcendo fieret, ut Parcæ tollerentur. Sed providentiſſimè tanta res ſacris ſolùm temporibus videretur eſſe conceſſa, ut gratius mundus acciperet, unde pro rerum novitate gauderet. Quapropter abſtine noxiam lictor ſecurim, cui licet impune facere, quod in aliis cognoſceris vindicare. Ama pauliſper ferrum ſplendidum, non cruentum. Catenas tuas lacrimis madidas felicior rubigo ſuſcipiat. Illud potius reconde, quod ſolebas includere. Auditoria feralium vocum meliore ſorte muteſcant. Sit revera nomen cuſtodis ſine mortibus alienis. Quid ſemper inferis laboras? aliquando & ſuperis milita &c. Ad te Clauſtrorum Magiſtrum verba revocemus. Patere pœnale ſecretarium tuum innocenter eſſe ſecretum. Torqueris quidem quod nullus affligitur. A communibus gaudiis mœſtus exciperis, dum tibi ſoli non parcitur venia generali, lividæ invidiâ comparandus. Suſtine de omnium ſecuritate jacturam, qui habuiſti de multorum afflictione lætitiam. Sed ut tuos quoque gemitus conſolemur, illos tibi tantummodò vendica, quos lex pietatis gratiâ non relaxat, ne cùm truculentis parceret, aſperrima facinora levigaret. Solvamus ergo cuncta Secularibus actibus*

VII. *Formula Indulgentiæ in Decennalibus concedi ſolita.*

*actibus implicati. Patitur omnis homo periculoſos nexus, quos feſtinet evadere.* Clauſtra reos dimittant, nos vincula improbæ cogitationis *abſolvant.* Paſchalem tantùm criminum Indulgentiam à Conſtantinopolitanis Imperatoribus Gothorum Reges, qui in Italia imperarunt, accepiſſe, ad eamque rem hanc formulam compoſitam fuiſſe, cenſent viri aliqui doctiſſimi; ſed eoſdem Principes Decennalia & id genus feſta, quod hactenus ignoratum, edidiſſe, ideoque & in iiſdem criminum Indulgentiam conceſſiſſe, infra videbitur.

VIII. *Quadratus & Ariſtides Hadriano Decennalia edenti Apologias offerunt.*

Chriſtiani igitur reorum inſtar eâ Indulgentiâ frui conantes, libros Apologeticos conſcribebant, & Imperatoribus, annis quibus Decennalia, & id genus feſta celebrabant, porrigebant. Primi, quos hujuſmodi Apologias ſcripſiſſe legimus, fuère Quadratus diſcipulus Apoſtolorum, & Ariſtides Chriſtianus Philoſophus, de quibus hæc Euſebius in Chronico, anno Abrahami 2142. qui in anno Chriſti 125. menſe Septembri incipit: *Quadratus Diſcipulus Apoſtolorum, & Ariſtides Athenienſis noſter Philoſophus libros pro Chriſtiana Religione Hadriano dedere compoſitos. Et Serenus Grannius Legatus vir apprimè nobilis literas ad Imperatorem miſit, iniquum eſſe dicens clamoribus vulgi innocentium hominum ſanguinem concedi; & ſine ullo crimine, nominis tantùm & ſectæ reos fieri. Quibus commotus Hadrianus Minutio Fundano Proconſuli Aſiæ ſcribit; non ſine objectu criminum Chriſtianos eſſe condemnandos.* Hadrianus, ut in Rationario Conſulatuum Cæſareorum oſtendimus, anno 126. decennalia edidit. Quare rectè Euſebius eodem anno hanc rem recitat; perperam autem Petavius in Chronico eamdem anno 124. conſignat deceptus Editione Euſebiana Pontaci, in qua anno Abrahami 2141. de hujuſmodi libris Apologeticis agitur. Unde & Quinquennalium ope, Scaligeri Editionem Pontacenæ hoc in loco præferendam eſſe intelligimus.

IX. *Apologia divi Juſtini.*

Poſt Quadratum & Ariſtidem, quorum libri Apologetici temporum injuriâ periêre, ſanctus Juſtinus Martyr Apologias duas, quæ ad nos uſque pervenerunt, in eandem rem conſcripſit: ex quibus, quæ in ejus operibus ſecunda dicitur, primò præſentata fuit, ideoque & prima, ut eam Euſebius lib. 4. cap. 12. & alibi vocat, à nobis appellabitur. At magna difficultas, quibus temporibus, quibuſve Imperatoribus prædictæ Apologiæ oblatæ fuerint: Baronius enim anno Chriſti 150. Papebrocius in Commentario ad vitam S. Juſtini die 13. Aprilis anno decimo tertio Antonini Pii ſcriptam eſſe exiſtimant. Sed his longè probabilius Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis pag. 298. & Petavius in Animadverſionibus Epiphanianis hæreſi 46. ſub initium Antonini Juſtinum primam Apologiam edidiſſe ſcribunt.

Quod

Quod vel ſolus illius Apologiæ titulus evincit. Refert illum Euſebius lib. 4 cap. 12. & in eodem Apologetico legitur: *Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Cæſari Auguſto, & Veriſſimo* (Marco ſcilicet) *filio Philoſopho, & Lucio Philoſophi quidem Cæſaris naturali filio, Pii autem adoptivo, doctrinæ amatori: Senatui quoque & populo Romano &c.* anno Chriſti 139. Marcus ab Antonino Pio Cæſar, anno verò 147. Imperii Collega nuncupatus fuit. Quare cum neuter titulus in eadem Periocha memoretur, apparet eam Apologiam ante eos Honores Marco conceſſos conſcriptam fuiſſe, ideoque anno 138. aut initio ſequentis. Prorſus enim incredibile Juſtinum, qui tam Marco quàm Lucio alios titulos, Cæſareæ dignitati & Imperio Proconſulari longè inferiores, attribuit, hos prætermiſiſſe. Unde Euſebius in Chronico ad annum Abrahami 2156. qui in anno Chriſti 139. incipit, ſcribit: *Juſtinus Philoſophus librum pro noſtra Religione conſcriptum Antonino reddidit.* Ita habet editio Pontacenà, licet in Scaligeriana uno anno tardiùs hæc conſignentur. Initio itaque Imperii Antonini hæc Apologia ſcripta. Quoad ſecundam Baronius anno 164. qui ſecundùm rectam Chronologiam 162. eſt, eam ſcriptam docet. Tardiùs ac circa annum 170. Papebrocius. Exiſtimo tamen eam vel anno 149. vel anno 163. oblatam fuiſſe; Euſebius enim in Chronico anno Abrahami 2166. qui in anno Chriſti 149. inchoatur, ait: *Creſcens Cynicus agnoſcitur, qui Juſtino noſtri dogmatis philoſopho, quia ſe guloſum & prævaricatorem Philoſophiæ coarguebat perſecutionem ſuſcitavit, in qua ille glorioſè pro Chriſto ſanguinem fudit.* In eum annum Decennalia Imperii Cæſarei Marci incidebant: qua occaſione Juſtinus eam Apologiam edidit, quod ſupponit ibidem Euſebius, qui cùm prioris meminerit, non videtur poſteriorem prætermiſiſſe. Eam autem Marco dedicavit, ut tradit idem Euſebius in lib. 4. hiſt. cap. 18. verum eſt Valeſium in Notis Euſebianis ſcribere illam non Marco Aurelio, ſed Antonino Pio dicatam, Euſebiumque hac in re hallucinatum fuiſſe; ſed cùm argumenta, quæ profert, eam quidem Antonino imperante editam probent, neutiquam verò Marco Aurelio Imperii Collegæ, ob idque Imperatoris nomine exornato, nuncupatam non fuiſſe, ſua fides Euſebio ſtat, ſi dicamus Antonino Pio imperante Orationem illam conſcriptam, ſed Marco Imperii Collegæ dedicatam. Qua de re plura alibi, ſufficiat hic obſervare eam, vel Decennalibus Imperii Cæſarei Marci, vel quintis ejuſdem Imperii Cæſarei Quinquennalibus, anno nempe Chriſti 163. quo jam Antoninus Pius obierat, porrectam fuiſſe; Auctor enim Chronici Alexandrini eo anno vexatos Chriſtianos fuiſſe docet, annoque 165.

Orphiti & Pudentis Conſulatu notato ſcribit: *Iuſtinus Philoſophus noſtrarum partium, cum alterum pro noſtra ſententia decretis volumen Marco Aurelio & Antonino Vero Auguſtis porrexiſſet, non longo poſt tempore cœleſti martyrii laurea à Creſcente delatus, exornatur.* Quibus indicat hoc quidem anno Juſtinum Martyrio coronatum, ſed antea anno nempe 163. ſecundam Apologiam edidiſſe. Unde ſubjungit ſtatim idem Auctor: *Quin & Melito in Aſia Sardicenſium Epiſcopus iiſdem Imperatoribus Apologeticum dedicavit, aliique minime pauci.* Licet poſtea anno 169. uti mox videbimus, Melitonis Apologiam eodem anno porrectam fuiſſe rectè tradat. Sed de his aliàs pluribus. Incertum enim an Juſtinus ſub Antonino, vel ſub Marco Martyrium paſſus fuerit.

X. *Apologia Athenagoræ & Melitonis quando ſcripta.* Athenagoras Athenienſis Philoſophus Chriſtianus legationem pro Religione ſuſcepit, Apologiamque pro Chriſtianis ad Imperatorem Marcum Aurelium Antoninum, ejuſque fratrem adoptivum Imperiique Conſortem Lucium; non, ut plerique ſentiunt, filium ejus Commodum reddidit. Quare ea Apologia ante finem anni 169. quo Lucius deceſſit, & poſt annum 165. quo Peregrinus Philoſophus in ardentem pyram ſe dedit præcipitem in Ludis Olympicis, ſcripta, ideoque anno 166. quo uterque Imperator Auguſtei Imperii Quinquennalia edidit, ac de Parthis triumphavit. Qua de cauſa ipſo penè ejus exordio ait Athenagoras, tunc univerſum terrarum orbem in altiſſima pace fuiſſe. Ex quibus patet eam legationem perperam à Baronio in annum 179. & à Petavio in annum 177. conjectam fuiſſe. Poſt Athenagoram Melito, Sardienſis Epiſcopus pro Chriſtianis ſæva perſecutione exagitatis Marco Apologeticum obtulit. Rem geſtam exiſtimat Baronius anno 172. qui ſecundùm rectam Chronologiam 170. eſt, quo porrectum fuiſſe Petavius in Chronico exiſtimat; ſed falli eos, rectéque Auctorem Chronici Alexandrini id anno 169. factum, Tricennalia Imperii Cæſarei Marci eo anno celebrata evineunt, oſtenduntque Euſebium in Chronico, qui id conſignat anno Abrahami 2186. qui incipit in anno Chriſti 169. intelligendum eſſe de priori ejuſdem anni Abrahamitici parte, quæ à Septembri anni 169. incipit, & initio Januarii ſequentis deſinit. Hæc itaque eo anno in Chronico Alexandrino leguntur: *Melito Aſiaticus Sardicenſium Pontifex & Apollinaris Hyerapoleos Antiſtes, & compures noſtræ profeſſionis alii, Apologeticos Marco Aurelio Antonino obtulêre.* Valeſius in Notis ad Euſebium lib. 5. in Proœmio ait malè in Chronico Euſebii ſcribi Melitonis Apologeticum Marco eſſe oblatum anno ejus Imperii decimo, quod in fragmento ejuſdem Apologetici ab Euſebio lib. 4. cap. 26. relato,

relato, idem Meliro dicat Marcum ex omnium voto ſucceſſorio jure obtinuiſſe Imperium, obtenturumque *deinceps cum filio ſuo.* Jam enim, inquit, Commodus à Patre adſcitus fuerat in conſortium Regni, quod ſub finem Imperii Marci contigiſſe conſtat. At non advertit Valeſius Commodum Marci filium jam ab anno 166. Cæſarem nuncupatum fuiſſe, ideoque ad Imperium Paternum deſtinatum. Fallitur præterea in numerandis Euſebii Chronici annis; ii enim non ab annis Chriſti vel Imperatorum, ſed ab annis Abrahami deducendi, ut aliàs oſtendam.

XI. *Apollonius Martyr nullam Apologiam ſcripſit.*

Res ei meliùs in Notis ad librum quintum Euſebii cap. 21. ſucceſſit, quando ſcripſit Apollonium Senatorem Romanum, de quo Baronius anno 189. numero primo, coram Judicibus pro fidei ſuæ defenſione diſertiſſimè peroraſſe quidem, ſed nullum Apologeticum conſcripſiſſe, licet Divus Hieronymus ex Euſebii loco malè intellecto Apollonium inter Scriptores Eccleſiaſticos numerarit, Baroniuſque duos Apollonios diſtinxerit, alterum Martyrem ſub Commodo, alterum ſcriptorem Eccleſiaſticum. Euſebius enim loco laudato tantùm habet: *Martyr Deo acceptiſſimus, cum Iudex multis eum precibus obſecraſſet, petiſſetque ab illo, uti coram Senatu rationem fidei ſuæ redderet, elegantiſſima oratione pro defenſione fidei ſuæ coram omnibus pronunciata, capitali ſupplicio à Senatu damnatus eſt.* Quare de eo hîc ſermo eſſe non poteſt.

XII. *Apologia à Tertulliano, Minutio Felice & Arnobio ſcripta.*

Tertullianus Apologeticum librum ſcripſit anno 198. quo Severus Quinquennalia edidit, Româque diſceſſit; quam ob cauſam ad Magiſtratus Romanos illum direxit. Nam licet nullum adhuc ab eodem Imperatore adversùs Chriſtianos Edictum promulgatum fuiſſet, ut liquet ex eodem Apologetico, capite quinto, Plautianus tamen, cujus authoritate Romæ omnia fiebant, Chriſtianos vexare incipiebat: quæ vexatio hujus Apologiæ cauſa. Minutii Felicis Apologia tempore quidem incerto ſcripta, at ſine dubio in aliqua ex hujuſmodi feſtivitatibus, vel ſub eodem Severo, vel ſub Marco Aurelio. Denique Arnobius libros ſeptem adversùs gentes, quibus à nonnullis aliàs, tanquàm octavus ſubjiciebatur ejuſdem Minutii dialogus, inſcriptus octavus, edidit anno urbis conditæ milleſimo quinquageſimo, ut ex ejus libro ſecundo diſcimus, anno nempe Chriſti 297. quo Galerius Maximianus Cæſar Quinquennalia celebravit. Ex quibus omnibus manifeſtum fit in Decennalibus, & id genus feſtis duo inter ſe contraria facta fuiſſe; perſecutiones ſcilicet adversùs Chriſtianos decretas, & eiſdem indulgentiam, ut vocabant, conceſſam, vel ſaltem ab illis petitam, idque uſque ad Conſtantini Magni tempora, de cujus

Decennalibus Euſebius in ejus vita lib.1.cap.48. ait: *dum in hoc ſtatu eſſet, decimus Imperii ejus annus evolutus eſt. Cujus rei causâ feſtis diebus per univerſum orbem Romanum celebratis, preces cum gratiarum actione, tanquam puras victimas, ignis & nidoris expertis, Deo omnium Regi obtulit*, celebrata ea Decennalia, ut infra videbimus, anno 316. in iiſque primùm vetus mos Imperatorum gentilium Diis ſacrificia immolandi abolitus. Antea enim, ut Pollio in duobus Gallienis cap. 8. de Decennalibus Gallieni Auguſti loquens, celebrabantur hecatumbæ, quod ſacrificii genus, in quo centum hoſtiæ ad aram mactabantur; & ſuperſtitioſus Idolorum cultus tùm maximè exercebatur. Sed pace Eccleſiæ per eumdem Conſtantinum redditâ, aliter ſe res habuit, iiſque in ſolemniis in favorem Religionis Chriſtianæ, quod antea in Paganiſmi gratiam, actum; iis nempe annis, quibus ea celebrabantur, templa vero Deo conſtructa, & ab Epiſcopis in eum finem coactis, dedicata: Emiſſa præterea Edicta ad abolendum paulatim Paganiſmum, ſacrificia, Deorum templa, & ad Religionem Chriſtianam amplificandam ac propagandam.

XIII. *Templa à Chriſtianis conſtructa & dedicata in Decennalibus.*

Audiendus Euſebius, qui eo tempore vivebat. Is narrato ultimo hoſtium Chriſtianæ Religionis exitio, libro X. hiſtoriæ, capite tertio ait: *Poſt hæc votivum nobis ac deſideratum ſpectaculum præbebatur, dedicationum ſcilicet feſtivitas per ſingulas urbes, & Oratoriorum recens ſtructorum conſecrationes: ad hæc Epiſcoporum Conventus: peregrinorum ab externis & procul diſſitis regionibus concurſus.* Tum innuit non tantùm Epiſcopos ad feſtivitates illas conveniſſe, ſed & panegyricas Orationes habuiſſe; uti in urbe Tyri, in qua vir quidam Tyrius ad Paulinum urbis Epiſcopum converſus orationem habuit, (quam capite ſequenti integram refert,) in dedicatione Eccleſiæ, ejuſdem Epiſcopi cura conſtructæ, *præſentibus, ut in Eccleſiæ conventu, pluribus paſtoribus*, qui nempe ad illius templi dedicationem convenerant. Quam quidem, vel in Licinii, qui Chriſtianis tunc favebat, Decennalibus anno 315. actis, vel in Conſtantini Decennalibus anno ſequenti peractis factam fuiſſe, mos, qui antea apud Gentiles, & poſtea apud Chriſtianos viguit, oſtendit. Præterquam quòd cùm templum illud, *omnium quæ in Phœnice* erant, *longè pulcherrimum* eſſet, ut docet ibidem Euſebius, non niſi per aliquot annorum ſpatium conſtructum. Hujuſmodi tamen Encænia tardiùs ab Auctore Chronici Alexandrini conſignata; is enim *Indict. VII. Conſtantini XIV. Conſtantino Auguſto VI. & Licinio Coſſ.* anno nempe 319. quo Conſtantinus V. (quem is auctor VI. vocat) & Licinius Cæſar Conſules fuerunt, ſcribit: *Cæleſti Chriſti Servatoris lumine per Orbem univer-*

*ſum*

*ſum in omnes Eccleſias dilato, & templorum per tyrannos antea dejectorum, ubique à fundamentis in immenſam altitudinem elatorum, non ſolùm Encænia celebrata ſunt, ſed & Imperatores etiam pro Chriſtianis Edicta perpetua promulgarunt.* Quæ ad annum 315. quo Conſtantinus & Licinius Auguſti quartum Conſulatum geſsêre, pertinere nemo non videt. Tùm Conſtantinus anno 325. Vicennalia Nicomediæ celebravit, quæ ubi ejuſdem Chronici Auctor recitavit, ait: Καὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐπιτάγματα ἀφεῖλεν τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς αὐτῆς εἰκοσαετηρίδος, καὶ ταῖς καθόλου ἐκκλησίαις πολλὰ ἐδωρήσατο, id eſt, *eodem anno ejuſdem Vicennalium Artificum & Collatorum* (hoc eſt, Provincialium qui tributa conferebant) *onera ſuſtulit. Eccleſiis multa ubique contulit.* Vides ut Eccleſia, quæ in hujuſmodi ſolemniis ab Imperatoribus Ethnicis opprimebatur, in iiſdem poſtea à Chriſtianis Principibus exaltata ac locupletata fuerit. Subjungit enim idem Chronicon Alexandrinum: *Eodem anno Conſtantinus Imperator totius Imperii Romani ſolus omnia ubique Idola dejecit, & pecunias omnes, omneſque opes illis detractas ad Eccleſias Chriſti ornandas & Chriſtianos tranſtulit. Quapropter & templa ſive Dominica ad paganorum converſionem paſſim & Chriſti Dei Servatoris noſtri cultum excitavit.* Dein anno 335. idem Imperator Tricennalia celebravit, Epiſcopoſque, qui Tyri congregati erant, hortatus eſt, ut omnes quamprimùm Hieroſolymam convenirent ad Baſilicam ſanctæ Crucis à ſe conſtructam dedicandam. Qua de re audiendus Euſebius lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 40. *Tempus deinceps Tricennalium ſuorum opportuniſſimum eſſe exiſtimavit, quô ſummo omnium Regi gratias ageret. Et ipſe quidem optimum factu eſſe, judicabat, ſi ejus Martyrii, quod ſingulari ſtudio, ac magnificentia Hieroſolymis conſtruxerat, dedicationem celebraret.*

Sub Conſtantio Conſtantini magni filio idem obſervatum; anno enim Chriſti 341. *anno quinto poſt obitum Conſtantini patris Auguſtorum*, inquit Socrates lib. 2. cap. 8. Concilium Antiochenum congregatum ad dedicandam Eccleſiam, quam Conſtantinus conſtruxerat. Hæc genuina illius Synodi occaſio, ut oſtendit Emanuel à Schelſtrate lib. de Concilio Antiocheno diſſertat. 1. cap. 4. non tantùm ex Socrate & Auctore Anonymo, ſed & ex D. Athanaſio. Quare hallucinati ſunt Baronius, aliique viri docti, qui eam Synodum Antiochiæ habitam ſcripſêre, ut fides & diſciplina Eccleſiæ reſtitueretur, & Athanaſius Synodali ſententiâ throno ejiceretur, non animadvertentes hujuſmodi Encæniorum occaſione Concilia celebrata fuiſſe, non verò Encænia occaſione Concilii facta. Illud itaque ſedulò obſervandum Antiſtites ad Eccleſiarum Encænia celebranda de more

XIV. *Eccleſia Antiochena in Quinquennalibus Cōſtantii dedicata.*

per hæc tempora conveniſſe, prætereaque annos Quinquennalibus & id genus feſtis addictos, uti quondam Ethnici præſtiterant, in eandem rem electos fuiſſe. Cujus rei in Conſulatuum Cæſareorum Rationario tot exempla adduxi, ut id in dubium revocari non poſſit.

XV. *Reliquiarũ tranſlatio in Decennalibus fieri ſolita.*

Sed quia antiquitùs ſine Sanctorum Martyrum Reliquiis nullæ prorsùs dedicabantur Baſilicæ, ut doctè oſtendit Petavius libro 14. Theologic. dog. de Incarnatione cap. 12. eæ non tantùm in Decennalibus & id genus feſtis extructæ dedicatæque, ſed & Sanctorum Reliquiæ, tanquam victimæ triumphales, iiſdem in ſolemnibus de more tranſlatæ: quæ cauſa forſan fuerit ſcriptoribus gentilibus acriùs in earum cultum invehendi, veluti Eunapio in vita Ædeſii, & Libanio Sophiſtis celeberrimis. Hujus rei non pauca in faſtis digerendis exempla protuli, quibus & iſtud addendum. Anno Chriſti 406. Arcadius Imperator quinta Quinquennalia Imperii vivente Patre initi, edidit. Quo anno hæc habet Chronicon Alexandrinum: *Eodem anno delatæ ſunt Reliquiæ S. Samuelis Conſtantinopolim per gradus, ſcalaſque Chalcedonenſes menſe Artemiſio XIV. Kalendas Iunias, pompam ducentibus Arcadio Auguſto, & Anthemio præfecto Prætorio, Conſulibus, item & Æmiliano præfecto urbi, & univerſo Senatu.* Quâ pompâ tranſlationes hæ fierent, magis explicat Hieronymus contra Vigilantium, qui hunc cultum, ſacrilegium, uti recentiores Hagiomagi, reputabat: *Ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum Baſilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas Reliquias Andreæ, Lucæ* (legendum *Conſtantius*, teſtè ipſomet Hieronymo in Chronico, ubi de hac tranſlatione agit anno 357. quo idem Conſtantius Cæſarei Imperii ſeptima Quinquennalia edidit,) *& Timothei* (facta ea tranſlatio anno 356. qui viceſimus erat Auguſtei ejus Imperii) *tranſtulit Conſtantinopolim: apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantii illorum ſe ſentire præſentiam confitentur? Sacrilegus & nunc dicendus eſt Auguſtus Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore de Iudæa tranſtulit in Thraciam? omnes Epiſcopi non ſolum ſacrilegi, ſed & fatui judicandi, qui rem viliſſimam, & cineres diſſolutos in Serico & vaſe aureo portaverunt? Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis Reliquiis, & tanta lætitiâ, quaſi præſentem, viventemque Prophetam cernerent, ſuſceperunt: ut de Paleſtina uſque ad Chalcedonem, jungerentur populorum examina, & Chriſti laudem una voce reſonarent.*

XVI. *Oſſa Principum aliquã-*

Illuſtre profectò argumentum, adhuc non obſervatum, ad convincendos noſtri temporis hæreticos, qui omnem Reliquiis venerationem denegant, licet prioribus Eccleſiæ ſæculis eæ non tantùm tolerentur,

colerentur, ſed & ſi transferri contingeret, triumphali pompa, anniſque ſolùm lætitiæ publicæ, rebuſque majoris momenti dedicatis, veherentur. Non diſpar aliquando honor Principum Offibus habitus; docet enim Theophanes Macedonium, qui Conſtantinopolitanam Sedem invaſerat, cùm Conſtantini M. Corpus è SS. Apoſtolorum æde, ruinam ejus cauſatus, ad S. Acacii templum transferri vellet, id eum præſtitiſſe anno Chriſti 360. qui, ut videre eſt in noſtro Rationario, Quinquennalibus Juliani adhuc Cæſaris dicatus erat. Sic Idatius in Faſtis ſub Merobaudis, & Saturnini Conſulatu, anno ſcilicet 383. Theodoſii Magni Quinquennalibus deſtinato, ſcribit: *& ipſo anno ingreſſum eſt Conſtantinopolim Corpus Conſtantiæ, filiæ Auguſti Conſtantini, die II. Idus Septemb.* Sed cùm anno tantùm ſequenti Quinquennalia Theodoſius celebrarit, incertum an in ea tranſlatione, ſimilibuſve, hujuſmodi ſolemnium ratio habita fuerit. Porro obiter advertendum Conſtantiam hanc Gratiani uxorem, & Conſtantii, non verò Conſtantini filiam fuiſſe, ut docet Ammianus lib. XXI. cap. XV.

*do in his ſolemniis tranſlata.*

XVII. *Anni quibus Decennalia celebrata, feſtivi.*

Cæterum non ago hîc de Edictis, vel in Religionis Chriſtianæ favorem, vel ad abolendum paulatim paganiſmum emanatis, quia cùm eorum pleraque adhuc in Codice Theodoſiano extent, opportuniùs de iiſdem cap. ſequenti tractabitur. Hoc tantùm addam, annos, quibus Decennalia, aliaque hujuſmodi ſolemnia celebrabantur, fuiſſe ab initio ad finem publicæ lætitiæ, iiſque quæ cum pompa & apparatu fieri ſolent, dedicatos, ac uno verbo totos triumphales; apud Ethnicos quidem ante Conſtantinum M. poſt illum verò apud Chriſtianos, qui non tantùm Decennalia & id genus feſta, ſed & quæcumque ab illis in iiſdem ſolemniis fieri mos erat, ſublatis ſuperſtitionibus, retinuerunt.

## CAPUT QUARTUM.

### *Decennalium beneficiò Codex Theodoſianus illuſtratus.*

I. *In Decennalibus curata quæ ad Religionem ſpectant.*

POſtquam Imperatores Chriſtiani habenas Imperii Romani regere cœperunt, quæ ad Religionis Chriſtianæ, & Reipublicæ decus ac ſplendorem, propriæque famæ immortalitatem maximè facere videbantur, Imperii initiò, ac in Quinquennalibus, Decennalibus, & id genus feſtis, ab iis præſertim curata fuiſſe ex Codicis Theodoſiani,

doſiani, veterumque monumentorum lectione eruere facile fuit, poſt obſervatum Ethnicorum Imperatorum more, qui in iiſdem ſolemniis falſorum Deorum cultum promoverant, templa, thermas, pontes, porticus, aquæductus, aliaque opera publica conſtruxerant; quod licet ex Antiquis nec ex recentioribus Scriptoribus nos docuerit, id tamen, cùm animadverterem anno quinto, aut decimo Imperii, ſive ineuntis, ſive exacti, ea opera ut plurimùm facta, collegi. Et quidem quoad Religionem ſpectat, Eccleſiarum dedicationem, ac Reliquiarum tranſlationem, iis annis quibus ex feſtivitates peragebantur, fieri ſolitas fuiſſe, ſuperiori capite jam oſtendi. Conſtantinus Magnus anno 325. quo Nicomediæ Vicennalia edidit, variis modis Eccleſiæ bono conſuluit, ut ibidem etiam demonſtratum. Anno ſequenti, quo Vicennalia Romæ celebravit, inter alia multa, in Hæreticos, & Schiſmaticos conſtitutionem edidit, quæ extat lib. 16. Codicis Theodoſiani Titulo 5. *de Hæreticis*, ubi lege primâ, privilegia Catholicis Clericis conceſſa, ad Hæreticos & Schiſmaticos pertinere negat. Theodoſius Magnus anno 392. in quem Arcadii ejus filii ſecum imperantis Decennalia cadebant, cultum omnem gentilitium inhibuit, ut videre eſt eodem libro, *Titulo* 10. *de Paganis, Sacrificiis & Templis l.* 12. ubi & lex 4. quæ *de Templis occludendis, & Sacrificiis prohibendis extat*, data eſt à Conſtantio anno 353. quo Imperii Cæſarei Tricennalia Arelate celebravit. Annis etiam quibus ea feſta edebantur Judæis privilegia conceſſa, aut adempta, ut videre eſt eodem libro, Titulo 8. *de Iudæis, Cælicolis, & Samaritanis l.*2. quâ Præſidentes legi Judaicæ ab omnibus omninò muneribus civilibus, & perſonalibus immunes declarantur, quæ data eſt à Conſtantino magno anno 330. in quem ejus quinta Quinquennalia cadebant. Denique l. 16. quâ Judæi & Samaritani omni militia privantur, data eſt ab Honorio, anno 404. quo Decennalia Romæ celebravit. Illudque obſervatu dignum, quod celeberrima illa collatio inter Catholicos & Donatiſtas diù expetita, de qua Baronius in Annalibus, celebrata eſt anno 411. quo Theodoſius Junior Decennalia, Honorius Vicennalia dedit, poſtquam hic anno Superiori Marcellinum Tribunum & Notarium, ut Donatiſtas ad publicam collationem cogeret, miſiſſet. Neque alius annus opportunior viſus ad pacem Eccleſiæ procurandam, & Schiſmaticos in Eccleſiam compellendos.

II. *In Decennalibus curata quæ ad Rempublicam ſpectant.*

Reſervata etiam ut plurimùm in eoſdem annos, quæ ad Principis gloriam, Imperiique bonum magis conducere videbantur. Quam ob cauſam Indulgentia criminum, ſimileſque gratiæ annis, quibus hæc ſolemnia celebrabantur, concedi ſolitæ lib. 9. Tit. 38. *de Indulgentiis criminum*

*criminum* l. 8. Paſchalis Indulgentia, quæ quotannis ab Imperatoribus emitti ſolebat, à Valentiniano Juniore juris fit ordinarii, & in aſſiduam Judicum vertitur juriſdictionem, anno 385. in quem ejus Decennalia incidebant. Tributa etiam iiſdem annis remiſſa, vel relaxata lib. 11. Tit. 1. *de Annona & Tributis* legitur l. 23. à Theodoſio Magno anno 393. emiſſa, quâ ærariæ præſtationis adjectio citra priſcam conſuetudinem invecta tollitur. Erat autem is annus ejus Quindecennalibus dicatus Lib. 11. tit. 7. *de Exactionibus* l. 3. quâ carceris, aut tormentorum injuriâ Provinciales pro tributorum ſolutione affici à Judicibus vetantur, data eſt à Conſtantino M. anno 320. ejus Quindecennalibus dicato. Eodem lib. tit. 18. *de extraordinariis ſive ſordidis muneribus* legitur lex 18. anno 390. data à Valentiniano Juniori, cujus Quindecennalia in eum annum cadebant. Conceſſa & iiſdem annis, corporibus, Collegiis, Civitatibus, ac Provinciis privilegia. Sic lib. 6. tit. 26. *de proximis, Comitibus diſpoſitionum, cæteriſque qui in ſacris ſcriniis militant* lex 14. de Privilegiis ſcriniariorum, proximorum, & comitum diſpoſitionum data eſt ab Honorio anno 407. quo Imperii vivente Patre initi Quindecennalia celebravit. lib. 10. tit. 10. *de petitionibus & ultrò datis* l. 6. qua donationes à Conſtantino Magno Eccleſiis, aliiſque factæ confirmantur, data eſt à Conſtantio ejus filio anno 342. quo Cæſarei Imperii Vicennalia celebravit. Præterea ſplendori operum publicorum iiſdem annis conſultum. Sic Valentinianus Junior anno 390. quo Quindecennalia celebravit, leges 26. 27. & 28. quæ lib. 6. tit. 1. *de operibus publicis* leguntur, & duas ſequentes, nempe 29. & 30. Theodoſius ob eundem finem anno 393. in quem Arcadii ſecum regnantis Quindecennalia incidebant, emiſêre.

III. *Quæ de novo conſtituta in Decennalibus propoſita.*

Illud denique non prætermittendum, ea quæ de novo conſtituebantur, utpote magis memorabilia, iiſdem annis fuiſſe addicta. Codex Theodoſianus anno 438. à Theodoſio Juniore ejus conditore confirmatus eſt, uti oſtendit Gothofredus in Prolegomenis ad eundem codicem Num. 3. qui annus Tricennalibus ejuſdem Theodoſii poſt patrem imperantis dicatus erat; Cujus poſtea exemplo Juſtinianus anno 531. qui quintus Imperii ejus erat, Codicem Juſtinianeum promulgavit. In lib. 16. ejuſdem Codicis Theodoſiani tit. 2. *de Epiſcopis, Eccleſiis, & Clericis* lege 38. Honorius Imperator Africanis ſingulare privilegium concedit, ut advocati deinceps judiciis Eccleſiarum, & privilegiorum Eccleſiaſticorum defenſores ſe ſiſterent: quod quidem privilegium novum fuit, datumque anno 407.

Q quo

quo idem Honorius Quindecennalia Imperii vivente patre celebravit.

IV. *Codex Theodoſianus à Decennalibus lucem accipit.*

Ex his obſervationibus Codex Theodoſianus egregiis Notis à Jacobo Gothofredo illuſtratus, quique Imperatorum Chriſtianorum leges ab anno 312. quo Conſtantinus M. Eccleſiæ patrocinium ſuſcepit, ad annum 438. continet, magnam lucem accipere poteſt, ſi nempe annus, quo leges datæ advertatur, & num Decennalia & id genus feſta earum emittendarum cauſa & occaſio fuerint. Quod quidem idem Gothofredus ſubodoratus fuerat, licet poſtea in Commentariis ad leges præfati Codicis, quæ inde commoda elici poſſent, non animadverterit. Is enim in Chronologia ejuſdem Codicis anno 321. quo Criſpus & Conſtantinus Junior Cæſares, Conſtantini M. filii, Quinquennalia celebrarunt, ſcribit: *Donatiſtæ his Coſſ. III. Nonas Maias poſt quartum exilii annum & menſem fermè ſextum ab exilio relaxati à Conſtantino M. litteris datis ad Verinum Vicarium Africæ Kal. Maii his Coſſ. in Collat. Carthag. die 3. c. 549. apud Auguſtinum in breviculo Collat. die 3. cap. 22. p. 582. poſt Collation. lib. 1. c. 31. 33. & Ep. 152. & p. 698. factum verò id conjicere licet ob Quindecennalia Conſtantini M. & Quinquennalia liberorum ſuorum.* Quod quidem verum eſt. At non illud tantùm, ſed & Conſtitutiones variæ, eodem anno datæ, & ab eodem Gothofredo ſummatim ibidem relatæ, aliam cauſam, quod ipſe non advertit, non habuère: nempe quod Dominicum diem otio manciparit, diebuſque judiciariis exemerit, duabus Conſtitutionibus eo anno latis, quæ lib. 2. *tit.* 8. *de feriis* extant: Haruſpicinæ uſum, ſeu haruſpices conſulendi poteſtatem Romæ, & quidem de fulguris tactu, tùm ſenatui, tùm privatis fecerit, *lib.* 16. *tit.* 10. *de paganis, ſacrificiis & templis* l. 1. *de manumiſſionibus* in Eccleſia Conſtitutionem ediderit ad Oſium Epiſcopum Cordubenſem: ut videlicet *Clerici* ſoli ſine teſte ſervos manumittere poſſent, ex eaque manumiſſione directa, plenaque libertas competeret *lib.* 4. *tit.* 7. *l.* 1. *de Manumiſſ. in Eccleſ.* ob eadem etiam Quinquennalia magicas artes innoxias indulſit *lib.* 9. *tit.* 16. *de maleficis l.* 3. Eccleſiis etiam Catholicis teſtamento quidlibet cuique relinquendi poteſtatem fecit *lib.* 16. *tit.* 2. *de Epiſcopis, Eccleſiis & Clericis l.* 4. Ex quo deinceps opes Eccleſiarum proceſsère. Denique Profeſſorum, Medicorumque privilegia, immunitates & ſalaria ſancivit *lib.* 13. *tit.* 3. *de Medicis & Profeſſoribus l.* 1. Horum, inquam, omnium, Criſpi, & Conſtantini Junioris quinquennalia occaſio fuere. Cùm, uti jam diximus, annis quibus id genus ſolemnia celebrabantur, reis indulgentia concedi, privilegia Collegiis, & Urbibus ſolerent, Eccleſiáque gratiis,

gratiis, & favoribus cumulari, quod Gothofredum non obſervaſſe mirum mihi accidit.

V. *Cauſa Indulgentiæ criminum ab Honorio datæ.*

Hujus regulæ beneficio variarum legum arcana in lucem proferri, uno aut altero exemplo demonſtrabo. In lib. 9. tit. 28. *de Indulgentiis Criminum* l. 9. ab Honorio Imperatore, Stilicone, & Aureliano Coſſ. id eſt, anno Chriſti 400. data legitur, quâ exilio damnatis, aut metallis deputatis, omnibuſque omnium criminum reis Indulgentia conceditur. Hæret Gothofredus in hujus Indulgentiæ cauſa, aitque eam quibuſdam videri poſſe, quòd quartum ſæculum à Chriſto nato clauderetur, cùm Severus Sulpicius, qui hoc ipſo Conſulatu ſcribebat, annum Chriſti 400. à Chriſto nato, & paſſo ſupputet, quam conjecturam meritò rejicit, cùm annos à Chriſto computare, recentioris ſit inſtituti. Prætterquam quod non dicit Sulpicius eum annum à Chriſto nato quadringenteſimum eſſe, ſed tantùm à Chriſto paſſo ad præſentem Conſulatum fluxiſſe annos 372. à Conſulatu enim duorum Geminorum, annoque Eræ Dionyſianæ vigeſimo nono, quo ipſe paſſionem Chriſti conſignat, tot anni interjiciuntur. Quod non intelligens Gothofredus ſcribit, eum numerare debuiſſe annos 405. ſupponens nempe Chriſtum paſſum eſſe anno 33. Eræ vulgaris, quod procul à mente Sulpicii eſt. Hâc conjecturâ rejectâ addit. *Putem magis id factum, ſeu hanc Indulgentiam nunc ab Honorio tributam, ſive militiæ ergo, ad quem finem quoque ſpectat ejuſdem hoc ipſo anno lex 12. de Veteranis, lex 18. de re militari: lex 10. de deſertoribus. Vel corporum & Collegiorum cauſa quo pertinent ejuſdem l. 1. 2. 3. de his qui conditionem propriam reliquerunt. Et l. 1. utrum vi.* Ita ille. Sed hæc mera verba, data præfata Indulgentia, omneſque quas hoc anno emiſſas citat ibi Gothofredus, ob Quinquennalia Imperatoris Honorii poſt Theodoſii magni mortem imperantis. Obiit enim is anno 395. Ex his, præterea conſtitutionibus, aliiſque anno 400. datis, manifeſtum fit, Honorium Quinquennalia non anno 399. quo quintus Imperii ejus inchoatus eſt, ſed anno 400. quo is abſolutus, celebraſſe.

VI. *An Chryſargyrum quarto vel quinto anno ſolutū fuerit.*

Titulus primus libri 13. eſt *de luſtrali conlatione*, de cujus vectigalis acerbitate Veteres plura habent. Vocabatur illud alio nomine *Chryſargyrum*, quod ſingulis luſtris non tantùm à negotiatoribus, ſed etiam à meretricibus exigebatur. Scribit Gothofredus in Commentario ad legem primam de luſtrali Conlatione à Conſtantio Auguſto, anno Chriſti 357. emiſſam, quarto quoque anno vectigal illud ſolutum fuiſſe, quod Evagrius, Zozimus, & Cedrenus illud πενταετηρικὸν diſertè fuiſſe dicant. Sed cùm Conſtantinus Magnus

ejuſdem vectigalis anno 320. in quem ejus Quindecennalia incidebant, mentionem fecerit, & Veteranis ejus immunitatem dederit, prætereaque ex tribus legibus, quas Conſtantius ejus filius de ea Conlatione edidit, prima emanata fuerit ipſo IX. & Juliano Cæſare Coſſ. anno ſcilicet 357. quo Romæ Cæſarei Imperii ſeptima Quinquennalia edidit, exiſtimandum ſingulis quinquenniis, non verò quadtienniis illud ſolutum fuiſſe. Antiqui enim luſtri nomine Quinquennalia appellarunt. Sic Sidonius carmine ad Majorianum Auguſtum.

*Sic luſtro Imperii perennis acto*
*Quinquennalia faſcibus dicentur.*

Id eſt, exacto Imperii quinquennio, quinquennalia celebrabuntur. Quod quidem rectè obſervavit Scaliger lib. 5. de emend. temp. licet perperam ſcripſerit Sidonium intelligere luſtrum quinque annorum abſolutorum; non enim tantùm exacto quinquennio, ſed & eo incipiente, ea ſolemnia indiſcriminatim facta fuiſſe jam docuimus. Eumenius etiam in Panegyrico pro Auguſtodunenſibus Conſtantino Magno, anno 311. dicto cap. 13. ait: *Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O luſtrum omnibus luſtris felicius.* Et infra: *quid ergo nos convenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ luſtro. Luſtro, quô licet nulla frugum ceſſarit ubertas, feciſti tamen, ut omnia largiora videantur fuiſſe, quàm fuerint.* Themiſtius Oratione 17. quæ de Quinquennalibus Theodoſii Magni eſt: *Hoc nimirum eſt exoptatiſſimum luſtrum, quodque ſibi decennium quærit. Hic circulus ille, quem ſæpiùs inſequentis acceſſione evolvi expediat.* Ex loco Symmachi anno 387. in Rationario Cæſareorum Conſulatuum referendo conſtat Quinquennalia primùm Luſtrum vocata fuiſſe, Decennalia ſecundum Luſtrum, Quindecennalia tertium. Quare non dubito luſtralem conlationem cum hujuſmodi ſolemniis connexionem habuiſſe, & quinto quoque anno incunte ſolutam fuiſſe. Neque Zozimum, alioſque qui hoc tributum τετραετηρικὸν fuiſſe ſcripsère, aliter intellexere; cùm enim quarto tantùm anno exacto, quintoque incœpto ſolveretur, luſtralis dici potuit, & τετραετηρικὸν, ſicut Olympias, dicitur luſtrum, licet ſingulis quadrienniis celebraretur.

VII. *Oſtenditur ex Libanio Chryſargyrum ſingulis quinquenniis ſolutum fuiſſe.*

Sed Libanius, qui eo tempore vixit, quo vectigal illud maximâ acerbitate exigebatur, difficultatem dirimit in oratione contra Florentium pag. 427. cujus elegantem locum à Valeſio in Notis ad librum tertium Evagrii cap. 49. emendatum hîc adſcribam: λεγέσθω τοίνυν καὶ τὸ τ' ἄλλα πάντα νενικηκὸς, τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ ἀφόρητος φόρος, ἄργυρος, καὶ χρυσὸς φρίττειν προσιούσας ποιοῦν τὰς δεινὰς πεντετηρίδας. ὄνομα μὲν

γὰρ

γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τὸ ὄνομα τούτῳ τῷ δελέατι· οἱ δὲ ἐκείνων εἰς διάδοσιν χρωμένων, οἷς μόλις ἄρτον προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται. διαφεύγει δ' οὐδὲ ὁ νευρορράφος. ὡς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν αἴροντας, ὀμνύντας μὲν ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκειμένων, καὶ ὑλακτούντων, καὶ μόνον οὐ δακνόντων. οὗτος ὁ καιρὸς, ὦ βασιλεῦ, πλείω τὴν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἐλευθερίας τοὺς ὑπὸ τῶν γονέων πωλουμένους, οὐχ' ἵνα αὐτοῖς δέξηται τὴν τιμὴν τὸ κιβώτιον, ἀλλ' ἵνα αὐτὴν ἴδωσιν εἰς τὴν τοῦ κατεπείγοντος δεξιὰν ἐρχομένην. Quæ ſic interpretor, *Iam verò dicamus etiam malum illud, quod reliqua cuncta longè ſuperat. Id autem eſt tributum intolerabile, Chryſargyrum ſcilicet, quo fit, ut ſingula quinquennalia, quoties jam propinqua ſunt, terrorem animis injiciant. Et nomen quidem huic conlationi ſpecioſum eſt ex Mercatoribus. Sed cùm iſti mari utantur ad merces ſuas divendendas, ii quibus manus ægrè panem ſuppeditant, funditùs pereunt. Nec immunis ab hoc malo ſutor, quos quidem ego ſæpiùs vidi, ſcalpro ad cœlum ſublato, jurantes in eo ſua omnia repoſita eſſe. Nec tamen iſtud eos liberat à vexatione eorum, qui ipſis incumbunt, & qui latrant, ac tantùm non mordent. Hoc tempus Imperator, ſervorum numerum auget, ſpoliat enim libertate eos, qui à Parentibus venundantur, non ut ipſi pretium venditionis in arcam ſuam referant; ſed ut illud in manum compulſoris tranſire videant.* Ex quibus ut id obiter dicam, intelligis jure ab antiquo Auctore quæſtionum Veteris ac Novi Teſtamenti in quæſt. 75. ſcriptum, *pœnoſum aurum*, tributum illud vulgò vocatum fuiſſe; verumque eſſe quod diximus, ſingulis quinquenniis ſolutum illud fuiſſe. Neque his obſtat quod l. 56. βασιλικῶν tit. 12. habeat; οἱ δὲ τὸ τέλος τοῦτο παρέχοντες ἄδειαν ἐχέτωσαν, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καταβαλεῖν αὐτὸ εἴτε τὸ τέταρτον κατ' ἐνιαυτὸν, εἴτε ὑπὲρ τετραετίαν δίχα μέντοι ζημίας καὶ διαστροφῆς, id eſt, *qui verò tale onus agnoſcunt, in eorum arbitrio ſit id ſolvere Conſtantinopoli, vel in provincia, ſive quarto quoque anno, ſive ultra quadriennium, ſine damno & perverſitate ulla*; Nam cùm Quinquennalia & id genus feſta quinto quoque anno, eôque ſæpe incipiente ederentur, eôdem tributum illud ſolvebatur, quod hîc tantùm intendimus; ideoque aliquando quarto anno, aliquando *ultra quadriennium*, ut præfata lex oſtendit.

Denique cùm Anaſtaſius Imperator *vectigal miſerabile prorſus, Deoque inviſum, & barbaris ipſis indignum*, ut illud Evagrius lib. 3. cap. 39. appellat anno Chriſti quingenteſimo primo ejus Decennalibus dedicato aboleverit, ut in Conſulatuum Cæſareorum Rationario videre eſt, conſtat illud Quinquennalium inſtar quinto quoque anno

collectum fuiſſe, præfatamque legem non niſi hujuſmodi feſtivitatum beneficio recte intelligi poſſe.

VIII. *Variæ leges Decennaliũ ope explicatæ.*

Horum etiam ſolemnium ope cauſam intelligimus cur Honorius in ſeptimo ſuo Conſulatu anno Chriſti 407. geſto, Legem ſextam dederit, quæ extat lib. 11. tit. 12. *de immunitate conceſſa*, quâ definit nullam immunitatem valere, niſi Palatini Sacrarum Largitionum prius hujuſcemodi preces quibus immunitas petitur, inſtruxerint. Eo enim anno Honorius Quindecennalia Imperii cum patre initi celebravit, comperitque tot immunitates iis in feſtivitatibus à Principe poſtulatas fuiſſe, ut ei facilè obrepere potuerit, quam etiam ob cauſam data lex unica, quæ extat eodem libro, titulo 13. *Si per obreptionem fuerint impetrata*; Valentinianus enim Junior Merobaude II. & Saturnino Coſſ. id eſt, anno Chriſti 383. in quem Theodoſii Magni Quinquennalia competebant, ob eamdem rationem Conſtitutionem illam emiſit. Libro duodecimo, tit. 13. *de auro Coronario*, lex quinta, quâ neminem ad conlationem auri coronarii cogi vult abſque conſuetudine Theodoſius Magnus, data eſt *Richomere, & Clearcho Coſſ. XV. Kal. Febr.* id eſt, anno Chriſti 384. Quo ſextus Imperii Theodoſii annus incœpit, ideoque ejus quinquennalium hoc, vel præcedenti anno actorum occaſione; ſed Gothofredus, qui ad hæc ſolemnia animum non advertebat, ſcribit alterutrâ occaſione oblatum aurum coronarium nunc Theodoſio Magno, vel ob filium Arcadium anno elapſo Auguſtum appellatum, vel ob victoriam aliquam de hoſtibus reportatam, fortè de Sarmatis, aut Perſis; ſed leves hæ conjecturæ. Ea etiam ex lege diſcimus inter cauſas auri coronarii principibus offerendi quinquennalia, & id genus feſta numerata fuiſſe.

IX. *Decennaliũ ope ſubſcriptiones legum emendari poſſunt.*

Juvat & Quinquennalium doctrina ad varias ejuſdem Codicis ſubſcriptiones enodandas. Lex tertia de auro coronario data eſt. *XI. Kal. Jul. Sabariæ, Valentiniano, & Valente AA. Coſſ.* Inſcriptaque ad Probum PF. P. Gothofredus dicit addendum II. Si lex hæc ad annum 368. Vel III. Si ad annum 370. referatur, cùm Probus anno 365. quo Valentinianus, & Valens primum Conſulatum geſsêre Præfectus Prætorio non eſſet. Sed cùm, eorumdem Imperatorum quintus Imperii annus, inchoaretur anno 368. non alio Conſtitutio illa emiſſa. Sic in lib. 16. tit. 2. *de Epiſcopis, Eccleſiis, & Clericis* l. 18. ad Claudium Proconſulem Africæ data eſt *XIV. Kalend. Mart. Trev. Valentiniano & Valente AA. Coſſ.* & tamen anno 365. quo uterque primùm Conſul proceſſit, Valentinianus cujus eſt ea lex, Treviris non fuit, neque Claudius Proconſul Africæ, ut rectè obſervat Gothofredus,

dus, qui hæret an hæc lex ad annum 368. ſecundo Valentiniani & Valentis Conſulatu notatum, vel ad annum 370. quo uterque tertiùm Conſul fuit. Sed non dubium quin anno 368. utriuſque Imperatoris Quinquennalibus dicato, lex hæc emiſſa fuerit; cùm ſit de privilegiis Clericorum à Conſtantio Imperatore, ultimo vitæ ſuæ tempore indultis, ſub Juliano verò abrogatis, reſtituendis. Ex his ſatis intelligitur, quis Decennalium, & id genus feſtorum, in Codicis Theodoſiani legibus enucleandis, uſus eſſe poſſit.

---

## CAPUT QUINTUM.

### *Decennalium beneficio Faſti Conſulares, & hiſtoriæ tùm Romanæ, tùm Byſantinæ Scriptores illuſtrati.*

A conjunctione cum Quinquennalibus, Decennalibus, & id genus feſtis, Faſtos Conſulares magnam lucem accipere ex eo patet, quòd animus, cujus ratio pabulum, à nudis Conſulum nominibus repellatur, memoriaque in eis addiſcendis obruatur. Noſtrarum regularum ope, non quidem omnium, ſed Cæſareorum, qui præcipui ſunt, conſulatuum cauſam & occaſionem habes. Qui faſtis Conſularibus explicandis, reſtituendiſque huc uſque operam navarunt, cum ſibi tantùm finem præfixêre, ut rectam Conſulum ordinariorum ſeriem nobis exhiberent. Conor ego rationem aſſequi cur Auguſti & Cæſares iis potius, quàm aliis annis Conſulatum ediderint: quam cùm plerumque Decennalia, aliaque hujuſmodi ſolemnia ſuggerant; iis Faſtos ſummoperè illuſtrari nemo negaverit. Verum quidem eſt in iis feſtis celebrandis non ſemper Imperatores trabeam Conſularem induiſſe; ſive eos Domitiani ſeptemdecim Conſulis ambitio immoderata ab ea dignitate ſuſcipiendâ abalienaſſet; ſive quod hoc honore ſe aliquando defraudarint, ut aliis largirentur: quas duas cauſas Auſonius in oratione de ſuo Conſulatu cap. 11. tangit, poſt Commodum tamen, præſertimque poſtquam Imperium Conſtantinopolim tranſlatum fuit, has feſtivitates Imperatores utplurimùm trabeati edidêre. Ex quo & facilè Conſulatuum ab iis ſuſceptorum ratio, quâ Faſti ab obſcuritate vindicati, peti poteſt.

*I. Rationibus quibus Conſulatus initi Faſtorum difficultates emollita.*

Decennalium etiam, & id genus feſtorum beneficiô intelligimus, quando Imperatores ad ea edenda Conſulatum non ſuſciperent, eundem ad propinquos, viroſque illuſtriores tranſtuliſſe. Severus anno

*II. Conſulatus cum Decennalibus con-*

*currentes pluris, quàm alii faſti.*

203. Septimio Getâ, & Plantiano Conſulibus, Decennalia celebravit, quorum alter, ejus frater; penes alterum verò ſumma Imperii erat. Anno 333. Conſtantius Cæſar Conſtantini M. Filius Decennalia Cæſarei Imperii edidit, Dalmatio & Xenophilo Conſulibus. Erat Dalmatius Dalmatii Cenſoris Conſtantini M. fratris filius, & triennio poſt, Cæſareâ dignitate ab eo ornatus eſt. Anaſtaſius, qui anno 491. Imperium iniit, Paulum fratrem anno 496. Faſtis nomen dare voluit; quia, ut ex Continuatore Marcellini colligimus, eo anno Quinquennalia ſua edidit. Occurrent in Faſtis percurrendis alia hujuſmodi exempla.

III. *Anaſtaſius in Conſulatus Auguſteos mutationem invexit.*

Horum etiam ope aliquam in Conſulatibus Cæſareis, imperante Anaſtaſio, mutationem factam fuiſſe ſubodoratus ſum; Is, qui, ut mox dixi, anno 491. Imperator renunciatus eſt, ſecundum Conſulatum, non anno quinto, aut ſexto Imperii, uti de more, ſed anno ſeptimo, Chriſti nempe 497. ſumpſit. Dein poſt Decennium, anno 507. rurſumque poſt alterum decennium anno 517. Conſul proceſſit, ideoque alium à recepto morem invexit. Et quidem cum multa immutaſſe narrat Suidas verbo Ἀνάστασιος: οὗτος ἐπὶ τὸ χεῖρον τραπεὶς, πᾶσαν ὁμοῦ τὴν βασιλείαν εἰς ἀριστοκρατίαν μετέστησε, id eſt, *Hic in deterius mutatus univerſum Imperium in Ariſtocratiam mutavit, omnes magiſtratus vendens &c.* Quò, ni fallor, ſpectat quod ſcribit Procopius in Hiſtoria Arcana pag. 101. ubi poſtquam dixit Juſtinianum & triginta duobus annis quibus imperabat, nullam tributorum remiſſionem feciſſe, addit: *Quid ſi per ſeptennalem, ut Anaſtaſius Imperator, illis indulſiſſet, publicorum diſſolutionem, nec ſe quidem ſatis pro rei ac temporis conditione feciſſet.* Jam antea idem Procopius Romanorum Principum morem, aliàs à nobis obſervatum, his verbis deſcripſerat, quæ ad majorem hujus operis illuſtrationem hîc recitanda: *fuit Romanis Imperatoribus mos perantiquus, ut quæ ſupereſſent æris alieni publici partes tenuiores, harum remiſſionem non ſemel, ſed iterum ac ſæpius* (in Quinquennalibus nempe, Decennalibus & id genus feſtis) *ſubditis darent, ne quia attritis fortunis nomina hæc diſſolvendo non eſſent, perpetuò his anguſtiis verſarentur, neve indebitò exagitandi vectigales anſam, Quæſtores haberent. Hic autem Princeps* (nempe Juſtinianus) *intra annos duos atque triginta nihil tale ſubjectis condonavit.* Juſtinus qui Anaſtaſium excepit, ſeptimo etiam Imperii anno Conſulatum iniit, cui cùm Juſtinianus anno 527. ſucceſſiſſet, ſeptimo etiam Imperii anno Conſulatum edidit, anno nempe Chriſti 533. quod ſi poſt primum, alterum, ac tertium decennium, eandem dignitatem non reſumpſit, id ideo fuit, quia poſt an-

num

num 541. per annos viginti ſex, in eo munere, mox mox abrogando, Baſilius Junior continuatus fuit. Per ea tempora Quinquennalia & id genus feſta, more quidem ſolito acta, ſed illud de novo inductum, ut anno Imperii ſeptimo, ac decimo ſeptimo, & ſic deinceps, eadem fierent quæ annis Quinquennalibus & id genus, feſtis dicatis fieri conſueverant. Quod cùm nemini fuerit obſervatum, juvat illud aliquod exemplis demonſtrare. Chronicon Alexandrinum anno 507. Anaſtaſii III. & Venantii Conſulatu notato ſcribit: *Hoc anno, longus murus, Anaſtaſianus appellatus, conditus eſt.* De quo muro Suidas in voce Αναςάσιος habet: *Anaſtaſius Imp. longum murum extruxit, ſexageſimo milliario ab Urbe Conſtantinopoli, protenditur autem à Mari, quod eſt ad ſeptentrionem, uſque ad mare, quod eſt ad meridiem. Et longitudo quidem ejus continet quadraginta millia, latitudo verò pedes viginti.* Eodem anno Theophanes ſcribit: *Hoc anno Imperator Anaſtaſius Daras Caſtrum Meſopotamiæ magnum atque firmum in Romanæ ac Perſicæ ditionis finibus ſitum mœnibus cinxit: & Eccleſias, horreaque reponendis frumentis, ac Ciſternas recipiendis aquis, nec non porticus in eo conſtituit, & Nuncupavit Anaſtaſiopolim; Sed & publicæ commoditati duo balnea dicavit, & loco civitatis conceſſit jura.* Verum quidem eſt Auctorem Chronici Alexandrini idem referre anno Chriſti 498. qui Anaſtaſiani Imperii octavus erat, ſed utrumque Auctorem deceptum fuiſſe exiſtimo, illudque conſignandum eſſe anno 497. nam anno 507. longus tantum murus extructus, perperamque Theophanes Anaſtaſiopolis ædificationem cum hujuſmodi muri conſtructione confudit, quod oſtendit author Chronici Alexandrini, qui eam urbem alio anno ædificatam ſcribit, licet & ipſe in anno erret. Juſtinianus etiam anno Chriſti 543. qui Imperii ejus decimus ſeptimus erat, eadem præſtitit, quæ in Quinquennalibus & id genus feſtis; ſcribit enim Theophanes: *eodem anno ingens illa ænea columna ad palatium poſita, quæ dicitur Auguſteus, abſoluta eſt: & equeſtris Imperatoris Iuſtiniani ſtatua in eam ſublata.* Denique Auctor Chronici Alexandrini anno 563. quo poſt ſeptimum Imperii annum tertium Decennium Juſtinianus inchoavit, hæc ſcribit: *Hoc anno 36. regni Iuſtiniani, menſe Apelleo, ſive 24. Decembris ſecundum Romanos, primâ die Indictionis XII. feſtum Dedicationis S. magnæque Dei Eccleſiæ Conſtantinopoli ſecundò celebratum eſt.* Quæ cùm ſcribat ſub Indictione X I. & Baſilii Conſulatu XXII. Ea facta eſſe manifeſtum eſt legendum eſſe: *hoc anno* 37. non verò 36. ex quibus intelligis poſt hanc mutationem, templa dedicata, Urbes conſtructas, aliaque publica opera facta, tam annis Imperii ſeptimo,

decimo ſeptimo, & ſic deinceps, quam anno quinto, decimo, & ſic aliis ejuſdem rationis annis.

IV. *Mutationis ab Anaſtaſio invectæ veſtigia.* Poſt mortem Juſtiniani, quæ die 14. Novembris annis 565. contigit, Juſtinus Junior Imperium ſuſcepit, annoque 567. Conſulatum ad Auguſtos in perpetuum tranſtulit, & ut veroſimile eſt, Quinquennalia & id genus feſta celebrare deſiit. Qua de re infra: nihilominus anno quinto, ſeptimoque Imperii opera publica ab Imperatoribus, uti ante abrogatum Conſulatum ordinariũ, facta; Theophanes enim anno 571. quo ſeptimus Juſtini Junioris cœpit, habet: *Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Eccleſiam cœpit Juſtinus ædificare in orphanorum hoſpitio, aliamque SS. Apoſtolorum, quæ Zenonis Imp. tempore conflagrarat, in Triconcho. Ad Eccleſiam quoque S. Deiparæ Blachernarum duas abſides addidit, & hanc quæ ſeptentrionem, illam quæ Meridiem reſpiciat, extruxit in celeberrimo illo templo, totamque molem illam in Crucis normam compoſuit.* Mauritius anno 582. menſe Auguſto Imperium iniit, de quo Theophanes anno Mundi ſecundum Alexandrinos 6082. qui Kalendis Septembris anni Chriſti 589. incipit, hæc ſcribit: *Eodem anno Mauritius ſupremus Imperator SS. Quadraginta Martyrum Eccleſiam à Tiberio* (ejus prædeceſſore) *exædificari cœptam: & jam ad opus medium ductam abſolvit.* Verum quidem eſt cœptum tunc fuiſſe octavum ejuſdem Imperatoris annum; ex his tamen intelligi poteſt, non malè à nobis conjectum fuiſſe Anaſtaſium in Conſulatus Auguſtorum aliquam mutationem invexiſſe; cùm etiam poſt abrogatum Conſulatum ordinarium hujuſce mutationis aliqua ſuperſint veſtigia: cujus mutationis cauſa, quæ mihi incomperta, ab aliis forſan detegi poterit.

V. *Nuncupationes Cæſarum Conſulatibus illigatæ Faſtos illuſtrant.* Denique cùm nuncupatio Cæſarum annis Quinquennalibus & id genus feſtis addictis fieri ſoleret, iiſdem pariter annis Tribunitia Poteſtas concederetur, & Imperatores in Auguſtei Imperii conſortium alios adſciſcerent, manifeſtum eſt nuncupationes has ſuis Conſulatibus, Quinquennalibuſque & id genus ſolemnibus, in quibus eæ actæ ſunt, illigatas, Faſtos & utiliores & faciliores reddere; quod ipſa etiam experientia edocebit.

VI. *Locus Dionis Decennalium beneficio explicatus.* Nec obſcuris hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptorum locis Decennalium beneficio minor lux affuſa, quod aliquot exemplis oſtendo. Scribit Dio lib. 71. Marcum Aurelium Imperatorem cùm poſt octo annorum abſentiam Romam veniſſet, liberalem erga populum ſe exhibuiſſe; *remiſit*, inquit, *omnibus etiam id quod fiſco, Ærariove publico debebant ab annis ſex & quadraginta, abſque ſexdecim annis Hadriani, juſſitque ſyngraphas omnes ſcriptas de iis rebus in foro comburi.* Erat is

annus

annus Chriſti 177. quo menſe Septembri Indictio prima Conſtantiniana proleptica cœpit, idemque Imperator Proconſularis Imperii Tricennalia celebravit. Hoc in loco Scaligero in Animadverſionibus Euſebianis ad num. 2134. & Petavio in lib. de doctr. temp. aqua hæſit; ille enim exiſtimabat pulcherrimum ſe ante Conſtantinum Indictionis exemplum in iis verbis reperiiſſe, quòd ab una Indictione ad alteram incluſivè ſedecim anni ſint: quem ex eo Petavius refellebat, quòd Indictio annis 15. non 16. definiatur. Sed præterquàm quod Olympias, quæ quatuor tantùm annis conſtabat, quinquenniis aliquando dicitur, uti in hoc verſu Ovidii lib.4. de Ponto, Eleg.6.

*In ſcythia nobis Quinquennis Olympias acta eſt.*

Adhuc reſtat difficultas, cur eo potius numero, quàm alio, tam Hadrianus, quàm Marcus Aurelius remiſſionem hanc circumſcripſerint. Genuina itaque hujus loci explicatio à Decennalibus & id genus feſtis repetenda. Hadrianus, *ut primùm Romam venit, quidquid fiſco, ærarioque debebatur, remiſit, definito tempore annorum ſedecim, ex quo id beneficium collatum eſſe voluit,* inquit idem Dio lib.69. hoc eſt, ut explicat Scaliger remiſſionem hanc circumſcripſit fini annorum XV. Imperiũ iniit Hadrianus anno Chriſti 117. annoque 132. quo forſan Quincennalia celebrare decreverat, ſedecim illi anni abſoluti; ab eo verò ad 177. utroque termino incluſo, quadraginta ſex anni interjiciuntur; tributáque, quæ ratione novem luſtrorum, ſeu novem Quinquennalium, à populis debita erant, Marcus Aurelius remiſit: uti enim jam oſtendimus, ſolebant Imperatores iis annis, quibus hæc ſolemnia celebrabant, Indulgentiam concedere, tributaque vel in toto, vel in parte relaxare. Merè autem fortuitum fuit, quod Hadrianus Indictione primâ Conſtantinianâ Prolepticâ Imperium inierit, eâdem etiam Indictione primâ Quindecennalia, ipſeque Marcus Tricennalia Proconſularis Imperii ſicuti & quod Antoninus Pius anno Chriſti 147. quo prima Indictio proleptica cœpit, Decennalia Cæſarei Imperii ediderit. Verum eſt harum Remiſſionum debitorum Epochas ab aliis annis nobis ignotis forſan repetitas fuiſſe, cùm libro undecimo Codicis Theodoſiani titulo 28. l. 3. *de Indulgentiis debitorum* ab Honorio anno Chriſti 401. data Reliquorum, ut vocabant, Indulgentiam ab aliis annis quam quibus hujuſmodi ſolemnia acta, deſumptam fuiſſe oſtendat. In ea enim idem Imperator ait ſe plenam omnium Reliquorum cujuſcumque generis Indulgentiam ad primum uſque ſuum Conſulatum, annum nempe Chriſti 386. concedere; prætereaque per novennium, ab eo nempe anno ad annum 395. quo, patre mortuo, imperare cœpit, Reliquorum exactionem, ſe ſuſpen-

dere. Ac denique ab eo anno ad annum 401. quo præfata lex data, Reliqua ſolvi præcipere, licet in iiſdem annis nulla id genus feſta celebrarit. Sed quidquid ſit de initio Epocharum Remiſſionum tam ab Hadriano, quàm à Marco factarum, certum eſt utrumque Imperatorem non ad Indictiones, quæ nondum natæ erant, ſed ad Decennalia & id genus feſta reſpexiſſe. Ex eo etiam quod Auctor Chronici Alexandrini ſub Largi & Meſſalini Conſulatu, anno videlicet Chriſti 147. ſcribat: *His Coſſ. æs alienum remiſſum, tabulæ creditorum ab Antonino Auguſto exuſtæ.* Perperam Colligit Scaliger longè ante Conſtantinum Indictiones in uſu fuiſſe; cùm ideo Antoninus Pius hanc ſummam eo anno remiſerit, quia in eumdem Imperii ejus Cæſarei Decennalia incidebant.

VII. *Locus difficilis Auctoris incerti explicatus.*

Hujus etiam regulæ ope explicari poteſt locus difficilis, qui legitur in Panegyrico Incerti Auctoris cap. 16. Conſtantino Magno anno 313. dicto. Loquitur hic de Quinquennalibus Maxentii Auguſti, quæ idem Imperator die ſeptimo Kalendas Novembris Imperii Natali, quo ſeptimus ejus annus inchoabatur, edere deſtinarat, atque: *Sed divina mens, & ipſius urbis æterna majeſtas, nefario homini* (maxentio) *eripuere conſilium, ut ex inveterato illo torpore, ac fœdiſſimis latebris ſubitò prorumperet, & conſumpto per deſidiam ſexennio, ipſum diem Natalis ſui ultima ſua cæde ſignaret, ne ſeptenarium illum numerum ſacrum & religioſum inchoando violaret.* Dicunt quidam viri docti Oratorem in hôc falſum, quod Maxentium diem Natalis ſui cæde ſuâ ſignaſſe, dicat, ne ſeptenarium illum numerum ſacrum & religioſum inchoando violaret. Nam ſi cæſus eſt, inquiunt; ipſo die Natalis ſui, manifeſtum eſt cæſum ipſo die, quo Imperium inierat ſeptimumque annum inchoarat. Quod quidem verum eſt. At num ob id Orator falſus eſt? Jam enim oſtendimus Quinquennalia & id genus feſta dupliciter conſiderari poſſe, vel tanquam terminum & complementum præcedentium annorum; vel ſecundò ut quinque ſequentium periodum. Orator itaque diem Natalem Maxentii, ut præcedentium annorum terminum tantùm, non verò ut ſequentis periodi initium conſideravit. Neque in alio hujus loci arcanum conſiſtit.

VIII. *Locus Mamertini explicatur.*

Mamertinus in Oratione Maximiano Herculio dictâ capite primo ſcribit orationem ſe ejuſdem Imperatoris Quinquennalibus præparaſſe, additque: *Gaudeo igitur, ſi fas eſt confiteri, dilatam eſſe illam cupiditatem meam: neque enim orationis ejus, quam compoſueram facio jacturam, ſed eam reſervo, ut Quinquennio rurſus exacto Decennalibus tuis dicam, quoniam quidem Luſtris omnibus prædicandis communis oratio eſt*; quæ verba vir doctiſſimus explicans ſcribit Maximianum

num Herculium Quinquennio evoluto Quinquennalia celebraſſe, ex eoque deinde colligit Decennalia decimo ejus Imperii anno expleto edidiſſe. Sed Faſtorum à nobis explicatorum ſeries oſtendit eum hallucinari, Herculiumque tam Cæſarei, quàm Auguſtei Imperii Quinquennalia anno quinto ineunte, & Cæſarei Imperii Decennalia anno decimo pariter ineunte celebraſſe. Mamertinus itaque quinquennium inchoatum, exactum, abſolutumque vocat, quia uti capite 2. numero XXII. diximus, veteres, annos qui ante Quinquennalia fluxerant, Quinquennii nomine appellabant, licèt eadem ſolemnia primo anni quinti die, aut etiam primo die ſeptimi peragerent, ſicque Orator hunc loquendi modum uſurpare potuit, quod & aliis exemplis jam declaravimus. Porrò panegyris illa dicta videtur anno Chriſti 291. poſt utraque ab eodem Herculio quinquennalia celebrata, cùm dicat Orator ſe Orationem, quam compoſuerat, ejus Decennalibus reſervare; in eaque nullam de Conſtantio Chloro & Galerio Maximiano, qui anno 292. Cæſares nuncupati ſunt, mentionem faciat; altera verò Panegyris, quæ die Natalis Urbis habita eſt, cujuſve idem Orator eodem capite primo meminit, anno 289. vel circiter ab eo recitata. Quare non video cur Jacobus de la Baune, qui veterum Panegyricorum editionem adornavit, utramque anno 292. dictam fuiſſe ſcripſerit.

Eorumdem Decennalium ope, Spartiano in Hadriano cap. 6. ſua fides reſtituenda: *Patris Patriæ nomen*, (inquit hic Auctor de eo Imperatore loquens) *ſibi delatum ſtatim, & iterum poſtea diſtulit: quod hoc nomen Auguſtus ſerò meruiſſet.* Huic contradicit Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ad numerum 2142. duabus Inſcriptionibus innixus, in quarum priori legitur: IMP. CÆSARI. DIVI. TRAJANI. PARTHICI. FIL. DIVI. NERVÆ. NEP. TRAJANO. HADRIANO. AUG. PONT. MAX. TRIB. POTEST. COS. II. P.P. JUVIRI VIARUM. In altera verò IMP. CÆS. ....... DIVI. TRAJ...... THICI. FIL. NERVÆ. NEPOTI. TRAJANO. HADRIANO. AUG. PONTIFICI. MAX. TRIB. POTESTA. II. COS. II. P.P. COLON. ULPIA. TRAJANO. AUG. Quibus favet Oroſius libro 7. c. 22. ubi ſcribit: *Idem quoque continuò Pater Patriæ in ſenatu ultra morem Majorum appellatur, & uxor ejus Auguſta:* Nihilominùs cùm Spartianus rationem, quâ Hadrianus permotus titulum illum diſtulit, afferat, & Euſebius in Chronico, Auctorque Chronici Alexandrini teſtentur, eumdem anno Imperii decimo, quo nova induci ſolebant, Patrem Patriæ vocatum fuiſſe, Spartianum non erraſſe affirmare cogimur. Eò magis, quò in nullis nummis & Epi-

IX. *Hadrianum Patris Patriæ nomen diſtuliſſe ejus Decennalia oſtendunt.*

R 3 graphis,

graphis, quæ apud Goltzium extant, Hadrianus ante adeptam Tribunitiam poteſtatem X. Pater Patriæ dicitur. Quod ſi ipſo Imperii initio nomen illud ſumpſiſſet, in nummis & in Inſcriptionibus ut plurimùm ei attribueretur: Exiſtimandum itaque ſtudio quorumdam privatorum nomen illud ante Decennalia, ſed non auctoritate publicâ, ei datum: *Hadrianus* (qui Antiochiæ Imperium ſuſcepit) *à Senatu petiit per literas, ut ſibi Imperium confirmaret* (quod & habet Spartianus loco citato) *negavitque velle ſibi ullos unquam honores decerni, ut erat anteà conſuetudo, niſi eos ipſe à Senatu peteret*, inquit Dio lib. 69. Datus igitur titulus ille Hadriano antequam ipſe peteret, vel Senatus decerneret; ſed nec ab eo petitum, nec à Senatu decretum antequam Decennalia celebraret. Nec alia modò hujus difficultatis, quæ non parva eſt, ſolutio occurrit. Quoad Oroſii auctoritatem, is non diſſimili ratione eodem lib. c. 22. loquitur, ait enim Valerianum *mox ut arripuit Imperium* Chriſtianos perſequutum eſſe, tum *Illico à ſapore captum* eſſe. Quare is loquendi modus huic authori familiaris.

X. *Decennaliũ ope Collegæ Imperii cognitis.*

Prætermitto hîc alia loca alibi à me explicata, ut dicam me deprehendiſſe horum præcipuè ſolemnium beneficiô, antequam plures Augusti ſimul imperarent, Imperatores aliquos Imperii Collegas ſibi adſciviſſe. Cùm enim qui Imperio Proconſulari & Tribunitiâ Poteſtate donati fuerant, Decennalia & id genus feſta non minus quàm Cæſares & Auguſti celebrerent, manifeſtum inde fit tertium ordinem, eumque Cæſarum gradui ſuperiorem, Auguſtorum verò dignitati in aliquo inferiorem eos conſtituiſſe. Hæ ſiquidem feſtivitates Imperii notæ & indices erant, ideoque à Cæſaribus celebrabantur, quia ad Imperium deſtinati erant. Quam etiã ob cauſam qui patribus viventibus in Imperii Auguſtei conſortium vocati fuerant, nedum ea feſta ob eam nuncupationem peragebant, ſed & poſt illorum mortem iterabant, ob novum videlicet Imperium quod tunc inibant. Quare cùm cùm Marcus Aurelius v. g. poſt adeptum Imperium Auguſteum, non tantùm propter illud, ſed & propter Cæſareum, inſuperque propter Imperium Proconſulare ea ſolemnia ediderit, liquet tria hæc tres diverſorum poteſtatis & honoris gradus denotare. Hos Spartianus in Ælio Vero cap. 1. inſinuat, cùm his verbis ejuſdem vitam incipit: *In animo mihi eſt, Diocletiane Auguſte, non ſolum eos qui Principum locum in hac ſtatione quam temperas, retentarunt; ſed illos etiam qui vel Cæſarum nomine appellati ſunt, nec Principes aut Auguſti fuerunt, vel quolibet alio genere, aut in famam, aut in ſpem Principatûs venerunt, cognitioni numinis tui ſternere.* Et ne quis cavilletur ipſum Auguſtos

&

& Prinipes non diſtinguere, clariùs ſe ipſum in fine ejuſdem vitæ explicat. *Mihi propoſitum fuit omnes, qui poſt Cæſarem Dictatorem, hoc eſt, Divum Iulium, vel Cæſares, vel Auguſti, vel Principes appellati ſunt, quique in adoptionem venerunt, vel Imperatorum filii, aut parentes Cæſarum nomine conſecrati ſunt, ſingulis libris exponere.* Ubi vides eum tria hominum genera, quorum vitam deſcribere inſtituerat, diſertè diſtinguere, Cæſares nempe, Principes, & Auguſtos;& ad duo præfata loca intelligenda Decennalia & id genus feſta non parum conducere.

---

# CAPUT SEXTUM.

## *Chronologia, Geographia, & Nummographia Decennalium beneficio illuſtrata.*

*I. Decennaliũ abuſus ad Imperatoriũ initia firmãda.*

Licet Decennalibus, & id genus feſtis ad Imperatorum initia conſtituenda Viri Doctiſſimi aliquando abuſi fuerint, certum tamen ea aliis præſertim adminiculis accedentibus,ad eumdem finem plurimùm ſæpè conducere. Hervvartus capite 262. ſuæ Chronologiæ, ut Scaligerum, qui Conſtantinum Magnum anno 307. Imperium iniviſſe perperam opinatus eſt, confutaret, argumentum ab ejus Tricennalibus anno 335. celebratis deducit, aitque, poſitâ eâ opinione Conſtantinum tempus ſuis Tricennalibus congruum, vivum non attigiſſe, cùm ea die 25. Julii anni 337. edenda fuiſſent, ipſeque jam die 22. Maii è vivis exceſſiſſet. Sed valdè fallitur vir eruditiſſimus, non tantùm quod exiſtimet eas feſtivitates non niſi anno quinto,decimo,& hujuſmodi ineuntibus celebratas fuiſſe,ut videre eſt cap.230. ejuſdem Chronol.ſed etiam quia eumdem Scaligerum reprehendit, quòd in Animadverſionibus Euſebianis ſcripſerit, Nicomedienſes Vicennalia, imò univerſum Orientem Conſtantini magni Tricennalia integro anticipaſſe anno, juſtóque citiùs eadem celebraſſe. Valdè enim appoſitè ad ſuam ſententiam Scaliger locutus eſt,cùm pluribus exemplis conſtet has feſtivitates aliquando dilatas, aliquando verò anticipatas fuiſſe.Ex alio itaque capite hæc ſententia rejicienda.Jacobus Gothofredus Codicis Theodoſiani doctiſſimus Commentator libro 4. titulo 23. *de longi temporis præſcriptione* primam legem explicans *Romæ Idibus Ianuariis Sabino & Rufino Coſſ.* anno nempe Chriſti 316. datam, quâ poſſeſſiones à Superioribus Principibus conceſſas

conceſſas uſque ad Decennalia ſua Conſtantinus Magnus confirmat, ait haberi hîc characteriſmum certiſſimum Imperii Conſtantiniani, qui cùm anno 306. die 25. Julii Patri ſucceſſerit, ejus Decennalia in annum 316. incidere neceſſe eſt; cùm tamen anno præcedenti legitimo tempore eadem ſolemnia is Imperator celebraſſet, imo & anno 314. per anticipationem edere potuiſſet. Quare ea feſta ſe ſola ad Imperatorum initia certò firmanda non ſemper idonea. At non rarò uſu venit, ut eorumdem beneficio certum initii Imperii tempus aſſequamur.

II. *Maximinus ſe ipſum Auguſtum dicit.*

Initium Imperii Galerii Maximini huc uſque in magna controverſia poſiti, ejus Quinquennaliorum, quibus alia ſuffragantur, ope me deprehendiſſe exiſtimo. Licinius anno 307. tertio Idus Novembres Auguſtus à Galerio Maximiano renunciatus eſt, ut infra videbimus, *quod quidem Maximinus egrè admodum tulit, qui hactenus Cæſar duntaxat ab omnibus appellabatur. Hic ergo præ ceteris tyrannico ingenio præditus Auguſtus à ſemetipſo renunciatus eſt*, inquit Euſebius lib. 8. cap. 13. Egregia ſunt in eamdem rem Lactantii lib. de mortibus perſecutorum, capite 32. verba: *nuncupato igitur Licinio Imperatore Maximinus iratus, nec Cæſarem ſe, nec tertio loco nominare volebat* (ex quibus verbis conjicere eſt Galerium Maximianum primum ſibi locum, ſecundum Licinio, tertium Galerio Maximino tunc attribuiſſe, Conſtantinum verò & Maxentium Auguſtorum filios nuncupaſſe, ut ex mox dicendis magis liquebit) *Mittit ergo ad eum* (nempe Galerius Maximianus) *ſæpe legatos, orat ſibi parcat, diſpoſitionem ſuam ſervet, cedat ætati, & honorem deferat canis. At ille.* (Galerius Maximinus) *tollit audacius cornua, & præſcriptione temporis pugnat ſe priorem eſſe debere, qui prior ſumpſerit purpuram, preces ejus & mandata contempſit; dolet beſtia* (Galerius Maximianus) *& mugit, quod eum ideo ignobilem feciſſet Cæſarem, ut ſibi obſequens eſſet; is tamen tanti ſui beneficio oblitus, voluntati ac precibus ſuis impiè repugnaret. Victus contumacia* (Galerius Maximinus) *tollit Cæſarum nomen, & ſe, Liciniumque Auguſtos appellat, Maxentium & Conſtantinum filios Auguſtorum. Maximinus poſtmodum ſcribit quaſi nuncians in campo Martio proximè celebrato Auguſtum ſe ab exercitu nuncupatum. Recepit ille mœſtus ac dolens, & univerſos quatuor Imperatores jubet numerari* Galerius nempe Maximianus. Baluzius in Notis ad Lactantium, hæc verba: *victus contumaciâ tollit Cæſarum nomen &c.* de Galerio Maximiano explicat, non quidem ut nomen Cæſarum aboleret, ſed ut ab eo deinceps abſtinerent illi, qui in ſpem Imperii adoptarentur, & ſic excluderetur Maximinus. At non is Lactantii ſenſus eſſe

videtur.

videtur. Nam quis contumaciæ ſuccubuit, niſi qui contumax erat Maximinus? Quis à Cæſaris nomine abhorrebat, niſi qui ſe Cæſarem dici nolebat? Cur Galerius Maximianus qui ſenior Auguſtus erat rurſum ſe cum Licinio Auguſtum appellaſſet, novo huic loco non aſſignato? Profectò ſi Galerius Maximianus Cæſareum nomen ſuſtuliſſet, Maximinum de omni gradu dejeciſſet, quod rerum poſtea geſtarum ſeries illum non feciſſe oſtendit, imo neque potuiſſe, cùm is ejus preces,mandataque contemneret.Denique Maximinus non ſcripſiſſet poſtea ſe ab exercitu Auguſtum nuncupatum fuiſſe, niſi de præfata nuncupatione à ſe facta, quam exercitui tribuebat, intellexiſſet, hæcque ultima verba *univerſos quatuor Imperatores jubet numerari*, oſtendunt iſta: *ſe, Liciniumque Auguſtos appellat*, explicanda eſſe de Maximino, qui ſe & Licinium Auguſtos nuncupavit, aliter non quatuor, ſed quinque Imperatores Maximianus Galerius juſſiſſet numerari, nempe ſe ipſum, Maximinum, Licinium, Conſtantinum, Maxentium. Ex eo verò quod Maximinus Maxentium & Conſtantinum filios Auguſtorum nominaverit,colligitur, id jam antea Galerium Maximianum feciſſe, Maximinumque hac in parte hujus diſpoſitionem ſervaſſe; nam niſi ille hæc antea nomina Maxentio & Conſtantino tribuiſſet, quomodo Maximino, qui tantùm Cæſar erat, tertium locum aſſignare potuiſſet, cùm Auguſtorum filiis Cæſares anteferrentur. Eodem nomine ab Eutropio lib. 10. ubi de Morte Galerii Maximiani locutus eſt, Conſtantinus & Maxentius appellati: *Reſpublica tum à quatuor Imperatoribus tenebatur, Conſtantino & Maxentio filiis Auguſtorum, Licinio & Maximino novis hominibus.* Quæ verba præfatam Galerii Maximiani diſpoſitionem contradictionem paſſam eſſe, Liciniumque in tertium poſtea locum rejectum fuiſſe oſtendunt, quod etiam Baluzius loco laudato probat ex edicto in favorem Chriſtianorum anno 313. emanato, & ab Euſebio libro 8.cap.7. relato, ubi tres Imperatores nominantur, & Galerii nomen ut ſenioris Principis primo loco ponitur, tum Conſtantini, dein ac poſtremò Licinii. Quæ ideò fuſiùs explicare placuit, quia parum huc uſque cognita.

Difficultas modò eſt, quo præciſè anno Maximinus ſe ipſum Auguſtum dixerit; & quidem Petavius in Chronico, ubi ſcribit Licinium tertio Idus Novembres anno 308.nuncupatum fuiſſe Auguſtum, quod ei, aliiſque pluribus Idatius in Faſtis perſuaſit, Maximini initium ſub finem ejuſdem anni, vel ſub ſequentis exordium non conjicere non potuit: Sed cùm ea opinio ſuſtineri ampliùs non poſſit, tota controverſia ſita eſt, an anno 307. exeunte, vel 308. ineunte, III. *Initium Maximini ejus Quinquennalibus deciſum.*

S Maximinus

nus Auguſtū ſeipſum nuncupaverit. Hanc ejus Quinquennalis dirimi exiſtimo. Lactantius citatus capite 35. refert edictum in gratiam Chriſtianorum à Galerio Maximiano anno 311. emiſſum, *pridie Kalendas Maias ipſo octies & Maximino iterum Coſſ. Nicomediæ* propoſitum fuiſſe. Anno itaque 311. Galerius Maximianus faſtis nomen dedit, Collegis primùm Licinio, ac dein Maximino II. cúmque Licinii Conſulatus ejus Quinquennalibus juxta ſecundam Cæſareorum Conſulatuum regulam addictus fuerit, dubitandum non videtur, quin Maximini Conſulatus ad eumdem finem aſſumptus fuerit alioquin contra omnes eorumdem Conſulatuum regulas ab eo capeſſitus fuiſſet; ideoque quin & eodem anno, quo Licinius ſe ipſum Auguſtum renunciarit. Quod & Conſulatus à Maximiano Herculio & Galerio Maximiano anno 308. communi Auguſtorum conſenſu, quod negari non poteſt, ſuſceptus, mutatioque conſilii, quod idem Galerius Maximianus agitabat, cum Licinium provehere deſtinabat ad principale faſtigium, de bello adversùs Maxentium Herculii filium gerendo, oſtendit; is enim Conſulatus, Imperatorumque concordia, conſecutio ac fructus fuit amicitiæ inter eoſdem apud Carnuntum ubi Licinius creatus eſt Auguſtus, anno 307. conglutinatæ, ut etiam Baluzius in Notis ad Lactantium advertit. Maximini Quinquennaliis numiſmata favent, in iis enim apud Occonem ſex Imperii ejus Auguſtei anni exprimuntur, quare cum anno 313. poſt menſem Maium perierit, ſequitur initium ejus ſub anni 307. finem conjiciendum eſſe. Poſſet quidem juxta eadem numiſmata Maximini initium anno 308. collocari; ſed huic conjecturæ obſtant & ejuſdem Maximini Quinquennalia, & præfatus Herculii & Galerii Maximiani Conſulatus: quæ duo eumdem Maximinum ſub anni 307. finem, Imperium ſuſcepiſſe inſinuant, ideoque numiſmata juxta horum Quinquennaliorum, & hujus Conſulatûs collocationem explicanda.

IV. *Initium Imperii Cæſarei Conſtantii ejus Decennalibus certum redditur.*

Sed Conſtantii Conſtantini M. filii Cæſarei Imperii initium, non minus quam Auguſtei Maximini controverſum, horum ſolemnium beneficio certiùs adhuc dirimitur. De die quidem, qua illud iniit, nulla difficultas eſſe poteſt; cùm ex Idatio in faſtis, Auctore Chronici Alexandrini, ac veteri Kalendario à Lambecio Bibliothecæ Cæſareæ Præfecto V. C. edito ſextum Idus Novembres fuiſſe conſtet. At quo Anno, hîc opus hîc labor. Idem Idatius anno 324. Auctor Chronici Alexandrini anno 325. Euſebius in Chronico juxta Editionem Scaligeri anno Abrahami 2329. Qui in anno Chriſti 322. menſe Septembri inchoatur; juxta verò editionem Pontaci anno Abrahami 2343. anno Chriſti 326. inchoato. Proſper Aquitanus in Chronico auctiori

auctiori anno 323. Quid in tanta opinionum diverſitate ſentiendum eſſet, Blondellus lib. de primatu pag. 1183. & Gothofredus in Chronolog. Codicis Theodoſiani anno 325. indagarunt; ſed cum nullis regulis dirigerentur, nihil certi concluſerunt. Unde ea inter Eruditos recentiores prævaluit opinio, quæ rem hanc in annum 324. conjicit. At anno 323. Conſtantium levatum fuiſſe Cæſarem, ejuſdem Decennalia & id genus feſta, aliis ſubſidiis innixa, certem indubitatumque reddunt. Septima is ejuſdem Imperii Cæſarei Quinquennalia edidit, ab anno 323. ſi legitimo tempore ea celebrarit, deducta, ut videre eſt in noſtro Conſulatuum Cæſareorum Rationario. Quod ſi ab eo anno ea Initium non duxerint, tunc dicendum erit nec ea nec ulla alia hujuſmodi feſta ab eo, legitimo tempore facta fuiſſe, quod eadem facilitate refelleretur, ac ſine fundamento aſſeritur. Sed legitimo tempore ab eodem peracta ejuſdem Imperii duratio, à Socrate lib. 2. cap. 47. Sozomeno lib. 5. cap. 1. Eutropio lib. 10. Nicephoro Calliſto, & Auctore Miſcellæ memorata evincit. Scribunt hi Conſtantium annos 38. imperaſſe; quare cùm tertia Novembris die anni 361. eum è vivis exceſſiſſe in confeſſo ſit, ſequitur anno 323. Cæſaream dignitatem eidem collatam fuiſſe; ſi enim anno tantùm ſequenti eo honore exornatus eſſet, non annos octo & triginta, ſed triginta ſeptem duntaxat, ſed diebus minus imperaſſet. Hoc cùm advertiſſet Valeſius in Notis ad lib. 21. Marcellini, ubi Conſtantium anno 324. nuncupatum Cæſarem docet, ait: *Quod ſi ad exactum calculum res revocetur, annos duntaxat 37. Conſtantius tam Cæſarianum, quàm Auguſtum obtinuit Imperium.* Sed, ut communiter dicitur, errores Chronologici familiam ducunt, unoque poſito, non niſi alii inde enaſci poſſunt. Sextus Aurelius Victor in Epitome huic conjecturæ, ſeu potius ſubterfugio prorſus contrarius. Interiit, inquit, *anno ævi quarto & quadrageſimo, Imperii nono atque triceſimo*, quod verum eſt, ſi anni Juliani & uterque extremus incompletus pro completo, quod Antiquis familiare, numeretur. Hæc itaque res in poſterum extra omnem controverſiam poſita eſſe debebit.

Euſebius, Theophanes, aliique Scriptores, qui annos à Septembri vel Octobri inchoant, incertos nos relinquunt, an res ab iis narratæ tribus aut quatuor prioribus menſibus anni Juliani, vel poſterioribus ejuſdem anni Juliani ſequentis contigerint, ſicque in unius anni errorem doctiſſimos etiam inducere poſſunt. Cui non raro malo Decennalia & id genus feſta occurrunt, uno aut altero exemplo res manifeſta fiet. Scribit Euſebius in Chronico Melitonem Aſianum, Sardienſem Epiſcopum, Apologeticum pro Chriſtianis Marco

V.
*Decennalium uſus in annis à Septembri, vel Octobri inchoatis.*

Aurelio tradidiſſe anno Abrahami 2186. qui cùm in anno Chriſti 169. menſe Septembri incipiat, dubios ſuſpenſoſque nos habet, an Euſebius intellexerit Apologiam illam anno 169. vel ſequenti, Marco Aurelio oblatam. Unde & Petavius, aliique viri docti illud anno 170. conſignant. Sed cùm Marcus Aurelius anno 169. Cæſarei Imperii Tricennalia ediderit, iiſdemque annis Indulgentiam concedi, Apologiaſque porrigi mos fuerit, non dubium quin anno 169. Apologeticus ille liber conſcriptus fuerit, quinve rectè ab Auctore Chronici Alexandrini id eo anno collocatum fuerit. Idem Euſebius anno Abrahæ 2310. ſcribit primùm Diocletianum adorari ſe ut Deum, & Gemmas veſtibus, calceamentiſque inſeri juſſiſſe, cùm ante eum omnes Imperatores in modum Judicum ſalutarentur, & Chlamydem à à privato habitu plus haberent. Cùm verò is annus Abrahæ in anno Chriſti 393. menſe Septembri inchoetur, annoque ſequenti abſolvatur, incertum, quô ex his duobus annis id acciderit. Hanc Decennaliorum regula difficultatem tollit, oſtenditque Diocletianum, qui anno 293. Conſul proceſſit, & Decennalia edidit, hanc novitatem induxiſſe, cùm, uti jam diximus, annis quibus hæc ſolemnia peragebantur, non raró nova mundus videret.

VI. *Eumenii Oratio pro Flavienſibus dicta anno* 311.

Eadem pariter Regulâ anni, quibus orationes ad Imperatores habitæ, aut quibus libri antiqui ſcripti aliquando deteguntur. Sic ex Conſtantini M. Quinquennalibus, quorum mentionem facit Eumenius in gratiarum actione Conſtantino M. Flavienſium nomine dicta, deducimus eam anno 311. non ſequenti, ut quidam perperam ſcribunt, recitatam fuiſſe. Poſtquam enim is narravit cenſum ab eo Imperatore relaxatum fuiſſe, ait cap. 13. *Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O luſtrum omnibus luſtris felicius! ô luſtrum quod meritò hanc Imperii tui æquavit ætatem* (id eſt, ô luſtralis remiſſio, quæ plena & perfecta eſt, ſicut annus Imperii tui quintus, qui plenus eſt, quia exactus, & non inchoatus tantùm) *Quinquennalia tua nobis etiam perfecta celebranda ſunt. Illa enim quinto incipiente ſuſcepta* (id eſt, anno Chriſti 310.) *omnibus populis jure communia, nobis hæc propria quæ plena ſunt.* Id eſt, anno quinto evoluto celebrantur, ſive laudibus extolluntur. Gothofredus in Commentario Codicis Thedoſiani lib. 11. tit. 3. *ſine cenſu vel reliquis l.* 1. dicit eam legem, cujus hæc ſubſcriptio: *dat. Kalend. Iul. Agrippinæ Conſtantino A.V. & Licinio Coſſ.* Eò prorſus pertinere, cujus nomine Eumenius Conſtantino pro Flavienſibus gratias egit, quia ea ad Antonium Marcellinum Præſidem Provinciæ Lugdunenſis primæ, in qua ſita Flavia, ſeu Auguſtodunum inſcripta. Ex quo & deducit eam ſubſcriptionem corrigendam

rigendam, ſcribendumque *Conſtantino A.* 11. *& Licinio Coſſ.* Quia, ut inquit, anno 319. Quo Conſtantinus Licinio Cæſare Collegâ Quintum Conſulatum geſſit, non in Gallia, ſed in Pannonia fuit. Contrà verò anno 312. antequam in Maxentium moviſſet, hæſit in Gallia inferiore, & quidem Agrippinæ, ut ex capite 13. alterius ejuſdem Eumenii Panegyrici, qui incipit *Facerem*, ubi & Pontem Agrippinenſem in Francos extruxiſſe cum memorat, patet. Ex quibus tandem omnibus colligit præfatum Panegyricum non niſi anno 312. recitatum fuiſſe. Sed quidquid de ea ſubſcriptione ſit, quam examinandi hîc locus non eſt, non dubito quin Gothofredus in ejuſdem legis & Panegyris copulatione erraritꝫ præfata enim lex de cauſa Provinciæ Lugdunenſi communi agit: Eumenius verò pro remiſſione ſpeciali gratias habet. Deinde Conſtantinus anno Imperii quinto, ut diſertè habet Eutropius lib.10. bellum adversùs Maxentium commovit, *& copias ejus multis præliis fudit*. Quare anno 311. bellum illud inchoatum, neque enim, ſi Kalendis Juliis anni 312. adhuc Coloniæ Conſtantinus reſediſſet, tot prælia ante ſeptimum Kalendas Novembris, quo victus Maxentius, committere potuiſſet. Unde quæ idem Eumenius de ponte Agrippinenſi in Francos extructo habet, ad annum 311. non ad ſequentem pertinet; ac denique perperam inde deducit Gothofredus orationem hanc Coloniæ Agrippinæ habitam fuiſſe.

Eadem methodô inveſtigandus annus, quo Syneſius egregiam, *de Regno ad Arcadium Imperatorem*, orationem Conſtantinopoli habuit. Ait Syneſius ejuſdem orationis initio, in hymno tertio, ac nonnullis aliis locis, cauſam hanc Legationis ſuæ habuiſſe, ut Pentapoleos, ac nominatim Cyrenes Patriæ ſuæ calamitoſæ ac ſemirutæ, opis ac ſubſidii aliquid ab Imperatore peteret, quæ barbaris, efferatiſque vicina gentibus ægrè ſe ab illorum infeſtatione defenderet. Cùm verò urbes ab Imperatoribus aut extruerentur, aut reædificarentur, annis, quibus Decennalia & id genus feſta celebrabant, examinandum venit, quibus in Arcadii ſolemniis hæc oratio recitata fuerit. Petavius in Notis ad Syneſium obſervat hunc libro de Inſomniis pag.148. triennalem hanc legationem fuiſſe, ſignificare, quod & in hymno 3. & in Epiſtola 41. idem Syneſius inſinuat, deſignatque annô, quô Conſtantinopoli diſceſſit, Aurelianum Conſulem fuiſſe. Geſſit hic Conſulatum Stilicone Collegâ anno 400. quare annus 398. triennii illius primus, annus verò 400. ultimus fuit. Arcadius anno 383. XVI. Kalendas Februarias à Theodoſio Patre Auguſtus dictus eſt, annoque 395. eidem XVI. Kal. Februarii demortuo ſucceſſit.

*VII. Quo anno Oratio de regno à Syneſio dicta.*

ceſſit. Anno 397. Quindecennalia Imperii vivente Patre ſuſcepti celebravit, eo enim anno Theophanes habet: *hoc anno ſexto menſis Pauni Kalendas* (hoc eſt die vigeſima prima Maij) *Sancti Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ Ioannis Reliquiæ Alexandriam tranſlatæ ſunt.* Anno autem 399. Quinquennalia Imperii poſt Patris mortem initi idem Imperator edidit, quod ex iis, quæ idem Theophanes eodem anno habet, colligitur: *Arcadius Imperator militum Numerum, quos dixit Arcadicos, Conſtantinopoli inſtituit.* Ea itaque Oratio iis in Quinquennalibus habita. In Codice Theodoſiano lib. 7. tit. 1. *de re militari* l. 17. revocari ſuos quoſque ad numeros (ità tunc legiones vocatæ,) & Sedes, tam Præſentales, quàm Provinciales milites ab Arcadio jubentur Kalendis Februariis, anni 389. Et Syneſius in eadem Oratione inter alios defectus exitium Imperio Orientali minantes, ponit hanc vagandi militum licentiam. Pagina enim 22. agens de Barbaris militibus, quorum operâ tunc Imperator utebatur, ſubjicit: *At ne quidem contrarias illis* (Barbaris) *viris opponere; & perinde ac ſi illorum* (vires) *noſtræ eſſent vacationem à militia poſtulantibus indulgere, cæteraque qui in regione verſantur, aliis rebus occupari permittere, quid aliud eſt quam hominum ad interitum feſtinantium?* Natale Imperii ab Arcadio vivente patre initi incidit in diem decimum ſeptimum Januarii, quare eo die, anno 399. ea Oratio habita, cujus fructus ea Arcadicorum militum inſtitutio. Petavius anno 397. aut 398. recitatam ſcribit, ſed cùm priori illo anno nullam. Ex his feſtivitatibus Arcadius celebrarit, annoque 398. nondum Conſtantinopolim perveniſſet Syneſius (alioquin ſi eo anno Orationem illam menſe Januario recitaſſet, tanto poſtea tempore ibidem commoratus non fuiſſet,) ſequitur præfato tantùm anno eam dictam eſſe.

VIII. *Urbes annis quibus hæ feſtivitates celebrabantur, conſtructa,*

Variis enim exemplis in Conſulatuum Cæſareorum Rationario legendis liquet, annis, uti jam inſinuavimus, quibus hæ feſtivitates edebantur, urbes aut conſtructas, aut reparatas fuiſſe; unde Geographia non tantùm nummorum cognitione, quod docuit Spanhemius lib. de præſtantia, & uſu Numiſmatum, ſed etiam Vicennaliorum, & id genus feſtorum notitiâ locupletari in poſterum poterit. Neque enim ſatis eſt Geographo ſitum urbium declarare, ſed & earum fundationis tempus, quando illud ſciri poteſt, accuratè notare debet. Scribit Euſebius in Chronico anno Abrahami 2237. *In Palæſtina Nicopolis, quæ prius Emmaus vocabatur, urbs condita eſt, legationis inìnduſtriam pro ea ſuſcipiente Iulio Africano ſcriptore temporum.* Deſinit is annus Abrahami in anno Chriſti 221. quo quartus Heliogabali annus cœpit. Anno ſequenti Alexandro Severo Collegâ idem Heliogabalus

gabalus Conſulatum quartum geſſit, Pridieque Nonas Martias interfectus eſt. Quare ea legatio ab Africano anno 221. Suſcepta, non verò anno 220. ut perperam Petavius in Chronico, eaque urbs non ab Heliogabalo, ut videtur, ſed ab Alexandro Severo ejus ſucceſſore reædificata. Cùm enim idem Heliogabalus Quinquennalia menſe Junio, anni 222. edere deberet, miſſus ad eum Africanus, qui eam civitatem inſtaurandam peteret, ſed eo ineunte Martio occiſo, initio Imperii Alexandri urbs denuò conſtructa. De ea videndus Valeſius in notis ad Sozomenum lib.5. cap.21.

Longè celebrioris civitatis ædificatæ tempus, certiúſque, ejuſdem regulæ beneficio è tenebris eruitur. Ea eſt Conſtantinopolis, cujus dedicationem in annum 330. in quem quinta Conſtantini Magni Quinquennalia incidebant, factam fuiſſe inter omnes convenit, ſed de cujus conditûs anno magna inter viros doctos controverſia. Petavius in Chronico, & Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani ejus fundamenta jacta ſcribunt, anno, quo Januarius, & Juſtus Conſulatum geſsêre, qui Chriſti fuit 328. Quòd auctor Chronici Alexandrini habeat: *His Coſſ. Conſtantinus Româ profectus & Nicomedia Bithyniæ metropoli moratus, ſæpeque Byſantium profectus, primum Byſantii murum inſtauravit, magnamque partem ad veterem murum adjecit, novumque cum eo conjunxit, urbemque ipſam Conſtantinopolim dixit. Circum, novis ex ære ſtatuis exornavit, omnique arte tribunal, ubi Imperator ſpectacula faceret, ad Romani theatri formam perfecit &c.* Apud eumdem Auctorem legenda. Sed cùm Conſtantinus Magnus nulla hoc anno ſolemnia ediderit, hujus Civitatis conditus ad annum Vicennaliorum ejus, vel Nicomediæ vel Romæ actorum, pertinet, quod quidem juxta noſtram regulam neceſſariò dicendum. Et attentis adminiculis, quæ eidem ſuffragantur, non dubium quin anno 325. poſt Vicennalia Nicomediana urbs fundata fuerit. Socrates enim lib. 1. cap. 16. ait: *celebrata igitur feſtivitate publicâ Vicennaliorum ſuorum, ſtatim ad Eccleſiarum inſtaurationem, omne ſtudium ſuum contulit, idque tum in aliis civitatibus præſtitit, tùm in urbe ſibi cognomine. Quam quidem Byſantium antehac appellatam magnoperè amplificavit, & ingentibus cinctam muris, variiſque ædificiis exornatam, Reginæ urbium Romæ exæquans, Conſtantinopolim nominavit; utque nova Roma vocaretur, lege ſanxit.* In eumdem annum conditum ejus conjiciunt Sozomenus, Theophanes, Nicephorus, & Cedrenus licet hi duo poſtremi conditum cum Encœniis & Dedicatione imperitè confundant. Ac Julianum Imperatorem Orat. 1. in ea ſententia fuiſſe, ex Philoſtorgio lib.2. cap.9. elicio. Ait Julianus de

IX. *Annus Vicennalium Conſtantini annum conditûs Conſtantinopoleos indicat.*

Conſtantino: *Poſteaquam vero Dominus omnium eſt conſtitutus, tum ſui nominis urbem infra decem annos extruxit.* Parte aliâ Philoſtorgius ait *Conſtantinum octavo & viceſimo Imperii ſui anno ex Byſantio Conſtantinopolim condidiſſe.* Annus viceſimus octavus Conſtantini abſolvitur anno Chriſti 334. à quo per decem annos retrocedendo, pervenitur ad annum 325. quo juxta Julianum civitas condi cœpta. Allatius lib. 1. de conſenſu Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis cap. 14. qui in hoc arcanum non penetrabat, ait legendum eſſe ἐν τῷ εἰκοστῷ, id eſt, *anno viceſimo*, ne tam miro, inquit, anachroniſmo res conturbaſſe Philoſtorgium affirmare cogamur. Sed fruſtra, locus purus eſt, Philoſtorgiuſque de anno, quo abſoluta Conſtantinopolis, non de eo quo ejus fundamenta jacta, loquitur. Denique hanc noſtram ſententiam confirmat Auctor Chronici Alexandrini, qui anno 361. quo Julianus Cæſar Quinquennalia celebravit ſcribit: *Incœnia magna Eccleſiæ ejuſdem urbis Conſtantinopoleos celebrata ſunt, anno trigeſimo quarto, plus minùs, quam fundamenta Conſtantinus victor Auguſtus jecerit. Acta ſunt Encœnia XVI. Kal. Martias, qui dies eſt menſis Peritii, ſeu Februarii XIV.* Si à die 14. Februarii anni Chriſti 361. per annos triginta quatuor retrocedas, pervenies ad menſem Februarium anni Chriſti 326. Quare eo anno, vel potiùs ſuperiori exeunte, illius Eccleſiæ fundamenta jacta: quo loco non tantùm confirmatur Eccleſias annis quibus hæc ſolemnia celebrarentur, & extructas & dedicatas fuiſſe. Sed præterea urbem Conſtantinopolim in prioribus vel ſaltem in poſterioribus Conſtantini Magni Vicennalibus conditam fuiſſe, ideoque quæ idem Auctor Chronici Alexandrini anno 328. ſcribit intelligenda eſſe de ejuſdem operis continuatione, non verò de priori ejus fundatione: Ideo porrò plura egregia ædificia anno eodem peracta, quia Conſtantius Cæſar, qui anno 323. eo honore decoratus fuerat, Quinquennalia ſua celebravit; at Conſtantinum M. extra ſolemnia à ſe edita, urbem ſui cognominem condere cœpiſſe prorsùs incredibile; eò magis, quò non niſi in propriis id genus feſtivitatibus, ejuſdem encœnia celebrarit.

X *Decennalium ope Inſcriptiones explicata.*

Non parùm denique Decennaliorum, & id genus feſtorum notitia ad epigraphas, quæ in nummis & marmoribus leguntur, explicandas conducit. Ejus beneficio intelligimus hunc nummum v. g. quem Scaliger in Notis Euſebianis retulit, rectè à Valeſio in Notis ad lib. 16. Ammiani expoſitum fuiſſe. Legitur in eo: IMP. CAESAR TRAJANUS HADRIANUS AUG. P.M. TR. P. COS. III. PP. ANNO DCCCLXXIV. NAT. VRBIS R. CIR. CON. S. C. Id eſt, *Natali urbis Romæ Circenſes conceſſi Senatuſconſulto.* Incipit is annus urbis

urbis in anno Chriſti centeſimo viceſimo primo, in quem Quinquennalia ejuſdem Imperatoris incidebant. Quare recte ea verba adhibita ad horum verborum Ammiani lib. 16. interpretationem, oſtendendumque *urbis templum* hoc anno ædificatum fuiſſe; *Et urbis templum*, (inquit Ammianus loquens de iis, quæ Conſtantius Auguſtus Romæ videre geſtiebat,) *forumque pacis, & Pompeii theatrum, & odeum &c.* Quo & egregie pertinere oſtendit, quod ſcribit Athenæus lib. 8. cap. 16. ἔτυχεν δὲ οὖσα ἑορτὴ, τὰ Παρίλια μὲν πάλαι καλούμενα, νῦν δὲ Ῥωμαῖα τῇ τῆς πόλεως τύχῃ ναοῦ καθιδρυμένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀδριανοῦ. ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπίσημον ἄγουσι πάντες ἑορτὴν οἱ Ῥώμην κατοικοῦντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες τῇ πόλει. Id eſt, *celebrantur enim Parilium dicta quondam feria, nunc Romanas appellant, extructo, dicatoque Fortunæ Urbis templo, ab optimo, & humaniſſimo Imperatore Hadriano. Eum ſcilicet diem cum ſolemni celebritate quotannis feſtum agunt, non ſolum Romani cives, ſed etiam quotquot externi homines tum Romæ ſunt.* Ex iis, inquam, verbis Valeſius ſibi elicuiſſe videbatur Hadrianum eo anno Natalem urbis Romæ celebraſſe, eoque nomine vocari, exinde ſanxiſſe eum diem, qui antea Parilia erat dictus. Egregia explicatio, quam ejuſdem Imperatoris Quinquennalia certam reddunt, quæ tamen ſi ad eadem non reſpicias, infirma erit. Annis ſiquidem quibus hujuſmodi ſolemnia peragebantur, & templa conſtrui, ac dedicari, & nova induci in more poſitum erat, quemadmodum jam obſervavimus, unde conjectura Valeſii optima. In eo is tantùm errat, quod ſcribat id actum Olympiad. 225. anno 2. qui erat, inquit V. Imperatoris Hadriani. Præfato enim anno urbis, cœptus tantùm annus primus Olympiad. 225. quintuſque ejuſdem Imperatoris. Erratum pariter à Calviſio in ſuo opere Chronologico, Petavioque in Chronico, qui ſcribunt Hadrianum, rebus Urbis, Italiæque compoſitis anno Chriſti 120. ad luſtrandas Orbis Romani Provincias, profectum eſſe; ac primo in Galliam, & Germaniam: deindè in Britanniam, ac anno 123. in Orientem tranſiiſſe. Neque enim, quemadmodum ex præfata Epigraphe deducitur, ante annum centeſimum viceſimum primum Româ diſceſſit Hadrianus; neque tardiùs in Orientem, quàm anno centeſimo viceſimo ſecundo profectus ſtus eſt, uti tam ex Euſebio in Chronico, quàm ex Chronici Alexandrini auctore diſcimus. Quare anno 121. ejus Quinquennalibus dicato, in Gallias, & Germaniam, indeque in Britanniam tranſiit, in qua *murum per octoginta millia paſſuum primus duxit, qui Barbaros, Romanoſque divideret*, inquit Spartianus in ejus vita cap. 11. Quod autem in præfato nummo Hadrianus *Pater Patriæ* dicatur, exiſtimo

T id.

id potiùs privatorum ſtudio, ac conſuetudine, quàm authoritate publica actum fuiſſe juxta dicta capite quinto num.IX.

XI. *Inſcriptiones duæ Decennalium ope explicatæ.* Decennalium pariter beneficio, quo anno variæ Inſcriptiones dicatæ ſint, intelligimus. Onuphrius in libro II. Faſtorum anno Urbis 1058. Epigraphen refert. Quæ legitur in marmore, Romæ in Thermis Diocletiani, effoſſo.

CONSTANTIUS. ET. MAXIMIANUS. INVICTI. AUGG.
SEVERUS. ET MAXIMINUS CAESS.
THERMAS. ORNAVER. ET. ROMANIS. SUIS. DEDICAVER.

Refert aliam in eandem rem Triſtanus Tom.3.pag.424.quæ Romæ apud templum S. Suſannæ extat.

DD. NN. DIOCLETIANUS ET MAXIMIANUS INVICTI
SENIORES AUGUSTI PATRES IMPERATORUM ET
CAESARUM CONSTANTIUS ET MAXIMIANUS
INVICTI AUGG. SEVERVS ET MAXIMINVS
NOBILISSIMI CAESARES. THERMAS FELICES
DIOCLETIANI AUG. FRATRIS SUI NOMINE
CONSECRAV. COEPTIS AEDIFICIIS PRO TANTI
OPERIS MAGNITUDINE OMNI CULTU
PERFECTAS ROMANIS SUIS DEDICAVERUNT.

Thermæ Diocletianeæ anno 302. quo Conſtantius Chlorus & Galerius Maximianus Cæſares Decennalia celebrarunt, conſtructæ, quemadmodum in Faſtorum Rationario diximus. Cùm verò Severus & Maximinus Kalendis Maiis anni 305. Cæſares renunciati fuerint, Conſtantiuſque Auguſtus anno 306. octavo Kalendas Auguſti obierit, eædem Thermæ alterutro anno dedicatæ. Sed cùm idem Conſtantius & Galerius Maximianus anno 306. Cæſarei Imperii Quindecennalia celebrarint, manifeſtè liquet eodem anno, non verò 305. eaſdem dedicatas, quod non niſi Regularum noſtrarum ope dignoſci poteſt.

XII. *Explicatur Numiſma Diocletiani.* Triſtanus tomo tertio pag.341. egregium græcum Diocletiani numiſma affert, quo eum quinto Imperii anno ineunte Quinquennalia celebraſſe diſcimus: hoc Faſtorum Conſularium ſeries non niſi valde imperfectè indicarat, Anno enim 288. quo quintus Imperii ejus annus

annus inchoatus eſt, non ipſe, ſed Maximianus Herculius II. Januariò Collegà Conſulatum edidit; ex quo ſuſpicandi locus fuit, eo Imperatore Conſule, Diocletianum feſtum illud celebraſſe; ſed Numiſma illud id manifeſtè demonſtrat. Legitur in eo AK. Γ. ΑΥ. ΟΥ. ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. Id eſt, *Imperator Cæſar Caius Aurelius Valerius Diocletianus Auguſtus.* Viſitur in eo idem Imperator Laurô coronatus, & in averſâ parte figura ſtans quæ in ara ſacrificat, ac præterea hæ literæ: L. E. id eſt, *anno quinto.* Quæ figura, vel etiam Veſta ſacrificans in nummis, in quibus hujuſmodi vota diſtinctè exprimuntur, (uti v. g. in nummo Marci Aurelii ab Occone relato, in quo Tribunitia ejus Poteſtas XXV. notatur, ac illius vota ſuſcepta Decénalia ſecunda memorantur, Veſtaque ſacrificans coram arâ ſculpta eſt,) ſæpè exhibetur: cujus rei varia exempla in Faſtorum Rationario videre eſt. Et tamen idem Triſtanus, qui non adverterat plura Imperatorum numiſmata ad ea ſolemnia reſpectum habere, perperam dicit figuram hanc ab alicujus civitatis, in qua pluribus ſacrificiis pietatem Diocletianus oſtentarat, incolis poſitam fuiſſe; indeque de expenſis ab eodem in ſacrificiis factis, aliiſque hujuſmodi diſſerit, quæ parùm ad iſtius numiſmatis explicationem faciunt.

Idem Triſtanus eodem tomo pag. 298. Probi Imperatoris nummum exhibet, in cujus poſtica parte viſitur templum octo columnarum; in eoque figura ſedens dextrâ victoriolam, ſiniſtrâ haſtam tenens, ac circùm legitur, ROMAE AETEP. Quod numiſma in ejus Quinquennalibus cuſum. Quod eò magis exiſtimandum, quò aliud ejuſdem Imperatoris referat is author, in quo Probus radiis coronatus conſpicitur, ac veſte Conſulari, quæ Palmata dicebatur, indutus, & in cujus poſtica parte viſitur etiam templum in quo Imperator ille à Victoria coronatur. Is enim in quarto ſuo Conſulatu Quinquennalia edidit, & quia aliquod templum in honorem Romæ, quæ tanquam Dea colebatur, conſtruxerat, illud in nummis anno quo feſtum illud edidit, percuſſis, repræſentatum. In iis ſiquidem qui annis quibus hæc feſta celebrata, percuſſi fuere, ſæpe templa repræſentata fuiſſe, ex iis quæ in faſtorum Rationario dicemus, manifeſtum fiet. Oto pag. 260. Nummum Antonini refert in quo is dicitur, Trib. Pot. XV. Coſ. IIII. & in cujus poſtica parte cernitur templum octo columnis ſuffultum ac circùm TEMPLUM DIVI AUG. RESTITUTUM. Cuſus iſte anno 152. quô eumdem Imperatorem Quindecennalia celebraſſe oſtundemus. Quare non dubium quin præfatus Probi in ejus Quinquennalibus percuſſus fuerit, ipſeque eo anno aliquod templum, aut ædificarit, aut dedicarit; & tamen idem Triſtanus

XIII. *Explicatur Numiſma Probi.*

ſtanus ſcribit, poſtquam Gentes barbaras idem Imperator domuiſſet, Romanos ſibi in animum inducentes eum Æternum futurum, in hujus opinionis argumentum, Romæ Deæ ſub Æternæ titulo templum ædificaſſe, præfatiſque Numiſmatis Signum illud impreſſiſſe: quæ explicatio omninò improbabilis.

XIV. *Explicatur Numiſma Aureliani.* Denique idem Triſtanus pag. 254. nummum græcum Aureliani refert, in quo is laureâ coronatus delineatur; & in poſtica parte repræſentatur Aquila Coronam gerens, inter duo ſigna militaria poſita, cum duobus captivis in inferiori parte nummi. Circùm ſcribitur: L. Δ. id eſt, *anno quarto*. Ait is Auctor eam Aquilam, ſigna, captivoſque, Imperii Romani gloriam ab Aureliano in priorem ac antiquum ſtatum reſtitutam ſignificare; prætereaque eoſdem captivos eum Orientem & Occidentem recuperaſſe oſtendere. Sed his nimis tenuiter nummus ille explicatus. Cuſus is anno Chriſti 274. cujus initio Aurelianus Quinquennalia edidit; ideoque anno ferè anticipavit. Poſt enim ejus Româ eodem anno diſceſſum plura ab eo acta, quàm ut intra paucos menſes perfici potuerint. Eo autem anno cuſum ex eo colligitur, quòd in nummis vota Quinquennalia, aliaque id genus expreſſis verbis repræſentantibus, duo captivi ſigno militari aſſidentes plerumque cernantur, ut aliquot exemplis in Faſtis digerendis oſtendimus, & Conſtantini Magni nummus, qui apud Triſtanum loco laudato pag. 550. extat, fidem facit. Eumdem is Imperatorem galeatum exhibet, ac in averſa parte hæc verba: VIRTVS EXERCIT. Cum Labaro & Signo militari, in quo ſcriptum eſt: VOT. XX. in cujus ſigni pede duo captivi ſedent. In nummis itaque annis hujuſmodi feſtivitatibus dicatis, percuſſis, qualis ille, qui in Decennalibus vel Vicennalibus Conſtantini cuſus fuit, captivi ſedentes, victoriæ, aliaque id genus ut plurimùm repræſentantur. Ex quorum cum præfato Aurelianeo convenientiâ intelligimus non tantùm ante mortem hunc Imperatorem Quinquennalia edidiſſe, ſed etiam eadem anticipaſſe.

XV. *Error Antiquariorum in Numiſmatum deſcriptione.* Valdè igitur, ut his tandem finem imponam, obſervanda, quæ in nummis Quinquennalia vel Decennalia diſtinctè exprimentibus repræſentantur, quove anno ii percuſſi. Nihil enim ad alios in ſimilibus ſolemniis cuſos, neque votis Quinquennalibus aut Decennalibus conceptis verbis ſignatos explicandos magis conferre poteſt. Unde iis Antiquariis, qui non niſi ferè averſas numiſmatum partes, aut ſub unica alicujus Imperatoris effigie earum plures variis plerumque annis cuſas exhibere ſolent, non ſuccenſere non poſſum, cùm hoc pacto non ſibi tantùm, ſed & aliis ad eorum enigmata ſolvenda viam

præcludant

præcludant : & quod pejus, Lectorem incautum in errorem inducant. Qui itaque rei adeò utili operam navare voluerint, ab ea agendi ratione prorsùs cavere debent, ac Sebaſtianum Erizzum imitari, qui quæ in antica parte leguntur, priùs deſcribit, ac dein quæ in poſtica explicat; parùm curans ſæpiùs ejuſdem Imperatoris titulos repetere, modò eos, uti ſe habent, repræſenter, & cuilibet averſæ parti anticam ſuam aſſignet. In errorem non diſſimilem ii etiam non rarò incidunt, qui vetera Manuſcripta ſummo literarum emolumento è tenebris eruunt, publicique juris faciunt. Cùm enim veteris ſcripturæ quantumvis perverſæ veſtigia bonâ fide referre, ipſoſque etiam nœvos ac maculas repræſentare deberent, ut aliis occaſionem conjectandi ſæpè veriora, quàm quæ ipſi, præberent; fracta ſuo modo interdum reſtituunt; Lacunas ex conjecturis ſuis ſupplent, efficiuntque ut Manuſcripta tædiosè revolvere non rarò neceſſe ſit. Quamobrem utrorumque cura ac diligentia deſideratur; expeditque, ut tam numiſmata, quàm Manuſcripta, eô quô diximus modô, deſcribantur; cùm verum ſit illud quod Seneca prodit, *in quo prato non niſi lacertam alter invenit, poteſt alter leporem capere.*

---

## CAPUT SEPTIMUM.

### *Aliquot Imperatorum Decennalia, & id genus feſta, de quibus major difficultas eſſe poteſt, explicantur.*

*I. Quinquennalia, & id genus feſta propriè à Tiberio incipiunt.*

QUia omnium Quinquennalium, & id genus feſtorum à Cæſaribus, Imperii Collegis, & Auguſtis celebratorum ſeriem exhibere decrevi, ex iiſque aliqua ſunt, de quorum anno major controverſia eſſe poteſt, ideo hìc ea ſeorſim examinan-a. Illa quidem, uti jam diximus, ab Auguſto, qui per interciſa Decennia & Quinquennia Imperium ſuſcepit, originem ducunt, ſed cùm Tiberius ex Imperatoribus primus fuerit, qui ſemel in perpetuum illud acceperit, quique Senatus-conſulto ſibi ad tempus illud decerni paſſus non fuerit, hæc ſolemnia propriè ab eo incipienda. *Διελθόντων δὲ τῶν δέκα ἐτῶν τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ψηφίσματος μὲν ἐς τὴν ἀνάληψιν αὐτῆς οὐδενὸς ἐδεήθη. οὐδὲ γὰρ ἐδεῖτο, κατατέμνων αὐτὴν ὥσπερ ὁ Αὔγουστος ἄρχειν,* inquit Dio lib.57. *cùm decem anni abiiſſent Imperii, non eguit Senatus-conſulto ad recipiendum illud. Neque enim petebat imperare interſcindens ipſum Imperium, ut Auguſtus.*

II. *Decennalia, & Vicennalia Proconſularis Imperii Tiberii.* Cùm ex Clemente Alexandrino, ut prima parte hujus Diſſertationis cap. 3. oſtendimus, Proconſulare Imperium eidem Tiberio anno Chriſti decimo, quinto Kalendas Septembris collatum fuerit, ejuſdem Imperii Decennalia in annum Chriſti viceſimum, Vicennalia verò in annum triceſimum incidebant. Et tamen, ut videre eſt in Faſtis, annô viceſimo primo, ac rursùs triceſimo primo Conſul proceſſit, & juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam, eadem ſolemnia edidit. Ex quo ſequi videtur anno Chriſti undecimo illud Imperium ei conceſſum fuiſſe. Sed quia Clemens Alexandrinus neque in die, neque in menſe erravit, non videtur etiam in anno erraſſe, eò magis quò Suetonius in Tiberio, ubi cap.20. dixit: *dedicavit & Concordiæ ædem*, quod menſe Januario ejuſdem anni factum, ſtatim de eodem Imperio Tiberio collato ait: *ac non multò poſt lege per Conſules latâ, ut Provincias cum Auguſto communiter adminiſtraret &c.* Breve itaque tempus inter eam nuncupationem & dedicationem interceſſit. Præterea Dio lib.56. de rebus M. Æmilio Lepido & Statilio Tauro Conſulibus, anno nempe Chriſti undecimo geſtis, Tiberium Proconſulem vocat: *Tiberius & Germanicus, cui pro Conſule erat Imperium, impreſſionem in Germaniam fecerunt.* Ac paulò poſt: *Ludis in honorem Natalium Auguſti actis, in Italiam reverſi ſunt.* Ubi vides initio anni Chriſti undecimi Tiberium Proconſulem vocari, argumento, quia anno ſuperiori quinto Kalendas Septembris eo honore decoratus fuerat; cùm enim de die nulla difficultas eſſe poſſit, Tiberius non diceretur à Dione Proconſul initio anni Chriſti undecimi, ſi quinto tantùm Kalendas Septembris ejuſdem anni Proconſulare Imperium accepiſſet: eò magis quò expeditio finita fuit nono Kalendas Octobris, in quem Natale Auguſti incidit. Non videtur igitur à ſententia Clementis recedendum; ob idque dicendum, vel Tiberium anno Chriſti viceſimo & triceſimo Decennalia & Vicennalia celebraſſe, & Conſulatum in annum viceſimum primum, & triceſimum primum diſtuliſſe, vel tam Conſulatum, quam eadem ſolemnia in eoſdem annos rejeciſſe, vel denique Tiberio imperante ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam non ita ſcrupuloſè obſervatam, eoſque Conſulatus ob alios fines ſuſceptos. Qua de re plura in ordinatione Conſulum dicemus.

III. *Antoninus Pius Auguſtei Imperii Vicennalia uno anno diſtulit.* Cæſarum Decennalia in Antonini Pii nummis primùm diſtinctè ſcalpta fuiſſe jam diximus. Factus eſt is Collega Imperii quinto Kalendas Martias anni Chriſti 138. eodemque anno, die decima Julii in Hadriani demortui locum ſucceſſit. Quare tam Proconſularis, quàm Auguſtei ejus Imperii Vicennalia anno Chriſti 157. aut ſequenti

quenti de more celebranda erant. Et quidem Proconſularis Imperii Vicennalia anno viceſimo exacto edita fuiſſe, docet Nummus ab Onuphrio lib. 2. Faſtorum & Occone laudatus, in quo legitur: ANTONINUS AUG. PIUS P. P. TR. P. XXI. & in poſtica: VOTA SOL. DEC. II. COS. IIII. At Imperii Auguſtei Vicennalia uno anno diſtulit, quod ex nummo ab utroque laudato colligitur. Signatur ille: ANTONINUS AUG. PIUS P. P. TR. P. XXII. & in averſa parte: VOTA SUSCEPTA DEC. III. exiſtimabat idem Onuphrius Antoninum anno Chriſti 158. quinto Kalendas Martias, quô Tribunitiam Poteſtatem XXI. iniit, vota Decennalia ſecunda ſolviſſe, & anno 159. eadem die Tribunitia poteſtate XXII. inchoatâ, vota Decennalia tertia ſuſcepiſſe: quem rectè Noriſius diſſertat. de votis Decennal. cap. 3. confutat, quòd eadem die vota ſolverentur, & nova in alterum Decennium conciperentur: quod ex Plinio lib. 10. Epiſt. 44. ab eodem Trajano ſcripta probat: *ſolemnia vota pro incolumitate tua, quâ publica ſalus continetur, & ſuſcepimus Domine pariter & ſolvimus.* Qua de re plura idem Noriſius, qui non alio modo nodum ſolvit, quàm dicendo Hadrianum non niſi anno Chriſti 139. demortuum, ideoque Antoninum Pium legitimo tempore Auguſtei Imperii Vicennalia celebraſſe, cùm Tribunitiam Poteſtatem primam anno 138. ſuſcepiſſet. Sed hæc viri doctiſſimi ſententia de Hadriani morte priori hujus Diſſertationis parte penitus à nobis everſa eſt, ideoque Antoninum Pium ea Vicennalia anno non legitimo peregiſſe certum, indubitatumque. Cujus rei alia exempla mox occurrent.

IV. *Quinquennalia, & id genus vota Commodi explicantur.*

Commodus Marci Aurelii filius morem hæc ſolemnia cum Trabea Conſulari edendi, qui jam in deſuetudinem abierat, renovavit; cujus exemplum ſucceſſores, præſertimque Imperatores Orientales imitati ſunt. Is à Marco Aurelio Patre anno 175. Piſonis & Juliani Conſulatu notato, die & menſe incertis, non tantùm Tribunitiâ poteſtate, ſed & quod hactenùs nemini obſervatum, Imperio Proconſulari decoratus eſt. Primum à Noriſio recte ſtabilitum; ſecundum verò ex nummis, in quibus ejus Quinquennalia, Decennaliave annotata, manifeſtè deducitur. Neque enim hæc ſolemnia celebrata, niſi vel ob Imperium Cæſareum, vel ob Imperium Proconſulare, vel denique ob Imperium Auguſteum. Neque Auguſtus, nec Tiberius, neque quiſvis alius propter ſolam Tribunitiam poteſtatem hujuſmodi feſta peregit, ut notum eſt. Verum quidem eſt in hac ſecunda Imperii Romani adminiſtrationis forma nullum alium Collegam me deprehendiſſe, ſed hunc ea dignitate donatum, ac anno poſt, quinto

Kalendas

Kalendas Novembris , ut docet Lampridius in ejus vita cap. 12. à patre Auguſtum nuncupatum, tandemque eidem anno 180. ſucceſſiſſe , indubitatum eſſe debet. Quare juxta Numiſmata ab Occone relata ſic hujuſmodi ſolemnia à Commodo celebrata ordinari debent. Anno 181. quo Antiſtio Burro Collegâ tertium conſulatum geſſit, Imperii Proconſularis Quinquennalia celebravit. In nummo enim ejuſdem Imperatoris legitur : VOTA DECEN. SUSC. TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. S. C. qui Conſulatus oſtendit Noriſium deceptum fuiſſe , quando ſcripſit hæc Quinquennalia anno præcedenti , quô nondum eum Commodus inierat , celebrata fuiſſe. Nam quod idem vir doctiſſimus eum nummum ad Quinquennalia Auguſtei Imperii vivente Patre ſuſcepti referat , factum id ex communi errore, in quo omnes huc uſque verſati ſunt , eundem nempe Commodum Imperii Collegam non fuiſſe. Hujus feſti index ac ſignum quod in Chronico Alexandrino eodem anno legitur : *His Coſſ. Antiochiæ Artabanus homo copioſus populo in æde Daphnes nuncupatâ , ſportulas* (locus non eſt integer ) *& Cereris æternæ portiunculas , ſeu panum fragmina magnificè & ambitiosè ſparſit , paneſque illos politicos ſeu civiles appellavit , eò quod civibus ſuis eos impertiiſſet , ad eamque rem perpetuandam ex ſuis prædiis , annuos ſumptus deſtinavit , qui ſportulis illis civium æqua ratione reſponderent. Viciſſim Antiocheni Artabano in Daphne ſtatuam cum hac Inſcriptione poſuêre :* ARTABANO MEMORIA SEMPITERNA. Jam enim diximus in annos hujuſmodi ſolemniis conſecratos res novas, aut memoriâ æternâ dignas ſæpe reſervatas ; ac in iiſdem ſtatuas, obeliſcos , & id genus alia erecta fuiſſe. Celebrata porrò hæc Quinquennalia die decimâ ſeptimâ Martii Auguſtei Imperii poſt patris mortem initi Natali ; alioquin non anno 181. Sed præcedenti ea edita eſſent , ut patet. Tùm anno 183. quô Victorino Collegâ quartum Conſulatum geſſit , ſecunda Quinquennalia Imperii nempe vivente patre ſuſcepti celebravit Commodus.Hujus Imperatoris nummum exhibet Occo in quo legitur.VOTA DECENN. SUSC. TR. P. VIII. IMP. VI. COS. IIII. P.P. S. C. Cœpta ab eo Tribunitia poteſtas octava anno 182. ideoque anno ſequenti illud feſtum celebratum die etiam Natali Imperii patre vivente adminiſtrati. Ex quo & ea uno anno diſtuliſſe manifeſte patet. Denique anno 184. tertia Quinquennalia , Imperii nempe poſt patris mortem obiti , celebravit , eodem pariter Natali die , XVII. ſcilicet menſis Martii. Liquet id ex nummo,qui apud eumdem Occonem extat , in quo legitur : VOTA SUSCEP. DECEN. P. M. TR. P.VIIII. IMP. VII. COS.IIII. P.P. S. C. vides in omnibus nummis memoratis

vota Decennalia ſuſcepta legi, quia, uti oſtendimus, in Quinquennalibus vota Decennalia nuncupabantur, & quinto poſt anno, nempe in Decennalium feſto, eadem ſolvebantur.

Porrò quemadmodum tria Quinquennalia, ita & tria Decennalia Idem Imperator edidit. Priora anno 185. die etiam XVII. Martii, uti hæc epigraphe demonſtrat: PRIMI DECENN. P.M. TR. P.X. IMP. VII. COS. IIII P. P. S. C. Suſcepta decima Tribunitia poteſtas à Commodo anno 284. quô, eodem die tertia Quinquennalia edidit, quare priora Decennalia nonniſi anno ſequenti ab eo peracta, eò magis quò diverſis annis hujuſmodi ſolemnia exhibere ſolitus fuerit. Secunda Decennalia quinto Kalendas Novembris, Imperii vivente patre geſti anno 186. quô Glabrione collegâ quintùm Conſul Proceſſit, celebravit, quemadmodum liquet ex nummo, qui apud Occonem extat: VOT. SOL. DEC. P. M. TR. P.XII.IMP. VIII. COS.V. P.P. Ex quo & colligitur eum anno 175. ante diem quintum Kalendas Novembris Tribunitiâ poteſtate & Proconſulari Imperio cohoneſtatum fuiſſe, alioquin anno 186. eodem die prioris Imperii Auguſtei Natali nondum Tribunitiam poteſtatem XII. aſſequutus fuiſſet; ex dictis verò ſuprà conſtat ante diem decimam ſeptimam Martii poſterioris Imperii Auguſtei natalem, eam illi dignitatem conceſſam, aliter ſecunda Quinquennalia, v.g. anno 183. in ſuo quarto Conſulatu, & in Tribunitia poteſtate octava, quam certum eſt iniiſſe anno 182. non celebraſſet, ſed in nona Tribunitia poteſtate, quam præfato anno 183. ante diem decimam ſeptimam Martii inchoaſſet. Tertia Decennalia Commodus ſolvit anno 190. quô, Petronio Septimiano Collegâ, ſextum Conſulatum edidit; quod ipſemet Conſulatus oſtendit. Profert hanc in rem Noriſius numiſma ejuſdem Imperatoris, quod apud laudatum Antiquarium pag.326. in corona quercea hanc Inſcriptionem præfert: VOT. XX. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. additque, Anno Epochæ Chriſtianæ 190. idem Auguſtus fuit Conſul ſextùm, quo anno deſinente decennio, ex quo patre defuncto, rei Romanæ adminiſtrationem acceperat, vota Decennalia ſolvit, & Vicennalia nuncupavit. Eadem tamen ſolemnia dies aliquot anticipavit antequam annum Tr. P. XV. expleret. Hæc Noriſius. Sed incertum an præfatum numiſma in Decennalibus poſterioris ejus Imperii Auguſtei, an in ejus Imperii Proconſularis Quindecennalibus percuſſum fuerit; cùm in illis ſolemniis vota XX. ſolverentur, in iſtis verò nuncuparentur; eſſetque is annus poſterioris ejus Imperii Auguſtei decimus, Imperii verò Proconſularis decimus quintus. Quia tamen videtur Commodus hæc Decennalia die XVII.

V. *Decennalia & Quindecennalia Commodi.*

V Martii

Martii, poſterioris Imperii Auguſtei Natali, quo adhuc in curſu erat Tribunitia ejus poteſtas XV. ideo præfatus nummus ad ea referendus; eò magis quò ſi in ſexto ſuo Conſulatu in eo nummo annotato, anno nempe 190. Commodus Quindecennalia Imperii Proconſularis celebraſſet, vel utraque eodem die XVII. Martii edita fuiſſent præter ejuſdem Imperatoris morem; vel Tribunitiam Poteſtatem XVI. tunc geſſiſſet, eadem epigraphe reclamante. Ea itaque Quindecennalia anno præcedenti, ut videtur, geſta. Quoad id, quod addit idem vir doctiſſimus, Commodum ea ſolemnia dies aliquot anticipaſſe, patet eum falli exiſtimantem præfatum Imperatorem Tribunitiam poteſtatem ſuſcepiſſe, vel die quinto Kalendas Martias, qua eâdem ornati fuerant Pater & Avus; vel certè nonis Martiis die Natali Marci Aurelii Patris. Ex dictis enim manifeſtè liquet non niſi poſt decimum ſeptimum Martii ad Tribunitiam poteſtatem evectum Commodum; ideoque ea Decennalia legitimo tempore eſſe exhibita. Illud ſolùm circa hujus Imperatoris ſolemnia mihi dubium reſtat, ne ſecunda Decennalia anno 187. die decima ſeptimâ Martii, quâ adhuc Tribunitia Poteſtas XII. currebat, ediderit. (Eo enim anno, uti in Faſtis digerendis diximus, Thermæ Commodianæ Romæ dedicatæ ſunt,) & anno 186. in quinto ſuo Conſulatu id genus Feſtorum indicio, Imperii Cæſarei Tricennalia celebrarit. Nam ſic utraque tempore legitimo peracta fuerint; in re tamen incerta in eodem Faſtorum Rationario ſcripſi eadem Tricennalia uno anno dilata fuiſſe: quod parum refert, modò certum maneat tam anno 186. quàm anno 187. hujuſmodi feſta edita.

VI. *Quo anno Gallienus Decennalia celebrarit.* Valerianus & Gallienus anno 253. rei Romanæ adminiſtrationem ſuſcepêre, annoque 257. quô Quinquennalia de more celebranda erant, Conſules proceſsêre. Tum Gallienus Patre jam in captivitatem abducto, in quinto Conſulatu, quem Fauſtinô Collegâ anno Chriſti 262. geſſit, Decennalia celebravit. Fallitur enim Noriſius qui ea in annum ſequentem differt, cùm Pollio in Gallienis duobus cap. 5. Gallieni & Fauſtini Conſulatu memorato, poſtea cap. 8. quæ in ejus Decennalibus acta, refert, ac dein Nummii Cleionii Albini, & Maximi Dextri Conſulatu, qui in annum 263. convenit, prætermiſſo, narrat quæ geſta ſunt Gallieno & Saturnino Conſulibus, anno ſcilicet 264. ex quo ultimo Conſulatu Noriſius deducit ea Decennalia Albinô & Dextro Conſulibus, anno nempe Chriſti 263. fuiſſe edita. Sed perperam; Conſulatus enim Gallieni ea anno 262. peracta fuiſſe manifeſtum facit, & indicat Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 7. cap. 23. qui ubi Macriani Tyranni mortem narravit, de

Gallieno

Gallieno, qui Eccleſiæ pacem dederat, ait: *Religioſiſſimus verò Deique amantiſſimus Imperator ſeptennalem circulum jam emenſus, nonum Imperii annum degit, quo nos feſta celebraturi ſumus.* Id eſt, Decennalia celebrabimus. Ex quo ſecundæ Conſulatuum Cæſareorum regulæ utilitas magis oſtenditur, cùm ex ea innoteſcat, quæ à Scriptoribus hiſtoriæ Auguſtæ proximè ante aliquem Conſulatum narrantur, ad immediatum Conſulatum præcedentem non ſemper pertinere. Quod & alio exemplo oſtendo. Capitolinus in Gordiano tertio cap. 23. ait: *Inditium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quòd eclipſis ſolis facta eſt, ut nox crederetur.* Et Paulo poſt: *Venuſto & Sabino Conſulibus inita eſt factio in Africa contra Gordianum tertium.* Cadit is Conſulatus in annum 240. & Nihilominus anno 239. nulla eclipſis viſa, ſed tantùm annis 237. die 12. Aprilis, & 238. die ſecunda ejuſdem menſis. Sic Ammianus, ut ab Hadriano Valeſio in Præfatione ad ejus opera, M. SS. Codicum beneficio accuratè emendata, obſervatum, paria Conſulum novem omiſit; & tamen res geſtas iis annis, quibus illi Faſtis nomen dedêre, expoſuit. Nam ne rerum ſeriem interrumperet, bella duobus, aut etiam pluribus annis acta, continuâ oratione aliquando recenſet. Quare in legendis Scriptorum hiſtoriæ Auguſtæ libris, ne ea rerum narrandarum ratio nobis fucum faciat, cavendum.

Noriſius diſſert. de Numiſmate Impp. Diocletiani & Maximiani cap. 2. ſcribit Maximianum Herculium Vicennalia biennio anticipaſſe, ut cum Diocletiano, cujus Collega in Imperio erat, quique ineunte anno viceſimo, Chriſti nempe 303. Vota Vicennalia ſolvit, conveniret. Addens ſe vix in communem ſententiam trahi poſſe, quæ docet eundem Maximianum antequam Auguſtus fieret, Cæſaream dignitatem obtinuiſſe: quam poſtea ſententiam aliqui viri docti amplexi ſunt. Sed tam Maximianum, quàm Diocletianum legitimo tempore ea ſolemnia edidiſſe, & eundem Maximianum Cæſaream dignitatem ante Auguſteam conſequutum fuiſſe, minimè dubitandum; hoc enim poſtremum duobus in locis Eutropius lib. 9. & in totidem Orifius lib. 7. docent. Quod & ii omnes confirmant, qui eum annos viginti imperaſſe ſcribunt. Aurelius Victor in Epitome: *ætate interiit ſexagenarius, annorum viginti Imperator.* Anonymus Valeſianus: *Diocletianus cum Herculio Maximiano imperavit annos viginti.* Idem habet Lactantius lib. de mortibus perſecutorum cap. 30. Incerti Panegyricus Maximiano & Conſtantino dictus cap. 8. habet: *Te rurſus viceſimo anno Imperatorem, octavò Conſulem ita ipſa amplexu quodam ſuo Roma voluit detinere, ut videretur augurari jam, &*

VII. *Maximianus Herculius prius Cæſar poſtea Auguſtus fuit.*

*timere quod factum eſt.* Tum cap. 10. *Sed profectò exegit hoc varietas & natura fortunæ . . . . . ut illa viginti annorum continua felicitas intervallo aliquo diſtingueretur.* Denique cap. 11. ſubjungit: *non potuiſti reſiſtere ſanctæ illius parentis* ( nempe Romæ ) *Imperio, & invictus licet paruiſti, & te illis vigiliis illiſque curis, quas viginti annos expertus fueras, reddidiſti.* Firmat eandem ſententiam Codex Juſtinianeus, in quo multæ leges à Diocletiano & Maximiano datæ leguntur *Diocletiano* II. *& Ariſtobulo Coſſ.* Tum *Maximo ſecundo, & Aquilino Coſſ.* Id eſt, annis Chriſti 285. & 286. quô Kalendas Aprilis Auguſtus renuntiatus eſt.

VIII. *Licinius ex Cæſare factus Auguſtus.*

Verum non tantùm Maximianus Herculius prius Cæſar, quàm Auguſtus nuncupatus eſt, ſed ii etiam omnes, qui à Marco Aurelio ad Valentinianum ſeniorem ab aliis Auguſtis Auguſtea dignitate donati ſunt. Quod Ammianus lib. 27. de valente & Gratiano ab eodem Valentiniano Auguſtis factis docet: *In hoc tamen negotio Valentinianus morem inſtitutum antiquitùs ſupergreſſus, non Cæſares, ſed Auguſtos, Germanum nuncupavit & filium, benivolè ſatis. Nec enim quiſquam ante hac adſcivit ſibi pari poteſtate Collegam præter Principem Marcum, qui Verum adoptivum fratrem abſque diminutione aliqua majeſtatis Imperatorem ſocium fecit.* Ad quæ Verba Valeſius in Notis ſcribit: *Atqui nonne etiam Severus Baſſianum & Getam filios Auguſtos nuncupavit, teſte Herodiano in lib. 3.? Quod ſi quis ab exercitu, non autem à Severo appellatos Auguſtos cavillabitur, ut ſcribit Spartianus in Severo, tum Diocletiani exemplum opponam, qui Maximianum Herculium Collegam Auguſtei Imperii ſibi adjunxit. Sed reſponderi poteſt nec Diocletianum nec Severum Collegas ſibi Auguſtos ſtatim adſciviſſe, ſed initio Cæſares tantùm, ut de Baſſiano quidem ac Geta ſcribit Spartianus, de Maximiano autem Eutropius. At Valentinianus fratrem ac filium, non Cæſares primum, ac deinde Auguſtos, ſed ſtatim Auguſtos creavit.* Cùm itaque Ammianus tam Marci, quam Valentiniani factum tanquam novum & antea inauditum proponat, non ſolum Maximianum Herculium ſed & Licinium Seniorem ex Cæſare Auguſtos factos fuiſſe indubitatum eſſe debet. Licet id etiam de Licinio Noriſius, diſſertat. de Numiſmate Licinii & Baluzius in Notis ad Lactantium de mortibus perſecutorum negent contra Victoris Schoti, Cedreni, & aliorum fidem; quam is dignitatem à Galerio Maximiano ex expeditione Italica reduce, paulò antequam Auguſteâ exornaretur, anno 307. obtinuiſſe videtur.

IX. *Conſtantius Chlorus &*

Dicit Noriſius Eutropium erraſſe, quando ſcripſit: *Diocletianus Maximianum Herculium ex Cæſare fecit Auguſtum, Conſtantium & Maximianum*

*Maximianum Cæſares.* Pleno enim, inquit Quinquennio inauguratio Maximiani Augusti, Cæſarum deſignationem anteceſſit. Sed non advertit vir doctiſſimus Eutropium diverſis annis geſta brevi, ut aſſolet, ſummâ colligere, Idatiumque quem ſequitur, non minus errare in Cæſareo Imperii Conſtantii Chlori & Maximiani Galerii anno 291. conſignando, quàm in Auguſteo Licinii anno 308. collocando. Cæſarum enim deſignationem anno 292. factam fuiſſe, patet ex Conſulatibus ab utriſque initis, quæ in annos Quinquennalium, Decennalium, & Quindecennalium eorumdem incidunt: quæ diſpoſitio Conſularis eorum etiam opinionem evertit, qui hanc nuncupationem in annum 293. conjiciunt, uti Baluzius in Notis ad librum de mortibus perſecutorum. In edicto enim à Galerio Maximiano in favorem Chriſtianorum dato, & ab Euſebio lib. 8. cap. 17. relato, Galerius Maximianus dicitur TRIB. POT. XX. Quare Kalendis Martiis anni 292. idem Galerius & Conſtantius Cæſares creati fuerant, cùm Edictum illud anno 311. poſt Kalendas Martias emiſſum fuerit; & ut habet idem Euſebius initio Appendicis de Martyribus Paleſtinæ, *poſt hujuſmodi confeſſionem vita ſimul & doloribus liberatus idem Galerius fuerit.* Idque poſt Kalendas Maias, ut nos idem Lactantius docet cap. 33. 34. 35. *Decimus & octavus annus agebatur,* inquit, *cùm percuſſit eum Deus inſanabili plagâ .... & hæc facta ſunt per annum perpetem ....... & jam deficiens edictum miſit ....... hoc edictum proponitur Nicomediæ, pridie Kalendas Maias, ipſo octies & Maximino iterum Coſſ.* (qui Conſulatus in annum 311. cadit) ...... *nec tamen ille hoc facto veniam ſceleris accepit à Deo ſed .... horrenda tabe conſumptus eſt. Idque cognitum Nicomediæ menſis ejuſdem, cùm futura eſſent Vicennalia Kalendis Martiis impendentibus.* Annus decimus octavus Galerii Maximiani cœpit Kalendiis Martiis anni 309. quo exeunte, vel circiter, eo morbo is afflictus eſt, uſque ad anni ſequentis finem, ac initium anni 311. quo poſt Kalendas Martias, ac Tribunitiam poteſtatem viceſimam ſuſceptam, edictum in Chriſtianorum gratiam emiſit, & poſt Kalendas Maias ejuſdem anni, cùm futura eſſent Vicennalia Kalendis Martiis anni 312. miſeram efflavit animam. Ex quibus manifeſtè patet eum nonniſi anno 292. Cæſarem factum fuiſſe, Edictumque poſt Kalendas Martias emiſſum. Si enim anno 293. Cæſareâ dignitate decoratus fuiſſet, Edictum Tribunitiam poteſtatem XIX. non XX. præferret ſi verò anno 291. anno viceſimo primo ejus Imperii à Kalendis Martiis inchoato Vicennalia edidiſſet; quæ tamen Lactantius dicit anno ſequenti celebranda fuiſſe.

*Galerius Maximianus anno 292. Cæſares dicti.*

X. *Oſtenditur ex Lactantio Conſtantiū & Maximianum anno 292. Cæſares creatos fuiſſe.*

Sed & Numiſmata Græca eandem Idatii opinionem convellunt; ſeptem enim apud Occonem extant, in quorum ſingulis ſinguli Imperii Auguſtei ejuſdem Galerii Maximiani anni exprimuntur, in quorum ultimo ſeptimus memoratur. Quibus evincitur primò Galerium Maximianum anno 311. Kalendis Maiis, quibus imperium anno 305. inierat, adhuc in vivis fuiſſe, alioquin ſeptimum Auguſtei Imperii annum non attigiſſet. Secundò Tribunitiam poteſtatem XX. in reſcripto ejuſdem Galerii memoratam, inchoatam fuiſſe Kalendis Martiis ejuſdem anni 311. Tertiò hujuſmodi reſcriptum non niſi poſt eaſdem Kalendas Martias datum, eò magis quò Lactantius docet illud pridie Kalendas Maias Nicomediæ propoſitum. Si enim ante Martium emiſſum, ejus promulgatio tamdiù dilata non fuiſſet, cùm de fine perſecutioni imponendo ageretur, & poſtquam illud emiſit, uti cum Euſebio diximus, ſtatim perierit. Ac denique quod præcipuè intendimus, Galerium Maximianum anno 292. Cæſaris nomen aſſecutum, quæ hîc per tranſennam explicare placuit, quia Norisius, qui Lactantium non viderat, hujus auxilii expers, id præſtare non potuit.

XI. *Non deducitur ex Spartiano Herculium ex Cæſare Auguſtum factum non fuiſſe.*

Alterum argumentum Norisius affert ad probandum Maximianum Herculium Cæſarem non fuiſſe antequam ad Auguſteam dignitatem eveheretur. Scribit Spartianus Ælium creatum fuiſſe Cæſarem ab Hadriano, *non teſtamento, ut antea moris erat, ſed eo genere quo noſtris temporibus à veſtra clementia Maximianus ac Conſtantius Cæſares dicti ſunt, quaſi quidam Principum filii, & Auguſtæ majeſtatis hæredes.* Sanè, inquit Norisius, Maximianum Herculium Spartianus non omiſiſſet, imò potiùs quàm Galerius Maximianus & Conſtantius Chlorus in exemplum vocatus fuiſſet, ſi Cæſaream dignitatem ante Auguſteam obtinuiſſet. Sed eo exemplo Spartianus uti non poterat. Ælio enim, ſicuti Maximiano Galerio & Conſtantio Chloro cum Cæſaris honore Tribunitia poteſtas collata fuit, uti ex nummis conſtat. Quæ tamen Maximiano Herculio non niſi cum Imperio Auguſteo conceſſa. Patet id ex duabus Inſcriptionibus ab eodem Noriſio & à Grutero pagina 166. recitatis In priori Diocletianus dicitur TRIB. POT. X. Maximianus verò Herculius, TRIB. POT. IIX. In poſteriori Diocletianus dicitur, TRIB. POT. XI. Maximianus, TRIB. POT. X. Diocletianus decimo Kalendas Octobres anni 284. Maximianus verò Herculius Kalendis Aprilis anni 286. Auguſti renunciati ſunt. Quare decima Tribunitia poteſtas Diocletiani anno 293. inchoatur, & ſequenti abſolvitur. A Kalendis verò Aprilis anni 286. ad Kalendas Apriles anni 294. anni ſunt octo completi. Unde

hoc ultimo anno ea Inſcriptio dedicata, & Tribunitia poteſtas Maximiano Herculio non ante annum 286. collata; quod & poſteriori Inſcriptione comprobatur. Nam Tribunitia Poteſtas X I. decimo quinto Kalendas Octobris anni 294. à Diocletiano, & decima Kalendis Aprilis anni 295. ab Herculio aſſumpta. Quocirca hæc dedicari non potuit niſi eo anno poſt Kalendas Apriles quibus Maximianus Tribunitiam Poteſtatem X. inierat, & Diocletianus undecimam abſolvebat. Ex quo non tantùm ſequitur Maximianum non niſi anno 286. quod tamen ab aliquibus negatum, factum fuiſſe Auguſtum, ſed & Tribunitiam poteſtatem ei cum Cæſarea dignitate anno 284. collatam non fuiſſe, ideoque Spartianum hoc exemplum adhibere non potuiſſe. Cùm itaque nihil in contrarium alicujus ponderis afferatur, non videtur amplius in dubium vocari poſſe, an Maximianus Herculius prius Cæſar, quàm Auguſtus fuerit. Quo Honore cùm anno 284. duodecimo Kalendas Decembres, ut jam à nobis oſtenſum, exornatus fuerit, ſequitur eum Vicennalia ſtato tempore edidiſſe.

XII. *Maxentii Quinquennalia dilata.*

Sed quod de Maximiano Herculio, eum nempe hæc ſolemnia anticipaſſe, dici non poteſt, omninò de Maxentio & Licinio aſſerendum. Romæ ille anno 306. à Prætorianis Auguſtus dictus eſt ſexto Kalendas Novembres, ut mox ex Lactantio oſtendemus, quare quintus Imperii ejus anno 311. abſolvebatur: quo quidem anno Indulgentiam Chriſtianis Africanis conceſſit, ſed Quinquennalia in annum ſequentem diſtulit. Primum docet Optatus qui lib. 1. ſcribit: *tempeſtas perſecutionis peracta & definita eſt jubente Deo, Indulgentiam mittente Maxentio Chriſtianis libertas eſt reſtituta.* Quod eo anno factum fuiſſe rectè probat Valeſius de Schiſmate Donatiſtarum cap. 1. adverſus Baronium, qui hanc Indulgentiam in annum 306. perperam conjecit. Poſterius diſertè teſtatur Lactantius lib. de mortibus perſecutorum cap. 44. ubi de bello Conſtantinum inter & Maxentium anno 312. geſto, ait: *Imminebat dies quo Maxentius Imperium ceperat, qui eſt ad Sextum Kalendas Novembris, & Quinquennalia terminabantur.* Tum cap. 46. de Galerio Maximino contra eundem Conſtantinum & Licinium bellum gerente ait: *Statuit Imperator* (Galerius Maximinus) *prælium diei Kalendarum Maiarum* (quo die Diocletianus & Maximianus anno 305. abdicarant, & Galerius Maximianus ac Conſtantius Chlorus Auguſti facti fuerant, ut nos poſt longam ignorationem idem Lactantius cap. 19. docet) *qua octavum annum nuncupationis ejus implebant, ut ſuo potiſſimum Natali vinceretur, ſicut ille* (nempe Maxentius) *victus eſt Romæ.* Quare Maxentius in annum 312. ſexto Kalendas Novembres, quo Tribunitiam poteſtatem

que duplicem eſſe Imperii Liciniani Epocham : prior quæ à tertio Idus Novembris anni 307. quo à Galerio Maximiano Auguſtus creatus eſt, eique Rhetia ac utraque Pannonia commiſſa ; poſterior ab anno 314. quo Galerio Maximino demortuo in altera Imperii Aſiatici parte ſucceſſit ; cúmque tertius annus eo in numiſmate inſcriptus de ultimo ejus imperio intelligatur, liquet, inquit, Licinium anno 316. Decennalia edidiſſe, ideoque anno Imperii decimo ineunte ita Noriſius diſcurrit.

XIV. *Aſiaticum Licinii Imperium anno 313. inchoatum.*

At tam certum, Aſiaticum Licinii Imperium anno 313. inchoatum fuiſſe, eodemque Maximinum demortuum, quàm Europæum anno 307. exordium ſumpſiſſe ; & quidem de priori non videtur poſſe imposterum difficultatem moveri, cùm vel ſola Tribunitia Poteſtas IV. Licinii adnotata in Edicto, quod Galerius Maximianus anno 311. paulò antequam moreretur, in Chriſtianorum favorem emiſit, illud evincat ; niſi enim anno 307. Auguſtæum Licinii Imperium cœpiſſet, is anni 313. initio Tribunitiam poteſtatem quartam, ſeu quartum Imperii annum, quod idem eſt, nondum iniiſſet. Poſterioris initium nos docet celeberrima Epocha τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας, Id eſt, *à reddita pace Eccleſiæ*, quâ antiqui Chriſtiani uſi ſunt, cœpta enim ea anno 313. uti conſignatur ab Euſebio in Chronico, poſt mortem nempe Galerii Maximini, qui paulò anteà perſecutioni, quæ jam in Occidente deſierat, finem impoſuit. Eâ Erâ utitur Chronici Alexandrini Auctor, dum Conſtantii Auguſti mortem narrans, ait : *Conſtantius Auguſtus menſe Dio, ſeu Novembri, die tertia, anno Antiocheno quadringenteſimo decimo, Indictione quinta, cùm Eccleſiæ pacem annos quinquaginta habuiſſet, dictis Conſulibus Tauro & Florentio, mortem cum vita commutavit.* Cadit is Conſulatus in annum Chriſti 361. anno verò 312. Kalendis Octobris annus Antiochenus trecenteſimus ſexageſimus primus inchoatus eſt ; cui ſi quinquaginta addas, pervenies ad annum Chriſti 361. quô Kalendis Octobris annus Antiochenus 410. auſpicatus eſt. Undè pax Eccleſiæ procurata ante menſem Octobrem anni 313. ideoque & ante eundem menſem Galerius Maximinus demortuus ; cùm Eccleſia non niſi poſt ejuſdem Tyranni Edictum ab Euſebio lib. 9. cap. 10. relatum, ejuſque mortem non multò poſt ſecutam, pace potita ſit. Sed poſt librum Lactantii de mortibus Perſecutorum res adhuc certior. Is cap. 48. ait, Conſtitutionem Conſtantini & Licinii, quâ libertas Religionis Chriſtianis conceſſa, die Iduum Juniarum Nicomediæ propoſitam fuiſſe, poſtquam jam idem Maximinus à Licinio victus fuiſſet, Conſtantino & Licinio tertiùm Coſſ. anno nempe Chriſti 313. addit-

X que

que : *Sic ab everſa Eccleſia uſque ad reſtitutam fuerunt anni decem, menſes plus minus quatuor.* Quod veriſſimum eſt ; jam enim cap.13. dixerat *ſeptimo Kalendas Martias*, Diocletiano VIII. & Maximiano VII. Coſſ. anno ſcilicet Chriſti 303. perſecutionem decretam fuiſſe à quo anno, menſe, & die, ad diem Iduum Juniarum anni 313. præfati anni & menſes interjiciuntur. Certum itaque indubitatumque, Maximinum anno 313. ſublatum, novumque Licinii in Aſia Imperium inchoatum fuiſſe. Verum quidem eſt in Chronico Alexandrino legi : *Galerius Maximinus à Licinio fuſus in Cilicia cum ingenti exercitu, uti tyrannus profugus, & inglorius cùm novennium imperaſſet, deletus eſt.* Sed numerantur ibi anni Juliani, & uterque extremus incompletus pro completo ſumitur, quod ſæpe veteres Scriptores feciſſe certum eſt.

XV. *Origo erroris circa annum mortis Maximini.*

Noriſius in eadem Diſſertatione, ut oſtendat Maximinum anno tantùm 314. victum fuiſſe, ideoque ab eo anno Aſianum Licinii Imperium exordiri, dicit, anno 313. tranſmiſſam eum à Conſtantino & Licinio pro Chriſtianis legem accepiſſe ; tuncque, ut ait Euſebius lib.9. cap.9. *Hanc primum pro Chriſtianis epiſtolam veluti ſuoptè motu & ex propria authoritate conſcriptam ad Præſides Imperii ſui, neceſſitate adactus direxit.* In illius Epiſtolæ titulo legitur : *Iovius Maximinus Auguſtus Sabino*, ejuſque ſummarium eſt, licere unicuique Religioni inhærere, cui maluerit. Sed cùm poſteà Collegas Auguſtos contemneret, bellum, rupto fœdere, Licinio intulit, in quo victus celeri fugâ in Aſiam ſe ſe recipiens, apud Tharſum in Cilicia periit, *cum Chriſtianorum Deo gloriam, laudemque tribuiſſet, & abſolutiſſimam atque uberrimam legem pro eorumdem Chriſtianorum libertate tuliſſet*, inquit ibidem Euſebius cap.10. quæ omnia contigiſſe anno 314. ineunte Vere probat Noriſius ex Edicto, quod morti proximus Tyrannus publicavit, in quo hæc ait : *Superiore anno datis ad ſingulos Provinciarum Præſides literis ſtatuimus, ut ſi quis adhærere huic ſectæ, & Religionis illius obſervantiam ſequi vellet, ei liceret abſque ullo impedimento in propoſito ſuo permanere.* At legem *ad Præſides Imperii ſui* direxit poſt Edictum menſe Martio ab Imperatoribus Conſtantino & Licinio ad ſe tranſmiſſum : quam quidem legem, cùm teſtetur *ſuperiore anno* datam, evidenter deducitur, hanc alteram legem emiſſam anno 314. & ex conſequenti non niſi eo anno Maximinum periiſſe. Eodem etiam modò Baronius in Annalibus diſcurrit, ſed utrúmque falli manifeſtè oſtendo. Euſebius lib. 9. cap.9. poſtquam victoriam de Maxentio, anno 312. relatam narravit, ſcribit : *Imperator Conſtantinus & Collega ejus Licinius uno conſenſu legem pro Chriſtianis abſolutiſſimam*

*ſolutiſſimam & copioſiſſimam promulgarunt. Et miracula, quæ Deus in ipſis ediderat, partaque de Tyranno victoriæ nuncium, ipſamque adeo legem ad Maximinum qui in Orientis partibus etiam tum imperabat ſeque ipſis amicum eſſe ſimulabat, tranſmiſere.* At Edictum illud periit, neque ad nos pervenit. In poſteriori Conſtantini & Licinii conſtitutione ab eodem Euſebio lib. 10. cap. 5. relata non ſemel ejuſdem mentio eſt, ut doctè oſtendit Valeſius in Notis Euſebianis ad illud Edictum, ubi & quod diſcrimen inter utrumque eſſet, explicat. Prius loco incerto, poſterius Mediolani, ut habet Euſebius eodem cap. 5. datum eſt. Prius anno 312. poſterius anno 313. emanatum. Poſt prius acceptum Maximinus Epiſtolam Sabino Præfecto Prætorii ſui ſcripſit, juſſitque ut adversùs Chriſtianæ Religionis ſectatores nihil acerbè ſtatueretur. At ſecundum Edictum anno 313. datum ad Maximinum tranſmiſſum fuiſſe, Euſebius non dicit; imò ad eum miſſum illud non fuiſſe longè veroſimilius, cùm vix datum fuit, ùt Maximinus pacem fregerit, Liciniumque aggreſſus fuerit. Quare error Baronii, Noriſiique ex eo procedit, quod utrumque Edictum à Conſtantino & Licinio in Chriſtianorum favorem diverſis annis, & diverſis etiam locis (cùm anno 312, Conſtantinus Mediolani non fuerit) datum, in unum confundant; ac deinde perperam inferant literas ad Sabinum non niſi anno 313. Scriptas, cùm tamen certum ſit anno ſuperiori, & poſt primum Edictum, non verò poſt ſecundum, quod paulò ante mortem emiſit, datas fuiſſe. Ex quibus tandem omnibus Licinium, anno 315. qui tertius Aſiatici ejus Imperii erat, quove Conſul proceſſit, Decennalia edidiſſe, unoque anno anticipaſſe, inferre neceſſe eſt.

Eodem anno 315. Conſtantinus M. Conſulatum etiam edidit, ſed Decennalia non niſi anno 316. quo decimus Imperii ejus annus abſolutus eſt, celebravit, uti jam inſinuavimus, & oſtendit *l.* 1. *de longi temporis præſcriptione*, quæ tit. 13. libri 4. Codicis Theodoſiani legitur, quæque Romæ data eſt menſe Januario *Sabino & Rufino Coſſ.* anno nempe Chriſti 316. eſtque, ut obſervat Gothofredus, Indulgentiæ Decennalis ſpecies quædam. In ea dicit Conſtantinus: *Ex donatione Principum rem ad fiſcum pertinentem uſque ad noſtra Decennalia ſecuri poſſideant.* Quare tunc nondum ea peracta erant. Suſpicabar ea in annum 317. dilata fuiſſe, non ſolùm quia in eum Cæſarum creatio incidit, ſed etiam quia Euſebius in Oratione quam in Tricennalibus ejus habuit cap. 3. id indicare videtur, postquam enim ſingulis Decennalium circulis unum ex ſuis liberis ad Imperialis throni conſortium promoviſſe dixit, ait: πρῶτον γὲ τῶ πατρὸς τ̓ ὁμό- XVI. *Quo anno Conſtantinus Decennalia ediderit.*

 νυμον

νυμον, κατὰ τὴν πρώτην τῆς βασιλικῆς περιόδου δεκάδα, τῆς βασιλικῆς κοινωνὸν ἀπέφηνε κλήρου· δεύτερον δ᾽ αὖτι τῇ δευτέρᾳ δεκάδι, τὸν ἐφεξῆς τῷ χρόνῳ. τὸν τρίτον ὡσαύτως, ἐπὶ τῇ τρίτῃ τῆς κατὰ χεῖρας ἑορτῆς δεκάδι. Id eſt, ut ut vertit Valeſius; *primo enim natu maximum, qui paterno appellatur nomine, primo Imperii Decennio conſortem regni renunciavit: eum deinde qui ſecundus erat ætate, ſecundo Imperii decennio, tertium deinceps tertio ejus feſtivitatis quam nunc celebramus decennio.* Habita ea oratio anno 335. annoque 333. Conſtans Cæſar dictus. Vicennalia anno 325. Nicomediæ celebrata, annoque 323. Conſtantius Cæſar creatus, in ſecundo nempe decennio; ſed ſi Conſtantinus anno 316. Decennalia edidit, Conſtantinus Junior qui anno 317. Cæſar nuncupatus eſt, non in priori decennio, ſed in ſecundo, aut ſaltem tantùm circa primum decennium eam dignitatem obtinuit. Valeſius in Notis dicit priora Euſebii verba benignè interpretanda eſſe, & κατὰ τὴν πρώτην δεκάδα, ſumendum eſſe pro ἀμφὶ τὴν &c. ideſt, non pro *in prima decade*, ſed pro *circa primam decadem.* At cùm Socrates cap. 2. hujus ſecundæ partis num. 20. citatus utatur præpoſitione κατὰ quando dicit decimo quoque anno Principes Romanos Decennalia celebraſſe, ſuſpicabar in præfato Euſebii loco non aliud eandem ſignificare, quam *in*, ſicut apud Thucydidem lib. 2. κατὰ τὴν νόσον, ſignificat ἐν τῇ νόσῳ, *in morbo*, id eſt, tempore morbi; ſic enim Conſtantinus eo anno Decennalia celebraſſet, quo Conſtantinum filium Cæſarem renuntiavit, alios verò Cæſares dixiſſet circa ſecundum & tertium Decennium; ſed Euſebius in vita Conſtantini, quam poſt præfatam orationem compoſuit lib. 4. cap. 40. de eadem Cæſarum nuncupatione in tribus variis hujuſmodi ſolemniis facta loquens, ſe ipſum explicare videtur, cum unam eandemque præpoſitionem ſemper uſurpet, hoc modo, ἀμφὶ τὴν πατρὸς δεκαετηρίδα, dein, ἀμφὶ τὴν εἰκοσαετηρικὴν πανήγυριν, ac denique, ἀμφὶ τὴν τρίτην δεκάδα, ideſt, circa Decennalia patris circa Vicennalia, circa tertiam decadem, ſeu Tricennalia. Quare dubitandum non videtur quin anno 316. ea Conſtantinus M. ediderit. Scaliger quidem lib. 5. de Emendat. temp. eadem anno 317. conſignavit, quia eo in errore erat, ut crederet Conſtantinum anno tantùm 307. Imperium ſuſcepiſſe. Erratum & à Baronio qui eadem in annum 315. conjecit, votaque quæ in iis ſolemniis fiebant, ab iis quæ quolibet anno initio Januarii pro Imperatorum ſalute concipiebantur, non diſtinxit. Extat etiamnum Romæ Arcus ipſis Conſtantini Decennalibus erectus cum Inſcriptione quæ à Triſtano tom. 3. Norіſio diſſertat. de Numiſm. Licinii cap. 2. aliiſque refertur. In cujus fine hæc verba leguntur VOTIS X. VOTIS XX. & rurſus SIC.

X.

X. SIC. XX. id eſt, *Sicut Decennalia, ſic Vicennalia.* Prioribus enim Notis vota ſoluta, poſterioribus verò vota nuncupata exprimuntur. Ait Noriſius eadem vota Decennalia ſoluta, ac Vicennalia concepta priori ævo neutiquam iiſdem nummis obſignata fuiſſe, cùm in Antonini Pii & Marci Aurelii Numiſmatis legatur: VOTA SOL. DECENN. in aliis: VOTA SUSCEP. DECENN. II. præterea in aliorum Principum nummis legatur: VOT. X. in aliis VOT. XX. quæ obſervatio vera, ſicut & illud quod ſubjungit, in uſu nempe poſtea fuiſſe, ut in nummis inſcriberentur vota Quinquennalia vel Decennalia ſoluta, & Decennalia, vel Vicennalia ſuſcepta, ut patet ex Nummo, qui apud Occonem extat, ita ſignato: FL. JUL. CONSTANTIUS P. F. AUG. Et in laurea: VOT. XV. MULT. XX.

Quo verò anno idem Conſtantinus Quindecennalia ediderit, an nempe 320. vel 321. adhuc incertum. Contendit quidem Noriſius ea anno 321. quo Kalendis Martiis Criſpus & Conſtantinus Cæſares Quinquennalia celebrarunt, ut teſtatur Nazarius in oratione quam ea occaſione habuit, Conſtantinum quoque octavo Kalendas Auguſti ediſſe. Sed verba Nazarii quibus hoc probatum contendit, aliter interpretanda videntur. Idem Orator cap. 2. ait: *Fruimur quidem nos præſentium maxima voluptate, ſed lenocinatur his jam futuri ratio, & quæ temporibus diſparata ſunt, animorũ præſumptione junguntur. Quintumdecimum annum maximus Princeps ſalutaris Imperii degit* (Conſtantinus nempe qui anno 320. VIII. Kalendas Auguſti eum annum auſpicatus, erat,) *ſed auguramur jam Vicennalia* (non quidem poſt quatuor menſes ſuſcipienda, uti explicat Noriſius, ſed Vicennalia anno 325. ſolvenda, quod ſequentia ejuſdem Oratoris verba indicant,) *& venturi fidem ſuperiorum felicitate ſentimus*, (id eſt ex felicitate quâ hoc decennio potiti ſumus futuri decennii felicitatem auguramur. Quare Vicennalia eo in loco annum viceſimum ſignificant, non verò ipſam Vicennalium feſtivitatem juxta dicta in Canone octavo horum ſolemnium:) *Quinquennalia beatiſſimorum Cæſarum occupatos in gaudiis habent, ſed in deſtinatis decenniis jam vota properantia, & ſpes volucres conſtiterunt.* Fundatur præterea Noriſius in nummo Criſpi qui in collectione Patiniana extat, in quo legitur: CRISPUS N. C. COS. II. Cum epigraphe in poſtica parte: BEATA TRANQUILLITAS, & in Baſi, ſeu Ara, VOTIS XX. Cùm enim Vicennalia in nummo jungantur cum altero Criſpi Conſulatu anno 321. Geſto, exiſtimat Noriſius exprimi ibi Conſtantini Vicennalia vota, quæ eodem anno die 25. Julii ejuſdem Conſtantini natali, is Imperator nuncupavit. At nihil aliud indè colligi debet, quàm in

XVII. *Quo anno Conſtantinus Quindecennalia ediderit.*

nummis Criſpi , & Conſtantini Junioris , Quindecennalium patris anno ſuperiori actorum mentionem factam eſſe ; rationem enim votorum Vicennalium nondum nuncupatorum habitam fuiſſe , aut ad ea Criſpum reſpexiſſe , nullo modo videtur probabile, neque id unquam in hujuſmodi ſolemniis uſitatū. Porrò Numiſmata duo Criſpi Quinquennalia exhibentia , quæ apud Triſtanum Tomo 3. pag.566. extant , obſervatu digna ſunt. Cernitur in priori idem Criſpus diademate gemmis ornato cinctus , haſtam & clypeum quaſi pugnaturus tenens : in averſa parte ſignum militare cum duobus captivis in inferiori parte exprimitur , in eoque crux accuratè elaborata cum his literis, hoc ferè modo : VOT. † circùm vero : VIRTUS EXERCIT.. In poſteriori numiſmate viſitur etiam ſignum militare cùm VOT.XX.. ac duobus captivis prope illud aſſidentibus. Quare in his ſolemniis aliqua mutatio facta , cùm antea Decennalia vota cruce repræſentata non fuiſſent , nec Vicennalia vota in Quinquennalibus memorata. Nam quoad utrumque captivum ac militare ſignum , in nummis in quibus hujuſmodi feſtivitates diſtinctè notantur , videri , jam alibi obſervavi ; ſicuti & in iiſdem , ad exercitus victorias , ſigna militaria , aliaque id genus reſpectum habitum fuiſſe. Notandus & hîc Triſtani error Tom. 3. pag. 597. ubi allato nummo Conſtantini Junioris Cæſaris , in quo is viſitur lauro coronatus, & Conſulari trabea indutus , ac in cujus poſtica parte circùm ſcribitur : BEATA TRANQUILLITAS , exprimiturque ara cum his verbis : VOTIS XX. dicit hunc , poſt relatam de barbaris victoriam , Conſulem cum patre renuntiatum fuiſſe , & Vicennalia eo in nummo expreſſa celebraſſe. Nam hæc merè nugæ ; neque enim Conſtantinus Junior trabeatus Vicennalia edidit. Quare idem nummus eodem anno , quo præfatus Criſpi , cujus Collega in Conſulatu fuit , percuſſus.

XVIII. *Incertum quo anno Porphirius Optatianus Panegyrim dixerit.*

Denique affert Noriſius verſus duos ex panegyri Porphyrii Optatiani eodem anno 321. ut ipſe autumat , acroſtico carmine exaratâ, in qua rubris characteribus ſcribitur : AUG. XX. CAESS.X. Ille enim tum Conſtantini Patris Vicennalia , tum filiorum Cæſarum Decennalia , quòd eodem anno concurrebant , eodem carmine celebravit.. Hinc disertè canit :

*Sancte Pater , Rector ſuperum VICENIA læta*
*AUGUSTO , ET DECIES creſcant ſolemnia NATIS.*

At illum Panegyricum in Vicennalibus Nicomedianis potiùs dictum videntur hi verſus indicare :

*—— Seclis da Conſtantine ſerena*
*Tempora , ſumme pio tricennia ſuſcipe voto..*

Priùs

Priùs verò dixerat :

*—— Tu magna ad gaudia ſancte*
*Conſtantine fave , te tanto in carmine muſa ;*
*Et tua deſcriptis pingit Vicennia metris.*

Cùm itaque dicat Poëta ſe deſcribere vota Conſtantini M. Vicennalia , Tricennaliaque nuncupet , videtur Panegyricus dictus anno 325. quo Criſpus , cujus in eo Panegyrico mentio , adhuc vivebat ; ideo autem hujus & Conſtantini Junioris Decennaliorum meminit , quia in curſu erant. Nihil ergo obſtat , quin dicamus eumdem Imperatorem anno 320. Quindecennalia celebraſſe , cùm Conſul ſextùm, Conſtantino Cæſare Collega , proceſſerit. Extat nummus Conſularis Conſtantini Magni apud Triſtanum Tomo 3. pag.289. in quo is cernitur cum ſtola conſulari , ſceptro aquiligero in dextra,& corona radiata , qua caput cingitur , præfertque in cippo VOT. XX. Sed cùm idem Conſtantinus Conſul etiam fuerit anno 326. quo Vicennalia Romana edidit , incertum an nummus ille , in Quindecennalibus, quibus vota XX. ſicuti in Decennalibus nuncupabantur , an verò anno 326. quo Vicennalia vota ſoluta ſunt , & Tricennalia ſuſcepta cuſus fuerit. Ex eo autem manifeſtè deducitur per hæc præſertim tempora in his feſtivitatibus celebrandis ad Conſulatum Imperatores reſpexiſſe , quod & conjici poteſt ex nummo Conſtantis Auguſti , de quo Dufreſnius Diſſert. de Numiſmat. inferioris ævi num. 3. in in quo ſedet ipſe Conſtans celſior , caput limbo , vel lumine circumdatus cum binis Conſulibus in Tribunali , in cujus baſi legitur hæc inſcriptio : VOT.V. Quare cum anno 333. nuncupatus fuerit Cæſar, ejus Quinquennalia in annum 337. vel 338. quibus Conſul non proceſſit , inciderunt. Sed cùm tunc in his ſolemnibus magna Conſulatûs ratio haberetur anni illius Conſules ordinarii in eo nummo expreſſi fuere.

XIX. *Rejicitur communis error de Vicennalibus Romanis Conſtantini.*

Supereſt tantùm ut aliquid dicamus de utriſque Conſtantini Magni Vicennalibus , tum Nicomedianis anno 325. ut Auctor Chronici Alexandrini aliique docent , tum Romanis anno 326. celebratis,quorum Idatius in Faſtis , & Euſebius in Chronico meminere. Plerique omnes hæc ultima priorum iterationem fuiſſe exiſtimarunt, licet nullum nec ante , nec poſt eumdem Conſtantinum hujuſmodi feſtivitatum renovatarum veſtigium extet. Si enim ea Conſtantinus iteraſſet, id alicujus ex prædeceſſoribus exemplo præſtitiſſet , aut cùm tanti ipſe nominis fuerit , aliqui ex Imperatoribus Conſtantinopolitanis eum hac in re imitati fuiſſent ; quod cùm non contigiſſe certiſſimum ſit : exiſtimandum Vicennalia Romana , aliam à Nicomedienſibus originem

originem habere, deductâ nempe ab anno 307. quo idem Conſtantinus à Maximiano Herculio, cujus tunc filiam uxorem duxit, Auguſtus appellatus eſt. Neque refert quod ea, Romæ octavo Kalendas Auguſti, ut Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani oſtendit, celebrarit; cùm uti diximus, dies, quo Imperatores, Cæſares vel Auguſti nuncupati fuerant, iis ſolemnibus indiſcriminatim dicatus eſſet. Aliæ difficultates circa peculiaria aliorum Imperatorum id genus feſta in Conſulatuum Cæſareorum Rationario explicabuntur. Hîc tantùm ſedulò obſervandum, quando ſcripſimus Conſulatum ratione horum ſolemnium ab Imperatoribus ſuſceptum fuiſſe, nos non ita intellexiſſe, ut ſemper eo anno, quo Conſulatum ceperint, eas feſtivitates ediderint; cùm ut jam vidimus, Conſtantinus Magnus, qui anno 315. Conſul proceſſit, non niſi ſequenti Decennalia peregerit.

---

# CAPUT OCTAVUM.

## *Tertia & quarta Conſulatuum Cæſareorum regula explicantur.*

I. *Cæſares & Auguſti aliis ejuſdem dignitatis viros de more Collegas aſſumebant.*

QUinquennalibus & id genus feſtis, quæ huc uſque in obſcuro jacuerant, quæque ideo ſecundam Conſulatuum Cæſareorum Regulam conſtituunt, quia quædam Imperii Epocha, initiumque fuere, declaratis, venio ad tertiam, quæ ex collegio Trabeæ cum aliis Cæſaribus aut Auguſtis deſumitur. Quando enim plures uno eodemque tempore dignitate Cæſareâ, aut Auguſteâ præditi erant, ii lubentiùs ſimul, quàm cum privatis Conſularem dignitatem inibant. Veſpaſianus, qui dum Imperium rexit, octavò Conſul ordinarius proceſſit, Titum filium ſepties Collegam habere voluit, quemadmodum Suetonius in Tito cap. 6. docet. Imò Domitianus alter Veſpaſiani filius, qui patre imperante, quinquies Conſulatum ſuffectum geſſit, eo, Titoque majori natu filio, Imperiique Collega Conſulibus ordinariis, illo honore exornari voluit. Ammianus lib. 16. Conſtantium Auguſtum Conſtantini Magni filium ſuperbiæ arguit, *quod nec in Trabea ſocium privatum adſciverit, ut fecêre Principes conſecrati*, licet decies Conſul ordinarius fuerit; dedignabantur enim aliqui privatorum in Conſulatu collegium, à quo tamen alii hac in re moderatiores non abhorrebant. Unde contigit ut à Conſulatu Diocletiani

cletiani, Ariſtobulo Collegâ, anno 285. geſtô, ad quartum Imperatoris Juliani, quem Salluſtio Collegâ, anno 363. edidit, per ferè ſeculum integrum non niſi ter privati in ſocietatem Trabeæ cum Auguſtis venerint. Nam anno 285. eumdem Diocletianum Ariſtobulo Collegâ Conſulem ordinarium fuiſſe, certum indubitatumque eſt, licet Idatii in Faſtis verba aliquam difficultatem facere videantur. Eo enim anno hæc habet: *His Coſſ. occiſus eſt Carinus, qui ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul proceſſerat*, quæ ſic intelligenda ſunt, ut Carinus, qui à Diocletiano in aliquot Provincias retruſus fuerat Conſulem ſe ordinarium Ariſtobulo Collegâ deſignarit, eodemque tempore Diocletianus eumdem Ariſtobulum, licet à Carino nominatum, & in hujus caſtris militantem Collegam ſibi adſciverit. Cúmque potiorem Imperii partem idem Diocletianus obtineret Conſul ordinarius cum eodem Ariſtobulo, non verò Carinus agnitus eſt, ut patet ex variis Codicis Juſtinianei reſcriptis, & ex Chronici Alexandrini Auctore. ubi poſt recitatam Diocletiani inaugurationem habet: *Kalendis Ianuariis Conſul proceſſit*. Sirmundus, qui eoſdem Idatii Faſtos primus publicavit, cùm capere non poſſet unum Ariſtobulum duorum Collegam in Conſulatu fuiſſe, Diocletiani nempe, & Carini, in editione aliqua verba pro arbitrio inſeruit: *His Coſſ. occiſus eſt Carinus* (& levatus eſt Diocletianus Imperator) *qui ipſo anno cum Ariſtobulo Conſul proceſſerat*. Illum enim ea verba addidiſſe fidem facit Valeſius in Notis ad lib.23. Ammiani, ubi dicit ipſum ſe manuſcriptum vidiſſe, quo Sirmundus uſus fuit, in quo præfata verba deſunt. Sed licet tertium hunc Carini, qui jam bis eam dignitatem geſſerat, Conſulatum ex Idatii faſtis optimè aſſerat idem Valeſius; Diocletianum tamen ſuffectum tantùm Conſulem eo anno fuiſſe perperàm ſcribit, ut obſervat Noriſius Diſſert. de Numiſmat. Impp. Diocletiani & Maximiani cap.1. erratque etiam Labbeus in Chronico. qui anno 285. Carinum III. ex faſtis Idatii, deinde Diocletianum Auguſtum II. & Ariſtobulum Conſules exhibet.

Alter qui eo ſeculo privatum ſibi Collegam adſcivit, Maximianus Herculius fuit, qui anno 288. cum Januario Conſulatum ordinarium geſſit. Qua in re non tantùm idem Valeſius loco laudato, ſed & alii communiter poſt Onuphrium errarunt. Poſt Diocletianum enim, & Ariſtobulum Conſulum ordinariorum ſeries ex Faſtis Idatii ita digerenda, ut non tantùm ex nummis & Inſcriptionibus, ſed & ex aliis Faſtis Noriſius loco laudatô demonſtrat. II. *Maximianus Herculius privatũ ſibi Collegam adſcivit.*

| VERA CONSULUM SERIES. | DEPRAVATA CONSULUM SERIES. |
|---|---|
| Anno Chriſti 286. | |
| M. Junius Maximus II. | Maximus |
| Vettius Aquilinus. | Aquilinus. |
| 287. Diocletianus III. | Diocletianus III. |
| Maximianus Herculius. | Maximianus II. |
| 288. Maximianus Herculius II. | Maximus II. |
| Januarius | Januarius. |

Hanc depravatam Conſulum ſeriem nobis exhibet Onuphrius lib.2. Faſtorum, qui cùm hæc verba apud Ammianum lib.23. legiſſet: *Iulianus jam ter Conſul adſcito in collegium Trabea Salluſtio Præfecto per Gallias, quater ipſe ampliſſimum inierat magiſtratum: & videbatur novum adjunctum eſſe Auguſto privatum, quod poſt Diocletianum & Ariſtobulum nullus meminerat geſtum*, ut illud ſubſiſtere poſſet, Maximum II. & Januarium, Maximiani Herculii II. & Januarii loco repoſuit, quem in errorem Calviſium in opere Chronologico, Petavium in Chronico, omneſque paſſim alios pertraxit; cùm tamen adeo certa ſint teſtimonia, quæ Noriſius affert, ad Maximiani Herculii, Januario Collega, Conſulatum adſtruendum, ut dubitari non debeat, quin Ammianus aut memoriâ lapſus ſit,aut corruptas tabulas ſecutus fuerit, aut quod probabilius, locus ille, ſicut alia ejuſdem Auctoris non pauca, depravatus ſit. Et certè eam Onuphrii ordinationem vel ſolæ duæ priores Conſulatuum Cæſareorum Regulæ convellunt. Cùm enim anno 284. XII. Kalendas Decembres Cæſar nuncupatus fuerit, ejus Imperii Cæſarei Quinquennalia in annum 288. incidebant; cùm verò anno 286. Kalendis Aprilis levatus Auguſtus fuerit, anno ſequenti de novorum Conſulum more Conſul proceſſit, ſicuti & anno, quo Quinquennalia edidit. Erravit enim Noriſius, qui cap. ultimo Diſſertat. de votis Decennalibus dicit colligi ex Panegyrico die Natali ejuſdem Maximiani recitato, eum Quinquennalia anno quinto exacto, Decennaliaque decimo pariter Imperii anno completo celebraſſe; cùm, ut jam oſtendimus,veteres pro Quinquennio, vel Decennio exactô ſæpè Quinquennium & Decennium inchoatum tantùm, imo & aliquando ſexennium, vel undecimum Imperii annum intellexerint. Onuphrius ſupponit anno Chriſti 284. quo Diocletianus Imperium iniit, Maximianum Herculium Junio Maximo Collega Conſulem ſuffectum proceſſiſſe, ideoque

que anno 287. eundem Maximianum Conſulem II. fuiſſe, ac anno 288. loco ejuſdem Maximiani II. Januario Collega, Maximum II. eodem Januario Collega proponit, licet nihil afferat ad probandum Conſulatum illum ſuffectum Maximiani, aut quod oſtendat anno 287. ejuſdem Maximiani Conſulatum cum nota numerali prolatum fuiſſe, ac denique nulla auctoritate fultus Maximum II. loco Maximiani II. anno 288. obtrudat. Solus itaque Ammiani locus ei, & Sectatoribus errandi cauſa fuit.

III. *De Collegis Tyrannorum in Conſulatu.*

Circa Tyrannorum Collegas, illud obſervandum, eos non tantùm ſe Conſules ordinarios deſignaſſe; (ut liquet ex nummis Poſtumi, qui Galliarum Imperium Gallieni Auguſti tempore invaſerat, in quorum aliquibus Poſtumus dicitur COS.II. in aliis COS.III. in aliis COS. V. ut videre eſt apud Triſtanum, Occonem, & alios; ac ex iis quæ diximus de Eugenio, qui occiſo Valentiniano Juniori Imperium uſurparat) ſed & eoſdem nonnumquam Auguſtos, qui Imperio potiebantur, Collegas ſibi in Conſulatu adſciviſſe. Quod patet ex Inſcriptione Trevirenſi, quam refert Scaliger lib. 5. de Emendat. tempor. pag. 516. quæ his verbis notatur, *ὑπατεία Ονωρίου τὸ H, ϗ Κωνσταντίνου τὸ A.* Id eſt, *Honorio VIII. & Conſtantino primùm Coſſ.* Eundem Scaligerum valde hic Conſtantini Conſulatus torſit, qui non adverterat Tyrannos cùm Imperium alicubi per vim occupaſſent, Conſules duos, aut eorum ſaltem alterum legiſſe, quorum nominibus faſti ſignabantur iis in regionibus in quibus dominabantur. Conſtantinus, ut notat Proſper in Chronico, anno 407. Imperium in Britannia arripuit, indeque in Galliam tranſiit. Zoſimus lib. 5. ſcribit miſiſſe eum legatos ad Honorium, qui promitterent ſe partes ejus fideliter tuiturum, quod Calviſius & Petavius in Chronico in annum 409. conferunt. Sed ejuſdem Conſtantini Conſulatus Honorio VIII. Collegâ eo anno geſtus oſtendit eam legationem anno 408. miſſam fuiſſe; eò magis quò idem Zozimus addat Honorium regiam Purpuram illi miſiſſe: quæ in cauſa fuit, cur in annum ſequentem ſe ipſum Conſtantinus eodem Honorio Collega, ſaltem in Provinciis ſibi ſubjectis Conſulem deſignarit. Et hæc de tertia Conſulatuum Cæſareorum Regula, quam in eorundem Conſulatuum Rationario variis exemplis comprobabimus.

IV. *Expeditiones militares quarta Conſulatuũ Cæſareorum Regula.*

Petitur quarta Regula ab expeditionibus militaribus; non rarò enim Imperatores cùm ea ſuſciperent, vel poſtquam de hoſtibus victores evaſiſſent, Conſulatum ordinarium aſſumebant. Primum oſtendit locus Suetonii in Nerone cap. 42. qui poſtquam retulit Vindicem Imperium in Gallia arripuiſſe, de eodem Nerone loquens, ait:

*Credens expeditionem neceſſariam, Conſules ante tempus privavit honore, atque in utriuſque locum ſolus iniit Conſulatum, quaſi fatale eſſet non poſſe Gallias debellari niſi à Conſule.* Alexander Severus adeo in Conſulatibus iniendis moderatus, ut intra tredecim annorum ſpatium quibus imperavit, duos tantùm geſſerit, ex iis alterum Quinquennalibus, alterum bello Perſico deſtinavit. Conceſſus etiam aliquando idem honor Cæſaribus & Auguſtis ob victorias relatas. Tacitus lib. 13. Annalium ubi agit de bello quod inter Parthos & Romanos propter Armeniam gerebatur, poſtquam Artaxata à Corbulone, cui bellum illud à Nerone commiſſum fuerat, capta combuſtaque narravit, ait: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatusconſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuæque, & Arcus, & continui Conſulatus principi.* Quibus ex verbis manifeſte claret tuliſſe conſuetudinem, ut poſt victorias de hoſtibus relatas, Conſulatus non tantùm ducibus, quod multis exemplis oſtendi poſſet, ſed & ipſis Imperatoribus deferretur. Factum illud decretum Nerone III. & Valerio Meſſala Coſſ. anno nempe Chriſti 58. eôque, ut exiſtimo, exeunte; nam anno duntaxat ejuſdem Eræ ſexageſimo idem Nero quartum Conſulatum Cornelio Lentulo Collegâ iniit; niſi de induſtria is annus ab eo delectus fuerit, quòd eô Quinquennale certamen inſtituturus eſſet; propter quam Inſtitutionem Conſulatum capere potuit, Auguſti exemplo, qui in ſexto ſuo Conſulatu ludos propter Actiacam victoriam quinto quoque anno exhibendos inſtituit. Eutropius lib. 9. poſtquam pulſum Narſeum, Perſaſque à Galerio Maximiano Cæſare devictos narravit, ſubjungit: *Quare à Diocletiano in Meſopotamia tùm morante, ovans regreſſus ingenti honore ſuſceptus eſt. Varia deinceps & ſimul & viritim bella geſſerunt &c.* Relata ea de Perſis victoria anno 297. quô Auctor Chronici Alexandrini ſcribit: *Perſæ maximo bello à Conſtantio & Maximino,* (legendum Maximiano) *Iovio Cæſaribus devicti ſunt.* Inter honores utrique Cæſari factos Conſulatus fuit; anno enim trecenteſimo Conſtantius Chlorus III. & Galerius Maximianus III. Conſules ordinarii proceſsêre. Cujus rei multa exempla in Rationario Conſulatuum Cæſareorum afferemus.

V. *Cauſa cur Imperatores ob expeditiones bellicas Conſulatum ſumpſerint.*

Inſtituti fuerant aliàs Conſules tanquam annui Imperatores, qui exercitus ducerent, quo tamen munere Auguſti, poſt inſtitutum Imperium, eoſdem exemêre, in reliquis dignitate conſervatâ, ſed inermi redditâ; &c. *cùm ipſi Conſulari dignitati gratificari vellent Imperatores, ſibimetipſis eam contulerunt, Conſulatu annexo Imperio, ut una eademque opera civitas, quæ hoc inſigne decus reperit, honeſtaretur,* inquit

inquit Libanius in Panegyrico Juliani Imperatoris. Quare non mirum ſi propter expeditiones bellicas Imperatores Conſulatum ſumerent, cùm everſâ republicâ, eorum imago quædam remanſerit, quæ eâ florente viguerant. Quæ quidem hujus quartæ Regulæ ratio eſſe videtur.

---

# CAPUT NONUM.

## *Triumphi quinta Conſulatuum Cæſareorum Regula.*

I. *Bellum Perſicum anno ſeptimo Alexandri Severi geſtum.*

SIcut Triumphalia ornamenta in Conſularia tranſierunt; ſic vice verſa Triumphantes Imperatores, quò hæc pompa illuſtrior foret, Conſulatu ordinario decorari voluêre. Jam florente Imperio Auguſti aliqui utrumque inter ſe honorem copulaverant, uti Veſpaſianus, qui in tertio Conſulatu ſuo de Judæa expugnata, & Trajanus de Dacis in quinto triumpharunt: qui mos cùm à ſucceſſoribus neglectus fuiſſet; in uſum tandem ab Alexandro Severo, qui primus ex Imperatoribus Romanis bellum Perſis intulit, triumphumque de iis egit, revocatus fuit. Quod licet fortuitò factum, ſucceſſores tamen ut plurimùm ſequaces habuit, ut oſtendere juvat, quò Conſulatuum ab Auguſtis ſuſceptorum rationes præſto eſſe poſſint. Alexandrum itaque in tertio ſuo Conſulatu, quem Dione Collegâ anno 229. geſſit, triumphaſſe de Perſis non difficulter intelligetur, poſtquam Herodiani, qui ejus vitam ſcripſit, locum corruptum emendavero, qui huc uſque omnes in errorem induxit. Is lib. 6. cap. 2. ejuſdem belli Perſici narrationem his verbis exorditur: ἐτῶν μὲν οὖν τρισκαίδεκα οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διῴκησε τῷ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα &c. Id eſt, *igitur cum ad hunc modum tredecim annos (quod quidem ad ſe attineret) ſine querela cujuſque, Imperium gubernaſſet, ecce tibi haud opinatò littera è Syria, Meſopotamiaque reddita à ducibus &c.* ubi loco τρισκαίδεκα, id eſt, *tredecim*, legendum ἑπτά, id eſt, *ſeptem* & loco, τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, id eſt, *anno decimo quarto*, quæ verba Intetpres omiſit, legendum ἑβδόμῳ ἔτει, id eſt, *anno ſeptimo*, vel potius exiſtimandum illa additiția eſſe, ideoque jure merito ab Interprete prætermiſſa quæ emédatio ex ipſomet Herodiano certa redditur, qui cap. 9. ejuſdem libri quatuordecim tantùm annos Imperii Alexandro tribuit, tam in morte ejus, quam in tempore ante bellum Perſicum recenſendis, anno

dianus, & Zonaras teſtes ſunt. Neuter quidem de ejus triumpho loquitur, ſed illum anno Chriſti 229. actum, jam ex Lampridio diximus, qui cum cap. 59. auctor ſit Alexandrum Româ ad bellum Germanicum profectum, inde colligere eſt, ipſum non multùm poſt triumphum Antiochiam rediiſſe, ac illinc poſt aliquot annorum commorationem ingruente bello Germanico, Romam rursùs veniſſe; ſicque Herodianus & Lampridius inter ſe contrarii non ſunt.

Neque ex Dione colligitur, ut putavit Noriſius Diſſert. de Numiſmate Impp. Diocletiani, & Maximiani cap. 6. Alexandrum anno Imperii octavo, nondùm expeditionem Perſicam ſuſcepiſſe, ac per ejus Conſulatum degiſſe Romæ, & ad Campaniæ delicias divertiſſe. Dio enim in Alexandro dixit ſe geſta anteriorum Imperatorum accuratè conſcripſiſſe, Alexandri verò ſibi non licuiſſe pari diligentiâ perſequi, quod Romæ non eſſet diù commoratus, quodque in morbum incidiſſet: *Dicam tamen in ſumma ea, quæ uſque ad Conſulatum meum geſta ſunt*, eô nempe excluſô, cùm ne verbum quidem de rebus illo anno geſtis habeat. Tùm narrat initium belli Perſici, aitque, Artaxerſem Romanis formidoloſum fuiſſe, *quòd maximis copiis, non modò Meſopotamiam invaderet, ſed etiam Syriam, & quòd Romani ita affecti eſſent milites, ut pars ad eum tranſiret, pars nobis opem ferre nollet.* Ab iis etiam invaſionibus Herodianus cap. 4. Profectionis Alexandri in Orientem cauſam deduxit. Bellum itaque Perſicum ante Alexandri, & Dionis Conſulatum ſuſceptum, ſubjungit Dio: Prætorianos ſe criminatos fuiſſe, ſed Alexandrum horum rationem habuiſſe nullam, at contra ſe magis honeſtaſſe, ſecumque unà Conſulem deſignaſſe. Ex quibus manifeſtum fit jam ante annum 228. Perſas per Meſopotamiam excurriſſe; non enim niſi poſt illud tempus Dionem criminati ſunt Prætoriani, neque hic tardiùs deſignatus fuit Conſul, quàm initio ejuſdem anni 228. Ea deſignatione facta, ne malè à Prætorianis Dio haberetur: *juſſit Alexander* (ita Dio de ſe ipſo loquens,) *ut alicubi extra Urbem commorarer in Italia, tempore hujus Conſulatûs mei.* Quibus verbis patet eum jam Conſulem hæc ſcripſiſſe, poſtquam domum redierat: Addit, *quod cùm feciſſem Romam veni*, ubi de eo tempore intelligendus eſt, quo Conſul tantùm deſignatus erat, non verò quo Conſulatum gerebat, ut perperàm arbitratur Noriſius, neque enim id tutum, neque decorum fuiſſet. Tùm narrat quæ poſtea geſta ſunt, *Deinde profectus ſum, cum ipſo in Campaniam, verſatuſque cum eo per aliquot dies, viſuſque à militibus, cum magna ſecuritate domum redii.* Mora itaque Alexandri in Campania pertinet ad initium anni Chriſti 228. non autem ad ſequentem, ut interpreta-

III. *Ex Dione non deducitur bellum Perſicum poſt Alexandri Conſulatum geſtum eſſe.*

tur

tur idem Norifius. Nec mirum quod Dio nullam contra Perſas ſuſceptam ab Alexandro expeditionem recitet, quia ante hujus in Orientem profectionem, jam domum redierat, ac fortè etiam quia, ut docet Herodianus lib. 6. cap. 6. parùm hujus belli initia fauſta fuère: quæ cauſæ eſſe potuere cur de diſceſſu Alexandri, & adverſis ejus caſibus ex induſtria ſiluerit; ſi tamen ea ſciverit, cum ipſemet aſſerat, poſtquam domum rediit, ea quæ ſequuta ſunt, non potuiſſe *pariter cum iis, quæ præceſſerunt, intelligere.* Unde, ut id obiter dicam, injuriâ culpatur Herodianus, quod oderit Alexandrum, cùm ex optimi Hiſtorici officio, ejus incommoda diſſimulare non debuerit. Triumphus itaque Alexandri anno 229. cum Trabea Conſulari actus.

IV. *Diſcrimen inter triumphum Perſicum, alioſque.*

Carolus Patinus, Erizzus, & Angelonus rectè ſcripſère Alexandrum in ſuo tertio Conſulatu de Perſis triumphaſſe, ſed nummi, quibus ad illud probandum utuntur, id minimè oſtendunt. In iis enim quadrigæ equorum exprimuntur cum epigraphe in antica parte: IMP. SEV. ALEXANDER AUG. & in poſtica: P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. S. C. Quippe hæc, ut Norifius doctiſſimè obſervavit, non Triumphum Perſicum, ſed alias Alexandri victorias, quas per Legatos obtinuit, exprimunt. Ille enim cum Elephantorum quadrigis peragebatur, alii verò cum equis albis fiebant, cujus rei plura veterum adduci poſſent loca, ſed ſufficiet hos Claudiani verſus ex Panegyri de ſexto Conſulatu Honorii Auguſti num. 105. afferre:

*Quin & Clitumni ſacras victoribus undas,*
*Candida, quæ Latiis præbent armenta triumphis*
*Viſere cura fuit.*

Sed in Triumpho de Perſis Imperatores Romanos quadrigis Elephantorum uſos, tàm Alexandri Severi, quam Gordiani exemplis oſtendit idem Norifius. Lampridius enim in Alexandro cap. 56. orationem, quam is in Senatu habuit paulò antequam triumpharet, refert, cujus hoc initium eſt: *Perſas, Patres conſcripti, vicimus. Longâ eloquentiâ opus non eſt: tamen ſcire debetis, quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Iam primum Elephanti ſeptingenti: iidemque turriti cum ſagittariis, & onere ſagittarum. Ex his trecentos cepimus: ducenti interfecti jacent: decem & octo perduximus &c.* Porro eumdem Alexandrum primum de Perſis triumphum quadrigis Elephantorum egiſſe teſtatur laudatus Lampridius capite ſequenti: *dimiſſo Senatu Capitolium aſcendit* &c. *Poſt hoc cum ingenti gloria, & comitante Senatu . . . . . . . pedes Palatium conſcendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor Elephantis traheretur.* Capti enim Elephanti Senatus-con-

ſult

ulto currui juncti ſunt, ut victoriæ pompa illuſtrior foret. Hinc Quadrigæ elephantorum Perſici triumphi propriæ evasêre, quod iiſdem prior de Perſis triumphus Romæ ab Alexandro peractus fuiſſet. Gordianus non multò poſt, Attico & Prætextato Coff. anno nempe 242. ſecundum in Perſas bellum geſſit, inſignemque de iis victoriam reportavit, ut docet Capitolinus in Gordiano cap. 27. is etiam elephantos plurimos cepit, ac duodecim Romam miſit, quos poſtea Philippus ludis ſecularibus confecit. Delatis autem Romam Gordiani Laureatis, eiſque in Senatu lectis, *quadriga elephantorum,* inquit Capitolinus, *Gordiano decreta ſunt, utpote qui Perſas viciſſet, triumpho Perſico triumpharet*, nempe alterum de Perſis triumphum ageret curru elephantorum vectus. Sed eam felicitatem conſecutus non eſt, à Philippo enim præfecto Prætorio, qui ei in imperio ſucceſſit apud Cteſiphontem, accenſis in ſeditionem militibus, occiſus eſt. Non itaque præfati nummi, in quibus equorum quadrigæ expreſſæ, Perſicum Alexandri triumphum reſpiciunt.

V. *Quadriga triumphales Alexandro decreta.*

Victorias propter quas eidem decretæ Lampridius in Alexandro cap. 58. poſtquam de triumpho Perſico locutus eſt, perſtringit: *acta ſunt res feliciter & in Mauritania Tingitana per Furium Celſum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem ejus, & in Armenia per Iunium Palmatum, atque ex omnibus locis ei Tabella laureata ſunt delata, quibus in Senatu & apud populum lectis, omnibus nominibus eſt adornatus.* Quid clarius dici potuit? ſi enim non niſi poſt triumphum actum is honor, ut ex nummis, Lampridioque deducitur, Alexandro delatus eſt, noſtra de Perſici triumphi anno conjectura, & Herodiani loci emendatio certa videtur. In præfatis nummis Tribunitia Poteſtas VIII. Alexandri memoratur, quæ cum inchoata fuerit die ſexta Martii anni Chriſti 229. eademque die anno ſequenti abſoluta, & Alexander die ſeptimo Kalendas Octobres, ut teſtis eſt Lampridius cap. 56. triumpharit, quadrigæ illæ triumphales non niſi ipſo fine anni 229. aut initio ſequentis decretæ ſunt, omnibuſque tunc nominibus Alexander adornatus.

VI. *Gallienus cum Trabea Conſulari de Perſis triumphat.*

Ex Gallieni triumpho lucem accipit annus, quo Alexander triumphavit, manifeſtumque redditur, triumphum per hæc tempora cum Trabea Conſulari actum. Victi enim ab Alexandro Perſæ, dein iterùm à Gordiano profligati octodecim annos pacem ſervarunt, donec viribus reparatis, Valeriano imperante tertium Romanis bellum intulere, ac inſigni victorià acceptas ab Alexandro & Gordiano clades compenſarunt, capto Imperatore, ac Legionibus cæſis, non quidem anno ejuſdem Valeriani ſexto, ut perperam habet Pollio in

Salonino Gallieno capite ultimo, ſed anno ejuſdem Imperii ſeptimo ut ijam demonſtravimus tam ex nummis Græcis ejuſdem Imperatoris apud Goltzium, in quorum altero legitur: L. Z. id eſt, *anno ſeptimo*, quàm Latinis præferentibus TR. P. VII. At ne univerſam Aſiam ſub jugum mitterent, Odenatus Rex Palmyrenorum effecit. Is enim Perſis in Valeriani vindictam bellum indixit, captoſque eorum Satrapas ad Gallienum miſit, *qui cùm Romam deducti eſſent, vincente Odenato, triumphavit Gallienus*, inquit Pollio in duobus Gallienis cap. 10. qui diſertè tradit hunc triumphum actum *Galliemo & Saturnino Coſſ.* anno nempe Chriſti 264. Cur verò Gallienus Trabeatus de Perſis triumphare voluit, niſi quia jam ei in ſimili triumpho Alexander præluxerat? Primus enim, quem poſt hunc, triumphum egiſſe legimus, Gallienus fuit.

VII. *Deſcribitur triumphus Aureliani.* Tertius poſt Alexandrum Aurelianus triumphavit; non quidem de Perſis cum quibus pacem coluit, & à quorum Rege aureo etiam curru, quo in triumpho uſus eſt, in ſignum amicitiæ donatus fuit, teſte Voſpiſco in ejus vita cap. 33. Sed de Oriente & Occidente, ut inquit idem Vopiſcus, qui cap. 33. & 34. ejus triumphum deſcribit: *Fuit* inquit, *ſpecioſiſſimus. Currus regii tres fuerunt: in his unus Odenati, argento auro & gemmis operoſus, atque diſtinctus: alter quem Rex Perſarum Aureliano dono dedit, ipſe quoque pari opere fabricatus: tertius quem ſibi Zenobia compoſuerat ſperans ſe urbem Romanam cum eo viſuram, quod illam non fefellit. Nam cum eo Urbem ingreſſa eſt victa & triumphata. Fuit alius currus quatuor cervis junctus, qui fuiſſe dicitur Regis Gothorum, quo ut multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus invectus eſt, ut illic caderet cervos, quos cum eodem curru captos voviſſe Iovi optimo Maximo ferebatur. Præceſſerunt Elephanti viginti, feræ manſuetæ Libicæ, Palæſtinæ, diverſæ ducentæ, quas ſtatim Aurelianus privatis donavit, ne fiſcum annonis gravaret: Tigrides quatuor: Camelopardali Alces, cætera talia per ordinem ducta: Gladiatorum paria octingenta: Præter captivos gentium barbararum Blemyes, Axomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Perſæ cum ſuis quique muneribus: Gothi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Suevi, Vandali, Germani, religatis manibus captivi præceſſerunt: inter hos etiam Palmyreni, qui ſuperfuerant Principes civitatis, & Ægyptii ob rebellionem. Ducta ſunt & decem mulieres quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, cum multæ eſſent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. Prælati ſunt tituli gentium nomina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccineâ, tunicâ Galbinâ, braccis Gallicis ornatus, adjuncto ſibi filio, quem Imperatorem*

*Imperatorem in Gallia nuncupaverat. Incedebat etiam Zenobia ornata gemmis ac catenis aureis, quas alii ſuſtentabant, præferebantur Coronæ omnium civitatum aureæ titulis eminentibus prodita. Iam populus ipſe Romanus, jam vexilla Collegiorum atque Caſtrorum, & Catafractarii milites, & opes regiæ, & omnis exercitus & Senatus (etſi aliquantulò triſtior, quod Senatores triumphari videbat) multum pompæ addiderant.*

VIII. *Exiſtimat Chifletius Arcum Veſontinenſem triumphi Aurelianei repræſentationem eſſe.*

Integrum Vopiſci de Aureliani triumpho locum præter morem exſcripſi, ut eruditus lector judicet, an Joannes Jacobus Chifletius, vir ſumma eruditione præditus, conjecturâ ſuâ benè auguratus fuerit, Arcum illum, qui Veſontione ad Cælii montis radices, *portam nigram*, vulgò dictum, viſitur cujus expreſſam typis figuram adducit, imaginem fuiſſe triumphi Aurelianei Romæ acti, quæ à Veſontinis Aureliano ex Italia redeunti poſita fuerit, ut grati animi & benè affectæ in eum civitatis præberent indicium. Ait itaque in ſua Veſontione parte prima cap.40. & ſequentibus, eum exhibere equos, quibus fugientem Zenobiam intercepit Aurelianus, eandem cervorum pedibus ſubjacentem, quibus idem Imperator Capitolium ingreſſus eſt, & alia in Arcûs parte ornatam gemmis, & catenis aureis, quas, qui utrimque comitabantur, ſuſtentabant, Herennianum & Timolaum, filios ex Odenato ſuſceptos, manu ſecum victos ducentem. Tetricus in tunica Galbina, videlicet in ludibrium, ſeminudus ducitur ab armato milite, vinctis poſt tergum manibus cum filio quem Cæſarem curaverat ab exercitu ſuo ſalutari. Duæ muliebri habitu Matronæ in luctu vel civitates duas Palmyram & Tyanam dirutas, vel duas ex captis ſub habitu virili Amazonibus in Arcu referunt, ſic enim in Imperatorum nummis captæ provinciæ lugentes conſpiciuntur. Victor in Arcu ſummo trabeatus conſpicitur Imperator. Alatæ duæ Victoriæ, ſcilicet Orientis & Occidentis, quæ palmas tollunt, ſertum lemniſcatum, lauro, quercu, floribus, fructibuſque contextum Victori ſuperponunt. Viſitur utrimque Apollo ſub Herculis nudi figura; in Herculis enim habitu Sol, vel Apollo pingebatur apud Ægyptios, & in Inſcriptione quæ apud Gruterum extat, Hercules dicitur Aureliani conſors. In eodem Arcu catenâ vinctam captivorum in ſerpentes deſinentium turbam Aurelianus tenet, quia, ut ex Vopiſco & Zoſimo colligitur, fuit hic Imperator Solis cultui addictiſſimus, Soli autem & Apollini dicatus erat ſerpens, qui & Inſigne Aſiæ erat. Unde ob præclara in Thracia & Græcia geſta, victamque Aſiam ſerpentes in Arcu Aureliani frequentes viſuntur. Sub fornice apparent hominum exigua ſimulachra, quæ effigies ſunt refe-

rentium coronas, vexilla, titulos civitatum, cæteraque pompæ celebrioris fercula. Mitto alia, quæ in eòdem Arcu cernuntur, quia omnibus triumphis communia, de quibus videndus idem Chifletius, qui præfata multâ eruditione illuſtrat, quique oſtendere conatur nihil in Arcu Veſontinenſi ſupereſſe, quod Aureliano ejuſque præclaris facinoribus non conveniat; quod quidem verum eſt. At ſi Arcus is triumphalis Romani ſimulachrum fuit, non tam in eo Aureliani geſta ac virtutes exprimendæ erant, quàm quæ in Romano, tanquam ex Archetypo majori ſaltem ex parte figuranda. Quod an factum fuerit, rei Antiquariæ perito integrum judicium relinquo. Illud, quod tamen non advertit Chifletius, ad Aureliani triumphum facit, quòd in eo Arcu Trabeâ indutus conſpiciatur Imperator; ut enim in Chronologia Aurelianea oſtendemus, triumphus Aureliani, anno 274. quo is Conſulatum ſecundum ordinarium geſſit, actus.

IX. *Triumphus Conſtantii & Beliſarii in Conſulatu actus.*

In Conſulatuum Cæſareorum Rationario de aliis triumphis mentio fiet. Sed de Conſtantii & Beliſarii triumphis, de quibus major difficultas, hîc agendum; Baronius enim in Annalibus, & Petavius in Chronico ejuſdem Conſtantii Auguſti triumphum in annum 356. conferunt. Imò hic verum triumphum fuiſſe negare videtur, dum ſcribit: *Conſtantius Romam tertio Kalendas Maias prope triumphans ingreditur.* Qui & anno ſequenti alterum Conſtantii Romam ad celebranda ſeptima Quinquennalia ingreſſum memorat. Sed anno tantùm 357. Conſtantinum novies Conſulem & ſeptima Quinquennalia, & verum triumphum edidiſſe indubitatum eſſe debet; eò enim hæc habet Idatius in Faſtis: *Introivit Conſtantius Romam quarto Kalendas Maias, & edidit XXXV.* Ammianus verò de eodem Conſtantii Romam ingreſſu lib. 16. loquens, ait: *Triceſimo poſtquam ingreſſus eſt die IV. Kalendas Iunias ab Vrbe profectus eſt.* Quibus ex locis inter ſe collatis manifeſtè deducitur Idatium, & Ammianum non de duobus, ut perperam arbitratur Petavius, ſed de uno eodemque ingreſſu loqui, ac ſeptima Conſtantii Quinquennalia cum ejus triumpho, de quo diſertè loquitur idem Ammianus, concurriſſe; ut enim eruditè Valeſius in Notis ad lib. 16. Ammiani obſervavit, pompa, ludique Circenſes, quos hic Auctor à Conſtantio exhibitos populo Romano eſſe dicit, ad hæc ſeptima Quinquennalia referuntur. Imò idem Valeſius ex Ammiano Colligit, Conſtantium ante hunc adventum, quo ludos illos edidit, Romæ non fuiſſe niſi fortè puerum, & certum eſt Imperatores ſæpe triumphos cum Quinquennalibus & id genus feſtis conjunxiſſe, ut in Faſtis obſervabimus. Denique eum verè triumphaſſe, non tantùm ex Ammiano, ſed & ex Sozomeno

zomeno lib.4. cap.11. & Nicephoro lib.9. cap.33. manifeſtè liquet. Quoad Beliſarium, quem ultimum omnium triumphaſſe dicit Onuphrius lib.5. Faſtorum, anno Chriſti 534. in quarto Juſtiniani Conſulatu, de Vandalis ſplendidum triumphum egit, ut videre eſt apud Procopium libro ſecundo Hiſtoriæ Vandalicæ, qui eo narrato addit: *Non multo poſt Beliſario, quod ei ex veteri more, ad triumphi ſpeciem deerat, acceſſit. Conſul enim factus, captivorum portatus humeris, curruique impoſitus, inde miſſilia ſparſit in vulgus de Vandalorum ſpoliis. Plebs argentea vaſa, Zonas aureas, multaque regii luxus inſtrumenta rapiens lætata eſt, reddito per Baliſarium antiqui conſulatûs ſpectaculo.* Hanc quintam Conſulatuum Cæſareorum Regulam ita diſertè à Procopio memoratam, non niſi poſt abſolutum opus, in eodem Auctore obſervavi, gaviſuſque ſum ſcriptorem, qui dictis fidem adſtrueret, inveniſſe. Porrò in hiſtoriis Byzantinis, alios poſt Beliſarium triumphaſſe legimus; ac præterea Joannem Zemiſcem, & Joannem Connemum Imperatores Orientales triumphantium more Beatæ Mariæ Virginis imaginem, poſt egregias de hoſtibus victorias reportatas, ſolemni per Urbem Conſtantinopolitanam pompâ devexiſſe, ut legere eſt apud Baronium annis 971. n. & 1123. num.

## CAPUT DECIMUM.

### *Sexta, ultimaque Conſulatuum Cæſareorum Regula explicatur.*

OBſervavi etiam ſumptum ab Imperatoribus, tùm Ethnicis, tùm Chriſtianis, Conſulatum, iis annis in quo res majori pompa fieri ſolitæ incidebant. Verum quidem eſt, eas ut plurimùm cum Quinquennalibus & id genus feſtis conjunctas fuiſſe; ſed quia id ſemper fieri non poterat, Imperatores iis annis, quibus eæ exhiberi debebant, Trabeam ſumebant. Inter hujuſmodi res dedicatio Templorum ab Auguſtis ædificatorum, Ludique ſeculares, quæ duo cum exquiſito apparatu peragi mos erat, numerari debent. Sic anno Chriſti 75. *Veſpaſiano ſextùm, & Tito quartùm Conſulibus, templum Pacis dedicatum eſt, & Coloſſus ſacrâ viâ collocatus, quem ferunt fuiſſe altum pedes centum*, inquit Dio lib. 66. Vides ut annis quibus dedicabantur templa, Imperator Conſul procederet, & Coloſſos, Obeliſcos

*I. Templorum dedicatio, Ludi ſeculares, & alia id genus cũ Trabea Conſulari fieri ſolita.*

& id genus alia erigeret, quod & in Quinquennalibus & id genus feſtis etiam ſolebat; ut in faſtis digerendis oſtendemus. Sed quia in Ludis ſecularibus aliqua occurrunt, quæ explicatione indigent, de poſterioribus hîc agemus, cùm priores ad rem præſentem non faciant. licet porrò cum quinti celebrati ſunt, nondum mos invaluiſſet, ut cum ea dignitate ederentur, ob eorum tamen cum ſubſequentibus connexionem ab iis exordium ducemus.

II. *Claudius ſextos Ludos ſeculares Trabeatus celebrat.* *Quintos Ludos C. Furnio, C. Iunio Silano Coſſ. anno* (nempe Romæ conditæ) 737. *Cæſar Auguſtus & Agrippa fecerunt*, inquit Cenſorinus lib. de die natali cap. 17. concurrit is annus Urbis Varronianus cum anno Juliano viceſimo nono; qua in re obſervavit Auguſtus numerum ſeculi unius, ita ut poſt annos centum & decem Ludi illi editi ſint. *Sextos autem fecit Tiberius Claudius Cæſar IIII. & L. Vitellio III. Coſſ. anno IↃCCC.* Inquit idem Cenſorinus: ex cujus verbis patet, Claudium ultimorum ludorum ſub Auguſto editorum rationem non habuiſſe, ſed anni tantum Urbis centenarii; cùm poſt ſexaginta ſolùm tres annos, ſextos Ludos ſeculares celebrarit: quô factum, ut ex ſubſequentibus Imperatoribus in iiſdem Ludis edendis alii Claudium, alii Auguſtum imitati ſint, ſeu alii poſt centum & decem annos, alii ipſis Urbis centenariis eoſdem Ludos exhibuerint. Sed quod Conſulari munere fungens eos Ludos ediderit, omnes præter Severum, ſequaces habuit. Hoc quidem à nullo, neque ex veteribus, neque ex recentioribus animadverſum, ſed ita tamen ſe habuiſſe, in legendis Faſtis à nobis ordinatis liquebit. Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. pag. 493. ſcribit malè Claudium anno Chriſti quadrageſimo ſeptimo, qui erat octingenteſimus Urbis, Ludos ſeculares celebraſſe, cùm idem Urbis annus non niſi octingenteſimo primo completus ſit. *Debuerat igitur*, inquit, *anno quadrageſimo octavo.* Sed vana hæc obſervatio, cùm falſiſſimo innitatur fundamento, Antiquos nempe non niſi annos integros in eorum collectione numeraſſe. Quem in errorem non tantùm idem Scaliger, ſed & plures alii, quemadmodum alibi diximus, inciderunt. Idem Author in eodem errore conſtans perperam etiam docuit Seculum antiquitus centum & undecim annis conflatum fuiſſe, cùm certum ſit, illud tantùm centum & decem annis, ultimô extremô numeratô, conſtaſſe.

III. *Ludos ſeculares Domitianus Trabeatus edit.* *Septimos* (nempe ſeculares Ludos) *Domitianus* (celebravit) *ſe XIV. & L. Minucio Rufo Coſſ. anno IↃCCCXLI.* inquit Cenſorinus. Is annus Urbis cum anno Chriſti 88. convenit. Quare Domitianus Ludorum ſecularium, non à Claudio, ſed ab Auguſto edito-

rum

rum rationem habuit ; quamquam nec hoc tempus rectè obſervarit, cùm aliqui anni deſint ; quare non niſi animi ſui libidinem ea in re ſecutus eſt : exemplo tamen Claudii Conſulatum aſſumpſit. Ex iis Ludis, ejus Triumphis, Quinquennalibus, & cæteris hujuſmodi, plurium ejus Conſulatuum ratio reddi poteſt. Antoninus Pius, anno Urbis nongenteſimo, qui cum anno Chriſti 147. concurrit, Ludos ſeculares celebrare debuit ; ſed Cenſorini de iis ſilentium, illos tunc editos non fuiſſe oſtendit. Victor tamen Schotti hæc ſcribit : *Denique annis, quibus publica egit, viginti, idem manſit, celebrato magnificè Urbis nongenteſimo.* In quorum Ludorum à ſecularibus diverſorum celebratione, Ludorum ſecularium à Claudio editorum rationem habuit, ſed tamen, ut ille, Conſulatum non cepit. Quibus Victoris verbis plane convellitur Scaligeri ſententia ſupra allata, Ludos nempe ſeculares ſextos edendos fuiſſe anno Urbis conditæ 801.

IV. *Octavos* ( nempe ſeculares Ludos ) *Imperatores Septimius, & M. Aurelius Antoninus, Silone, & Libone Coſſ. anno* IↃCCCCLVII. celebrarunt. Cadit is Conſulatus in annum Chriſti 204. quô Severus, nulla Claudii, ac Domitiani Ludorum ſecularium ratione habita, anno ducenteſimo viceſimo poſt exhibitos ab Auguſto Ludos quintos, octavos edidit. Quod etiam in cauſa fortè fuit, cur Severus Conſulatum non capeſſierit, quia Auguſtus ſine Trabea quintos Ludos edidit. A Ludis Auguſti, nempe ab anno Urbis 737. ad Ludos Severi, annum videlicet Urbis 957. anni ſunt ducenti, ac viginti, ultimô terminô comprehensô, ſeu duo Secula, uti antiquitùs numerabantur ; ex quo & magis Scaligeri ſententia evertitur, qui vult Seculum annis centum & undecim fuiſſe compoſitum. Loquitur de iſtis Severi Ludis Herodianus lib.3. cap.8. Cujus verba crucem doctis fixère : *ἀιωνίες δ' αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε, ἀκούοντες τριῶν γενεῶν διαδραμουσῶν ἐπιτελεῖσθαι*, id eſt, *ſeculares hi tunc appellabantur, celebratos,* (intellige vidimus ) *ut aiunt decurſo trium ſpatio Ætatum.* Γενεᾶς vocabulo ſæpe utuntur antiqui Hiſtorici, quot verò annos Γενεά contineat, & quid eo nomine intellexerit Herodianus, inter doctos non convenit, ut videre eſt apud Lindenbrogium in Notis ad caput 17. Cenſorini, & Boeclerum in Notis ad Librum tertium Herodiani pag. 419. ſed non dubito, quin hîc accipi debeat pro ſæculo centum annis compoſito, & Herodianus intelligendus ſit de ſpatio trecentorum annorum, ſeculis inchoatis pro integris numeratis, ut ejus moris eſt ; niſi enim ita numeraveris, difficulter te ex hac voce expedies. De ultimis Ludis ſecularibus Cenſorinus non egit, quia aureum ſuum libellum de die natali, anno Chriſti 238. compoſuit, ut

*Severus ſine Trabea Ludos Seculares celebrat.*

ut primus omnium, ſummo Chronologiæ bono demonſtravit Scaliger. Quare de his major difficultas.

V. *Milleſimus Vrbis cum Trabea à Philippo celebratus.*

Nonos, ac poſtremos ſeculares Ludos, uterque Philippus, pater, & filius anno Urbis milleſimo celebrarunt, ſed magna inter eruditos fervet controverſia, an anno Urbis milleſimo inchoato, ſeu Chriſti 247. an verò milleſimo primo incœpto, Chriſti videlicet 248. ii Ludi editi ſint. Scaliger enim lib. 5. de Emendat. temp. pag.493. Petavius lib.11. de Doctrina temp. cap.25. Noriſius Diſſert. de Vot. Decennal. cap.6. aliique, Onuphrium ſequuti, contendunt, anno primo ſupra milleſimum incunte, hos celebratos eſſe. Baronius, cui multi adhæſere, arbitratus eſt, eos in annum Urbis milleſimum ineuntem, Chriſti 247. ſeu ſecundùm corruptam ejus per ea tempora Chronologiam anno 249. exhibitos fuiſſe, à quo non diſcedunt Bollandus, & Henſchenius in vita S. Fabiani Papæ, quæ vigeſimo Januanuarii die in actis Sanctorum legitur. Paragrapho enim 14. num. XXIII. ſcribunt: *inchoata eſt hæc ſolemnitas anno Chriſti 247. ipſis Palilibus XI. Kal. Maii, Coſſ. Philippo patre II. filio primum abſoluta iiſdem Coſſ. patre III. filio II. & hic poſtremus annus ferè ſecularibus Nummis inditus, quòd forte miſſilia ejuſmodi Numiſmata, vel Kalendis Iannariis, vel ipſo Philippi Natali, menſe Martio, erogata ſint.* Hæc ſententia, ut mihi videtur, certiſſima. Cur enim Philippus pater Philippô filiô Collegâ anno 247. Conſul proceſſit, niſi quia hos Ludos Trabeatus celebrare volebat? neque aliter intelligendus Capitolinus, quando in vita Gordiani Junioris cap.23. de eodem Philippo loquens, ait: *Milleſimum ab Urbe condita annum in Conſulatu ſuo, & filii ſui celebravit.* Quæ etiam opinio ex Chriſtianorum Jubileo confirmatur; Illud enim à Natali Chriſti centeſimi anni ineuntis incipit, & ad Natale ejuſdem centeſimi exeuntis terminatur; quia nempe quando illud inſtitutum iis perſuaſum fuit, eoſdem Ludos, in quorum locum ſubſtituebâtur, à Palilibus anni Chriſti 247. ad Palilia anni ſequentis continuatos fuiſſe. Neque refert ſi dicas etiam anno 248. Philippum patrem III. & Philippum filium II. Conſules fuiſſe, hic enim utriuſque Conſulatus, eorum Quinquennalibus, non verò Millenario Urbis dicatus fuit; cùm Philippus anno 244. Imperium ſuſceperit, & Philippum filium eodem anno Cæſarem renuntiarit (ut patet ex variis legibus Codicis Juſtinianei Peregrino, & Æmiliano Coſſ. ſubſcriptis, à Philippo Auguſto, & Philippo Cæſare, ut in earum inſcriptione legitur, datis.) Ac utriuſque Quinquennalia in eundem annum Chriſti 248. inciderint. Uana ſunt pariter Scaligeri fundamenta, qui ait in nummis, qui Ludos ſeculares exhibent,

exhibent, tertium Philippi Conſulatum legi, & annum milleſimum Urbis non niſi anno milleſimo primo inchoato abſolutum cenſeri, ei enim jam ſatisfactum. Noriſius his verbis Victoris de Cæſaribus innititur: *Noſtra quoque ætate poſt mille annos Centeſimus, Conſule Philippo, exceſſit, nullis, uti ſolet, ſolemnibus frequentatus. Adeo in dies cura minima Romanæ Urbis.* Philippi Salliâ Collegâ Conſulatus in annum Chriſti 348. competit, quô annus Urbis undecies centeſimus evolutus eſt. Unde deducit Noriſius, Ludos ſeculares eo anno Chriſti celebrari debuiſſe;ob idque annum Chriſti 248.decimos Ludos ſeculares vidiſſe. Sed ex iis Victoris verbis contrarium omninò ſequitur. Querebatur enim is, quòd undecimum Urbis ſeculum nullis ludis, uti ſolebant alia, frequentatum exceſſiſſet, non verò quòd eo tranſacto, ii celebrari deberent. Neque ſatis mirari poſſum viros doctiſſimos, non advertiſſe opinionem, quâ imbuti erant facto Claudii, & Antonini Pii, qui in ipſis Urbis centenariis, Ludos ediderant, (ad quod reſpexiſſe utrumque Philippum, indubitatum videtur) jugulatam fuiſſe: Sicuti & authoritate Oſorii ſcriptoris Antiqui, qui lib.7. cap.20. Ludos Philippi ad annum ejus quartum initio anni Chriſti 247. inchoatum, refert: *Poſt annum tertium Imperii Philippi, milleſimus à conditione Romæ annus completus eſt: ita Ludis magnificis auguſtiſſimus omnium prateritorum hic Natalis annus à Chriſtiano Imperatore celebratus eſt.* Hæc igitur controverſia Philippi Patris II. & Philippi filii Conſulatu dirempta.

Decimi Ludi Seculares in annum Chriſti 304. Urbis 1057. Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Conſulatu notatum, vel in annum 313. Urbis 1066. quô Conſtantinus, & Licinius ter Conſules proceſsêre, incidebant; qui cùm prætermiſſi fuiſſent, Zozimus, Author paganus lib.2. hiſt. de hac omiſſione queſtus eſt: *A Conſulatu Libonis, & Cilonis, quô Severus Ludos ſeculares exhibuit, uſque ad Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Conſulatum, centum & unus anni elapſi fuerunt. At tunc quidem privatus ex Imperatore Diocletianus factus eſt, cujus exemplum Maximianus ſecutus eſt. Verùm Conſtantino III. & Licinio III. Coſſ. centum & decem annorum tempus integrum aderat, quô Ludos, conſueto more, celebratos oportuit.* Obſervatu dignum, quòd iis annis, in quos decimi Ludi ſeculares cadebant, Imperatores Conſulatum ediderint. Quod verò ibidem dicitur de Diocletiani & Maximiani abdicatione, eam nempe anno Chriſti 304. factam fuiſſe, ſuo loco à nobis confutatum. Sed nec Honorius, quod Onuphrius libro ſingulari de Ludis ſecularibus, Baronio in Annalibus, Petavio in Chronico, cæteriſque perſuaſit, decimos Ludos ſe-

*VI. Decimi Ludi ſeculares celebrati non ſunt.*

A a culares

culares anno Chriſti 404. Urbis 1157. quo alterum ſeculum à nono Diocletiani Conſulatu evolutum erat, celebravit. Verum quidem eſt Honorium, hujus Imperatoris exemplo, ſextum Conſulatum Ariſtæneto Collegâ ſumpſiſſe, Ludoſque gladiatorios ſuo tempore editos eſſe, ut diſcimus, ex Theodoreto lib.5. cap.26. & Prudentio contra Symmachum lib. 2. ſed illum Ludos ſeculares edidiſſe, neque ex iiſdem Ludis gladiatoriis, neque ex Claudiani panegyri in eodem ſexto Conſulatu dictâ, quæ duo, hujus opinionis fundamenta, probari poteſt. Ludi enim Gladiatorii, de quibus infra, variis in occaſionibus fiebant, & Claudianus in ea Panegyri ſexcentis ſexaginta verſibus conſtante, in qua hujus Imperatoris Romam, quò numquam fuerat, ingreſſum, laudum argumentis undique petitis exornat, nullam de Ludis ſecularibus mentionem facit, licet nulla alia res cum hoc ingreſſu conjuncta luculentiorem Laudis materiam ſubminiſtraret. Plurimi namque, ingenteſque, aliquot ante eorum celebrationem annos, apparatus fiebant, ut ex iis, quæ Caſſiodorus in Chronico de Urbis millenario, & Lactantius lib. de mortibus perſecutorum de præparationibus ad Decennalia Maximiani Galerii habent, colligere licet. Profectò de ſimilibus Claudianus non tacuiſſet. Contra, quia eorum omiſſio, Populo ingrata; dum Urbem Romam Honorium alloquentem, huncque cunctantem querelis ſuis impellentem inducit, ad eos non niſi ſtrictim, & modeſtè alludit. Sed, ut magis pateat quantum ii, qui eum illi ſenſum affinxêre, aberraverint, præſtat tempus, quo hæc Panegyris dicta, ejuſque verſus referre.

VII. *Claudianus decimis Ludis ſecularibus non favet.*

Habita hæc de more Kalendis Januariis anni 404. quibus Romam Conſulatum initurus, Honorius ingreſſus eſt, quod Scaliger lib.5. de Emendat. temp. pag. 515. ex ejuſdem Claudiani verſibus num. 540. doctè deducit.

*—— Namque ideò pluviis turbaverat omnes*
*Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auſter,*
*Ut tibi ſervatum ſcirent convexa ſerenum.*

Diem Claudianus ſerenum fuiſſe dicit favore quodam Numinis, cùm antecedentes dies, & exitum Decembris pluviæ infeſtaſſent, Lunâ adhuc rudi, ſeu in Novilunio, quod anno 403. in diem vigeſimum nonum Decembris incidit. Mirumque Nicolaum Heinſium, alioſque, qui Poëtam nobiliſſimum notis ſuis illuſtrarunt, hoc dictæ Panegyris tempus non obſervaſſe, ſine quo plures ejus verſus rectè explicari non poſſunt, uti ii, quibus utuntur, qui Ludos ſeculares ab Honorio reſtitutos contendunt, quique num. 390. leguntur.

*Iam*

*——— Iam flaveſcentia centum*
*Meſſibus æſtiva detondent Gargara falces,*
*Spectandoſque iterùm nulli, celebrantia Ludos*
*Circumflexa rapit centenus ſecula Conſul.*
*His annis, qui luſtra mihi bis dena recenſent,*
*Noſtra, ter Auguſtos, intra pomeria vidi.*

Quibus Claudianus, ſeu Roma, quam loquentem inducit, hoc tantùm denotat, ſeculum præteriiſſe, ex quo Auguſti ab Urbe abſunt, & per illius decurſum tres ſolum, id eſt, paucos Imperatores, in ea viſos fuiſſe. Centum autem illos annos duplici periphraſi exprimit, altera à centum meſſibus, altera ab evoluto ſpatio Ludorum ſecularium deducta; quæ repetitio, loquendique modus, præſertim cum de annis, ac temporum intervallis agitur, apud Poëtas frequentiſſimus eſt. Deducit ſecundam periphraſim à Ludis ſecularibus, quos ex formula, quâ proclamabantur, *ſpectandos iterùm nulli*, vocat, potius quàm ex alia re, quia is annus centeſimus erat, Honoriuſque centenus Conſul, poſt annum 304. quô celebrari debuiſſent, juxta ordinationem ab Auguſto aliàs factam. Veſtigium extat hujus formulæ apud Herodianum lib. 3. cap. 8. ubi de Ludis ſub Severo actis loquens, ait: *Siquidem Urbe tota, atque Italia, praecones itabant convocatum omnes ad Ludos, quos nec vidiſſent hactenus, nec viſuri poſtmodò forent. ita ſcilicet intervallum præterita, futuraque celebritatis ſupra omnem eſſe hominum ætatem ſignificantes.* Hæc ultima verba: *ſupra omnem eſſè hominum ætatem*, ſic in græco exprimuntur: πᾶσαν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων, ex quibus intelligis Herodianum nomine γενεᾶς, de quo num. IV. egimus, nihil minùs ſignificarè, quàm ἡλικίας voce, quæ præter alia ſignificata, ætatem, & ſeculum denotat; unde explicatio à nobis tunc data, optima, Onuphrii verò lib. de Ludis ſecularibus, qui dicit per γενεὰν Herodianum triginta tres annos, & quatuor menſes, quibus aliqui Antiqui ſeculum compoſitum dicunt, intellexiſſe, minimè admittenda. Ea porro formula deſignabat, eos non viſuros iterùm eoſdem Ludos, quando exhiberentur, quia tandiu victuri non erant; ſed Claudianus argutè dicit: *ſpectandoſque iterùm nulli &c.* id eſt, nec ultimo ſeculo viſos, nec iterùm eodem ſpectandos, quia nempe celebrandi non erant. Quod ſi Claudianus ſcripſit, ut habent omnes veteres editiones, & omnia fermè manuſcripta, *ſpectandoſque iterùm nulli*, intelligit, ut exiſtimo, eoſdem Ludos poſt Severum viſos non fuiſſe, neque eo anno viſum iri. Heinſius tamen *ſpectandos* repoſuit ex fide unius Codicis Medicei,

in quo & nos idem legimus operâ viri clariſſimi Antonii Magliabeci. Sereniſſimi Etruriæ Ducis Bibliothecarii, magni litteratorum omnium fautoris, nobiſque amiciſſimi. Sed ſive eam, ſive illam lectionem ſequutus fueris, Claudianum contrarium habebis.

VIII. *Ludorum ſecularium ſub Honorio actorum fundamenta vana.*

Explodendi igitur decimi illi ſeculares Ludi, ſicuti & reſtitutio Gladiatoriorum, quæ duo immeritò Honorio adſcripta. Tantùm enim abeſt, ut hos, ſicuti exiſtimavit Baronius, anno 395. num. XIX. & XXVI. antiquum in ſtatum reduxerit, id à Theodoreto, loco laudato ſcriptum fuerit, & ex Prudentio colligi poſſit, ut contrà, Honorius eos à Deceſſoribus Romæ toleratos ſuſtulerit, ut diſertè docet ibidem Theodoretus. Quoad Prudentium lib. 2. adverſus Symmachum ſub finem, Honorium, poſtquam Romam advenit, ad Ludos gladiatorios penitùs tollendos cohortatus eſt, quod Honorium hoc ipſo anno 404. præſtitiſſe, ex eo deducit Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani, quod Claudianus ſub finem laudatæ Panegyris, ſimulacra tantùm Ludorum gladiatoriorum tùm exhibita deſcribat. Sed de his videndus idem Gothofredus tom. 5. Codicis Theodoſiani *de Gladiatoribus* tit. 12. l. 1. ubi egregia hanc in rem habet, quibus Annales Eccleſiaſtici plurimùm illuſtrari poſſunt. Lapſum Onuphrii Scaliger lib. 5. de emendat. temp. pag. 390. agnovit, Ludoſque ſeculares ſub Honorio geſtos negavit; ſed in explicandis Laudatis Claudiani verſibus falſa veris admiſcens, Doctorum virorum in Onuphrii ſententiam concedentium curſum ſiſtere non potuit: ait enim, in iiſdem verſibus nullum eſſe centeſimum annum, neque ullum ſeculum Romanum, licèt ab hoc alteram periphraſim Poëta manifeſtè deducat. Addit, ultimos Ludos ſeculares eos eſſe, quos Philippi Auguſti ediderunt, nullamque in Claudiano ſubeſſe cauſam Centenarii Natalis Urbis, non advertens à Ludis à Severo actis, ad ſextum Honorii Conſulatum, certum, & definitum duorum ſeculorum ſpatium fluxiſſe, ideoque Claudianum ad eoſdem, non verò ad Ludos, Philippis Imperantibus, celebratos alluſiſſe. Denique de Ludis gladiatoriis, quos jam ſublatos Honorium reſtituiſſe viris doctis perſuaſiſſimum erat, ſilet. Quare non mirum, ſi hanc opinionem tam penitùs inſitam ex animis evellere non potuerit. Illud tantùm mihi præter opinionem accidit, ut Gothofredus in Commentario ad legem 17. *de Iudæis*, quæ præfato anno 404. Romæ ab Honorio data eſt octavo Kal. Auguſti, ſcripſerit hoc ipſo anno & tempore æſtivo Ludos ſeculares Romæ habitos: idque teſtari Claudianum in ſextum Conſulatum Honorii; licèt in Commentario legis primæ *de Gladiatoribus* jam doctè oſtendiſſet, Honorium eo anno Romæ

Romæ poſitum gladiatores ſuſtuliſſe, & quidem, ut prodit Theodoretus lib.5. cap.26. occaſione Telemachi Monachi, qui ex Oriente Romam profectus, gladiatoreſque Romæ pugnantes pio quodam ardore deducere conatus, à ſpectatoribus lapidibus obrutus fuit. Quam ob rem idem Imperator *Gladiatorum ſpectacula olim Romæ fieri ſolita ſuſtulit*, inquit idem Theodoretus, qui his verbis manifeſtum facit, verum non eſſe quod à Baronio in Annalibus, aliiſque creditum gladiatores à Conſtantino Magno Romæ ſublatos fuiſſe: Secundò eos Romæ poſt ejuſdem Imperatoris mortem recruduiſſe; Tertiò Theodoſium Magnum eoſdem aboleviſſe; ac denique anteà ſublatos in eadem Urbe, Honorio imperante, recruduiſſe. Quos errores cùm probè notaverit idem Gothofredus, Ludorumque gladiatoriorum ſimulachra tantùm Claudianum in eadem Panegyri deſcripſiſſe rectè dixerit, in communem poſtea omnium errorem, Ludos nempe ſeculares eodem anno actos, non videbatur inclinare debere. Præfata itaque Theodoreti verba, quibus communis opinio innititur, contrarium oſtendunt, neque Claudiani verſus eidem ſuffragantur.

## CAPUT UNDECIMUM.

*Cæſareorum Conſulatuum ab Auguſto ad Marcum Aurelium & Lucium Verum Rationarium, ac Quinquennaliorum, & id genus feſtorum ordinatio juxta traditas Regulas.*

Licet poſt Auguſtum Regulæ, quæ Conſulatuum Cæſareorum notæ & indices, Quinquennaliaque & id genus feſta incipiant; Nihilominùs quia tam Regulæ, quàm feſta, eo imperante, adumbrata ſunt, ipſeque exemplar fuit, quod ſibi cæteri Imperatores imitandum propoſuere, à Caii Julii Cæſaris morte cui ſucceſſit, tam Faſtorum, quàm Quinquennaliorum ordinationem exordiemur, conquiſitis undique argumentis, quæ ad eamdem rem facere videbuntur. Sufficeret quidem Cæſarum & Auguſtorum Conſulatus, eoſque quibus hujuſmodi feſtivitates illigatæ, hìc recenſere, & utrorumque rationem reddere; ſed quia plurimum refert Faſtos Conſulares animo affigere, ac reminiſcendi cauſâ ſub unum aſpectum ſubjicere, ideò ſecluſis aliis difficultatibus, quæ ne memoria retineantur, efficiunt, integros hîc deſcribemus, & aliquibus in locis emendabimus;

I. *Ordinatio conſulatuum & Quinquennaliorum ab Auguſto cœpta.*

adeo ut hæc Conſulum ſeries, quâcumque aliâ jam in lucem datâ accuratior futura ſit, & ob connexionem cum Quinquennalibus & id genus feſtis miræ in poſterùm utilitatis. Cæterùm tam in cauſis eorumdem Conſulatuum, quàm Quinquennaliorum annis aſſignandis aliquid conjecturæ dabimus, & ubi eidem locus deerit, quod tamen rarò continget, Conſulatus intactos relinquemus, & annum quintum Imperii decimum, & ſic deinceps indicabimus, ne divinare velle videamur. Annos Urbis Varronianos à morte Caii Julii Cæſaris, à qua Romani Imperii initium pendet, ad Eræ uſque Chriſtianæ initium adhibebimus; & hanc ſeriem majoris claritatis gratiâ in varia capita diſtribuemus. In quòlibet autem obſervandi erunt, ac ſi poteſt, memoriæ mandandi Conſulatus ii, aut qui inter Eruditos magis controverſi, aut ſub quibus res celebriores geſtæ: hujus enim cognitionis defectu fit, ut in doctrina temporum à ſummis etiam viris non rarò peccetur, & quod extricare tentant, minùs procedat.

II. *Faſti ab Imperii initio ordinati.*

Anno Urbis conditæ 710. Conſules *C. Iulius Cæſar V.* & *M. Antonius*, Idibus Martiis idem Julius à conjuratis interfectus eſt. Ab ejus morte, Caii Octavii Auſtuſti initium ab aliquibus Hiſtoricis deductum.

711. *C. Vibius Panſa* & *A. Hirtius*, qui cùm deceſſiſſent, C. Octavius Cæſar, & Q. Pedius, die decimâ nonâ Septembris eiſdem ſuffecti ſunt. A quo die & anno ejuſdem Octavii Cæſaris Imperium à quibuſdam deſumptum. Ejus exemplo, Imperii initio Conſulatum ut plurimùm Imperatores poſteà capeſſiere.

712. *M. Æmilius Lepidus*, & *Munacius Plancus.*

713. *P. Servilius Vatia Iſauricus II.* & *L. Antonius.*

714. *Cn. Domitius Calvinus II.* & *C. Aſinius Pollio.*

715. *L. Marcius Cenſorinus*, & *C. Calviſius Sabinus.*

716. *Ap. Claudius Pulcher*, & *C. Norbanus Flaccus.* ERA HISPANICA Kalendis Januariis inchoatur.

717. *M. Vipſanius Agrippa*, & *L. Caninius Gallus.*

718. *L. Gellius Poplicola.* & *M. Cocceius Nerva*

719. *Sext. Pompeius Magni filius*, & *L. Cornificius.*

720. *M. Antonius II.* & *L. Scribonius Libo.*

721. *C. Cæſar Octavianus II.* & *L. Volcatius Tullus.* A primo Octavii Cæſaris Conſulatu ad ſecundum, anni decem evoluti ſunt. Ex quo forſan factum, ut ex ejus ſucceſſoribus plures anno decimo Imperii vel ineunte, vel tranſacto, eamdem dignitatem ſumpſerint.

722. *Cn. Domitius Ahenobardus*, & *C. Soſius.*

723. *C. Çaſar Octavianus III.* & *M. Meſſala Corvinus.* Videtur is Conſulatus ab Octavio ſumptus ob bellum Ægyptiacum,noviſſimum bellum civile cum M. Antonio geſtum; quem ad Actium Promontorium quarto nonas Septembris,ut tradit Dio, ſuperavit.

724. *C. Octavius Cæſar IV.* & *M. Licinius Craſſus.* Hunc Conſulatum cepiſſe videtur Auguſtus, ut bellis civilibus ultimam manum imponeret, quod & præſtitit Alexandriâ in poteſtatem redactâ.

725. *C. Octavius Cæſar V.* & *ſext. Apuleius Nepos.* Sub his Conſulibus Octavius Cæſar tres triumphos egit, Dalmaticum,Actiacum, & Alexandrinum; indeque factum, ut poſtea Imperatores cum Conſulari Trabea ut plurimùm triumpharint.

726. *C. Octavius Cæſar VI.* & *M. Vipſanius Agrippa II.* decimus quintus annus hic eſt à primo Octavii Conſulatu, quo etiam poſteà ſucceſſores eam dignitatem de more capeſſiere.

727. *Octavius Cæſar VII.* & *Vipſanius Agrippa III.* Hoc anno idem Octavius Romani Orbis Imperium in decennium accepit, ut diximus capite ſecundo hujus ſecundæ partis numero primo. Unde Imperatorum Decennalia nata.

728. *C. Octavius Cæſar VIII.* & *T. Statilius Taurus II.* Hic & duo Conſulatus ſequentes ob bellum Hiſpanicum ab Auguſto ſuſcepti videntur.

729. *Auguſtus Cæſar IX.* & *M. Iunius Silanus.*

730. *Auguſtus Cæſar X.* & *C. Norbanus Flaccus.*

731. *C. Cæſar Auguſtus XI.* & *Cn. Calpurnius Piſo.* Eſt hic annus viceſimus abſolutus à primo Auguſti Conſulatu, quintuſque ab eo anno, quô orbis Imperium in decennium ſuſcepit. Tribunitia poteſtas, & Proconſulare Imperium eodem anno eidem collatum,qua de re egimus prima parte cap.3. num VIII.

732. *M. Claudius Marcellus Aeſerninus*, & *L. Aruntius.*

733. *Q. Æmilius Lepidus*, & *M. Lollius.*

734. *M. Apuleius Nepos*, & *P. Silius Nerva.*

735. *Q. Sentius Saturninus*, & *Q. Lucretius Viſpillo.*

736. *P. Cornelius Lentulus*, & *Cn.Cornelius Lentulus.* Cùm decimus confirmati imperii annus Auguſto exiret, in proximum quinquennium alterum regimen accepit, ut ex Dione cap.2. hujus diſſert. n. 2. oſtendimus. M. verò Agrippæ, qui Iuliam ejus filiam uxorem duxerat, Tribunitiam poteſtatem ad idem quinquennium dedit. Herodes Judææ Rex, qui in omnibus Auguſto placere cupiebat, templum Hieroſolymitanum hoc anno cœpit extruere, vetere dirutô. Joſephus quidem lib.15. Antiquit. cap. 14. dicit id factum *anno decimo octavo*

III. *Origo Decennaliorum.*

*octavo* ejuſdem Herodis, qui præcedenti Abſolutus eſt. Sed tempus quod inde fluxit ad materiam operi aggrediendo neceſſariam comparandam inſumptum. Ab hoc Auguſti quinquennio Imperatorum Quinquennalia originem ducunt, Cæſareſque & Auguſti in Quinquennalibus & id genus feſtis, Cæſaris Octavii facto præeunte, poſtea de more nuncupati; urbeſque etiam in hujuſmodi ſolemniis conſtructæ, & dedicatæ.

737. *C. Furnius*, & *C. Iunius Silanus.*

738. *L. Domitius Ahenobardus*, & *P. Cornelius Scipio.*

739. *M. Livius Druſus*, & *L. Calpurnius Piſo.*

740. *Cn. Lentulus*, & *M. Licinius Craſſus.*

IV. *Origo Quinquennaliorum*

741. *Tiberius Claudius Nero*, qui poſtea Imperator fuit, & *P. Quintilius Varus.* Agrippæ in aliud quinquennium Tribunitia poteſtas ab Auguſto prorogata, ut tradit Dio, & ſine dubio etiam Auguſto; licet id idem Hiſtoricus non dicat. Anno ſequenti idem Agrippa mortuus eſt. Hoc verò Auguſtus Pontifex Maximus factus. Unde proceſſiſſe videtur, ut in Quinquennalibus & id genus feſtis Imperatores Religioni, rebuſque Eccleſiaſticis Conſuluerint.

742. *M. Valerius Meſſala*, & *P. Sulpicius Quirinus.*

743. *Paulus Fabius Maximus*, & *Q. Ælius Tubero.*

744. *Iulius Antonius* & *Q. Fabius Africanus.*

745. *Claudius Druſus Nero*, & *T. Quintius Criſpinus.*

746. *C. Martius Cenſorinus*, & *C. Aſinius Gallus.* Altero decennio jam ad finem accedente Imperiũ Auguſto quintùm in decennium prorogatum, uti loco laudato oſtendimus, ubi & de Encæniis templi Hieroſolymitani hoc anno actis, ut recte Uſſerius in Annalibus veteris & novi Teſtamenti, qui tamen ejus ædificationem tardiùs quàm par fuerat, conſignavit. Hinc origo templorum in Quinquennaliis & id genus feſtis dedicandorum.

747. *Tiberius Claudius Nero II.* & *Cn. Calpurnius Piſo.*

748. *D. Lelius Balbus*, & *C. Antiſtius vetus.* Auguſtus, ut Caium & Lucium nepotes compeſceret, Tiberio Tribunitiam poteſtatem in quinquennium conceſſit, ut docet Dio, lib. 55. quo quinquennio elapſo privatus Tiberius remanſit uſque ad tempus, quo ab Auguſto adoptatus eſt. Factum inde ut aliquando extra Quinquennalium & id genus feſtorum annos, eam Imperatores, aut etiam Cæſaream dignitatem aliis communicaverint, licet id rarò contigerit.

749. *C. Cæſar Auguſtus XII.* & *L. Cornelius Sylla.* Suetonius in in Auguſto cap. 26. cauſam cur duodecimum & decimum tertium Conſulatum Auguſtus ſumpſerit, nos edocet, *ut*, inquit, *Caium & Lucium*

*Lucium filios ampliſſimo praditus magiſtratu ſuo quemque deduceret in forum*, ut nempe uterque Conſulatum iniret poſt quinquennium, ex hoc Auguſti facto ſexta Conſulatuum Cæſareorum Regula nata eſſe videtur. Sub his Coſſ. Chriſtus natus eſt ſecundum probabiliorem ſententiam.

750. *C. Calviſius Sabinus. II.* & *L. Paſſienus Rufus.*

751. *C. Cornelius Lentulus*, & *M. Valerius Meſſalinus.*

752. *C. Cæſar Auguſtus XIII.* & *M. Plautius Silvanus.* Auguſtus, quemadmodum ſuprà diximus, hunc Conſulatum capeſſiit, ut Lucium filium adoptivum in forum deduceret, iiſdem datis illi honoribus, qui in fratrem Caium ante triennium fuerant collati. Hic itaque Conſulatus, juxta VI. Conſulatuum Cæſareorum Regulam.

753. *Coſſus Cornelius Lentulus*, & *L. Calpurnius Piſo.* Natale Chriſti Dionyſianum ſeu vulgare ſub his Coſſ. conſignatur, ideoque anno ſequenti Calendis Januariis Era Communis ſeu Chriſtiana, quâ in poſterum utemur, incipit.

## ERÆ CHRISTIANÆ INITIUM.

Anno Chriſti primo. *Caius Cæſar*, & *Lucius Æmilius Paulus.* Ad hunc Conſulatum Caius deſignatus fuerat in duodecimo Auguſti Conſulatu. Dubitatum tamen fuit ad hæc uſque noſtra tempora, utrum ipſe Auguſtus, vel idem Caius ejus nepos Conſulatum hunc ediderit. Petavius lib. 12. de Doctrina temp. tam in Laterculo Conſulum, quàm cap. primo Conſules hoc anno proponit Auguſtum XIV. & L. Æmilium Paulum, qui tamen in Chronico Caium poſtea Cæſarem exhibet. Baronius etiam Auguſtum & Æmilium Paulum profitetur. Sed Auguſtum tredecim tantùm Conſulatus geſſiſſe in poſterùm certum eſſe debet, quia Dio in Indice Conſulari libri 55. in quo fundantur, qui in iſto errore verſati ſunt, iis minime ſuffragatur. Nam, ut notat Muretus in Notis ad Tacitum lib. 1. cap. 9. Guillelmus Xilander Dionis interpres, cùm in textu legiſſet, Γ. Αὐγούστου υἱὸς, id eſt, *Caius Auguſti filius*, niſi quod Librarius leviter erraverat, & pro Αὐγούστου ſcripſerat, Αὐγουστος, *Cæſarem Auguſtum* vertit, & de ſuo addidit XIV. Primus igitur ille hujus erroris cauſam præbuit, à quo nobiliſſima Era qualis eſt Chriſtiana, exordiri non debet. V. *Initium Eræ Chriſtian.*

2. *P. Vinitius* & *P. Alfenius Varus.*

3. *L. Ælius Lamia*, & *M. Servilius.*

4. *Sex. Ælius Catus*, & *C. Sentius Saturninus.* Caius Cæſar in Syria moritur poſt menſes octodecim, quàm frater ejus Lucius obierat. Suetonius in Auguſto cap. 65. idque nono Kalendas Martias, ut

legi in Inſcriptione, quæ Piſis extat in loco Campo-ſancto dicto. Tum Tiberius *Quinto Kalendas Iulias* ab Auguſto adoptatur, Tribunitiaque poteſtate exornatur, qua de re videnda quæ diximus parte prima, capite 3. Adoptari & eadem die Germanicus, & Agrippa Marci Agrippæ filius; duo priores ab eo tempore Cæſares nuncupati. Auguſtus antea tertiò principatus decenniô ad finem accedente, in quartum decennium Imperium ſuſcepit. Qua de re actum cap.2. hujus partis. Accepit etiam Proconſulare Imperium Auguſtus ad cenſum in Italia peragendum, ut docet Dio lib. 55. factum inde ut Imperatores in Quinquennalibus & id genus feſtis cenſum egerint, adoptiones fecerint, Cæſares nuncuparint, & Tribunitiam poteſtatem conceſſerint, ut jam ſupra tetigimus; uſuum enim & morum originem obſervare plurimùm refert.

5. *L. Valerius Meſſala Voleſus*, & *Cn. Cornelius Cinna magnus.*

6. *M. Æmilius Lepidus*, & *L. Aruntius.*

7. *Q. Cæcilius Metellus Creticus*, & *Licinius Nerva Silanus.*

8. *Furius Camillus*, & *Sex. Nonius Quintilianus.* Quinquennalia Imperii Cæſarei Tiberii, & Germanici. Extat nummus ejuſdem Tiberii apud Occonem TRIBUNITIA POTESTATE X. notatus, in quo templum ſculptum eſſe aſſerit. Quare cùm anno Chriſti quarto, quô Cæſar dictus, ſextam Tribunitiam poteſtatem numerare cœperit, antea enim eamdem per quinquennium geſſerat, conſtat hoc anno decimam iniiſſe, Quinquennalia edidiſſe, & de more aliorum poſtea Imperatorum aliquod templum ædificaſſe.

9. *Q. Sulpitius Camerinus*, & *C. Poppæus Sabinus.*

10. *P. Cornelius Dolabella*, & *C. Iunius Silanus.* Hoc anno quinto Kalendas Septembris Tiberius Proconſul & Imperii Collega ab Auguſto dictus eſt, ut explicavimus prima parte, capite 3.

11. *M. Æmilius Lepidus*, & *T. Statilius Taurus.*

12. *Germanicus Ceſar* & *C. Fonteius Capito.* Hic Conſulatus videtur Germanico delatus propter præclara militaria facinora, juxta quartam Regulam.

13. *L. Munacius Plancus*, & *C. Silius Cæcinia.* Auguſtus *quintum in decennium gubernationem Reipublicæ invitus ſcilicet accepit: Tiberio Tribunitiam poteſtatem prorogavit: Druſo Tiberii filio poteſtatem Conſulatus tertio anno, etiam non geſtâ Præturâ petendi conceſſit,* Ita Dio lib.56. Eſt hic decimus Imperii Cæſarei Tiberii & Germanici annus quo Ludos Decennales editos fuiſſe, præfata Dionis verba indicant. Porrò Druſum hoc anno principem juventutis, Cæſaremque dictum magna mihi ſuſpicio eſt; quando enim Claudius Nero-

nem

nem Principem juventutis dixit, eum Conſulem deſignavit, ut anno Chriſti 51. dicemus. Verum eſt Druſi Conſulatus annis Chriſti 15. & 21. geſtos, huic anno non reſpondere, ſed anno Chriſti 11. at per hæc tempora Imperium Romanum nondum in omnibus, uti poſtea rectum. Quidquid ſit, initium Imperii Cæſarei Druſi adhuc obſcurum. *Auguſtus cum Tiberio filio ſuo cenſum Romæ agitans invenit hominum nonageſies ter centena millia.* Ita Euſebius in Chronico, quæ tamen Onuphrius in Faſtis lib.2.perperam in annum ſequentem differt, ipſo Euſebio ſibi planè contrario laudatô; cujus errorem etiam oſtendit uſus, jam à nobis obſervatus hos cenſus agendi in annis, quibus Auguſto Imperium prorogatum, & poſtea in Quinquennalibus & Decennalibus. Horum etiam ſolemnium ſignum & iudicium Nummus Tiberii apud Occonem, in quo quadrigæ triumphales repræſentantur, & hæc verba leguntur: TI. CAESAR AUGUSTI F.TR. POT.XV. quam Tribunitiam poteſtatem hoc anno iniit. In aliorum etiam Cæſarum, & Auguſtorum nummis Tribunitia poteſtate V.VI. X.XI. & hujuſmodi notatis, ſæpè ſimiles quadrigæ triumphales, aut Victoria, aut hujuſmodi figuræ cernuntur; ex quibus colligitur eos annis, quibus hæ feſtivitates actæ, aut triumphaſſe, aut quadrigis triumphalibus, & aliis id genus honoribus cohoneſtatos fuiſſe.

14. *Sextus Pompeius, & Sextus Apuleius.* Auguſtus die decima nona Septembris Nolæ mortuus eſt: cui ſucceſſit Tiberius, jam à à quinque fere annis Imperii Collega, quod ultimum fruſtrà à viris doctis in controverſiam vocatum. Zonaras in Tiberio ſcribit Germanicum tres filios reliquiſſe, *quos*, inquit, *Auguſtus in teſtamanto ſuo Cæſares appellavit.* Ab hoc itaque anno Quinquennalia & id genus feſta Caii Caligulæ Cæſaris, poſtea Imperatoris deducenda videntur.

VI. *Obitus Auguſti, & initium Tiberii.*

15. *Druſus Cæſar, & C. Norbanus Flaccus.* Nondum introductus mos erat, ut Auguſti proximis Kalendis Januariis poſt ſuſceptum Imperium Conſulatum inirent. Quare hunc geſſit Druſus Tiberii filius, cui jam à triennio deſtinatus erat, fortè quod Imperii Proconſularis Tiberii Quinquennalia in hunc annum inciderent.

16. *T. Statilius Silenna Taurus, & L. Scribonius Libo*

17. *C. Cælius Rufus, & L. Pomponius Flaccus.*

18. *Claudius Tiberius Nero Auguſtus III. & Tiberius Germanicus Cæſar II.* Tiberium Quinquennalia Imperii Auguſtei quinto Imperii anno ineunte èdidiſſe oſtendit hic Conſulatus, juxta ſecundam Regulam. Ex quo error communis, qui huc uſque invaluit, ſcribendi nempe hujuſmodi ſolemnia non niſi anno quinto vel decimo evolutis, prioribus ſeculis celebrata fuiſſe planè convellitur; & ex ſimili

ſubſequentium Imperatorum facto magis convelletur. Incidunt & in hunc annũ Quindecẽnalia Imperii Cæſarei Tiberii,ac Germanici. Anno elapſo duodecim celebres Aſiæ urbes una nocte terræ motu proſtratæ fuerant, ut habent Dio lib.57.& Euſebius in Chronico, qui nihilominùs tredecim numerat. Quibus cum multa tributi pecunia remiſſa, multaque à Tiberio donata fuiſſent, huic coloſſus erectus eſt juxta ædem Veneris in foro Romano; & in unaquaque reſtauratarum urbium ſtatuæ illi poſitæ: ut ex Apollonio grammatico refert Phlegon Trallianus in libro de mirabilibus. Ad quorum illuſtrationem nummum addit Scaliger; in cujus ſuperficie vultus Tiberii, in altera effigies Aſiæ muliebri ſpecie ſedens cum his literis: CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. Uſſerius in Annalibus Veteris & Novi Teſtamenti confert hæc in annum præcedentem; ſed ſecunda Quinquennaliorum Regula eum errare demonſtrat. Germanici Conſulatûs cauſa etiam eſſe potuit, quòd hoc anno ad componendum Orientis ſtatum cum ampla poteſtate miſſus fuerit, ut habet Suetonius in Caligula cap.1. & Tacitus Annal. lib.2.

19. *M. Iunius Silanus*, & *L. Norbanus Balbus.* Germanicus Cæſar obiit.

20. *M. Valerius Meſſala*, & *M. Aurelius Cota.* Eſt hic decimus Imperii Proconſularis Tiberii annus evolutus; Conſulatum tamen non niſi anno ſequenti cepit; ſive quod in eo ſuſcipiendo ad hæc ſolemnia non reſpexerit, ſed ad aliam cauſam nobis ignotam, vel quia hoc anno Decennalia egerit, & Conſulatum, ut multi Imperatores fecerunt, in alium annum diſtulerit.

21. *Claudius Tiberius Aug. IV.* & *Druſus Cæſar II.* De hoc Tiberii Conſulatu locuti ſumus 2. p.c.7. n.2. De quo hæc Tacitus lib. 3. Annal. *Tiberii quartus, Druſi ſecundus Conſulatus, patris atque filii collegio inſignis: nam biennio ante Germanicos cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat.* Druſi itaque Conſulatus juxta III. Regulam.

22. *D. Haterius Agrippa* & *C. Sulpicius Galba.* Hoc anno Druſus Tribunitiam poteſtatem à Senatu obtinuit, annoque ſequenti Seiani inſidiis ſublatus eſt anno Tribunitiæ poteſtatis II. ut patet ex nummis. Ex hac conceſſione liquet mirum non eſſe ſi Tiberius quartum Conſulatum anno viceſimo, in quem ejus Imperii Proconſularis Decennalia cadebant, non ſumpſerit; cùm nec anno, quo hæc ſolemnia acta ſunt, Druſo Cæſari Tribunitia poteſtas collata fuerit, uti poſtea moris fuit. Rudia itaque & imperfecta, ſicut quælibet alia Romani Imperii initia. Quare ex ejuſdem Tiberii Conſulatuum diſpoſitione

diſpoſitione non ſequitur anno Etæ Chriſtianæ undecimo Collegam cum Imperii factum fuiſſe.

23. *C. Aſinius Pollio*, & *C. Antiſtius Vetus.*

24. *Sex. Cornelius Cethegus*, & *L. Viſellius Varro.* Tiberius his Conſulibus Auguſtei Imperii Decennalia edidit; ſcribit enim Dio lib. 57. *Decem annis Imperii ejus exactis ad reſumendum id nihil decreto opus habuit, neque enim in decennia intercisum, quod Auguſtus fecerat, id gerere ſtatuerat. Ludi tamen Decennales facti.* Horum etiam Decennalium index, quæ ſcribit Euſebius in Chronico: *Philippus Tetrarcha Paneadem, in qua plurimas ædes conſtruxerat, Cæſaream Philippi vocavit, & Iuliadem aliam Civitatem.* VII. *Decennalia Tiberii.*

25. *M. Aſinius Agrippa*, & *Coſſus Cornelius Lentulus.*

26. *Cn. Lentulus Gatulicus*, & *C. Calviſius Sabinus.* Hoc anno decimus quintus Imperii Proconſularis Tiberii evolutus eſt, quo in finem vergente *factum eſt verbum Domini ad Ioannem*, ut habet Lucas Evangeliſta cap. 1. annoque ſequenti Chriſtus baptizatus eſt: quam ſententiam omnium probabiliſſimam in alio opere explico.

27. *M. Licinius Craſſus*, & *L. Calpurnius Piſo.*

28. *Ap. Iunius Silanus*, & *P. Silius Nerva.*

29. *C. Rubellius Geminus*, & *C. Fuſius Geminus.* Eſt hic decimus quintus Imperii Auguſtei Tiberii, quo plures ex antiquioribus Patribus Chriſtum paſſum fuiſſe exiſtimaverunt, quorum ſententiam alibi tuebimur. Notandus porrò hic, & ſequentes Conſulatus, quia in eorum aliquem paſſio Chriſti incidit, eamque ob rem frequens de iis mentio.

30. *M. Vinicius Quartinus*, & *C. Caſſius Longinus.*

31. *C. Tiberius Nero Aug. V.* & *Ælius Seianus.* Imperii Proconſularis Tiberii Vicennalia in annum præcedentem competunt. Quod ſi hic Tiberii Conſulatus eiſdem addictus fuit, in hunc annum dilatus eſt. Sed Suetonius in Tiberio cap. 65. oſtendit ob alium finem ab eodem ſuſceptum, ut Seianum nempe aſtu & dolo ſubverteret, *ut à ſe*, inquit, *per ſpeciem honoris dimitteret, Collegam ſibi aſſumpſit in quinto Conſulatu, quem longo intervallo abſens ob id ipſum ſuſceperat.* Subjungit tamen Suetonius: *Deinde ſpe affinitatis, ac Tribunitiæ poteſtatis deceptum, inopinantem criminatus eſt.* Imò ait Dio lib. 58. Senatum ei Imperium Proconſulare dediſſe. Quæ indicarent hoc anno Imperii Proconſularis Vicennalia Tiberium edidiſſe, niſi jam Druſi Cæſaris exemplo pateret, Tiberii ætate hanc Regulam nondum obſervatam fuiſſe. Seianus decimo octavo Octobris hujus anni occiſus fuit.

32. *Cn. Domitius Ahenobardus*, & *A. Vitellius Nepos.*

33. *Sergius Sulpitius Galba*, & *L. Cornelius Sylla.*

34. *Paulus Fabius Priſcus*, & *L. Vitellius Nepos.* Tiberius his Conſulibus Imperii Auguſtei Vicennalia edidit, ut teſtis eſt Dio lib. 58. *Viceſimo anno Imperii, cùm frequens in Albano & Tuſculi eſſet, in Urbem non venit, ſed Conſules L. Vitellius, & Fabius Priſcus decennium nuncupavêre, tamquam ei, ut Auguſto uſitatum, tunc Imperium prorogarent. Verum hi Ludos celebrarunt*, nempe Decennales. Ex Decennalibus & Vicennalibus Tiberii celebratis, anno decimo & viceſimo evolutis, intulit Onuphrius veteres Principes Romanos anno quinto aut decimo exactis Quinquennalia edere ſolitos fuiſſe. Quod Scaligero aliiſque fere omnibus perſuaſit; ſed Conſulatuum à ſequentibus Imperatoribus geſtorum ſeries hanc communem opinionem deſtruit. Incidunt & in hunc annum Tricennalia Imperii ejus Cæſarei, & quinta Quinquennalia Imperii ejus Proconſularis. Extat nummus apud Occonem in quo dicit repræſentari templum pulcherrimum cum his verbis: TI. CAE. DIVI AUG. F. Auguſt. P. M. TR. POT. XXXVI. S. C. Sumpſit Tiberius hoc anno Tribunitiam poteſtatem XXXVI. Unde templum aliquod horum ſolemnium occaſione, quod etiam à ſucceſſoribus factum, ædificavit.

35. *C. Gallus*, & *M. Servilius.*

36. *Q. Plautius*, & *Sextus Papinius Gallienus.*

VIII. *Caligula & Claudius imperant.*

37. *Cn. Proculus Acerronius*, & *C. Pontius Nigrinus.* His Conſulibus die decima ſexta Martii, ut rectè Suetonius & Tacitus, Tiberius moritur, cui Caius Caligula ſucceſſit. Erravit enim Dio, qui ſcripſit Tiberium die illius menſis 26. defunctum eſſe, ut alibi oſtendo. Kalendis Juliis Tiberio Claudio Nerone patruo ſuo, ac poſtea ſucceſſore Collegâ Conſulatum ſuffectum ſumpſit, idque exemplo Auguſti. Sequentes Caligulæ Conſulatus aliter à quibuſdam ordinati, ſed Dioni, & Anonymo, quo uſus eſt Cuſpinianus, omnino ſtandum.

38. *M. Aquilius Julianus*, & *Nonius Aſprenas.*

39. *C. Cæſar Caligula II.* & *L. Apronius Caſianus.* Eſt hic viceſimus annus abſolutus ab eo quo Caligula Cæſar dictus eſt, quæ ejus ſecundi Conſulatûs cauſa.

40. *C. Cæſar Caligula III.* Solus. Sumptus hic ab eo Conſulatus propter bellum Britannicum, ex quo redux ovans Urbem Natali ſuo ingreſſus eſt hoc anno, ut habet Suetonius in ejus vita cap. 49.

41. *C. Cæſar Caligula IV.* & *Cn. Sentius Saturninus.* Hic Conſulatus Caligulæ Quinquennalibus deſtinatus erat, juxta ſecundam Regulam,

Regulam, ſed die viceſima quarta Januarii occiſus, ea celebrare non potuit. Eum excepit Claudius Nero ejus patruus.

42. *Claudius Aug. II.* & *L. Licinius Largus.* Sumptus hic à Claudio Conſulatus juxta primam Regulam, quæ poſt Claudium valde in uſu fuit.

43. *Claudius Aug. III.* & *L. Vitellius II.* Sumptus hic Conſulatus à Claudio propter expeditionem Britannicam, de qua Dio lib.60. ex qua redux anno ſequenti triumphavit, ut habet idem Dio.

44. *C. Criſpus II.* & *T. Statilius.*

45. *M. Vinicius II.* & *M. Statilius Corvinus.* Eſt hic quintus Claudii annus, quem Quinquennalia edidiſſe oſtendunt largitiones ab eo factæ, de quibus Dio lib.60. reſtitutio quinti diei Saturnalibus, ac multò magis, quæ habet Euſebius in Chronico: *Deſcriptione Romæ factâ ſub Claudio inventa ſunt civium Romanorum ſexaginta octo centena quadraginta millia.* Nam major hac in re Euſebio, quàm Tacito lib. XI. Annal. fides, ubi eum cenſum confert in annum Chriſti 58. Vitellii & Vipſanii Conſulatu notatum.

46. *C. Valerius Aſiaticus*, & *M. Meſſala.*

47. *Claudius Aug. IV.* & *L. Vitellius III.* Sumptus Conſulatus à Claudio propter Ludos ſeculares ſextos, juxta ſextam Regulam. Vide quæ ſupra de iiſdem diximus.

48. *A. Vitellius*, & *L. Poplicola.*

49. *C. Gallus*, & *Q. Verannius.*

50. *C. Amiſtius Vetus*, & *M. Suillius.*

51. *Claudius Aug. V.* & *Cornelius Scipio.* Conſulatus is oſtendit Decennalia hoc anno Claudium edidiſſe, juxta 2. Regulam. Oſtendit & id quod habet Tacitus lib. XII. Hoc anno Virilem togam Neroni maturatam fuiſſe, & decretum à Claudio, *ut viceſimo ætatis anno Conſulatum Nero iniret: atque interim deſignatus Proconſulare Imperium extra Urbem haberet, ac Princeps Iuventutis appellaretur.* Toga enim annis, quibus hujuſmodi ſolemnia celebrabantur, ſæpius data, & id genus nuncupationes factæ.

52. *P. Cornelius Fauſtus*, & *L. Salvius Otho.*

53. *Iunius Silanus*, & *Q. Haterius.*

54. *Q. Aſinius*, *&* *M. Aciiius Aviola.* Claudius die 13. Octobris mortuus eſt, cui ſucceſſit Nero. IX. *Nero Imperat.*

55. *Nero Cæſar Aug.* & *L. Antiſtius Vetus.* Neronis Conſulatus juxta 1. Regulam.

56. *Q. Voluſius Saturninus*, & *P. Cornelius Scipio.* Annus quintus Imperii Cæſarei Neronis.

57. *Nero*

64. *C. Baſſus, & M. Licinius Craſſus.* Decennalia Imperii Auguſtei Neronis, quorum index perſecutio hoc anno adverſus Chriſtianos excitata, uti cap.3. hujus ſecundæ partis diximus, ac præterea quod ſub iiſdem Coſſ. ſcribit Caſſiodorus: *His Coſſ. Thermæ à Nerone ædificatæ, quas Neronianas appellavit, cujus odio mutato vocabulo nunc Alexandrinæ nominantur.* Ex quo corrigendus Euſebius in Chronico ubi hoc conjicit in annum Abrahami 2078. qui in anno Chriſti 61. menſe Septembri incipit. Thermas enim & hujuſmodi opera publica annis quibus hujuſmodi ſolemnia celebrata, conſtructa fuiſſe, multis exemplis infra liquebit.

65. *P. Silius Nerva*, & *C. Iulius Atticus.*

66. *L. Pontius Teleſinus*, & *C. Suetonius Paulinus*

67. *L. Fonteius Capito*, & *C. Iulius Rufus.*

68. *C. Silius Italicus*, & *M. Galerius Trachalus.* Cùm Julius Vindex in Gallia à Nerone deſciviſſet, Nero quintum Conſulatum ſuffectum ſumpſit, eum debellaturus, de quo Conſulatu egimus prima parte, capite. Sed cùm à Senatu quæreretur ad pœnam ſeipſum interfecit die nonâ Junii, non verò decimâ, ut perperam plerique ſcribunt. Galba, qui jam Imperium in Hiſpaniis arripuerat, per aliquot menſes imperavit.

X. *Galba, Otho, Vitellius & Veſpaſianus imperant.*

69. *Sergius Sulpicius Galba Aug. II.* & *T. Vinius*, die decima quinta Januarii Galba occiſus fuit. Joſephus enim, qui tum vivebat, lib.5. de bello cap. 6. ait eum imperaſſe menſes ſeptem, & dies ſeptem, quod uterque Victor confirmat: à die autem nonâ Junii anni elapſi ad præfatum diem menſes illi & dies numerantur. Quare dies ejus emortualis certus, ſicut & Othonis, qui die decima ſexta Aprilis periit, & decima nonâ ejuſdem menſis ſepulturæ mandatus eſt. Nam Joſephus lib.4. de bello cap.33. dicit eum principatum tenuiſſe dies duos & menſes tres. Sed quia Suetonius dicit eum funeratum fuiſſe nonageſimo quinto Imperii die, dies ſepulturæ pro die emortuali à multis perperam captus. Vitellius, qui poſtea imperavit die vigeſima prima Decembris occiſus eſt, ut aliàs accuratè explicabo, & Veſpaſianus, qui in Ægypto Kalendis Juliis Imperator electus fuerat, rei Romanæ præfuit. Præfatus porrò Galbæ Conſulatus juxta primam Regulam procedit. Titus & Domitianus Veſpaſiani filij Cæſares à Senatu dicti.

70. *Flavius Veſpaſianus II.* & *Titus Cæſar.* Domitianus Conſul ſuffectus fuit. Sumptus ab iiſdem Conſulatus juxta primam Regulam.

71. *Veſpaſianus Aug. III.* & *M. Cocceius Nerva.* Initus hic Conſulatus propter triumphum Judaicum à Veſpaſiano & Tito actum,

juxta quintam Regulam. Tito Tribunitia poteſtas, Imperiumque Proconſulare à Veſpaſiano conceſſum, ut alibi oſtendam. Poſt triumphum, pacis templum à Veſpaſiano ædificari cœptum, ut habet Joſephus lib. 7. de bello cap. 24.

72. *Veſpaſianus Aug. IV.* & *Titus Cæſar II.* Veſpaſiani Conſulatus juxta tertiam, Titi verò juxta primam Regulam.

73. *Domitianus Cæſar II.* & *M. Valerius Meſſalinus.* Quinquennalia Domitiani, quorum index tam ejus Conſulatus, quàm quod ſcribit Euſebius in Chronico juxta Editionem Pontaci: *Veſpaſianus Capitolium ædificare orſus.* In Editione Scaligeriana, hæc anno præcedenti conſignantur, ſed hæc ſolemnia eum errorem detegunt.

74. *Veſpaſianus Aug. V.* & *Titus Cæſar III.* Suffectus Domitianus Coſ. III. Veſpaſiani & Titi Conſulatus juxta ſecundam Regulam, propter utriuſque nempe Quinquennalia, quæ etiam indicat cenſus ab utroque factus hoc anno, ut docet Cenſorinus de die Natali cap. 18. ubi addit poſtea planè fieri deſiiſſe.

75. *Veſpaſianus Aug. VI.* & *Titus Cæſar IV.* Suffectus Domitianus IV. ſumptus hic Conſulatus juxta ſextam Regulam, propter ſcilicet dedicationem templi Pacis, qua de re cap. X. hujus partis.

76. *Veſpaſianus Aug. VII.* & *Titus Cæſar V.* Suffectus Domitianus V. Titi Conſulatus juxta ſecundam Regulam. Eſt hic enim quintus Imperii ejus Proconſularis annus, juxta ſecundam Regulam, Veſpaſiani verò, & Domitiani juxta tertiam.

77. *Veſpaſianus Aug. VIII.* & *Titus Cæſar VI.* Suffectus Domitianus VI.

78. *L. Commodus Verus*, & *C. Cornelius Priſcus.* Annus decimus Imperii Cæſarei Domitiani.

XI. *Imperium Titi.* 79. *Veſpaſianus Aug. IX.* & *Titus Cæſar VII.* Juxta ſecundam Regulam, in hunc enim Decennalia Veſpaſiani, & Titi, quò pertinent, quæ hoc anno habet Euſebius in Chronico: *Veſpaſianus colonias deduxit, & mortuus eſt profluvio ventris*, die nempe 24. Junii cui ſucceſſit Titus filius jam Imperii Collega.

80. *Titus Aug. VIII.* & *Domitianus VII.* Hujus Conſulatus juxta III. Reg. Titi juxta I. & II. Decennalia enim Proconſularis ejus Imperii in hunc annum incidunt, quorum index inſcriptio quæ apud Onuphrium in Faſtis extat, in qua dicitur TRIB. POT. X. COS. VIII. additurque *aquas Curtiam, & Caruleã perductas à Divo Claudio, & poſtea à Divo Veſpaſiano patre ſuo, Urbi reſtitutas, cùm à capite aquarum à ſolo vetuſtate dilapſa eſſent, nova forma reducendas ſua impenſa curavit.* Pertinent & ad ea ſolemnia ſpectacula, quæ hoc anno

anno Dio lib. 66. oſtendit eum populo exhibuiſſe per centum dies; ædificavit etiam amphiteatrum venationum causâ quod ſub anni ſequentis Conſulibus dedicavit, ut habet idem Dio. Ea autem ſolemnia aliquot menſibus oſtendit nummus apud Occonem, in quo is dicitur TR. P. IX. IMP. XV. COS. VIII. P.P. repræſentaturque in eo Trophæum cum duobus captivis aſſidentibus, quod horum ſolemnium indicium ut variis exemplis infra adducendis, conſtabit.

81. *M. Plautus Silvanus*, & *M. Annius Pollio.* Tito Idibus Septembris de mortuo, Domitianus ejus frater imperavit. XII. *Imperium Domitiani.*

82. *Domitianus Aug. VIII.* & *T. Flavius Sabinus* juxta I. Reg.

83. *Domitianus Aug. IX. & T. Virginius Rufus.* Domitiani Conſulatus juxta II. Reg. Quindecennalia nempè Cæſarei ejus Imperii, niſi anno præcedenti ea ediderit, quod ſignificare videtur Euſebius in Chronico eodem anno: *Domitiani uxor Auguſta appellatur: Decreto Senatus Titus inter Divos refertur.*

84. *Domitianus Aug. X.* & *Ap. Iunius Sabinus.* Hunc Conſulatum Domitianum ſumpſiſſe exiſtimo quod anno Chriſti 79. incenſo à Vitalianis Capitolio, clam ipſe elapſus apud Aedituum delituit: *Ac potiente rerum patre, disjecto Aeditui contubernio, modicum Sacellum IOVI CONSERVATORI, Aramque poſuit, caſuſque ſuos in marmore expreſſit. Mox Imperium adeptus IOVI CUSTODI, templum ingens, ſeque in ſinu Dei ſacravit*, inquit Tacitus lib. 3. Hiſt. quod hoc anno factum fuiſſe nummus, qui in gaza Medicæa extat, demonſtrat, in eo enim legitur; IMP. CAES. DOMITIAN. AUG. GERM. COS. X. & in altera parte: JOVI CONSERVAT. S.C. Qui titulus, qui hoc anno primùm apparuit, in ſucceſſorum Principum, præſertimque Joviorum nummis paſſim legitur, viguitque uſque ad Conſtantinum Magnum, qui Jovis conſervatoris, aliiſque id genus nominibus vetitis, victricis Crucis Trophæum, ac Chriſti Servatoris nomen in nummis obſignari juſſit. Martinianus, quem Licinius anno 324. Auguſtum creavit ultimus omnium fuit, qui hoc nomen nummis inſcripſit. Triſtanus enim tomo 3. nummi ectypum exhibet, in quo legitur: D. N. M. MARTINIANUS P. F. AUG. & in poſtica parte: JOVI CONSERVATORI. Cùm itaque Martinianus anno 325. vel occiſus, vel in Cappadociam relegatus fuerit, liquet hunc titulum per annos amplius ducentos quadraginta in uſu fuiſſe, ejuſque primariam inſtitutionem Domitiano Conſulatûs aperiendi Conſulatûs cauſam præbuiſſe. Noriſius in Diſſertat. de Numiſmat. Licinii cap. 5. hæc, & plura alia de eo titulo profert.

85. *Domitianus Aug XI.* & *T. Aurelius Fulvius.* Domitianus hoc

anno de Germania triumphavit; inveniuntur enim nummi, in quibus ejus Conſulatus undecimus legitur viſiturque Germaniæ captæ typus ſedentis in terra, cum his verbis: *Germania capta.* Prætereà Quinquennalia Auguſtei ejus Imperii in hunc annum incidunt, quò pertinent hæc Euſebii in Chronico verba: *Primus Domitianus Dominum ſe, & Deum appellari juſſit.*

86. *Domitianus Aug. XII.* & *Servius Cornelius Dolabella.* Primus agon Capitolinus hoc anno à Domitiano inſtitutus eſt, qui cum Capitolino Jovi ſacer fuerit, ut docet Suetonius in Domitiano cap. 4. non indè tantùm hujus Conſulatûs, ſed & hujuſmodi agonis cauſa huc uſque obſcura in lucem profertur. Non contentus enim Domitianus Jovi, quòd incenſo Capitolio ſervatus fuiſſet, ut ſupra diximus, magnificum templum dicaſſe, voluit, & Quinquennale certamen Olympiadum inſtar celebrandum inſtituere, utque utraque ſolemnitas, cujus idem finis erat, majori pompâ fieret, Conſulatum X. & XII. aſſumpſit.

87. *Domitianus Aug. XIII.* & *A. Voluſius Saturninus.*

88. *Domitianus Aug. XIV.* & *Minutius Rufus.* Sumptus is Conſulatus à Domitiano propter ſeptimos Ludos ſeculares quos edidit juxta VI. Reg. & propter Vicennalia Cæſarei Imperii.

89. *Titus Aurelius Fulvus II.* & *A. Sempronius Atratinus.*

90. *Domitianus Aug. XV.* & *Cocceius Nerva II.* Decennalia Imperii Auguſtei Domitiani, ejuſque ſecundus de Germanis triumphus. Nummum enim hujus Imperatoris exhibet Occo, in quo is dicitur, GERMANICUS COS. XV. repræſentaturque Germania ſedens lugubri habitu induta; quare rectè, hoc anno idem triumphus in Chronico Euſebii conſignatus.

91. *M. Ulpius Trajanus Crinitus*, & *Manius Acilius Glabrio.*

92. *Domitianus Aug. XVI.* & *A. Voluſius Saturninus II.* Sumptus is Conſulatus propter quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii, quæ tamen non niſi anno ſequenti celebrata.

93. *Sex. Pompeius*, & *Cornelius Priſcus*, quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii Domitiani, quorum nota ſecunda perſecutio adverſus Chriſtianos hoc anno excitata, ut cap. III. hujus partis oſtendimus, & publicatio viginti librorum de Antiquitatibus Judaicis quæ à Joſepho eorum authore, celebri hoc anno facta eſt. Is enim in fine lib. 20. dicit ſe eos ſcripſiſſe decimo tertio principatûs Domitiani anno, ætatis verò ſuæ ſexto & quinquageſimo. Natus erat, ut optime Petavius in Chronico, anno Chriſti 37. quare hoc anno & nobiliſſimum illud opus, & annum ætatis 56. abſolvit, mirumque

eumdem

eumdem Petavium ſcribere editum in lucem fuiſſe anno ſequenti, quo idem Joſephus annum 58. inchoavit, & quinquageſimum ſeptimum abſolvit.

94. *L. Nonius Aſprenas Torquatus*, & *M. Arricinius.*

95. *Domitianus Aug. XVII.* & *T. Flavius Clemens.* Eſt hic ultimus Domitiani Conſulatus propter Auguſtei Imperii Quindecennalia ſumptus. Certum autem eſt eum aliquos libidine, non ratione aliqua, quæ ideo fruſtrà quæreretur, ſuſcepiſſe.

96. *C. Fulvius Valens*, & *C. Antiſtius Vetus.* Domitianus XIV. Kal. Octobris occiſus eſt, poſt quem imperavit Nerva.

XIII. *Imperium Nervæ & Trajani.*

97. *Cocceius Nerva Aug. III.* & *F. Virginius Rufus III.* Hoc anno Trajanus Collega Imperii à Nerva renuntiatus eſt, ut patet ex Panegyri Plinii cap. 8. hic Nervæ Conſulatus juxta I. Reg.

98. *Nerva Aug. IV.* & *M. Ulpius Trajanus Cæſar. II.* Nerva juxta III. Reg. Trajanus juxta I. Conſul proceſſit. Eodem Nervâ, die 28. Januarii demortuo, Trajanus Imperium ſuſcepit.

99. *C. Soſius Senecio II.* & *A. Cornelius Palma.*

100. *M. Ulpius Trajanus Aug. III.* & *M. Cornelius Fronto III.* Trajani Conſulatus juxta I. Reg.

101. *Ulpius Traianus Aug. IV.* & *Sex. Articuleius Pætus.* Sumptus is Conſulatus propter Quinquennalia Imperii Proconſularis, ac triumphum de Dacis, quem hoc anno conſignat Euſebius in Chronico.

102. *C. Soſius Senecio*, & *L. Licinius Sura II.*

103. *Ulpius Trajanus Aug. V.* & *L. Appius Maximus II.* Quinquennalia Auguſtei Imperii Trajani, ut ejus Conſulatus oſtendit.

104. *Suranus II.* & *P. Neratius Marcellus.*

105. *Tiberius Julius Candidus II.* & *A. Julius Quadratus II.*

106. *L. Commodus Verus*, & *L. Cerealis.* Decennalia Imperii Proconſularis Trajani, quorum nota perſecutio adversùs Chriſtianos hoc anno aucta, uti diximus cap. 3. hujus partis num. 2. Et indicat Auctor Chronici Alexandrini his verbis: *His Coſſ. gravi bello Romanis incumbente à Perſis, Gothis, & aliis gentibus Trajanus expeditione in hoſtes ſuſceptâ ſuis gratiam tributorum quoad reverteretur, fecit.*

107. *C. Soſius Senecio IV.* & *L. Sura III.* Decennalia Imperii Auguſtei Trajani.

108. *Appius Annius Trebonius Gallus*, & *M. Atilius Metilius Bradua.*

109. *A. Cornelius Palma II.* & *C. Calviſius Tullus II.*

110. *Clodius Criſpinus,* & *Solenus Orfitus.*

111. *L. Calpurnius Piſo*, & *M. Vettius Bolanus.* Quindecennalia Imperii Proconſularis Trajani, quò pertinet illud Euſebii in Chronico: *Trajanus Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam fecit Provincias.*

112. *M. Ulpius Trajanus VI.* & *C. Julius Africanus.* Quindecennalia Imperii Auguſtei Trajani. Ante Antoninum vota Decennalia in nummis ſculpta non fuiſſe, cum communi opinione ſupra diximus. Ex nummo tamen Trajani ab Occone pag.208. relato in quo is dicitur TR. P. COS. VI. conſtat hoc jam tempore eadem, licet implicitis tantùm verbis, in iis ſignata fuiſſe; in poſtica enim parte præfati nummi ſunt duæ figuræ ſacrificantes ad aram, & circum VOTA SUSCEPTA. Quæ figuræ in nummis, ubi eadem vota conceptis verbis exprimuntur, ſæpe etiam repræſentantur. Is itaque nummus in Trajani Decennalibus cuſus. *His Coſſ. Perſecutio Chriſtianorum*, inquit Idatius in Faſtis.

113. *L. Publius Celſus II.* & *C. Clodius Criſpinus.*

114. *Q. Ninnius Haſta*, & *P. Manilius Vopiſcus.*

115. *M. Valerius Meſſalla,* & *C. Popilius Pedo.*

116. *Æmilius Aelianus* & *L. Antiſtius Veter.* Eſt hic viceſimus Imperii Proconſularis Trajani annus, quô eum Vicennalia edidiſſe oſtendit monumentum ipſi Plotinæ conjugi, & Martianæ ſorori poſitum à Senatu, populoque Romano, *quod. acceſſum. Italia. hoc. etiam. addito. ex. pecunia. ſua. portu. tutiorem. navigantibus. reddiderit.* Refert illud Onuphrius in Faſtis ſub hujus anni Conſulibus, dicitque Anconæ in portu extare. In eo verò dicitur Trajanus TR. POT. XVIIII. Nondum itaque ea ſolemnia acta erant, quando hæc Epigraphe dedicata, ſed per anni decurſum, quo hujuſmodi feſta celebrati debebant, dedicabantur, Urbes, Eccleſiæ, Inſcirptiones, aliaque id genus fiebant.

XIV. 117. *Quinctius Niger,* & *T. Vipſanius Apronianus.* die decimâ Au-

*Imperium* guſti mortuus eſt Trajanus Hadriano ſucceſſore relictô.

*Hadriani.* 118. *Hadrianus Aug. II.* & *Claudius Fuſcus Salinator.* Hadriani Conſulatus juxta I. Regulam.

119. *Hadrianus Aug. III.* & *Q. Iunius Ruſticus.* Hujus Conſulatus cauſa triumphus, qui Trajano debitus erat, quemque Hadriano delatum *recuſavit ipſe, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit, ut optimus Imperator ne poſt mortem quidem triumphi amitteret dignitatem*, inquit Spartianus in Hadriano cap.6. cujus triumphi aliquas Inſcriptiones refert Onuphrius lib.5. Faſt. is itaque Conſulatus juxta quintam Regulam.

120. *L. Catilius Severus*, & *T. Aurelius Fulvius*. Is poſtea in Imperio Antoninus Pius appellatus eſt.

121. *M. Annius Verus*, & *L. Augur*. Quinquennalia Hadriani à nobis explicata cap. 6. hujus partis ad quæ referendum quod ſcribit Euſebius in Chronico: *Hadrianus in Lybiam, quæ à Iudæis vaſtata fuerat, colonias deducit*. Hujuſmodi enim inſtitutiones, annis quibus ſimilia feſta celebrabantur, factas, conſtat ex nummo Imp. Commodi ab Occone relato, annoque Chriſti 186. quo prioris Imperii Auguſtei Decennalia edidit, percuſſo, in quo legitur: COL. L. AN. COM. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. S. C. id eſt, *colonia Lucii Antonini Commodi*, ut viri docti rectè interpretati ſunt ex colono cum bove, & vacca, coloniæ deductæ typo. Quam interpretationem Hadriani Quinquennalia germanam eſſe oſtendunt.

122. *Manius Acilius Aviola*, & *C. Corellius Panſa*.

123. *Q. Arrius Pætinus*, & *C. Ventidius Apronianus*.

124. *Manius Acilius Glabrio*, & *C. Bellicius Torquatus*.

125. *P. Cornelius Aſiaticus II.* & *Q. Vettius Aquilinus*.

126. *Veſpronius Candidus Verus* & *Ambiguus Bibulus*. Hadrianus Decennalia edidit, ut cap. 5. hujus partis num. IX. & cap. 3. oſtendimus.

127. *Gallicanus*, & *Cælius Titianus*.

128. *L. Nonius Aſprenas Torquatus*, & *M. Annius Libo*.

129. *P. Iuventius Celſus II.* & *Q. Iulius Balbus*.

130. *Q. Fabius Catullinus*, & *M. Flavius Aper*. Hadrianum hoc anno Quindecennalia edidiſſe, unoque anno anticipaſſe magna mihi ſuſpicio eſt. Nam licet, uti cap. 5. hujus partis num. VI. diximus, initio Imperii decreviſſet ea anno decimo quinto exacto celebrare; nihilominùs cùm Athenis eſſet, videtur ea edidiſſe. Euſebius enim in Chronico ad annum Abrami 2147. qui in currenti anno Chriſti, menſe Septembri incipit, ſcribit: *Salvius Iulianus perpetuum compoſuit Edictum*, qua de re videnda *Conſt. de veter. jur. enucleand.* Eô præcipiebatur, ut idem jus in toto Romano Imperio adminiſtraretur, omneſque civitates Romanæ Urbis conſuetudinem ſequerentur. Tum anno ſequenti ſcribit idem Euſebius: *Hadrianus Athenis Hyemem exigens Eleuſinam inviſit*. Quod tamen hoc anno contigiſſe videtur. Hadrianus enim *Aviola & Panſa Conſulibus*, anno nempe Chriſti 122. ex Hiſpania in Orientem profectus eſt, ut docet Chronicon Alexandrinum, in quo legitur: *His Coſſ. Hadrianus in Ægyptum profectus condidit Antinoum Thebaidis III. Kal. Novemb.* Eodemque anno Athenas venit ut habet Euſebius in Chronico, conſentitque

que Dio lib. 19. ubi narratâ morte Euphratis Stoici Philoſophi, dicit Hadrianum in varias Provincias, regioneſque, viſendi cauſa, profectum eſſe; quæ mors ab eodem Euſebio anno 121. conſignatur. Tum anno 125. idem Euſebius hæc habet: *Hadrianus ſacris Eleuſinis initiatus multa Athenienſibus dona largitur.* Quare hoc anno ad Eleuſina ſacra admiſſus eſt. Id enim conſueverat fieri in myſteriis magnis, quæ celebrabantur die viceſima Boëdromionis, quovis anno, ſecundo alicujus Olympiadis, ut teſtis eſt Plutarchus. Hoc autem anno cœptus annus ſecundus Olympiadis 227. præterea Onuphrius ſub hujus anni Conſulibus hanc Inſcriptionem refert.

M. ULPIO. AUG. LIB. PHAEDIMO
DIVI. TRAJANI. AUG. A. POTIONE
ITEM. A. LAGUNA. ET TRICLINIARCH
LICTORI. PROXIMO. ET. A. COMMENT
BENEFICIOR. VIXIT. ANNIS. XVIII
ABSCESSIT. SELINUNTE. PRID. IDUS. AUGUS
NIGRO. ET. APPRONIANO. COS
RELIQUIAE. TRAJECTAE. EJUS
III. NON. FERB. EX. PERMISSU
COLLEGI. PONTIFICUM. PIACULO. FACTO
CATULLINO. ET. APRO. COS
DULCISSIMAE. MEMORIAE. EJUS
VALENS. AUG. LIB. PHAEDIMIANUS
A. VESTE. BEN. MER. FECIT

Cap.3. hujus partis num. XVI. diximus Principum oſſa annis, quibus Quinquennalia & id genus feſta celebrabantur, tranſlata aliquando fuiſſe; cujus rei hæc Inſcriptio forſan argumentum. Nam de plebeiorum corporibus certum id obſervatum non fuiſſe, imò & ea ſine neceſſitate, & Magiſtratûs permiſſione transferre non licuiſſe, ut oſtendit etiam Gothofredus in Commentario lib.9. Cod. Theod. tit. 17. *de ſepulchris violatis* l.2. & 7. ubi & monumentum refert, quô cuidam privato hujuſmodi tranſlatio permittitur, his verbis ſubſcriptum. FERETRUM FIERI PLACET. EUBENTIUS CELSUS PROMAGISTER SUBSCRIPSI III. NONAS NOVEMB. ANTIO POLLIONE, ET OPIMIANO COS. ORDINAR. SEVERO.

ET SABINIANO COS. anno nempe Chriſti 155. quô nulla id genus feſta celebrata ſunt. Quam conjecturam proponendam duxi, ut videant viri docti an illa ſit admittenda.

131. *Octavius Pontianus*, & *M. Antonius Rufus*, vel *Rufinus*.

132. *Sentius Augurinus*, & *Arrius Severianus*.

133. *Hiberus* & *Iunius Silanus Siſenna*.

134. *Servilius Servianus*, & *C. Vibius Iuventius Verus*.

135. *Pompeianus Lupercus*, & *L. Iulius Atticus Acilianus*.

136. *L. Ceionius Commodus Verus*, & *Sex. Vetulenus Civica Pompeianus*. Hadrianum hoc anno Vicennalia celebraſſe non ſequenti, ut perperam Onuphrius & Calviſius conſignant, duo oſtendunt. Primùm, Euſebius in Chronico ſcribit: *Ælia ab Ælio Hadriano condita*, quæ urbs progreſſu temporis Hieroſolyma vocata fuit. Secundùm, Hadrianus eundem Ceionium Conſulem Ælium Verum dictum adoptavit, & Cæſarem nuncupavit, uti explicavimus parte 1. cap. 3. num. XIII.

137. *L. Ælius Verus Cæſar II.* & *P. Cælius Balbinus*. Ælii Conſulatus juxta I. Regulam.

138. *Sulpicius Camerinus*, & *Quinctius Niger Magnus*. Kalendis Januariis Ælio Vero demortuo, Hadrianus quinto Kalendas Martias T. Ælium, Antoninum Pium poſtea dictum, Marcum Aurelium, & Lucium Verum ejuſdem Ælii Veri filium adoptat, ac præterea Antoninum Collegam Imperii renuntiat. Tùm die decima Julii moritur. XV. *Imperium Antonini Pii.*

139. *Antoninus Pius Aug. II.* & *Bruttius Præſens*. Juxta primam Regulam. Hoc anno *Conſulem ſecum Pius Marcum deſignavit, & Cæſaris appellatione donavit*, inquit Capitolinus in Marco cap. 6.

140. *Antoninus Pius Aug. III.* & *M. Aurelius Cæſar*. Antonini Conſulatus juxta tertiam Regulam, Marci verò juxta primam.

141. *M. Peduceus Syloga Priſcinus*, & *T. Hænius Severus*.

142. *L. Cuſpius Rufinus*, & *L. Statius Quadratus*. Hoc anno Antoninus Quinquennalia celebravit, ut deducitur ex Inſcriptione Tribunitiâ quintâ ejuſdem Imperatoris inſignitâ, quam Onuphrius ſub his Conſulibus refert, in qua dicitur Antoninus ſacrum certamen Iſelaſticum Puteolis inſtituiſſe, quod anno ſecundo cujuſlibet Olympiadis celebrabatur. De quo certamine videnda, quæ ſcribit Triſtanus tom. 3. pag. 6.

143. *C. Bellicius Torquatus*, & *Tib. Claudius Herodes*. Quinquennalia Imperii Auguſtei Antonini.

144. *Lollianus Avitus*, & *C. Gavius Maximus*. Quinquenna-

lia Imperii Cæſarei Marci Aurelii, ut virilis Toga Lucio Vero data manifeſtum facit. Natus is erat *decimo octavo Kalendas Januarias*, ut ait Capitolinus in ejus vita cap. 1. qui capite ſequenti addit, *poſt ſeptimum annum in familiam Aureliam traductum* fuiſſe, anno nempe Chriſti 138. quo cum Marco, & Antonino ab Hadriano adoptatus eſt. Quare Natale ejus in annum 130. incidit, cúmque Toga virilis anno ætatis decimo quarto exacto concedi ſoleret, non tantùm liquet eam hoc anno Lucio Vero datam, ſed & dedicationem templi ab Antonino Pio in Hadriani honorem conſtructi etiam peractam, inſuperque Marcum Quinquennalia edidiſſe: *Qua die Togam virilem Verus accepit, Antoninus Pius ex occaſione qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit: mediuſque inter Pium & Marcum idem reſedit, cùm Quæſtor populo munus daret*, inquit Capitolinus loco laudato cap.3. Sic Severus Getæ minori filio annum decimum quintum ingreſſo, anno quo Decennalia celebravit, Togam virilem dedit, ut infra videbimus. Ex quo & conjicere licet celebria quæque in hujuſmodi ſolemnium annos reſervari ſolitum fuiſſe.

145. *Antoninus Pius Aug. IV.* & *M. Aurelius Cæſar II.* Sumptus hic Conſulatus ob varias expeditiones militares, de quibus Capitolinus in Antonino Pio cap. 5.

146. *Sex. Erucius Clarus II.* & *Cn. Claudius Severus.*

147. *M. Valerius Largus*, & *M. Valerius Meſſallinus.* Marcus Aurelius Cæſar Imperii Collega ab Antonino Pio renunciatus eſt, ut teſtis eſt Capitolinus in Marco cap.6. quæ nuncupatio Imperii Cæſarei Antonini Decennalia in hunc annum incidiſſe indicat. Ad hæc Chronicon Alexandrinum: His Coſſ. æs alienum remiſſum, tabulæ creditorum ab Antonino Auguſto exuſtæ.

148. *C. Bellicius Torquatus II.* & *M. Salvius Julianus II.* Facilius in poſterum erit Decennalia, Vicennaliaque Imperatorum reperire, cùm, ut alibi diximus, ab Antonini Pii tempore nummis ea inſculpta fuerint. Noriſius diſſert. de vot. Decennal. cap.3. nummum exhibet, in quo legitur: ANTONINUS AUG. PIUS P.P. TR. P. XI. & in averſa parte, PRIMI DECENNALES COS. IIII. quæ Tribunitia poteſtas XI. hoc anno cœpta.

149. *Cornelius Scipio Orfitus*, & *Q. Nonius Priſcus.* Decennalia Imperii Cæſarei Marci.

150. *Gallicanus*, & *Antiſtius Vetus.*

151. *Quinctilius Gordianus*, & *Quinctilius Maximus.*

XVI. *Lucius Verus fit Cæſar.*

152. *Sex. Acilius Glabrio*, & *C. Valerius Omollus.* Lucius Verus Antonini Pii adoptivus filius, qui huc uſque privatus vixerat, à patre

à patre Cæſar nuncupatus eſt. Id quidem veterum, imo & recentiorum nullus, quem legerim, ſcripſit, ſed illud ex Capitolini in Vero cap.3. verbis, triumque ejus Conſulatuum ordinariorum diſpoſitione colligo: *poſt quæſturam ſtatim Conſul eſt factus cum Sextilio Laterano*, qui Conſulatus in annum 154. incidit, hiſque verbis à Dione lib.70. in Indice Conſulari refertur: *L. Aurelius Cæſar, & Sextilius Lateranus.* Quæſtor itaque anno ſequenti Lucius fuit, qui licet viceſimum ſecundum annum tantùm ageret; quia tamen ad Imperium deſtinabatur, gratia ætatis ei facta, ſicuti Marco facta fuerat. Hic, ut tradit Capitolinus in ejus vita cap. 6. dum quæſturam gereret, Cæſaris appellatione donatus eſt. Lucio autem hoc anno, quô Imperii Auguſtei Antonini Quindecennalia, Marci verò imperii Proconſularis Quinquennalia celebrata ſunt, idem honos attributus, ut etiam ſecundus, & tertius Lucii Conſulatus Decennalibus, & Quindecennalibus deſtinati declarant. Unde hic Capitolini locus in Vero cap. 2. *fuitque privatus in domo Imperatoria viginti & tribus annis*, mendoſus eſt, niſi ipſemet Auctor erraverit: Legendum enim, *tredecim annis*, loco *viginti & tribus annis.* Scriptum forte erat in exemplari XIII. poſtea per errorem XXIII. tandemque ſine numeris exaratum, *viginti & tribus annis.* Quomodo enim privatus poſt hunc annum Lucius, qui non tantùm Quæſtor & iterum Conſul fuit, ſed & Cæſareâ dignitate exornatùs? Quem errorẽ ſequentia ejuſdẽ Auctoris verba ſatis aperiunt: *diù autem & privatus fuit, & eâ honorificentiâ caruit, qua Marcus ornabatur,* (his annis ab anno 139. Cæſar erat) *namque in Senatu ante Quæſturam non ſedit, neque in itinere cum patre, ſed cum Præfecto Prætorii vectus eſt; nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adjunctum eſt, quàm quod Auguſti filius eſt appellatus.* Per annos itaque tredecim privatus & filius tantùm Auguſti; per annos verò decem, Imperante Antonino, Cæſar fuit. Denique in nummis apud Goltzium Lucius dicitur tantùm Cæſar, quod ſi Marcus, ubi Imperium adeptus eſt, eum Cæſarem & Auguſtum ſimul dixiſſet, in omnibus diceretur Auguſtus. Quare quando Capitolinus in Marco cap.7. ait: *Lucium Aurelium Verum Commodum appellavit, Cæſaremque atque Auguſtum dixit, benignè explicandus eſt*; nihil enim aliud ſignificare intendit, quam Marcum omnia ſupremæ Poteſtatis nomina in eum contuliſſe.

155. *Bruttius Præſens II.* & *M. Antonius Rufinus.* Quinquennalia Auguſtei Imperii Antonini. Occo refert epigraphen nummi hujus Imperatoris Trib. Pot. XVI. notatim, in cujus poſtica parte viſitur figura diffundens cornucopiæ, in qua legitur: LIBERALITAS AUG. COS. IIII.

 154.

154. *Lucius Aurelius Cæſar*, & *Sextilius Lateranus*. Lucii Conſulatus juxta I. Regulam. Quindecennalia Imperii Cæſarei Marci.

155. *C. Iulius Severus*, & *M. Rufinus Sabinianus*.

156. *Plautius Silvanus*, & *Sentius Augurinus*.

157. *Barbatus*, & *Regulus*. Decimus annus Imperii Proconſularis Marci.

158. *Q. Flavius Tertullus*, & *Licinius Sacerdos*. Vicennalia Imperii Cæſarei Antonini Pii à nobis explicata capite ſeptimo hujus partis num. 3.

159. *Plautius Quinctillus*, & *Statius Priſcus*. Vicennalia Imperii Auguſtei Antonini uno anno dilata, ut loco mox laudato oſtendimus. Præterea viceſimus eſt hic annus Imperii Cæſarei Marci.

160. *T. Vibius Barus*, & *Annius Bradua*.

161. *M. Antoninus Verus Cæſar III.* & *Lucius Aurelius Cæſar II.* Ita hos Conſules edit Dio. Die ſeptimâ Martii obiit Antoninus Pius, cui Marcus Aurelius ſucceſſit, qui Lucium Verum conſortem Imperii fecit. *Tuncque primùm Romanum Imperium duos Auguſtos habere cœpit*, inquit Capitolinus in Marco cap. 7. Quare nova Reipublicæ Romanæ adminiſtrandæ forma inducta; priorque in qua, vel ſoli Auguſti, vel ii cum uno Imperii Collega eam hucuſque rexerant, extincta: quam cùm viri docti aut non adverterint, aut negarint, in alio opere demonſtrabo.

---

## CAPUT DUODECIMUM.

*Conſulatuum Cæſareorum à pluribus Auguſtis ſimul imperantibus uſque ad Imperii diviſionem Rationarium, ac Decennalium & id genus ſolemnium ordinatio juxta noſtras Regulas.*

I. *Anni quibus Quinquennalia & id genus feſta celebrata nunc faciliora.*

Aggredimur Conſulum Cæſareorum, qui per ſecundam regiminis Reipublicæ Romanæ formam Faſtos illuſtrarunt, ac eorum Quinquennaliorum, & id genus feſtorum explicationem; quæ utraque longè in poſterùm faciliora, quòd ad Conſulatuum cauſas è tenebris eruendas Regulæ omnes conducant, cùm contra in ſuperiori capite earum ſubſidio diù deſtituti fuerimus. Præterea hujuſmodi feſta in nummis ſculpta ſæpè reperiuntur, in iiſque celebrandis, Imperatores poſt Commodum, Conſulatum ut plurimùm ſumpſere. His ſolemnibus

lemnibus jam diù ſine dubio Chronica & Annales ſignati fuiſſent, ſi quanta ex iis emolumenta hauriri poſſent, Chronologi intellexiſſent. Et quidem Marcellinus in Chronico, Idatius in Faſtis, & Auctor Chronici Alexandrini, qui eorum aliquando mentionem fecère, ſuſpicandi locum iis præbere poterant, ex ſimilibus obſervationibus aliquam poſſe percipi utilitatem. Neque enim aliter in tam parvis operibus de iiſdem identidem locuti fuiſſent. Res nihilominùs hactenùs in obſcuro fuit, & quaſi nihil afferret quô Hiſtoria, Chronologiaque locupletarentur, neglecta. Quare eo accuratiùs hîc pertractanda.

II. *Imperium Marci & Lucii.*

Anno itaque Chriſti 161. M. Antoninus Verus Cæſar III. & Lucius Aurelius Cæſar II. Faſtis nomen dedère. Is Conſulatus ejuſdem Marci Proconſularis Imperii Quindecennalibus, & Cæſarei Imperii Lucii Decennalibus addictus fuit. Ex quo & confirmatur quod jam diximus, Lucium anno 152. creatum fuiſſe Cæſarem; quod & Quæſtura ab eodem, anno 153. geſta, oſtendit. Sic enim Germanicus, ipſeque Marcus, cùm Cæſares nuncupati ſunt, Quæſtores in annum ſequentem ſunt deſignati. Septimâ Martii die, Antonino demortuo Marcus Imperium ſuſcepit, & uti jam diximus, novum morem induxit, Lucium non Imperii Collegam, qualis ipſemet imperante Antonino fuerat, ſed Auguſtum renuncians. Cùm porrò extent numiſmata, in quibus legitur. AURELIUS CAESAR AUG. PII.F. & in poſtica parte TR. P.XV. COS. III. liquet eum anno 147. ante diem ſeptimum Martii Collegam Imperii declaratum fuiſſe; cùm iis in nummis Tribunitia poteſtas XV. & Conſulatus tertius hoc anno ab ipſo ſuſceptus, memorentur, ipſeque in iis non Auguſtus, ſed Cæſar tantùm, & filius Auguſti dicatur. Eâ itaque dignitate, ut conjicere licet, quinto Kalendas Martias donatus, quô ad eam Antoninus evectus fuerat, ipſeque adoptatus: quæ ſcrupuloſiùs inveſtigare juvat, quia ut liqueat an Cæſares, vel Imperatores legitimo tempore Decennalia, & id genus feſta ediderint, eorum dies Natalis, quo de more ea fiebant, ſciendus.

162. *Q. Iunius Ruſticus*, & *Vettius Aquilinus.*

163. *L. Papirius Aelianus*, & *Iunius Paſtor.* Quinta Quinquennalia Cæſarei Imperii Marci Aurelii: *Maximis in Aſia in Chriſtianos motis tumultibus, multi pro Chriſto occubuere Martyres.* Ita Chronicon Alexandrinum ſub hujus anni Coſſ. hic eorum ſolemnium effectus, & index.

164. *C. Iulius Macrinus*, & *L. Cornelius Celſus.*

165. *Servilius Pudens*, & *Cornelius Scipio Orfitus.*

166. *Servilius Pudens. II.* & *T. Pollio.* Capitolinus in Marco cap. 12. habet: *Petiit Lucius, ut ſecum Marcus triumpharet; præterea ut filii Marci Cæſares appellarentur.* Quibus ex verbis colligitur Marci & Lucii triumphum Parthicum, eodem anno, quo Commodus à Patre Cæſar dictus eſt, actum; docet autem Lampridius in Vita Commodi cap. undecimo Cæſaream dignitatem hoc anno Commodo attributam: *Nominatus inter Cæſares quarto Iduum Octobrium Pudente & Pollione Coſſ.* Quare rectè in Chronico Euſebii ſecundùm Editionem Pontaei & in Chronico Caſſiodori in hunc annum, perperam verò in ſuperiorem in Editione Scaligeriana is triumphus conjectus. Ea nuncupatio, triumphuſque utrumque Imperatorem, Auguſtei Imperii Quinquennalia, ac præterea Marcum Proconſulatis Vicennalia celebraſſe indicant, non minùs quam Apologia Athenagoræ, ejuſque Legatio prò Chriſtianis, in quos perſecutio deſæviebat, hoc anno ſuſcepta. Qua de re videnda quæ diximus capite tertio hujus ſecundæ Partis, numero decimo. Ante obitum enim Lucii eam Apologiam oblatam fuiſſe titulus ejus elatè demonſtrat. IMPERATORIBUS M. AURELIO ANTONINO, ET AURELIO COMMODO, ARMENIACIS, SARMATICIS, ET QUOD MAXIMUM EST, PHILOSOPHIS. Neque enim Commodus dictus eſt Philoſophus, vel Armeniacus, ſicuti Lucius Verus, qui in titulo Apologiæ ſancti Juſtini, quæ ſecunda appellatur in Editionibus vulgatis, dicitur *doctrinæ amator*, ut videre eſt apud Euſebium lib. 4. cap. 12. Lucium verò vocatum fuiſſe Aurelium Commodum patet ex multis Inſcriptionibus, uti ea quæ refertur à Grutero pag. 300. in qua legitur.

M. AELIO. AURELIO. VERO. CAESARE. III.
L. AELIO. AURELIO. COMMODO. II. COS.

Quæ dedicata eſt initio anni 161. antequam uterque Auguſteum Imperium obtinuiſſet. Vicennalium Marci hoc anno actorum fidem facit nummus apud Occonem, in quo legitur TR. P. XX. COS. III. PIETAS AUG. cernitutque figura ſacrificans: iis enim in ſolemniis ſacrificia oblata fuiſſe, & in nummis eadem vota expreſſe exhibentibus figuram ſacrificantem cerni jam dictum eſt alibi.

167. *L. Aurelius Verus Aug. III.* & *T. Quadratus.* Quindecennalia Imperii Cæſarei Lucii Veri, qui ob ea Conſulatum ſumpſit, utque etiam in Conſulatibus Marco æquaretur. Oſtendit præterea idem Conſulatus Lucium anno 152. dictum fuiſſe Cæſarem.

168. *T. Iunius Montanus*, & *L. Vettius Paulus.*

169. *Solius Priſcus*, & *Q. Cœlius Apollinaris.* Lucius Verus apud Altinum periit, idque Apoplexiâ & mediâ hieme, ut docet Galenus. Tricennalia Imperii Cæſarei Marci, quorum ſignum, quæ ſcribit Chronicon Alexandrinum: *Melito Aſiaticus Sardicenſium Pontifex, & Apollinaris Hierapoleos Antiſtes, & complures noſtræ profeſſionis alii Apologeticos Marco Aurelio Antonino obtulêre.* Idem habet Euſebius in Chronico, qui & in Hiſtoria lib.4. cap.26. Melitonis Apologetici fragmentum refert, ut diximus cap.3. hujus, ſecundæ partis num.X. Errarunt itaque Baronius in Annalibus, qui eundem libellum anno 172. Petavius in Chronico, Henſchenius tomo 1. menſis Aprilis die 1. ubi Sancti Melitonis vitam explicat, aliique qui anno 170. Marco oblatum fuiſſe ſcripsère; ejuſdem enim Marci Tricennalia Auctori Chronici Alexandrini fidem omnem conciliant. Citat quidem idem Henſchenius Chronicum Canonem Euſebii, in quo ſub Clari, & & Cethegi Conſulatu, qui in annum ſequentem incidit, de ea Melitonis Apologia ſermo eſt. Sed jam ſupra monuimus Scaligerum nullâ antiquorum Codicum fide innixum Conſules eidem operi addidiſſe, eique plura attribuiſſe, quæ Africani, vel aliorum Auctorum ſunt.

III. *Mortuo hoc anno Vero Lucius Marcus imperat ſolus.*

170. *M. Cethegus*, & *L. Iunius Clarus.*

171. *L. Septimius Severus II.* & *Herennianus.* Nonis Martiis Marcus Aurelius Auguſtei Imperii Decennalia celebravit; viſuntur enim nummi his notis obſignati: IMP. M. ANTONINUS. AUG. TR. P. XXV. & in poſtica: VOTA SOL. DECENN. COS. III. S.C. Item PRIMI. DECENNALES. Item VOTA SUSCEPTA DECENN. II. COS. III. Quinta etiam Quinquennalia Imperii Proconſularis Marci. Quare non mirum ſi perſecutio adverſus Chriſtianos exarſit, ut ex Euſebio oſtendimus cap.3. hujus ſecundæ partis num. 3. Revocandum etiam huc, quæ ex Dione diximus cap. 5. num. VI. cui illud ex Euſebio in Chronico addendum: *Imperatores multis multa largiti ſunt: & pecuniam quæ fiſco debebatur, provinciis concedentes, tabulas debitorum in medio Romanæ urbis foro incendi fecerunt: ac ne quid bonitati deeſſet, ſeveriores quaſque leges novis conſtitutionibus temperarunt.* Quintus hic etiam annus eſt Imperii Cæſarei Commodi.

172. *Claudius Maximus*, & *Cornelius Scipio Orfitus.*

173. *Claudius Severus II.* & *Claudius Pompeianus.*

174. *Annius Gallus*, & *Flaccus.* Septima Quinquennalia Imperii Cæſarei Marci hoc anno, vel præcedenti acta. Quare contigit ut

per

per hæc tempora tot Martyrum ſanguine Eccleſia illuſtrata fuerit.

175. *Calpurnius Piſo*, & *M. Salvius Iulianus*. Commodus Cæſar *indutus eſt Toga nonarum Iuliarum die, & eo tempore quo Caſſius à Marco deſcivit*, inquit Lampridius in Commodo cap. 2. Natus is erat pridie Kalendas Septembres, *patre, patruoque Conſulibus*, inquit idem Lampridius, anno nempe 161. unde anno ætatis decimo quarto exeunte Togam virilem ſumpſit, & incunte Julio Caſſii defectio contigit. Præterea hoc anno Tribunitia poteſtate & Imperio Proconſulari idem Commodus donatus eſt; in ejus enim Epitaphio ab Onuphrio in Faſtis relato legitur: TRIBUNITIAE POTEST. XVIII. IMP. CONSULI VII. Quare ſi ultima nocte anni 192. quo occiſus eſt, Tribunitiam poteſtatem XVIII. gerebat, primam hoc anno iniiſſe neceſſe eſt. Decennalia Imperii Cæſarei ejuſdem Commodi hæc duo ſolemnia decorarunt.

176. *T. Virraſius Pollio*, & *M. Flavius Aper*. Commodus quinto Kalendas Decembres Imperator à patre dictus eſt, & triumphavit cum patre decimo Kalendas Januarias ſub hujus anni Conſulibus, ut docet Lampridius in Commodo cap. 12. hæc duo indicant Marcum Imperii Auguſtei Quindecennalia hoc anno ediidiſſe.

177. *L. Commodus Aug.* & *Plautius Quintillus*. Commodi Conſulatus juxta I. Regulam, qui & oſtendit Marcum Proconſularis Imperii Tricennalia ediidiſſe, quam in rem facit nummus ab Erizzo pag. 317. relatus in quo legitur: M. ANTONINUS AUG. GERM. SARM. TR. P. XXXI. In cujus averſa parte viſitur figura ſtans quæ ſacrificat cum his verbis VOTA PUBLICA IMP. VIIII. COS. III. P.P. ex quo & diſcimus plura ex iis Numiſmata in quibus eadem verba *vota publica* leguntur, annis quibus Decennalia acta, percuſſa fuiſſe.

178. *Vettius Rufus*, & *Cornelius Scipio Orfitus*.

179. *Commodus Aug. II.* & *Veſpronius Verus*. Octava Quinquennalia Imperii Cæſarei Marci, quæ hujus Conſulatus cauſa, ſicuti & profectio ejuſdem Commodi ad bellum Germanicum, anno elapſo ſuſcepta, ut docet Lampridius in Commodo cap. 12. Notatu dignum quod ſub his Coſſ. habet Chronic. Alex. *Commodus dum imperitavit, decreta contra Chriſtianos ſuſtulit*. Qui effectus præfatorum Marci ſolemnium, ſicuti quod Caſſiodorus in Chronico de eodem Marco Aurelio, qui & Antoninus ac Verus dictus eſt, tradit: *His Coſſ. Antoninus Verus adeò in Editione munerum magnificus fuit, ut centum ſimul Leones exhiberit*.

IV. *Imperium Commodi.*

180. *Bruttius Præſens*, & *Quinctillius Gordianus*. Marco Aurelio

die

die decima ſeptima Martii, ut ex Dione & Tertulliano conſtat, demortuo, Commodus ſolus imperat. Is veterem morem Quinquennalia & id genus feſta cum Trabea Conſulari edendi renovat. Eſt hic annus decimus quintus Imperii Cæſarei ejuſdem Commodi inchoatus. Quo eum edidiſſe Quindecennalia oſtendit ejus triumphus de quo Euſeb. in Chronic. *Commodus de Germanis triumphavit.*

181. *L. Aurelius Commodus Aug. III.* & *Antiſtius Burrus.* Commodi Conſulatus juxta I. Regulam. Quinquennalia Imperii Proconſularis vivente patre ſuſcepti, ut oſtendimus cap. 7. hujus 2. partis num. IV.

182. *Petronius Mamertinus*, & *Trebellius Rufus.*

183. *L. Aurelius Commodus Aug. IV.* & *M. Aufidius Victorinus.* Quinquennalia Imperii Auguſtei vivente patre ſuſcepti, de quibus ſuo loco actum.

184. *M. Eggius Marcellus*, & *M. Papyrius Ælianus.* Quinquennalia Imperii poſt mortem patris adminiſtrati. Euſeb. in Chronic. *Thermæ Commodianæ Romæ factæ: Commodus Septembrem menſem nomine ſuo appellavit.* Ita etiam his Coſſ. Caſſiodorus; in editione verò Scaligeri hæc partim anno præſenti partim præcedenti referuntur. Sed quidquid ſit, conſtat annis, quibus hujuſmodi ſolemnia acta, & opera publica conſtructa, & inſignes mutationes factas fuiſſe. Decennalia Imperii Proconſularis Commodi.

185. *Triarius Maternus*, & *M. Metilius Bradua.* Imperii Proconſularis Decennalia. vide dicta loco mox laudato.

186. *L. Aurelius Commodus Aug. V.* & *Manius Acilius Glabrio.* Decennalia Imperii Auguſtei Commodi ante patris mortem ſuſcepti, ut oſtendimus cap. 7. hujus ſecundæ partis num. IV. eſt etiam hic Imperii ejus Cæſarei viceſimus annus.

187. *Tullius Criſpinus*, & *Papirius Ælianus.* In Chronico Alexandrino legitur: *Coloſſo Rhodio Commodus* (Solis) *caput detraxit, & ſuum pro illo repoſuit.* ac præterea: *Thermæ Commodianæ hoc anno dedicatæ Romæ:* Quæ duo indicant Commodum hoc anno Tricennalia Imperii Cæſarei uno anno dilata celebraſſe. Thermas enim in his ſolemniis & conſtrui, & dedicari conſueſſe multis aliis exemplis patebit: in lib. 2. Codicis Theodoſiani tit. IX. *de pactis & tranſactionibus* l. 3. à Valentiniano Seniori data hanc præfert ſubſcriptionem: *Alleg.* (id eſt, allegata) *Kal. April. in Baſilica Thermarum Com.* Id eſt, Commodianarum, ubi obiter obſervandum in Thermis Baſilicas fuiſſe, in quibus jus dicebatur. Unde Vopiſcus in Aureliano cap. 13. *cùm conſediſſet, Valerianus Auguſtus in Thermis apud Byzantium, præſente*

*exercitu*, &c. Videndus Vitruvius lib. 5. cap. 1. de Baſilicis ad jus Romæ dicendum.

188. *C. Allius Fucianus*, & *Dullius Silanus.*

189. *Iunius Silanus*, & *Servilius Silanus.* Quindecennalia Imperii Proconſularis Commodi de quibus ſuo loco actum.

190. *L. Aurelius Commodus Aug. VI.* & *Petronius Septimianus.* Sumptus hic Conſulatus à Commodo propter Decennalia Imperii Commodi poſt mortem patris adminiſtrati juxta ſecundam Regulam. Incidunt & in hunc annum quinta Quinquennalia Imperii Cæſarei ejuſdem Imperatoris.

191. *Caſſius Apronianus*, & *Metilius Bradua II.*

192. *L. Aurelius Commodus Aug. VII.* & *Helvius Pertinax.* Sumptus is Conſulatus à Commodo propter Quindecennalia prioris ejus Imperii Auguſtei Cæſarei, quod, & Ludi celebres Romæ ab eo editi per quatuordecim dies indicant. Ipſe Commodus Herculem ſe dicebat manu clavam geſtans, ſiniſtrâ cruentum gladium, quò multi occiſi. Abſcidit Coloſſi caput, ſuique capitis imaginem repoſuit, datâ ei clavâ, leoneque æneo ſubjecto, ut Herculi ſimilis eſſet, de quibus Ludis plura Dio lib. 72. Ultimâ hujus anni nocte idem Commodus veneno extinguitur, ipſique ineuntibus Kalendis Januariis anni ſequentis Aelius Pertinax ſuccedit.

V. *Imperium Pertinacis, Iuliani, & Severi.*

193. *Q. Soſius Falco*, & *C. Iulius Clarus.* Pertinax die vigeſimâ quintâ Martii occiſus eſt, cui ſucceſſit Didius Julianus, quô Kalendis Juniis pariter occiſo, Severus Imperium ſuſcepit, qui Clodium Albinum, ut Peſcennium Nigrum, qui Imperium arripuerat, faciliùs opprimere poſſet, Cæſarem creavit. Porrò Decennalium ope Severiani Imperii duplicem eſſe Epocham deteхiſſe me arbitror. Prior deſumitur ab eo tempore quo à Germanicis Legionibus, ubi auditum eſt Julianum cum odio cunctorum imperare, Imperator eſt appellatus. Spartianus in ejus vita cap. 5. dicit id factum eſſe *apud Carnutum Idibus Auguſtis.* Sed certum eſt locum illum corruptum eſſe, cùm Julianus, uti diximus, Kalendis Juniis occiſus fuerit. Legendum itaque *Idibus Maii.* Poſterior Epocha à præfatis Kalendis Juniis, quibus Julianus peremptus, deducta, ac ab utraque duplicia Quinquennalia & id genus feſta.

194. *L. Septimius Severus Aug. II.* & *Clodius Albinus Cæſar*, utriuſque Conſulatus juxta primam Regulam. Niger vincitur in Oriente, occiditurque.

195. *Q. Flavius Tertullus*, & *T. Flavius Clemens.*

196. *Cn. Domitius Dexter II.* & *L. Meſſalla Priſcus.* Severus contra

contra Albinum movens, apud Viminatium in Superiori Myſia Caracallam filium majorem, *appoſito Aurelii Antonini nomine Cæſarem appellavit*, inquit Spartianus in Severo cap. 10. quæ nuncupatio, ſicuti, & adverſus Albinum expeditio, perperam anno ſequenti à Petavio in Chronico conſignata.

197. *Claudius Lateranus*, & *Titius Rufinus*. Prioris Imperii Severi Quinquennalia, quemadmodum egregia opera publica; quæ eum Byzantii feciſſe Auctor Chronici Alexandrini narrat, indicant.

198. *Haterius Saturninus*, & *Trebonius Gallus*. Caracalla Severi filius Imperator à patre dictus eſt Romæ, quò poſt Albinum die undecima Kalendas Martii in Galliis victum, venerat, ut habet Spartianus in Severo cap. 11. & cap. 14. factum id porrò poſt Kalendas Junias, in quas Natale Imperii Severiani incidebat. In inſcriptione enim, quæ Romæ viſitur in ſuperiori parte Panthei, quam infra referemus, Severus dicitur Tribunitiæ poteſtatis XI. & Caracalla TRIB. POT. V. quod oſtendit anno 203. quô Kalendis Juniis eam Tribunitiam poteſtatem Severus iniit, Caracallam geſſiſſe adhuc Tribunitiam poteſtatem V. qui tamen jam ſextam ſuſcepiſſet, ſi hoc anno ante Kalendas Junias Auguſtus dictus eſſet. Sed rectè obſervat Noriſius diſſertat. de votis Decennalibus cap. 4. aliquos, annos Auguſteæ dominationis, ac Tribunitiæ poteſtatis Caracallæ numeraſſe à tempore, quô is in Galliis, hujus anni initio, deſtinatus fuerat Imperator, propter quam deſtinationem in una, & altera Inſcriptione apud Gruterum pag. 267. legitur: M. AURELIO ANTONINO CAES. IMP. DESTINATO. Et in nummo infra exhibendo, annoque 217. quô occiſus eſt, cuſo, dicitur idem Caracalla Tribunitiæ poteſtatis XX. licet octavo Idus Aprilis illius anni perierit. Romæ eumdem Severum Quinquennalia edidiſſe indicat quod ſcribit Herodianus lib. 3. cap. 8. magno nempè cum congiario populum Romanum proſequutum fuiſſe, & permulta indulſiſſe, quæ nunquam antea acceperant, ac prætereà Getam filium natu minorem Cæſarem renunciaſſe oſtendit locus Herodiani lib. 3. cap. 9. à Petavio in Chronico anno ſequenti, in quem perperam Caracallæ, Getæque nuncupationes conjicit, non intellectus: *Διατρίψας δὲ ἱκανὸς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ τούς τε υἱεῖς αὐτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας ϗ αὐτοκράτορας ἀποδείξας* &c. Id eſt, *igitur aliquamdiu Romæ moratus, participato filiis Imperio, exercitum in Orientem eduxit.* Putat enim Petavius vocem illam *αὐτοκράτορας*, non niſi de Imperio Auguſteo intelligendam eſſe, ſed, uti jam oſtendimus, in ſecunda, & tertia adminiſtrationis Imperii Romani forma Cæſares, ipſeque nominatim Geta in nummis Græcis Imperatores dicti ſunt.

 199. *P.*

199. *P. Cornelius Anulinus II.* & *M. Aufidius Fronto.*

200. *Claudius Severus* , & *C. Aufidius Victorinus.*

201. *L. Annius Fabianus* , & *M. Nonius Mucianus.* His Coſſ. *Thermæ Severianæ apud Antiochiam , & Romæ factæ , & Septizodium inſtructum eſt.* Ita Caſſiodorus in Chronico. Sed legendum *Septizonium extructum* , ut habet Euſebius in Chronico , in quo tamen perperam hæc in annum præcedentem conferuntur,tam in editione Pontaci , quàm Scaligeri , niſi mavis dicere , ut veroſimilius eſt , Euſebium annum non definire ; ait enim hæc facta eſſe *Severo imperante.* Hæc opera publica , prioris Imperii Severi Decennalium ſignum : quæ duo numiſmata , ab Occone relata , hoc anno facta , ideoque anno uno anticipata , demonſtrant. In priori legitur : SEVERUS PIUS AUG. PART. MAX. P. M. TR. P. VIIII. In averſa parte cernitur Trophæum cum duobus captivis : quæ repræſentatio in nummis in quibus Decennalia ſculpta ſunt , ſæpe viſitur. Sed validior probatio , quæ ex altero nummo , eadem Tribunitia poteſtate nona, quam hoc anno iniit Severus , notatô deſumitur ; in ejus enim averſa parte legitur : VOTA SUSCEPTA XX. cerniturque figura ſtolata , & velata ſtans , dextra pateram coram Ara accenſa aut Tripode tenens. Quæ etiam repræſentatio in nummis Decennaliorum & id genus feſtorum ſæpe expreſſa. Incidunt & in hunc annum Quinquennalia Imperii Cæſarei Caracallæ , quemadmodum diximus cap.3. num.4. hujuſce partis : quorum indicia , quæ Spartianus in Severo cap.16. ſcribit : *cum Antiochiam tranſiſſet* (Severus) *data virili Toga filio majori , ſecum eum Conſulem deſignavit , & ſtatim* (id eſt, anno ſequenti , quam ſignificationem ea particula aliquando habet ) *in Syria Conſulatum inierunt.* Natus erat Caracalla anno Chriſti 188. die ſextâ Aprilis , qui & ejus emortualis dies fuit. Scribit enim Dio libro 78. vixiſſe eum annos 39. Quare hoc anno , quo ætatis decimum quartum ingreſſus eſt , ei Toga maturata eſt. Quod & indicat Quinquennalia ejus hoc anno celebrata eſſe. Quo & ſexta perſecutio cœpta , quæ anno ſequenti magis exarſit. Rejiciendus itaque communis Chronologorum error ejuſdem perſecutionis initium eo anno conſignans.

202. *L. Septimius Severus Aug. III.* & *Aurelius Antoninus Caracalla Aug.* Quinquennalia Imperii Cæſarei Getæ. Quæ duo indicant, primùm perſecutio adversùs Chriſtianos aucta , ut cap. tertio hujus partis , num. quarto diximus ; ſecundùm Toga hoc anno eidem Getæ data. Scribit enim Spartianus in Severo cap. 14. *Getæ minori filio Togam virilem dedit , majori Plautiani filiam uxorem junxit.* Natus

erat

erat Geta Severo, & vitellio Conſulibus, ſexto Kalendas Junias, ut teſtis eſt Spartianus in Geta capite tertio. Qui Conſulatus ſuffectus, ab Onuphrio prætermiſſus cadit in annum Chriſti 189. Quare eadem quoad ætatem quàm Caracallæ fratri gratia facta, eique hoc anno virilis Toga conceſſa, dum annum decimum quartum ingrederetur. Caracallæ vero filia Plautiani uxor data, ſed nuptiæ anno tantùm ſequenti, quo Severus Decennalia celebravit, peractæ, ut habet Dio lib. 76. Porro Severi, & ejus filii Conſulatus juxta ſecundam Regulam, licet Decennalia diſtulerit primus.

VI. *Decennalia Severi & reliqui anni ejus imperii.*

203. *P. Septimius Geta*, & *L. Plautianus II.* Hoc anno Severus, qui ex Oriente Romam redierat, ibidem poſteriora Decennalia celebravit, ut oſtendit nummus, qui apud Occonem extat, in quo legitur: L. SEPTIMIUS SEVERUS PERT. AUG. & in poſtica: VOT.SUSC. DEC. P. M. TR. P. XI. COS. III. P.P. Quæ Tribunitia poteſtas XI. Kalendis Juniis hujus anni cœpta eſt. De quibus Decennalibus Xiphilinus ex Dione hæc habet: ὁ δὲ Σεβῆρος ἐπὶ τῆς δεκαετηρίδος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐδωρήσατο &c. Id eſt, ut vertit Xilander: *Interea Severus, poſtquam attigit decennium Principatûs ſui congiario populo, Prætorianiſque militibus dato, eis tot aureos, quot annos imperaverat dedit. Quam ob cauſam ſibi mirum in modum placebat, cùm revera nemo unquam ſimul tantumdem eis dediſſet; conſumpta ſunt enim in ea largitione aureorum vicies centena millia.* Noriſius Diſſertat. de votis Decennalibus capite quarto inquit videri ſignificare Severum, non exacto decennio, ut moris fuerat, ſed eodem ineunte Decennalia dediſſe, & ſcriptoris Græci verba ita planè eſſe interpretanda: *interim Severus circa decennium ſui principatus.* Sed præterquam quod error communis eſt Decennalia & id genus feſta exacto decennio antea celebrari ſolita fuiſſe, cùm indiſcriminatim eo vel exeunte, vel ineunte ederentur, qua de re non exiſtimo poſt ea quæ diximus, naſci poſſe dubitationem, Antiqui annos ante Decennalia elapſos, ſive eſſent novem, ſive decem, ſive undecim, decennii, aut magis propriè Decennalium nomine, ut in Quinquennaliorum Canonibus diximus, explicabant. Rectiùs idem Noriſius Diſſertat. de Numiſmat. Licinii cap. 4. ex iiſdem verbis deducit ſolitos fuiſſe Auguſtos inter Decennalium ſolemnia nummos in populum ſpargere, ac militem ingenti donativo ditare. Unde Conſtantinus in ſuis Vicennalibus, ut tradit Euſebius lib. 3. de vita ejuſdem cap. 22. ait: *univerſis populis, tam iis, qui per agros, quàm qui in urbibus habitabant, magnam pecuniæ vim diſtribui juſſit.* Quod obſervandum ad Auctores Hiſtoriæ Auguſtæ meliùs percipiendos. In Zophoro porticus Agrip-

pæ ante Pantheon extat hujuſmodi Inſcriptio, quæ confirmat quod ſæpè diximus annis, in quos hæc ſolemnia incidebant, ſolitos fuiſſe Auguſtos operibus publicis nomen commendare.

IMP. CAES. L. SEPTIMIUS. SEVERUS. PIUS. PERTINAX. ARABICUS. ADIABENICUS. PARTHICUS. NAXIMUS. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XI. COS. III. P.P. PRO. COS. ET IMP. CAES. M. AURELIUS. ANTONIN. PIUS. FELIX. AUG. TR. POT. V. COS. PRO. COS. PANTHEUM. VETUSTATE. CORRUPTUM. CUM. OMNI. CULTU. RESTITUERUNT.

Onuphrius eam corrigere volens, legit *Trib. Pot. X.* Sed perperam ac nullo legitimo fundamento.

204. *L. Fabius Cilo*, & *M. Annius Libo.* Octavi Ludi ſeculares hoc anno celebrati, ſed Severus præter morem Conſulatum non cepit:

205. *M. Aurelius Antoninus Caracalla Aug. II.* & *P. Septimius Geta Cæſar.* Eſt hic primus Getæ Cæſaris Conſulatus. Geta enim, qui anno 202. Conſul fuit, frater Severi Imperatoris erat, non Cæſar, licet eum in Chronico ita perperam vocet Petavius. Geſtus autem eſt ille juxta III. Regulam. Conſulatus verò Caracallæ juxta II. Eſt hic enim annus Imperii ejus Cæſarei decimus inchoatus, Decennaliaque ab eo celebrarata oſtendunt quæ ſcribit auctor Chronici Alexandrini: *Horum Conſulatu Severus Alexandriam ingreſſus Chriſtianos perſequi cœpit, ex quibus multi ab Alexandria, & Ægypto Auguſtamnica, Thebaïdem uſque pro Chriſto cæſi occubuere.* Tum ſubjungit: *hoc tempore Gymnaſium Alexandriæ Severianum dictum, eſt erectum, ingenſque fanum Pantheum nuncupatum.* Tamen dubito ne ea in ſequentem annum dilata fuerint, interimque Conſulatus ſumptus eademque acta, ac ſi celebrata fuiſſent. Occo enim pag. 373. nummi Epigraphen recitat, quæ habet: ANTONINVS PIVS AVG. TR. P. VIIII. COS. II. in poſtica parte: VOTA SVSCEPTA X. Repreſentatur in ea Veſta dexterâ pateram ſuper ara tenens, quæ figura in hujuſmodi ſolemnium nummis ſæpe exprimitur. Refert & idem Antiquarius alium Caracallæ nummum eadem Tribunitia poteſtate notatum in quo legitur: INDULGENTIA AUGG. IN. CARTH. id eſt, Carthaginienſes. Longè tamen probabilius hæc prioris Severi Imperii Quindecennalium indicia eſſe.

206.

206. *Nummius Albinus*, & *Fulvius Aemilianus.* Quindecennalia Cæſarei Caracallæ Imperii, ut anno præcedenti dictum.

207. *Flavius Aper*, & *Q. Allius Maximus.* Onuphrius in Faſtis ſcribit hoc anno Caracallam Decennnalia, Auguſtei nempe Imperii celebraſſe. Sed Conſulatus ab eodem anno ſequenti geſtus contrarium oſtendit.

208. *M. Aurelius Antoninus Caracalla Aug. III.* & *Geta Cæſar.* Sumptus hic ab utroque Conſulatus juxta II. Regulam: Caracallam enim Imperii Auguſtei Decennalia celebraſſe Conſulatus & Auguſtea dignitas Getæ fratri à Severo conceſſa indicant. Quâ tamen de cauſa in titulis legum Codicis Juſtinianei hoc & ſequenti anno datarum nomen ejus ſicut Severi & Caracallæ non legatur, ignorare me fateor. Eodem anno poſterioris Severi Imperii Quindecennalia acta. Occo enim pag. 358. nummum refert, in quo legitur: SEVERUS PIUS AUG. P.M. TR. P. XVI. COS. III. P.P. In cujus averſa parte, cernitur trophæum cum duobus captivis aſſidentibus; quæ figura in nummis Decennaliorum ſæpè cernitur. Refert & alium nummum eâdem Tribunitiâ poteſtate XVI. notatum, in quo repræſentatur pulcherrimus pons duobus utrimque turribus munitus, qui occaſione horum ſolemnium à Severo, ut videtur, constructus.

209. *Claudius Pompeianus*, & *Lollianus Avitus.*

210. *Acilius Fauſtinus*, & *Macer Rufinianus.* Quindecennalia Imperii Cæſarei Caracallæ. Occo pag. 374. hujus Imperatoris nummum refert, in quo legitur: ANTONIUS PIUS AUG. PONTIF. TR. P. XII. COS. III. In averſa parte cernitur figura cum Rhabdo dextrâ pateram ſuper ara, ſub qua animal jacet, tenens. Circum verò VOT. SOLUT. DEC. COS. III. Duodecima Tribunitia poteſtas anno ſuperiori à Caracalla ſumpta, & præſenti abſoluta, quâ adhuc currente ea ſolemnia acta.

211. *Lollianus Gentianus*, & *Pomponius Baſſus.* Severus die quarta Febr. Eboraci è vivis exceſſit, quem Caracalla & Geta filii excepêre. VII.

212. *Pompeius Aſper*, & *Iulius Aſper.* Exeunte Martio Caracalla Getam fratrem occidit, natum annos viginti duos, menſeſque novem, ut tradit Dio lib. 77. quibus conſtat natum eum fuiſſe anno 189. ut ſupra anno 202. declaravimus. *Imperium Caracalla & Macrini.*

213. *M. Antoninus Caracalla Aug. IV.* & *Cœlius Balbinus.* Caracallæ Conſulatus juxta I. & II. Regulam. Eſt hic enim annus decimus quintus exactus à quo renunciatus fuerat Auguſtus.

214. *Silius Meſſalla* & *Aquillius Sabinus.*

215. *Æmilius Lætus II.* & *Anicius Cerealis.*

216.

216. *Q. Aquilius Sabinus II.* & *Sex. Cornelius Anullinus*, Caſſiodorus loco Anullini perperam edit *Venuſtum*, additque: *His Coſſ. Antoninus Romæ Thermas ſui nominis ædificavit.* Quod Caracallam poſterioris Imperii Auguſtei Quinquennalia & Vicennalia Imperii Cæſarei hoc anno celebraſſe demonſtrat.

217. *C. Bruttius Præſens*, & *Metius Extricatus*. Extant apud Occonem numiſmata in poſtica parte hanc Epigraphem exhibentia: TR. P. XX. COS. IIII. P. P. VICT. PART. Ubi cernitur Victoria in clypeo inſcribens: VOT. XX. adeſtque Trophæum cum duobus captivis. Quibus ex verbis colligitur eum ante diem octavum Idus Apriles ejus Natalem genuinum, ac emortualem Vicennalia prioris Imperii Auguſtei jam celebraſſe; verumque eſſe quod ſupra ex Noriſio obſervavimus, aliquando Tribunitiam ejus poteſtatem in nummis obſignatam ab eo tempore, quo in Galliis deſtinatus eſt Imperator, inchoatam fuiſſe: aliquando verò poſt Kalendas Junias ejuſdem anni 198. poſt quas Senatusconſulto nomen & inſignia Imperatoria ei tradita ſunt. Quoad verò illud quod addit idem Noriſius loco laudato, Antoninum nempe primum Romanorum Principum ſtatum Vicennalium tempus antevertiſſe, multis jam à nobis exemplis contrariis confutatum. Scribit Spartianus in Caracalla cap. 6. *die Natalis ſui, octavo Idus Aprilis inſidiis à Macrino Præfecto Prætorii poſitis, qui poſt eum invaſit Imperium, interemptus eſt*, nempe Caracalla inter Carras & Edeſſam. Quare rectè ſcriptum à Dione cum annos ſex, menſes duos, & dies duos imperaſſe, ultimo ſcilicet termino excluſo. Sed erravit, ſcribens eum periiſſe die octavo Aprilis; aliter enim numerare debuiſſet dies quatuor, non verò duos. Errat etiam in eo quod ſcribat natum Caracallam pridie nonas Apriles. Eo ſublato neque ea die, neque duabus ſequentibus Macrinus Imperium invaſit, ſed *quarta demum die, quæ Severi Natalis erat*, inquit idem Dio lib. 78. Incidit Natale Severi in diem quartum Idus Aprilis, ut conſtat ex veteri Kalendario à Petro Lambecio v. c. edito, in quo ad eumdem diem legitur N̄. DIVI SEVERI. Id eſt, *Natale Divi Severi*.

VIII. *Imperium Heliogabali & Alexandri Severi.*

218. *M. Opelius Macrinus Aug.* & *Adventus*. Hunc Conſulatum reſtituimus, de quo legenda quæ diximus I. parte cap. 7. num. VI. Idem Imperator tertio die menſis Junii prælio vincitur, ac paulò poſt occiditur, cui ſuccedit M. Aurelius Antoninus Helagabalus, ſeu Heliogabalus. Scribit Dio lib. 78. eum imperaſſe anno dumtaxat, uno, duobuſque menſibus, tribus demptis diebus, *ſi quidem*, inquit, *ad pugnam uſque cogitationes noſtras referamus*. A die autem ſexto Aprilis anni elapſi, quo ex Spartiano eum interfectum diſcimus ad tertium

Junii

Junii hujus anni diem, eo tanquam ultimo termino excluſo, hujuſmodi tempus interjicitur, ſedulò enim advertendum Dionem Macrini Imperium à die mortis deceſſoris, non verò ab eo quo is electus fuerat, numerare: quô etiam modô ſe geſſit in annis Severi computandis, quos non à die, quo Carnunto Imperator nuncupatus fuerat, ſed à die emortuali Juliani deceſſoris, deducit.

219. *Heliogabalus Aug. II.* & *Licinius Sacerdos.* Conſulatus Heliogabali juxta I. Regulam.

220. *Heliogabalus Aug. III.* & *M. Aurelius Eutychianus Comazon.* Hic Conſulatus præter morem & Regulas ab Heliogabalo ſuſceptus. Is enim ut habet Dio lib. 79. multa à recepta cónſuetudine aliena ininnovavit, & primum Conſulatum, qui ſuffectus fuit, antequam à Senatu decerneretur, ſumpſit. Euſebius ad annum Abrahami 2136. qui hoc anno Chriſti menſe Septembri incipit, ait: *Heliogabalum templum Romæ ædificatum*, quod cauſa ſufficiens Conſulatus ſumendi eſſe potuit. Illud quidem ſub anni ſequentis Conſulibus Caſſiodorus in Chronico conſignat, ſed exiſtimo eum hallucinari.

221. *Annius Gratus*, & *Claudius Seleucus.* Lampridius in Alexandro cap. 13. docet Heliogabalum adoptaſſe Alexandrum Severum, cumque ſecum Conſulem deſignaſſe, quod hoc anno contigiſſe Conſulatus ab eodem Alexandro anno ſequenti geſtus indicat.

222. *Heliogabalus Aug. IV.* & *Aurelius Severus Alexander Cæſar.* Conſulatus Alexandri juxta I. Regulam, Heliogabali juxta II. cum enim hoc anno Quinquennalia edere debuiſſe oſtendit legatio Africani pro Nicopoli conſtruenda, uti diximus cap. 6. hujus partis num. VIII. Heliogabalus tumultu militari occiſus eſt, poſtquam imperaſſet annos tres, menſes novem, & dies quatuor; *quod tempus*, inquit Dio lib. 79. *ego numero ex quo prælio facto, omnem potentiam adeptus eſt.* Quare cùm Lampridius in Alexandro cap. 6. ſcribat Alexandrum Severum die ſexta Martii nuncupatum fuiſſe Auguſtum, liquet non tantùm eundem diem Heliogabali emortualem fuiſſe, ſed & intervallum quod poſt Caracallæ mortem Dio & Herodianus contigiſſe docent, Macrini Imperio attribuendum, & huc uſque erratum eſſe ab omnibus Chronologis in Alexandri natali die conſignando, quòd errorem Dionis in die emortuali Caracallæ memorando, ejuſque computandi rationem non advertiſſent.

223. *Maximus*, & *Papyrius Ælianus.*

224. *Claudius Iulianus*, & *Clodius Criſpinus.*

225. *L. Turpilius Dexter*, & *M. Mecius Rufus.* Ut habet Inſcriptio ab Onuphrio relata. Noriſius tamen Diſſertat. de numiſmat. Impp.

Ff Diocletiani

Diocletiani & Maximiani cap. 6. Fuſcum I I. & Dextrum Conſules ſtatuendos eſſe contendit; quòd varia Codicis Juſtinianei Reſcripta, & duæ Inſcriptiones apud Gruterum eoſdem exhibeant; at ex iis nihil aliud deduci debet, niſi Dextri Collegam vocatum fuiſſe M. Maëcium Fuſcum Rufum; eo magis quò Dio in Indice eoſdem edat, quos Inſcriptio Onuphriana.

226. *M. Aurelius Severus Alexander Aug. II.* & *C. Quinctilius Marcellus.* Sumptus is Conſulatus ab Alexandro propter Quinquennalia Cæſarei ejus Imperii, quò etiam pertinent multi hoc anno Romæ Martyres facti, & quod ſcribit Euſebius in Chronico: *Therma Alexandrina Roma adificata*, quæ & in nummo quinta Tribunitia poteſtate ſignato qui apud Occonem extat.

227. *Calius Balbinus II.* & *Clodius Pupienus Maximus.* Qui poſtea Imperatores fuêre. Quinquennalia Auguſtei Imperii Alexandri Severi, ut colligitur ex nummis, qui ab Occone pag. 413. referuntur, in quorum uno legitur: IMP. CAES.M.AUR. SEV. ALEXANDER AUG. P. M. TR. P. VI. COS. II. P. P. S. C. in quo cernitur figura ſtolata ſtans ſacrificantis ritu coram ara, dextrâ pateram tenens. In nummis enim, in quibus hæc ſolemnia diſtinctis verbis annotantur, ſæpè ea repræſentatur.

228. *Vettius Modeſtus*, & *Probus.*

229. *Alexander Aug. III.* & *Dio II.* Sumptus iſte Conſulatus ab Alexandro propter bellum Perſicum, in quo & triumphum egit, ut oſtendimus cap. 9. hujus partis.

230. *Calpurnius Agricola*, & *Clementinus.*

231. *Claudius Pompeianus* & *Felicianus.* Decimus annus Cæſarei Imperii Alexandri, ejuſque Decennalia. Occo enim pag. 416. numiſma exhibet, in quo legitur: IMP. SEV. ALEXANDER AUG. TRIB. P. X. COS. III. P. P. S.C. In poſtica. VICTORIA AUGUSTI, viſiturque figura Victoriæ clypeum tenens, in quo VOT. X.

232. *Iulius Lupus*, & *Maximus.* Decennalia Imperii Auguſtei Alexandri. Extat apud Occonem nummus hujus Imperatoris undecimâ ejus Tribunitiâ poteſtate notatus, in cujus poſtica parte libertatis typus cum his verbis: LIBERTAS AUG. qui nummi annis, quibus hæc ſolemnia fiebant ſæpè percuſſi, uti ii in quibus legitur: PROVIDENTIA AUG. quales duos eâdem Tribunitiâ poteſtate undecimâ inſignitos refert idem Antiquarius, vel, SPES PUBLICA, quorum unus apud eundem extat. Aut denique in quibus ſculpitur LIBERALITAS AUG. Quòd iis in feſtivitatibus populum ſibi

ſibi ingentibus beneficiis demereri Imperatores ſolerent. Quæ ad nummorum explicationem obſervanda.

233. *Maximus II. & Ovinius Paternus.*

234. *Maximus III.* & *Urbanus.*

235. *Severus* & *Quinctianus.* Hoc anno Alexander Severus apud Moguntiam occiſus eſt die decima quarta Martii, quod ex Lampridio cap.60. deducitur, qui ait eum imperaſſe annis tredecim, diebus novem. Dies itaque decimus quartus Martii, Natalis fuit Maximini. Huc uſque in Imperatorum diebus natalibus & emortualibus conſignandis accurati fuimus; neque in aliquo ex iis nos erraſſe exiſtimamus; ſed hinc ad Diocletianum uſque Auguſtorum Chronologia valde depravata; quam in pluribus reſtituemus, & alio in opere probationes, quibus innixi ſumus, afferemus. IX. *Imperium Maximini & Gordiani Iunioris.*

236. *C. Iulius Maximinus Aug.* & *C. Iulius Africanus.* Maximini Conſulatus juxta I. Regulam.

237. *P. Titius Perpetuus*, & *L. Ovinius Ruſticus Cornelianus.* Sub his Conſulibus Marcus Antonius Gordianus in Africa dictus eſt Imperator qui ſtatim M. Antonium Gordianum filium Auguſtum nuncupavit, ſed poſtquam unum aut alterum menſem imperaſſent, à à Maximi ſtudioſis occiſi ſunt: quod cum reſciſſet ſenatus Maximum Pupienum, & Cælium Balbinum Imperatores, Gordianum vero tertium Cæſarem nuncupavit, paulóque poſt circa menſem Octobrem Maximinus cum Maximo filio occiſus eſt.

238. *M. Ulpius Crinitus*, & *Proculus Pontianus.* Ante menſem Maium Maximus & Balbinus Imperatores à militibus trucidati ſunt, & Gordianus Junior, qui eatenus Cæſar fuerat, Auguſtus renunciatus eſt.

239. *M. Antonius Gordianus Aug.* & *Acilius Aviola.* Gordiani Conſulatus juxta I. Regulam.

240. *Sabinus*, & *Venuſtus.*

241. *Gordianus Aug. II.* & *Claudius Pompeianus.* Quinquennalia Cæſarei Imperii Gordiani, quæ ejus Conſulatus indicat.

242. *C. Aufidius Atticus*, & *C. Aſinius Pretextatus.*

243. *Arrianus* & *Papus.* Auguſtei Imperii Gordiani Quinquennalia in hunc annum incidunt, ſcribit Auctor Chronici Alexandrini: *Gordianus Auguſtus inſtituit Ordinem Candidatorum, quos ſingillatim lectos velut eximios & valentes, magnaque oris dignitate ex numero qui ſcholares dicuntur, evexit, ipſamque ſcholam ejus ordinis à ſuo nomine, ſeniorum appellavit. Iſti ſunt ſexta ſchola.* Quidam dicunt eum ordinem inſtitutum fuiſſe à Gordiano Seniore, ſed nullo fundamen-

to, cùm contrà Auctor Chronici Alexandrini eam inſtitutionem eo anno conſignet, quo ſimiles fieri conſueverant. Ea tamen ſolemnia in annum ſequentem fuiſſe dilata oſtendit nummus ejuſdem Imperatoris apud Occonem pag. 436. in eo legitur, IMP. GORDIANUS PIUS FEL. AUG. P.M. TR. P. VII. COS. II. P.P. cernitur verò Mars ſtans, cum ſcuto & haſtâ, in corona laurea VOTIS DECENNALIBUS S.C. nempe nuncupatis. Vides, licet Quinquennalia dilata fuerint, ea tamen quæ de more geſta eſſe, quòd non rarò contigiſſe, ex iis quæ infra dicemus, liquebit.

X. *Imperium utriuſque Philippi.*

244. *Peregrinus* & *Fulvius Æmilianus.* Gordianus à Philippo Arabe Præfecto Prætorio, qui arripuerat Imperium, circa menſem Maium interfectus eſt. Errant enim communiter Chronologi, qui ob legem ſextam libri tertii Codicis Juſtiniani tit. 42. *ad exhibendum*, ab eodem Philippo ſecundo Idus Martias ſub his Conſulibus datam, ſcribunt jam eo tempore Gordianum fuiſſe occiſum, non animadvertentes quod ſcribit Capitolinus in Gordiano III. cap. 29. utrumque ſimul per aliquod tempus imperaſſe, & lib. 6. ejuſdem Codicis tit. 20. *de Collationibus* l. 6. datam dici à Gordiano *ſeptimo Kal. Maii Peregrino & Æmiliano Coſſ.* hoc nempe anno. Quare rectè ſcripſit Euſebius lib. 6. cap. 34. Gordianum annos ſex integros impeperaſſe, cui ſuffragatur nummus præfatus Gordiani apud Occonem, in quo legitur Tribunitia ejus poteſtas ſeptima. Erratum itaque à recentioribus Chronologis, qui conſenſu unanimi ſcripsère eum non abſolviſſe quintum Imperii annum.

245. *M. Iulius Philippus. Aug.* & *Fabianus Titianus.* Philippi Conſulatus juxta I. Regulam.

246. *Præſens* & *Albinus.*

247. *M. Iulius Philippus Aug. II.* & *M. Iulius Philippus Cæſar.* Sumptus is Conſulatus à patre & filio propter millenarium urbis Romæ, Ludoſque ſeculares à nobis explicatos cap. X. hujus partis.

248. *M. Iulius Philippus Aug. III.* & *M. Iulius Philippus Aug. II.* Quinquennalia utriuſque Philippi; filius enim anno 244. à patre Cæſar dictus fuerat, ut liquet ex titulo legum Codicis Juſtin. in quibus dicitur Cæſar, & hoc anno dictus videtur Auguſtus, cùm ultimi nummi ejus nomine inſigniti tertiam Tribunitiam poteſtatem exhibeant, & in id genus ſolemniis hujuſmodi nuncupationes fieri ſolerét. Ad ea Quinquennalia pertinent, quæ ſcribunt Auctor Chronici Alexandrini, & Euſebius in Chronico; hic enim Indict. XI. (nam perperam Conſules per hæc tempora conſignat) ſcribit: *Imperator Philippus unà cum filio ſuo Philippo inſtituit Collegium magnorum Candidatorum,*

*didatorum, ſelectis ſpeciatim Iuvenibus ex Claſſe ſcholariorum, ordinemque illum ſeu Scholam ab Auctore ejus dixit Iuniorum. Atque hi ſunt è ſeptima ſchola.* Quæ inſtitutio perperam Gordiano Juniori à Cedreno attribuitur. Euſebius verò ait: *Philippus urbem nominis ſui in Thracia conſtruxit.* Errat tamen in Regione, Philippopolis enim à Philippo Macedonum Rege in Thracia conſtructa; altera verò ejuſdem nominis urbs in Arabia ſita, de qua Ortelius in Theſauro ſuo, quamque omiſit Baudranus in Lexico Geographico, Philippum iſtum conditorem habuit. Hæc porrò ſolemnia uno, aut altero menſe videntur anticipata fuiſſe, ut intra annum Urbis millenarium celebrari poſſent, in nummis enim hujus Imperatoris apud Occonem pag.442. unus extat in quo legitur: IMP. M. JUL. PHILIPPUS AUG. P. M. TR. P. IIII. COS. II. P.P. Ac poſtea ſub eadem Tribunitia poteſtate IIII. ac Conſulatu III. in unius averſa parte habetur: VOTIS DECENNALIBUS S. C. Quæ verba ſi in nummo Tribunitia poteſtate IIII. ac Conſulatu III. inſignito legantur, non tantùm colligitur Philippum Quinquennalia vota aliquoto tempore anticipaſſe, ſed & verum eſſe quod diximus alibi, millenarium Urbis intra annum ejus milleſimum,non verò eô exactô,ac milleſimô primô inchoatô, ut viri docti contendunt, fuiſſe celebratum. Quod magis confirmatur ſi in nummo Tribunitia Poteſtate IIII. ſignato in averſa ejus parte legatur, MILIARIUM SAECULUM COS. III. S.C. Sed valde dubito, ne is Antiquarius, quod ei non rarò accidit, eidem nummo plures averſas partes attribuerit, quæ tamen pertinent ad nummos alio anno percuſſos. Videant igitur Antiquarii an reperire ſit numiſmata Tribunitia poteſtate IIII. ac Conſulatu III. obſignata, in quorum poſtica parte legatur, VOTIS DECENNALIBUS aut MILIARIUM SAECULUM, neque in poſterum ſub uno eodemque alicujus Imperatoris titulo ea referant, quæ in averſa parte nummorum aliis annis, vel cum aliis titulis percuſſorum, leguntur. Certum eſt porrò utriuſque Imperatoris Decennalia hoc anno celebrata; idem enim Occo nummum refert, in quo Philippus dicitur, TRIB. POT. V. COS. III. circum ſcribitur, SAECULUM NOVUM, cum templo in cujus medio ſtatua ſedet; aliumque eadem Tribunitia poteſtate & Conſulatu notatum, in cujus etiam averſa parte legitur SAECULUM NOVUM S. C. cerniturque templum octo columnis diſtinctum, in cujus medio ſedet quædam figura. Templa verò in Quinquennalibus de more ædificata, aut dedicata. In averſa denique alterius parte legitur, FELICITAS TEMP. S.C. viſiturque figura ſtans, dextrâ Caduceum,ſiniſtrâ Cornu copiæ tenens; in num-

mis autem annis quibus ea feſta celebrata cuſis ſæpe eadem verba leguntur, aut iſta, SAECULI FELICITAS, aut AETERNITATI AUG. ſimiliave, quia, ut diximus, iis annis nova Epocha cœpta.

XI. *Imperium Decii, Galli & Gallieni.*

249. *Fulvius Æmilianus I I.* & *Vettius Aquilinus.* His Coſſ. circa menſem Julium uterque Philippus interfectus eſt, imperavitque Decius.

250. *Meſſius Quintus Decius Aug. I I.* & *Annius Maximus Gratus.*

251. *Decius Aug. III.* & *Q. Etruſcus Decius Cæſar.* Conſulatus Etruſci juxta I. Regulam, anno enim præcedenti dictus eſt Cæſar, cujus pater Collega eſſe voluit juxta III. Regulam. Uterque ſub finem anni occiſus eſt, & Gallus ac Voluſianus Imperium ſuſceperunt.

252. *C. Vibius Trebonianus Gallus Aug. II.* & *C. Vibius Voluſianus Aug.* juxta I. Regulam.

253. *C. Vibius Voluſianus Aug. II.* & *M. Valerius Maximus.* Sumpſit hunc Conſulatum Voluſianus, ut in numero Conſulatuum patri æquaretur. Circa initium Junii ambo Imperatores interfecti, quibus ſucceſsêre Valerianus & Gallienus ejus filius.

254. *C. P. Licinius Valerianus Aug. II.* & *C. P. Licinius Gallienus Aug.* juxta I. Regulam.

255. *Valerianus Aug. III.* & *Gallienus Aug. II.* Sumptus iſte Conſulatus propter bellum Perſicum. Gallienus Junior Gallieni Auguſti filius hoc anno videtur Cæſar nuncupatus.

256. *M. Valerius Maximus I I.* & *Acilius Glabrio*

257. *Valerianus Aug. IV.* & *Gallienus Aug. III.* Quinquennalia utriuſque Imperatoris, quæ non tantùm eorum Conſulatus, ſed & perſecutio hoc anno contra Chriſtianos excitata manifeſtat. Extat nummus apud Occonem Gallieni Imperatoris Tribunitiâ poteſtate V. Conſulatuque tertio notatus, in quo legitur: SECUR. TEMPO. M. S. cernitúrque figura decuſſatis cruribus columnæ innixa, dextra haſtam tenens, quô dicta in utriuſque Philippi Quinquennalibus confirmantur.

258. *Memmius Fuſcus*, vel *Tuſcus*, & *Pomponius Baſſus.*

259. *Fulvius Æmilianus*, & *Pomponius Baſſus II.* His Conſulibus Gallienus Junior Cæſar, & Valerianus ejus patruus ſubrogati ſunt, & in horum locum Crinitus & Aurelianus, qua de re fusè. Supra ſumptus porrò hic Conſulatus à Gallieno Juniore ad Quinquennalia edenda.

260. *Cornelius Secularis*, & *Iulius Donatus.* Valeriano Auguſto ſub anni præcedentis finem, vel præſentis initium à Perſis capto, Gallienus

Gallienus Solus imperare cœpit, qui ob id anno ſequenti Conſulatum cepit, juxta I. Regulam.

261. *Gallienus Aug. IV.* & *Voluſianus.*

262. *Gallienus Aug. V.* & *Pompeius Fauſtinus.* Sumptus is Conſulatus à Gallieno propter Decennalia hoc anno acta, uti diximus cap. VII. hujus partis.

263. *Nummius Albinus, & Maximus Dexter.*

264. *Gallienus Aug. VI.* & *Saturninus.* Sumptus is Conſulatus à Gallieno propter triumphum hoc anno actum, de quo jam egimus.

265. *Licinius Valerianus II.* & *L. Ceſonius Macer.* Is Valerianus filius erat Valeriani Auguſti, qui poſtea Cæſar & Auguſtus dictus eſt, ut jam explicavimus.

266. *Gallienus Aug. VII.* & *Sabinillus.* Sumptus is Conſulatus à Gallieno propter ejus Quindecennalia, quæ tamen anno ſequenti acta videntur. Extat enim apud Occonem pag.472. numiſma in quo legitur: IMP. CAES. P. LIC. GALLIENUS P. F. AUG. P. M. TR. P. XV. COS. VII. P. P. COL. . . . . . IC. FEL. HEL. Cernuntur in eo duæ figuræ ſe ſe mutuò aſpicientes. Idem Occo legit *Colonia Aventic. Felix Helvetiorum.* Triſtanus qui tomo tertio pag.86. eundem nummum exhibet, legendum autumat, *Colonia Ricina Felix Helvia.* Sed quidquid ſit ex ea confirmatur quod alibi diximus, annis nempe quibus hujuſmodi ſolemnia celebrabantur, colonias ab Imperatoribus inſtitutas fuiſſe, ideoque Gallienum ſequenti anno Quindecennalia edidiſſe.

267. *Ovinius Paternus*, & *Arceſilaus.*

268. *Ovinius Paternus II.* & *Marinianus.* Gallienus menſe Martio occiſus; Pollio enim in Claudio ait, nono Kalendas Aprilis Romæ mortem ejus eſſe nunciatam: ei Claudius ſucceſſit. XII. *Imperium Claudii Aureliani, & Probi.*

269. *M. Aurelius Claudius Aug. II.* & *Ovinius Paternus.* Juxta I. Regulam.

270. *Fl. Antiochianus*, & *Furius Orfitus.* Sub anni finem Claudius moritur; & Aurelianus ſuſcipit Imperium.

271. *L. Domitius Aurelianus Aug. II.* & *Pomponius Baſſus.* Juxta I. Regulam.

272. *Quietus*, & *Voldumianus.*

273. *M. Claudius Tacitus*, & *Furius Placidianus.*

274. *Aurelianus* Aug. *II.* & *C. Iulius Capitolinus.* Triumphus, & Quinquennalia Aureliani, ut ſuo loco explicatum eſt.

275. *Aurelianus Aug. III.* & *T. Avonius Marcellinus.* Sumptus hic Conſulatus ob expeditiones bellicas, de quibus Vopiſcus in Aureliano

reliano cap. 35. ſed Aurelianus menſe Januario inter Heracleam & Byſantium occiſus eſt. Poſt ejus mortem ſex menſium interregnum fuit. Tandem ſeptimo Kalendas Octobres Tacitus acclamatus eſt Imperator, ut habet Vopiſcus in Tacito cap. 3. ſed obſervandum ex eodem Vopiſco cap.7. Claudium menſes duos ante præfatum diem abſentem Principem nuncupatum fuiſſe, & Imperium recuſaſſe, ideoque ducentos Imperii dies, quos eidem uterque Victor attribuit, à die circiter decima quarta menſis Julii currentis anni, non verò ab ſeptima die Kalendarum Octobrium inchoandos eſſe. Quod nemini hactenus obſervatum Chronologiam Auguſteam uſque ad Diocletianum reſtituit, quemadmodum alibi accuratè oſtendemus.

276. *M. Claudius Tacitus Aug. II.* & *Fulvius Æmilianus.* Conſulatus Taciti ſecundùm I. Regulam, eô circa quintum menſis Februarii diem demortuo, Florianus ejus frater Imperium arripuit, ut tradit Vopiſcus in Floriano cap. 1. Parte verò aliâ omnes Orientales exercitus Probum Imperatorem fecerunt, ut Auctor eſt idem Vopiſcus in Probo cap.10. qui capite ſequenti addit, eum die tertio nonas Apriles à Senatu Imperatorem renunciatum fuiſſe. Verum eſt in eo legi *die tertio nonas Februarias*, ſed mendoſè. Impoſſibile enim ut eo die Taciti mors Romæ ſciri potuerit. Quare locum illum corruptum eſſe certum indubitatumque. Uno eodemque tempore per duos circiter menſes Florianus & Probus imperarunt. Quod Chronologi non animadvertentes initium Probi in quintum diem nonas Julias aut circiter diſtulerunt, & trium ſequentium Imperatorum initia perperam collocarunt, ut alias magis explicabitur.

277. *Aurelius Probus Aug.* & *Anicius Paulinus.* Conſulatus Probi juxta I. Regulam.

278. *Probus Aug. II.* & *Furius Lupus.* Onuphrius primum Probi Conſulatum, Baronius ſecundum ſuffectum credidit. Sed utrumque ex ſubſcriptionibus legum Codicis Juſtinianei, Noriſius Diſſertatione de votis Decennalibus egregiè confirmat, cumque in omnibus antiquis Faſtis legantur, eos ordinarios fuiſſe certum eſt. Porrò ſecundum hunc Conſulatum, ſicuti & ſequentem ſumpſit Probus propter egregias expeditiones, de quibus Vopiſcus in ejus vita, ideoque ſecundum IV. Regulam.

279. *Probus Aug. III.* & *Ovinius Paternus.*

280. *Meſſalla*, & *Gratus.*

281. *Probus Aug. IV.* & *Tiberianus.* Sumptus is Conſulatus à Probo ob ejus Quinquennalia, quorum etiam indicium quod ſcribit Euſebius in Chronico ad annum Abrahami 2297. qui anno currenti,

ſt, menſe Septembri incipit: *Saturninus Magiſter exercitus novam civitatem Antiochia orſus eſt condere, qui poſtea Imperium molitus invadere Apamia occiditur.* Quæ etiam Quinquennalia Editionem Euſebianam Scaligeri, in qua id biennio antea collocatur, hac in re depravatam eſſe oſtendunt.

282. *Probus Aug. V.* & *Pomponius Victorinus.* Triumphus Probi de Blemyis, & Germanis, propter quem is Conſulatus à Probo capeſſitus, qui hoc anno occiditur cùm imperaſſet annos ſex & menſes quatuor, uti Eutropius, & Euſebius in Chronico tradunt. Julianus enim in Cæſaribus, qui annos ſeptem ei attribuit, numerô rotundô loquitur. Cùm itaque anno 276. circa initium Martii ab exercitibus Imperator dictus fuerit, periit hoc anno circa menſis Junii finem. Ei ſucceſſit Carus, qui Carinum & Numerianum filios Cæſares nuncupavit. XIII. *Imperium Probi, Cari, & Diocletiani.*

283. *M. Aurelius Carus II.* & *M. Aurelius Carinus Cæſar.* Utriuſque Conſulatus juxta I. Regulam. Carinus & Numerianus ante menſem Septembrem Auguſti nuncupati, ut ex variis Codicis Juſtiniani Reſcriptis & Numiſmatis liquet. Incertum autem an idem Carus ſub hujus anni finem, vel ſequentis initio perierit, cùm in Codice Juſtinianeo l. 3. *de revocand. donat.* PP. II. Idus Januarias l. 5. *de donat.* Romæ VI. Kal. Februarias l. 19. *ex quibus cauſis* PP. XVII. Kal. Feb. dicuntur datæ Carino & Numeriano Coſſ. qui ſoli etiam in earum titulis inſcribuntur. Unde Carus vel ſub hujus anni finem, vel in ſequentis initio obiit.

284. *Carinus Aug. II.* & *Numerianus Aug.* Juxta I. Regulam. Occiſo Numeriano *Diocletianus levatus eſt Imperator XV. Kal. Octob. Chalcedone*, ut tradit Chronicon Alexandrinum. Quare cùm in nummis Græcis apud Goltzium annus ſecundus Imperii Auguſtei Numeriani legatur, liquet eum anno elapſo ante menſem Septembrem, vel circiter Auguſtum à patre renunciatum fuiſſe, alioquin ſecundum Imperii annum non attigiſſet. Hoc etiam anno idem Diocletianus Maximianum Herculium Cæſarem nuncupavit XII. Kal. Decembris, quemadmodum oſtendi in hac ſecunda parte.

285. *Diocletianus Aug. II.* & *Ariſtobulus.* Diocletiani Conſulatus juxta I. Regulam. Carinus hoc anno occiſus eſt tertio Imperii ſui Auguſtei anno, ut ex nummis apud Goltzium colligitur. In iis enim tertius annus legitur.

286. *Maximus II.* & *Vettius Aquilinus.* *His Coſſ. levatus eſt Maximianus Senior die Kal. Aprilium*, inquit Idatiùs in Faſtis de Maximiano Herculio loquens.

287. *Diocletianus Aug. III.* & *Maximianus Herculius Aug.* Maximiani Conſulatus juxta I. Regulam Diocletiani juxta III.

288. *Maximianus Herculius II.* & *Ianuarius.* Sumptus is Conſulatus à Maximiano ob Quinquennalia Cæſarei Imperii; quæ etiam Diocletianus edidit, ut videre eſt cap.6. capite 8. communem errorem refutavimus, qui Maximum II. privatum quemdam & Januarium Conſules proponit.

289. *Baſſus II.* & *Quinctianus.*

290. *Diocletianus IV.* & *Maximianus Herculius III.* Quinquennalia Auguſtei Imperii ejuſdem Maximiani, qui ob id Conſul proceſſit juxta II. Regulam Diocletianus verò juxta III.

291. *Tiberianus II.* & *Dio.*

XIV. *Continuatio Imperii Diocletiani ac Initium Cõſtantii Chlori & Galerii Maximiani.*

292. *Hannibalianus*, & *Aſclepiodotus.* Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximianus Kalendis Martiis levati ſunt Cæſares. De die difficultas eſſe non poteſt, cùm Eumenius in Panegyrico Conſtantio dicto cap.3. illum nos doceat. Sed de anno magna inter Eruditos controverſia, quorum plerique cum Idatio in Faſtis hanc rem in annum ſuperiorem conferunt. Baluzius in notis ad Lactantium pag. 400. in annum ſequentem differt, ſed eam hoc anno factam utriuſque Quinquennalia & id genus feſta, quæ huic anno reſpondent, oſtendunt, litemque dirimunt. Inſuper manifeſtum faciunt priorem locum in hac nuncupatione non Galerio ſed Conſtantio attributum fuiſſe, cùm prior Conſul proceſſerit, & Quinquennalia ediderit.

293. *Diocletianus Aug. V.* & *Maximianus Herculius Aug. IV.* Utriuſque Auguſti Decennalia, ut Conſulatus hic oſtendit: quò & pertinet quod habet Euſebius in Chronico hoc anno: *Primus Diocletianus adorari ſe ut Deum, & gemmas veſtibus calceamentiſque inſeri juſſit: cùm ante eum omnes Imperatores in modum Judicum ſalutarentur, & chlamydem purpuream à privato plus haberent.* Quæ inſolentia novitaſque hujuſmodi ſolemnium ſine dubio nota.

294. *Conſtantius Chlorus Cæſar*, & *Galerius Maximianus Cæſar.* Conſulatus is, qui ſecundùm I. Regulam anno præcedenti geri debebat ob Decennalia Auguſtorum in hunc dilatus fuit, cujus rei infra occurrent exempla.

295. *Tuſcus* & *Annulinus.*

296. *Diocletianus Aug. VI.* & *Conſtantius Cæſar II.* Quinquennalia ejuſdem Conſtantii, qui ob id Conſul procedit. Conſulatus verò Diocletiani juxta III. Regulam. Incidunt & in hunc annum Decennalia Imperii Auguſtei Herculii, quæ videtur diſtuliſſe, aut ſaltem Conſulatum eis addictum.

297.

297. *Maximianus Herculius Aug. V.* & *Galerius Maximianus Cæſar II.* Herculii Conſulatus juxta II. Regulam ſicuti & Galerii. Hic enim annus hujus Quinquennalibus dicatus.

298. *Fauſtus II.* & *Gallus.*

299. *Diocletianus Aug. VII.* & *Maximianus Herculius Aug. VI.* Quindecennalia Diocletiani, & Imperii Cæſarei Maximiani Herculii. Quæ utraque hic Conſulatus indicat. Euſebius in Chronico ad annum Abrahami 2315. juxta Editionem Pontaci, ait: *Veturius magiſter militiæ Chriſtianos milites perſequitur, paulatim ex illo jam tempore perſecutione adversùs nos incipiente.* Exorditur is annus Abrahami menſe Septembri anni Chriſti 298. quare perperam hoc conſignatur in Editione Scaligeriana anno Abrahami 2317. quod præfata utriuſque Imperatoris ſolemnia manifeſtè indicant. Magis adhuc contra Euſebii mentem confertur hoc à Baronio in annum Chriſti 297. Unde fit, ut poſtea anno 298. referat martyrium aliquot Chriſtianorum militum, qui tamen tardiùs paſſi ſunt. Qui error ex eo provenit, quod ad Imperii Diocletiani, non verò ad Abrahami annos reſpexerit. Sicut igitur ipſa perſecutio in utriuſque Imperatoris Vicennalibus cœpit; ſic ejus quædam velitatio in utriuſque Quindecennalibus, idque adversùs milites, ut idem Euſebius lib.8. hiſt. cap.1. etiam affirmat: *Orſâ primùm perſecutione ab iis qui militabant.* Unde Martyrium Marcelli Centurionis, quod Baronius anno præcedenti narrat, & de quo à nobis actum capite ſecundo hujus ſecundæ partis num. 8. ante præſentem annum non contigit. Verum quidem eſt in Breviario Eborenſi, ut notat idem Baronius, martyrium illud conſignari ſub Galli & Fauſti Conſulatu, ſed hoc nullius momenti: qui eas enim lectiones compoſuit, cùm Euſebii in Chronico numerandi rationem non intelligeret, eum perſecutionem adversùs milites Chriſtianos excitatam ſub iis Conſulibus docere exiſtimavit, in quo toto cœlo aberravit. Acta ejus Martyrii à Surio die 30. Octobris relata nullam aliam temporis notam præferunt, quàm Natale Imperatoris Maximiani nempe Herculii. In illis enim dicitur: *In civitate Tingitana procurante Fortunato Præſide, advenit Natalis Imperatoris. Denique cùm omnes in conviviis epularentur, Marcellus quidam clarâ voce teſtatus eſt, Ieſu Chriſto Regi æterno milito.* Et infra: *jam die XII. Kalend. Auguſtarum, quando diem feſtum Imperatoris veſtri celebraſtis, publicâ voce reſpondi me Chriſtianum eſſe.* Quæ loco laudato de Quindecennalibus Maximiani Herculii intelligenda eſſe diximus. Idem enim erat feſtum celebrare, ac hujuſmodi ſolemnia agere, ut patet etiam ex loco Dioniſii Alexandrini à nobis laudato

capite ſeptimo hujus ſecundæ partis num.5. ac prætereà Imperatores inter eadem feſta ſplendidiſſimis epulis nobiliores quoſque excipiebant, ut patet ex Euſebio lib.8.cap.13. Sozomeno in fine libri ſecundi de Vicennalibus Conſtantini Magni loquente. Ac denique ex Pollione in duobus Gallienis cap.9. porro hôc Actorum ſancti Martyris loco manifeſtum fit diem duodecimum Kalendas Decembres, quô Lactantius lib.de mortibus Perſecutorum dicit Diocletianum Vicennalia celebraſſe, natalem fuiſſe Imperii Cæſarei ejuſdem Herculii, ut antequam idem liber lucem vidiſſet, ſuſpicatus fueram. Qua de re loco ſuperiùs laudato.

300. *Conſtantius Chlorus Cæſar III. & Galerius Maximianus Cæſar III.* Cauſa hujus Conſulatûs bellica utriuſque facinora adverſus Perſas, & Ovatio eiſdem decreta, uti dictum eſt cap. 8. hujus ſecundæ partis num IV. Quindecennalia etiam Maximiani Herculii his Coſſ. acta; diximus enim Imperatores vel Conſulatum ad edenda hæc ſolemnia cepiſſe, vel viris valdè illuſtribus, aut ſibi ſanguine vel affinitate conjunctis cum magiſtratum gerentibus eadem celebraſſe.

301. *Titianus II. & Nepotianus.*

302. *Conſtantius Cæſar IV. & Galerius Maximianus Cæſar IV.* Decennalia Cæſarum, de quibus mentio in antiqua marmorea baſi, in qua legitur: CAESARUM DECENNALIA, ab Onuphrio memorata, qui eadem in annum præcedentem perperam confert, nam vir doctiſſimus nullis regulis directus non poterat non errare: ſunt multa quæ hoc anno ea Decennalia celebrata eſſe oſtendunt, ideoque & anno 292. non verò ſuperiori, Cæſarum præfatorum nuncupationem contigiſſe. Nam Idatius in faſtis ait: *His Conſulibus vilitatem juſſerunt Imperatores eſſe.* Quæ liberalitas horum ſolemnium nota, ſicuti ea de qua loquitur Chronicon Alexandrinum: *In eodem anno panis caſtrenſis apud Arexandriam à Diocletiano donatus eſt:* Quam tamen annonæ Alexandrinæ præbitionem Diocletianum potius auxiſſe, quam inſtituiſſe dicit Valeſius in notis ad lib.2. Evagrii cap. 2. Denique Euſebius in Chronico ait; *Thermæ Romæ Diocletianæ factæ, & Maximianæ Carthagine.* Thermæ enim,quia inter opera publica eminebant, *lavacra,* inquit Ammianus lib.16. *in modum provinciarum extructa*, annis quibus hæc ſolemnia fiebant, & ædificatæ & dedicatæ: Baronius in Annalibus harum Thermarum ædificationem perperam in annum 298. juxta Euſebium, quem male citat, confert. Sed obſervatu dignum quod is narrat, nempe Chriſtianos milites ad earum conſtructionem, quòd fortes in Chriſti con-

ceſſione perſtitiſſent, damnatos fuiſſe, iiſque abſolutis, morti addictos.

303. *Diocletianus Aug. VIII.* & *Maximianus Herculius Aug. VII.* Utriuſque Auguſti Vicennalia, & Triumphus inſigni pompa Romæ actus. Perſecutionis decennalis initium. Qua de re vide quæ ſuo loco diximus. XV. *Initium perſecutionis Diocletianæ.*

304. *Diocletianus Aug. IX.* & *Maximianus Herculius Aug. VIII.* Ludi ſeculares in hunc annum incidebant, quia ut ait Zoſimus lib. 2. à Conſulatu Chilonis & Libonis ad præſentem, centum & unus annus effluxerant; qui licet celebrati non fuerint, in cauſa tamen fuere, cur uterque Imperator Conſul proceſſerit.

305. *Conſtantius Chlorus Cæſar V.* & *Galerius Maximianus Cæſar V.* Quia Cointius tomo primo Annalium Eccleſiaſticorum Francorum Diocletiani initium anno 285. inſigni errore collocavit, in alium non minùs cavendum incidit: hunc enim Conſulatum, qui in omnibus Faſtis legitur, expungere coactus eſt. Porrò non parum animum meum excruciavit quod ſcribit Zozimus nuper laudatus, Diocletianum & Maximianum ſub præcedenti Conſulatu Purpuram depoſuiſſe; cùm Euſebius, qui hoc tempore vivebat, tam in Chronico, quàm in variis hiſtoriæ ſuæ locis, Idatius in Faſtis, aliique idem ſcribant, nullaque reperiantur numiſmata græca, in quibus annus viceſimus primus Diocletiani, & decimus nonus Imperii Auguſtei Herculii legantur, cùm tamen plura extent, in quibus illius annus viceſimus, hujus decimus octavus ſculpti ſunt. Nihil prætermiſi, ut nodum hunc diſſolvere poſſem, totumque Codicem Juſtinianeum percurri, ne quid intentatum relinquerem; ſed nihil in eo reperi, præter ſubſcriptionem *l. 18. libri 9. Tit. 1. de his qui accuſare non poſſunt*, in qua legitur: *Data III. Kalend. Mart. Diocletiano IX. & Maximiano VIII. AA. Coſſ.* Sed cùm hi non abdicarint niſi Kalendis Aprilis, ut ſcribit Idatius, vel potiùs Kalendis Maiis, ut vult Lactantius libro de mortibus Perſecutorum capite 19. ex ea lege, in cujus titulo utriuſque Imperatoris nomen legitur, nihil præſidii haurire potui; quæ tamen, ſi poſt menſem Maium emiſſa fuiſſet, difficultatem dirimeret, eoſque adhuc tunc imperaſſe demonſtraret. Denique hic Conſtantii & Galerii Conſulatus videtur indicare eam abdicationem anno præcedenti factam fuiſſe, eoſque de novorum Principum more, ac juxta I. Regulam illum ſumpſiſſe. Verum enim verò re momento ſuo ponderatâ, hujus Conſulatûs cauſam aliam aſſignandam puto; cùm diſertè ac ſæpiùs Lactantius, qui tum vivebat, loco laudato tradat Diocletianum & Maximianum ſub hujus

anni Conſulibus Kalendis Maiis abdicaſſe. Ea autem cauſa hæc fuit. Diocletianus *anno ferè toto*, uti habet idem Lactantius cap. 17. antequam abdicaret, ægritudine tabuit, & demens factus eſt. Quo factum, ut rerum omnium adminiſtratio penes Galerium Maximianum fuerit, qui jam poſt victoriam Perſicam anno 297. relatam, in tantos faſtus elevatus eſt, *ut jam detrectaret Cæſaris nomen, & truci vultu, ac voce terribili exclamaret; quouſque Cæſar?* inquit idem Lactantius cap.9. quæ ejus etiam inſolentia confirmatur ex nummo, quem Hervvartus cap. 248. ſuæ Chronologiæ ait in Gazophilacio rerum artificioſarum Bavarico inveniri, in quo legitur: MAXIMIANUS NOB. C. P. M. TR. P. P. P. PROCONSUL. Magni Pontificis titulus ne ipſis quidem Auguſtis, qui ab aliis in Imperii ſocietatem vocati fuerant, antequam illud tanquam hæreditas inter plures divideretur, conceſſus, ſed ſeniori Auguſto propria; & tamen Galerius, qui tantùm Cæſar erat, non ſolum Patris Patriæ, ſed & Pontificis Maximi nomen uſurpabat. Quare cùm jam ab anno 304. omnia pro arbitratu ſuo, attentâ Diocletiani dementiâ moderaretur, ejus Imperii Auguſtei initium ab eo anno, non à præſenti, quo Diocletianus & Maximianus Herculius abdicarunt, ab Euſebio aliiſque deſumptum. Quod ne gratis dicere videar, id ex ipſomet Euſebio in Chronico oſtendo. Is licet eam abdicationem in annum 304. conferat, Cæſarum tamen nuncupationem, quam certum eſt eodem tempore ac abdicationem contigiſſe, hoc tantùm anno conſignat; quod cùm viri docti non animadverterent, imo neque ante librum Lactantii de mortibus Perſecutorum in lucem emiſſum animadvertere poſſent, ſcripsêre id non niſi per tranſpoſitionem, aut Librariorum errore in eodem Chronico legi, cùm tamen idem Euſebius hæc diverſis annis propter jam aſſignatam rationem collocatum voluerit. Secundò ſolus inter Antiquos in ea ſententia Lactantius non fuit, Victor enim de Cæſaribus de Conſtantii Chlori Imperio Auguſteo loquens ait: *Imperium Conſtantio annuum fuit*, quod verum eſſe non non poteſt, niſi is anno 305. imperare cœperit, cùm anno 306. obierit. Excerpta Chronologica apud Scaligerum pag.80. habent: *Diocletianus & Maximianus regnaverunt ann. XXI*. Et Cedrenus eos imperaſſe ſcribit *annos XXII*. utroque ſcilicet extremô incompleto numerato, quæ ab aliquo veteri Auctore hauſta non dubitandum, ſicuti & quod Marianus Scottus tradit eumdem Conſtantium Eboraci *Maximino & Severo Conſulibus*, nempe ſuffectis, obiiſſe. Ex quo patet utrumque hoc anno creatum fuiſſe Cæſarem, ideoque Diocletianum & Maximianum abdicaſſe. Firmant etiam opinionem Lactantii

tii numiſmata Græca Conſtantii Chlori à Goltzio relata, quæ primum & ſecundum tantùm Auguſtei ejus Imperii annum exprimunt, qui tamen tertium attigiſſet, ſi anno præcedenti Auguſtus levatus fuiſſet. Non inveniuntur autem numiſmata Diocletiani aut Maximiani Herculii, quæ illius viceſimum primum, hujus viceſimum memorent, quia fortè ob Galerii inſolentiam, quæ utrumque tandem abdicare coëgit, nulla cuſa ſunt, licèt id de Herculio, qui in Occidente imperabat, creditu difficilius ſit. Hæc igitur in poſterùm abdicatio in hujus anni Kalendas Maias cum Lactantio conferenda. Et hæc de Conſulibus, qui durante ſecundâ Imperii Romani adminiſtrati formâ Faſtis nomen dedêre.

---

## CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

*Conſulatuum Cæſareorum à prima Imperii diviſione ad eam, quæ Valentiniano & Valente Imperatoribus facta Rationarium, ac Decennalium & id genus feſtorum ordinatio juxta noſtras Regulas.*

QUemadmodum Judæi ſuos annos Sabbathicos habuere, qui quolibet ſeptennio indicebâtur,& toto illo annuo ſpatio obſervabantur, ita ut ſervi indigenæ manumitterentur, ac quiquid ſponte naſcebatur, id commune omnibus eſſet, & indifferenter à quibuſvis colligeretur; ut videre eſt in Levitico cap. 25. ſic Romanis ſua Quinquennalia & id genus feſta ſingulis Quinquenniis celebranda fuere, quibus reis Indulgẽtia fiebat,tributa,aut eorum pars remittebatur, urbes,& Eccleſiæ extruebantur,& dedicabâtur, novi uſus introducebantur,ac denique anni quibus ea exhibebantur, *in feſtivitatibus,ſpectaculis, epulis, omnique Hilaritatis genere*, ut ait Euſebius lib. 8. cap. 13. tranſigebantur.Jam docuêre viri docti,quem uſum anni Sabbathici in Chronologia habeant, & quantum ad Annales veteris teſtamenti rectè ordinandos, eorum notitia conferat; reſtabat, ut quæ ex præfatis feſtis in Annales Eccleſiaſticos, & civiles redundarent emolumenta, quis aperiret; quod nos hoc in opere tentamus. Verum quidem eſt in Decennalibus rem non adeo eſſe certam, ac in annis Sabbathicis, quæ ſtato, definitoque tempore recurrebant; cùm contrà ea aliquando decimo, aliquando undecimo anno fierent; imò & quandoque, aut uno anno anticiparentur, aut differrentur; ſed licet hoc

I. *Tertia Imperii adminiſtrati forma.*

hoc de utilitate, quæ ex iis percipi poſſet, non parùm detrahat, non tamen impedit quin ſuos uſus habeant, eorumque beneficio, accedentibus præſertim aliis adminiculis, multi nodi alio modo non ſuperandi ſolvantur. Quare quod exorſi ſumus opus, perficiendum, & quæ in tertia regiminis Imperii Romani forma à Chriſtianis Imperatoribus, acta Quinquennalia, Decennaliave, quàm accuratiùs poterimus, explicanda. Ubi enim Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximianus Imperium obtinuère, novam faciem Reipublicæ induxère. *His* inquit Eutropius lib. 10. *abeuntibus* (Diocletiano nempè, & Maximiano Herculio) *ab adminiſtratione Reipublica Conſtantius & Galerius Auguſti creati ſunt, diviſuſque inter eos Romanus Orbis.* Quod etiam obſervat Oroſius lib. 7. *Galerius, & Conſtantius Au-Auguſti, primi Imperium Romanum in duas partes determinaverunt,* Sed hac de re jam actum cap. 1. hujus ſecundæ partis. Poſtquam idem Conſtantius, & Galerius Kalendis Maiis annis 305. Auguſti nuncupati ſunt, Severus, & Galerius Maximinus Cæſares dicti, Purpurâque veſtiti. Incertum autem an Maximianus Herculius antequam Imperium deponeret, Imperii Auguſtei Vicennalia egerit; is enim annus viceſimus erat iniens Imperii ejus Auguſtei. Quæ ſolemnia in cauſa forſan fuère cur Galerius Maximianus, & Conſtantius Chlorus eodem anno 305. Conſules proceſſerint. In re tamen incerta nihil determino.

II. *Hoc anno Conſtantinus & Maxentius Impp. creati, Maximinus & Severus Cæſares.*

306. *Conſtantius Chlorus Aug. VI.* & *Galerius Maximianus Aug. VI.* Cæſarei Imperii utriuſque Auguſti Quindecennalia, ob quæ hic Conſulatus ſumptus. De iis egimus, cap. VI. hujus partis. Idem Conſtantius octavo Kalendas Auguſti Eboraci mortuus eſt, cui Conſtantinus Magnus filius ſucceſſit, qui tamen hoc anno, & initio ſequentis Cæſar tantùm dictus eſt, donec Fauſtam Maximiani Herculei filiam uxorem duxit, ut docet panegyricus eidem Conſtantino dictus. Conſtantini imagine Romam perlatâ, Maxentius à Prætorianis militibus ſexto Kalendas Novembres, ut habet Lactantius libro de mortibus perſecutorum cap. Imperator acclamatus eſt. Præterea Galerius Maximianus Severum Cæſarem Auguſtum creavit, ut Conſtantinum *de ſecundo loco rejiceret in quartum*, ait idem Lactantius cap. 25. Cùm itaque Imperium à pluribus Auguſtis inter ſe diſcordibus regeretur, per annos ſex, alii fuère Conſules ordinarii in Italia, ubi Maxentius regnabat, alii in reliquo Orbe Romano. Qui cùm diviſim à Faſtorum Conditoribus propoſiti non fuerint, res Chronologica per hæc tempora aliqualiter obſcurata. Quare Faſti per annos ſex ſequentes bifariam dividendi, ac in poſteriori columnæ

Conſules

Conſules à Maxentio, ii priori Conſules ab aliis deſignati, exhibendi. Quæ porrò de Conſtantino, Maximino, Licinio, aliiſque ſupra retuli, hîc prætermittam.

*In potiori parte Imperii Romani.*

307. *Novies* & *Conſtantinus.* Ita Faſti Idatii, & liber de Præfectis Urbi, id eſt, *Maximianus Herculius IX.* & *Conſtantinus Aug.* Vox enim hæc *novies* ad Diocletianum, qui jam novies Conſul fuerat, referri non poteſt, quod valdè obſervandum. Chronicon Alexandrinum Conſtantinum ſolum Conſulem edit, ſed non dubium quin Herculius, qui Imperium reſumpſit, idque ſub anni præcedentis finem, uti hic ejus Conſulatus oſtendit, anno nomen dederit; Faſti enim Idatii, & libellus de Præfectis Urbi auctore Chronici Alexandrini in Conſulibus referendis longè accuratiores. Utriuſque Conſulatus juxta primam Regulam.

308. *Decies* & *Maximianus VII.* Ita Idatius in Faſtis, Libellus de Præfectis Urbi, & Catalogus veterum Pontificum. Controverſia eſt inter eruditos, an vox illa *decies* de Diocletiano, vel Maximiano Herculio intelligenda ſit. Sed non dubito eam juxta dicta de Maximiano Herculio prolatam fuiſſe. Is enim Imperium reſumpſerat, hicque annus in quinta ejus Quinquennalia incidebat

*In Italia.*

307. *Poſt Sextum Conſulatum.* Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi, id eſt, *poſt ſextum Conſulatum Conſtantii Chlori, & Galerii Maximiani.* Ex quo conſtat falſam omninò eſſe eorum ſententiam, qui arbitrati ſunt Conſtantium Chlorum anno 305. demortuum eſſe, aut eumdem quinque tantùm Conſulatus geſſiſſe. Quare initium Imperii Conſtantini certiſſimum. Severus Auguſtus à Galerio Maximiano in Italiam cum exercitu miſſus Ravennæ menſe incerto extinctus eſt. Lactantius libro laudato. Idem Galerius Maximianus tertio Idus Novembris Licinium Auguſtum nuncupavit, quod ægrè ferens Galerius Maximinus ſeipſum ante hujus anni finem Auguſtum dixit.

III. *Imperium Conſtantini, Galerii Maximiani, Maxentii Licinii, & Maximini.*

308. *Maxentius Aug.* & *Romulus.* Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi. Romulus filius erat Maxentii ab eoque Cæſar, ut patet ex nummis, dictus fuit. Quare is utriuſque Conſulatus juxta I. Regulam. Neque Maxentius ſolus fuit, qui primum Conſulatum in annum ſecundum Imperii diſtulit, ut aliis exemplis liquet. In Libello de Præfectis Urbi ante Præfatorum Conſulum recitationem legitur:

cidebat, quæ ejus Conſulatûs cauſa, cui Maximianus Galerius juxta III. reg. Collega fuit. In Chronico Alexandrino legitur Παλινδικάτω, ϗ Μαξιμιάνω Γαλερίω τὸ ζ. Ideſt, *iterum decies, & Maximiano Galerio VII.* Quæ Raderus, ſicuti, & Onuphrius, qui pro ſe habent Caſſiodorum, & Victorium, de Diocletiano explicant. In cujus etiam ſententiæ confirmationem Noriſius in doctrina Faſtorum eruditiſſimus, Diſſert. de Numiſmat. Impp. Dioclet. & Maximian. cap. 5. ad probandum hunc decimum ejuſdem Diocletiani Conſulatum affert locum Eumenii in Panegyrico Conſtantino anno 310. poſt Herculii mortem dicto, ubi cap. 15. de Diocletiano loquens ait: *Felix beatuſque verè quem veſtra, tantorum Principum colunt obſequia privatum:* Exiſtimat enim Galerium Maximianum, quò devoti animi obſequium erga Diocletianum, à quo ad Imperium evectus fuerat, reſtatum faceret, eumdem quamvis privatum unà ſecum Conſulem deſignaſſe. Sed Caſſiodori & Victorii Faſti per Diocletiani tempora depravatiſſimi, & is Eumenii locus non magis id evincit quàm quod habet Eutropius lib. 9. ubi ait Diocletiano contigiſſe, quod nulli poſt natos homines, *ut cùm privatus eſſet, inter divos tamen referretur.* Illa itaque obſequia, ſicuti & is honos, nihil ad Conſulatum facit.

Magis urget quod habet Victor de Diocletiano in Epitome: *Imperavit annis viginti quinque:* quomodo enim hoc verum eſſe poteſt, niſi ſaltem hoc anno Conſul proceſſerit? Exiſtimo tamen ita locutum Victorem, quia Diocletianus uſque ad currentem annum publicorum conſiliorum particeps fuiſſe videtur. Certè Zozimus lib. 2. cum Carnunti in Pannonia aliquo

*Conſules quos juſſerint DD. NN. AUGUSTI.* quibus verbis manifeſtè patet hujus anni initio ob bella civilia Maxentium inter & alios Auguſtos nullos Conſules ordinarios in Italia proceſſiſſe.

tempore degiſſe fidem facit, & Lactantius lib. de mortibus Perſecutorum cap. 29. de nuncupatione Licinii Auguſti ſub anni præcedentis finem eodem in oppido factâ loquens ait: *aderat ibi Diocles à genero* (Galerio nempe Maximiano) *nuper accitus, ut quod ante non fecerat* (id eſt cùm Severum Auguſtum vel Licinium Cæſarem renunciavit) *præſente illo Imperium Licinio daret, ſubſtituto in Severi loco. Itaque fit utroque præſente*, imò conſenſum præbente. Nam, ut ait Euſebius lib. 8. cap. 13. *Poſt hæc Licinius communi Imperatorum ſuffragio Imperator & Auguſtus declaratus eſt*, die nempe tertio nonas Novembris anni 307. Quare Victor eos annos vigintiquinque ab anno 284. uſque ad præſentem, quô Salonam receſſit, unde non ampliùs exiit, neque publicorum conſiliorum particeps fuit, enumerat, & utrumque extremum incompletum includit. Neque hujus difficilis loci alium ſenſum eſſe puto.

309. *Poſt Conſulatum X. & VII.* Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi, id eſt, *poſt Conſulatum decimum Maximiani Herculii, & ſeptimum Galerii Maximiani*; quæ loquendi formula nullos hoc anno Conſules ob diſcordiam Imperatorum creatos fuiſſe oſtendit.

309. *Maxentius II. & Romulus II.* Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi. Sumptus is Conſulatus à Maxentio, (cujus filius Collega juxta II. Regulam) propter varia bella quæ geſſit, de quibus videndus Panegyricus Incerti poſt cædem Maxentii Conſtantino dictus cap. 3. Maxentius in Inſcriptione Veronenſi appellatur IMP. XI. propter plures nempe relatas ab eo victorias.

310. *II. Poſt Conſulatum X. & VII.* Ita Idatius,

310. *Maxentius III.* Solus

Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi, id eſt anno ſecundo *poſt Conſulatum X. Maximiani Herculii, & ſeptimum Galerii Maximiani*; quæ etiam loquendi formula oſtendit nullos hoc anno creari potuiſſe Conſules. Eſt hic annus quintus evolutus Imperii Auguſtei Galerii Maximiani, quemadmodum & Imperii Cæſarei Galerii Maximini. Quare non dubitandum utrumque hoc vel ſuperiori anno Quinquennalia edidiſſe, ob idque perſecutionem adversùs Chriſtianos de more recruduiſſe. Edidit & Quinquennalia Conſtantinus Magnus, ut oſtendimus cap. 6. hujus partis num. 6. ejuſque juſſu Maximianus Herculius menſe & die incertis Maſſiliæ ſtrangulatus eſt, quod eidem Conſtantino mortem moliretur, qua de re videndus Lactantius lib. de mortibus Perſecutorum cap. 30.

311. *Galerius Maximianus Aug. VIII. ſolus*. Ita Idatius, & Catalogus veterum Pontificum. Ei paulo poſt Collega adjunctus eſt Licinius, ac dein poſt Licinium Maximinus II. Prior tanquàm Conſul ordinarius, poſterior uti ſuffectus, ut diximus, alibi; & magis explicabimus parte tertia cap. primo. Eſt hic viceſimus Imperii Cæſarei ejuſdem Galerii Maximiani annus inchoatus, qui tamen Vicennalia in annum ſequentem diſtulerat, ſumpto interim Conſulatu, ut à quibuſdam aliis Auguſtis factitatum. Qua de re legenda quæ diximus parte 2. Atque ex hac ejus Vicennalium anno ſequenti celebratione clarè deducitur eumdem anno 292. nuncupatum fuiſſe Cæſarem; ſi enim anno 291. ut communiter Eruditi docent, eam dignitatem obtinuiſſet, hoc anno Kalendis Martiis Tribunitiam poteſtatem viceſimam primam iniiſſet, & Vicennalia

*Solus*. Ita Idatius, & Libellus de Præfectis Urbi ex quo rectè infert Noriſius loco laudato Romulum ejus filium jam hoc anno obiiſſe; cùm aliter Patris de more Collega fuiſſet. Et quidem cùm ante patrẽ obiiſſe conſtat ex nummis, in quibus dicitur Divus, quia nempe ab eo Apotheoſi cohoneſtatus fuit. Eſt hic quintus ejuſdem Maxentii annus, in quem ejus Quinquennalia incidebant, quæ tamen in annum Chriſti 312. diſtulit, ſumpto interea Conſulatu.

311. *Rufinus*, ſeu *Rufius Voluſianus*, & *Euſebius*. Verum quidem eſt Idatium in Faſtis edere *Rufinum, & Voluſianum*, & auctorem Libelli de Præfectis Urbi, *Rufinum, & Euſebium*, immò hunc inſinuare provecto jàm anno eoſdem Conſules creatos: ait enim, *Conſules quos juſſerint DD. NN. Auguſti, ex menſe Septembri, factum eſt Rufino, & Euſebio*; ſed non dubito Idatium ex uno Conſule duos feciſſe. Apud Zozimum enim legitur *Rufium Voluſianum* præfectum Prætorio

Vicennalia celebraſſet; & tamen ut ex Edicto ab eo in favorem Chriſtianorum paulò ante mortem dato conſtat, Tribunitiam poteſtatem XX. tantùm ſuſcepit, & ad eadem Vicennalia anno ſequenti celebranda, ingentia tributa à ſubditis exegit, ut docet Lactantius libro laudato cap. 31. qui locus egregius eſt ad oſtendendas magnas expenſas, quæ in iis ſolemniis fiebant, & quantis pecuniarum contributionibus eamdem ob rem Provinciales premebantur. Idem tamen Galerius Maximianus ea celebrare non potuit: hoc enim anno poſt Kalendas Maias, quibus ſeptimum Imperii Auguſtei annum exorſus eſt, è vivis exceſſit, uti diximus ex Lactantio loco citato.

Galerius Maximinus Imperii Auguſtei Quinquennalia hoc anno edidiſſe oſtendimus ſupra parte 2. cap.6. n.11. indicatque perſecutio adverſus Chriſtianos ab eo circa menſem Novembrem rursùs excitata: licet enim poſt Edictum à Galerio Maximiano paulò ante menſem Maium emiſſum Judicibus ſuis mandarit, ut ab eorumdem vexatione abſtinerent, uti narrat Euſebius lib.9.cap.1. tamen ut capite ſequenti dicit Euſebius, *ne ſex quidem integris menſibus* pacem ſervavit. Quæ adverſus eos egerit, quinque ſequentibus capitibus apud eumdem auctorem legenda, nam hæc in Annalibus Eccleſiaſticis non accuratè deſcripta. rio Maxentii fuiſſe, idque hoc, vel præcedenti anno, quare poſt eam dignitatem Conſul cum Euſebio fuit.

312. *Conſtantinus Aug. II.* & *Licinius Aug. II.* Sumptus iſte Conſulatus ob bellum Maxentianum, ex quo & apparet cœptum illud fuiſſe anno elapſo, quod etiã deducitur ex Lactantio libro laudato, & Eutropio, qui ait Conſtantinum quinto Imperii ſui anno bellum illud moviſſe.

Diocletianus tertio nonas Decembris Salonæ obiit. Diem nos docet Idatius in Faſtis, annum Lactantius libro de mortibus Perſecutorum, qui ejus morte narratâ cap.43. ait: *unus jam ſupererat de adverſariis Dei, cujus nunc exitum, ruinamque ſubnectam.* Intelligit Galerium Maximinum, cujus mortem cùm non referat, niſi enarrato jam Diocletiani interitu, cui Maximinum ſuperſtitem fuiſſe dicit, claret eam hoc anno, non 316. ut communiter fit, conſignandam eſſe.

312. *Maxentius Aug. VI. Solus.* Ita Idatius & libellus de Præfectis Urbi. Sumptus is Conſulatus à Maxentio propter triumphum Carthagine de Alexãdro qui Imperiũ in Africa arripuerat, actum. Licet enim is anno elapſo victus fuerit, (cùm anno 307. imperare cœperit, & in nummis apud Goltzium quatuor tantùm Imperii ejus anni legantur,) nihilominus triumphum in hunc annum dilatum fuiſſe is Conſulatus oſtendit; eò magis, quò hoc anno Quinquennalia edere idem Maxentius decreviſſet; quæ duo eodem ſæpe anno acta pluribus exemplis conſtat. Idem Maxentius ſexto Kalendas Novembres Imperii ejus Natali, quô ea ſolemnia celebrare debebat, à Conſtantino victus, profligatuſque eſt, ut ſuo loco diximus.

IV. *Imperium Conſtantini uſque ad ejus Monarchiam.*

313. *Conſtantinus Aug. III.* & *Licinius Aug. III.* Sumptus iſte Conſulatus ob novum Urbis, Italiæ, & Africæ Imperium. Præterquam quod incidebant in hunc annum Ludi ſeculares juxta ordinationem Auguſti, ut obſervat Zozimus lib. II. quos licet Conſtantinus contempſerit, in Conſulatu tamen capeſſendo ad eoſdem reſpicere potuit. Galerius Maximinus Tarſi in Cilicia menſe circiter Auguſto periit, ut ſupra ſuo loco dictum eſt.

314. *Voluſianus*, & *Annianus.*

315. *Conſtantinus Aug. IV.* & *Licinius Aug IV.* Licinii Decennalia hoc anno peracta, ut probatum eſt ſupra cap.7.

316. *Sabinus*, & *Rufinus.* Conſtantini Magni Decennalia, ut eodem loco oſtendimus. Undè, ut videre eſt in hoc exemplo, Auguſti Conſulatum nonnumquam ab hujuſmodi ſolemniis ſejungebant.

317. *Gallicanus*, & *Baſſus. His Coſſ. levati tres Cæſares, Criſpus, Licinius, & Conſtantinus die Kal. Mart.* Ita Idatius in Faſtis. Dies is

electus,

electus, quia Conſtantius Chlorus Criſpi, & Conſtantini junioris avus eo etiam die Cæſar nuncupatus fuerat. Iidem Cæſares Conſules proceſſere juxta I. Reg. & cum iis uterque Auguſtus honoris causâ juxta III. Ea nuncupatio anno præcedenti de more fieri debebat, ſed in hunc annum propter rationes nobis incognitas dilata.

318. *Licinius Aug. V.* & *Criſpus Cæſar.*

319. *Conſtantinus Aug. V.* & *Licinius Cæſar.* Licinius Auguſtus videtur hoc anno Quindecennalia celebraſſe. Cœpta enim ab eo adverſus Chriſtianos perſecutio, ut alibi diximus; & licet hic tantum annus ejus Imperii decimus tertius iniens ſit; quia tamen ab ejus Decennalibus quintus eſt, ſi uterque extremus, quod fieri debet, numeretur; ideo tempus legitimum iis edendis fuit. Occo pag. 544. & & Triſtanus tom. 3. pag. 484. Varia Licinii Auguſti Numiſmata, in quibus vota hoc anno, vel 315. ab eo ſuſcepta memorantur, Occo refert: In uno idem Imperator Galeatus cernitur, in cujus poſtica parte circumſcribitur. VIRTUS EXERCITUS. In labaro, juxta quod ſedent duo captivi, legitur VOT. XX. In averſa parte alterius VIRTUS EXERCI. S. F. adſuntque duo captivi cum labaro, in quo VOT. X. In alterius etiam poſtica parte habetur VICTORIAE LETAE PRINC. CAES. in quo duæ Victoriæ tenent clypeum cum VOT. XX. Incertum porrò an ii in quibus vota Vicennalia exprimuntur, in ejus Decennalibus, aut Quindecennalibus percuſſi fuerint; cùm in utriſque ſolemniis vota Vicennalia nuncuparentur, ut alibi diximus. Horum autem, ſimiliumque nummorum, in quibus ea vota diſtinctè memorantur, ope, explicari poterunt nummi, annis quibus id genus ſolemnia peracta, cuſi, in quibus nulla eorum votorum mentio. In omnibus enim fere eadem expreſſa, eædemque Inſcriptiones.

320. *Conſtantinus Aug. VI.* & *Conſtantinus Cæſar.* Hujus Conſulatus juxta III. Regulam, prioris juxta II. cum enim Quindecennalia edidiſſe, ſuo loco diximus.

321. *Criſpus Cæſar II.* & *Conſtantinus Cæſar II.* Sumptus iſte Conſulatus ob Quinquennalia ab utroque acta, ut alibi oſtenſum eſt.

322. *Probianus*, & *Iulianus.*

323. *Severus*, & *Rufinus.* Conſtantius à Conſtantino magno patre Cæſar creatus eſt ſexto Idus Novembris. Cujus rei geſtæ annus huc uſque incertus, ex ejus Decennalibus & id genus feſtis certus redditur.

324. *Criſpus Cæſar III.* & *Conſtantinus Cæſar III.* Liciniano bello

anno

anno elapſo cœpto, utpotè quæ ex Cedreno annum unum, & menſes octo durarit, Conſtantinus filios Conſules in hunc annum deſignavit, ejus enim belli pattem fuiſſe Criſpum docent Anonymus Valeſianus, Zoſimus, & Euſebus cap. ult. libri decimi. Is itaque Conſulatus juxta IV. Reg.

V. *Imperium Conſtantini uſque ad Natale Vrbis C.P.*

325. *Paulinus*, & *Julianus*. His Coſſ. occiſus Licinius, inquit Idatius in Faſtis. Cœpta itaque Monarchia Conſtantini, ſecundum quam eum Orbis Imperium per annos tredecim obtinuiſſe utrque Victor ſcribit, numeratis nempè annis Julianis, ac utroque extremo incompleto. Sicut portò Gallienus quandò poſt patris captivitatem ſolus rei Romanæ præfuit, Conſulatum cœpit, ita Conſtantinus ſolus Monarcha Conſtantio filio Collegâ juxta III. Reg. ſeipſum Conſulem in annum ſequentem deſignavit, juxta I. Reg. Idem Conſtantinus Nicomediæ Vicennalia celebravit, quæ, ut inquit Euſebius in ejus vita lib.4. cap.47. Synodus Nicæna exornavit. Jacta, & hoc anno urbis Conſtantinopolitanæ fundamenta, licet communis opinio quam jam confutavimus, id anno 328. factum credat. Videnda etiam quæ de iis Decennalibus diximus ſuo loco.

326. *Conſtantinus Aug. VII.* & *Conſtantius Cæſar.* Vicennalia Romæ à Conſtantino Magno acta, ita Euſebius in Chronico, & Idatius in Faſtis, quæ, ſicuti novum Conſtantini Imperium, de quo anno elapſo hujus Conſulatûs cauſa eſſe potuerunt. Conſtantini in hoc Conſulatu Collega in magnam controverſiam vocatus; Baronius enim, Calviſius, & Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani Conſtantinum Cæſarem ſine numerali nota profitentur. Quod diſſidium ut tandèm dirimatur, tria ſupponenda ſunt. Primùm Conſtantinum Cæſarem quatuor Conſulatus ordinarios geſſiſſe, ultimumque in annum Chriſti 329. ut tunc dicetur, incidere. Secundùm Conſtantii Cæſaris Conſulatû ſecundum in annum 329. competere, qua de re inter omnes convenit. Tertiùm utrumque Conſulatum tàm quartum Conſtantini Cæſaris, quàm primum Conſtantii Cæſaris ejus fratris, vel hoc anno, vel annis 327. aut 329. ut examinanti Faſtos patebit, geſtum eſſe. Cùm itaque quartus ejuſdem Conſtantini Conſulatus in annum 329. ut ibidem oſtendetur, conveniat, ſequitur præſenti Conſtantium Cæſarem primum ſuum Conſulatum edidiſſe. Quarè rectè Onuphrius eum hoc anno exhibuit, cui ſuffragantur Idatius in Faſtis, Libellus de Præfectis Urbi, fragmentum Bucherii, & Centenarius paſchalis laterculus ab eodem Bucherio in Lucem editus, Victorius, Proſper, Auctor Chronici Alexandrini, & pleræque leges Codicis Theodoſiani hoc anno datæ. Unde miror Gothofredum ob

mendoſas

mendoſas nonnullas legum ſubſcriptiones, in quibus legitur Conſtantinus ſine numerali nota, eundem Conſulem obtruſiſſe, licet is dicendus fuiſſet Conſul IV. ſi hoc anno Conſtantini patris in Conſulatu Collega fuiſſet.

Hieroſolymitanæ Eccleſiæ excitandæ Conſtantinus Magnus animum adjecit. In Epiſtola enim, quam de ejus ædificatione ſcripſit ad Macharium Epiſcopum Hieroſolymitanum, quam Euſebius refert in vita Conſtantini lib. 3. cap. 30. dicit ſe hujus ædificii curam commiſiſſe Draciliano agenti vices Præfectorum Prætorio, quod is munus hoc anno gerebat, cui ideo inſcribitur l. 1. *de Hæreticis*, ſub hujus anni Conſulibus, propoſita Cæſareæ in Paleſtina. Quæ lex etiam obſervanda, quòd privilegia, quæ contemplatione religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm legis obſervatoribus, non verò Hæreticis, & Schiſmaticis prodeſſe decernat.

327. *Flavius Valerius Conſtantinus*, & *Maximus*. Ita rectè Onuphrius, qui credit Conſtantinum hunc filium fuiſſe alterius Conſtantini fratris Conſtantini Imperatoris. Valeſius verò in notis ad lib. 14. Ammiani exiſtimat eſſe ipſummet Conſtantini fratrem. Eumdem Conſtantinum hoc anno exhibent Victorjus iiſdem, quibus à nobis conſignatum eſt verbis, Idatius, & Proſper, ſed hic perperam cum nota numerali II. Error itaque irrepſit in fragmentum Bucherii, Libellum de Præfectis Urbi, Centenarium Paſchale laterculum ab eodem Bucherio publicatum, & Chronicon Alexandrinum, ubi proponuntur Conſtantius, & Maximus. Ita etiam legitur in Codicis Theodoſiani legibus hoc anno datis, ſine Cæſaris titulo, ſed cum nota numerali V. quæ ſine dubio addititia eſt, & loco Conſtantini, ſcriptum perperam Conſtantius; ſicuti, & in Catalogo veterum pontificum loco Conſtantii & Albini qui anno 335. magiſtratum geſſere, eodem errore legitur *Conſtantinus* & *Albinus*, hæc enim nomina ob convenientiam facilè confunduntur. Conſulatus is Decennalibus Conſtantini Cæſaris dicatus, quia, ut diximus, quandò Cæſares, & Auguſti annis quibus ea edi debebant, Conſulatum non capeſſebant, is ejuſdem familiæ viris, aut perſonis illuſtrioribus deferri ſolebat. Eorum ſolemnium hæc nota: *Drepanum Bithyniæ civitatem in honorem martyris Luciani ibi conditi Conſtantinus inſtaurans ex vocabulo matris ſuæ Helenopolim nuncupavit*, inquit Hieronymus in Chronico. Ita etiam hoc anno Chronici Alexandrini auctor.

328. *Ianuarius* & *Iuſtus*. Quinquennalia Conſtantii Auguſti quorum index, quæ habet Hieronymus in Chronico: *in Antiochia Dominicum, quod vocatur Aureum, ædificari cœptum*. Plura etiam egre-

gia opera publica Conſtatinopoli quæ tunc condebatur, facta,ut videre eſt ex iis quæ diximus cap. 6. num.9.

329. *Conſtantinus Aug. VIII.* & *Conſtantinus Cæſar IV.* Conſulatus Conſtantini Cæſaris juxta III. Reg. Conſtantini Augufti juxta II. Licet enim Quindecennalia in annum ordinarium diſtulerit, hôc tamen hunc magiſtratum cœpit. Ex eo porrò Conſtantini Cæſaris Conſulatu quarto pendent quæ annis 326. & 327. ſcripſimus. Quare auctores quibus innitimur, in medium adducendi. Conſtantinum itaque cum nota numerali IV. profitentur hoc anno Idatius, Fragmentum Conſulare, Centenarius Paſchalis laterculus, & Libellus de Præfectis Urbi, quæ tria opuſcula Bucherius edidit, Proſper, & variæ leges Codicis Theodoſiani hoc anno datæ; Sed quia aliquæ librariorum errore habent *Conſtantium*, loco Conſtantini, Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani eumdem Conſtantinum IV. hæſitando tamen proponit, notatque in aliquibus ſubſcriptionibus legi Conſtantinum V. At eas mendoſas eſſe nullo modo dubitandum. Conſtantii, & Conſtantini nominum confuſio non ſolùm in libris Faſtorum, & ſubſcriptionibus legum, ſed etiam in quibuſdam hiſtoricis non obſervata viros Doctos ſæpè in errorem induxit.

VI. *Imperium Conſtantini à natali C. P. ad ejus mortem.*

330. *Gallicanus* & *Symmachus.* Quinta Quinquennalia Conſtantini Magni, quæ indicant Conſtantinopolis Encœnia die undecima Maii, feria ſecundâ facta, de quibus Auctor Chronici Alexandrini, qui addit Conſtantinum Zeuxippum balneum publicum omni genere ſtatuarum ærearum, columnarum, & marmorum exornatum, à ſe anno elapſo ædificatum, eadem die aperiri præcepiſſe. Qui tamen ſub Laterani & Rufini Conſulatu, anno nempe Chriſti 197. jam ſcripſerat extructum illud fuiſſe à Severo: quod & Gothofredus lib. 15. Codicis Theodoſiani tit. 1. de operibus publicis l. 52. variorum Auctorum locis confirmat, Auctore tamen Chronici Alexandrini non citatô. Exiſtimandum itaque inſtauratum illud fuiſſe à Conſtantino.

332. *Baſſus* & *Ablavius.* Quindecennalia Conſtantini Cæſaris, quo referenda quæ ſcribunt Hieronymus in Chronico: *Edicto Conſtantini Gentilium templa everſa ſunt*, & Theophanes: *hoc anno pius Conſtantinus templorum pariter ac Idolorum everſionem promovit, adeo ut ubique delerentur, ipſorumque reditus Dei Eccleſiæ adducerentur.* Præterea Socrates lib.2. cap.8. loquens de Concilio Antiocheno anno 341. ad dedicandam Eccleſiam celebrato, de eadem ſcribit: *quam Auguſtorum pater Conſtantinus ædificare cœperat: poſt ejus autem obitum Conſtantius filius decimo poſt anno quam jacta fuerant fundamenta, abſolverat.*

*abſolverat.* Si igitur anno decimo à fundamentis jactis dedicata eſt, hoc anno condi cœpta. A Socrate tamen, cui favet Nicephorus lib. 9. cap. 5. diſſentit Hieronymus, qui uti diximus anno 328. tunc illius Eccleſiæ fundamenta jacta eſſe dicit. A quo porro erratum, an ab Hieronymo, an à Socrate incertum.

332. *Pacatianus*, & *Hilarianus*.

333. *Dalmatius & Zenophilus.* Conſtantium Cæſarem Imperii Cæſarei Decennalia hoc anno celebraſſe plura oſtendunt. Primùm hic Dalmatii, Dalmatii Cenſoris, qui Conſtantini Magni frater erat, Conſulatus cujus in itinerario Burdigalenſi his verbis mentio eſt: *Item ambulavimus Dalmatio F. Dalmatii, & Zenophilo Coſſ. III. Kalend. Iunias à Chalcedonia.* Secundùm, quia, ut habet Idatius in Faſtis: *His Coſſ. levatus eſt Conſtans die VIII. Kal. Ianuar.* Erat is etiam Conſtantini Magni filius. Præterea templa & Idola gentilium celeberrima, unà cum ſuperſtitionis gentilitiæ ornamentis everti continuata; *opeſque* & *reditus* templis detracta; qua de re videndus Julianus orat. 7. pag. 424. Eunapius in vita Ædeſii pag. 37. Libanius in orat. Apolog. 26. p. 531. & orat. *pro templis* pag. 9. Denique Conſtantius l. 3. *de Medicis & Profeſſoribus*, quæ lib. 13. Codicis Theodoſiani titulo tertio legitur, Medicis & Profeſſoribus litterarum plenam ab omnibus muneribus immunitatem jam antea Principum beneficiis ſancitam promulgavit. Quæ omnia hujuſmodi ſolemnium indicia.

334. *Optatus*, & *Paulinus*.

335. *Conſtantius* & *Albinus*. Conſtantini Magni tricennalia die VIII. Kal Auguſti, ut Idatius in Faſtis, & Chronicon Alexandrinum docent, celebrata, de quibus etiam locuti ſumus ſuo loco. Hoc anno idem Conſtantinus *Dalmatium F. fratris Dalmatii Cenſoris, Cæſarem renuntiavit VIII. Kal. Octobris, Anibalinum quoque Regem nominatum purpurâ induit, & Cæſaream Cappadociæ amandavit*, quo nempe eam tueretur, inquit author Chronici Alexandrini. Erat Annibalianus Dalmatii Cæſaris frater, cui Conſtantinus Conſtantianam filiam ſuam uxorem dedit, ut docet Anonymus Valeſianus. Vides verum eſſe quod diximus Conſulatum hujuſmodi ſolemniis addictum, geſtum fuiſſe vel ab ipſis Imperatoribus & Cæſaribus, vel ab eorum propinquis, & annis quibus ea exhibebantur, Cæſarum aut aliorum Auguſtorum nuncupationes fieri ſolitas fuiſſe. Ex eodem porro Chronico Alexandrino corrigendus Idatius in Faſtis, qui Dalmatium Cæſarem dictum ſcribit XIV. Kal. Octobris. Nam cùm Conſtantinus Magnus Octavo Kalendas Imperium obtinuerit, octavo etiam Kalendas communicaſſe videtur, ut de Conſtante loquentes diximus.

336. *Nepotianus*, & *Facundus*. Eſt hic annus viceſimus inchoatus Imperii Cæſarei Conſtantini Junioris, quo Vicennalia celebraſſe indicant quædam Leges Codicis Theodoſiani in Chronologia à Gothofredo citatæ.

VII. *Conſtantius imperat cũ fratribus.* 337. *Felicianus*, & *Titianus*. Conſtantinus Magnus die vigeſima ſecundâ Maii deſcenſui Spiritus ſancti ſacra obiit. *Et ipſo anno nuncupati ſunt tres Auguſti Conſtantinus & Conſtantius & Conſtans V. Idus Septemb.* Inquit Idatius in Faſtis. Sunt ii ejus filii. Incidunt in hunc annum vel in ſequentem Quindecennalia Imperii Cæſarei ejuſdem Conſtantii, & Quinquennalia ejuſdem Conſtantis. In poſterum qui Conſules in Occidente Romæ, & qui in Oriente Conſtantinopoli deſignati fuerint ad majorem Faſtorum claritatem, indicabo.

338. *Urſus*. Occid. & *Polemius* Orient.

339. *Conſtantius Aug. II.* & *Conſtans Aug.*

340. *Acyndinus* Orient. & *Proculus* Occid. Conſtantinus Junior occiſus eſt.

341. *Marcellinus* Orient. & *Probinus* Occid. Quinquennalia Imperii Auguſtei Conſtantii & Conſtantis, de priori patet, quia hoc anno Antiochiæ Dominicum Aureum eô præſente dedicatum, uti docent Socrates lib. 2. cap. 5. & Sozomenus lib. 3. cap. 5. De Conſtante colligitur, is enim, non Conſtantius, ut exiſtimavit Baronius in Annalibus, gentilitiam ſuperſtitionem, & ſacrificiorum uſum abolevit hoc tempore, ut doctè explicat Gothofredus in Commentario Codicis Theodoſiani lib. 16. tit. 10. *de Paganis, ſacrificiis, & templis.*

342. *Conſtantius Aug. III.* & *Conſtans Aug. II.* Imperii Cæſarei Conſtantii Vicennalia, Conſtantis verò Decennalia. Quare ſumptus is Conſulatus juxta ſecundam Regulam.

343. *Placidus*, & *Romulus*, uterque Occidentalis.

344. *Leontius*, & *Salluſtius*.

345. *Amantius* Orient. *Albinus* Occid.

346. *Poſt Conſulatum Amantii* & *Albini*, vel Conſtantius VI. & Conſtans III. Decennalia Imperii Auguſtei utriuſque Imperatoris, ut eorum Conſulatus juxta II. Regulam geſtus indicat. Quò ſpectat illud quod Theophanes narrat: *Hoc anno Conſtantius monte maxima ex parte, præciſo Seleuciæ in Syria portum paravit, & urbem ædificiis amplificavit. Aliam quoque in Phœnice Antaradum prius dictam de ſuo nomine Conſtantiam vocavit.* Quod & de Syriæ portu docet Hieronymus in Chronico hoc anno. Chronicon Alexandrinum ſub anni præcedentis Conſulibus habet: *His Coſſ. Conſtantianæ Thermæ*

*Conſtantinopoli*

*Conſtantinopoli juxta Apoſtolorū ædem cæperunt ædificari à Conſtantio Auguſto, menſe Aprili, die XVII.* Quia nempe, ſicut Conſtantinus pater balneum Zeuxippi anno 329. ædificavit, & ſequenti, quo quinta Quinquennalia celebravit, aperiri juſſit, ut diximus ex eodem Chronico Alexandrino, ita & Conſtantius idem feciſſe videtur.

347. *Euſebius* Orient. *Rufinus* Occid.

348. *Philippus* Orient. *Sallia.* Eſt hic annus viceſimus quintus Imperii Cæſarei Conſtantii, quintus verò decimus Conſtantis.

349. *Limenius*, & *Catullinus.* Ambo in Occidente creati.

350. *Sergius*, & *Nigrinianus.* Uterque Occidentalis. Conſtans Imperator in Faucibus Pyreneorum interfectus eſt *à Magnentio, & levatus eſt Magnentius die XV. Kal. Februar. Et Vetranio apud Sirmium Kal. Maii eo anno. Et Nepotianus Roma III. nonas Iunias, & pugna magna fuit cum Romanis, & Magnentianis.* Ita Idatius in Faſtis. Eodem Magnentio tyrannidem exercente, alii Conſules in Provinciis, quæ ei parebant; alii in reliquo orbe Romano deſignati.

## CONSULES IN ORBE ROMANO.

351. *Poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani.* In Oriente enim propter bellicos tumultus nemo Conſulatum adminiſtravit. Anno elapſo octavo Kalend. Januar. Vetranius in ordinem redactus fuerat, ut colligitur ex Idatio, qui ait hoc anno levatum eſſe Conſtantium Cæſarem Idibus Martiis. Erat; is Juliani frater, & antea Gallus vocabatur. Hæc nuncupatio anno ſequenti, quo Conſtantius Auguſtei Imperii Decennalia celebravit, fieri debebat, ſed Perſis ingruentibus, eum eâ dignitate ornatum Antiochiam mittendum duxit idem Imperator.

352. *Conſtantius Aug. V.* & *Conſtantius Cæſar.* Conſtantii Cæſaris Conſulatus juxta I. Regulam, Conſtantii

## CONSULES IN GALLIIS, ITALIA ET AFRICA.

VIII. *Conſtantius imperat cū Magnentio.*

351. *Magnentius* & *Gaiſo.* Ita Libellus de Præfectis Urbi, qui non alios Conſules exhibet, quàm qui agniti ſunt in Italia. Magnentii qui in nummis apud Goltzium Auguſtus dicitur, Conſulatus juxta I. Regulam.

352. *Decentius*, & *Paulus.* Decentii, qui frater erat Magnentii, quique in nummis apud Goltzium

Conſtantii Auguſti juxta II. propter nempe Imperii ejus Auguſtei Quindecennalia, quorum extat apud Occonem numiſma inſcriptum: FL. JUL. CONSTANTIUS P. F. AUG. & in poſtica pate: FELICITAS ROMANORUM, in medio laureæ VOT. XV. MULT. XX.

zium dicitur Cæſar, Conſulatus juxta I. Regulam. *His Coſſ.* inquit Idatius in Faſtis, *Magnentius ſe interfecit in Galliis apud Lugdunum die III. Idus Aug. Et Decentius frater Magnentii laqueo ſe ſuſpendit XV. Kal. Septemb.* Chronicon Alexandrinum ait Maxentium quarto Idus Auguſti ſe interfeciſſe.

IX. *Conſtantii Monarchia.* 353. *Conſtantius Aug. VI.* & *Conſtans Cæſar II.* Conſtantii Galli Conſulatus juxta III. Regulam, Conſtantii Auguſti juxta II. tricennalia enim Imperii Cæſarei Arelatis celebravit, ut diximus ex Ammiano explicantes ſecundam Regulam Conſulatuum Cæſareorum. Cœpta hoc anno ejuſdem Conſtantii Auguſti Monarchia ſecundum quam dicitur à Victore annos octo ſolum imperaſſe. Per urbem Romam ſacrificia nocturna ibi à Magnentio permiſſa abolevit, ut videre eſt in Codice Theodoſiano *l. 5. de Paganis:* perque Italiam nominatim templa Gentilium ubique claudi, aditusque eorum, & ſacrificiorum uſum præcludi juſſit *l. 4. de Paganis.* Quod & per Orientem conſtituit. Qua de re Libanius orat. *pro templis* pag. 40.

354. *Conſtantius Aug. VI.* & *Conſtantius Gallus Cæſar III.* Prioris Conſulatus juxta I. Regulam, poſterioris juxta III.

355. *Arbetio,* & *Lollianus.* Uterque Occidentalis. Anno elapſo, Conſtantio Gallo Cæſare Conſtantii Auguſti juſſu occiſo; *his Coſſ. levatus eſt Iulianus Cæſar die VIII. Idus Novembres.* Ita rectè Idatius in Faſtis, perperam verò Chronicon Alexandrinum octavo Idus Octobres. Idatio enim ſuffragantur Socrates lib. 2. cap. 27. & Ammianus lib. 15. cap. 8.

356. *Conſtantius Aug. VIII.* & *Iulianus Cæſar.* Juliani Conſulatus juxta I. Regulam, Conſtantii juxta II. *His Coſſ. menſe Panemo die primâ Iulii S. Thimothei diſcipuli quondam D. Pauli Apoſtoli* (qui primus Epheſi in Aſia fuit creatus Epiſcopus) *Reliquiæ Conſtantinopolim cum ſumma veneratione delatæ ſunt, & in æde SS. Apoſtolorum ſub ipſo ſacro Altari repoſitæ,* ait author Chronici Alexandrini. Idem habet Hieronymus *in Chronico, & Idatius in Faſtis, qui tamen dicit hoc factum die Kal. Iun.* Vicennalia enim Auguſtei Imperii Conſtantium hoc anno celebraſſe ejus Conſulatus oſtendit, & Idatius in Faſtis indicat quando anno ſequenti cum XXXV. Romæ edidiſſe

ſcribit,

ſcribit, nullâ Vicennaliorum mentione facta. Vide dicta ſuo loco.

357. *Conſtantius Aug. IX.* & *Iulianus Cæſar II.* Conſtantii Conſulatus juxta II. Regulam, Juliani juxta III. Septima Quinquennalia Imperii Cæſarei Conſtantii de quibus actum hac ſecunda parte. Eorum ſignum quæ ſcribit Idatius in Faſtis: *His Coſſ. introierunt Conſtantinopolim Reliquiæ SS. Apoſtolorum Andreæ & Lucæ V. nonas Mart.* Idem habet Auctor Chronici Alexandrini, qui addit depoſitas fuiſſe in æde SS. Apoſtolorum. Eadem etiam ob ſolemnia ara Victoriæ ab eodem Imperatore Romæ poſito ſublata, cujus rei teſtis Symmachus *Relat. ad Valentinianum*, & Ambroſ. *Epiſt.* 31. *ad Valentin.* Præterea Obeliſcus Romæ ab eo erectus ſub Orfito Præfecto Urbi, qua de re Ammianus lib. 16. & lib. 27.

358. *Neratius Cerealis*, & *Datianus*, uterque Occidentalis.

359. *Euſebius*, & *Hypatius.*

360. *Conſtantius Aug. X.* & *Iulianus Cæſar III.* Quinquennalia ejuſdem Juliani, cujus ſecundum III. Regulam Conſtantius Collega fuit. Eorum index quæ habet Auctor Chronici Alexandrini: *hoc anno menſe Peritio, ſeu XV. Februarii magna Eccleſia Conſtantinopoli dedicata eſt.* Quod confirmant Idatius in Faſtis, & Hieronymus in Chronico. Idem Chronicon Alexandrinum refert nomina complurium Epiſcoporum, qui præſentes fuere, aitque ſeptuaginta duos iis Encœniis interfuiſſe. Ex quo & patet Concilium Conſtantinopolitanum Arianorum, de quo Socrates lib. 2. cap. 41. & Sozomenus lib. 4. cap. 26. & ſequentibus, hoc anno, non verò præcedenti, ut perperam in Annalibus Baronius, fuiſſe celebratum. Encœmia enim olim celebrari conſueviſſe cum maxima Epiſcoporum frequentiâ, & quò templum erat magnificentioris ſtructuræ, eò convocatos fuiſſe plures Antiſtites ad dedicationis feſtum, ſæpiúſque eoſdem ea occaſione Concilia celebraſſe, jam ſupra oſtenſum eſt.

361. *Taurus* Occid. & *Florentius* Orient. Tertio Nonas Novembris, ut habent Socrates, & Idatius, Conſtantius obiit, ſucceſſitque Julianus, qui anno elapſo Pariſiis à militibus Imperator acclamatus fuerat. X. *Imperium Iuliani & Ioviani.*

362. *Mamertinus*, & *Nevitta*, uterque Occidentalis.

363. *Iulianus. Aug. IV.* & *Saluſtius.* Occid. Juliani Conſulatus juxta I. Reg. exemplo enim Trajani primum Conſulatum in annum ſecundum Imperii diſtulit: *His Coſſ. occiſus eſt Iulianus, Aug. in bello Perſico die VI. Kal. Iulias, & quia Apoſtata à Deo, factus eſt etiam Chriſtianorum perſecutor, occiſus eſt, & levatus eſt Chriſtianiſſimus*

*Iovianus*

*Jovianus Aug. V. Kal. Iulias.* Inquit Idatius in Faſtis.

*364. Iovianus Aug.* & *Varronianus nobiliſſimus puer.* Cùm Imperator Jovianus Dadaſtanis extremum diem obiiſſet *die decimo tertio Kal. Martii, Conſulatu ſuimet ipſius, & Varroniani filii: milites ex Galatia progreſſi ſeptimo poſt die Nicaam Bithynia pervenerunt: atque ibi communi ſuffragio Valentinianum Imperatorem renuntiant ſexto Kal. Martii, iiſdem Conſulibus*, ita Socrates lib. 4. cap. 1. juxta Valeſii verſionem, quæ tamen quoad ultima verba, Socratis menti non reſpondet, in Græco enim legitur. *ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ*, id eſt, ut rectè Chriſtophorſonus interpretatur, *illo ipſo Conſule.* Exiſtimabat Jacobus Goar vir doctiſſimus in notis ad Theophanem, ex Socratis calculo Imperium Valentiniano unà cum Conſulatu delatum fuiſſe, annoque ſequenti Gratianum Dagalaifo Collegâ Conſulatum edidiſſe ex eodem Socrate cap.9. ſed valdè fallitur, nam idem Socrates cap. 3. utriuſque Auguſti Conſulatum, utique ordinarium memorat, ac poſtea cap.9. Conſulatum Gratiani, & Dagalaifi. Dicendum itaque videtur, aut Valentinianum à Joviano dum viveret, in annum ſequentem deſignatum fuiſſe Conſulem, eaque ratione abſolutè Conſulem à Socrate vocari, licet tantùm deſignatus eſſet; vel mortuo Joviano eumdem Valentinianum Conſulem, & Auguſtum renuntiatum, Conſulatum ſtatim admiſiſſe, Imperium verò non niſi poſt biſſextum, quod Ammianus lib.26. docet, ita ut per dies decem quibus nullus Imperii gubernacula tenuit, Conſul deſignatus fuerit Valentinianus qui quinto Kalendas Aprilis Valentem fratrem in conſortium Imperii adſcivit, ut habet idem Ammianus. cùm antea Gratianum filium nobiliſſimum; & Conſulem in annum 366. deſignaſſet, quæ perperam à Theophane narrata, ait enim *Valentinianus Auguſtus cùm Gratianum filium Imperii Collegam ſimul, & Conſulem declaraſſet, Auguſtum juſſit ſalutari, Valentem verò fratrem Imperatorem renuntiavit.* Quibus verbis motus Goar laudatus credidit, Socratem exiſtimaſſe Gratianum Conſulem anno ſequenti proceſſiſſe, & Theophanem eumdem authorem ſequutum fuiſſe. Licet certum ſit Socratem Valentiniani, & Valentis primum Conſulatum rectè conſignaſſe, & Theophanem Auguſteum Gratiani Imperium anno non ſuo retuliſſe.

CAPUT

# CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

## *Conſulatuum Cæſareorum à Valentiniano & Valente ad Imperii Occidentalis excidium rationarium; ac decennalium & id genus feſtorum, per eoſdem annos ordinatio.*

Valentinianus poſtquam Valentem fratrem Auguſtum creavit, Imperium cum eo partitus eſt, Occidenteque ſibi integro ſervatô, puta toto Illyrico cum Macedonia, Italia, Africa, Galliis, Hiſpaniis, Britanniis fratri omnem Orientem reliquit. Ab hoc tempore uſque ad Imperii Occidentalis excidium, quod anno 476. contigit, Decennalia & id genus feſta ſummâ pompâ celebrata. Quæ res cùm ad Annales Eccleſiaſticos rectè diſponendos plurimùm faciat, hîc accuratè explicanda. I. *Imperium Valentiniani, Valentes, Gratiani.*

365. *Valentinianus Aug.* & *Valens Aug.* juxta I. Regulam. Procopius hoc anno tyrannidem Conſtantinopoli arripuit, ut docet Idatius in Faſtis, quod in Annalibus Eccleſiaſticis perperam in annum præcedentem confertur.

366. *Gratianus NP.* & *Dagalaifus.* Uterque Conſul Occidentalis. Gratiani Conſulatus ob Patris & Patrui Conſulatum anno elapſo geſtum in hunc annum dilatus juxta I. Regulam. Procopius Tyrannus his Conſulibus victus in Phrygia ſalutari ad Nacoliam, interfectuſque, ut docent Idatius in Faſtis & Auctor Chronici Alexandrini.

367. *Lupicinus* Orient. & *Iovinus* Occid. ipſo anno *levatus eſt Gratianus Aug. in Galliis apud Ambianos in Tribunali à patre ſuo Auguſto Valentiniano die IX. Kal. Septemb.* Idatius in Faſtis.

368. *Valentinianus Aug. II.* & *Valens Aug. II.* Conſulatûs hic Quinquennalibus utriuſque Imperatoris addictus juxta II. Regulam. Ea tamen in annum ſequentem dilata.

369. *Valentinianus NP.* & *Aurelius Victor.* Is Valentinianus Valentis & Dominicæ filius natus erat die XV. Kal. Februarii anno 366. qui cùm hoc anno proceſſerit Conſul, apparet eum anno elapſo creatum fuiſſe Nobiliſſimum puerum, ſub cujus Conſulatu utrumque Imperatorem Quinquennalia edidiſſe oſtendunt non tantùm variæ leges in Chronologia Codicis Theodoſiani hoc anno citatæ, quibus privilegia varia confirmantur; ſed etiam quod ſcribit Idatius

in Faſtis : *His Coſſ. opus magnificum ciſternæ Conſtantinopolitanæ completum eſt à Domitio Modeſto V.C. iterum Præfecto Urbis, quod in prima inchoaverat præfectura. Agon poſt annos XVII. reſtitutus eſt ab Aug. Valente.* Ita Idatius in Faſtis.

370. *Valentinianus Aug. III.* & *Valens Aug. III.* Sumptus is Conſulatus juxta VI. Regulam , propter Encœnia nempe Eccleſiæ SS. Apoſtolorum. *Horum Conſulatu dedicata eſt Eccleſia SS. Apoſtolorum Conſtantinopoli menſe Xantico , V. Idus Apriles.* Ita Auctor Chronici Alexandrini , cui ſuffragantur Hieronymus in Chronico,& Idatius in Faſtis.

371. *Gratianus Aug. II.* & *Probus.* Uterque in Occidente creatus. Gratiani Quinquennalia , ut ejus Conſulatus oſtendit , ſicuti & l. 5. *de Indulgentiis criminum*, quæ legitur libro nono Codicis Theodoſiani , titulo 28. qua Valentinianus Senior Gratiani pater Senatui toti Romano indulgentiam petenti propter Senatores videlicet quamplurimos cujuſdam criminis reos denegat , quòd hujuſmodi indulgentia toti Senatui data cum ejus infamia conjuncta foret , de quo crimine , indulgentiaque videndus Gothofredus in ejuſdem legis Commentario, qui tamen non obſervavit hujus indulgentiæ petendæ occaſionem , Gratiani nempe Quinquennalia .

372. *Modeſtus*, & *Arintheus.* Uterque Orientalis.

373. *Valentinianus Aug. IV.* & *Valens Aug. IV.* Utriuſque Imperatoris Decennalia anno ſequenti acta hujus Conſulatûs cauſa.

374. *Gratianus Aug. III.* & *Equitius* Orient. Sumptus is Conſulatus à Gratiano propter bellum Alemannicum , de quo Ammianus libro 30. juxta IV. Regulam. Acta ſub eo Decennalia à Valentiniano & Valente , quod non tantùm variæ leges Codicis Theodoſiani hoc anno datæ , ſed & hæc Ammiani lib. 29. cap. ultimo verba oſtendunt, *inſtauravit vetera plurima. Inter quæ porticum excitavit ingentem , lavacro Agrippæ contiguam*, loquitur de Claudio hoc anno Urbis Romæ Præfecto. Ea ſolemnia cauſa etiam ſuſcepti à Gratiano Conſulatûs eſſe potuêre. Huc reducenda l. 10. *de luſtrali conlatione* , & l. 18. *de operibus publicis.*

375. *Poſt Conſulatum Gratiani Aug. III.* & *Equitii.* Quia propter bellorum tumultus neque in Oriente , neque in Occidente hoc anno Conſules fuere. *His Coſſ. Thermæ Caroſianæ* ( Valentis filia erat Caroſia ) *dedicatæ ſunt agente Præfecto V. C. Vindaliano Magno. Et ipſo anno diem functus Valentinianus Senior XV. Kal. Decem. in Caſtello Vergitione , & levatus eſt Valentinianus Junior Aug. filius Aug. Valentiniani ab exercitu in Tribunali die X. Kal. Decemb. in Civitate*

*Acinco,*

*Acinco*, in Pannonia inferiori. Initio enim Imperatorum, ſicuti & in Decennalibus hujuſmodi dedicationes fiebant.

376. *Valens Aug. V.* & *Valentinianus Aug.* Prioris Conſulatus juxta III. Regulam, poſterioris juxta I. Ex hoc porro Conſulatu manifeſtiſſime liquet Valentinianum Nobiliſſimum puerum, qui anno 369. Conſul ordinarius fuit, quique anno 371. obiit, ab iſto diverſum fuiſſe, alioquin diceretur is Conſul II. licet nullibi cum nota numerali edatur. Quare ille Valentis, hic Valentiniani Senioris filius erat; quod primus omnium Valeſius in Notis ad Ammianum obſervavit.

377. *Gratianus Aug. IV.* & *Merobaudes.* Uterque in Occidente. Gratiani Decennalia, ut ejus Conſulatus oſtendit.

378. *Valens Aug. VI.* & *Valentinianus Iunior Aug. II.* Hujus Conſulatus juxta III. Regulam, Valentis juxta II. Quindecennalia enim celebravit, quam in rem Chronicon Alexandrinum: *His Coſſ. Gratianus Auguſtus Marinam matrem ſuam renunciavit Auguſtam.* Ita Chronic. Alexandrinum, in eo peccans quod Marinam Gratiani matrem dicat. Is enim filius Severæ, prioris Valentiniani Senioris uxoris fuit. Ea itaque domus Auguſtæ Princeps aliqua femina. Eodem anno Valens aliquot ab Hadrianapoli milliaribus obiit tertio vel quinto Idus Auguſti.

379. *Auſonius*, & *Olybrius*, uterque Occidentalis. Gratianus Theodoſium Magnum XIV. Kal. Februarii Imperatorem renuntiavit. Ita Idatius in Faſtis, Marcellinus, & Auctor Chronici Alexandrini. Valentiniani Junioris Quinquennalia, quo ſpectat l. 5. *de Hæreticis*, relata in Codice Theodoſiano, qua Gratianus Hæreticorum omnium, nullo excepto, cœtus vetuit, revocato, ſeu infirmato, quod nuper apud Sirmium emerſerat, Reſcripto, firmatis viceverſa Valentiniani patris ſui; ſuiſque in contrarium juſſionibus. Huc præterea revocanda l. 12. *de Medicis & Profeſſoribus*, qua Archiatrorum Palatinorum duæ immunitates conceduntur, & l. 11. *de luſtrali conlatione.* II. *Imperium Valentiniani Iunioris & Theodoſii M.*

380. *Gratianus Aug. V.* & *Theodoſius Aug.* Utriuſque Conſulatus juxta tertiam, & primam Regulam; præterquam quod Theodoſius de Scythicis gentibus triumphavit, teſte Marcellino in Chronico.

381. *Eucherius* Orient. & *Syagrius*, Occidentalis. Valeſius in notis ad lib. 28. Ammiani refellit Onuphrium, qui in Faſtis ait Syagrium Orientis Conſulem fuiſſe, citatque in hanc rem ſubſcriptionem legis 88. & 89. Codicis Theodoſiani *de Decurionibus*, & Symmachum in Epiſt. 95. lib. 1. Is etiam perperam ab eodem Onuphrio poſtumus Afranius dicitur.

382. *Antonius*, & *Afranius Syagrius II.* Uterque Occidentalis. Syagrium Auctor Chronici Alexandrini & Caſſiodorus cum nota numerali edunt. Quare idem eſt ac qui anno elapſo, quique Afranius dicitur à Sidonio lib. 1. Epiſt. 7.

383. *Merobaudes II.* Occid. & *Saturninus* Orient. His Coſſ. Arcadius levatus eſt Auguſtus à Theodoſio patre XIV. Kal. Februarii. Marcellinus in Chronico, Auctor Chronici Alexandrini, & Paulus Diaconus. Ex quo & Natale Theodoſii eodem die à nobis conſignati firmatur. Eodem anno Gratianus Imperator Lugduni occiſus eſt octavo Kalendas Septembris Maximi Tyranni dolo, qui exinde Imperium obtinuit ad annum uſque 388.

384. *Clearchus* Orient. & *Richomeres* Occid. Quinquennalia Theodoſii Magni, quod colligitur ex oratione ſexta quam Themiſtius in laudem ejus habuit ſexto Imperii ejus anno, ut paulo poſt ejus initium dicitur. Verum eſt orationem XVII. ejuſdem Themiſtii inſcriptam eſſe *de Quinquennalibus*, Petaviumque in Notis ſcribere eam dictam in Quinquennalibus ejuſdem Imperatoris; ſed nihil impedit quin eodem anno propter diverſas cauſas, duas Orationes idem Themiſtius ad Theodoſium habuerit. Præterea Baronius hoc anno num. 7. oſtendit Symmachum Urbi Præfectum legatum fuiſſe ad Imperatorem, ut aram Victoriæ reſtituendam peteret, & gentilitiæ Religionis cauſam promoveret; cujus ſupplex libellus à Divo Ambroſio Epiſt. 30. & Prudentio contra Symmachum eodem tempore refutatus. Inſuper portum & aquæductum Conſtantinopoli inſtauravit Theodoſius, ut videre eſt lib. 15. Codicis Theodoſiani tit. 1. *de operibus publicis l.* 23. Inſtaurati portûs meminit idem Themiſtius oratione ſexta. Ad hæc tributariæ rei, collatorumque indemnitati conſuluit Theodoſius, idque per Phœnicem, ut videre eſt in Chronologia Codicis Theodoſiani hoc anno.

385. *Arcadius Aug.* 1. & *Bauto* Orient. Arcadius primum ſuum Conſulatum, Trajani, Conſtantii, ac Juliani Exemplo, in alterum Imperii ſui annum diſtulit. Eſt hic decimus Imperii Valentiniani Junioris annus, quem Decennalia edidiſſe oſtendit l. 8. *de Indulgentiis criminum*, quâ Judicibus jubet, ut in poſterum ubi primum dies Paſchalis illuxerit, carceres aperiant, reoſque ſolvant, non expectatis Principis literis, paſchalemque Indulgentiam in ordinariam & aſſiduam juriſdictionem vertit.

386. *Honorius NP.* & *Evodius* Orient. Ita rectè Caſſiodorus & Idatius in Faſtis, ſed perperam Marcellinus, quem ſequitur Petavius in Chronico, Honorium Cæſarem profitetur: Nobiliſſimi enim Inſignibus

ſignibus quidem Cæſares erant, at non poteſtate, ut ex Zozimo deducitur. Neque in omnibus legibus hoc anno datis alio quàm Nobiliſſimi pueri titulo Honorius exornatur. Theophanes ad annum Chriſti 384. habet: *Theodoſius filium Honorium illuſtriſſimum, atque unà Conſulem deſignavit*, ubi interpres malè vertit hanc vocem Ἐπιφανέστατον, quæ eo in loco, ut rectè advertit Jacobus Goar in notis ad Theophanem, *Nobiliſſimum* ſignificat. Eum etiam in errorem identidem incidit Raderus in verſione Chronici Alexandrini. Vides interim, ut juxta I. Regulam iis Conſulatus deferretur, qui Nobiliſſimi declarabantur.

387. *Valentinianus Aug. III.* & *Eutropius* Orient. Idatius in Faſtis habet: *His Coſſ. Quinquennalia Arcadius Aug. propria cum Theodoſio Aug. patre ſuo, Editionibus, Ludiſque celebravit XVII. Kal. Febr.* Eadem penè verba habet Marcellinus in Chronico, niſi quod diem omitrit, in quo & Idatium erraſſe ex dictis colligitur. Alter Idatius in Chronico eodem anno tantum habet: *Arcadii Quinquennalia celebrantur.* Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani ait malè anno Theodoſii octavo ea conſignare Idatium. Sed annus Abrahami & Olympiadis eum à Marcellino, alterove Idatio non diſſentire evincit. Præfata verba, ni valde fallor, oſtendunt Theodoſium etiam Decennalia ſua quæ in annum ſequentem cadebant, in quo & juxta II. Regulam Conſulatum cœpit, edidiſſe. Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani ex verbis Libanii in oratione ad Ellebichum pag.526. ubi cauſam ſeditionis Antiochenæ affert, deducit eam hoc anno, non ſequenti, ut communiter Chronologi cum Baronio conſignant, contigiſſe: *Principi*, inquit Libanius, *ob neceſſitatem Imperii pecuniâ opus fuit, maximè cum ipſi quidem decimus, filio autem quintus Imperii annus procederent: quo tempore ſolent Imperatores aurum militibus largiri.* At ex iis contrarium potiùs colligitur; decimus enim Theodoſii annus, anno tantùm ſequenti menſe Januario cœptus. Contra verò Valeſius in Notis ad Sozomenum lib.7. cap.23. ex iis deducit Decennalia Theodoſii anno ſequenti celebrata fuiſſe, & ſeditionem Antiochenam contigiſſe, quod Libanius, inquit, dicat hanc cauſam fuiſſe ſeditionis quòd Imperator cùm pecuniis opus haberet, quas militibus ſuis donaret in Decennalibus Imperii ſui, & Arcadii filii Quinquennalibus, magnam auri vim indixiſſet Curiæ Antiochenſium. Sed Libanius non de Decennalibus Theodoſii, aut Quinquennalibus Arcadii loquitur, ſed de decimo prioris & quinto poſterioris anno. Hæc ejus verba: χρημάτων ἐδεήσε βασιλεῖ πρὸς τὴν ὅλων σωτηρίαν. καὶ μάλιστα δὲ τοῦ μὲν ἔτος δεκα-

τον, τῷ παιδὶ δὲ πέμπτον τῆς βασιλείας προϊόντος, νόμος δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις χρόνοις χρυσὸν εἶναι παρὰ τῶν κρατούντων τοῖς στρατιώταις εἰς χεῖρας, quod ſi de Decennalibus & Quinquennalibus loqui voluiſſet Libanius, δεκαταετηρίδος, & πενταετηρίδος nominibus uſus fuiſſet. Præterea cùm Arcadius hoc anno Quinquennalia egerit, ea ſolemnia anno ſequenti cauſam ſeditioni præbere non potuerunt. Quare licet ea ſeditio anno ſequenti excitata videatur, ad id tamen probandum perperam ad Theodoſii Decennalia, & Arcadii Quinquennalia recurritur. Meliùs èx illis verbis colligi poſſe arbitror, quando Decennalia anticipabantur, non ideo Quinquennale ſtipendium ante præſtitutum tempus ſolutum fuiſſe; cùm ex Idatii & Marcellini verbis, uti diximus, videatur deduci, hoc anno Theodoſium Decennalia ſua anticipaſſe: & tamen anni ſequentis initio adhuc collectam fuiſſe pecuniam, quæ militibus ob eadem Decennalia, & filii Quinquennalia danda erat. Præterea hic Libanii locus egregius eſt ad oſtendum in Quinquennalibus ac Decennalibus Principes donativum militibus erogaſſe, ſingulis ſcilicet aureos quinque. Sicut enim hæc quædam quaſi renovatio Imperii erat; ſic quemadmodùm quando Auguſti vel Cæſares nuncupabantur, quò militum benevolentiam ſibi conciliarent, liberales erga eos ſe ipſos exhibebant; ſic & in hujuſmodi ſolemnibus. Facit & ad hanc rem quod Gothofredus in lib. 4. Codicis Theodoſiani, titulo 13. de longi temporis præſcriptiône in Commentario ad legem primam obſervat, Principes invicem Decennalibus ſuis à Senatu munera accipere ſolitos juxta illud quod habet Symmachus lib. 10. Epiſt. 26. ad Valentinianum Juniorem: *Senatus* inquit, *ſalutare tuum numen precatur, ut in hac oblatione, quæ non nihil ſuperioribus addidit, intelligas hoc eſſe curatum, ne ſi b te minus poſſe videamur: Nam divis parentibus tuis* (Valentiniano ſcilicet & Valente) *ob decennium ſingulis minor ſumma decreta eſt. Etiam divus frater manſuetudinis veſtræ (Gratianus) cùm tertium luſtrum (* ſcilicet Quindecennalia *) ævi Imperialis exigeret parciore munificentiâ honoratus aſſeritur. Nunc in amorem tuum ſtudia noſtra creverunt. Nam ille ſexcentas auri libras Decennalibus Imperii Faſtis devotus Senatus promiſit* &c. Porrò Valentiniani tertius Conſulatus addictus fuiſſe videtur ejus Decennalibus, ſed in hunc annum dilatus, ut Arcadio recens Imperatori creato, & Honorio Nobiliſſimo puero dicto hunc honorem deferret.

III. *Reliquum Imperium Theodoſii M. & Valentiniani II.*

388. *Theodoſius Aug. II.* & *Cynegius* Orient. Sumptus is Conſulatus à Theodoſio juxta II. Regulam; licet ut diximus ex verbis Idatii & Marcellini colligatur eum anno elapſo Decennalia edidiſſe, ideoque

que anno uno anteverti ſſe. Maximus Tyrannus hoc anno tertio milliari apud Aquileiam ab eodem debellatus quinto tyrannidis anno, vel quinto Kal. Septembris, ut habet Socrates lib. 5. cap. vel quinto Kal. Auguſtas, ut habet uterque Idatius.

389. *Timaſius*, & *Promotus.* Eſt hic decimus Theodoſii annus exactus, quo Romæ de Maximo anno ſuperiori victo triumphavit; ex ea egreſſus Kalendis Septembris, ut docet Marcellinus in Chronico.

390. *Valentinianus Aug. IV.* & *Neuterius.* Quindecennalia ejuſdem Valentiniani, quò pertinent quæ habet Marcellinus in Chronico: *Obeliſcus in circo poſitus eſt. Columna haud longè ab Eccleſia conſtituta eſt, quæ argenteam Theodoſii Magni ſtatuam ferens hactenus contemplatur.* In hujuſmodi enim ſolemnibus ſive in Oriente, ſive in Occidente fierent, nullo loci aut Imperii reſpectu habito, Obeliſci erigebantur, aliaque id genus de more fiebant, quare præfata ſolemnia in Occidente acta, & tamen Obeliſcus in Oriente erectus. Ad hæc in Codice Theodoſiano leguntur tres leges à Valentiniano datæ *de operibus publicis*, nempe 26. 27. 28.

391. *Tatianus* Orient. & *Symmachus* Occid.

392. *Arcadius Aug. II.* & *Rufinus.* Orient. Ejuſdem Arcadii Decennalia, ut Conſulatus oſtendit. His Coſſ. Valentinianus Junior Viennæ in Gallia repertus eſt in Palatio præfocatus Idibus Maiis Sabbatho pridie Pentecoſtes, ut docet Epiphanius libro de menſ. & ponderib. Factum id Argobaſtis comitis factione, quâ Eugenius in Imperium eadem die evectus eſt.

393. *Theodoſius Aug. III.* & *Abundantius.* Ejuſdem Theodoſii Quindecennalia, ut Conſulatus, & l. 11. & 12. *de Annonis civicis*, quæ in Codice Theodoſiano leguntur, demonſtrant. Eæ gratuitæ civibus Conſtantinopolitanis præbebantur, ex Conſtantini Magni, & Conſtantii inſtituto, quibus ita conſuluit Theodoſius iiſdem legibus, ut inſuper novum Canonem προσ́θεμα, ſeu incrementum in id adjecerit CXXV. diurnorum modiorum frumenti *l. 2. Codicis Inſt. de annonis civilibus.* Præterea in Chronico Alexandrino legitur: *eodem anno dedicatum eſt forum Theodoſianum.* Denique idem Theodoſius quarto Idus Januarias Honorium filium natu minorem Imperatorem renunciavit. Ita Socrates lib. 5. cap. 25. Petavius in Chronico putat his verbis, quæ Proſper & Marcellinus in Chronicis, ubi menſem & & diem non exprimunt, utrumque manifeſtari: *tunc quippe hora diei tertia tenebræ factæ ſunt*, inquit Marcellinus, quæ ex Proſpero videtur hauſiſſe. Sol hoc anno, inquit Petavius, defecit die 20. No-

vembris,

vembris, feria primâ, eaque defectio Conſtantinopoli, ubi ea nuncupatio facta, apparuit horâ poſt meridiem: Romæ verò horâ poſt mediam noctem, tempore apparenti. At ex ea eclipſi tantùm deduci debet eo anno, quo Honorius levatus eſt Auguſtus, non verò eo die, aut menſe tenebras illas factas fuiſſe. Nam die à Socrate memorato etiam Auctor Miſcellæ eam deſignationem factam fuiſſe confirmat.

394. *Arcadius Aug. III.* & *Honorius Aug. II.* Prioris Conſulatus juxta III. Regulam, poſterioris juxta I. Eugenius Tyrannus à Theodoſio Imp. victus, cæſuſque eſt ad Frigidum amnem prope Aquileiam, octavo Idus Septembris, ut Socrates docet lib.5. cap.25. Arbogaſtes verò ſuâ ſe manu perculit, inquit Marcellinus in Chronico, qui addit: *Therma Arcadiana ex conditoris ſui nomine nomen acceperunt.* Factum id ob initium Imperii Honorii fratris, ſicuti & quod habet Chronicon Alexandrinum: *horum Conſulatu poſita eſt ſtatua Theodoſii Aug. in foro Thedoſiano, menſe Loo, primo Auguſti.* Eadem enim initio Imperatorum, ac in annis Decennalium facta.

IV. *Arcadius & Honorius imperant.* 395. *Olybrius*, & *Probinus*, ambo Occident. his Coſſ. ut habet Socrates lib.5. cap.26. Theodoſius Magnus decimo ſexto Kalendas Februarias Mediolani obiit, cui Arcadius in Imperio Orientali, & Honorius in Occidentali ſucceſſit.

396. *Arcadius Aug. IV.* & *Honorius Aug. III.* Uterque Conſulatus juxta I. Regulam.

397. *Cæſarius* Orient. & *Atticus.*

398. *Honorius Aug. IV.* & *Eutychianus* Orient. Quindecennalia Arcadii cum patre Imperantis, ut ex iis, quæ cap.6. n.VII. diximus, intelligere eſt. Facit & ad hanc rem l. 34. *de hæreticis* lib. XVI. Cod. Theodoſ. tit. V. relata, quâ Eunomiorum Clerici, & Montaniſtæ, omnibus urbibus expelli jubentur, ruri cœtus agitare vetantur, & eorum codices ac libri ſub aſpectibus eorum cremari præcipiuntur. Revocanda & ad eadem ſolemnia l.40. *de operibus publicis*, quæ lib. XV. ejuſdem Codicis titulo primo extat, quâ Arcadius definit, *non niſi penitùs diruta, deſtructaque, & quæ parum ſint uſui civitatum, à privatis peti poſſe.* Nam, ut inquit Gothofredus in ejuſdem legis Commentario: *Petere hac tempeſtate, ſeu impetrare privati ſæpè publica opera à Principibus, variis occaſionibus ſoliti: & Chriſtiani quidem ſæpè petitores emergebant operum publicorum. & quidem eorum, quæ ſuperſtitioni Gentilitia olim ſervierint, puta templorum,* quæ hujuſmodi ſolemnium occaſione paſſim deſtruebantur. Hujus itaque legis cauſa, quod vir doctiſſimus non animadvertit, Arcadii Quindecennalia,

nalia, in quibus non exiſtimo Syneſium præclaram de Regno orationem habuiſſe, cùm eâ menſe Januario in quem Arcadiani Imperii Natale incidit, celebrata fuerint; quo tempore Conſtantinopolim nondum videtur perveniſſe Syneſius, ſed tantùm aliquot poſt menſes. Si enim hoc anno, menſe Januario, eam orationem recitaſſet, Conſtantinopoli uſque ad annum 400. quô ſe ex ea diſceſſiſſe ſcribit, non commoratus fuiſſet. Dicta igitur ea tantùm anno ſequenti, ut loco laudato ſcripſimus.

Acta & eodem anno ab Honorio in Occidente Quinquennalia Imperii vivente Theodoſio Magno patre ſuſcepti, ut ejus Conſulatus oſtendit, qui ideo juxta ſecundam Regulam aſſumptus eſt, quibus quidem ſolemniis dirimi exiſtimo graves admodum controverſias, quæ extant de Synodi quintæ Carthaginienſis tempore. Acta ipſa Synodalia in collectione Iſidori Mercatoris, Codex Africanus, & Theodorus Balſamo adnotatum habent annum, *poſt Conſulatum Fl. Stiliconis*, id eſt, annum Chriſti 401. quod etiam tuentur Juſtellus præfat. in Cod. African. Perronius, Petavius, aliique viri docti. Baronius in Annalibus num.XXXIII.eam hôc annô conſignat ex ſcripto Codice exhibente annum *poſt Conſulatum Cæſarii & Attici*, id eſt, currentem. Quam ſententiam Gothofredus in Commentario legis 17. *de paganis, ſacrificiis, & templis*, quæ lib.16. Codicis Theodoſiani titulo decimo legitur, veriorem putat, niſi ea inquit ad annum ſequentem referenda ſit., quod probabilius autumat. At cùm in eadem Synodo decretum ſit mittendam eſſe ad Imperatorem legationem, petendumque, ut reliquias Idolorum per omnem Africam jubeat penitùs amputari, aliaque poſtulanda, de quibus in ejuſdem Synodi canonibus; liquet eam hoc anno celebratam eſſe, cùm, uti ſæpiùs obſervavimus, annis quibus hujuſmodi ſolemnia fiebant, Legati ab urbibus, Provinciis, & Epiſcoporum Conciliis ad Imperatores mitti ſolerent, qui neceſſitates, ac gratias à religioſis Imperatoribus poſcerent. Quòd ſi leges hujus legationis intuitu datæ, anni ſequentis Conſulibus notatæ ſunt, non ideò eô annô illud Concilium habitum, ut exiſtimat Gothofredus, qui eas laudat, ſed quia non ſtatim aut legatio ſuſcepta, aut leges ab Imperatore emiſſæ propter varia, quæ moram afferre potuêre.

399. *Manlius*, ſeu *Mallius Theodorus* Occid.& *Eutropius* Orient. Eutropii nomen è Faſtis eraſum, ipſeque in Magiſtratu occiſus. Quinquennalia Arcadii poſt patris mortem imperantis, ut oſtendimus cap.6. num. 7. præterea templa paganorum in agris dirui ſine turba ac tumultu juſſit Arcadius; idque nominatim per Syriam Phœnicen

eâ anno ſequenti edita, quo is Conſul proceſſit. Chronicon Alexandrinum, ait ea celebrata *μηνὶ Αὐδυναίῳ πρὸ γ' ἰδῶν Ἰανναρίων*, id eſt, *menſe Audinæo tertio Idus Januarias*, ex quo patet error ejuſdem Chronici de quo ſupra anno 402.

407. *Honorius Aug. VII.* & *Theodoſius II.* Utriuſque Conſulatus juxta ſecundam Regulam; Honorius enim Quindecennalia Imperii vivente patre ſuſcepti egit, quamobrem Romæ conſtitutus adverſus Manichæos, Phrigas, & Priſcillianiſtas, conſtititutionem edidit l.40. *de hæreticis*. Præterea per Africam Eccleſiarum, & Clericorum privilegia confirmavit, novaque inſuper adjecit, ac nominatim ut defenſores Advocatos conſtituere Eccleſiæ poſſint, id quod ad petitionem Concilii Africani hoc anno habiti Idibus Junii conſtituit. Quam etiam ob rem decreta legatio ab eodem Concilio ad eundem Imperatorem pro defenſione rerum Eccleſiaſticarum adverſus Donatiſtas & Paganos; Theodoſii verò Quinquennaliorum indicium eſt, quod Marcellinus in Chronic. ſcribit: *Ciſterna maxima juxta porphyreticam Conſtantini Imperatoris columnam in foro ejus ſub plateâ tranſitum conſtructa eſt*, Conſtantinopoli ſc.

408. *Fl. Philippus*, & *Anicius Baſſus*. Uterque Occidentalis. Arcadius Kalendis Maii obiit, ut habet Socrates lib.6. cap.23. Theophanes tamen ab eo diſſentit, ait enim poſt patris obitum imperaſſe annis quatuordecim, tribus menſibus, & diebus quatuordecim, quo pacto mortuus eſſet anno ſequenti, die triceſima Maii. Sed ſicuti in anno, ita & in die eum erraſſe dicendum. Eò magis, quò jam anno ſuperiori ſcripſerat, Arcadium XI. Kal. Septembris mortem oppetiiſſe, quæ inter ſe contraria.

V. *Theodoſius Iunior imperat.*

409. *Honorius Aug. VIII.* & *Theodoſius Aug. III.* Quindecennalia ejuſdem Honorii poſt patris obitum imperantis, cujus Theodoſius Collega ſecundum III.Reg. In Gallia Honorius VIII. & Conſtantinus, qui anno ſuperiori tyrannidem arripuerat, præſenti nomen dedêre, uti diximus cap.8. num.III.

410. *Fl. Varares* Solus in Oriente creatus.

411. *Theodoſius Iunior Aug. IV.* vel *poſt Conſulatum Vararis*. In Chronico Marcellini legitur: *Theodoſius Iunior Decennalia, Honorius Romæ Vicennalia dedit*. Imperii nempe, vivente patre, ſuſcepti, quæ Vicennalia idem Honorius anticipavit. Eorum occaſione habita celebris illa collatio inter Catholicos, & Donatiſtas, ut diximus cap.4. nu.I. Conſtantinus poſt invaſæ tyrannidis quinquennium apud Arelatem cæſus eſt, ejuſque *in conto caput allatum eſt XIV. Kal. Octob.* inquit Idatius in Faſtis.

412. *Honorius Aug. IX. & Theodoſius Aug. V.* Sumptus is Conſulatus à Theodoſio propter Quinquennalia Imperii poſt patris mortem ſuſcepti juxta II. Reg. Conſulatus Honorii juxta III.

413. *Lucius ſolus* in Oriente creatus, vel poſt Conſulatum Honorii IX. & Theodoſii V. Gothofredus in Chronologia Codicis Theodoſiani hoc anno ſcribit, novum murum Conſtantinopoli prolato pomœrio excitatum fuiſſe, curâ, & diſpoſitione Anthemii PP. qua de re Socrates lib.7. cap.1.& ex eo Nicephorus lib.14. cap.1. Qui quidem murus, cùm per privatorum terras duceretur, iis Theodoſius Imp. in vicem Turrium ejus muri uſum deputavit *l.51. de operibus publicis*, quæ hoc anno data eſt. Sed ex ea lege deducitur, non hoc, ſed ſuperioribus annis, murum illum inchoatum; ideoque anno 411. quô Theodoſius Decennalia celebravit. Ipſemet enim Gothofredus fatetur eo anno Anthemium Præfectum Prætorio fuiſſe. Verum quidem eſt Imperatores iis annis, in quos Decennalia, & id genus feſta cadebant, eadem aliquando feciſſe, quæ præſtitiſſent, ac ſi ea non diſtuliſſent, aut antevertiſſent, ſed ex Præfatæ legis diſpoſitione liquet, murum illum, ante hunc annum cœptum.

414. *Conſtans* Orient. & *Conſtantius* Occid.

415. *Honorius Aug. X. & Theodoſius Iunior Aug.VI.* Vicennalia Honorii poſt patris mortem imperantis, & Quindecennalia Theodoſii Junioris cum Arcadio patre regnantis, ſed uno anno anticipata. Hæc Quindecennalia leguntur in Chronico Alexandrino: *His Coſſ. Theodoſius Iunior Auguſtus Quinquennalia Conſtantinopoli, menſe Audynæo, tertio Idus Ianuarii, peregit.* Sed loco, Κυϊγκεννάλια, id eſt, *Quinquennalia*, legendum Κϊνδεκεννάλια, id eſt, *Quindecennalia.* Addit Auctor ejuſdem Chronici: *eodem anno dedicata eſt Eccleſia Magna Conſtantinopoli, menſe Gorpico, VI. Idus Octob. die Dominicâ, tranſlata ſunt Conſtantinopolim per ſcalam Chalcedonenſem Reliquiæ Ioſephi filii Iacob, & Zachariæ patris S. Ioannis Baptiſtæ menſe Gorpico, VI. nonas Septemb. die Sabbati* (legendum pridie nonas Septembris, in quem diem ſabbatum incidebat, præterquam quod menſis September ſex nonas non habet) *geſtantibus pignora in duabus arculis Attico Patriarcha Conſtantinopolitano &c.* ait præterea: *dedicacata quoque ſtatua eſt aurea in Senatu Imperatoris Theodoſii Iunioris Auguſti ab Aureliano iterùm præfecto Prætorio & Patricio.* Hoc etiam anno tranſlatio Reliquiarum S.Stephani Protomartyris magnâ pompâ peracta, ut videre eſt apud Baronium numero primo. Celebratum etiam hoc anno Concilium Dioſpolitanum in cauſa Pelagii Hæreſiarchæ. Nam Concilia Provincialia annis quibus hujuſ-

modi ſolemnia fiebant celebrata ut plurimùm fuiſſe, certum eſt.

416. *Theodoſius Aug. VI.* & *Palladius* Occident. Conſulatus is juxta II. Regulam à Theodoſio ſumptus, licet Quindecennalia idem Imperator anticiparit. VI. *Theodoſii Iunioris imperium.*

417. *Honorius Aug. XI.* & *Conſtantius II.* Triumphus Honorii de Attalo Tyranno, ut docet Proſper in Chronico; ideoque Conſulatus is juxta V. Regulam. Conſtantius verò ipſo, quo Conſulatum iniit die, Placidiam Honorii Imperatoris ſororem uxorem duxit, ut teſtis eſt Olympiodorus apud Photium.

418. *Honorius Aug. XII.* & *Theodoſius Aug. VIII.* Quinta Quinquennalia Honorii cum patre, & Decennalia Theodoſii poſt mortem patris imperantium; quæ utriuſque Conſulatûs cauſa.

419. *Monaxius* Orient. & *Plinta* Occident.

420. *Theodoſius Aug. IX.* & *Conſtantius III.* Conſulatus Theodoſii juxta II. Regulam, ob Vicennalia nempe Imperii vivente patre ſuſcepti, quæ tamen non niſi anno ſequenti acta. Mors Conſtantii hôc annô ab Idatio in Chronico perperam collocata.

421. *Euſtathius* Orient. & *Agricola*. Conſtantius Comes, & Magiſter militum, Patriciuſque, genere Illyrius, ut docet Olympiodorus, qui optimam jam inde ab anno Chriſti 411. operam Honorio in debellandis Tyrannis, Barbariſque per Galliam navarat, poſt triplicem Conſulatum, Honorii Imp. ope adeptum, Placidiamque hujus ſororem uxorem ductam, in Imperium adſcitus eſt ab eodem Honorio, ut docent Olympiodorus, Philoſtorgius lib. 12. cap. 12. aliique. Factum id ſexto Idus Februarias, ut habet Theophanes hoc anno, quod tamen Proſper, Idatius in Chronico, omneſque ferè Chronologi in annum ſuperiorem conferunt, ſed perperam. Nam in legum eo anno datarum, & in Codice Theodoſiano relatarum, titulo leguntur tantùm Honorii & Theodoſii nomina, & in ſubſcriptione: *Theodoſio A. VIII. & Conſtantio V.C. III. Coſſ.* Contra verò quatuor Conſtitutiones hoc anno datæ in eodem Codice leguntur, quæ trium Imperatorum nomina præferunt. Prior eſt l. 4. *de repudiis* VI. Id Mart. dat. Ravennæ Euſtathio & Agricola Coſſ. in cujus titulo legitur *Imppp. Honor. & Theod. & Conſtant. AAA. Palladio PF. P.* Poſterior data eſt V. Kal. Aug. legiturque lib. 2. ejuſdem Codicis, titulo 27. *Si certum petatur de Chirographis*, ubi lex prima ſub hujus anni Conſulibus data hunc titulum præfert: *Imppp. Honorius & Theodoſius, & Conſtantius AAA. Palladio PF. P.* Certum itaque erratum fuiſſe à Baronio in Annalibus, aliiſque, Conſtantii nuncupa-

tionem, vel 419. vel 420. conſignantibus. Obiit hoc ipſo anno idem Conſtantius quarto nonas Septembres, ut habet etiam Theophanes *cùm imperaſſet menſibus ſex*, inquit idem Philoſtorgius. Vicennalia Theodoſii Junioris cum patre Imperantis, quæ non tantùm Conſtantii nuncupatio, ſed & plura alia ſigna indicant. Marcellinus enim in Chronico ſcribit: *Theodoſius Imp. Eudoxiam Athinam duxit uxorem. Arcadio patri ſuo in foro ejus ſuper immanem columnam, ingentem ſtatuam idem Theodoſius dedicavit. Ciſterna Aetii conſtructa eſt.* Quæ tria etiam hoc anno refert Auctor Chronici Alexandrini, qui & ait aquam in Ciſternam Pulcheriæ Auguſtæ immiſſam eſſe pridie Kalendas Februarii præſente Theodoſio Auguſto. Porro annis quibus hujuſmodi ſolemnia fiebant, Imperatores aut eorum liberos frequenter matrimonium contraxiſſe obſervavi.

422. *Honorius Aug. XIII.* & *Theodoſius Aug. X.* Sumptus uterque Conſulatus juxta II. Regulam: Honorius enim Tricennalia Imperii vivente patre ſuſcepti, Theodoſius verò Quindecennalia Imperii poſt mortem patris adminiſtrari celebrarunt. Ad priora hæc Marcellini in Chronico verba pertinent: *In Tricennalia Honorii, Maximus Tyrannus, & Iovinus ferro vincti, adducti de Hiſpaniis, atque interfecti ſunt.* Triumphus enim, ut ſæpius dixi, cum hujuſmodi feſtivitatibus conjungi ſolitus.

423. *Aſclepiodotus* Orient. & *Marinianus* Occident. Honorius die XVIII. Kal. Septembris, uti ſcribunt Socrates & Theophanes, è vivis exceſſit. Idatius in Chronico ait: *Honorius actis Tricennalibus ſuis Ravennæ obiit*; ſed probabile eſt eum intelligere Tricennalibus anno elapſo actis, hôc obiiſſe.

VII. *Valentinianus III. Imperat.*

424. *Caſtinus* Occident. & *Victor* Orient. Valentinianus Conſtantii Auguſti, & Placidiæ filius, Nobiliſſimus & Cæſar à Theodoſio Juniore hoc anno factus, Theſſalonicæque ab Helione Magiſtro officiorum, Cæſaris veſte indutus eſt, teſte Olympiodoro. Audiendus hac de re Marcellinus in Chronico: *Placidia mater Valentiniani Auguſta nuncupata eſt. Valentinianus Cæſar creatus Theodoſii Imperatoris Eudoxiam filiam ſibimet deſponſavit. Ioannes Regnum Occidentale, Honorio defuncto, invaſit.* Eſt is, quem parte prima cap. ult. num. VI. Conſulem ſe poſt arreptam tyrannidem in annum ſequentem deſignaſſe diximus; quique eodem anno, ut ſcribit Proſper in Chronico à Placidia Auguſta & Valentiniano Cæſare oppreſſus eſt. Natus erat Valentinianus Conſtantio & Galla Placidia matre *V. Nonas Julias Monaxio & Plinta* Coſſ. inquit idem Marcellinus, anno nempe 419. Quare vix ſeptennis hôc anno erat; ideoque eadem

dem Placidia Imperium ejus adminiſtrabat, miraque felicitate, ut ex iis, quæ Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis anno 449. habet, videre eſt. Quemadmodum porro Irene, quando cum Conſtantio filio decenni à Leone patre relicto, inaudito antea exemplo Conſul proceſſit, ut infra ſuo loco dicetur, ſic Placidia Valentiniani tutrix, quod à nulla alia Principe fœmina factum reperimus, Decennalia, aliaque id genus vota Auguſtorum more celebravit. Elicio id ex nummo aureo cruciato, qui apud Joannem Jacobum Chifletium parte ſecunda Hiſtoriæ Veſontionis pag. 116. extat, cujuſque etiam apud Occonem pag. 569. mentio. Viſitur in eo ejus effigies cum manu, quæ capiti ejus coronam imponit, circùm verò DN GALLA PLACIDIA PF AUG, & in poſtica, Victoria ſtans dextrâ crucis ſignum tenens, circùm VOT XX MULT XXX RM, infra CONOB, quæ vota, ut apparet, in ejus Quindecennalibus aut Vicennalibus nuncupata. Ex quibus & liquet eandem Imperatricem Quinquennalia & Decennalia antea edidiſſe. Obſervatu dignum tres Principes fœminas honores Imperatoribus tantùm concedi ſolitos ſibi attribuiſſe, Herenniam nempe Etruſcillam Voluſiani Auguſti uxorem, & præfatas duas Imperatrices. Extat namque ejuſdem Herenniæ nummus apud Patinum, in quo Romanis literis ſcriptum eſt: S.C. quod Senatusconſultum indicat. Tum circùm ΔΗΜΑΡΧ. ΕΞΟΥCΙΑC. id eſt, *Tribunitia poteſtas.* Placidiæ Quinquennalia & id genus vota in ſerie faſtorum non digeſſi, eam enim iiſdem annis quibus filium eadem edidiſſe exiſtimo. Ejus mortis tempus incertum niſi quod eam anno 449. adhuc vixiſſe conſtat, & cum ſanctitatis opinione obiiſſe. Illud denique non prætermittendum Decennalia & id genus vota adeo Imperatoribus propria viſa fuiſſe, ut ipſi etiam tyranni ea ederent, quemadmodum de Poſtumo ſuo loco vidimus, & de Magnentio, qui arrepto Imperio Occidentali Auguſtum ſe & Decentium fratrem Cæſarem appellavit, conſtat. Aliquot enim numiſmata ejus nomen præferentia exhibet Occo pag. 554. in quorum averſa parte ſculptæ ſunt duæ figuræ clypeum tenentes cum his verbis: VICTORIA DD. NN. AUGG. VOT. V. MULT. X. Ex quibus infert Triſtanus tomo 3. pag. 642. eum quintum Imperii ſeu tyrannidis annum inchoaſſe, ſed perperam. Sunt enim hæc vota Quinquennalia Imperii initio nuncupata, cùm is *menſe Imperii quadrageſimo ſecundo,* uti rectè Aurelius Victor & Zonaras habent, perierit.

425. *Theodoſius Aug. XI.* & *Valentinianus Cæſar.* Valentiniani Conſulatus juxta I. Regulam, Theodoſii juxta III. Idem Valentinianus X. Kal. Novemb. à Theodoſio creatus eſt Auguſtus. Ita Auctor Chronici Alexandrini, aliique.

426. *Theodoſius Aug. XII.* & *Valentinianus Iunior Aug. II.* Valentiniani Conſulatus juxta I. Regulam, Theodoſii juxta II. Quinta enim Quinquennalia Imperii vivente patre ſuſcepti hoc anno acta. Quamob rem Paganorum ſacrificia arceri, templaque eorum deſtrui, Crucisque conlocatione expiari hoc anno juſſit l.25. *de paganis, ſacrificiis, & templis.*

427. *Hyerius* Orient. & *Ardabures*, ſeu *Ardaburius* Occident. Vicennalia Theodoſii poſt mortem Patris imperantis, ad quæ pertinent, quæ habet Auctor Chronici Alexandrini: *His Coſſ. inſtaurata ſunt Thermæ olim dictæ Conſtantinianæ, nunc autem Theodoſiana, perficientibus opus Hyero iterum Præfecto Urbi, & Conſulibus, menſe Hyperberetæo V. nonas Octobris.* Quod & Marcellinus habet. Præterea idem Theodoſius l.18. *de Medicis & Profeſſoribus*, Privilegia à prædeceſſoribus Archiatris Palatinis conceſſa, quæ aliqui perſtringere volebant, confirmavit. Ad hæc Vicennalia referri poteſt nummus, quem Occo inter Theodoſii M. numiſmata perperam collocat; legitur enim in eo VOT. XX. MULTIS XXX. CONOB. & cernitur Victoria Crucem tenens, quemadmodum de Galla Placidia diximus. Unde patet quantum numiſmata hujuſmodi ſolemnia repræſentantia differrent ab iis, quæ antiquitùs eorumdem ſolemnium occaſione cudebantur.

428. *Felix* Occident. & *Taurus* Orient. Imperii Cæſarei Valentiniani III. Quinquennalia.

429. *Florentius* Orient. & *Dionyſius*, vel *poſt Conſulatum Felicis & Tauri.*

430. *Theodoſius Aug. XII.* & *Valentinianus Aug. III.* Utriuſque Conſulatus juxta II. Reg. Valentinianus enim Imperii Auguſtei Quinquennalia, Theodoſius Imperii, vivente patre, ſuſcepti Tricennalia edidit. De poſterioribus Marcellinus in Chronico ait: *Theodoſius Imp. Tricennalia geſſit*, quæ ideo anticipavit. Baronius anno 394. num.X. nummi ectypum exhibet cum epigraphe: DN. THEODOSIUS P. F. AUG. in poſtica duæ figuræ ſedentes capite radiato conſpiciuntur, additâ hac inſcriptione: VOT. XXX. MULT.XXXX. & inferius CONOB. *vides*, inquit Baronius, *Theodoſii Senioris veram, certamque vultûs effigiem. Ex adverſa verò numiſmatis facie intueris expreſsè Sacerdotali decoros habitu geminos illos, quos in viſu vidit Apoſtolos Ioannem atque Philippum expreſſos reddi. Habes etiam ex his, lector, inter alia unde antiquum Sacerdotalem habitum diſcas, ſimulque tonſuram intelligas, atque palliola humeros, ac pectus decorè ambientia, votaque nuncupata, atque multiplicata.* Sed, ut eruditè

Noriſius

Noriſius Diſſert. de numiſmat Licinii cap. 3. oſtendit, eo in nummo, non Theodoſii Senioris, verùm Junioris Tricennalia vota hoc anno ſoluta, & nuncupata ſimul Quadragenaria, deſignantur, licet, uti notat Triſtanus, in nummis in quibus vota ſoluta, & ſuſcepta, mediis illis notis MULT. exprimuntur, quandoque deſignentur utraque vota tantùm nuncupata; quemadmodum in hoc nummo Joviani, qui menſe Imperii octavo deceſſit, ideoque Quinquennalia edere non potuit, VOT. V. MULT. X. In præfato itaque nummo à Baronio adducto deſignantur Imperatores Theodoſius ac Valentinianus Junior Conſulari habitu induti, non verò gemini Apoſtoli habitu ſacerdotali exornati; præſertim cùm Valentinianus Theodoſio conſobrino junior appareat. Imperatores autem radiato capite, quemadmodum noſtra ætate Divorum imagines, in nummis paſſim exprimi ſolitos, docent eorumdem numiſmata apud Alamannum in Notis ad arcanam hiſtoriam Procopii, & Patinum pag. 497. In eo numiſmate ideò Theodoſius ſolus exprimitur, & in adverſa parte ipſe cum Valentiniano Juniori, quia percuſſum fuit Conſtantinopoli quod deſignat CONOB. id eſt, *Con. ob. Conſtantinopoli obſignata*, nempè moneta.

431. *Baſſus* Occident. & *Annochus* Orient.

432. *Aetius* Orient. & *Valerius* etiam Orient. Tricennalia Theodoſii cum patre imperantis.

433. *Theodoſius Aug. IV.* & *Maximus*. Theodoſii Conſulatus juxta II. Regulam. Celebravit enim quinta Quinquennalia Imperii poſt mortem patris adminiſtrati, quorum etiam indicium habemus in libro undecimo Codicis Theodoſiani, titulo 28. *de Indulgentiis debitorum*. Ubi quam lege nonâ anno 433. data, reliquorum Indulgentiam generalem quadraginta annorum tribuerat ab anno 368. ad annum 407. incluſivè, eandem lege decima ſexta hoc anno tribuit viginti annorum proximorum, ab anno nempe 408. ad annum 428. qua de re videndus Gothofredus in Commentario ejuſdem legis 9. *de Indulgentiis debitorum*.

434. *Ariovindus* Occident. & *Aſpar* Orient. Decimus annus Imperii Cæſarei Valentiniani Junioris.

435. *Theodoſius Aug. XV.* & *Valentinianus IV.* Utriuſque Conſulatus juxta II. Regulam. Theodoſius enim ſeptima Quinquennalia Imperii vivente patre ſuſcepti anno uno anticipata; Valentinianus verò Decennalia Auguſti Imperii celebrarunt. Huc referendum quod ſcribit Marcellinus in Chronico: *Forum Theodoſii Imp. in loco, qui Æliana dicitur, ædificatum eſt*; ac præterea Conſtitutio, quâ *Ægypto*

Mm &

*& Alexandrinæ civitati, annonaque* variis rationibus idem Theodoſius conſuluit, cujus fragmenta Gothofredus in Chronologia Codicis Thedoſiani hoc anno memorat; ac denique *lex ultima, de Indulgentiis debitorum*, ab eodem Theodoſio emiſſa.

436. *Iſidorus* Orient. & *Senator.*

437. *Poſt Conſulatum Iſidori*, & *Senatoris*, vel *Aetius II.* & *Sigiſvuoldus.*

VIII. *Theodoſii Iunioris Imperium.*

438. *Theodoſius Aug. XVI.* & *Fauſtus* Occident. Tricennalia Theodoſii poſt patris mortem imperantis hoc anno acta, ideoque ſumptus ab eo Conſulatus juxta II. Regulam. Quindecennalia etiam Cæſarei Imperii Valentiniani Junioris. Ad priora ſolemnia referendus triumphus tranſlationis Reliquiarum S. Joannis Chryſoſtomi à Baronio in Annalibus hoc anno deſcriptus, & inſuper confirmatio Codicis Theodoſiani, ut docet Gothofredus in ejuſdem Codicis Chronologia, & in prolegomenis. Eorumdem Tricennalium mentio eſt in numno ejuſdem Imperatoris, qui ab Occone inter Theodoſii Senioris numiſmata perperam relatus eſt. In eo legitur, *VOTIS XXX. MVLTIS XXXX.*

439. *Theodoſius Aug. XVII.* & *Feſtus.* Sumptus is Conſulatus à Theodoſio juxta ſecundam Regulam; hoc enim anno Imperii vivente patre ſuſcepti octava Quinquennalia celebravit, de quibus Marcellinus in Chronico ſcribit: *Theodoſius Imp. octava Quinquennalia edidit.* Vide quæ in hac ſecunda parte cap.20. num.XV. hac de re ſcripſimus.

440. *Valentinianus Aug.V.* & *Anatolius.* Quindecennalia Imperii Auguſtei Valentiniani Junioris, uti Conſulatus ejus demonſtrat. Huc referendum quod ſcribit Theophanes: *hoc anno Cantharus, quod balneum fuit Alexandriæ completus eſt.*

441. *Cyrus* ſolus, Orient.

442. *Eudoxius, & Dioſcorus*, uterque Oriental.

443. *Maximus II.* & *Paterius.* Septima Quinquennalia Theodoſii poſt patris mortem imperantis, quod oſtendit Chronicon Alexandrinum his verbis: *His Coſſ. dedicatæ ſunt Thermæ Achilleæ menſe Ianuario III. Idus Ianuarii.* Cùm enim ipſo die natali Theodoſii Imperatoris Thermæ illæ dedicatæ videantur, liquet eum in iis ædificandis, ac dedicandis ad hujuſmodi ſolemnia reſpexiſſe, verumque eſſe quod diximus, Thermas, cæteraque id genus opera publica in ſimilibus feſtivitatibus conſtructas, vel dedicatas fuiſſe, quod licet nullus, quod ſciam, ſcripſerit, adeo tamen clara, manifeſtaque ſunt, quæ ſubinde adduximus teſtimonia, ut id in dubium minimè revocandum

candum ſit, neque enim ædificia aliaque hujuſmodi opera publica, quæ ad rem iſtam non faciunt, prætermitto, ſed quæ occurrunt in medium profero. Ex iiſdem prærerea verbis colligitur Theodoſium non quarto Idus Januarii, ut mendosè in uno ejuſdem Chronici Alexandrini loco ſcriptum, ſed tertio Idus ejuſdem menſis Auguſtum nuncupatum eſſe. Quæ lis præfato loco dirempta eſſe videtur.

444. *Theodoſius Aug. XVIII.* & *Albinus* Occident. Hujus Theodoſii Conſulatûs rationem elicio ex Marcellino in Chronico, qui ſub his Conſulibus ſcribit: *Theodoſius Princeps nona Quinquennalia dedit*, Imperii nempe vivente patre ſuſcepti. Vide quæ de iis ſupra diximus cap. 2. num. XV. Valentiniani Junioris Imperii Cæſarei Vicennalia.

445. *Valentinianus Aug. VI.* & *Nomus*. Auguſtei Imperii Valentiniani Junioris Vicennalia, ideoque Conſulatus is juxta ſecundam Regulam.

446. *Aetius III.* & *Symmachus*, ambo Occident.

447. *Ardabures*, & *Callipius*, ſeu *Alypius*: Prior Orient. alter Occident. octava Quinquennalia Theodoſii. Quò referenda, quæ ſub his Conſulibus Marcellinus ſcribit: *Eodem anno urbis Auguſtæ muri olim terræ motu collapſi, intra tres menſes, Conſtantino Præfecto Prætorio operam dante reædificati ſunt.*

448. *Zeno*, & *Poſtumianus*. Quinta Quinquennalia Imperii Cæſarei Valentiniani Junioris in hunc, vel ſequentem annum incidunt.

449. *Protogenes*, & *Aſterius* vel ut alii, *Aſturius*.

450. *Valentinianus Aug. VII.* & *Gennadius Avienus*, uterque in Occidente. Quinta Quinquennalia Imperii Auguſtei Valentiniani, ut ejus Conſulatus oſtendit. Marcianus octavo Kalendas Septembris feria ſexta, non feria quinta, ut mendosè legitur in Chronico Alex. dicitur Imperator. Quinto Kalendas Auguſti jam Theodoſius è vivis exceſſerat. Ex Senatusconſulto, & voluntate Pulcheriæ eidem Marciano Imperium delatum. IX. *Marcianus Theodoſio Juniori ſuccedit.*

451. *Marcianus Aug.* & *Adelphius* Occid. Conſulatus Marciani juxta primam Regulam.

452. *Herculanus* Occident. & *Sporatius*.

453. *Vincomalus*, & *Opilio* Occident. Imperii Cæſarei Valentiniani Tricennalia. Quò referendum quod legitur in Chronico Theophanis: *hoc anno Diocletianeum balneum Alexandriæ reparatum.*

454. *Studius* Orient. & *Aetius*. Quinquennalia Marciani Auguſti hoc vel ſequenti anno acta.

445. *Valentinianus Aug. VIII.* & *Anthemius*, qui poſtea in Occidente Imperator dictus eſt. Tricennalia Imperii Auguſtei Valentiniani, ideoque Conſulatus is juxta ſecundam Regulam. Idem Imperator Kalendis Aprilis inſidiis Maximi occiſus eſt, quod eo die factum colligitur ex Anonymo apud Cuſpinianum, qui eundem Maximum Imperium Occidentale eodem die arripuiſſe ſcribit, pridieque Idus Junias eundem etiam interfectum fuiſſe. Tum addit: *levatus eſt Imperator in Galliis Avitus ſexto Idus Julias.* Quod & ſub hujus anni Conſulibus contigiſſe auctor eſt Victor Tununenſis. Quare errat Idatius in Chronico, ubi ſcribit, quarto regni Marciani anno Avitum Auguſtum appellatum fuiſſe; illius enim Imperatoris annus quintus ad finem tunc vergebat.

456. *Varanes* Orient. & *Ioannes* Occident. in Occidente verò Avitus Aug. ut ex Sidonii carmine ſeptimo conſtat, idque juxta primam Regulam. *Captus eſt Imperator Avitus Placentiæ à Magiſtro militum Ricimere*, ait Auctor Anonymus apud Cuſpinianum, factuſque eſt Epiſcopus Placentinus, ut Auctor Miſcellæ, & Victor Tununenſis ſcribunt; hicque ſub his etiam Conſulibus hanc depoſitionem conſignat: ille verò, ſicut Jornanndes de rebus Geticis, ad paucos dies Regnum invaſiſſe tradit. Turbat tamen Idatius in Chronico, ideoque explicandus: *Avitus tertio anno poſteaquam à Gallis, & à Gothis factus fuerat Imperator, caret imperio, Gothorum promiſſo deſtitutus auxilio, caret & vitâ.* Valeſius in Notis ad lib. 2. Evagrii cap.7. obſervat in MS. codice, quo uſus eſt Sirmondus, qui primus Chronicon illud publicavit, hunc locum ita legi: *tertio anno. Avitus ſeptimo menſe poſteaquam à Gallis &c.* Et eundem Sirmondum has duas voces, *ſeptimo menſe*, omiſiſſe, melius facturus inquit, ſi duas illas, *tertio anno*, expunxiſſet. Utrumque tamen ſubſiſtere poteſt. Nam Majorianus anno ſequenti, ut tunc dicemus, Kalendis Aprilis in Occidente Imperator creatus eſt, poſtquam ab Aviti morte interregnum fuiſſet. Quod Idatium huic attribuiſſe indubitatum exiſtimo; non ſolum quia Caſſiodorus & Marius cum præfatis Auctoribus ſub his Conſulibus Avitum depoſitum fuiſſe ſcribunt; ſed etiam, quia Evagrius lib.2.cap.7. tradit hunc Romæ imperaſſe menſes octo. Quo pacto verum eſt eam depoſitionem menſe circiter Martio factam fuiſſe; Evagrium enim menſes incompletos, Idatium verò completos numerare manifeſtum eſt. Erratum porrò à Petavio in Rationario temporum, ubi docet Evagrium ſcripſiſſe Avitum imperaſſe menſes decem, & dies octo, rurſumque ibidem, & in Chronico, quando ſcribit Anonymum Cuſpiniani tradere Avitum XIII. Kal. Octobris

captum

captum fuiſſe. Eum enim diem ac menſem ad mortem Remiſci, de qua immediatè loquitur, referri certum eſt, perperamque in editione ejuſdem Anonymi interjectum fuit punctum hoc modo: *occiſus eſt Remiſcus Patricius in Palatio Claſſis. XV. Kal. Octobris, captus eſt Imp. Avitus Placentia à Magiſtro militum Ricimere.* Punctum enim non poſt vocem *Claſſis*, ſed ante vocem *Captus* apponendum. Is quippe Anonymus in brevi, ſed accurato ſuo Chronico, diem ac menſem rebus quas narrat, poſtponit. Quæ ſcrupuloſius ſcrutari placuit ad Chronologiam Imperatoriam, quæ Chronicorum & Annalium regula, exactè ſtabiliendam.

457. *Conſtantinus* Occident. & *Rufus* Orient. Marcianus pridie Kalendas Februarias vitâ functus eſt, ut ex Theodoro Lectore in Notis ad primum ejus librum eruditè deducit Valeſius, colligiturque ex Marcellino, & Victore Tununenſi, qui ſcribunt eum annis ſex, ac totidem menſibus imperaſſe. Succeſſit eidem in Imperio Orientali Leo genere Thrax, qui, ut habet Chronicon Alexand. levatus eſt Auguſtus *menſe Peritio VII. Idus Feb.* Cui conſentit Theophanes, qui ait Leonem Marciano mortuo ſubrogatum fuiſſe menſe Fabruario. Ex quo corrigendus error, qui in ejus Chronicon irrepſit; paulò poſt enim in eodem legitur Marcianum *pridie* Kal. Maii obiiſſe, qui error Petavium in Chronico, alioſque viros doctiſſimos decepit. Majorianus Leonis voluntate Kalendis Aprilis hujus anni Imperator in Occidente eſt ordinatus, ut Anonymus apud Cuſpinianum prodit. X. *Leo imperat.*

458. *Leo Aug.* & *Majorianus Aug.* Uterque juxta primam Regulam.

459. *Patricius*, & *Ricimer* Occident.

460. *Apollonius*, & *Magnus* Occident.

461. *Severinus* Occident. & *Dagalaifus.* Majoriani Quinquennalia in hunc annum incidunt, quæ eum celebraſſe oſtendit numiſma à Dufreſnio V. C. in Diſſertat. de numiſmatis inferioris ævi num. 42. allato, in quo nullâ Quinqennaliorum aut Decennaliorum mentione factâ legitur, VOTIS MULTIS, licet ipſo ejus Imperii initio cudi potuerit, ſicuti iſtud Joviani cum Epigraphe VOT. V. MULT. X. aliave ſimilia: quia tamen primus Aprilis dies currentis anni quintum Imperii ejus annum inchoavit, non videntur caſſa fuiſſe vota Sidonii Epigrammate 13. ut arbitrati ſunt Scaliger lib. 5. de de emendar. temp. & Sirmondus in Notis ad Sidonium, qui ſequentes hujus verſus explicantes, perperam ſcripſére, non ineunte, ſed peracto Imperii luſtro, Quinquennalia & id genus feſta celebrari ſolita fuiſſe.

*Multos purpura veſtiat per annos.*
*Sic luſtro Imperii perennis acto*
*Quinquennalia faſcibus dicentur.*

Anonymus à Cuſpiniano in lucem editus ſub his Conſulibus hæc habet: *depoſitus eſt Imp. Majorianus à Patricio Ricimere Dertona IV. Nonas Auguſti, & occiſus eſt ad fluvium Hyram VII. Idus Auguſti: ac levatus eſt Imperator Dominus Severus XIII. Kal. Decembris.* A Valentiniano ſecundo anno 392. apud Viennam in Delphinatu interfecto, ad Majorianum uſque, nullum Principum in Gallia conſtitiſſe obſervat Sidonius *carmine* 5. *ad Majorianum.* num. 350. indeque inſecuti poſtea Galliarum excidii cauſas repetit.

462. *Leo Aug. II.* & *Severus Aug.* Marcellinus Leonem II. ſolum profitetur, ſed perperam: non tantùm enim Caſſiodorus, Chronicon Alexandrinum, & Anonymus apud Cuſpinianum utrumque edunt, ſed quod rem planè dirimit Epiſtola quinta Hilarii Papæ ad Leontium Arelatenſem tomo quarto Editionis Labbeanæ p. 1039. dicitur *data VIII. Kal. Februarias DN. Severo Auguſto Conſule*, & Epiſtola ejuſdem Pontificis octava ad Epiſcopos diverſarum provinciarum Galliæ dicitur *data III. Nonas Decembris GL. P. Severo Auguſto Conſule*, id eſt, *glorioſiſſimo Principe.* Cæterùm Severi Conſulatus juxta I. Regulam, Leonis juxta II. Quinquennalia enim celebraſſe non tantùm idem Conſulatus, ſed & quæ refert Theophanes, oſtendunt. Ait enim; *hoc anno Præcurſoris templum Studius extruxit, & traductos ex Inſomnium manſione* (id eſt Acœmetarum Monaſterio) *Monachos in eo poſuit. Gratiſſimus quoque Præpoſitus S. Cyriaci extra portam Auream erexit ædem, in qua ipſe mundo nuncium remiſit.* Hoc etiam anno exiſtimo Conſtantinopoli factam eſſe dedicationem nobilis Eccleſiæ in honorem S. Anaſtaſiæ à S. Marciano Oeconomo Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ erectæ, de qua ſermo eſt in ejuſdem Sancti Actis à Bollando & Henſchenio die 10. Januarii illuſtratis. Nam licet Metaphraſtes eorum Auctor annum non exprimat; quia tamen à Gennadio Conſtantinopolitano Patriarcha, qui anno 458. ſedere cœpit, factam dicit capite tertio, non dubium quin de more in aliqua hujuſmodi feſtivitatum peracta fuerit. Cumque ante annum 465. nulla alia occurrat; eaque Eccleſia ante eum annum dedicata ſit, ſequitur ea Encœnia in alium annum conferenda non eſſe; perperamque in Annalibus Eccleſiaſticis anno 459. conſignata fuiſſe; & Bollandum, ac Henſchenium eadem in annum 464. ex ſola conjecturâ tardiùs diſtuliſſe. Dixi porrò ea ante annum 465. acta, quia Metaphraſtes poſtquam de iiſdem locutus eſt, dixit in eadem

dem Eccleſia multa miracula patrata, illudque inter cætera, quod magno incendio Conſtantinopoli exorto, Marcianus Oeconomus ædem illam illæſam ſervaverit. Contigit illud incendium anno 465. uti iidem Actores ex Chronico Alexandrino, ac Marcellino oſtendunt. Quare ante tempus illud ea Eccleſia dedicata. Verum quidem eſt Theophanem illud incendium anno 461. die ſecunda Septembris conſignare, illudque miraculum eo anno narrare, ſed major fides Marcellino, & Auctori Chronici Alexandrini videtur adhibenda. Quod ſi incendium iſtud rectè ab eodem Theophane, qui Cedrenum conſentientem habet, conſignatum fuerit, ea dedicatio anno præcedenti, quo Majorianus in Occidente Quinquennalia celebravit, ante menſem Septembrem, quo illud incendium ortum, facta fuit. Huc uſque enim nulla mihi Eccleſiarum dedicatio occurrit, quæ in hujuſmodi ſolemnia non inciderit.

463. *Vivianus*, & *Felix.*

464. *Ruſticus*, & *Olybrius.*

465. *Baſiliſcus* Orient. & *Hermenericus.* In Chronico à Cuſpiniano publicato legitur: *defunctus eſt Imperator Severus Romæ XVIII. Kal. Septembris.* Poſt eam mortem uſque ad Anthemii nuncupationem interregnum fuit.

466. *Leo Aug. III.* & *Tatianus.* Leonis Conſulatus juxta II. Regulam, Decennalia enim celebraſſe oſtendunt, quæ ſcribit Theophanes: *Magna ciſterna ad Ioannis ædes extructa: balnea quoque duo, uni nomen Sanitas, alteri Decaſtaſis: & Alexandriæ fluvius à Cherſo ad Cypronem foveâ excavatâ deductus.* Verum eſt in eodem Auctore legi anno præcedenti Alexandriæ S. Joannis nomine opus conſtructum fuiſſe, & Baptiſmo luſtrandis adjunctum ædificium: Heptabiſum etiam publicum civitati reſtitutum. Sed id etiam hoc anno, vel ſaltem ſequenti, quo Anthemius nuncupatus eſt Imperator, factum fuiſſe ex eodem Theophane deducitur, qui eodem tempore ſcribit eundem Anthemium à Leone dictum fuiſſe Imperatorem. Quidquid ſit, in toto ejus nobiliſſimo Chronico nullum ædificium publicum uſque ad hæc tempora memoratum, quin vel Imperatorum initio, aut annis quibus hujuſmodi feſtivitates celebrarunt, conſignatum fuerit. Præterea non dicimus non niſi annis, quibus Decennalia, aut id genus feſta edebantur, publica opera confecta fuiſſe, urbes aut Eccleſias extructas, aliaque hujuſmodi facta. Id enim abſurdum, & à veritate alienum eſſet, cùm Hadrianus ſingulis ferè Imperii annis, aut templa, aut urbes, aut alia ædificia publica peregerit. Sed ſolùm dicimus ea de more iis annis acta.

XI. *Leonis Imp. Decennalia.*

467

467. *Puſæus, & Ioannes.* Anonymus Cuſpiniani hæc habet: *Levatus eſt Imperator Dominus Anthemius Romæ prid. Idus Aprilis.*

468. *Anthemius Aug. II.* ſolus juxta I. Regulam.

469. *Zeno, & Marcianus.*

470. *Jordanes* Orient. & *Severus* Occident.

471. *Leo Aug. IV.* & *Probianus.* Leonis Conſulatus juxta II. Regulam, Quindecennalia enim ejus in hunc annum cadunt. Quintus eſt hic etiam Anthemii Imperatoris Occidentalis annus pridie Idus Aprilis inchoatus.

472. *Marcianus* Orient. & *Feſtus* Occident. Anonymus Cuſpiniani his Conſulibus hæc habet: *Bellum civile geſtum eſt Romæ inter Anthemium Imperatorem, & Ricimerem Patricium. Et levatus eſt Romæ Imperator Olybrius, occiſus verò Imp. Anthemius V. Idus Julias, defunctus verò eſt Ricimer XV. Kal. Septembris. Defunctus eſt Imp. Olybrius Romæ X. Kal. Novembris.*

473. *Leo Aug. V.* ſolus. Anonymus Cuſpiniani ait: *levatus eſt Imperator Glycerius Ravennæ III. Nonas Martias.* Sumptus hic à Leone Conſulatus, vel propter bella civilia, quæ in Occidente ardebant, vel propter depoſitionem veſtis Beatæ Virginis ad Blachernenſe templum à Pulcheria Conſtantinopoli ædificatum, de qua Cedrenus hoc anno agit, quæque magnificâ pompâ peracta eſt, ut videre eſt apud Nicephorum lib. 15. cap. 26. Præterea Leo Imperator Leonem Juniorem Ariadnæ filiæ & Zenonis filium Imperatorem renuntiavit, ut rectè Theophanes & Caſſiodorus in Chronic. Licet Marcellinus hanc nuncupationem anno tantum ſequenti recitet. Quare hæc nuncupatio, vel ſuprà dicta, cauſa hujus Conſulatûs fuere, qui ideo ſumptus eſt juxta VI. Regulam.

XII. *Utroque Leone mortuo Zeno imperat.*

474. *Leo Iunior Auguſtus* ſolus, juxta II. Regulam. Ex quo & conſtat anno ſuperiori ad Imperium evectum fuiſſe, unde Auctor Anonymus à Cuſpiniano editus, qui tunc vivebat, hunc Conſulatum his verbis conſignat: *Domino Leone Iuniore Auguſto Conſ.* Leo Senior mortuus eſt *menſe Ianuario Indictione duodecima.* Ita Theodorus Lector in fine libri ſecundi, & Theophanes in Chronico, qui addit menſe Februario Zenonem ab eodem Leone Juniori filio coronatum fuiſſe, huncque ſolos menſes decem cum proprio patre Zenone regnaſſe. A quo non diverſa ſcribit Chronicon Alexandrinum dicens Leonem Juniorem *undecimo Conſulatus ſui menſe, Dio menſe, ſeu Novembri* morbo extinctum eſſe. In hujus Leonis Junioris & Imperatorum Occidentalium, qui per hæc tempora regnarunt, nummis, primùm legitur titulus perpetui Auguſti hoc modo: DN. LEO PERPET.

PERPET. AUG. vel DN. FL. ANTHEMIUS PP. AUG. id eſt, *perpetuus Auguſtus.* Qua de re plurima infra exempla occurrent. Nutabat interim Imperium Occidentale, mox collapſurum; ſcribit enim Anonymus à Cuſpiniano primùm editus: *dejectus de Imperio Glycerius in portu urbis Romæ. Eo anno levatus eſt Dominus Julius Nepos VIII. Kal. Julias.*

475. *Zeno Aug. II.* ſolus, ſecundum I. Regulam. *Intravit Ravennam Patricius Oreſtes cum exercitu, & fugavit Imperatorem Nepotem ad Dalmatias V. Kal. Septembris. Eo anno levatus eſt Auguſtulus Imperator Ravennæ à Patricio Oreſte patre ſuo pridie Kal. Novembris.* Ita Auctor Anonymus Cuſpiniani.

476. *Baſiliſcus II.* & *Armatus*, uterque Orientalis. Marcellinus, Theophanes & Victor Tununenſis, quos Petavius in Chronico, aliique multi ſequuti ſunt, ſcribunt Baſiliſcum hunc Verinæ Zenonis ſocrûs fratrem, ſub anni præcedentis Conſulatu Imperium invaſiſſe, quod ſine dubio à veritate alienum. Extat enim planè certum teſtimonium, nemini hactenus obſervatum, in Codice Juſtinianeo lib. 5. tit. 12. *de jure dotium*, quo probatur hujus anni initio Zenonem adhuc imperaſſe; ibi enim lex 28. præfert in titulo: *Imp. Zeno A. Æliano Præfecto Prætorio*, & ſubſcribitur: *dat. Kal. Januar. Baſilio II. & Armaſio Coſſ.* legendum *Baſiliſco & Armato Coſſ.* nondum itaque hujus anni initio Zeno in Iſauriam fugerat, nec Baſiliſcus Imperator acclamatus fuerat. Præterea in lib. 5. ejuſdem tit. 27. l. 5. *de naturalibus liberis* dicitur, *Dat. X. Kal. Mart. Baſilio II. & Armaſio Coſſ.* legendum etiam ut in præcedenti *Baſiliſco II. & Armato*, & in ejus titulo legitur, *Imp. Zeno Sebaſtiano Præfecto Prætorio.* Quod ex ipſomet etiam Tununenſi confirmatur: qui ait Ariadnam Auguſtam, Zenonem in Iſauriam fugientem, *ſub hyemis diſcrimine navali itinere* ſubſequutam eſſe. Quod tempus rectè conſignatum eſſe, ea quæ de tyrannidis ejuſdem duratione dicemus, oſtendent. Quoad Imperium Occidentale Anonymus à Cuſpiniano editus hæc ſcribit: *Levatus eſt Odoacer Rex X. Kal. Septembris. Eo etiam anno occiſus eſt Oreſtes Patricius Placentiæ V. Kal. Septembris.* Addit Marcellinus in Chronico eundem Odoacrem Gothorum Regem his actis Auguſtulum filium Oreſtis in Lucullano Campaniæ Caſtello exilii pœnâ damnaſſe, in eoque Imperium Occidentale, quod Octavianus Auguſtus tenere cœperat, periiſſe, & Gothos dein Reges Romam obtinuiſſe.

# CAPUT ULTIMUM.

*Conſulatuum Cæſareorum ab Imperii Occidentalis excidio, ad Faſtorum Romanorum Conſularium finem Rationarium; ac Decennalium & id genus feſtorum, per eoſdem annos ordinatio & finis.*

I. *Zeno in Imperium reſtituitur.*

477. P. *C. Baſiliſci II. & Armati.* Baſiliſcus *intra octo, poſt annum, menſes Imperii*, ut teſtis eſt Procopius libro primo Hiſtoriæ Vandalicæ, cui conſentiunt Tununenſis, & Cyrillus Monachus in vita S. Sabæ, Zenoni deditur, qui eum *cum liberis, & uxore in Cappadociam miſit, acri hyeme*, ſubjungit idem Procopius. Facta ea reſtitutio ante menſem Octobrem currentis anni, ut patet ex ſeptima Epiſtola Simplicii Pontificis Romani poſt Conſulatum Baſiliſci & & Armati, VIII. Idus Octob. data, in qua de recuperato Imperio Zenoni gratulatur. Quare errat Auctor Chronici Alexandrini, qui hanc reſtitutionem in annum ſequentem conjicit, cúmque Octobris initio de ejus reſtitutione nuncium jam Romam allatum eſſet, liquet eundem Baſiliſcum anni elapſi initio tyrannidem arripuiſſe, & præſenti circa Septembrem eundem Zenoni deditum, qui inſtanti hyeme illum in Cappadociam miſit, ubi miſerè periit. Petavius in Rationario temporum, quæ de tempore captæ à Baſiliſco tyrannidis in Chronico ſcripſerat, retractavit, illudque optimè conſignavit.

478. *Illus* ſolus.

479. *Zeno Aug. III.* ſolus. Quinquennalia Zenonis, ut ejus Conſulatus demonſtrat.

480. *Baſilius Junior* ſolus Occident. Anonymus à Cuſpiniano editus hoc anno habet: *Occiditur Nepos Imperator VII. Idus Maias*, hunc Oreſtes Imperio abdicarat, & comitum ſuorum inſidiis, *haud longè à Salonis, ſua in villa occiſus eſt*, inquit Marcellinus in Chronico. Unde ad mortem uſque Imperium retinuit.

481. *Placidus* ſolus.

482. *Trocondus*, & *Severinus*.

483. *Fauſtus* ſolus.

484. *Theodoricus*, & *Venantius*. Is Theodoricus Rex Gothorum erat, qui neque à Marcellino, neque ab auctore Chronici Alexandrini cum titulo Regis editur, licet Anonymus à Cuſpiniano editus hujus

hujus anni Conſules his verbis memoret: *D.N. Theoderico Rege, & Venantio V. C. Coſſ.* Sed prima parte hujus Diſſert. cap.7. num. VII. oſtendimus, in actis publicis ſubſcribendis Regem vocatum non fuiſſe. Decennalia Zenonis, qui eodem Principe Conſule ea edere voluit. Horum ſolemnium ſignum nuncupatio Baſiliſci Armati magiſtri militiæ filii, quem hoc anno idem Zeno Cæſarem creavit, & poſt cædem ejus patris, Epiſcopum Cyzicenum Helleſponti Metropolitam inauguravit, ut inquit auctor Chronici Alexandrini hoc anno; ac præterea dedicatio Lauræ S. Euthymii Abbatis in Monaſterium mutatæ, quam hoc anno die XIII. Decembris celebravit Martyrius Patriarcha Hieroſolymitanus, ut docent Bollandus & Henſchenius in Illuſtratione Actorum præfati Euthymii die XX. Januarii paragrapho IV.

485. *Symmachus* ſolus Occident.

486. *Longinus*, & *Decius* Occident.

487. *Anicius Manlius Severinus Boëtius.* Occident.

488. *Dynamius* Occid. & *Sifidius.* Quindecennalia Zenonis, quorum index quod ſcribit Theophanes de S. Euſtathii Reliquiarum tranſlatione: *hoc anno Calandion Antiochenus Epiſcopus Euſtathii magni Reliquias Philippis, ubi Sanctus exul obierat, tranſtulit, totâ Antiochenâ civitate ad duodecimum milliare in occurſum cum plurimo honore effuſâ.* Victor Tununenſis tranſlationem hanc in annum 490. Baronius in annum 482. conjiciunt. Sed Zenonis Quindecennalia litem dirimunt, ipſeque Valeſius, qui in Notis ad librum 4. Socratis cap. 14. Victoris calculo ſtandum contendit, in Obſervationibus tamen ad Evagrium, de Petro Fullone Epiſcopo Antiocheno cap. 3. ubi Calandionis Epiſcopatûs tempus diſcutit, loquens, fatetur in Victore Tununenſi miram eſſe perturbationem.

489. *Euſebius*, & *Probinus* Occident.

490. *Longinus II.* & *Avienus Fauſtus* Occident. Initium prioris Imperii Theodorici Gothorum Regis in Italia, uti alibi diximus.

491. *Olybrius* ſolus Occident. Zeno Auguſtus epilepſiâ correptus menſe Xantico ſive Aprili obiit, & Ariadna Anaſtaſium ex Silentiario creavit Imperatorem, qui, ut habet Chronicon Alexandrinum, inauguratus eſt quinto Aprilis hebdomadis majoris, in quo tamen errat. Nam ea feria hoc anno in 18. Aprilis diem incidit. Dedicata eſt Baſilica Lauræ S. Sabæ anno ætatis ejus 53. qui Chriſti erat 491. ut habet Bollandus in vita Euthymii Magni die viceſima Januarii, paragrapho quarto. IT. *Imperium Anaſtaſii.*

492. *Anaſtaſius*, & *Rufus* Occident. Anaſtaſii Conſulatus juxta I. Regulam.

493. *Euſebius II.* Orient. & *Albinus* Occident. Hoc anno Theodoricus Ravennam ingreſſus Odoacrem interemit, cœptaque inde nova hujus Italiæ Regis Epocha, à qua, ſicuti & à priori, anno 490. inchoatâ, ejus Quinquennalia, Decennaliave deducenda; utriuſque enim Imperii hujuſmodi ſolemnia celebraſſe, quæ infra dicam, evincent, oſtenderentque hactenus erratum eſſe in unica tantùm Epocha Theodorico attribuenda.

494. *Præſidius* Orient. & *Aſterius* Occident.

495. *Viator* ſolus, Occident.

496. *Paulus* ſolus, Orient. Erat is frater Anaſtaſii Imperatoris, quo Conſule voluit is Quinquennalia agere, ut colligitur ex his Marcellini in Chronico verbis: *Auguſtatico ſuo dudum Anaſtaſius militibus præſtito, donativum quoque hoc fratre Conſule tribuit*. Donativum enim quod Principes Romani ſimul atque Auguſti à militibus nuncupati erant, erogabant, recentior latinitas *Auguſtaticum* dixit, uti jam à viris doctis obſervatum. Quod etiam donativum in Quinquennalibus & id genus feſtis, quod hæc eſſent quædam renovatio Imperii, militibus tribuebatur.

497. *Anaſtaſius Aug. II.* ſolus. Non ſolùm Anaſtaſius, ſed & Juſtinus Senior, & Juſtinianus, qui ei ſucceſsère, ſeptimo Imperii anno Conſulatum ſumpsère; eoque anno eadem peracta, quæ annis Quinquennalibus & id genus feſtis deſtinatis; ut oſtendimus parte ſecundâ hujus Diſſertationis.

498. *Ioannes Scytha*, Orient. & *Paulinus*, Occident.

499. *Ioannes Gibbus*, Occident.

500. *Patricius*, & *Hypatius*, ambo Orientales. Decennalia Theodorici Italiæ Regis, de quibus cap.3. num.XI. actum eſt. Illud hîc tantùm obſervandum Anaſtaſium Imperatorem hoc anno ob ea ſolemnia Hypatium ſororis ſuæ filium Conſulem procedere voluiſſe.

501. *Pompeius* Orient. & *Avienus* Occident. Decennalia Anaſtaſii Imperatoris, quæ oſtendunt primùm Conſulatus: Pompeius enim nepos erat Anaſtaſii, frater nempe Hypatii ſuperioris anni Conſulis, ejuſdem Imperatoris ſorôris filii: ſecundùm Ludi theatrales hoc anno facti, de quibus Marcellinus in Chronico. Tertiùm quia ſanctus Elias unus è ſucceſſoribus Euthymii Magni Abbatis novam Eccleſiam Deiparæ Virginis à S. Saba conſtructam dedicavit *primô Iulii, Indictione nona*, hoc nempe anno, ut oſtendunt Bollandus & Henſchenius in Actis nuper citatis S. Euthymii. Quartùm Theophanes

hoc

hoc aanno habet: *hos anno Chryſargyrum tributum, & venationes ſive pugnas cum beſtiis publicas Anaſtaſius abolevit; & Magiſtratus qui antea venales erant, gratis contulit.* De exitiali illo tributo ſuperius loquuti ſumus. Verum quidem eſt Marcellinum in Chronico ſub anni præcedentis Conſulibus ſcribere: *Anaſtaſius Imp. donativum Illyricianis militibus per Paulum Tribunum Notariorum erogandum miſit*, ſed miſsâ ſub finem hujus anni, uti exiſtimandum, pecuniâ, quia ſequentis initio quinquennale ſtipendium in Decennalibus Imperatoris ſolvendum erat.

502. *Avienus Iun.* Occident. & *Probus* Orient. Hoc anno Theodoricum Italiæ Regem poſterioris Imperii Decennalia celebraſſe, tria oſtendunt. Primum, Conſulatus Probi, ſororis Anaſtaſii Imperatoris filii; ideo enim tres ejuſdem nepotes deinceps his tribus annis Conſules proceſſerunt, ob tria quæ in iiſdem Decennalia fienda erant. Secundùm, quod ſub his Conſulibus Caſſiodorus in Chronico ſcribit: *His Coſſ. DN. Rex Theodoricus aquam Ravennam perduxit, cujus formam ſumptu proprio inſtauravit, quæ longis ante fuerat ad ſolum reducta temporibus.* Qui Auctor, cùm anno 500. quo Theodoricus priora Decennalia celebravit, alia id genus Romæ facta ſignificet, patet ea horum ſolemnium effectus fuiſſe. Tertium, ejuſdem Imperii Quindecennalia, & Vicennalia, de quibus infra.

503. *Dexicrates*, Orient. & Voluſianus Occident.

504. *Cethegus* ſolus, Orient.

505. *Sabinianus* Orient. & *Theodorus* Occident.

506. *Areobinda* Orient. & *Meſſala* Occident. Quindecennalia Anaſtaſii; quò referenda quæ ſcribit Auctor Chronici Alexandrini: *His Coſſ. Anaſtaſii Principis ſtatua, in eodem loco, quô dudum Theodoſii Magni ſteterat, ſuper immanem columnam in foro Tauri ſtatuta eſt.* Quod etiam habet Theophanes, qui addit: *hoc eodem anno plura ex ære opera ex his, quæ poſuit Magnus Conſtantinus, Anaſtaſii juſſu conflata ſunt.*

507. *Anaſtaſius Aug. III.* & *Venantius* Occident. Ab hoc Conſulatu ad ſecundum ejuſdem Imperatoris anni ſunt decem elapſi, & ad ſequentem ab eo geſtum decem alii anni, ex quo, loco laudato collegimus Anaſtaſium in Conſulatus Cæſareos aliquam mutationem invexiſſe.

508. *Celer*, & *Venantius*. Quindecennalia Theodorici poſt Odoacrem occiſum imperantis, quod oſtendit ædificatio Monaſterii à S. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo, hoc anno cœpta. In ejus enim vita à S. Cypriano Epiſcopo Tolonenſi ſcriptâ dicitur, Alarico Rege

Gothorum à Clodoveo Francorum Rege in conflictu perempto, Theodoricum Italiæ Regem miſſis ducibus ſuis in eam Provinciam ingreſſum eſſe, *in hac ergo*, inquit, *obſidione, Monaſterium, quod ſorori ejus S. Cæſariæ & ſanctis Virginibus conſtruebatur, magna ex parte deſtructum eſt*. Qui exercitus hoc anno ad urbem Arelatenſem, quæ Gothis parebat, quæque à Francis obſidebatur, liberandam, miſſus; ut docet Caſſiodorus in Chronico. Hoc itaque vel præcedenti anno Monaſterium illud cœptum; ideoque & ea ſolemnia à Theodorico celebrata. Vide quæ infra anno 512. de eodem dicimus.

509. *Importunus Iunior* ſolus.

510. *Anicius Manlius Severinus Boetius*, Occident. & *Eutharicus* Orient.

511. *Felix* Occident. & *Secundinus* Orient. Vicennalia Anaſtaſii Imperatoris, cujus index legatio S. Sabæ rogatu Eliæ Hieroſolymorum Epiſcopi ad Anaſtaſium pro fidei Catholicæ causâ ſuſcepta, quam Cyrillus in ejus vita dicit egiſſe cùm annos 73. natus eſſet. Natus autem erat Theodoſio XVII. Conſule, menſe Januario, anno ſc. Chriſti 439. ut oſtendunt Bollandus & Henſchenius in Illuſtratione Actorum S. Euthymii Magni, die 20. Januarii. Quare hoc anno ad præfatam ætatem pervenerat.

512. *Paulus*, & *Mucianus* Orient. Vicennalia poſterioris Imperi, Theodorici in Italiâ, quæ indicat dedicatio Monaſterii à S. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo poſt Arelatem à Francorum obſidione liberatam perfecti, die XXVI. Auguſti facta, ut diſcimus ex Auctore vitæ ejuſdem ſancti anno 542. ut alias oſtendemus vitâ functi: *erant*, inquit, *conſtitutionis Monaſterii ipſius eo tempore anni pleni triginta, ſexto Kalendarum Septembrium, & poſt diem dedicationis Monaſterii ſui beatam animam lætus emiſit ad Chriſtum*. Si enim ab anno 542. quo ea mors contigit, per annos triginta retrocedas, pervenies ad præſentem, quo ideo ea dedicatio facta, quia Theodoricus poſteriora ſua Vicennalia celebravit. Quod ſi quis contendat S. Cæſarium anno tantùm 543. ad cœleſtem patriam migraſſe, inde non aliud ſequetur, quàm præfata ſolemnia, Encœniaque anno ſequenti 513. facta eſſe, annô nempe poſterioris Imperii viceſimô evolutô.

513. *Clementinus* Orient. & *Probus*.

514. *Senator* ſolus Occident. Eſt hic M. Aurelius Caſſiodorus Senator.

515. *Anthemius* Orient. & *Florentius* Occid. Quinta Quinquennalia Anaſtaſii Imperatoris hoc anno facta, quod Marius in Chronico indicat quando ſcribit: *His Coſſ. Monaſterium Acauno à Rege Sigiſmundo*

*mundo conſtructum eſt*, de quo celeberrimo Monaſterio videndus Baronius ann. 526. n.44. ubi de eo agit, ejus enim fundationis tempus ignoravit.

516. *Petrus* ſolus, Occident.

517. *Anaſtaſius Aug. IV.* & *Agapitus*. De hoc Anaſtaſii Conſulatu loco ſuprà laudato actum. Marcellinus in Chronico Anaſtaſium nullâ numerali notâ, aut titulô Imperatoris profitetur, licet præcedentem ejus Conſulatum cum numerali nota III. exhibuerit. Sed hunc Anaſtaſium alium non eſſe quàm Imperatorem oſtendit Codex Juſtinianeus, in quo lib.6. tit.27. *de naturalibus liberis* lex quarta dicitur *dat. Kal. April Anaſtaſio A. IV. & Agapito Coſſ.* Ac præterea ejuſdem Anaſtaſii epiſtola ad Hormiſdam Pontificem Romanum, quæ refertur tomo 4. Conciliorum pag. 1469. *data V. Idus Iulii Conſtantinop. Anaſtaſio Aug. IV. & Agapito V. C. Coſſ.* Emendanda porrò ſubſcriptio *l. 5. de Advocatis diverſ. judicum*, quæ legitur lib. 2. præfati Codicis tit. VIII. ab eodem Anaſtaſio *data Kalend. April. Anatolio, & Agapito Coſſ.* legendumque *Anaſtaſio & Agapito Coſſ.* cùm Anaſtaſio imperante Anatolius Conſul non fuerit. Ab hoc autem Anaſtaſii Conſulatu, ad III. ejus Conſulatum, anni ſunt decem, ab eo ad II. totidem. Quare aliqua mutatio in Conſulibus Cæſareis facta.

518. *Magnus* Orient. & *Florentius* Occident. Anaſtaſius hoc anno *ad alteram vitam migravit, cùm per annos viginti ſeptem, ac menſes tres, dieſque totidem Imperium Romanum adminiſtraſſet.* Ita Evagrius libro tertio, capite ultimo, qui libri ſequentis initio dicit Juſtinum genere Thracem Imperialem purpuram ſumpſiſſe *die nona menſis Iulii*, qua in re Chronicon Alexandrinum ſuffragatorem habet. Ex qua die rectè in eo conſtituta locus eſt exiſtimandi Anaſtaſii Imperii tempus variè ab Antiquis computatum, rectè etiam ab eo numeratum fuiſſe, ſicque anno 491. die ſexto Aprilis, ſi ultimum terminum Evagrius excluſit, Zenonem, cujus emortualis dies à nullo ex Antiquis adnotatus, periiſſe. Ab ea enim die ad nonum Julii hujus anni huiuſmodi tempus interjicitur. Fuiſſe tamen aliquod dierum interregnum poſt Zenonis mortem ab eodem Evagrio in Imperio Anaſtaſiano computatum, deducitur tùm ex præcipitata ejuſdem Zenonis morte; tum ex eo quod Marcellinus in Chronico ſcribit Anaſtaſium regnaſſe annos 27. menſes 2. dies 29. quo pacto die tantùm nonâ Aprilis anni 491. Imperium ſuſceperit, dieque decima octavâ ejuſdem menſis coronatus Zeno fuerit.

III. *Imperium Iuſtini Senioris.*

519. *Iuſtinus Aug.* & *Fl. Eutharicus* Occident. Conſulatus Juſtini juxta I. Regulam.

520. *Vitalianus* Orient. & *Ruſticus*.

521. *Iuſtinianus* Orient. & *Fl. Valerius* Occident. Juſtinianus is poſtea Imperator fuit, cujus Conſulatus propter magnas liberalitates, de quibus Marcellinus in Chronico, famoſiſſimus fuit.

522. *Symmachus*, & *Boëtius*, ambo Occident.

523. *Maximus* ſolus Occident. Quinquennalia Juſtini Imperatoris, quæ oſtendunt quod habet Cedrenus hoc anno: *Auguſtali Corona Theodoram uxorem ſuam ornavit, quam mortuâ Euphemiâ duxerat*. Addit multos Manichæos ſuppliciis affeciſſe, quare rectè Baronius in Annalibus num. XIII. ad hunc annum refert *l.* 12. *Codicis Iuſtinianei de hæreticis & Manichæis* nullis Conſulibus ſubſcriptam quam idem Imperator adverſus Hæreticos & infideles promulgavit, qua undique Manichæi expelluntur, & capite puniuntur.

524. *Iuſtinus Aug. II.* & *Opilio*. Juſtinus Anaſtaſii exemplo, anno Imperii ſeptimo Conſulatum cepit, qua de re ſuo loco actum. Quinta Quinquennalia prioris Theodorici in Italia Imperii, quæ oſtendit dedicatio Baſilicæ Beatæ Mariæ Arelatis ædificatæ hoc anno peracta in Concilio Provinciali Epiſcoporum in eadem urbe ob id coactorum.

525. *Probus Iunior* Occident. & *Philoxenus*.

526. *Olybrius*, ſolus, Occident. Die triceſimâ Auguſti Theodoricus Italiæ Rex è vivis exceſſit, de cujus morte & duplici Epocha, vide quæ diximus in hac tertia parte, cap. 2. n. XV. cui hoc addendum, Anonymum à Valeſio editum teſtari Theodoricum dum Ravennam, in qua clauſus erat Odoacer Rex, obſideret, legationem ad Zenonem Imperatorem miſiſſe, *ab eodem ſperantem veſtem ſe induere Regiam*. Tum anno 493. occiſo Odoacre, quod *poſt Idus Iulias* factum docet, *Gothi ſibi confirmaverunt Theodoricum Regem, non expectantes juſſionem novi Principis*, inquit idem Anonymus; quod hactenùs ignoratum fuerat. Ex dictis porrò liquet duplicem Theodorici Epocham, dupliciaque Decennalia & id genus feſta legitimis fundamentis innixa eſſe.

IV. *Imperium Iuſtiniani.*

527. *Mavortius* ſolus. Occident. Juſtinus Kal. Aprilis Juſtinianum ſororis ſuæ filium Imperii participem facit, ipſeque Kal. Auguſti deceſſit, quod magis infra explicabitur. Ea porro Juſtiniani nuncupatio oſtendit eum hoc anno ante mortem Decennalia celebraſſe.

528. *Iuſtinianus Aug. II.* ſolus, juxta I. Regulam.

529. *Decius* ſolus Occident. Hoc anno Arauſione in Gallia, quæ

urbs

urbs ad Reges Italiæ pertinebat, celebratum adverſus Semipelagianos Concilium occaſione dedicationis Eccleſiæ illic à Liberio Præfecto ejus Galliarum partis, quæ Athalarico Gothorum Regi ſubjacebat, conſtructæ, propter cujus Encœnia Epiſcopi convenerant. Quare cùm ſuo loco oſtenderimus Theodoricum Italiæ Regem Decennalia celebraſſe, probabile eſt ejus ſucceſſores idem præſtitiſſe; ideoque hoc anno Athalaricum Quinquennalia anno uno antevertiſſe. Advertendum porrò in reliquis Occidentis partibus, in quibus Imperium Romanum defecerat, dedicationes Eccleſiarum & id genus alia quocumque indiſcriminatim tempore paulatim acta fuiſſe, Idemque poſtea in Oriente factum. Qua de re plura inferiùs.

530. *Lampadius*, & *Oreſtes*, ambo Occident.

531. *Poſt Conſulatum Lampadii* & *Oreſtis*. Tam Oriens enim quàm Occidens hoc anno ſine Conſulibus fuit. Quinquennalia Juſtiniani, quò referendum illud à Marcellino in Chronico ſcriptum: *His Coſſ. Codex Iuſtinianus orbi promulgatus eſt.* Sicut enim Codex Theodoſianus in anno hujuſmodi ſolemniis dicato, ita & Juſtinianeus publicatus.

532. *Iterum*, ſeu *anno ſecundo poſt Conſulatum Lampadii & Oreſtis.*

533. *Iuſtinianus Aug. III.* ſolus. Is Anaſtaſii & Juſtiniani exemplo ſeptimo Imperii anno Conſulatum edidit: cujus arcani cauſa adhuc ignota, ut ſuo loco diximus.

534. *Iuſtinianus Aug. IV.* & *Decius Theodorus Paulinus.* Is ultimus Occidentalium Conſulum fuit, bello Gothico ne deinceps alii crearentur prohibente. Ultimus & hic Cæſareorum Conſulatuum ordinariorum, qui à Juſtiniano ſumptus eſt ob bellum Vandalicum anno elapſo cœptum, currentique confectum: quó & Beliſarius, cui illud commiſſum fuerat, antiquorum Imperatorum more triumphavit, ut docet Theophanes in Chronico hôc anno, & Baronius in Annálibus explicat num. 53. hujus etiam Conſulatûs occaſione factum, quod Auctor Chronici Alex. ſcribit: *His Coſſ. Iuſtinianus Codex renovatus eſt, adjunctis novis, poſt priorem Codicem, conſtitutionibus, juſſuſque eſt antiquato priore ſuam obtinere vim ſive auctoritatem IV. Kal. Iun. Indict. XII.*

535. *Fl. Beliſarius* ſolus in Oriente, juxta V. Regulam, ut dictum eſt capite 9. num. IX. In poſterum bello gothico prohibente Conſules primò in Occidente creari deſiti, mox Occidentis exemplum Orientales quoque ſequuti ſunt. Quo factum eſt, ut Era Dionyſiana nuper à Dionyſio Exiguo propoſita faciliùs admiſſa fuerit,

Oo vireſque

vireſque eundo acquiſierit, quam, ſi Conſulatus viguiſſet, magnam paſſam fuiſſe contradictionem non dubitandum.

536. *Poſt Conſulatum Beliſarii.*

V.
*mperium uſtiniani à Decennalibus ejus uſque ad mortem.*

537. *Poſt Conſulatum Beliſarii II.* id eſt, *anno ſecundo.* Decennalia Imperatoris Juſtiniani, quorum index quæ ſcribit Marcellinus in Chronico: *Eccleſia major Conſtantinopoli ab Imperatore Juſtiniano ſingulariter in mundo conſtructa dedicatur die V. Kalend. Ianuarias.* Qua de re videndus etiam Theophanes. Referenda & ad hæc ſolemnia Novella Conſtitutio, quæ inter Græcas eſt 47. hoc anno die nona Kalendas Julii. Qua Juſtinianus ſancivit: *in omnibus inſtrumentis in primis poni annum Imperatoris, poſt Conſules, tertio loco Indictionem, & inde menſem ac diem.*

538. *Ioannes* ſolus, Orient. Aliqui tamen huic Collegam adjungunt Voluſianum, eo quod Epiſtola Vigilii ad Eutherium, quæ tom. 5. Concil. pag. 314. refertur, dicitur *data Kalendis Martiis Voluſiano & Ioanne viris Clariſſimis Coſſ.* in quibuſdam editionibus loco *Voluſiani* ſcribitur, *Vuliſiano.* Sed utrobique malè; immediatè enim poſt eam Epiſtolam refertur alia ejuſdem Pontificis ſexto poſt die ad Cæſarium Epiſcopum Arelatenſem *data pridie Nonarum Martiarum Ioanne Viro Clariſſimo Conſule*, quæ ſubſcriptio Voluſiani nomen in præcedentem intruſum fuiſſe oſtendit: quam etiam ob rem non tantùm Marcellinus, & Marius Aventicenſis ſolum Joannem Conſulem edunt, ſed is etiam ſolus in variis Juſtiniani Reſcriptis apud Julianum Antecesſorem ejuſque Novellis legitur. Quare perperam Onuphrius lib. 3. Faſtorum ſcribit Voluſianum hoc anno ſuffectum fuiſſe, ejuſque mentionem eſſe in Codice Juſtinianeo; nam per hæc tempora Conſules ordinarii annui erant, nullaque in Codice Juſtinianeo hujus Voluſiani mentio, qui, ſi Conſul, non niſi Honorarius fuit.

539. *Appio* ſolus, filius Strategii in Oriente.

540. *Iuſtinus Iunior* ſolus, Orient.

541. *Fl. Baſilius Iunior*, qui noviſſimus privatorum fuit, qui Conſulatum ordinarium geſſerit, annoque nomen dederit. Quindecennalia Juſtiniani, quò referenda quæ ſcribit Theophanes: *occurſus Domini menſis Februarii II. celebrari cœpit.* Quod feſtum licet propter peſtem, quæ Byſantii graſſabatur, invectum, huc tamen etiam ſpectat.

542. *Poſt Conſulatum Baſilii.*
543. *P. C. Baſilii II.*
544. *P. C. Baſilii III.*

545

545. *P. C. Baſilii IV.*
546. *P. C. Baſilii V.*
547. *P. C. Baſilii VI.* Hieronymus Rubeus in hiſtoria Ravennatenſi lib. 3. ſcribit *anno poſt Conſulatum Baſilii ſexto Indictione X.* Eccleſiam S. Vitalis dedicatam fuiſſe, iiſque ſolemniis Juſtinianum Imperatorem, & Theodoram Auguſtam interfuiſſe. Alemannus in Notis ad Hiſtoriam Arcanam Procopii cap. 9. utrumque tunc minimè in Italia fuiſſe rectè obſervavit, ſed non ideo hæc Encœnia hoc anno facta, negari poteſt; cùm nec Rubeum, nec à quibus accepit, Eccleſiarum dedicationes per hæc tempora, annis in quos Imperatorum Vicennalia & id genus feſta incidebant, celebrari conſuetum fuiſſe, obſervaſſe certum ſit. Licet porrò Juſtinianus in annum ſequentem Vicennalia diſtulerit, non ideo tamen templorum dedicationes, ſimiliave omiſſa, ut jam ſupra à nobis animadverſum.

548. *P. C. Baſilii VII.* Hoc tantùm anno Juſtinianum Vicennalia celebraſſe, horum ſolemnium indicia oſtendunt; in calce enim Regulæ S. Aureliani Epiſcopi Arelatenſis, quæ in Codice antiquarum Regularum ab Holſtenio V. C. in lucem editarum legitur, habetur: *in Chriſti nomine fundatum eſt Monaſterium virorum Dei in Civitate Arelatenſi à S. Aureliano Epiſcopo, jubente ſanctæ memoriæ Childeberto Rege Francorum, quinto decimo Kalendas Decembris, Indictione XI. anno quinto poſt Conſulatum Baſilii Iunioris V. C.* (legendum anno ſeptimo, qui cum indictione XI. concurrit) *& Baſilica ibidem in honorem ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum.* Illudque Monaſterium, cujus hodie nullum veſtigium extat, hoc anno fundatum fuiſſe, patet ex verbis S. Florentini ſepulchro, quod Arelatis in Eccleſia S. Crucis extat, inſcriptis: *Primus præfuit S. Florentinus Abbas Monaſterio noſtro per annos V. qui vixit annis PL. M. L. obiit Prid. Id. April. duodecies P. C. Baſilii V. C. Iunioris Indict. 1.* Id eſt anno Chriſti 553. à quo ſi per annos quinque retrocedas, ad præſentem pervenies. Porrò ex Indictione undecima ſuperius memorata conſtat viros eruditiſſimos non rarò antiquas ſubſcriptiones corrupiſſe, aut perperam explicaſſe, quòd exiſtiment hoc ſæculo indictiones non niſi à Septembri cœptas fuiſſe quos præfatum exemplum, ſicuti & aliud parte 3. cap. 2. num. XIII. allatum errare convincunt. Eadem Vicennalia in hunc annum dilata fuiſſe diſcimus etiam ex Theophane, qui ait menſe Aprili Ludos Circenſes celebratos fuiſſe, additque: *Iulii menſis die vigeſimo octavo tertia feria ſanctorum Apoſtolorum ædis facta eſt conſecratio, & ſanctarum Reliquiarum Andreæ, Lucæ, & Timothei, qui ſancti Apoſtoli, depoſitio. Epiſcopus verò*

*Menas unà cum ſanctis Reliquiis progreſſus eſt vehiculo aureo Imperatorio gemmis exornato vectus: tres autem ſanctorum Apoſtolorum geſtabat loculos ſupra genua: atque ita dedicationem celebravit.* Quam dedicationem, Reliquiarumque tranſlationem in annum 552. perperam Baronius conſignat.

549. *P. C. Baſilii VIII.*

550. *P. C. Baſilii IX.*

551. *P. C. Baſilii X.* Quinta Quinquennalia Imperatoris Juſtiniani, ut oſtendunt quæ Theophanes hoc anno habet: *Hoc anno, menſe Septembri indictione decima quinta Syſcis, trans Urbis Regia portum ſanctæ Irenes dedicatio peracta: comitantibus verò duobus Patriarchis, Mena CP. & Apollinario Alexandria è magna Eccleſia ſancta Reliquia proceſſerunt. Sedebant autem illi in Imperatoris curru ſanctas Reliquias genibus appoſitas ſuſtentantes. Ad lemborum itaque ſtationem venerunt, & trajicientibus portum occurrit Imperator. Solemni itaque ritu ſanctæ Irenes Eccleſiam aperuerunt. Eodem anno Hebdomi portus repurgatus.*

552. *P. C. Baſilii XI.*

553. *P. C. Baſilii XII.*

554. *P. C. Baſilii XIII.*

555. *P. C. Baſilii XIV.*

556. *P. C. Baſilii XV.*

557. *P. C. Baſilii XVI.* Tricennalia Juſtiniani, qui cùm Conſtantinopolis repetito terræ motu, qui hoc anno contigit, tota ferè collapſa fuiſſet, plurima ædificia, præcipuéque ſacra reædificavit, inter quæ præcellentiſſimi ſanctæ Sophiæ templi; uti ex Agathia & Procopio de ædificiis Juſtiniani lib. 1. oſtendit hoc anno Baronius.

558. *P. C. Baſilii XVII.*

559. *P. C. Baſilii XVIII.*

560. *P. C. Baſilii XIX.*

561. *P. C. Baſilii XX.*

562. *P. C. Baſilii XXI.*

563. *P. C. Baſilii XXII.* Septima Quinquennalia Juſtiniani Imperatoris, uno anno dilata; Auctor enim Chronici Alexandrini hoc anno ſcribit: menſe Apellæo, ſive 24. Decembris ſecundum Romanos prima die Indictionis XII. Feſtum dedicationis S. magnæque Dei Eccleſiæ Conſtantinopoli ſecundò celebratum eſt.

564. *P. C. Baſilii XXIII.*

565. *P. C. Baſilii XXIV.* Hoc anno die decima quarta Novembris Juſtinianus Imperator ſupremum diem obiit, eique Juſtinus Junior

Junior ſucceſſit, quod infra certis adeo argumentis oſtendam, ut non putem fore in poſterùm, qui ejus mortem, ut plerumque fit, in annum ſequentem differat.

566. *P. C. Baſilii XXV.* Atque hic Poſtconſulatus Faſtis Conſularibus Romanis ſæpiùs relegendis finem facit. Ex tot Conſulatibus Cæſareis ſunt aliqui quorum nullam, alii quorum forſan non veram cauſam exprompſimus, aliaquaque Decennalia, aut id genus feſta extra annos quibus acta, fortè conſignata. Sed meminerit verum illud eſſe quod vulgò dicitur, *nihil inventum ſimul & perfectum.*

Supereſt ut quo tempore hæc fieri deſierint, inveſtigemus; qua in re obſervatu dignum Marcellinum, ſeu ejus Continuatorem & Auctorem Chronici Alexandrini, qui aliquando eorum ſolemnium mentionem fecêre, poſt Theodoſii Junioris tempora de iiſdem tacuiſſe, imo & ea in numiſmatis adſcribi deſiiſſe, licet Majoriani nummum, in quo legitur VOTIS MULTIS, aliumque Juſtiniani à Dufreſnio in Diſſertat. de numiſinat. inferioris ævi n.42. allato, in quo legitur: VOT MULTHTI ad hujuſmodi ſolemnia referendos eſſe dubitandum non videatur. Poſt Theodoſium itaque Juniorem ea in numiſmatis valde imperfectè ſculpta, & uti conjicere licet, minori pompâ & apparatu acta; tum Juſtiniani tempore donativum ſingulo quinquennio ab Imperatoribus militibus ſolvi ſolitum, abrogatum eſt, ut docet Procopius in hiſtoria arcana cap. 24. νόμος ἦν ἀνὰ πενταετηρίδα ἑκάστην τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῷ πέμποντές δ' ἀνὰ πενταετίας πανταχόσε τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς παρείχοντο στατῆρας χρυσοῦς στρατιώτῃ ἑκάστῳ πέντε καὶ τοῦτο οὐχ οἷόν τε ἦν μὴ πρεσβεύεσθαι ἀεὶ μηχανῇ πάσῃ. ἐξ ὅτου δὲ ἀνὴρ ὅδε διῳκήσατο τὴν πολιτείαν τοιοῦτο οὐδὲν οὔτε διεπράξατο οὔτε ἐμέλλησε καίπερ χρόνου δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν τετριβέντος ἤδη. ὥστε καὶ λήθην τοῦ ἔργου τούτου τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι, quæ verba ſic Alemannus vertit: *ex priſca lege Imperator Quinquennali donativo, certaque auri ſumma exercitum proſequi conſuevit. Ergo per Urbes Romanæ ditionis quinto quoque anno Quæſtores mittebantur, qui ſingulis militibus ſtateres aureos quinque penderent; idque rato inviolatoque uſu receptum erat. Ex quo verò ad Rempublicam Iuſtinianus acceſſit (inde duo & triginta excurrunt anni) ita hujus rei curam abjecit, ut ejus penè ceperit mortales oblivio.* Priora verba malè vertit Alemannus, ea quæ Imperatorem reſpiciunt, ad donativum referens. Sic itaque vertenda, *mos erat Imperatorem per Quinquennalia militum quemlibet certo ſtatere aureo proſequi.* πενταετηρίδα enim Quinquennalia ſignificare jam ſuo loco oſtenſum. Procopius itaque qui Hiſtoriam arcanam anno Chriſti 559. poſt Tricennalia nempe Juſtiniani ſcripſit, teſtis eſt

*VI. Sub quo Imperatore Decennalia fieri deſierint.*

hunc, donativum militibus in Quinquennalibus fieri conſuetum aboleviſſe, qui ſi Quinquennalia ipſa aliaque id genus feſta idem Juſtinianus abrogaſſet, illud non prætermiſiſſet, cùm eum qualibet data occaſione in rerum novatarum vituperationem adducat, & cap.XI. ſcribat eum, ubi imperio potitus eſt, *ex templo omnia miſcere cæpiſſe, ac quæ conſuetudine obtinuiſſent, hæc interdicere, quaſi Imperatorium paludamentum induiſſet, ut aliam rebus faciem induceret.* Quare exiſtimo Juſtinum Juniorem ſicut Conſularem dignitatem in privatis, ita & in Imperatoribus hujuſmodi ſolemnia abrogaſſe, eaque ad illum uſque perſeveraſſe.

VII. *Veſtigia quædam Decennalium.* Eorum tamen veſtigia quædam non ſolum eodem Juſtino imperante, ſed & diu poſt remanſêre; anno enim Chriſti 569. quo quintus Imperii Juſtini annus cœpit, *in ſuburbano, quod ante ſuſceptum Imperium poſſidebat, palatium cœpit extruere: & in Principis Inſula, quæ ejus pariter erat, ſuburbanum aliud erexit ad portum: nec non ſanctorum mercede non conductorum ad Darii regionem. Ad hæc publicum Tauri balneum à ſe reparatum de conjugis Sophiæ nomine Sophianas nuncupavit*, inquit Theophanes in Chronico. Tùm anno 574. quo decimus Imperii ejus annus cœpit, Tiberium adoptavit ac Cæſarem renuntiavit, &, ut ait idem Theophanes, *magnum Aquæductum à Valente constructum reparavit, & aquarum copiam Urbi.* Mauricius, qui anno 582. imperare cœpit, anno quinto Imperii, uti docet idem Theophanes, opere publico nomen ſuum poſteritati commendare voluit: *ædificavit porrò Mauricius ad Blachernas Carianam Porticum, cunctaque à pueris ad ſuſceptum uſque Imperium à ſe geſta Pictorum arte in ea deſcripſit: & publicum quod hic habebatur, balneum abſolvit.* Rurſus anno Chriſti 596. quo decimus quintus Imperii ejus annus inchoatus eſt, *Solarium Magnauræ condidit Imperator, ſuamque ſtatuam ad medium atrium erexit, ibidemque poſuit armamentum*, inquit idem Theophanes. Imò anno 591. in quem decimus Imperii ejus annus incidit, S. Gregorius Pontifex Romanus dedicationem aliquarum Eccleſiarum fieri conceſſit, quòd minime fas eſſet inconſulto Romano Pontifice Eccleſias in Occidente dedicare, ut videre eſt in Annalibus Baronii eodem anno num.XXIV.

VIII. *Veſtigia alia Decennalium.* Leo Iſauricus, qui anno 716. Imperium ſuſcepit, anno 720. quo quintum ejuſdem Imperii annum ingreſſus eſt, filium Conſtantinum Imperatorem coronavit, & Irenes Imperatrix, quæ anno 780. cum Conſtantino filio imperare cœpit, anno 784. Indictione VII. quo quintus Imperii ejus annus cœpit, *Berrhæam reparari juſſam Irenopolim appellavit*, ut teſtis eſt Theophanes. Ad veterem morem Leonem

etiam

etiam Quartum Romanum Pontificem reſpexiſſe exiſtimo, cùm abſolutâ, quam cœperat, novâ civitate, eam anno 852. quo ſextus Pontificatûs annus cœpit, ſolemni ritu Deo dicavit, & Leoninam à ſuo nomine dixit, ut videre eſt apud Baronium eodem anno num. I. eò quoque ſpectavit Alexander Secundus Pontifex Romanus, qui anno 1061. Kalendis Octobris ad Pontificatum evectus eſt, is enim anno 1071. Kalendis Octobris, quibus undecimus Sedis ejus annus inchoatus eſt, dedicavit novam Baſilicam ſancti Benedicti, à Deſiderio Abbate Caſſinenſi & Cardinali erectam in monte Caſſino; quæ quidem, uti obſervat Baronius eodem anno num. I. celeberrima omnium dedicatio fuiſſe reperitur, præſente Pontifice Romano cum omnibus Cardinalibus, qui Romæ aderant, & Archiepiſcopis decem atque Epiſcopis quadraginta tribus, pluribuſque inſuper Principibus atque Magnatibus. Præterea Cremonenſes, Mediolanenſes ac Placentini anno 1168. Alexandriam in Inſubria condiderunt, cui ob Beati Petri & Alexandri Tertii ſummi Pontificis reverentiam Alexandriæ nomen indiderunt, annoque ſequenti Conſules ejus eam eidem Alexandro, & per eum Eccleſiæ Romanæ in jus & proprietatem obtulêre, ut videre eſt apud Baronium anno 1168. num. 65. Alexander tertius anno 1159. menſe Septembri Hadriano Quarto Papæ ſucceſſerat. Ea itaque civitas anno decimo Alexandri Tertii ineunte conſtrui cœpta, eoque exeunte Eccleſiæ ſubjecta. Hujus enim Pontificis annos non ab anno 1160. ut perperam Baronius, ſed à præcedenti auſpicandos eſſe jam viri eruditi monuerunt. Denique S. Henricus Imperator hujus nominis Secundus, qui anno milleſimo ſecundo ad eam dignitatem evectus eſt, cùm Eccleſiam Bambergenſem conſtruxiſſet, anno milleſimo undecimô, quo decimus ejus Imperii exorſus cœtum pluſquam triginta Epiſcoporum ad eam dedicandam convocavit, cujus occaſione celebrata ab iiſdem fuit Synodus Bambergenſis dicta, ut recitat Baronius eodem anno, num. I. quæ omnia caſu eveniſſe non arbitror, cùm certum ſit prioribus Eccleſiæ ſeculis Encœnia Eccleſiarum, & Urbium hujuſmodi annis peracta fuiſſe. Illud valde mirum mihi accidit, quod ea traditio tamdiù conſervari potuerit, nullo libro qui extet, aut quem ſaltem legerim, hujuſce antiquæ conſuetudinis mentionem faciente. Et hæc, quæ dicebam, Decennalium & id genus feſtorum quæque hucuſque in tenebris ſepulta fuerant, veſtigia.

# PARS TERTIA.

## *De perpetuis Imperatorum Orientalium Conſulatibus.*

QUIA in Faſtis Byzantinis, quos in ultima hujus Diſſertationis parte explicandos aggredimur, Imperatores Orientis ſine Collega Conſules ſemper exhibentur, & modò poſt primum, modò poſt alterum Imperii eorum annum, Poſtconſulatus numerari incipiunt, ad faciliorem dicendorum intelligentiam de dimidiatis Conſulatibus, & Poſtconſulatibus, qui ante Faſtos Byzantinos introductos in uſu fuere, priùs nobis agendum. Utrique ſiquidem Juſtino Juniori fundamentum præbuêre novæ Faſtorum formæ inducendæ, poſterioribus ex iis, quæ præceſsêre mutuari aliquid ſolitis.

---

## CAPUT PRIMUM.

### *De Conſulatibus Dimidiatis à Conſtantino Magno ad Juſtinum Juniorem in Actis Publicis ſæpè occurrentibus.*

I. *Qui priores ſine Collega Conſules fuerint.*

CONſulatus dimidiatus is eſt, qui Conſule ſine Collega conſtat, quod Magiſtratûs genus anno Urbis conditæ 702. nomen anno dare cœpit. Eò enim cum diu Comitia protracta eſſent, ideoque ſingulis fermè diebus cædes perpetrarentur, *Senatus in Pompeium intentus erat, quaſi jam jam Dictatorem futurum, quod remedium res ipſa poſtulare videbatur. Id Cato diſſuadens traduxit Patres in ſuam ſententiam, ut eum Conſulem abſque Collega facerent: ut poteſtatem quidem Dictatoriam haberet ſolus res moderans, rationi tamen reddendæ eſſet obnoxius more veterum. Hic primus Conſulum ſolus creatus.* Ita Appianus Alexandrinus lib. 2. de Bello civili, cui ſuffragatur Dio libro 40. hujus rei nullum poſtea exemplum viſum, niſi poſtquam Conſtantinus Magnus Imperium ſuſcepit. Cùm enim tunc Orbis Romanus à pluribus Imperatoribus eodem tempore imperantibus, iiſdemque inter ſe diſcordibus regeretur, Maxentius qui in Italia imperabat, anno 310. rurſumque anno 312. Conſul ſine Collega proceſſit, &

& in reliquo Imperio Galerius Maximianus anni 311. initio Conſulatum ſolus edidit. Et quidem de Maxentio nulla difficultas eſſe poteſt; at non ita de Galerio Maximiano. Noriſius enim Diſſertat. de numiſmate Licinii cap. primo ex eo quod anno 311. idem Maximianus VIII. & Licinius à Caſſiodoro & Victorio Aquitano Conſules ordinarii proponuntur, Licinium non minùs quàm Maximianum Kalendis Januariis eam dignitatem iniiſſe arbitratur; quod & ex Edicto in favorem Chriſtianorum eo anno ab eodem Maximiano emiſſo, in quo Licinius diſertè inſcribitur Conſul, confirmatum cenſet. Verum enim verò verba, quæ in Catalogo veterum Pontificum ab Henſchenio in lucem edito leguntur, clariora ſunt, quàm ut res hæc in dubium vocari poſſit: *Miltiades*, ait Auctor Anonymus ejuſdem Catalogi, *ſedit annos 3. menſes 7. dies 8. ex die VI. Nonas Iulias à Conſulatu, Maximiano VIII. ſolo; quod fuit menſe Septembri Voluſiano & Rufino* (in Italia nempe, ubi hos Maxentius Imp. Conſules deſignarat) *uſque in III. Idus Ianuarii Voluſiano & Aniano Conſulibus*, qui anno 314. Conſules ordinarii fuerunt. Galerius itaque ipſo anni initio Conſul ſolus proceſſit, ac paulò poſt, Licinium Imperatorem Collegam habuit. Is enim, ſicuti Galerius in præfato Edicto ab Euſebio lib. 8. cap. 17. relato, & poſt ultimum Februarii diem ejuſdem anni 311. emanato, Conſul appellatur. Imò Kalendis Maiis ejuſdem anni Galerius jam ſibi alterum Collegam adſciverat, Galerium nempe Maximinum Imperatorem, ut aliàs oſtendimus ex Lactantio libro de Mortibus perſecutorum. Quòd porro Galerius anni initio nondum Collegam habuerit, ab Onuphrio, Calviſio, ac Goltzio perperam exiſtimatum, Licinium anno 311. Conſulatum tantùm ſuffectum geſſiſſe. Nam poſtquam Conſtantinus ad Imperium evectus eſt, multoque magis poſt Imperii diviſionem Valentiniani & Valentis Impp. tempore factam ſæpiùs contigit, ut Conſules ordinarii longè poſt Kalendas Januarias magiſtratum inierit, quos nullos tamen ſuffectos tantùm Conſules appellabit. Nihilo tamen minùs quia ejuſdem Galerii Maximiani Conſulatu hoc primum viſum eſt, ſumpta inde anſa ab aliquibus exiſtimandi Licinium Conſulatum tantùm ſuffectum geſſiſſe. Qua in ſententia fuiſſe videtur Divus Auguſtinus libro poſt Collationem cap. 33. ubi tertium Conſtantini Magni Conſulatum cum ſecundo Licinii conjungit, cùm tamen uterque anno 313. ter Conſul neceſſariò dicendus fuerit, ſi anno 311. Licinius Conſul ordinarius proceſſit. Contra verò Licinius iterùm Conſul tunc dici potuerit, ſi anno 311. Conſulatum tantùm ſuffectum geſſit, cum hujuſmodi Conſulatuum nulla plerumque ratio ha-

bit i ſit. Sed hac de re jam ſupra ſatis actum. Denique cùm in Fragmento Conſulari à Bucherio edito idem Maximianus cum particula excluſiva, ſicuti in Catalogo veterum Pontificum laudato legatur hoc modo: *Maximiano VIII. ſolo*, cum anno 311. Kalendis Januariis ſolum Conſulem proceſſiſſe minimè dubitandum.

II. *Prima ratio cur unici Conſulis nomen in Actis publicis ſcriberetur.*

Unicus porro Conſul publicis Actibus inſcribebatur. Primùm quando propter bella, aut alias rationes capite ſequenti referendas, Collega ejus in alia Imperii parte deſignatus non fuerat, aut de ejus deſignatione nuncium nondum pervenerat. Tunc enim ſi in Occidente v. g. Conſul Orientalis ignoraretur, ſolius Occidentalis nomine acta conſignabantur, additâ etiam non rarò hac formulâ, *& qui nunciatus fuerit*, ſicuti videre eſt in Novella tertia Theodoſii Junioris *de Iudæis, Samaritanis, Hæreticis, & Paganis* data anno 439. quæ hoc modo ſubſcribitur: *dat. prid. Kal. Febr. Theodoſio A. XVII. Coſ. & qui fuerit nunciatus.* Nam anni exordio alterutrius Conſulis nomen ſæpè ignoratum fuiſſe certum eſt: quam in rem facit egregius Syneſii locus, qui in Epiſtola 132. ait: χθὲς ϗ πρώην ἐπὶ τῶν ἔναγχος ὑπάτων ὧν ἅτερος ἐςὶν Ἀρισταίνετος, τὸν γὰρ συνάρχοντα ἀγνοῶ, id eſt, *nudius tertius novis Conſulibus, quorum alter eſt Ariſtænetus, Collegam enim ignoro.* Cadit is Conſulatus in annum Chriſti 404. quo Honorius Imperator VI. Conſul in Occidente fuit, cujus deſignatio à Syneſio cùm eam eo anno in Oriente ſcriberet Epiſtolam, ignorabatur. Quibus in verbis explicandis hæſit Petavius, qui Syneſii opera notis illuſtravit. Ait enim in iiſdem: *etenim Conſularis honos principali faſtigio velut ſydus lumine ſolis abſconditur.* Quæ explicatio, ut optimè obſervat Alemannus in notis ad 26. caput Hiſtoriæ Arcanæ Procopii, à Syneſii mente aliena eſt. Nihil ſiquidem aliud ſignificat, quàm Ariſtæneti Conſulis Orientalis Collegam ſe ſe hactenus neſcire, quidquid dicat idem Petavius in ſecunda operum ejuſdem Syneſii Editione ad præfatam explicationem tuendam, Alemannumque confutandum.

III. *II. & III. ratio cur unici Conſulis nomen ſcriberetur.*

Secundò quandoque inter Imperatorem Orientis & Occidentis conveniebat, ut unicus tantùm Conſul crearetur. Quo tempore in Actis publicis particula excluſiva apponi non ſolebat, uti videre eſt in Codice Juſtinianeo, ubi ea nunquam legitur, ſicuti nec apud Caſſiodorum, ac Proſperum, licet Continuator Marcellini, aliique quidam eam addere ſoleant hoc modo: *Cyro ſolo Coſ.* anno nempe Chriſti 441. Tertiò quando alterutrius Conſulis nomen è Faſtis eradebatur, quod anno 399. contigit, unde Proſper in Chronico eo anno habet: *Mallio Theodoro Coſ. cum hôc Conſulatum inierat Eutropius Eunuchus*,

*Eunuchus, qui mox honore & vita exutus eſt.* Solius itaque Theodorii Entropii Collegæ nomen publicis Actis adſcriptum eſt. Tuncque aliquando bis idem Conſul nomine ſcilicet & prænomine exprimebatur, vg. Mallius & Theodorus, quo pacto hujus anni Conſulatum Caſſiodorus & Idatius in Faſtis edunt. Qui modus bipartiendi Conſulatus ab inferioris ævi ſcriptoribus aliquando uſurpatus legitur, etiam quando integer erat. Sic Alcuinus libro de Divinis Officiis cap. primo, ait Chriſtum notum eſſe *Sulpicio & Camerino Coſſ.* anno nempe Eræ Dionyſianæ nono, cùm dicere debuiſſet, Poppæo Sabino & Sulpicio Camerino Coſſ. Addit baptizatum *Valeriano & Aſiatico Coſſ.* anno ſcilicet ejuſdem Eræ quadrageſimo quinto, loco *Valerio Aſiatico & Meſſala Coſſ.* Propter quæ, ſimiliaque Mabillonus tomo primo ſeculi quarti Benedictini in vita ejuſdem Alcuini pag. 145. illud opus Alcuino abjudicat, licet nihil inde ad eam rem concludi poſſit, cum Georgius Syncellus ſcriptor coætaneus, quando de Natali & Morte Chriſti agit, utrumque Conſulatum eodem modo ac Alcuinus diſpartiatur.

Quartò unius tantùm Conſulis nomine Acta ſignata quando is illuſtris erat; quod in Inſcriptione Narbonenſi capite ſequenti referendâ factum exiſtimo. In ea enim ſolius Valentiniani nomen legitur, non verò Nomi ejus in ſexto Conſulatu anno 445. geſto Collegæ, licet ea ſub finem anni dedicata fuerit. Quintò ex mero uniuſcujuſque arbitrio pendebat, vel uno tantùm, vel duobus Conſulibus ordinariis ſcripta publica conſignare. Epiſtolæ Divi Leonis Papæ 14. & 15. juxta Queſnelli viri doctiſſimi editionem conſignatæ ſunt *Calipio* (ſeu Alipio, utrumque enim indiſcriminatim legitur) *& Ardabure Coſſ.* Epiſtola 16. data eſt XII. Kal. Novembris iiſdem etiam Conſulibus, anno ſcilicet Chriſti 447. & tamen Epiſtola 17. poſtridie data hanc habet ſubſcriptionem: *data XV. Kal. Novembris Alipio V. C. conſ.* Præterea Epiſtola 128. ejuſdem Pontificis hoc modo notatur: *data quinto decimo Kal. Aprilis Leone & Majoriano Coſſ.* id eſt, anno Chriſti 458. Et tamen epiſtola 129. aliquot poſt dies data, ita ſubſcribitur: *dat. XII. Kal. Aprilium Majoriano Auguſto primùm Conſule.* Tum epiſtolæ 130. & 131. eadem die datæ ita conſignantur, *Leone & Majoriano Auguſtis Coſſ.* Ex quibus patet ex mero privatorum arbitrio pendiſſe vel unius, vel utriuſque Conſulis nomine Acta conſignare, quod ſolo uſu introductum videtur. Initio enim ob alterius Conſulis ignorationem unius tantùm nomine Acta notare licebat; cúmque frequenter ea ignoratio contingeret, primis anni diebus aut menſibus, paulatim factum, ut modò utriuſque, mo-

IV. *IV. & V. ratio.*

dò unici Conſulis nomine inſtrumenta publica ſubſcripta fuerint.

V. *VI. Ratio.* Sextò licet utriuſque Conſulis deſignatio nota eſſet, ſæpè tamen Acta unius tantùm nomine conſignabantur, additâ hac particulâ, *& qui nunciatus fuerit*, quæ paſſim in Codice Theodoſiano, alibique legitur, licet is jam nominatus fuiſſet, eaque nominatio innoteſceret. Illuſtre hujus rei exemplum ex Actis Concilii Chalcedonenſis anno Chriſti 451. Marciano Auguſto, & Adelphio Conſulibus, celebrati deduco: prima enim ejus Actio his verbis inchoatur: *in nomine Domini Ieſu Chriſti, Conſulatu piiſſimi & amatoris Chriſti Imperatoris Flavii Marciani perpetui Auguſti, & ejus qui fuerit declaratus, ſub die octavo Idus Octobris, indictione quartâ.* Sequentes Actiones iiſdem verbis notatæ, niſi quod in quibuſdam formula illa, *& qui fuerit declaratus*, omittitur. Et tamen neque Conſtantinopoli, neque Chalcedone Adelphium Romæ Conſulem deſignatum fuiſſe, ignotum eſſe non potuit. Hoc enim anno quatuor Epiſtolas Adelphii Conſulatu notatas ad Marcianum Auguſtum qui Concilio interfuit, S. Leo Pontifex Romanus jam ſcripſerat, qui & alias ad Pulcheriam, ad Anatolium Patriarcham Conſtantinopolitanum, ad ipſam Synodum Chalcedonenſem, privatóſque quoſdam miſit Adelphio Conſule ſubſcriptas. Præterea legatos, quos idem Pontifex ad Synodum miſit, Adelphii deſignationem Marciano & Epiſcopis retuliſſe certum; & nihilominùs Concilii Acta ſolius Marciani Conſulatu conſignata ſunt, additâ formulâ, quæ videtur indicare Conſulem Occidentalem in Oriente tunc ignoratum fuiſſe. Imò epiſtola quam Valentinianus & Marcianus Auguſti S. Leoni ſcripſére, quâ de fide apud Chalcedonem roboratâ gratulantur, ipſo eodem anno exeunte data, his verbis ſubſcribitur: *dat. XV. Kal Ianuarii. D.N. Marciano PP. Aug. & qui fuerit nominatus, Conſulibus.* Et tamen libro primo Codicis Juſtinianei, titulo undecimo *l. 7. de Paganis & ſacrificiis & templis*, antea ab iiſdem Imperatoribus emiſſa ita notatur: *dat. prid. id. Novemb. Marciano A. & Adelphio Coſſ.* & eodem libro, titulo 12. *l. 5. de his qui ad Eccleſiam confugiunt.* Ab iiſdem Imperatoribus emiſſa, dicitur *dat. III. Id. Iul. Marciano A. & Adelphio Coſſ.* Ex quibus intelligimus, conſuetudinem tuliſſe, ut licèt in Oriente Conſul Occidentalis notiſſimus eſſet, & viceverſâ, Acta tamen publica uniùs Conſulis nomine, additâ etiam hac formulâ, *& qui nynciatus fuerit*, ſæpè conſignarentur. Sicut autem, ut ſequenti capite dicemus, Concilium Epheſinum notatum fuit hac clauſulâ *poſt Conſulatum Theodoſii Aug. XIII. & Valentiniani Aug. III.* Quia hi Conſulibus ordinariis, qui tantùm privati, illuſtriores erant; ita & pro-

pter

pter eamdem rationem, ſolius Marciani Auguſti Conſulatûs mentio in Concilio Chalcedonenſi facta.

Harum obſervationum beneficiô variæ difficultates enodari poterunt, quod brevitatis causâ unico exemplo demonſtro. Epiſtola S. Leonis ad Neonam Ravennatenſem Epiſcopum, quæ in editione Queſnelli centeſima triceſima quinta ordine eſt, his verbis ſubſcribitur: *data nono Kal. Novembris Conſulatu Marciani Auguſti*, id eſt anno Chriſti 451. Contendit Queſnellus legendum eſſe *Conſulatu Majoriani Auguſti*, ſicque datam eſſe Epiſtolam anno 458. quo Majorianus Leone Auguſto Collegâ Conſulatum edidit, hæcque prima ejus ratio: *cùm viginti*, inquit, *epiſtolæ Leonis anno 451. datæ etiam ſuperſint, nulla tamen alia Marciani Conſulatu annotata reperitur, omnes Adelphii Conſulatum ſcriptum habent. Quis igitur ſibi perſuadeat Leonem ſibi in omnibus, vel levis momenti rebus conſtantiſſimum poſt tot epiſtolas nomine Adelphii Conſulis inſignitas, ſtylum mutaſſe, & de Marciani nomine apponendo cogitaſſe? Quod enim de hujus Auguſti Conſulatu in illis Epiſtolis non meminerit, non ex memoriæ lapſu, vel oſcitantia, caſuve aliquo contigiſſe credendum eſt: ſed potiùs putandum non ita fuiſſe in uſu per ejus Conſulatum tempora numerare, licet hujus omiſſionis ratio non appareret. Hoc & pro certo habendum nequaquam id à Leone omittendum fuiſſe, ſi uſus tuliſſet: præſertim cum omnes illæ Epiſtolæ in Orientem miſſæ ſint, & ad Orientales Epiſcopos datæ: imò ad Conſtantinopolitanum Antiſtitem, ad Iulianum Cœnſem, ad Pulcheriam Auguſtam, ad Synodum Chalcedonenſem, & ad ipſum Imperatorem Marcianum. Quibus conſideratis nemo ſibi ſuadebit unicam Epiſtolam poſt illas omnes ſcriptam, & ad Italiæ Epiſcopos miſſam, præter conſuetudinem decoratam fuiſſe Marciani nomine.* Sed mirum eſt virum in libris Divi Leonis exercitatiſſimum non advertiſſe S. Pontificem in temporariis notis exprimendis ſæpe ſtylum mutaſſe. Præter enim ea quæ jam numero ſecundo obſervavimus, ex ejus Epiſtolis aliæ datæ ſunt ſine die, & Conſule, aliæ cum utroque, pluresſque cum unico tantùm Conſule. Ad hæc decem Epiſtolas Actii, & Studii Conſulatu, qui in annum 454. cadit, notavit, & tamen undecima eodem anno data, hanc formulam *poſt Conſulatum Opilionis*, anno ſuperiore 453. Conſulis præfert, rurſúmque duæ ſequentes, quæ ordine ſunt centeſima decima, & centeſima undecima, Actii, & Studii Conſulatu notantur. Quare nihil præter morem ſuum egit S. Leo, quandò poſt tot Epiſtolas Adelphii nomine inſignitas unam Marciani nomine decoravit, fruſtráque ad uſum contrarium, qui nullus fuit, recurritur. Divum Gregorium è ſucceſſoribus Leonis unum,

VI. *D. Leo in temporariis notis exprimendis ſæpe ſtylum mutat.*

in ſubſcriptionibus Epiſtolarum non minùs variaſſe capite ſequenti videbimus.

VIII. *Epiſtola D. Leonis vario modo ſubſcripta.* Non magis firmum ſecundum ejus argumentum. *Quoties* inquit: *unicum Conſulem in Epiſtolis ſuis Leo adnotavit, toties Occidentalem Conſulem, non verò Orientalem nominavit.* Ex quo deducit Epiſtolā ad Neonam non debuiſſe adnotari Marciani unius Conſulatu, *quod nimirum* ait: *Hæc eſſet tunc temporis conſuetudo, ut Occidentales Occidentalem, Orientales Orientalem Conſulem publicis Inſtrumentis inſcriberent.* Sed licet more communi, magiſque uſitato id fieret, nullo tamen modo, aut neceſſarium, aut aliqua lege cautum erat. Anno Chriſti 498. Joānes Scytha in Oriente, & Decius Paulinus in Occidente Conſules ordinarii fuere, & tamen uti legitur apud Onuphrium in Faſtis, Romæ in antiqua Tabula marmorea ſcriptū reperitur: JOANNE SCYTHA ORIENTALI CONS. Imò alitèr fieri non poterat, quandò uterque Conſul aut Orientalis, aut Occidentalis erat, aut quandò unicus tantùm Conſul nomen anno dabat. Quid mirum igitur, ſi S. Leo Marciani non ſolùm Conſulis, ſed etiam Auguſti nomine, Epiſtolam ad Neonam ſubſcripſerit.

Dicit tertiò Queſnellus nunquàm ità à Leone poſitam eſſe Conſularem notam, *Conſulatu*, ſed vel *Conſule*, vel *Conſulibus*, *ut aliena manu*, ſubjungit, *additam nemo non videat.* At ſi hæc ratio valeret, plures temporis notæ ex Divi Leonis Epiſtolis tollendæ eſſent, ſicque eæ ſuſdeque vertendæ. Epiſtola centeſima nona data dicitur *poſt Conſulatum Opilionis*, quâ loquendi formulâ nulla alia ejus Epiſtola notata, Epiſtola centeſima viceſima nona data dicitur: *Majoriano Auguſto primùm Conſule*, & tamen nec Leo, nec alii notam numeralem cum primo Conſulatu conjungere ſolent. Nam idem Leo ſermone 2. de Pentecoſte, de Manichæorum hæreſi loquens, ait: eam ortam eſſe *Probo Imperatore*, *Paulinoque Coſſ.* Ubi vides S. Leonem non dicere *Probo Imperatore primùm*; licèt certum ſit hunc priorem ejus Conſulatum fuiſſe. Denique ſi ſubſcriptio illa inſititia ſit, non legendum *Majoriani Conſulatu*, ſed ea prorsùs expungenda; eam tamen retinendam eſſe oſtendit, quod ipſemet Queſnellus fatetur, nullum nempe Codicem, aut Manuſcriptum, aut impreſſum ſuæ opinioni ſuffragari.

IX. *Duæ ſancti Leonis Epiſtolæ ſuis annis redduntur.* Ultima ejus ratio eſt, quod ea Epiſtola ſcripta ſit ad Conſultationem Epiſcoporum illius provinciæ, quæ Ravennenſi ſuberat, illiuſque conſultationis occaſio nata ſit ex reditu aliquorum hominum, qui ex illis regionibus in captivitatem abducti, ab aliquot annis fuerant, poſt Barbaricam aliquam irruptionem, & tunc demùm ad

ſedes

ſedes ſuas, libertatemque redierant. Conſtare autem pace potitam fuiſſe Italiam Leonis Papæ temporibus, eam Attilam non ingreſſum eſſe niſi anno 452. ideoque multùm veroſimiliùs eſſe Ravennenſem regionem Attilianum expertam fuiſſe furorem, plurimoſque ſaltem ex agro, & parrochia Ravennenſi inde raptos in captivitatem anno 452. & poſt aliquot annos ſcilicet 457. & 458. paucos libertatem ſimul, & patriam aſſequutos eſſe, & de ſuo Baptiſmo dubitare cœpiſſe: quæ Italis occaſio fuerit conſulendi Romanum Pontificem, & huic ad illius regionis Epiſcopos hanc ſcribendi Epiſtolam. Hæc Queſnellus. Sed occaſio S. Leonis conſulendi non clades Attiliana, à qua Ravenna orationibus Joannis Præſulis, qui jam eo anno ſedebat, liberata eſt, ut habet Baronius anno 452. num. 63. ſed Vandalica perſecutio, & direptio. Cùm enim direptâ maximâ parte Africæ, ut in notis ad Epiſtolam ad Ruſticum Narbonenſem à S. Leone ſcriptam ipſemet Queſnellus obſervat, navibus fractis Geiſericus impoſuiſſet maximam Clericorum turbam unà cum Carthaginenſium Epiſcopo, ii nudi, & expoliati proſperâ navigatione Neapolim Campaniæ appulêre. Quin & Senatorum, atque Honoratorum multitudinem primùm exilio crudeli contrivit, poſtea tranſmarinam in partem projecit, imò cunctos amiſſis omnibus bonis ad Italiam navigare compulit idem Geiſericus, teſtibus Victore Vitenſi lib. 1. de perſecut. African. & Fulgentii actis. Cùm igitur Carthagine anno 439. exeunte barbarus Rex potitus ſit, annis proximè ſequentibus, quibus maximè furorem ſuum exercere cœpit, ex Africa ſe Catholici, & ipſi etiam Manichæi, uti ex Leonis ipſius Epiſtolis, Baronius ſuggerit, ſubduxerunt, ita ut eorum in Italiam adventûs occaſione, dubia nata ſint, quibus per S. Leonem conſultum eſſe voluerunt Neonas Ravennenſis Epiſcopus, & Ruſticus Narbonenſis Antiſtes; quòd plurimi quoque perſecutionem fugientes in Gallias tranſmeaſſent. Quare non ſolum Epiſtola ad Neonam in annum 451. quô eam Sirmondus tom. I. Concil. Gall. conſignarat, quaſi poſtliminio reſtituenda eſt, ſed etiam Epiſtola ad Ruſticum, quam idem Queſnellus in annum 458. contulit, ad annum 452. retrahenda, cùm in ea de pueris à Vandalis captis mentio ſit. Hæc ſcrupuloſius examinare placuit ad majorem Conſulatuum dimidiatorum, de quibus nullus, quòd viderim ſpecialem tractationem inſtituit, intelligentiam; utque pateret, Marciani Auguſti Conſulatu ſcriptores Eccleſiaſticos, quod idem vir doctiſſimus perſuaſum habet, abuſos non fuiſſe ad probandum S. Petrum Chryſologum Neonæ deceſſorem circa annum 450. è vivis exceſſiſſe, & non longè anteà S. Germanum Antiſſiodorenſem, qui

in

in ea profectione deceſſit, in quâ Ravennæ exceptus eſt ab eodem S. Petro Chryſologo hujus civitatis Epiſcopo. Nam illud eò magis dicendum, quò ipſemet Queſnellus ex Ughello in Italia ſacra affirmet, Neonam ſucceſſiſſe Petro Chryſologo anno quadringeteſimo quinquageſimo, deceſſiſſeque tertio ſui Pontificatus anno, ut idem Ughellus refert; quæ quomodo ſubſiſtere poſſint, ſi Epiſtola ad Neonam anno tantùm quadringenteſimo quinquageſimo octavo, ac Majoriano Auguſto Conſule ſcripta ſit, non video.

---

## CAPUT SECUNDUM.

### *De Poſtconſulatibus à Conſtantino Magno ad Iuſtinum Iuniorem uſu receptis.*

I. *Qua de cauſa formula Poſtconſulatum introducta.*

POſtquam Conſtantinus ad Imperium pervenit, ſeries Conſulum perturbari cœpit; cúmque inter tot Auguſtos eodem tempore corregnantes, quorum erat duos Conſules deſignare, non conveniret, aliquando nulli Conſules, aliquando plura Conſulum paria inter eas diſcordias deſignata, indeque hæc formula, *poſt Conſulatum*, introducta. Legitur ea primùm in Faſtis Idatianis anno 307. quô Maximianus Herculius IX. & Conſtantinus Conſules ordinarii fuere; Acta enim publica in aliquibus provinciis conſignari cœpta *poſt ſextum Conſulatum*, nempe Conſtantii Chlori VI. & Galerii Maximiani VI. qui anno ſuperiori Conſules ordinarii fuerant. Quæ formula maximè frequentata poſtquam idem Conſtantinus Romanum Imperium in Orientale & Occidentale diviſit, & Orientis ſedem Conſtantinopolim à ſe conditam, Occidentis verò caput Romam inſtituit. Tunc enim inter cætera ſtatuit, uti ex duobus Conſulibus, quos annuos eſſe voluit, alter Romæ, alter Conſtantinopoli deſignaretur. Ex quo factum, quod Onuphrius lib. 2. Faſtorum notavit, ut ob bella civilia, vel externa, Principum cædes, peſtilentias, vel alias cauſas, annus ſine Conſulibus ordinariis aliquando fuerit; tuncque qui ſuperiori anno Conſulatum geſſerant, Faſtis nomen dabant: cujus rei exempla varia in iiſdem faſtis, præſertim poſt Theodoſium Seniorem, leguntur: & hæc prima invectæ hujus formulæ cauſa.

II. *Triplex Poſtcōſulatuum genus.*

Triplex verò Poſtconſulatuum genus fuit. Primum ſub Conſtantino initium, & ſub Juſtino Juniori finem habuit, de eoque præſenti capite agimus. Secundum à Juſtino Juniori ad Conſtantinum Pogonatum,

Pogonatum, de quo cap. ſequenti. Tertium à Conſtantino Pogonato ad Conſtantinum Porphyrogenitam aut circiter perduravit, illudque, quod hactenus incognitum fuit, cap.4. explicabitur. In priori genere ſuperioris anni Conſules ſemel, bis, & aliquando plures ſequentibus annis repetebantur, uti mox videbitur. In ſecundo Poſtconſulatus, anno ſecundo, vel tertio Imperii ſemper incipiebat, totque deinde Poſtconſulatûs anni, quot Imperii numerabantur, ut videre eſt in Faſtis Byſantinis cap. ſequenti à nobis ordinandis. In tertio denique genere primus poſt Conſulatum annus cum primo Imperii anno ſemper incipiebat, adeo ut tot anni poſt Conſulatum, quot Imperii numerarentur; quod in ſecundi generis Poſtconſulatibus non contingebat; ſemper enim plures Imperii, quàm Poſtconſulatûs anni computabantur, quod infra clariſſimè oſtendam. Sed à prioribus, à quibus alii originem duxêre, exordium ſumendum.

III. *Superioris anni Conſules aliquando iterati quia illuſtriores.*

Secundò, licet alicujus anni certi Conſules eſſent, tamen in factis publicis eadem formula *Poſtconſulatum* aliquando repetebatur, quia nempe ſuperioris anni Conſules illuſtriores erant. Synodus Epheſina anno 431. Baſſo & Antiocho Conſulibus celebrata eſt: Baſſi nomen anni initio Conſtantinopoli forſan ignoratum; in Codice enim Theodoſiano lib.9. tit. 45. *de his qui ad Eccleſias confugiunt*, refertur Edictum Imperatorium, quod in Epitome Juliani; ut ibidem Gothofredus obſervat, ita ſubſcribitur: *dat. X. Kal. April. CP. Antiocho V.C. Coſ. & qui fuerit nuntiatus*, quamquàm ejuſdem tituli prima lex ſubſcripta: *dat. X. Kalend. April. Conſtantinop. Antiocho V.C. & Baſſo Coſſ.* indicet, priorem illam ſubſcriptionem potius ex conſuetudine, quàm ex Conſulis Occidentalis ignoratione proceſſiſſe. Sed quidquid ſit, poſt adventum Legatorum à S.Sede Epheſum miſſorum, Baſſi deſignatio ignorari non potuit, & tamen in prima ejuſdem Concilii actione hæc verba leguntur: *poſt Conſulatum Dominorum noſtrorum Flavii quidem Theodoſii XIII. Valentiniani verò III. ſemper Auguſtorum decimo Kalendas Iulii Synodo congregata in Epheſiorum Metropoli.* Quæ formula in aliis ejuſdem Concilii Actionibus etiam uſurpatur,

IV. *Liberü erat uti formulâ poſt Conſulatum.*

Tertiò, integrum erat cuilibet vel Conſulibus ordinariis, vel formula poſt Conſulatum Acta conſignare. Id non tantùm ex duabus ſubſcriptionibus numero præcedenti relatis, ſed & ex D. Leonis Epiſtolis clarè deducitur. Is enim, uti præcedenti cap. diximus, anno 454. Epiſtolas decem Aetio & Studio Conſulibus inſignitas ſcripſit, & tamen undecimam, quæ centeſima nona ordine eſt, in Editione Queſnelli qua utor, ad Epiſcopos Galliarum & Hiſpaniarum dedit

Opilione Conſule Occidentali ſuperioris anni ſubſcriptam hoc modo: *Poſt Conſulatum Opilionis quinto Kal. Auguſtas.* Tùm Epiſtolam centeſimam decimam, & centeſimam undecimam Conſulatu Aëtii & Studii rurſus notat. Quare non dubium quin hoc merè arbitrarium fuerit.

V. *Formula poſt Conſulatum à Conſtantini tempore uſurpata.* Queſnellus vir rei criticæ ſcientiſſimus in Notis ad Epiſtolam à S. Leone ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum ſcriptam, quæ ſecunda ordine eſt, explicans Inſcriptionem mox afferendam contendit rationem hanc numerandi annos per Poſtconſulatus longè poſt ejuſdem Ruſtici & D. Leonis tempora uſurpatam fuiſſe, neque ante bellum Gothico-Italicum in more poſitam, ſed per uniuſcujuſanni Conſules ordinarios tempora conſignata fuiſſe, annoſque computatos: aliquando quidem annos inveniri eâ formulâ notatos, ſed id contra conſuetum notarum Conſularium morem factum: denique eandem formulam in uſum vocatam non fuiſſe, niſi cum ordinarii Conſules deſignati non eſſent. Sed ex iis quæ jam diximus, hæc omnia evaneſcunt: ejuſdem formulæ varia exempla, eaque illuſtria in medium adducit Baluſius vir eruditiſſimus in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1253. eâ plures Codicis Juſtinianei leges notantur, imò à S. Leone, cujus opera idem Queſnellus notis illuſtravit, uſurpatur, ut jam à nobis oſtenſum. Demum legitur ea in variis Inſcriptionibus ante Leonis Pontificatum dicatis, veluti in ea quæ extat apud Onuphrium in Faſtis anno Chriſti 346. quæ his verbis clauditur.

POST AMANTI. ET ALBINI CONS.

Fuerant Conſules Amantius & Albinus anno 345. & ut ex ea clauſula patet, ſequenti etiam anno nomen dedêre. Quare hoc tam certum, quàm quod certiſſimum.

VI. *Formula poſt Conſulatum duplici modo explicata.* Peculiares tamen difficultates circa eam notam temporariam occurrunt, quæ ſigillatim explicandæ ſunt. Et primò quidem primus annus poſt Conſulatum Beliſarii, Baſilii, aliorumque Conſulum, quorum nomina iterantur, alio modo à Mario Epiſcopo Aventicenſi, à Continuatore Marcellini, Juſtinianeo in Codice ſui nominis, aliiſque, alio modo à Victore Tununenſi, Juſtino Juniore in ſuis Novellis, & quibuſdam nonnullis numeratur, ut videre eſt in his laterculis.

MODUS

| MODUS LOQUENDI MARCELLINIANUS. | MODUS LOQUENDI VICTORIANUS. |
|---|---|
| Anno Chriſti | Anno Chriſti |
| 541. *Baſilio V. C. Conſule.* | 541. *Baſilio V. C. Conſule.* |
| 542. *Poſt Conſulatum Baſilii* | 542. *Anno ſecundo poſt C. Baſilii.* |
| 544. *Poſt Conſulatum Baſilii II.* | 543. *Anno tertio poſt C. Baſilii.* |

Ubi vides Tununenſem vocare ſecundum annum, quem alii primum, vel ſine numerali notâ numerant, quod Hirtiano atque Ciceroniano ſcribendi modo ab eo factum Carolus Cointius tomo tertio, Anno 642. num. 33. animadvertit. Sicut enim apud Hirtium lib. 34. de Bello Alexandrino *ſecundus à Rege*, & apud Ciceronem lib. 3. de finibus *ſecundus ad regium principatum* dicitur, ſic à Tununenſi primus annus poſt Beliſarii vel aliorum Conſulatum ſecundus vocatur. Annus enim poſt Conſulatum Baſilii v. g. ſi ad conſequentes poſt Conſulatum annos animum attendas, primus eſt; qui tamen reſpectu Conſulatûs qui præceſſit, ſecundus etiam nominari poteſt: eo modo, quo alibi diximus, ultimum aliquando pro primo uſurpari. Quæ diſcrepantia in verbis tantùm conſiſtit, ut iſto exemplo patet. Anno 553. poſt Conſulatum Baſilii XII. communiter notato Synodus generalis Conſtantinopolitana in cauſa trium Capitulorum celebrata eſt, & tamen Tununenſis, qui propter eorum defenſionem in exilium ſe miſſum ſcribit, eam conſignat *poſt Conſulatum Baſilii V. C. anno* 13. Quare cùm annum celebratæ Synodi ignorare non potüerit, manifeſtè liquet eum non niſi in modo loquendi ab aliis differre. Continuator Marcellini de peſte loquens quæ tempore ejuſdem Baſilii Conſulis graſſata eſt, his eam verbis conſignat: *Indictione ſexta, anno II. P. C. Baſilii mortalitas magna Italiam devaſtat, Oriente jam & Illyrico pereque attritis.* Eſt hic character anni Chriſti 543. Victor Tununenſis de eadem peſte loquens ait: *P. C. Baſilii V. C. anno II. horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas ſequitur.* Eſt hic character anni Chriſti 542. Ex quo tamen perperam quis inferret utrumque Auctorem non tantùm in modo loquendi, ſed reapsè ab invicem diſſentire. Eo enim in exemplo ideo anno uno inter ſe differunt, quod Continuator de peſte, quæ Italiam anno 543. devaſtavit, Victor verò de ea, quæ uno anno antea Orientem attriverat, loquatur. Hæc, ut habet Theophanes, anno 541. *Menſe Octobri, Indictione quintâ* (à Septembri præfati anni inchoata) orta eſt By-

ſantii, ubi cùm magis ſerperet, anno ſequenti feſtum Purificationis Beatæ Virginis menſis Februarii die ſecunda celebrari cœpit, ut Auctor eſt idem Theophanes. Ex quo etiam, ut obiter moneam, corrigendus Baronius, qui eam peſtem, & hujus Feſti inſtitutionem in annum 544. differt. Corrigendus & Valeſius in Notis ad Evagrium lib. 4. cap. 29. qui cùm non obſervaſſet mortalitatem illam priùs in Oriente quàm in Occidente fuiſſe diffuſam, Continuatorem Marcellini, & Victorem Tununenſem in ea conſignanda diſcrepare exiſtimavit. Quamobrem hæc diſcrepantia, licet in verbis tantùm ſita ſit; quia tamen viris doctrinâ præſtantibus errandi occaſionem nonnunquàm præbet, valde obſervanda. Priorem loquendi modum Marcellinianum, ſecundum Victorianum appello, & hujus diſtinctionis beneficio varios nodos capite ſequenti ſolvo.

VII. *Qui poſt exactum Magiſtratum nomen anno dabant, neque Conſules, neque Viceconſules dicebantur.*

Secunda difficultas verſatur etiam circa modum loquendi. Quæri enim poteſt, an qui poſt Conſulatum geſtum nomen anno dederunt, dicti ſint aliquando Conſules, vel Viceconſules? Et quidem quoad Conſulis nomen non invenio illud ante Juſtini Junioris tempora iſdem anno poſt Magiſtratum geſtum attributum, ſed poſtquam Conſulatus ad Auguſtos tranſlatus eſt, Poſtconſulatus nomine Conſulatûs ſæpè expreſſus fuit, uti exempla duobus capitibus ſequentibus afferenda palam facient. Quare Raderus Poſtconſulatus Baſilii ab anno Chriſti 557. uſque ad Juſtini Junioris Imperium, perperam Conſulatûs nomine appellat hoc modô, *Ind. V. Iuſt. A. XXX. Baſilio ſolo Conſ. XVI.* loco poſt *Conſulatum Baſilii XVI.* Id eſt, anno Chriſti 557. In Chronico enim Alexandrino, cujus ea eſt verſio legitur: ΙΝΔ. ε΄, λ΄ μ. ὑπ΄ Βασιλείου τὸ ις΄ μόνου. Quartus etiam annus, qui cum ſexto Valentiniani Auguſti Conſulatu legitur in Inſcriptione, quæ extat Narbonæ in Palatio Epiſcopali intelligi non debet de anno quarto poſt Conſulatum ſextum Valentiniani, ſed de anno quarto ædificationis Baſilicæ Narbonenſis. Ita ſe habet Inſcriptio, quàm ex Grutero pag. 1058. Baluſius in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1256. & Paſchaſius Queſnellus in Notis ad Epiſtolam 8. S. Leonis ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum referunt.

DO

DO ET XTO MISERANTE. LIM. HOC. C. L. K. T. E. ANNO IIII. CS. VALENTINIANO.

AUG. VI. IIIKL. D. XVIIII. ANNO. EPTUS RUSTI.......

| | |
|---|---|
| RUSTICUS. EPS. EPI. BONOSI FILIUS | BIENN. ADMINIST. |
| EPI. ARATORIS. DE SORORE NEPUS | SUAE PREBU. ARTIF. B. |
| EPI. VENERISOCI. IN MONASTERIO | MERCED. SOL. DC. |
| CONPRB. ECCLE. MASSILIENS. | ADOPER ECETER. SOL I. D. |
| ANNO XV. EPTUS SUI. D. ANN. V. III. ID. OCTB | |
| C URSO PRBO. HERMETE. DIAC. ET. EOR. SEQ. TIB. | HINC OBLAT. SCI. |
| COEP. DEPON. PARIET. ECCL. DUD. EXUSTAE | EPI BENERI SOL... C..... |
| XXXVII. D. QUAD. IN FUNDAM. PONI. COEPI | EPI DYNAMI.... L...... |
| ANNO II. VII. ID OCTOB. ABSID. P. F. MONTANUS. SUBD. | ORESI. C. I. |
| MARCELLUS. GALL. PREF. DI. CULTOR PRECE | AGROECI..... L....... |
| EXEGIT. EPUM. HOC. ONS. SUSCEP. INPENDIA. | ET DECONIAE....... |
| NECESSAR. REPROMITTENS. QUAE PER | SALUTI......... |

Cujus Inſcriptionis hæc explicatio eſt, Deo, & Chriſto miſerante limen hoc collocatum eſt anno quarto: Conſule Valentiniano VI. III. Kal. Decembris XIX. Epiſcopatûs Ruſtici.......

*Ruſtinus Epiſcopus Epiſcopi Bonoſi filius, & Epiſcopi Aratoris de ſorore nepos, Epiſcopi Veneris ſocius in Monaſterio compresbyter Eccleſiæ Maſſilienſis, anno XV. Epiſcopatûs ſui, die anni quintâ, tertiò Idus Octobris, cum Urſo Presbytero, Hermete Diacono, & eorum ſequentibus.*

*Cœpit deponere parietem Eccleſiæ dudum exuſtæ. Trigeſima ſeptima die quadratum in fundamento poni cœpit: anno ſecundo VII. Idus Octobris abſidem poni fecit Montanus ſubdiaconus. Marcellus Galliarum præfectus, Dei cultor prece exegit Epiſcopum hoc onus ſuſcipere, impendia neceſſaria repromittens, quæ per*

*Biennium adminiſtrationis ſuæ præbuit artificibus mercedem ſolidorum ſexcentorum ad operas, & ſolidos mille quingentos, .... hinc oblationes S. Epiſcopi Venerii ſolidos C..... Epiſcopi Dynami L. Oreſci...... CC. Agroecii T. Deconiæ.... ſaluti.*

VIII. *Explicatur Sextus Conſulatus Valentiniani, qui in Inſcriptione Narbonenſi legitur.*

His verbis,, quæ hîc ſolùm explicantur: *limen hoc collocatum eſt annno quarto Conſule Valentiniano VI.* Hunc ſenſum tribuit Baluſius, poſitum Baſilicæ limen fuiſſe anno quarto poſt Conſulatum ſextum Valentiniani, ideoque anno Chriſti 448. qui ab anno 445. quo Valentinianus ſextum Conſulatum edidit, quartus eſt; qui cùm decimus nonus eſſet Epiſcopatûs Ruſtici, conſequens eſt hunc anno 430. Eccleſiæ Narbonenſi Præfectum fuiſſe. Queſnellus verò quartum illum annum non à ſexto Valentiniani Conſulatu, ſed à jactis Baſilicæ fundamentis numerat, quòd familiare, inquit, Antiquis eſſet, ut quo tempore conſtrui ædificium publicum cœptum eſſet, quôve perfectum, hujuſmodi Inſcriptionibus, poſteris notum vellent. Hoc ergo, ſubjungit, voluit Ruſticus ſignificare, per quatuor annos ædificatam eſſe Narbonenſem Baſilicam, ſeu anno quarto eſſe abſolutam à quadro ſaxo poſito, id eſt, à jactis fundamentis uſque ad limen collocatum, ſeu finem operi impoſitum. Quæ explicatio præferenda; in ea enim Inſcriptione quid quolibet anno, quove progreſſu factum ſit, ſigillatim explicatur. Quare Ruſticus anno Chriſti 427. die nona Octobris ordinatus eſt Epiſcopus, annoque 441. die decima tertia præfati menſis, quæ quinta erat anni XV. ejus

Epiſcopatûs

Epiſcopatûs, Baſilicæ Narbonenſis fundamenta jecit; licet enim nulla eo anno Decennalia & id genus feſta edita fuerint, quia tamen octava Quinquennalia Theodoſii Junioris cum patre imperantis, is celebrare debuiſſet, niſi eadem anticipaſſet, ideo idem annus Eccleſiis conſtruendis deſtinatus. Tandemque anno 445. Valentiniani ſexto Conſulatu notato, qui quartus erat à jactis fundamentis, abſolutus, quintuſque à Die 13. Octobris inchoatus, illius verò Epiſcopatûs decimus nonus, limen collocatum fuit tertio Kalendas Decembris. Sic præfata Inſcriptio explicanda videtur. Neque enim ullum exemplum extat, in quo anni poſt Conſulatum, eo modo quo annus quartus in ea Epigraphe legitur, exprimantur, quodve oſtendat Conſules, qui exacto annuo Magiſtratu ſequentibus annis nomen dabant, eo nomine vocati fuerint. Sola itaque de Viceconſulis appellatione ante Juſtinum Juniorem controverſia eſſe poteſt. Duæ enim Juſtiniani Novellæ, quarta nempe & decima ſeptima, illud eis nomen datum fuiſſe teſtari videntur. Prior his verbis ſubſcribitur: *Dat. XII. Kal. Iulii Conſtantinopoli Beliſario Viceconſule V. C.* Quæ verba idem ſonant, ac *poſt Conſulatum Beliſarii*, & & annum Chriſti 536. exhibent. Poſterior dicitur *dat. Kal. Maii Conſtantinopoli Beliſario Viceconſule.* Sed utraque ſubſcriptio mendoſa videtur, & in hac ultima, loco *Beliſario V. C. Conſule*, id eſt, *viro Clariſſimo Conſule*, perperam ſcriptum *Viceconſule*. In priori verò, loco *Conſule*, ſcriptum per errorem, *Viceconſule*; adeoque duæ iſtæ Novellæ anno 535. datæ. Et ratio eſt quia Novella ejuſdem Imperatoris ſexageſima ſexta anno Chriſti 538. quô Joannes vir clariſſimus Conſul proceſſit, eadem mendoſâ ſubſcriprione ſignatur, diciturque *dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Do. Iuſtin. PP. Aug. ann. XI. & Ioan. Vicecon.* Et tamen certum eſt legendum eſſe *Ioanne. V. C. Conſule.* Quare non dubium qnin in præfatas ſubſcriptiones error pariter irrepſerit; ideoque qui poſt exactum Magiſtratum nomen anno dabant, neque Conſules, neque Viceconſules, ante Juſtini Junioris tempora dictos fuiſſe.

IX. *Quot anni poſt Conſulatum Paulini numerati.*

Ultima difficultas verſatur circa annorum numerum, qui poſt Conſulatum, tam Paulini Junioris, ultimi ex privatis, qui in Occidente eam dignitatem geſſit, quam Flavii Baſilii Junioris, poſtremi omnium Orientalium, qui privatus eodem Magiſtratu functus fuit. Et quidem quoad Paulinum anno 534. Collega Juſtiniani Auguſti in Conſulatu fuit, annis verò ſequentibus ob bellum Gothico-Italicum, quod jam imminebat, aliter in aliquot Provinciis, aliter in reliquo orbe Romano anni numerati ſunt, quod in his laterculis patet.

*In*

| *In potiori parte Imperii.* | *In aliquot Provinciis Occidentalibus.* |
|---|---|
| Anno 535. *Beliſario ſolo Conſule* | 535. *Poſt Conſulatum Paulini Iun.* |
| 536. *Poſt Conſulatum Beliſarii* | 536. *II. Poſt C. Paulini.* |
| 537. *II. P. C. Beliſarii* | 537. *III. P. C. Paulini.* |
| 538. *Joanne Conſule* | 538. *IV. P. C. Paulini.* Synodus Aurelianenſis III. celebrata dicitur *anno Childeberti* 27. *IV. P.C. Paulini Iunioris, Nonis Maii*, hoc nempe anno. |
| 539. *Appio.* | 539. *V. P. C. Paulini.* |
| 540. *Juſtino Iuniore ſolo.* | 540. *VI. P. C. Paulini.* |
| 541. *Baſilio Iuniore ſolo.* | 541. *Baſilio Iuniore ſolo.* |

Anni deinceps XXV. ſequentes, tam in Oriente, quàm in Occidente, formulâ *Poſt Conſulatum Baſilii V. C.* notati ſunt, ut videre eſt in Faſtis à nobis ordinatis, cujus rei in monumentis Gallicanis multa exempla extant. In fine Regulæ S. Aureliani Epiſcopi Arelatenſis, quæ in Codice veterum Regularum ab Holſtenio in lucem edito extat, clauſula legitur, in qua Aurelianus dicitur Monaſterium Monachorum Arelate fundaſſe *anno quinto P. C. Baſilii V. C.* anno nempe Chriſti 546. ſed legendum *anno ſeptimo P.C. Baſilii V. C.* uti oſtendi in Rationario Faſtorum anno Chriſti 548. In eadem Civitate in Eccleſia Sanctæ Crucis legitur Epitaphium Sancti Florentini præfati Monaſterii à Childeberto Francorum Rege conſtructi, primi Abbatis, in quo is dicitur obiiſſe *prid. Id. April. duodecies P.C. Baſilii V. C. Iunioris Indict. I.* anno nempe Chriſti 553. Licet enim ab uno & amplius ſeculo Monarchia Gallica fundata eſſet; expulſis tamen Romanis, Faſti Conſulares retenti fuerant. Baronius initio anni 564. ſcribit hunc poſtremum fuiſſe annum, qui poſt Conſulatum Baſilii numeratus fuerit in Faſtis XXIII. quam in ſententiam delapſus videtur quod Victor Tununenſis Poſt Conſulatum Baſilii XXIII. non niſi Juſtiniani annos adhibeat. Sed duos ſequentes annos eâdem formulâ conſignatos fuiſſe hîc oſtendendum, ut Juſtiniani finis, & Juſtini Junioris initium certò conſignetur, quod Faſtorum Conſtantinopolitanorum, de quibus capite ſequenti, principium ab utroque pendeat.

Annus

Annus itaque 565. notatus eſt tam à Continuatore Marcellini, X.
quàm à Mario Aventico in ſuo Chronico: *Poſt Conſulatum Baſilii* *Initium Imperii Iuſtiniani ſtabilitur.*
*V. C. XXIV.* In Collectione Eccleſiaſticarum Conſtitutionum Balſamonis libro quarto (ut videre eſt in Bibliotheca veteris Juris Canonici à Voello & Juſtello viris græcè & latinè doctiſſimis edita) Conſtitutio XVII. his verbis ſubſcribitur: Δατ. Καλενδ΄. Απρ. Κωνσταντ. Βασιλεία Ιυστινιανοῦ λθ΄ μετὰ τὴν ὑπατείαν ..... id eſt, *datum Kalendis Aprilis Conſtantinop. Imperatoris Iuſtiniani anno XXXIX. poſt Conſulatum* ...... intellige *Baſilii XXIV.* quæ verba in verſione ejuſdem Conſtitutionis, quaſi in græco legerentur, Typographi errore addita, erroreque pariter ſcriptum, *decimo Kalend. April.* loco *Kal. Aprilis.* Ex qua ſubſcriptione non tantùm intelligitur, formulam poſt Conſulatum adhuc anno iſto uſurpatam, ſed etiam Imperii annum cum Conſulatibus in Conſtitutionibus Imperialibus memoratum fuiſſe, quemadmodum à Juſtiniano anno 537. ſtatutum fuiſſe diximus, & Novella 47. ejuſdem Imperatoris eo anno emiſſa fidem facit. In Gallia tamen loco nominis Imperatoris, nomen Regis ſcriptum, ut videre eſt in Actis Synodi Aurelianenſis. III. anno 538. habitæ, de qua numero nono hujuſce capitis. Imo & Conſulatus omiſſus fuit quando eum in ſe Imperatores Orientales tranſtulerunt; quod ex eo conſtat, quòd hactenùs nullum monumentum inventum ſit in Gallia, in quo numerandi modus à Juſtino Juniori invectus uſurpetur. Ex eadem præterea ſubſcriptione liquet, Juſtinianum Kalendis Aprilis anni Chriſti 527. Auguſtum appellatum fuiſſe, cùm tricesſimus nonus Imperii ejus annus eo die in eadem inchoetur. De quo nulla dubitatio eſſe poteſt, cùm ipſemet Juſtinianus in laudata Novella eo die Romanorum rebus ſe à Deo ſuperpoſitum ſcribat, annoſque Imperii ſui ab eodem die numerandos jubeat; ac Procopius in Hiſtoria arcana dicat: *ſuſcepêre dominationem Iuſtinianus ac Theodora tertio ante feſtum Paſchatis die.* Eo enim anno in diem quartum Aprilis Paſcha incidebat. Turbat tamen Theophanes, cùm ait Juſtinum Seniorem die quarta Aprilis feſto Paſchatis morbo correptum fuiſſe, Juſtinianum Imperatorem inſtituiſſe, eique coronam impoſuiſſe. Imò Cedrenus die XIV. menſis Aprilis, ipſis Paſchalibus feriis id factum fuiſſe tradit. Sed dicendum utrumque, diem quo Juſtinianus nuncupatus eſt Auguſtus, cum eo, quo coronatus eſt, confudiſſe; ac præterea in Cedreno numerum X. abundare. Quod niſi præfata diſtinctio adhibeatur, Auctor Chronici Alexandrini, & Evagrius lib.4. cap.9. qui rectè ſcripsêre Juſtinianum Kalendis Aprilis Auguſtum nuncupatum fuiſſe, à ſemetipſis diſſentient; is enim

docet Juſtinum Seniorem, cùm annum Imperii octavum tranſegiſſet, ac præterea *menſes novem & dies tres*, Juſtinianum in conſortium Imperii vocaſſe. Imperare cœpit idem Juſtinus anno 518. die nona Julii, teſtibus eodem Evagrio, & Auctore Chronici Alexandrini. Ab ea die ad Kalendas Aprilis anni 527. anni octo, ac menſes novem intercurrunt. Sed primus menſis qui nono Julii cœpit, incompletus numerandus eſt; dieque ultima Julii, non verò octavo Auguſti abſolvendus. Quod cùm non obſervaſſet Valeſius in Notis ad Evagrium, ſe ſe ab eo ejuſdem Auctoris loco expedire non potuit. Supponit itaque Evagrius die quartâ Aprilis Juſtinianum coronatum fuiſſe, niſi quis malit dicere cum Alemanno in Notis ad Hiſtoriam arcanam Procopii cap. 9. Kalendis Aprilis Juſtinianum Cæſarem, die verò Paſchatis Auguſtum dictum eſſe. Idem prorſus habet Chronicon Alexandrinum quoad annos & menſes, ſed ubi Evagrius habet *dies tres*, in eo Chronico manifeſto errore legitur *dies quinque*. Irrepſit etiam error in eundem Evagrium quando loco laudato ſcribit Juſtinum defunctum fuiſſe, *cùm imperaſſet unà quidem cum Iuſtiniano menſes quatuor; in univerſum verò tam ſolus, quàm cum Collega per annos novem ac dies tres Imperium obtinuiſſe*. Legendum enim *dies viginti tres*, cùm ipſemet Evagrius, & Auctor Chronici Alexandrini teſtes ſint Juſtinum nono die Julii anni 518. Imperatorem nuncupatum fuiſſe, & Kalendis Auguſtis anni 527. naturæ debitum ſolviſſe. Quæ hîc explicare placuit, non ſolum quia Valeſius, aliique viri doctiſſimi in iis ſalebris hæſêre, ſed etiam, quia plurimùm refert Cæſaream Chronologiam erroribus liberare. Et hæc de Juſtiniani Natali.

XI. *Quot annos Iuſtinianus imperavit.*

Obiit is eodem anno 565. die 14. Novembris, cùm imperaſſet annos triginta octo, menſes ſeptem, & dies tredecim. Diem emortualem Auctor Chronici Alexandrini nos docet; eoſdem annos, menſes ac dies Theophanes, Cedrenus, & Auctor Miſcellæ exhibent, ſicque duo priores, qui ejus initium aliquot diebus tardiùs conſignarunt, ex ſeipſis corrigendi; neque enim eos annos, menſes & dies imperare potuit Juſtinianus, niſi Kalendis Aprilis anni 527. Imperium ſuſceperit. Corrigendus & alter error ejuſdem Theophanis, qui ſcribit eum die undecimâ Novembris vita functum eſſe, cùm ea in re manifeſtè ſibi contradicat. Philippus Labbeus in Chronico, Carolus le Cointe tom.2. anno 566. & tom.3. anno 664. num. 27. aliique plures Juſtiniani mortem in annum ſequentem differunt, Marii Aventicenſis, Joannis Abbatis Biclarienſis, Victoris Tununenſis, & Chronici Alexandrini auctoritate freti; ſed certiſſimis infra

ſra argumentis oſtendam mortem ejus in hunc annum incidere. Et profectò varia adhuc extant ejuſdem Imperatoris numiſmata apud Goltzium alioſque, in quibus annus Imperii ejus triceſimus nonus, quem inchoavit, legitur; in nullo verò annus quadrageſimus. Verum quidem eſt Joannem Epiphanienſem Scholaſticum, quem Evagrius lib. 5. cap. ultimo civem ſuum atque cognatum nominat, ſcribere: Ἰυςινιανὸς βασιλεὺς ἐννεὰ καὶ τεσσαράκοντα τοῖς πᾶσιν ἔτεσιν ῥωμαίων ἄρξας ἐτελεύτα τὸν βίον, id eſt, ut vertit Alemannus in Notis ad Hiſtoriam arcanam Procopii cap. 24. ubi communem opinionem de annis Imperii Juſtiniani tuetur: *Juſtinianus Imperator novem & triginta integros annos, cùm Romanum Imperium tenuerit, vitâ functus eſt.* Sed jam obſervavimus Hiſtoricos græcos annos Imperatorum inchoatos aliquando integros, aliquando tranſactos appellare. Quare Joannes Epiphanienſis his verbis tantùm intendit oſtendere, eum Imperatorem triceſimo nono Imperii anno è vivis exceſſiſſe. Si enim Juſtinus Junior Juſtiniani ex ſorore nepos, ejuſque in Imperio ſucceſſor anno 566. imperare cœpiſſet, anno 567. Conſul non proceſſiſſet, quod tamen certis infra argumentis ſtabiliam, primoque Imperii anno nondum Imperatorem fuiſſe oſtendam.

Annus 566. duplici modo conſignatus reperitur. Primò à Continuatore Marcellini, & Mario Aventicenſi, hoc modo: *Poſt Conſulatum Baſilii XXV.* Secundò in Novellis Juſtini Junioris: *Imp. DN. Juſtini Aug. ann. I.* ex iis prima ad Julianum Præfectum urbi hanc habet ſubſcriptionem notatu dignam: *Data XVIII. Kal. Octob. Chalcedone, Imp. DN. Juſtino PP. Auguſt. anno 1. Indict. quinta decima*, quæ hoc anno menſe Septembri incepit, quæque evincit deceptos eos eſſe, qui Juſtinianum hoc anno menſe Novembri (de quo inter omnes convenit,) Indictione decima quinta currente, in fata conceſſiſſe. Jam enim menſe Septembri hujus anni, ut ex hac ſubſcriptione liquet, Juſtinus imperabat, ideoque Imperium anno elapſo ſuſceperat, dieque decima quarta Novembris præſentis anni ſecundum Imperii annum auſpicatus eſt. XII. *Formula poſt Conſulatum Baſilii uſque ad hunc annum uſurpata.*

Ex his conſtat formulam *poſt Conſulatum Baſilii*, ad hunc uſque annum uſurpatam fuiſſe, neque ante eundem Faſtos Conſulares Romanos deſiiſſe. Cœperant hi anno Urbis conditæ ducenteſimo quadrageſimo quinto, quô Junius Brutus, & Tarquinius Collatinus Conſules pro Regibus primùm inſtituti ſunt. Quare per annos mille ſeptuaginta quatuor ad eorum Regulam Chronologia directa. Imò in Gallia, ubi nullum veſtigium extat, Faſtos Byzantinos uſu receptos fuiſſe, per aliquot adhuc annos videntur continuati. Extat XIII. *Faſti Romani diu in Gallia uſurpati.*

Rr 2 enim

enim juxta fanum S. Andreæ haud procul Avenione, in Capella quadam Epitaphium S. Cæſariæ, ſeu Caſariæ, Baſilii Poſtconſulatu hoc modo ſubſcriptum: *Obiit bonæ memoriæ Caſaria, medium noctis, die Dominicâ inluceſcente, VI. Idus Decembris, quadragies & ſexies poſt Conſulatum Baſilii Iunioris V. C. Coſſ. [sic] Conſulis, anno duodecimo regni Childeberti Regis, Indictione quinta.* Poſitum illud anno Chriſti 587. quem characteres in eo expreſſi exhibent. Childebertus enim Francorum Rex, ut habet Gregorius Turonenſis lib. 5. cap. 1. die Dominici Natalis regnare cœpit, anno nempe Chriſti 575. prætereà dies Dominica anno 587. in ſeptimum Idus Decembres, & feria ſecunda in ſextum Idus ejuſdem menſis competebant, quare nocte inter utrumque diem interjectâ, obiit Cæſaria, & qui illud Epitaphium poſuit, loquendi modo Marcelliniano uſus eſt. Erravit itaque Carolus Cointius, qui tom. 2. Annal. Eccleſiaſt. Francorum hoc in annum 586. confert, & reprehendit Baronium, quòd anno 587. collocarit. Annus enim 12. Childeberti, die tantùm Natali Chriſti ejuſdem anni 586. inchoatus eſt, & ante aliquot dies Cæſaria obierat. In eo tamen reprehendendus Baronius, quod legendum ſcribat, *anno nono Domini Childeberti*, quia ejuſdem Regis initium tardiùs, quàm par erat, conſignavit. Reprehendendi & ii, qui dicunt errorem eſſe in Indictione, legendumque *Indictione ſexta*, à Septembri præfati anni 587. inchoanda. Hinc enim potiùs deducendum quemadmodum in Rationario Faſtorum Romanorum anno 548. diximus, per hæc tempora jam fuiſſe, qui Indictiones à menſe Januario inciperent. Et hæc de Poſtconſulatibus in Faſtis Romanis Conſulatibus memoratis. Nunc de iis, qui à Juſtino Juniori, ad Conſtantinum Pogonatum in uſu fuêre, agendum.

---

## CAPUT TERTIUM.

### *Faſti Conſulares Byzantini à Iuſtino Iuniori ad Conſtantinum Pogonatum nunc primùm de integro ordinantur, & ſecundum accuratam Chronologiam, tam cum Eræ Chriſtianæ, quàm cum Imperatorum annis connectuntur.*

I. *Ordinatio Faſtorum Byzantino-* FAſtos Conſulares Romanos ex Antiquorum Scriptorum monumentis, quorum non pauca ſuperſunt, multi aggreſſi ſunt olim digerere; ſed qui Byzantinos, & Orientales ex Actis publicis, paucisque

ciſque Auctoribus, quibus temporum injuria pepercit, de integro ordinarit, annoſque Conſulatûs, Imperii, & Eræ Chriſtianæ inter ſe exactè copularit, neminem reperi. Onuphrius enim, qui Conſules Romanos incredibili diligentiâ deſcripſit, cùm ad perpetuos pervenit, quaſi longâ feſſus viâ langueſcit, & ab inſtituto ſuo videtur decedere; cùm modò in annis Conſulatûs cum annis Imperii conjungendis, modò in utriſque cum Era Chriſtiana copulandis peccet: & tamen ſi in alterutro erraveris, in conſequentes ejuſdem Imperatoris, & poſtconſulatus annos errorem propagari; imò & in annos ſucceſſorum, eorumque Poſtconſulatuum redundare neceſſe eſt. Præterea idem Onuphrius, neque poſt eum ullus alius, non advertens à Conſtantino Pogonato, qui anno ſexcenteſimo ſexageſimô octavô imperare cœpit, aliam numerandi rationem, quàm quæ hactenùs in uſu fuerat, invectam fuiſſe, Faſtos Byzantinos per duo ampliùs ſecula, eodem quo antea modo ordinat, ſicque temporibus aliunde obſcuris novas tenebras affundit. Inſuper priores tantùm Imperatorum annos cum Conſulatibus conjungit, & quaſi nulla ſupereſſet alia difficultas, de ſequentibus annis parùm curat. Quare quicumque poſt Faſtos ab eo ordinatos, Chronica, vel Annales ſcripsère, cùm ad annum Chriſti 565. formulâ *poſt Conſulatum Baſilii XXV.* notatum pervenêre, à Conſulibus memorandis deſiſtunt; vel quia ab iis recenſendis ſuperſedere malunt, quàm duces habere fallaces; vel quia, quæ ex eorumdem omiſſione rei Chronologicæ inferuntur detrimenta, non ſatis perſpectum habent. Carolus quidem Dufreſnius vir eruditiſſimus in Diſſertatione de Numiſmatis inferioris ævi num. XV. hanc materiam tangit, ſicuti & in Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis, verbo *Conſul*, ſed ad ſingularia non deſcendit, neque magis quàm Onuphrius mutationem Conſtantini Pogonati tempore factam obſervans, eorumdem quidem Faſtorum non paucam materiam, ſed verâ formâ deſtitutam nobis exhibet. Quapropter cùm Faſti Byzantini jamdiù ordinatorem expectent, eò lubentiùs hoc opus ſuſcepimus, quò viros eruditione præſtantes in Actis eâdem formâ conſignatis explicandis ſæpè erraſſe deprehendimus. Singularem itaque in id generis Faſtis per centum & duos annos, quibus ea anomala Imperii & Conſulatûs annos numerandi ratio perduravit, digerendis, adhibuimus diligentiam; omneſque nos difficultates tandem ſuperaſſe confidimus.

*...rum hactenus neglecta.*

II. *Juſtinus novos Faſtos invehit.*

Abrogatus videbatur Conſulatus, cùm Juſtinus Junior anno 565. Imperator ſalutatus eſt. Jam enim ab annis viginti quinque nullus Conſul deſignatus fuerat, hæcque intermiſſio non parùm populis

moleſta accidebat ob donativa præſertim ac munera à Conſulibus eam dignitatem ineuntibus ſpargi ſolita. Voluit itaque Juſtinus eam reſtituere, ſed diversâ prorſus ratione ab ea quæ hucuſque in uſu fuerat. Conſulatum enim à privatis ad Imperatores tranſtulit, perpetuum reddidit, eum ſine Collega geri ſtatuit, & ab illo non minùs quàm ab Imperio, annos in Actis publicis dinumerari conſtituit, quod & à ſucceſſoribus poſtea ad Conſtantinum Pogonatum uſque obſervatum, cum hoc tantùm diſcrimine, quod ipſe, Mauricius, & Conſtans ſecundo tantùm Imperii anno Conſulatum inierint; Tiberius verò & Heraclius anno Imperii primo. Ab eo igitur tempore cujuſlibet Auguſti duæ Epochæ fuerunt, altera ab Imperio quam nuper Juſtinianus invexerat, altera à Conſulatu deducta; quarum hæc illâ ſemper poſterior erat. In hac porrò ordinatione nullum nobis numiſmata ſuppeditare auxilium poſſunt, cùm in iis Imperii quidem, ſed Conſulatûs anni cum illis conjuncti numquam legantur. Et tamen in utrorumque inter ſe copulatione, ac cum Era Chriſtianâ conjunctione tota difficultas ſita eſt. Unde Auguſtorum veteris Romæ numiſmata longè præſtantiora & utiliora, quippe quæ non tantùm Conſulatus numerum, ſed etiam Imperii annum Tribunitiâ poteſtate contentum ut plurimùm repræſentarent. Sed unde factum, dicet aliquis, ut Imperatores Orientales à Conſulatu, etiam tantùm ſecundo Imperii anno ſuſcepto, annos dinumerarint.

III. *Origo Epocha à Conſulatu ducta.* Hunc morem inde profluxiſſe exiſtimat Sirmondus in Notis ad Sidonium libro primo, Epiſtola nona, quod aliàs novi Imperatores proximis poſt Imperii auſpicia Kalendis Januariis, Conſulatum edere conſueviſſent, annuſque Imperii Conſulatûs annum antecedere ſoleret. Sed hujus rei origo altiùs, ni fallor repetenda. Inter multiplicem rationem numerandi Imperii Octaviani Auguſti annos duæ erant à Conſulatu deductæ. Alii enim à primo ejus Conſulatu eos numerabant, quia is gradus, & aditus ad reliquos honores Auguſto fuit. Eam rationem ſecutus eſt Auctor libri de claris Oratoribus, qui annos quinquaginta ſex Auguſti Imperio tribuit. Unde & Curioſorum ejus Imperii initium à primo Conſulatu petentium obſervatio nata: *quod idem dies accepti Imperii princeps & vitæ ſupremus fuerit*, quemadmodum legitur apud Tacitum libro primo Annal. cap. 9. alii à ſeptimo ejus Conſulatu, cum Imperium illi à Senatu firmatum, datumque cognomen Auguſti, quaſi is legitimi principatûs primus dies fuiſſet; nam, ut inquit Oroſius, *ex ea die ſumma rerum ac poteſtatum penes unum eſſe cœpit, & manſit, quod Græci Monarchiam vocant.* Juſtinus igitur Auguſti exemplo, reſtituto Conſulatu ab eo Imperii ſui

annos

annos numerari voluit, quod indicat Corippus Poëta Chriſtianus in opere quod in ejus laudem compoſuit; in libro. enim quarto de ejus Conſulatu loquens, ait:

> *reparator opimi*
> *Nominis. Antiqui redeunt nova ſecula Faſti.*
> *Auguſti primus renovaſti Cæſaris ævum,*
> *Clarius eſt, meliuſque tuum: tua gaudia tecum:*
> *Hinc veſter primus feliciter excipit annus.*

Tribus autem modis Conſulatus, & anni poſt Conſulatum exprimi ſolebant, ut videre eſt in his laterculis.

| MODUS LOQUENDI Marcellinianus. | MODUS LOQUENDI Victorianus. | MODUS LOquendi à Mario Aventicenſi uſurpatus. |
|---|---|---|
| Anni Chriſti | | |
| 567. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.* | 567. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.* | 576. *Anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Aug. primùm ſolo Conſule.* |
| 568. *Anno III. poſt Conſulatum Iuſtini Iunioris Aug. ſolius.* | 568. *Anno III. poſt Conſulatum Iuſtini Iunioris Aug. ſolius II.* | 568. *Anno III. Conſulatus Iuſtini Iunioris Aug.* |
| 569. *Anno IV. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius II.* | 569. *Anno IV. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. III.* | 569. *Anno IV. Conſulatus Iuſtini Iunioris Aug.* |

Et ſic deinceps. Qui loquendi modi cap. præcedenti à nobis explicati ſunt, valdeque obſervandi, ſummis enim viris non rarò errorem attulêre. Diximus etiam ibidem poſt invectos Faſtos Byzantinos Poſtconſulatum aliquando Conſulatûs nomine enuntiatum fuiſſe, quod vel ſolus loquendi modus à Mario Aventicenſi in ſuo Chronico uſurpatus, & in tertio laterculo propoſitus oſtendit, cujuſque rei varia exempla infra occurrent. His poſitis Faſtos Byzantinos ordinare aggredior, quos eo nomine appellare placet, ut eos à Romanis magis diſtinguam.

Annus itaque 567. ſic notatus eſt: *anno ſecundo. Iuſtino Iuniore Auguſto primùm ſolo Conſule.* Ita rectè Onuphrius lib. 3. Faſt. qui citat Faſtos Maffeiorum, qui utinam in lucem aliquando prodeant. Idem docet Chronicon Alexandrinum, Marius Aventicenſis, Theophanes, **IV. *Imperium Iuſtini ſolius.***

Theophanes, & Anaſtaſius Bibliothecarius in ſua Hiſtoria. Errant porrò Auctor Chronici Alexandrini & idem Marius, qui Juſtini Conſulatum cum primo Imperii ejus anno copulant, quique perperam ſcribunt, Juſtinianum anno 566. vitâ functum, quæ hujus erroris cauſa. Errant & Baronius in Annal. Eccleſiaſt. & Calviſius in Chronico qui licet Juſtini Imperium ab anno 565. rectè inchoarint, ejus tamen Conſulatum in annum 566. malè conferunt. Porrò ex poëmate Corippi lib. 4. conſtat Kalendis Januariis eundem Imperatorem Conſulem proceſſiſſe, de quo Theophanes laudatus inquit: *Conſu'um more munus dedit Iuſtinus, multaſque pecunias, quibus etiamnum plures ditati, ſparſit in populum.*

Ann. 568. *III.* (intellige ſemper anno) *poſt Conſulatum Iuſtini Iunioris Aug. ſolius*, modo nempe loquendi Marcelliniano, quo in his Faſtis digerendis utar. Baronius in Annalibus hujus anni initio dicit eum Conſulatu Juſtini Imperatoris ſecundô alicubi notatum reperiri; ſed ſine dubio falſus eſt, ſemel enim tantùm Juſtinus Conſul proceſſit. Modus loquendi in hac materia ab eo non intellectus hanc ei aberrationem creavit. Novella ſiquidem ejuſdem Juſtini ad Spem in Deum Archiepiſcopum Provinciæ Byzacenæ, quæ apud Julianum Anteceſſorem legitur, quæque à Spondano in Epitome hoc anno in eundem ſenſum laudatur, hoc nullo modo ſignificat. Hæc ejus ſubſcriptio: *Dat. Kal. Maias Conſtantinop. Imperii Domini Iuſtini PP. Aug. anno III. Conſ. ejuſdem II.* Eſt igitur hic annus Conſulatus ejus ſecundus, non verò ſecundus ejus Conſulatus. Juſtinus enim, ut cap. ſuperiori diximus, loquendi modum Victoris Tununenſis & Marii Aventicenſis uſurpat. Porrò ex ea ſubſcriptione liquet Juſtinum anno 565. imperare cœpiſſe, alioquin hic annus non diceretur tertius ejus Imperii in ea Novella.

Ann. 569. *IV. poſt Conſulatum Iuſtini Iun. Aug. ſolius II.*

Ann. 570. *V. P.C. Iuſtini Iun. Aug. ſolius III.* Novella ejuſdem Juſtini de filiis liberarum, quæ apud Julianum Anteceſſorem legitur, hoc modo ſignatur: *Dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Imp. DN. PP. Aug. Iuſtini ann. V. Indict. III. Quæſtor legi*, qui ut moris erat ſubſcripſit: *Dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Imp. DN. Iuſtino PP. Aug. ann. V. poſt Conſ. ejuſdem DN. ann. II.* Hæc poſterior ſubſcriptio mendoſa eſt, eamque optimè emendavit Baluſius in Notis ad Capitularia Regum Francorum pag. 1255. legendumque docuit, *poſt Conſ. IV.* quod probat ex Mario Aventicenſi, qui ad hunc annum habet: *anno IV. Conſ. Iuſtini Iunioris Auguſti*; uterque enim modo loquendi Victoriano utitur, ut jam à nobis obſervatum. Indictio tertia cum

menſe

menſe Martio, ac Imperii Juſtini anno quinto connexa evincit eum regnare cœpiſſe anno 565. non verò ſequenti, aliàs eadem Indictio tertia cum menſe Martio conjuncta non niſi cum Imperii ejus anno quarto concurreret.

Ann. 571. *VI. P.C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius* IV.

Ann. 572. *VII. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius V.* Extat apud Scrimgerum Juſtini Novella hac ſubſcriptione notata: *dat. XV. K. Iun. Conſt. Imp. DN. Iuſt. PP. Aug. anno* VII. *poſt Conſ. ejuſdem anno* III. Sed mendum eſt in Poſtconſulatu, legendumque, ut ex dictis liquet, *poſt Conſ. VI.*

Ann. 573. VIII. *P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius VI.* Idem Scrimgerus Novellam Juſtini, quæ ordine quarta eſt, exhibet hac ſubſcriptione notatam: *dat. XV. K. Febr. Conſt. Imp. DN. Iuſt. PP. Aug. ann.*VIII.*poſt Conſ.ejuſdem ann.*III. Sed ea ut ſuperior emendari debet, reponendumque *poſt Conſ. ann.*VII.

Ann. 574. *IX. P. C. Iuſti i Iunioris Aug.ſolius VII.* Apud Auctorem Chronici Alexandrini hæc verba leguntur: *hoc octavo Imperii ſui anno, Septembri menſe, die ſeptimo, octava Indictione* (à Septembri cœpta) *morbo correptus Iuſtinus Auguſtus Tiberium Cæſarem creavit, nominavitque illum Conſtantinum, & vixit cum illo annos quatuor.* Sed non tantùm in anno, verùm & in die, ac menſe errat. Theophylactus Simocatta lib.3.cap.11. dicit id factum *menſe Decembri, ſexta die hebdomadis, Indictione nona.* Errat is in Indictione, quæ tantùm octava erat, ut rectè in Chronico Alexandrino. Tam menſem, quàm annum quibus Tiberius Cæſar renuntiatus eſt, utrumque hactenus controverſum, certis argumentis infra demonſtrabo. Sufficiat hîc ſignificare id hoc anno factum, qui nonus erat Juſtini, non octavus, ut perperam Auctor Chronici Alexandrini eum vocat.

Ann. 575. *X. P. C. Juſtini Junioris Aug. ſolius* VIII.

Ann. 576. *XI. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius IX.*

Ann. 577. *XII. P. P. Juſtini Junioris Aug. ſolius X.* Viſitur Romæ Epitaphium cujuſdam Boëtii, quod Paulus Aringhus tomo primo Romæ ſubterraneæ lib.2. cap.10. integrum retulit, in quo tempus depoſitionis ejuſdem Boëtii hoc notatur: † DEP. EST BOETIUS CL. P. OCT. KAL. NOBR. INDICT. XI. IMP. DOM. N. JUSTINO. PP. AUG. ANN. XII. ET TIBERIO CONST. CAER. ANN. III. Quo ex Epitaphio plura ſummi momenti deduco. Primùm Juſtinum purpuram ſumpſiſſe anno 565. aliter annus ejus duodecimus non concurreret cum Indictione undecima, neque cum anno Chriſti 577. à Septembri eà notato, ſed cum indictione duodecima, annoque 578.

S ſ dies

dies enim emortualis Juſtiniani, nempe decimus quartus Novembris à nemine in dubium revocatur. Imò ipſe Theophanes, qui dicit eum mortuum die undecima Novembris, paulò poſt in viam redit, & ſcribit obiiſſe decima quarta ejuſdem menſis. Secundùm Tiberium anno 574. creatum fuiſſe Cæſarem, alioquin tertius Imperii ejus Cæſarei annus cum duodecimo Juſtini non concurreret. Quare Spondanus, Calviſius, aliique qui hanc nuncupationem in annum 575. referunt, toto cœlo errant. Tertiùm Tiberii nuncupationem factam eſſe menſe Decembri, ut rectè ſcribit Theophylactus nuper laudatus, non verò menſe Septembri, ut perperam Auctor Chronici Alexandrini, aliàs anno XII. Juſtini die 25. Octobris, ſeu octavo Kalendas Novembris in Epitaphio memorato, annoque Chriſti 577. egiſſet jam annum quartum Imperii à die ſeptima Septembris inchoati. Quocirca locus Chronici Alexandrini, qui viros doctos excruciavit, corruptus eſt.

VI. *Tiberius ſolus imperat.* Anno. 578. *XIII. P. C. Iuſtini Iunioris Aug. ſolius XI.* Auctor Chronici Alex. hæc habet: *Hoc anno XII. Iuſtini Imperatoris menſe Septembri XXVI. XII. Indictione coronatus eſt ab ipſo Tiberius Iunior Conſtantinus, & quinto die menſis Octobris Iuſtinus Auguſtus vitâ exceſſit, & Tiberius Conſtantinus ſolus imperavit alios annos quatuor.* Rectè omnia præterquam quod annos tantùm duodecim Juſtino tribuit, qui regnavit annos XIII. ut Cedrenus & Zonaras auctores ſunt, & ex dictis neceſſariò ſequitur. Onuphrius, qui ejus initium rectè collocarat, mortem ejus anno 576. perperam conſignat, anno ſcilicet poſt Conſulatum Juſtini nono, licet in præfatione Faſtorum ſuorum dicat Faſtos Maffeiorum pervenire *ad XII. uſque Iuſtini Iunioris Auguſti poſt Conſulatus annum*, modo ſcilicet loquendi Victoriano, quem ex iis verbis præfatum Anonymum uſurpare conſtat. Unde factum, ut Tiberii & Mauricii, Juſtini ſucceſſorum annos tam Imperii, quàm Conſulatûs rectè ordinare non potuerit.

Anno 579. *Tiberio Iuniore Conſtantino Auguſto primum Conſule.* Ita rectè Auctor Chronici Alexandrini, cui Theophanes cõſentit, qui hoc anno ſcribit: ἔῤῥιψεν ὑπατείαν πολλὴν, id eſt, *amplum Conſulare munus in populum ſparſit.* Onuphrius Conſulatum hunc in annum Chriſti 580. confert, in ſua opinione, Tiberii quartum. Quem etiam in errorem incidit Marius Aventicenſis, ſed alio fundamento innixus. Cùm enim Juſtini initium anno uno tardiùs conſignarit, mortem ejus, Tiberiique exordium in hunc annum differre cogitur, ut eidem Juſtino annos tredecim attribuat, quo errore poſito Tiberij Conſulatus rectè ab eo, anno ſequenti his verbis conſignatus: *ann. 1. Conſ. Tiberii*

*Tiberii Conſtantini Aug. Indict. XII.* & ſic deinceps, ſed Onuphrii error prorsùs intolerandus.

Anno 580. *II. poſt Conſulatum Tiberii Aug. Iunioris Conſtant.* Hujus etiam Imperatoris anni ſæpè à Cæſarea ejus dignitate enumerati. Extat apud Goltzium numiſma, in quo hæc verba leguntur: DN. TIBERIUS PERP. P. F. AUG. ANN. VI. Cuſum illud anno præcedenti, quo Sextum Imperii Cæſarei annum inchoavit, vel ſaltem currenti, quô abſolvit. Baronius anno 584. num. ultimo refert Epiſtolam Pelagii II. Romani Pontificis ad Aunacharium Epiſcopum Altiſiodorenſem, non, ut perperam ille interpretatur, Auxanium Arelatenſem datam, quâ hortatur, ut ſuadeat Francorum Regibus opem ferre Romanæ Eccleſiæ Longobardorum incurſionibus laboranti, cujus Epiſtolæ tam in editione Vaticana, quàm in aliis hæc ſubſcriptio eſt: *datum III. non. Octob. Imperantę Domino Tibeberio, Conſtantinopoli Aug. anno VI. Coſ. ejuſdem ann. Regum.* Sed loco *Regum*, legendum *ſecundo*, modo nempe loquendi Victoriano. Refertur eadem Epiſtola tomo quinto Conciliorum editionis Labbeanæ cum hac ſubſcriptione: *dat. III. non. Octob. Imperante Domno Conſtantinopoli Auguſto, ann. VII.* Omiſſo Conſulatu, qua ratione anni numerarentur Cæſareæ ejus poteſtatis, eaque Epiſtola vel hoc anno, vel ſequenti data eſſet.

Anno 581. *III. poſt Conſulatum Tiberii novi Conſtantini Auguſti ſolius II.* Refert Labbeus in Appendice ad diſſertationē de Scriptoribus Eccleſiaſticis tomo primo clauſulam ſubjectam collectaneo ex libris S. Auguſt. ab Eugipio compoſito, juſſu Reducis Epiſcopi Neapolitani additam: *Sub die Iduum Decemb. Imperatore DN. Tiberio Conſtantinopoli Auguſti anno VII. poſt C. ejuſdē Auguſti ann. III. Indictione quinta decima, obſidentibus Longobardis Neapolitanā civitatem.* Quæ verba in duobus manuſcriptis codicibus leguntur. Joannes Mabillonus V. C. tomo ſecundo Analect. pag. 17. eamdem clauſulam refert, aitque hos characteres in annum 582. convenire, ſed procul dubio hallucinatur: Indictio enim XV. à Septembri cœpta præſentem annum deſignat, & qui clauſulam appoſuit, uſus eſt loquendi modo Victoriano, qui virum eruditiſſimum in errorem induxit. Ex ea manifeſtè deduco Tiberium anno 574. renunciatum fuiſſe Cæſarem, ſed non ſeptimâ die Septembris, quæ cum feria ſexta eo anno concurrebat, neque die ſeptimâ Decembris, quæ in eamdem feriam incidebat, licet id ſibi recentiores Chronologi perſuaſerint, eò quod Theophylactus die non expreſſâ, menſe Decembri, feriâ ſextâ Tiberium Cæſarem creatum ſcripſerit, Chronicon verò Alexandrinum die ſeptimâ Sep-

VII. *Chronologia Tiberiana magis explicatur.*

tembris id factum fuiſſe tradiderit, ab hoc nempe diem, à Theophylacto menſem & feriam mutuantes. Sed jam oſtendi ejuſdem Chronici Alexandrini Auctorem in menſe erraſſe, nunc in die falſum eſſe oſtendo. Si enim ſeptima die Decembris Cæſaream dignitatem Tiberius obtinuiſſet; Indictione XV. Idibus Decembris non ſeptimus, ſed octavus ejus numeraretur annus. Quare cum feriâ ſextâ, menſe Decembri Cæſar creatus fuerit, ut teſtis eſt Theophylactus, idque poſt Idus, ſeu diem XIII. ejuſdem menſis, ut ex præfata clauſula elicio, conſtat nuncupationem ejus contigiſſe, vel XIX. vel XXVII. die ejuſdem menſis Decembris, cum quibus tantùm poſt Idus Decembris feria ſexta concurrit. Unde præfata clauſula evincitur primùm Conſulatum Tiberii rectè à nobis cum anno Chriſti 597. copulatum fuiſſe. Secundùm eum anno 574. non verò ſequenti, ut perperam multi exiſtimarunt, Cæſarea dignitate decoratum fuiſſe. Tertiùm Chronicon Alexandrinum optimè à nobis fuiſſe emendatum. Quartùm Theophylactum menſem quo Tiberius dictus eſt Cæſar, rectè obſervaſſe, ac denique obſidionem Neopolitanam à Longobardis, hoc anno, non verò ſequenti, ut idem Mabillonus credidit, factam.

VIII. *Tiberio ſuccedit Mauricius.*

Anno 582. *IV. poſt Conſulatum Tiberii Novi Conſtantini Aug. III. ſolius.* In Chronico Alexandrino hæc verba leguntur: *Hoc quarto Imperii ejuſdem anno æger Tiberius Cæſar, quinto Auguſti, XV. Indictionis præſentis, creatus eſt Cæſar Mauricius Tiberius, & XIII. Auguſti coronatus Auguſtus; data illi in uxorem à Tiberio Novo Conſtantino filia Conſtantina. XIV. Auguſti moritur Tiberius Novus Conſtantinus in Proceſſo Hebdomi.* Eo etiam die demortuum teſtes ſunt Theophanes & Cedrenus, qui cùm tamen ſcribunt eum imperaſſe annos tres, menſes decem, & dies octo, quod & Zonaras, & Auctor Miſcellæ docent, diſſentiunt ab Auctore Chronici Alexandrini in initio Imperii ejuſdem Tiberii. Si enim anno 578. quinta die Octobris Imperium ſuſcepit, dies decem ſupra annos ac menſes eum imperaſſe dicendum. Quare fallitur Onuphrius, qui Tiberii mortem in annum ſequentem conjicit. Subſcriptio ſacræ Pragmaticæ Tiberii, quâ Juſtini Junioris deceſſoris conſtitutiones confirmavit, his verbis concepta eſt: *data tertio Idus Auguſti, Conſtantinopoli: Imperatoris Domini noſtri Tiberii Conſtantini Auguſti anno VIII. & poſt Conſulatum ejus anno tertio, & nobiliſſimi Flavii Tiberii Mauricii Feliciſſimi Cæſaris anno primo.* Conveniunt hi characteres in hunc annum, ut manifeſtum eſt, ideoque Tiberii Conſulatus rectè à nobis conſignatus anno 579. Et Imperium ejus Cæſareum menſe Decembri

bri anni 574. inchoatum, ſi enim anno ſequenti eô donatus fuiſſet, annus currens non octavus, ſed ſeptimus tantùm ejuſdem Imperii eſſet. Poſt Tiberium Mauricius imperavit.

Ann. 583. *Ind. Prima. Primus annus caruit Conſulibus, atque ex communi hominum ſenſu ſcriptum eſt, Poſt Conſulatum divinæ memoriæ Tiberii Conſtantini anno quarto.* Ita Chronicon Alex. Theophanes verò hoc anno hæc de Mauricio habet: *Hoc anno menſis Decembris die vigeſimo, Indictione ſecunda* (à Septembri cœpta) *Imperator Conſul deſignatus magnorum Theſaurorum munera Urbi largitus eſt.*

Ann. 584. *II. Mauricio Tiberio Aug. primùm ſolo Conſule.* Ita Auctor Chronici Alex. cui Theophanes, Cedrenus, Miſcella, & Theophylactus libro primo capite duodecimo ſuffragantur. Is ejuſdem Conſulatûs pompam deſcribit: *Agebatur annus Mauricii ſecundus cum hyeme Conſul creatus conſcenſo curru Imperatorio, ſummè conſpicuus erat; quem non equi, non muli, ſed homines (res & nomen honoratiſſimum) trahebant* &c. Porrò mendum irrepſit in textum Chronici Alexandrini, quod Jacobum Goar in Notis ad Theophanem pag. 601. irretitum tenuit: legitur eo in Chronico: ΙΝΔ. ϛ'. ϛ'. μϛ ὑπ'. Μαυρικίυ Τιβερίυ αὐγύςυ τὸ πρῶτον μόνυ. id eſt. *Indict. 2. anno 2 poſt Conſulatum Mauricii Tiberii Auguſti primùm ſolius.* Sed rejicienda vox μϛ, & vertendum: *Conſule Mauricio Tiberio Auguſto primum ſolo.* Idem tamen Goar Raderum reprehendit, quòd verterit, *Mauricii Secundo*, nempe anno, ipſeque ſic explicandum docet: *anno ſecundo. Videlicet*, inquit, *poſt Conſulatum Tiberii, annum quartum.* Sed perperam. Cùm enim anno elapſo in Actis publicis conſignatum fuerit, *poſt Conſulatum Tiberii anno quarto*, uti tunc oſtendimus, ſi præfata verba ad eumdem Tiberium referrentur, non anno quarto, ſed anno quinto *poſt Conſulatum Tiberii* ſcribendum fuiſſet. At ea verba nullo modo ad Tiberium referri oſtendit eadem formula annis ſequentibus ab eodem Auctore Chronici Alex. uſurpata: annum enim ſequentem his verbis conſignat: ΙΝΔ. δ', δ' μϛ ὑπ' Μαυρικίυ Τιβερίυ αὐγύςυ τὸ δεύτερον μόνυ, id eſt, *Indict. III. Mauricii III. poſt Conſulatum Mauricii Tiberii Aug. ſolius.* Ubi vides vocem ὑπ' referri ad Mauricium non verò ad Tiberium. Idem error irrepſit in idem Chronicon, ubi proponit Conſulatum Tiberii, ſcribit enim: ΙΝΔ. ιβ'. α' μϛ ὑπ' Τιβερίυ Κωνςαντίνυ αὐγύςυ τὸ πρῶτον. Id eſt, *Indict. 12. primo* (nempe anno) *poſt Conſ. Tiberii Conſtantini Auguſti primùm.* ubi Raderus, hujus particulæ μϛ, uti addititiæ nullâ ratione habitâ, rectè vertit, *Indict. 12. Tib. 1. Tiberio Jun. Conſt. Aug. primùm Conſule.* Quem & in errorem ejuſdem Chronici auctor incidit,

IX. *Explicatur Conſulatus Mauricii.*

Sſ 3 dum

dum Conſulatûs Juſtini Junioris mentionem facit.

Anno 585. *III. poſt Conſulatum Mauricii Tiberii Aug. ſolius.*

Anno 586. *IV. poſt Conſ. Mauricii Tiberii Aug. II. ſolius.*

Anno 587. *V. poſt C. Mauricii Tiberii Aug. III. ſolius.*

Anno 588. *VI. P.C. Mauricii Tiberii ſolius IV.*

Anno 589. *VII. P. C. Mauricii Tib. Aug. V.*

Anno 590. *VIII. P.C. Mauricii Tib. Aug. VI.* Hoc anno *menſis Martii die ſexto ſupra vigeſimum Indictione octavâ Theodoſius Mauricii Imperatoris ſupremi filius, die Paſchatis ſancto, à Ioanne Patriarcha, quatuor ſolis annis cum medio natus coronam Imperii accepit.* Ita Theophanes, cui Cedrenus, Zonaras, Auctor Miſcellæ & Chronici Alexandrini conſentiunt. Addit hic ultimus eum tantùm coronatum fuiſſe, ſed non in ſocietatem adminiſtrationis vocatum. Falluntur itaque Onuphrius & Calviſius, qui hanc inaugurationem in annum ſequentem rejiciunt.

X. *Continuatio Imperii Mauricii.* Anno 591. *IX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. VII.* Mauricii Poſtconſulatuum ſeriem confirmat S. Gregorius Papa, qui initio libri ſecundi Epiſt. Indictione decima, menſe Septembri, de quodam Laurentio Diacono loquens, ait: *Conſulatûs Mauricii Auguſti anno ſeptimo depoſitus eſt Laurentius*, ubi vides Gregorium modo loquendi Marcelliniano uti, & inter Conſulatum & Poſtconſulatum diſcrimen non ſtatuere.

Anno 592. *X. P.C. Mauricii Tiberii VIII.*

Anno 593. *XI. P.C. Mauritii Tiberii Auguſti IX.*

Anno 594. *XII. P. C. Mauricii Tiberii Auguſti X.*

Anno 595. *XIII. P. C. Mauricii Tiberii Auguſti XI.*

Anno 596. *XIV. P. C. Mauricii Tiberii Auguſti XII.* Gotſelinus Bertinianus Monachus, qui vertente ſeculo undecimo vitam S. Auguſtini Cantuarienſis Epiſcopi, primique Anglorum Apoſtoli accuratè deſcripſit, capite ſeptimo refert Epiſtolam S. Gregorii Papæ ad ad Auguſtinum & ſocios miſſam, quæ his verbis ſubſcribitur: *data die X. Kal. Auguſtarum, imperante Domino noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno XIV. poſt Conſulatum ejuſdem anno XIII. Indictione XIV.* Et capite octavo aliam Epiſtolam habet, quam idem Pontifex dedit ad Virgilium (erat is Epiſcopus Arelatenſis perperam à Gotſelino Ætherius vocatus, qui error ex Beda libro 1. cap. 24. propagatus eſt,) quâ ei etiam S. Auguſtinum, ſocioſque commendat, quæ eadem pariter ſubſcriptione notata eſt. Mabillonus tomo primo Sanctorum Ordinis S. Benedicti in Notis ad vitam ejuſdem S. Auguſtini dicit in his Epiſtolis Mauricii Conſulatum anno uno tardiùs numerari,

merari, ſed perperam; contrà enim ex his evincitur Mauricii Conſulatum rectè à nobis conſignatum fuiſſe, cùm Grgorius, qui in iis modo loquendi Victoriano utitur, hunc annum poſt Conſulatum Mauricii decimum tertium vocet, qui modo loquendi Marcellinia-no, quo utor, duodecimus tantùm eſt.

Anno 597. *XV. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XIII.*

Anno 598. *XVI. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XIV.*

Anno 599. *XVII. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XV.*

Anno 600. *XVIII. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVI.* Hoc anno S. Gregorius Papa lib. 9. Indict. 4. Epiſt. 22. Probo Abbati teſtandi facultatem concedit de his bonis quæ ante ſuſceptum habitum monaſticum habuiſſet. Initio Epiſtolæ hæc verba leguntur: *Imperantibus Domno Mauricio & Tiberio* (legendum Theodoſio, ut emendat Onuphrius, Tiberius enim alter Mauricii filius Auguſtus non fuit, vel legendum, imperante Domno Mauricio Tiberio Auguſto) *Auguſtis, anno Incarnationis Dominicæ ſexcenteſimo primo, eodemque Domno undecies Conſule, ſub die tertio nonarum Octobrium.* Qua in Epiſtola, quæ data eſt *menſe Novembris, Indictione quarta*, eadem Indictio quarta cum die III. Kalend. Octob. conjungitur, cœptaque à Septembri currentis anni evincit eam eodem anno, non verò ſequenti ſcriptam eſſe, ideoque Onuphrium & Baronium in Annalibus Hallucinatos eſſe qui eamdem in annum 601. conjiciunt. Divus enim Gregorius ſequutus eſt Dionyſium Exiguum, qui Incarnationem anno Juliano 45. conſignavit, eumque primum Eræ Chriſtianæ vocavit. Unde eadem Era pro ut ab ipſo auctore inſtituta eſt, annum unum plus colligit, quàm quæ poſtea prævaluit, quâve etiam hodie in Occidente utimur, ſed de ea aliàs. Error porrò eſt in his verbis *undecies Conſule*, legendum enim *ſedeciès Conſule*, quem errorem cùm non advertiſſet Onuphrius in Faſtis, in alium incidit, ſcripſitque Mauricium anno 592. ſecundum Conſulatum geſſiſſe, eumque ad duodecimum continuaſſe, quam etiam in rem Faſtos Græcos, ſeu Chronicon Alexandrinum, ac Maffeiorum Faſtos laudat, & currentem annum decimo Mauricii Conſulatu notat. Sed Chronicon Alexandrinum non aliter annos Imperii, & Conſulatus Mauricii, quàm nos numerat, & Faſti Maffeiorum ſi in lucem ederentur, ei ſine dubio contrarii eſſent. Hic itaque ſolus Gregorii locus hujus erroris fundamentum fuit. In eo Gregorius modum loquendi Marcellinianum uſurpat, ac præterea Conſulatum, cùm Poſtconſulatu confundit. XI. *Reliquum Mauricii Imperium.*

Anno 601. *XIX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVII.* Divus Gregorius lib. 9. Indictione IV. Epiſtolam ſexageſimam Adalberto Anglorum

glorum Regi ſcriptam his verbis conſignat: *dat. die X. Kal. Iuliarum, imperante Domino Noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto, anno XIX. poſt Conſulatum ejuſdem Domini noſtri anno XVIII. Indict. IV.* Epiſtola ſexageſima tertia ejuſdem libri, qua Virgilio Epiſcopo Arelatenſi Auguſtinum Epiſcopum, primum nempè Anglorum Apoſtolum commendat, eadem die, & cum eadem ſubſcriptione data eſt, ſicuti & Epiſtola ſeptuageſima prima ejuſdem libri noni Mellito Abbati in Franciis in cauſa ejuſdem Auguſtini ſcripta; niſi quod decimò quinto Kal. Juliarum data eſt. Ex quibus ſubſcriptionibus manifeſtè liquet primò Gregorium modum loquendi Victorianum ſæpè uſurpare. Secundò Onuphrium perperam duodecim Conſulatus Mauricio attribuiſſe, locumque Gregorii ex libro nono Epiſtola 22. deſumptum, optimè à nobis fuiſſe emendatum. Si enim in ea Epiſtola anno ſuperiori ſcripta Mauricium undecies Conſulem Gregorius nominaſſet, eum hoc anno duodecies Conſulem vocaret, neque uteretur hâc formulâ anno XIX. poſt ejus Conſulatum.

XII. *Phocas Mauritio in Imperio ſuccedit.*

Anno 602. *XX. P. C. Mauricii Tiberii Aug. XVIII.* Hoc anno *menſe Februario per ſeptem dies ſolemnia nuptiarum Theodoſii filii Mauricii peracta ſunt. Menſe vero Novembri Phocas cum exercitu contra Mauricium ſeditionem movit, & Mauricius cum uxore Conſtantina, & novem liberis, ſex maribus, & tribus virginibus, XXII. menſis Dii, qui Romanis eſt November, noctu, illuceſcente jam XXIII. die, qui fuit feriâ ſexta, fugit. Phocas autem XXIII. ejuſdem menſis feria ſexta à Cyriaco Patriarcha Cp. in æde veneranda S. Ioannis, quæ eſt in Hebdomo, inauguratus, XXV. die dicti menſis, die Dominico, Conſtantinopolim ingreſſus eſt.* Ita Chronic. Alex. Hi characteres in hunc annum competunt. Comprehenſus idem Mauricius cum uxore, & octo liberis, *XXVII. die ejuſdem Menſis feria tertia occiditur* ad Chalcedonem cum Tiberio, Petro, Juſtino, & Juſtiniano ejus filiis, ut idem Chronicon Alexandrinum habet. Imperavit itaque annos viginti, menſes tres, dies aliquot, ac eundem Phocam ſucceſſorem habuit. *A XXV. ejuſdem menſis* (nempè Novembris) *in reliquam anni partem uſque ad Ianuarium nempè præſentis Indictionis VI.* (Quæ Kal. Januariis anni 603. inchoatur) *perſcriptum eſt in publicis Imperii Actis. Phocæ anno primo.* Ita auctor Chronici Alexandrini.

Anno 603. Chronicon Alexandrinum hoc anno ait: ΙΝΔ. ϛʹ, αʹ ὑπ'. Φωκᾶ αὐγούστου μόνου, id eſt, *Indict. VI. Phocæ primus, Phoca Aug. ſolo Conſule.* Sed locum iſtum corruptum eſſe ex ſex ultimis Phocæ annis ab auctore ejuſdem Chronici rectè diſpoſitis, manifeſtè patet. Prætetquamquod Phocæ Conſulatus non in hunc, ſed in ſequentem

annum

annum cadit. Dicendum itaque hoc anno præfatam formulam uſque ad Indictionem ſeptimam, annum nempè ſequentem continuatam, ſcriptumque in actis publicis fuiſſe: *Phocæ anno primo*. Sic enim primus Juſtini Junioris, qui non niſi altero Imperii anno Conſul proceſſit, annus notatus fuit. *Hoc anno menſis Decembris die ſeptimo, Indictione ſeptima* (à Septembri inchoata) *ad ſolitas feſtorum ſolemnitates ſparſis in populum pro Conſulum more nummis, proceſſit* Phocas, inquit Theophanes, cui Cedrenus conſentit. Quare Phocæ Conſulatus non hoc anno geſtus, ut mox magis liquebit.

Anno 604. *Secundo Phocæ. Phoca Aug. ſolo Conſule.* Verum quidem eſt in Chronico Alexandrino hoc anno legi: *Phocæ II. poſt Conſulatum Phocæ Auguſti*, ſed legendum: *ſecundo* (*nempe anno*) *Conſule Phoca Aug.* ζ, β' ὑπ' φωκᾶ ἀυγύςυ, non verò ζ, ϛ' μετ' ὑπ' φωκᾶ αυγύςυ, hanc enim particulam μετ' ſæpè in illud Chronic. perperam irrepſiſſe jam ſupra monuimus. Et quidem Phocæ Conſulatum in hunc annum cadere Onuphrius etiam vidit, confirmaturque ex Divo Gregorio Papâ, in Epiſtola ad Felicem Subdiaconum, quam Margarinus V. C. Ordinis S. Benedicti, mihique amiciſſimus initio tomi ſecundi Bullarii Caſinenſis refert, cujus hæc eſt ſubſcriptio: *dat. VIII. Kal. Februarias DN. D. Phoca Aug. anno ſecundo, & Conſulatûs ejus anno primo, Indict. VII.* Quæ Kalendis Januatiis hujus anni incipit. Ex quibus patet Petavium erraſſe, dum in Notis ab Breviarium Hiſtoricum S. Nicephori Patriarchæ CP. pag.73. Editionis Lupareæ, ſcribit Phocam anno 603. Indictione ſexta Conſulatum iniiſſe, & hoc anno cœpiſſe numerari, *poſt Phocæ Conſulatum anno primo*, ſicuti & Dufreſnium qui in Diſſertat. de numiſmat. inferioris ævi num 15. numerat hunc annum *poſt Conſulatum Phocæ Auguſti*. Ex quo factum ut neuter annos eumdem Conſulatum conſequentes cum Imperii annis rectè copularit. Nam, ut hujus capitis initio diximus, Conſulatu in Faſtis Byzantinis perperam conſignato in Era Imperii errare neceſſe eſt.

Anno 605. *Phocha III. poſt Conſulatum Phocæ Auguſti primum.* XIII.
Ita Chronicon Alexandrinum. ΙΝΔ. ή. γ' μετ' ὑπ'. φωκᾶ ἀυγύςυ τὸ πρῶτον. Si itaque is annus primus eſt poſt Phocæ Conſulatum, anno præcedenti, non verò anno 303. Conſulatum ſumpſit.

*Ab hoc anno Chronic. Alex. annos Imperii & Conſulatus Phocæ rectè conſignat.*

Anno 606. *Phocæ IV. poſt Conſulatum Phocæ Aug. II.* Ita idem Chronicon Alexandrinum, cujus priores anni perperam collocati ex poſterioribus, qui ibidem accuratè conſignati ſunt, emendandi.

Anno 607. *V. P. C. Phocæ Aug. III.* Ita rectè idem Chronicon, in quo & legitur: *Hoc anno menſe Audinæo apud Romanos XXIII.*

*Januarii creatus eſt Patriarcha Conſtanti opolitanus Thomas magnæ Eccleſiæ Diaconus, & Patriarchæ Sacellarius ultrò expetitus.* Quæ perperam à Baronio in Annalibus in annum ſequentem conferuntur, uti rectè obſervat Petavius in Notis ad Breviarium Nicephori CP. pag.73. ſed quod affert ad emendandum idem Chronicon Alexandrinum prorſus rejiciendum: *At verò corrigendum*, inquit, *Chronicon dum Phocæ V. quo creatus eſt Thomas Indict. X. notat poſt Conſulatum Phocæ III. ſiquidem Phocæ primus inchoatur ex eodem Chronico Indict. VI. Novemb. XXV. Dominica, cùm die XXIII. feria ſexta inauguratus eſſet à Cyriaco. Annus eſt Chriſti 602. Cyclo ſolis XXIII. Litt. Dom. G. anno 603. Indict. VI. Phocas Conſulatum iniit. Ergo anno 604. Phocæ II. Indict. VIII. numerari cœpit poſt ejus Conſulatum I. anno deinde 605. Phocæ III. Indict. VIII. annus fuit poſt Conſulatum II. itaque anno 606. Phocæ IV. Indict. IX. eſt ab ejus Conſulatu III. annus verò 607. Phocæ V. Indict. X. poſt ejus Conſulatum ordine IV. eſt. Malè igitur in Græco Indictione IX. & X. bis iteratur τὸ γ'. Hæc paulò accuratiùs à nobis excuſſa ſunt, ut & illorum temporum Hiſtoriæ, & luculentiſſimo Chronico aliqua ex parte conſuleretur.* At hoc non eſt hujuſmodi Operi conſulere, ſed majorem labem inferre; duo enim priores anni in eo depravati, reliqui ſex accuratè conſignati, niſi quod perperam cum anno Imperii ejus quarto & quinto ſeu Indictione IX. & X. conjungitur *poſt Conſulatum III.* repetito nempe τὸ γ', errore ſine dubio Librarii, jam à Radero in verſione emendati. Priores itaque anni poſterioribus, pauci pluribus, corrupti integris & ſanis, non è contra, corrigendi. Præterquamquod ex Theophane, Cedreno, & D. Gregorio laudatis liquet, Conſulatum Phocæ in annum 604. cadere, ideoque in eodem Chronico perperam cum Indictione ſexta, annoque 603. eumdem copulari. Quare emendatio noſtra certiſſima.

XIV. *Heraclius Phocæ ſuccedit.*

Anno 608. *VI. P. C. Phocæ Auguſti IV.* Ita Chronic. Alex.

Anno 609. *VII. P. C. Phocæ Aug. V.* Ita etiam idem Chronic.

Anno 610. *VIII. P. C. Phocæ Aug. VI.* Ita pariter idem Chronic. Unde ultimus hic Phocæ annus malè à Petavio cum ſeptimo poſt ejus Conſulatum conjungitur; quem etiam in errorem ideo lapſus eſt Onuphrius, quòd Phocam anno tantùm ſequenti demortuum arbitratus fuerit. Unde factum, ut omnes Heraclii, Phocæ ſucceſſoris, tam Imperii, quàm Conſulatûs annos perperam conſignarit. Porrò Phocam hoc anno occiſum tam certum, quàm quod certiſſimum; idé enim Chronicon Alexandrinum ſcribit *Octobri die tertio Indictione XIV. Sabbato* apparuiſſe magnam claſſem, in qua erat Heraclius.

*Die*

*Die verò ſexto ejuſdem menſis feria ſecunda illuceſcente,* Phocam omnibus nudatum veſtibus, impoſitum navi, deportatum fuiſſe ad Heraclium, qui eum occidi juſſit, caputque ejus conto præfixum per mediam urbem circumferri. Addit idem Chronicon: *Hora nona ejuſdem diei Lunæ Heraclius in Imperatorem inauguratus eſt à Sergio Patriarcha CP. in templo magno.* Is hoc anno, Thomæ Patriarchæ die XX. feriâ ſextâ demortuo ſucceſſerat, ut ait idem Chronicon. Qui characteres omnes in hunc annum competunt, niſi quod loco *die ſexto*, legendum die quinto, ſeu, ut inquit Petavius in Notis ad Breviarium Nicephori CP. pro Octobris ς', ſubſtituendum eſt ε'. Nam ſi ejus menſis III. feria VII. fuit, ut paulò antè dixit, utique feria II. ejuſdem quinta die fuerit.

Quintus itaque Octobris dies, in quem hoc anno feria ſecunda incidebat, Natalis Imperatoris Heraclii fuit. *A ſeptimo Octobris præſentis Indict.* XIV. (nempè à Septembri cœptæ) *uſque ad XIII. Ianuarii Indictionis ejuſdem in publicis Imperii Heraclii tabulis. Et à XIV. ejuſdem Indict. ejuſdem menſis ſcriptum eſt in reliquum tempus anni uſque ad Decembrem, nempè expletum. XV. Indictione, & Conſulatu ejuſdem religioſiſſimi noſtri Principis. Et ſi enim in bigis, ſeu curru non eſt progreſſus, illud tamen tempus ipſius Conſulatui tranſcripptum eſt.* Ita auctor Chronici Alexandrini, quorum verborum explicationem vide capite ſequenti num. X.

Anno 611. A die XIV. Januarii acta publica conſignata: *Heraclio Auguſto Conſule.*

Anno 612. II. *Poſt Conſulatum Heraclii Auguſti.* Ita Chronicon Alexandrinum, in quo legitur, Heraclium Juniorem, qui & Conſtantinus dictus eſt, tertia Maii, feria quarta, natum eſſe.

Anno 613. III. *P. C. Heraclii Aug. II. hoc anno menſe Audyneo Romanis* XXII. *Decembris filius Heraclius Iunior, Conſtantinus, Imperator à Patre ſuo Heraclio in palatio inauguratus eſt ......... à XXII. Ianuarii imperatum eſt, uti ſcriberetur poſt illa ſolemnia (in nomine &c.) Imperii religioſiſſimorum noſtrorum Principum, & Maximorum beneficiorum Auctorum, Flavii Heraclii piiſſimi anno III. poſt Conſulatum ejuſdem anno II. & Flavii Heraclii Iunioris Conſtantini à Deo cuſtodii filii ejus, anno primo, ſemper Auguſtorum, Imperatorum.* Ita auctor Chronici Alexandrini. Theophanes tamen ait, Heraclium Juniorem *Decembris die vigeſimo quintò, primâ Indictione,* anno nempe præcedenti, quo ea Indictio menſe Septembri cœpit, eam coronationem factam fuiſſe.

Anno 614. IV. *Poſt Conſulatum Heraclii Auguſti* III. *à* XXII. *Ia-*

*nuarii ſcribtur: Imperii Heraclii Iunioris Conſtantini anno* II. Ita Chronic. Alexand.

Anno 615. *V. P.C. Heraclii Aug.* IV. *à* XXII. *Ianuarii ſcribitur: Imperii Heraclii Iunioris annus* III. Chronic. Alexand.

Anno 616. VI. *P. C. Heraclii Aug. V.* à XXII. *die menſis Ianuarii ſcribitur: Imperii Heraclii Iunioris Conſtantini annus quartus.* Chronic. Alexand.

Anno 617. VII. *P. C. Heraclii Aug.* VI. *à* XXII. *Ianuarii ſcribitur: annus Imperii Regni Heraclii Iunioris quintus.* Chronic. Alexand. Theophanes in Chronico habet: *Hoc eodem anno Ianuarii menſis die primo, Indictione quintâ Conſtantinus Iunior, qui & Heraclius, Heraclii filius Conſul renunciatus eſt: qui Conſtantinum minorem proprium fratrem Heraclio & Martina genitum declaravit Cæſarem.* Idem habent Cedrenus, & Auctor Miſcellæ. Sed Heraclii Junioris Imperii tantùm anni, non verò Conſulatûs numerati, uti ex eodem Chronico Alexandrino, in quo anni patris & filii ad uſque decimum octavum Imperii ejuſdem patris, accuratè digeruntur, liquet.

Ann. 618. VIII. *P. C. Heraclii Aug.* VII. *à* XXII. *die Ianuarii ſcribitur; annus Heraclii Iunioris Conſtantini VI.* Chronic. Alex.

**XV.** *Reliquum Heraclii Imperium.* Anno 619. IX. *P. C. Heraclii Aug.* VIII. *& à* XXII. *ejuſdem Indictionis menſis Ianuarii ſcribitur: annus Imperii Heraclii Iunioris Conſtantini* VII. Chronicon Alexand. hujus anni mentio in antiquo diplomate Heraclii, cujus ſubſcriptio ab Onuphrio refertur: *Data Kal. Maii Conſtantinopoli, imperantibus Augg. Fl. Heraclio anno IX. & poſt Conſulatum ejuſdem anno* VIII. *& Heraclio Conſtantino Iuniore filio, anno* VII. *Indictione* VII.

Anno 620. X. *P. C. Heraclii Aug.* IX. *& à* XXII. *ejuſdem Indictionis Ianuarii menſis ſcribitur: annus Heraclii Iunioris Conſtantini* VIII. Chronic. Alexand.

Anno 621. XI. *P. C. Heraclii Aug. X. Herac. Iun.* IX. Hujus ſemper Conſulatu à XXII. die Januarii cœpto, quod brevitatis causâ inpoſterùm omittemus.

Anno 622. XII. *P. C. Heraclii Aug.* XI. *Herac. Iun.* X.
Anno 623. XIII. *P. C. Heraclii Aug. XII. Herac. Iun.* XI.
Anno 624. XIV. *P. C. Heraclii Aug. XIII. Herac. Iun. XII.*
Anno 625. XV. *P. C. Heraclii Aug. XIV. Herac. Iun. XIII.*
Anno 626. XVI. *P. C. Heraclii Aug. XV. Herac. Iun. XIV.*
Anno 627. XVII. *P. C. Heraclii Aug. XVI. Herac. Iun. XV.*
Anno 628. XVIII. *P. C. Heraclii Aug. XVII. Herac. Iun. XVI.*
Anno 629. XIX. *P. C. Heraclii Aug. XVIII. Herac. Iun. XVII.*

In

In Bibliotheca veteris Juris Canonici pag. 1361. refertur Novella Heraclii, quâ privilegia Epiſcopis & ſolitariis conceſſa confirmantur, cujus hæc ſubſcriptio: *Dat. XII. Kal. April. Imperii Heraclii piiſſimi anno XIX. & Heraclii novi Conſtantini anno XVII.* Ubi vides utriuſque Conſulatus nullam fieri mentionem, quia ſcilicet poſt Faſtos Byzantinos introductos Acta publica dupliciter notabantur, vel annis Imperii & Conſulatus ſimul, vel annis tantùm Imperii: quæ ſecunda forma longè frequentior priori. Unde factum, ut tam pauca ſuperſint Acta, ac monumenta, in quibus annus Conſulatus memoretur.

Anno 630. XX. *P. C. Heraclii Aug. XIX. Herac. Iun. XVIII.* Hoc anno *Indictione quarta* à Septembri cœpta, *Novembris die ſeptimo, Heraclius Heraclii Iunioris Conſtantini dicti filius, magni Heraclii nepos in lucem venit.* Ita Theophanes.

Anno 631. XXI. *P. C. Heraclii Aug. XX. Herac. Iun. XIX.*
Anno 632. XXII. *P. C. Heraclii Aug. XXI. Herac. Iun. XX.*
Anno 633. XXIII. *P. C. Heraclii Aug. XXII. Herac. Iun. XXI.*
Anno 634. XXIV. *P. C. Heraclii Aug. XXIII. Herac. Iun. XXII.*
Anno 635. XXV. *P. C. Heraclii Aug. XXIV. Herac. Iun. XXIII.*
Anno 636. XXVI. *P. C. Heraclii Aug. XXV. Herac. Iun. XXIV.*
Anno 637. XXVII. *P. C. Heraclii Aug. XXVI. Herac. Iun. XXV.*
Anno 638. XXVIII. *P. C. Heraclii Aug. XXVII. Herac. Iun. XXVI.*
Anno 639 XXIX. *P. C. Heraclii Aug XXVIII. Herac. Iun. XXVII.*
Anno 640. XXX. *P. C. Heraclii Aug. XXIX. Herac. Iun. XXVIII.*

Nicephorus Cp. paulò antequam Heraclii Auguſti mortem narret, ait: *Heraclium filium Conſulem facit. Davidem, & Marinum alios liberos Cæſares appellat, Auguſtinam & Martinam filias Auguſtas.* Sed incertum an hoc vel ſequenti anno Conſulatus is geſtus fuerit; quod tamen nihil ad Faſtos facit, in quibus tam hujus, quàm illius, de quo anno 617. locuti ſumus nulla ratio habetur.

Anno 641. XXXI. *P. C. Heraclii Aug. XXX. Herac. Iun. XXIX.* XVI. *Vtriuſque Heraclii obitus, & Conſtantis ſucceſſio.*
Heraclius Auguſtus poſtquam *Conſtantinum & Heraclium filios ſuos æquo jure heredes Imperii inſtituit, moritur ætatis anno ſexageſimo ſexto, Imperii triceſimo, quartoque inſuper menſe, & die ſexto*, inquit Nicephorus Patriarcha CP. Dies itaque ejus emortualis undecimus Februarii currentis anni videtur fuiſſe; quod & ipſe Cedreni error indicat: ait enim die undecimâ Martii vitâ functum eſſe cùm imperaſſet annos triginta, menſes decem, cui quoad annos & menſes conſentit Theophanes, qui de die non loquitur. At cùm certum ſit Cedrenum in menſibus errare, exiſtimandum eſt eum & in menſe,

quo obiit erraſſe, ſed non quoad diem, cùm eumdem exhibeat Nicephorus. *Conſtantinus* (inquit idem Nicephorus) *cùm octo & viginti annos cum Patre imperaſſet, ac centum & tribus diebus ſupervixiſſet, moritur; poſt quem Imperator Heraclius appellatur, quô cum communiter Martina Imperium adminiſtrabat.* Secundùm hanc ſupputationem Heraclius Conſtantinus die viceſima quartâ Maii veneno à Noverca Martina ſublatus eſt. Poſt cum Heraclius alter ejuſdem Martinæ filius, quem Theophanes Heracleonam vocat, cum matre poteſtatem obtinet, imperatque menſes ſex, ut habet Cedrenus, poſt quos Senatus eumdem cum Martina matre dejicit, Conſtantini filio ad Imperium evectô. Petavius in Notis ad Nicephorum CP. ex eo quod idem Nicephorus & Theophanes, poſtquam Heracleonæ à Senatu abrogatum fuiſſe Imperium narrarunt, inquint Pyrrhum è ſede Conſtantinopolitana dejectum, ac Paulum ejus loco ſuffectum Octobri menſe, Indictionis decimæ quintæ à Septembri currentis anni cœptæ, rectè deducit ſex illos menſes non eſſe à Conſtantini Heraclii filii, ſed ab Heraclii ipſius obitu numerandos. Itaque hoc anno circa Auguſtum menſem Heracleonâ pulſo Conſtans Imperium auſpicatus eſt.

Anno 642. *Anno primo Conſtantis Auguſti.*

Anno 643. *Anno ſecundo. Conſtante Auguſto Conſule.* Margarinus initio tomi primi Bullarii Caſinenſis reſcriptum Theodori Pontificis Romani refert, hac ſubſcriptione notatum: *Dat. IV. Nonas Maii Imperii Domini Piiſſimi Auguſti Conſtantini anno ſecundo, Conſulatus primo, Indictione prima, anno Domini* 643. Ex qua ſubſcriptione, quæ iiſdem penè verbis à Theodoro, ac ea, in qua Phocæ Conſulatûs mentio à Divo Gregorio exprimitur, manifeſtè liquet Conſtantem, qui & Conſtantinus ab antiquis aliquandò nominatus reperitur, altero Imperii anno, non verò priori Conſulatum aſſumpſiſſe; erratumque eſſe ab Onuphrio, & Dufreſnio Diſſertat. de Numiſmat. inferioris ævi num. XV. qui ſcribunt, eumdem Conſtantem anno 642. Conſulatum iniiſſe. Contendit Dufreſnius id ex præfata ſubſcriptione colligi, Conſtantemque prima die Januarii illius anni, quô menſe Junio, inquit, annus ſecundus Imperii ejus inchoabatur, eam dignitatem ſuſcepiſſe, non verò currenti anno, quô eodem menſe Junio tertius ejus Imperii annus incœpit. In Gloſſario mediæ, & infimæ latinitatis verbo *Conſul*, addit Conſtantinopolitanos Imperatores Conſulatûs, & Imperii annos conjunxiſſe ſi ſub anni finem utramque dignitatem aſſecuti eſſent; quod ſi ſecus, Conſulatûs annum à Kalendis Januariis ſubſequentis auſpicatos eſſe, ut, inquit, videre eſt

in ſubſcriptione Epiſtolæ Theodori Papæ; ex qua colligit Conſtantem Conſulatum indeptum eſſe Kalendis Januariis, Indictione XV. anno nempe 642. Imperii verò ejus ſecundo, menſe Junio ejuſdem anni inchoato. Sed hæc omnia frivola eſſe oſtendit initium Theodori, qui non niſi menſe Novembri præfati anni 642. ad Pontificatum evectus eſt, ut ex Anaſtaſio Bibliothecario jam viri eruditi obſervarunt. Præterea poſt Faſtos Byzantinos in uſum vocatos, omnes Orientis Imperatores, quos Auctores produnt anno Imperii altero Conſulatum ſumpſiſſe, non niſi eo anno jam incepto illum capeſſiêre, quemadmodum de Juſtino Juniori, de Mauritio, ac de Phoca jam oſtenſum. Quare cùm liqueat Conſtantem anno ſecundo Imperii Conſulem proceſſiſſe, non niſi in currentem annum Conſulatus hic incidere potuit; ſi enim Dufreſnii ratio valeret, ſequeretur Tiberium & Heraclium ſecundo etiam Imperii anno Conſulatum ſuſcepiſſe, cùm ipſo anno, quô eam dignitatem geſsêre, alter eorum Imperii inchoatus fuerit. Quæ verò addit idem Dufreſnius de Imperatoribus Orientalibus ac Republica litteraria optimè meritus, circa Imperii & Conſulatûs annorum conjunctionem, capite ſequenti confutabitur.

Anno 644. III. *P. C. Conſtantis Aug.*
Anno 645. IV. *P. C. Conſtantis Aug. II.*
Anno 646. V. *P. C. Conſtantis Aug. III.*
Anno 647. VI. *P. C. Conſtantis Aug. IV.*
Anno 648. VII. *P. C. Conſtantis Aug. V.*
Anno 649. VIII. *P. C. Conſtantis Aug. VI.*
Anno 650. IX. *P. C. Conſtantis Aug. VII.*
Anno 651. X. *P. C. Conſtantis Aug. VIII.*
Anno 652. XI. *P. C. Conſtantis Aug. IX.*
Anno 653. XII. *P. C. Conſtantis Aug. X.*

Anno 654. XIII. *P. C. Conſtantis Aug. XI.* Hoc anno Conſtantinus Pogonatus Conſtantis filius à patre Auguſtus appellatus. Quod ex dicendis cap. ſequenti manifeſtum fiet. XVII. ***Reliquum Imperium Conſtantis.***

Anno 655. XIV. *P. C. Conſtantis Aug. XII.*
Anno 656. XV. *P. C. Conſtantis Aug. XIII.*
Anno 657. XVI. *P. C. Conſtantis Aug. XIV.*
Anno 658. XVII. *P. C. Conſtantis Aug. XV.*

Anno 659. XVIII. *P. C. Conſtantis Aug. XVI.* Hoc anno Conſtans Heraclium & Tiberium filios natu minores Cæſares nuncupavit, ut ex ſexta Synodo generali, de qua infra, deducitur.

Anno 660. XIX. *P. C. Conſtantis Aug. XVII.*

Anno

Ann. 661. XX. *P. C. Conſtantis Aug. XVIII.* Baudemundus Monachus Elnonenſis, æqualis ſancto Amando Epiſcopo Trajectenſi anno 679. ſexto Februarii demortuo, in hujus vita annum regni Conſtantini XXIII. cum anno Incarnationis 661. copulat. Quod Mabillono ſæculo II. Benedictino, in Notis ad eandem vitam p.724. locum præbet ſuſpicandi Conſtantem, ſeu Conſtantinum anno 639. regnum iniiſſe. Eò magis quò Fredegarius in Chronico cap.81. huic calculo favere videatur, cùm primum ejuſdem Conſtantis annum ſecundo Clodovei, hujus nominis ſecundi anno illiget. Sed hoc nullo modo dici poteſt, certum enim Heraclium anno Chriſti 641. demortuum eſſe, cùm præterea quæ jam in hanc rem diximus, S. Maximus Martyr, qui hujus Imperatoris tempore vixit, annoque Diocletiani 357. qui anno Chriſti 640. menſe Auguſto inchoatur, computum ſuum ſcripſit, aſſerat eum annum Indictione XIV. notatum, ac ultimum Heraclii fuiſſe. Præterea cùm Conſtantinus annos tantùm XXVII. imperarit, ut infra dicetur, ſi Imperium anno 639. Capeſſiiſſet, anno 665. è vivis exceſſiſſet, quod ut dicamus ſequentium Imperatorum Chronologia non patitur. Quare nullum dubium quin Baudemundus quemadmodum in morte ejuſdem S.Amandi anno 661. conſignanda, ita & in anno Conſtantis cum eadem morte copulando errarit; quod & de Fredegario aſſerendum, qui ſcribit Conſtantinum anno ſecundo Clodovei II. quòve Sintilla Hiſpaniarum Rex mortuus eſt, Chriſti nempe 640. non 639. ut perperam vir eruditus interpretatur, naturæ debitum ſolviſſe, eique Conſtantem ſucceſſiſſe, quod utrumque falſum eſſe, quæ jam diximus ſatis oſtendunt. Ejuſdem Baudemundi errores Chronologici in ea vita deſcribenda rectè obſervarunt idem Mabillonus, Bollandus & Henſchenius tom. 1. Februarii in vita S. Amandi.

Ann. 662. XXI. *P. C. Conſtantis Aug. XIX.*
Ann. 663. XXII. *P. C. Conſtantis Aug. XX.*
Ann. 664. XXIII. *P. C. Conſtantis Aug. XXI.*
Ann. 665. XXIV. *P. C. Conſtantis Aug. XXII.*
Ann. 666. XXV. *P. C. Conſtantis Aug. XXIII.*
Ann. 667. XXVI. *P. C. Conſtantis Aug. XXIV.*

Ann. 668. XXVII. *P.C. Conſtantis Aug. XXV.* Hoc anno, non ſuperiori, ut perperam habet Onuphrius, Conſtans Auguſtus Syracuſis interficitur *Indictione duodecima*, à Septembri cœpta, ut habet Paulus Diaconus lib.5.c.11. Die, ac menſe incertis, ex actione tamen decima octava,

octava, eaque ultima ſextæ Synodi generalis die decima ſexta Septembris anni 681. habitâ, cum poſt hunc diem peremptum eliciô; numeratur enim in ea annus decimus tertius Conſtantini Pogonati ejus filii ac ſucceſſoris, qui tamen quartus numerandus fuiſſet; ſi currenti anno ante diem decimum ſextum Septembris idem Conſtantinus Imperium ſuſcepiſſet. Quare errant Anaſtaſius in Vitaliano, qui Conſtantem necatum ſcribit, *XV. die menſis Iulii, per XI. Indictionem*, qua in ſententia in Hiſtoria perſtat; ac Marianus Scotus, qui eundem diem ac menſem retinet, cum Indictione tamen duodecima, perperam ſubſtitutâ. Quem errorem Onuphrius ac Baronius ab eo hauſêre, licet non eum ſed Anaſtaſium citent. Occiſus eſt autem Conſtans poſtquam imperaſſet annos XXVII. ita Nicephorus CP. Theophanes, Cedrenus, & Zonaras. In Conſtante id genus Faſti deſinunt, ad eumque Numiſmatum libri perduci debent. Poſtea alterius generis Faſti, de quibus cap. ſequenti, in uſum adſciti. Annales Eccleſiaſtici, & quæ deinceps componentur Chronica, eâ temporis notâ inſignienda erunt, cùm modò Eræ Chriſtianæ, Imperii & Conſulatûs annorum connexio certa ſit. Et hæc de Poſtconſulatibus ſecundi generis.

---

## CAPUT QUARTUM.

### *Conſulatus Tribunitiæ Poteſtatis inſtar geſtus, hactenùs ignotus, explicatur. Quando, quave ratione deſierit.*

Sub Julio Cæſare celeberrima Conſulum ordinariorum & ſuffectorum diviſio orta, ut Auctor eſt Onuphrius lib. 2. Faſtorum anno urbis conditæ 709. ſub Claudio, ut Imperatores proximis Kalendis Januariis poſt ſuſceptum Imperium Trabeam Conſularem ſumerent, conſuetudo invecta: ſub Commodo Decennalia & id genus feſta cum eadem Trabea edendi mox renovatus; ſub Juſtino Juniori Conſulatus à privatis ad Auguſtos tranſlatus, & ab his poſtea perpetuò retentus: at ſub Conſtantino Pogonato Conſtantis filio ac ſucceſſore Conſulatus Tribunitiæ Poteſtatis inſtar aſſumptus. Quam mutationem valdè inſignem ideò viri docti hactenùs non animadverterunt, quia Acta publica eâdem ferè quâ antea formulâ conſignabantur; quô factum, ut exiſtimantes plures eſſe Imperii, uti moris fuerat, quàm Conſulatûs annos, Faſtorum Byzantinorum genus, quod in

I. *Conſtantinus Pogonatus auctor Conſulatûs Tribunitiæ Poteſtatis inſtar geſti.*

in Conſtante Auguſto deſierat, ad Conſtantinum uſque Porphyrogenitam, non parvô temporum detrimentô continuarint, ſeſeque impeditiſſimis ambagibus implicarint. Onuphrius, *Pater Faſtorum* à Lipſio jure meritò vocatus, lib. primo Faſtorum pag.62. ubi numerandi rationem à Juſtino Juniori invectam expoſuit, ſubjungit: *porrò autem omnes Imperatores Orientis ea ratione Conſulatibus functos fuiſſe animadverti, uſque ad Conſtantini VIII. Porphyrogeniti Imperatoris tempora, ut ex Faſtis ſiculis græcis* (Chronico nempe Alexandrino) *qui uſque ad primum Imperii Heraclii Auguſti annum & Conſulatum pertinent* (Exemplar tamen quod vertit Raderus, uſque ad annum Heraclii decimum octavum incluſivè pervenit) *didici; itemque ex variis diplomatum, privilegiorum, conſtitutionum, novellarum & Edictorum Imperialium datis obſervavi: eos autem non niſi uſque ad Conſtantinum Irenes adpoſui*, ad annum nempe circiter octingenteſimum. Neque aliam viam ſecutus eſt Dufreſnius V. C. in Diſſert. de numiſm.inferioris ævi num.15. Sed Conſtantinum Pogonatum aliam ab ea quæ per centum & duos annos in uſu fuerat, Conſulatûs annos numerandi rationem invexiſſe, totque Imperii, quot Conſulatûs annos, contra deceſſorum morem numeraſſe, & ſucceſſores per duo ampliùs ſecula, quibus Faſti Byzantini in uſu fuere, factitaſſe, certis mox argumentis oſtendam, manifeſtumque faciam eumdem Onuphrium in præfatis diplomatis explicandis valde falſum eſſe; cúmque omnes ejuſdem opinionis ſectatores nihil attulerint, quod rem magis extricaret, illum refelliſſe, omnes alios proſternere erit. Advertendum itaque Conſulatum perpetuum duplicis generis fuiſſe: prius de quo præcedenti capite actum, primo Imperii anno, uti à Tiberio Conſtantino, & Heraclio factum, vel ſecundo, uti ab omnibus aliis aſſumptum fuit; at poſterius ipſo ſemper Imperii initio, eo penitùs modo, quo ſub Imperatoribus Antiquæ Romæ Tribunitia poteſtas, initum. Unde in hoc ſecundo Conſulatûs genere, Imperii & Conſulatûs anni æquo ordine procedebant, nec unquam plures Imperii quàm Conſulatûs anni numerabantur. Quod ſi filii à patribus in Imperium adſciſcerentur, poſt eorum obitum annos Imperii cum iiſdem geſti numerare continuabant, ſed annos ejuſdem Imperii ab eorum morte adminiſtrati à Conſulatu deducebant, quod illuſtribus clarebit exemplis.

II. *Conſtantini Pogonati Conſulatus inſtar Trib. Poteſt. geſtus.*

Anno 680. ſexta Synodus generalis Conſtantinopolitana celebrata eſt, cujus prima Actio his verbis incipitur: *Imperantibus à Deo coronatis, & Sereniſſimis noſtris Dominis Flaviis Conſtantino quidem piiſſimo & à Deo decreto magno Principe, perpetuo Auguſto & Imperatore*

*ratore anno XXVII. & poſt Conſulatum ejus anno XIII. Heraclio verò atque Tiberio conſervandis ejus fratribus, anno XXII. die VII. menſis Novembris, Indictione IX.* Annus Imperii Conſtantini Pogonati XXVII. ab anno 654. quo à Conſtante Patre Auguſtus appellatus eſt; annus verò XIII. poſt ejus Conſulatum ab anno 668. quo patre mortuo ſolus imperare cœpit, deſumitur. Unde intelligis annum XIII. poſt Conſulatum, aliud non deſignare, quàm annum XIII. & Conſulatûs & Imperii. Quòd ſi antiquus numerandorum annorum mos adhuc viguiſſet, ſcribendum fuiſſet *Poſt Conſulatum XII.* non verò XIII. Quare Sirmondus, qui hanc mutationem non obſervarat in Notis ad Sidonium, libro primo, Epiſtola nonâ dicit in ea Synodo ejuſdem Conſtantini annum, XXVII. cum anno poſt ejus Conſulatum XII. comparari, quod argumentum eſt eum exiſtimaſſe ita legendum eſſe. Onuphrius verò libro tertio Faſtor. anno 667. ait: *Imp. Fl. Heraclius Conſtantinus V. Conſtantis Auguſti filius Conſulatum vivente patre geſſit, quemadmodum ex Actionibus Synodi Conſtantinopolitanæ tertiæ intelligitur.* Sed hanc ejus explicationem à veritate alienam eſſe ſimiles loquendi formulæ infra adducendæ oſtendent. Eæ enim non magis, quàm præfata veræ eſſe non poſſunt, niſi Imperatores Conſtantinopolitani prænunciô quodam indiciô mortem Patrum portenderint; cùm ſemper ſine variatione ulla anno ante eam Conſulatum in ea ſententia capeſſierint. Quòd cùm dici non poſſit, evidens eſt eos uno eodemque tempore & Conſulatum & Imperium aſſumpſiſſe. Anno 681. die viceſimâ ſextâ Aprilis habita eſt XV. Actio ejuſdem Concilii, quæ eadem formula conſignatur, niſi quod hic annus dicitur eſſe XXVIII. Conſtantini *poſt ejus Conſulatum XIII.* fratrum verò XXII. Ex quo colligo anno 654. ante diem viceſimum ſextum Aprilis eumdem Conſtantinum Auguſtum nuncupatum eſſe, & uti conjicere licet, die decimâ tertiâ ejuſdem menſis, quâ Paſcha celebratum eſt, aliter viceſimus octavus Imperii ejus annus nondum inchoatus fuiſſet. Deinde Conſtantem Auguſtum poſt diem XXVI. Aprilis anno 668. interfectum fuiſſe, alioquin Conſtantinus Pogonatus ejus filius Conſulatûs annum XIV. non XIII. jam numeraſſet. Actio XVI. nonâ die Auguſti habita, ſubſcripta eſt: Imperii ejus anno XXVIII. poſt Conſulatum ejus anno XIII. anno XXIII. Heraclii, atque Tiberii. Ex quo deduco anno 659. ante diem nonum Auguſti utrumque Cæſarem creatum fuiſſe, Onuphriumque erraſſe, dum ſcribit eos anno 659. menſe Julio Cæſares appellatos eſſe, ac cum patre & fratre imperaſſe annos plus minùs X. quæ obiter dicta ſunt.

Ann. 685. Conſtantino Pogonato, die ac menſe incertis demortuo, cùm annos ſeptemdecim imperaſſet, ut teſtes ſunt Theophanes, Cedrenus, Zonaras, & Auctor Miſcellæ, filius ejus Juſtinianus Junior dictus Imperium ſuſcepit, *decima quarta Indictione*, à menſe nempe Septembri jam inchoata, Anaſtaſio, & Mariano Scoto Auctoribus. Hic ſicuti & pater eodem tempore Conſul, quô Imperator dictus eſt. Ejus juſſionis ſubſcriptionem refert Onuphrius his verbis conceptam: *Dat. XIII. Kal. Martias Conſtantinopoli, Juſtiniano Imp. PP. Anno ſecundo, & poſt Conſulatum ejus anno II. Indictione XV.* Anno nempe Chriſti 587. ea Indictione notato. Unde evidenter deducitur eum poſt menſem Auguſtum anni 685. currente jam decima quarta Indictione purpuram ſumpſiſſe, eodemque tempore Conſulatum; alioquin annus 587. non concurreret cum anno ſecundo tam Imperii, quàm Conſulatûs ejus. Exiſtimabat Onuphrius Conſtantinum Pogonatum anno 684 Juſtinianum Cæſarem ac Auguſtum dixiſſe, ac præterea in annum ſequentem, quô ipſemet obiit, Conſulem deſignaſſe. Quam in rem Nicephorum, Anaſtaſium, & Zonaram laudat, qui tamen ne verbum quidem habent, nec de eo Conſulatu, nec de ea nuncupatione. Verum quidem eſt Theophanem, Cedrenum, & Auctorem Miſcellæ ſcribere Conſtantinum fratres ſuos, Heraclium & Tiberium ab Imperio removiſſe, ſolumque cum Juſtiniano filio imperaſſe; ſed ii id factum tradunt anno Imperii ejus XIII. quod tamen parùm probabile, quodve præterea eidem Onuphrio non favet. Idem Juſtinianus anno 695. uti rectè Theophanes, poſtquam decem annos imperaſſet, à Leontio Patricio naſo mutilatus in Cherſoneſum relegatus eſt. Leontius Principatum triennio geſſit, annoque 698. ut ex eodem Auctore deducitur, pari naſi mutilatione à Tiberio Apſimaro mulctatus eſt. Marianus Scotus, ac Sigebertus eundem annum exhibent, ſed corrigendus is, dum Leontii initium anno 696. conſignat; ſuperiori enim anno eum imperare cœpiſſe rectè docet idem Marianus. Apſimarus annis ſeptem imperavit, teſte eodem Theophane. Sed Juſtiniano poſt decem annorum exilium reſtituto, ideoque anno 705. uti rectè Theophanes & Marianus Scotus, ac Sigebertus cum eo, Apſimaro ac Leontio, ejus juſſu cervices inciſæ ſunt. Conſulatûs ab iiſdem Leontio & Apſimaro geſti nullum ſupereſt veſtigium. Sed quoad Juſtinianum Onuphrius lib. tertio Faſtorum dicit eum Conſulatum iterum capeſſiſſe, idque ex ejus Reſcriptis & Conſtitutionibus intelligi. Sed cùm eas hactenùs invenire non potuerim, hoc tantùm aſſerere poſſum me nullatenùs dubitare, quin cùm novum Regnum incœperit, novum etiam Conſulatum

*Leontii & Tiberii Apſimari Conſulatus nullum extat veſtigium.*

ſulatum inierit: cùm per hæc tempora ſtatim ac quis Imperator, ſtatim & Conſul eſſet, ſed non ſecundo Imperii ejus, anno, ut perperam docet idem Onuphrius, neque id ex ejus conſtitutionibus deduci poſſe, cùm ad manus meas pervenerint, oſtendam. Juſtinianus reſtitutus annos ſex imperavit, ut docet idem Theophanes, annoque 711. exunte, ut rectè Baronius, qui tamen ejus initium, ſicuti & duorum ejuſdem deceſſorum, perperam conſignavit, oſtendit, juſſu Philippici cum filio Tiberio jugulatus eſt. Hujus pariter Conſulatûs nullum veſtigium ſupereſt.

Anno 713. Artemius, qui & Anaſtaſius dictus, ipsâ Pentecoſtes vigiliâ, ut habet Theophanes, die nempe tertiâ Junii, pulſo eodem Philippico Imperium arripuit, eodemque tempore Conſulatum. Quod conſtat ex Actis cujuſdam Virginis à dæmonio liberatæ, quæ à Baronio hoc anno num. 13. recitantur. Horum initium ita concipitur: *Imperante Domino noſtro piiſſimo Auguſto Anaſtaſio magno Imperatore anno primo & poſt Conſulatum ejus ſerenitatis anno primo.* Factum hoc ut in iiſdem Actis dicitur, *menſe Octobri, Indictione XII.* à Septembri cœptâ, anno nempe Christi 713. Ex quo luce meridianâ clarius patet, Artemium Imperatorem & Conſulem eodem tempore renunciatum fuiſſe. Malè itaque ſcripſit idem Onuphrius anno 715. eum creatum fuiſſe Imperatorem, purpurâque exutum *anno Imperii primo & menſe tertio Conſulatu ſuo, quem more veteri eo anno inierat XVII. Kal. Septembris ex Nicephoro & Zonara.* Hæc enim omnia à veritate aliena, neque etiam id ex Nicephoro & Zonara, qui de eo Conſulatu non loquuntur, ullo modo deduci poteſt. Anaſtaſius anno Imperii ſui tertio Chriſti nempe 715. finiente, Theodoſio cuidam tributorum Exactori locum cedere coactus fuit, Monachuſque factus eſt.

IV. *Conſulatus ab Athanaſio Trib. poteſt. inſtar geſtus.*

Anno 717. eodem Theodoſio, cujus Conſulatûs nullum ſupereſt monumentum vitam monaſticam amplexô, Leo Iſaurus octavo Kalendas Apriles imperare cœpit, Conſulatumque ſtatim iniit, quod nec ipſe Onuphrius negare potuit, niſi quod perperam addit, id fortè factum fuiſſe in Kalendas Apriles, octavô nempe die poſt aſſumptum Imperium; non advertens nullam illius differendi cauſam fuiſſe, & Tribunitiæ poteſtatis inſtar eam dignitatem per hæc tempora ſumptam. Ex quo etiam patet perperam ab eo exiſtimatum Conſtantinum Pogonatum ſub finem Imperii Conſtantis patris, & Juſtinianum Juniorem illius filium ſub finem ejuſdem Conſtantini patris Conſulatum cepiſſe; eo magis, quo Anaſtaſium ipſo Imperii initio Conſulatum edidiſſe conſtet. Anno 721. nonis Aprilis Romæ con-

V. *Conſulatus à Leone Iſauro Trib. poteſt. inſtar geſtus.*

gata Synodus eſt à Gregorio ſecundo, Romano Pontifice in cujus principio legitur: *Imperante Domino, Piiſſimo Auguſto Leone à Deo coronato, magno & pacifico Imperatore, anno ſexto, poſt Conſulatum verò ejus anno ſexto. Sed & Conſtantino ejus filio, anno ſecundo, Indictione IV.* Eſt is Conſtantinus Copronymus, quem idem Leo pater adhuc infantem ipſo ſancto Paſchatis die, anno ſuperiori Auguſtum crearat, ut Auctor eſt Theophanes. Baronius, qui ejuſdem Synodi Acta refert, rectè obſervat ea admodum depravata eſſe, hujus tamen ſubſcriptionis errorem, quòd Leonis ejuſdem initium anno 716. perperam collocaſſet, non advertit. Si enim hæc Synodus Indictione quartâ habita, hoc nempe anno, legendum omninò, *anno quinto, poſt Conſulatum verò ejus anno quinto.* Magis adhuc depravata in Editione Conciliorum Labbeanâ hæc ſubſcriptio legitur: *Anno ſexto, poſt Conſulatum ejus anno XVI.* Dufreſnius Diſſert. de numiſmat. Inferioris ævi num. 15. monet numerum 10. hic abundare; Labbeus verò legendum *anno ſexto*, loco *anno XVI.* Sed perperam. Menſe enim Aprili hujus anni non ſextus Imperii & Conſulatûs Leonis, ſed quintus tantùm currebat. Annus etiam ſextus tam Imperii, quàm Conſulatûs in iiſdem Actis, in Editione quam Voëllus & Juſtellus viri græcè, Latinéque doctiſſimi exhibent tomo primo Bibliothecæ veteris Juris Canonici pag. 272. non tantùm legitur, ſed etiam repetitur. Quare ea ſubſcriptio ubique mendoſa reperitur. Nec enim dici poteſt eam ſynodum anno ſequenti celebratam, erratumque in Indictione, cùm annus ſecundus Conſtantini Copronymi die ultimâ Martii præſentis anni, in quam anno elapſo Paſcha incidebat, auſpicatus fuerit. Anno 723. idem Gregorius ſecundus S. Bonifacium Moguntiæ Epiſcopum conſecravit, & ad obedientiam ſibi ac ſucceſſoribus exhibendam juramento à Baronio in Annalibus relato adegit. In juramenti initio hæc verba leguntur: *Imperante Domino Leone magno Imperatore anno ſeptimo poſt Conſulatum ejus, ſed & Conſtantino magni Imperatoris ejus filii anno quarto, Indictione VI. promitto ego Bonifacius &c.* Ubi vides Conſulatûs annum eumdem cum Imperii anno eſſe, imo hujus nullam fieri mentionem. *A menſis Martii die vigeſimo quinto, decimâ quintâ Indictione ad menſis Junii diem decimum octavum, nonâ Indictione, Leo imperavit. Tenuit autem Imperium annos vigintiquatuor, menſes duos, dies vigintiquinque: Conſtantinus pariter ejus filius impietatis equè ac Imperii ſucceſſor à præfato menſis Junii die decimo octavo, nonâ indictione, ad menſis Septembris diem decimum quartum, Indictione decima quarta, Deo permittente poteſtatem obtinuit annos quatuor ſupra triginta, menſes tres, dies duos.*

*duos.* Ita Theophanes. Sed dicere debuit, menſes tres, tribus diebus exceptis, ut numeranti conſtat.

VI. *Conſulatus ab Artabaſdo Trib. poteſtat. inſtar geſtus.*

Sub finem anni 741. quô idem Conſtantinus regnare cœpit, Artabaſdus ejus ſororius Imperium invaſit, & Nicephorum filium Imperatorem dixit. Tomo ſexto Conciliorũ generaliũ Editionis Labbeanæ legitur Epiſtola quinta Zachariæ ad S. Bonifacium Epiſcopũ Moguntinum *data nonis Novembris, imperante piiſſimo Aug. Artabaſdo à Deo coronato magno Imperatore anno tertio, poſt Conſulatũ ejus anno tertio, ſed & Nicephoro Magno Imperatore ejus filio, anno tertio, Indictione XIII.* à Septembri cœpta, anno nempe Chriſti 744. quare in annum ſequentem malè à Baronio in Annalibus eadem Epiſtola confertur, perperamque horum verborum loco: *poſt Conſulatum ejus anno tertio*, legit *Patriciatûs ejus anno tertio.* Hæc enim dignitas privatorum, non verò Auguſtorum in Oriente erat. Artabaſdus & Nicephorus eodem menſe Novembri, ut teſtantur Theophanes & Auctor Miſcellæ, capti ſunt & excæcati. Verum quidem eſt utrumque utriuſque caſum in Indictionem duodecimam, annum nempe 743. conjicere, quam in ſententiam non tantùm Baronium, ut videre eſt in Annalibus, anno 743. ſed etiam Petavium libro octavo partis primæ Rationarii temporum capite ſexto, alioſque viros doctos induxêre. Sed Theophanes ex quo Auctor Miſcellæ accepit, ex iis quæ ipſemet eodem anno & ſub eadem columna narrat, emendandus. Jam enim ante dixerat *die decimo ſexto Aprilis, hebdomadis feriâ quintâ*, Valid Saracenorum in Damaſco Amiram, Arabum factione ſublatum fuiſſe, poſt Imperii annum unicum. At feria quinta cum die decima ſexta Aprilis non concurrit, niſi in curſu ſit litera dominicalis D. quod anno 744. contigit. Nec dici poteſt Theophanem Valid mortem non rectè conſignaſſe. Georgius enim Elmacinus in Hiſtoria Saracenica. pag. 84. ſcribit: *anno 126. interfectus eſt Vvalid filius Iezidi.* Annus hegiræ 126. cœpit die 25. Octobris, anni Chriſti 743. quare poſt Octobrem Vvalid occiſus, ideoque anno 744. Artabaſdus verò eodem anno, ineunte Novembri de ſolio dejectus. Ex præfata etiam ſubſcriptione deducitur hunc anno 741. poſt Nonas Novembris Imperium uſurpaſſe, alioquin Zacharias, qui cùm eam Epiſtolam ſcripſit, caſum ejus ignorabat, annum Imperii illius quartum jam numeraſſet.

VII. *Conſulatus à Copronymo Trib. Pot. inſtar geſtus.*

Sed nec ipſe Conſtantinus Copronymus plures Conſulatûs, quàm Imperii à morte patris ſuſcepti numeravit annos; & quod notatu dignum, eos ex quo cum patre imperavit, Imperii, quos verò ſolus poſt ejus mortem regnavit, Conſulatûs nomine expreſſit. Anno 745. ſub Zacharia Pontifice menſe Octobri celebrata Romæ Synodus eſt,

cujus

cujus initio legitur: *Imperante Domino piiſſimo Auguſto Conſtantino Imperatore anno XXVI. poſt Conſulatum ejus anno V. menſe Octobris die XXV. Indictione XIV.* Ita habetur in Editione Labbeana. Baronius eam ſubſcriptionem eodem anno num.21. refert, ſed nullà Conſulatûs mentione factâ. Dufreſnius in Diſſertat. de Numiſmat. inferioris ævi addit in Epiſtolis Zachariæ pontificis Conſulatûs ejuſdem Conſtantini annum non ſcribi, ſed tantùm Imperii, & à prima inauguratione & ab obitu patris deducti. At licet verum ſit eas ita à Baronio referri, tomo tamen ſexto Conciliorum complures leguntur cum Conſulatus expreſſione. Epiſtola nona ejuſdem Pontificis ad S. Bonifacium dicitur *dat. Kal. Maii imperante piiſſimo Auguſto Conſtantino poſt Conſulatum ejus anno VII. Indictione prima.* Quibus caracteribus deſignatur annus Chriſti 748. Epiſtola duodecima ejuſdem Pontificis ad eumdem his verbis ſubſcribitur: *data pridie nonas Novembris, imperante Domino piiſſimo Auguſto Conſtantino, anno XXXII. poſt Conſulatum ejus anno XI. Indictione V.* Eſt hic annus Chriſti 751. Ex quibus ſatis intelligitur non plures Imperii à morte patris adminiſtrati, quam Conſulatûs annos Conſtantinum numeraſſe, Onuphriumque erraſſe, qui ſcribit hunc die Natalitio anno Chriſti 742. Conſulatum iniiſſe.

VIII. *Conſulatus Leonis IV.* Paternorum ſcelerum, Imperiique hæres Leo quartus fuit, & ad illud anno 775. die XIV. Septembris pervenit. Scribit Onuphrius eum anno 769. vivente Conſtantino patre Conſulatum geſſiſſe, idque ex ejus diplomatibus, & Romanorum Pontificum Epiſtolis intelligi, quod ſine dubio falſum. Præterquam enim quod in Epiſtolis Pontificum, quæ in Editione Conciliorum leguntur, nulla ejuſdem Conſulatûs vivente patre ſuſcepti veſtigium ſit, nullumque ejus extet diploma, ſaltem quod viderim, in quo de eo Conſulatu ſermo ſit, hæc dignitas poſt Conſtantinum Pogonatum, non niſi Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſta. Ea tamen in ejuſdem Leonis nummis exprimitur, in quibus, ut obſervat Dufreſnius loco laudato, cum Loro & Mappa Conſulatus Inſignibus effictus conſpicitur, cùm aliquot alii, qui eum excepêre Auguſti, non cum Mappa, ſed cum Loro tantùm effinguntur, ita tamen, ſubjungit idem Dufreſnius, *ut incertum maneat, an revera Conſulis titulum ſibi reſervaverint.* Sed eos ſaltem uſque ad Leonem ſapientem, reapſe Conſulatu functos fuiſſe, quæ mox afferam, evincent; cùm neque in actis publicis Conſules appellarentur, neque eorum anni à Conſulatu numerarentur, niſi illum ſuſcepiſſent.

IX. *Conſulatus à Conſtãtino* Anno 780. *Menſis Septembris die octavo, quarta Indictione, Leo diem ſuum clauſit*, inquit Theophanes, qui perperam addit, *demptis menſibus*

*menſibus ſex, anno quinto defunctus eſt*, legendum enim, *demptis diebus ſex*, perperam etiam auctor Miſcellæ *cùm regnaſſet annis quinque, diebus ſex.* Legendum enim, *demptis diebus ſex.* Eo mortuo Irene ejus uxor unà cum filio Conſtantino Imperium ſuſcepit; is decem tantùm annorum puer erat. Ea, quod hactenus inauditum, ad Imperii faſtigium evecta, ſicuti Imperium, ità & Conſulatum iniit. Deduco id ex verbis, quibus prima actio Concilii Nicæni anno 787. celebrati exorditur: *In nomine Domini, & Dominatoris Jeſu Chriſti veri Dei noſtri, Imperio piiſſimorum, & amicorum Chriſti Dominorum noſtrorum Conſtantini, & Irenes matris ejus, octavô anno Conſulatûs eorum, octavo Kalendas Octobrias, Indictione XI.* &c. Notanda ſunt verba Græca ἔτους ὀγδόου τῆς αὐτῶν ὑπατείας, id eſt, *octavo anno Conſulatùs eorum*, verum eſt in vulgata, & antiqua editione latina, quæ ſeptimo Conciliorum tomo pag. 662. legitur, ſcriptum eſſe *anno Conſulatus illius octavo*, niſi quod in actione quinta, & ſeptima legitur uti in græco, *anno octavo Conſulatus eorum*, ſed non dubium quin utriuſque Conſulatus in verſione latina exprimi debuerit. Quod ſi ipſo Concilii initio annus Conſulatûs eorum octavus jam curreret, eam dignitatem ipſo Imperii initio ab utroque aſſumptam fuiſſe neceſſe eſt. Dicit Onuphrius eumdem Conſtantinum anno 779. vivente patre, more majorum Conſulatum geſſiſſe; ſed hoc eſt hariolari: ſequeretur enim prædeceſſorum mortem, tàm Conſtantinum hunc, quam alios, quibuſdam prognoſticis divinaſſe, annoque antequam ea contigeret, Conſulatum capeſſiiſſe. Vanum itaque illud effugium ad quod toties Onuphrius recurrit, ut oſtendat Imperatores Orientales plures ſemper Imperii, quàm Conſulatus annos numeraſſe.

*Et Irene ejus filio Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus.*

X.

*Conſulatus perpetuus iterum ab Irene aſſumptus.*

Anno 790. Conſtantinus matrem, quæ annos decem cum eo imperaverat, in ordinem redegit *Octobri menſe, Indictione quarta decima*, inquit Theophanes. Is annos octo, quibus ſolus imperavit, poteſtate juveniliter, immodicèque uſus eſt. Tandem anno 797. matris, & Stauracii dolo comprehenſus, excæcatus eſt, & Irene ſola iterùm Imperium aſſumpſit, quod per annos ſex obtinuit, ipſoque initio Juſtiniani ſecundi exemplo, Conſulatum edidit. Proceſſum tamen Conſularem, uti vocabant, in annum Chriſti 799. Imperii ſui ſecundum diſtulit. Quod non tantùm ex Theophane, ſed & ex Auctore Miſcellæ, ac Cedreno accepi. Prior eo anno de ejus Conſulatu hæc ſcribit: *Sancti verò Paſchatis feria ſecunda, Imperatrix à Sanctorum Apoſtolorum æde proceſſum ſolemnem fecit, curru aureo, quem quatuor equi candidi trahebant, vecta. Currum regebant Patricii*

*quatuor, Bardanes, in quam, Toracenſium Dux, Siſinnius ipſius Thraciæ pariter Dux, Nicetas ſcholarum Domeſticus, & Conſtantinus Boëlas: ipſa Imperatrix Conſulari more munera in populum ſpargebat.* Notanda verba græca ῥίψασα ὑπατείαν ἀφθόνως, iiſdem enim non tantùm idem Theophanes, ſed etiam Cedrenus uti ſolent ad exprimendum Conſulatum, ea Auctor Miſcellæ ſic vertit: *jactans liberaliter Hypatiam.* Ex iis colligo primò Conſulatum adeo poſt Juſtinum Juniorem cum Imperio conjunctum fuiſſe, ut qui hoc exturbati eſſent, ſi iterum illud adipiſcerentur, rurſus eundem inirent, quod ſuo loco diximus de Juſtiniano ſecundo; eo enim caſu excepto, non reperimus Conſtantinopolitanos Imperatores poſt Faſtos Byzantinos introductos, iterum Conſulatum iniiſſe. Secundò eoſdem Imperatores cùm proceſſum Conſularem ederent, quod magna pompa, ſicuti & in veteri Roma uſus fuerat, fiebat, ſediſſe in ſella hominum humeris impoſita, ut de Juſtino Juniori ſcribit Corippus lib. 4. ſui Poëmatis, & de Mauricio Theophylactus Simocatta, cujus verba cap. ſuperiori Num. IX. retulimus. Aliquandò verò Proceres tantùm currum tenuiſſe docet præfatus locus Theophanis, quem Auctor Miſcellæ exſcripſit. Quem morem ab inferioris ævi Auguſtis introductum eſſe certum eſt. Priores enim curru Equis, aut Elephantis tracto, vectos fuiſſe oſtendit Noriſius Diſſertat. de Numiſmat. Diocletiani & Maximiani cap. 5. ubi de proceſſu Conſulari doctè diſſerit, noſque ſecunda hujus diſſertationis parte inſinuavimus. Tertiò eoſdem Orientis Imperatores non eodem ſemper tempore Conſulatum cepiſſe, & ſimul miſſilia ſparſiſſe, ſeu proceſſum Conſularem edidiſſe, ſed aliquando eam dignitatem iniiſſe, pompam verò, munuſque Conſulare, ut vocabant, in aliud tempus diſtuliſſe. Hoc non tantùm evincunt quæ de Irenis Conſulatu ſcribunt Auctores Byzantini, ſed etiam quæ Leo grammaticus habet de Baſilii Macedonis Conſulatu mox referenda. Imò Heraclium Seniorem hunc proceſſum in aliud tempus rejeciſſe, ex Auctore Chronici Alexandrini colligitur, qui ſcribit ſtatutum fuiſſe, ut à decima quarta die Octobris anni 610. uſque ad finem Decembris in actis publicis ſcriberetur: *XV. Indictione & Conſulatu ejuſdem religioſiſſimi noſtri Principis. Etſi enim in bigis ſeu curru non eſt progreſſus, illud tamen tempus ipſius Conſulatui tranſcriptum eſt.* Quod verba græca magis declarant: εἰ γὰρ καὶ μὴ προῆλθεν ἐπὶ δίφρῳ ἀλλ' ἐν ἐκρίθη λογισθῆναι αὐτῷ εἰς ὑπατείαν, qua etiam expreſſione utitur Theophanes dum de proceſſu Conſulari Irenes loquitur, ait enim: τῇ δὲ ἁγίᾳ Πάσχα τῇ Δευτέρᾳ ἡμέρᾳ προῆλθεν ἡ βασίλισσα &c. Quare præfata Chronici Alexandrini verba melius vertiſſet

Raderus

Raderus hoc modo. *Etſi enim in bigis ſeu curru ſolemnem proceſſum non fecit.* Heraclium autem eam pompam in aliud tempus diſtuliſſe, neque populum ſolitis largitionibus fraudaſſe exiſtimandum. Quæ nemini hactenus obſervata hîc prætermitti non debuêre.

XI. *Conſulatus Nicephori, Leonis Armenii, Michaelis Balbi, & Theophili nullum reſtat veſtigium.*

Irene, ſexto iterati Imperii anno, Chriſti 802. *menſis Octobris die triceſimo primo, Indictione undecima, hora noctis quarta illuceſcentis feriæ ſecundæ*, inquit Theophanes, à Nicephoro, Imperio, fortuniſque omnibus exutâ, & in Lesbon deportatâ, anno ſequenti obiit *die nona Auguſti*, ut habet idem Theophanes. Nicephorus *Indictione XII. menſe Decembri* Stautacium filium ſuum participem Auguſtæ majeſtatis adſcivit, ut teſtis eſt idem Theophanes, anno nempe Chriſti 803. tandem circumventus à Bulgaris cum totius Imperii flore cecidit anno Chriſti 811. *menſis Iulii die viceſimo quinto, Indictione quarta*, ait idem Theophanes. Stautacius in pugna ſauciatus paucis menſibus regnavit; quippe anno eodem Michael Curopalates, cognomine Rengabe *menſis Octobris die ſecundo, Indictione quinta, feria Hebdomadis quinta, horâ primâ Imperator ſalutatur*, ut teſtis eſt Theophanes. Victus Michael à Bulgaris anno 813. Leo Armenius die undecima Imperator deſignatus eſt, & *poſtera luce, quæ Iulii menſis fuit undecima, Indictione ſexta, feria Hebdomadis ſecunda, in magna Eccleſia Ambone à Nicephoro Patriarcha coronatus* eſt, ut tradit idem Theophanes. Leo Armenius anno Chriſti 820. ipſo natalis Dominici die à Michaele Balbo, quem Majeſtatis reum in cuſtodia detinebat, inter ſacra ipſa trucidatus eſt Curopalate & Zonara teſtibus. Michael anno 829. obiit, ipſumque Theophilus ejus filius, *Octobri menſe, Indictione VIII.* ut ſcribit Cedrenus, ideoque præfato anno, quo octava Indictio menſe Septembri inchoata eſt, excepit. Theophilus moriēs Michaëli filio Imperium ſub matris Theodotæ religioſæ, viriliſque animi fœminæ tutelâ anno 842. reliquit. Sed Bardæ avunculi conſilio idem Michael Theodotam matrem, quæ annos quatuordecim, ut habet Cedrenus, cum ipſo imperaverat, ad privatam vitam redegit, ideoque anno Chriſti 856. dein omnis rerum adminiſtratio ad unum Bardam delata eſt, qui & non multò poſt Cæſar creatus Conſulatum iniit, ut docet Leo Grammaticus in Michaële: *μετ' ὀλίγον δὲ τῇ τετάρτῃ τῆς Διακαινησίμου προβάλλεται Μιχαὴλ Βάρδαν θεῖον αὐτοῦ Καίσαρα, ὃς ἐπὶ ἅρματος ἐποχηθεὶς ἔδωκεν ὑπατείαν τῇ μέσῃ*, id eſt, *modico poſt, feriâ Paſchatis quartâ, Michael Bardam avunculum promovet Cæſarem: qui curru per mediam urbem vectus munera ſparſit in populum.* Nam phraſim hanc, *ἔδωκεν ὑπατείαν*, ſeu *ὑπατείαν ἐπιδῶκεν*, propriè de Conſulibus dici, qui Conſulatum

accipientes munera & largitiones profundebant, doctè oſtendit Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. p. 501. ex quibus liquet his temporibus dignitatem Conſularem, non tantùm nomine tenus, ſed reapsè, non ſolùm ab Auguſtis, ſed & à Cæſaribus aſſumptam fuiſſe. Contigère hæc circa annum Chriſti 858. ut ex iis, quæ Cedrenus in Hiſtoriarum compendio, & Baronius in Annalibus habent, deduci videtur. Tandem idem Bardas, aſſentiente Imperatore, interficitur *Indictione XIV. die primâ Aprilis*, inquit Curopalates; idcoque anno Chriſti 866. Sed in die erratum eſſe ab eodem Auctore non dubitandum; cùm Nicetas in vita S. Ignatii ab exordio quadrageſimæ ad necem ejus tres menſes numeret, & Leo grammaticus in Michaële pag. 465. ſcribat Imperatorem quem Bardas comitabatur, *ſacro Paſchatis feſto*, cum exercitu copioſo Conſtantinopoli ſolviſſe, & in Thraciam ſe contuliſſe, ubi à Baſilio Macedone, qui poſtea imperavit, occiſus eſt. In ſeptimum Aprilis diem Paſcha eo anno incidebat; ideoque, ut jam viris doctis obſervatum, in Curopalate loco *die prima Aprilis*, legendum, *die vigeſima primâ Aprilis*. Sic enim ab initio quadrageſimæ ad mortem ejus tres menſes effluxère, utroque extremo incompleto pro completo numerato. Baronius anno 867. num. 82. eo anno hanc mortem contigiſſe credit; ideoque loco *Indictione XIV.* legendum dicit, *Indictione XV.* quòd præfato anno Nicolaus Pontifex Romanus literas ad Bardam Cæſarem dediſſet menſe Novembris, Indictione decima quinta; ſed perperam, cùm Auctores omnes Byzantini narrato Bardæ interitu, eundem Baſilium Macedonem Imperatorem ſtatim renunciatum ſcribant ipſo die Pentecoſtes, ut tradit Leo Grammaticus loco laudato, & Curopalates, qui eam dignitatem ei collatam ſcribit die vigeſima ſexta Maii, in quam anno 866. feſtum illud incidebat. Ignorabat itaque Nicolaus Pontifex menſe Novembri præfati anni 866. quæ antea eodem anno in Oriente menſibus Aprilis & Maii acciderant. Corregnavit anno uno cum Michaële Baſilius, qui poſt annum virum inſidias ſibi parantem vino obrutum occidit, poſtquam poſt matris Theodoræ relegationem annos undecim imperaſſet, ut Cedrenus & Zonaras teſtantur. Diem & menſem mortis ejus mox memorabimus. Ejus Conſulatûs ac deceſſorum aliquot, monumenta non legi; ſed eos hanc dignitatem, non minùs quam Bardam, geſſiſse; idque Tribunitiæ poteſtatis inſtar, quemadmodum tunc mos ferebat, nullo modo dubitandum.

XII. *Conſulatus* Baſilius enim Macedo, qui anno Chriſti 867. initio primæ Indictionis, vigeſima quartâ die menſis Septembris, ut Auctor eſt Nice-

tas in vita S. Ignatii, Imperium adminiſtrandum ſuſcepit, Conſulatum geſſit; eo rerum potiente, octava Synodus generalis, anno 869. celebrata eſt, in cujus actionis primæ initio hæc verba leguntur: *In nomine Domini & Dominatoris omnium Ieſu Chriſti Dei Noſtri, Conſulatu ſereniſſimorum Imperatorum noſtrorum à Deo coronatorum, Baſilii anno III. Conſtantini filii ipſius II. Indictione III. tertio nonas Octobris.* Ita legitur in Editione græca, In Actione nona anno 870. celebratâ habetur: *Baſilii quidem ac Conſtantini anno III. Leonis verò anno I. perpetuorum Auguſtorum Indictione III. pridie Februarii.* Quibus ex verbis liquet primò Baſilium, Conſtantinum filium Auguſtum nuncupaſſe exeunte anno 867. non ſequenti, ut perperam conſignatur in Annalibus Eccleſiaſticis, quod ex eo evincitur, quòd anno 869. menſe Octobri ſecundus Conſtantini Imperii annus, Baſilii verò III. à Septembri currebat, annique ſequentis initio utriuſque tertius numerabatur. Secundò, quod præcipuè intendimus, annum Conſulatûs & Imperii Baſilii unô eodemque tempore cœptum fuiſſe. Neque his obſtat quod in Baſilio Macedone Leo grammaticus à Fráciſco Combefiſio viro eruditiſſimo in calce Theophanis editus ſcribit: ὁ δὲ βασιλεὺς προσελθὼν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ χριστοῦ γεύνων ἐν τῇ προελεύσει εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐβάπτισεν Στέφανον υἱὸν αὐτοῦ. ὀγαγὼν δὲ ἵππους λευκοὺς μετὰ ἅρματος ἐκάθισεν ἅμα τῇ Αὐγούστῃ, καὶ ὁ Πραιπόσιτος σὺν αὐτοῖς Βαάνης βαστάζων ἦν τὸ παιδίον μέχρι τοῦ παλατίου, τοῦ βασιλέως ῥίπτοντος ὑπατείαν ἐν τῇ ὁδῷ. Id eſt, *porrò Imperator Natalitiorum Chriſti die, celebri proceſsûs, apparatus, ad magnam Eccleſiam profectus Stephanum filium ſuum baptiſavit, & equis candidis ad currum junctis, cum Auguſta in eo ſedit. Baanes autem præpoſitus unâ cum eis ad palatium uſque puerum gerebat, Imperatore per viam nummorum munus ſpargente*, ſeu exactiùs, *Conſulum more munera ſpargente.* Manifeſtum enim eſt eo in loco agi tantùm de pompa & apparatu, ſeu de proceſſu Conſulati, non verò de ipſo Conſulatu, cùm ſi anno 867. die Chriſti Natali, quo is proceſſus factus, Conſularem dignitatem iniiſſet, anno 869. menſe Octobri, quo octava Synodus generalis inchoata eſt, ſecundus Conſulatûs ejus annus adhuc in curſu fuiſſet uſque ad Natalitia Chriſti. Ex quo pariter intelligimus Theophanem, cùm de Irenis iterùm imperantis Conſulatu loquitur, de proceſſu Conſulari non verò de ipſa dignitate explicandum eſſe, noſtramque de Conſulatibus poſt Conſtantinum Pogonatum, Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtis, opinionem, certis innixam eſſe fundamentis, perperámque hactenùs exiſtimatum poſt Juſtinum Juniorem, unam eamdemque ac antea Conſulatûs aſſumendi formam viguiſſe. Non

*à Baſilio Macedone Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus.*

prætermittendus hic ejuſdem Leonis grammatici locus in eadem vita: Μαΐῳ δὲ πρώτῃ ἐνθρονίζεται καὶ ἐγκαινίζεται ἡ ἐκκλησία, ἣν ἔκτισεν ὁ βασιλεὺς, δὲ ἐκαλλώπισε κοσμῷ πολλῷ παρὰ Φωτίου Πατριάρχου, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ αὐτῆς ἐγκαινισμῷ λῶρον φορέσαντος, καὶ χρήματα πολλὰ δόντος καὶ νέαν αὐτὴν ἐπονομάσαντος. Id eſt, *Maii vero menſis die primo throno decoratur, & à Photio Patriarcha dedicatur Eccleſia quam ſtruxerat, & ornatu vario Imperator reddiderat inſignem. Ea in celebritate lorum geſtavit ille, pecuniarum ingentem vim diſtribuit, & Novam appellavit.* Locum illum rectè explicavit Dufreſnius vir clariſſimus, tam in Gloſſorio mediæ & infimæ latinitatis, verbo *lorum*, quàm in diſſertat. de Numiſmat. inferioris ævi num. 6. oſtenditque lorum, ſic dictum, quòd cinguli formam referret, diverſum non eſſe à faſcia Conſulari, Clavo, ſubarmali, ac pallio; à quo ornamento pallium Epiſcoporum poſtea deductum. Non mirum itaque, ſi antequam Conſulatus perpetuus eſſet, illum in dedicatione Eccleſiarum à domo Auguſta ædificatarum aliquando aſſumerent Imperatores, cùm eo ad ſe tranſlato in id genus ſolemniis lorum ejuſdem dignitatis Inſigne geſtarint. Baſilium igitur Conſulatum geſſiſſe, eumque Tribunitiæ Poteſtatis inſtar, certum. Obiit anno 886. circa menſis Martii initium, uti ex duratione Imperii Leonis dicti Philoſophi, ſeu Sapientis ejus filii, ac ſucceſſoris liquet.

XIII. *Conſulatus perpetuus à Conſtantino Porphyrogenita abolitus.*

Leo Juſtiniani exemplo Codicem compoſuit, centum ac tredecim Novellis conſtantem; cujus nonageſima quarta, qua Novellam centeſimam quintam Juſtiniani, quæ de Conſulatu agit, abrogat, ad rem noſtram facit, ideoque integra recitanda: *Quoniam noſtra legum repurgatio hunc ſibi propoſitum finem habet, ut non modò illa quæ ſubinde rerum ſtatum labefactant, verùm etiam quæ longo tempore ſilentio obruta, inutilia prorſus, & tanquam propter carium publico uſu non contrectata eſſe videntur, è legali ſolo deleat: conſequens eſt ut ea quæ de Conſulatu tractat, legem tanquam nihil ad Rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus legali corpori eximat. Olim quidem Conſularis dignitas veneranda erat, venerandoſque qui ipſam ſubirent, & & magnificentiâ præſtantes efficiebat, ac id circo quibus Conſulatum gerere obtingeret, pro honore quem ex dignitate perciperent, remunerari Rempublicam volentes, liberalia promiſcua plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem, quantam munificentiam faceret, cujuſque arbitrio permittebatur, poſt modum ad certum modum decreto legali circumſcribi illam placuit, atque hoc quidem, donec Conſularis dignitatis in Republica majeſtas floruit, obſervatum eſſe apparet. Nunc cùm qui omnia mutat temporis curſus, hanc etiam Conſularem magnificentiam è priſtina*

*gloria*

*gloria & amplitudine in abjectam ſpeciem transformarit : ac verò qui ad illam procedunt , interdum ſibi non ſufficere , ne dum aliis erogare quicquam poſſint : illam de Conſulatu legem , quam propterea altum ſilentium occupavit, cum aliis inutilibus ( ut dixi ) fruſtra legalibus Conſtitutionibus immixtam Decreto Majeſtatis noſtræ illinc eximimus.* Qua ex Conſtitutione patet , quantum jam Conſulatus honorarius , de quo ſolo Leo Philoſophus loquitur , vileſceret. Imperavit is annos viginti quinque , menſes tres , quemadmodum Zonaras , Conſtantinus Manaſſes , & Glycas teſtantur ; Leo enim Grammaticus errat , qui eum annos quinque ſupra viginti , menſes octo regnaſſe ſcribit ; obiitque anno Chriſti nongenteſimo undecimo , *menſe Maio* , ut habet idem Zonaras ; vel accuratiùs uti Cedrenus, & idem Leo Grammaticus die illius menſis undecimo , Alexandro fratre antea ſucceſſore deſignato , rogatoque , ut Conſtantinum Porphyrogenitam filium ſuum ſexennem protegeret. Ex qua morte ſic rectè conſignata, Baſilium patrem ejus anno 886. circa menſem Martium demortuum eſſe manifeſtum fit. Alexander anno ſequenti 912. die ſeptima Junii, uti teſtes ſunt Curopalates, & Cedrenus, è vita migravit , poſtquam imperaſſet annum unum , & dies viginti octo , non viginti novem , ut perperam in Leone Grammatico legitur. Conſtantinus Porphyrogenita penè infans Principatum iniit , qui aliquot poſt annos Romanum Lecapenum ſocerum ſuum , novo & ad hanc diem inuſitato honoris genere , Cuſtodem Imperii creavit , annoque 919. Decembris decimo ſeptimo die à Conſtantino Imperatore Imperii diademate ornatus eſt : *mox Maii decimo ſeptimo Indictione quinta Chriſtophorus , Romani filius , Imperator renunciatur , & ejuſdem menſis viceſimo, ſancta Pentecoſtes die feſto , à Conſtantino redimitur : iſtique duo ſoli ejuſdem diei proceſſu ſolemni per Urbem progreſſi ſunt* , inquit Leo Grammaticus in Leone , cujus ultima verba in Græco , ϗ μόνοι ὗτι οἱ δύο ἐν τῇ αὐτῇ προελεύσει προσῆλθον , eorumdem Conſulatum deſignare videntur. Neque enim Hiſtorici Græci proceſſum Conſularem aliis explicare ſolent. Corrigendus autem error ejuſdem Auctoris, ac loco *Indictione quinta,* legendum *Indictione nona* , quæ in annum 921. littera Dominicali G. notatum incidit , quo feſtum Pentecoſtes cum die viceſima Maii concurrit. Ad annum uſque Chriſti 959. vixit idem Conſtantinus, eoque , nono Novembris die Romani filii ſui parricidio ſublatus eſt , uti docent Curopalates , & Cedrenus , qui cum id Indictione tertia , à Septembri nempe cœpta, factum dicant liquet perperam Baronium eam mortem in annum ſequentem contuliſſe. Poſt Conſtantinum nulla in Auctoribus Byzantinis , aliiſve monumentis,

mentis, Conſulatûs perpetui mentio , nullumve veſtigium : unde eo imperante abolitum fuiſſe conjicere licet. Quod & Onuphrius lib. 1. Faſt. jam obſervavit. Conſulatus itaque perpetuus, Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus, per quatuor circiter ſæcula viguit , annoque tandem incerto deſiit : cujus abrogationis cauſam infra aſſignabimus.

XIV. *Conſulatus à Carolo Magno Tribunitia poteſtatis inſtar ſumptus.*

Sed ut Onuphrii opinio , quæ huc uſque viguit , ex omnium animis tandem evellatur , cauſaque cur Conſulatus , qui per tot ſecula tanti habitus fuerat , ab Imperatoribus neglectus , tandemque abolitus fuerit , dignoſci poſſit , obſervandum Francos , Italos, & Saracenos præfatam Conſulatûs perpetui ſpeciem à Conſtantinopolitanis Imperatoribus mutuatos fuiſſe. Carolus enim magnus Imperio Occidentali , die Chriſti Natalitio , anno octingenteſimo reſtituto, ut oſtenderet eadem ſe quâ Orientales Imperatores dignitate potiri, totiuſque Imperii authoritatem in ſe tranſlatam, iiſdem quibus ii, titulis uti voluit , adſcripto ſcilicet Conſulatûs titulo , quem Imperatores iis ſemper adjunxêre , inquit Dufreſnius in gloſſario mediæ & infimæ latinitatis verbo *Conſul* , qui tamen rectiùs dixiſſet,Conſulatum ab illis ſæpè aliis titulis additum , non verò ſemper , cùm plerumque ſolius Imperii nomen in eorum diplomatis legatur. Quod & à Carolo Magno, ejuſque aliquot ſucceſſoribus eorum exemplo etiam factitatum. Baronius anno 801. num. 9. refert ex Sigonio libro quarto de Regno Italiæ, præfationem legis à Carolo Magno eodem anno datæ , in qua dicitur : *anno ab Incarnatione D. N. Ieſu Chriſti 801. Indictione nonâ , anno Regni noſtri in Francia XXXIII. in Italia XXVIII. Conſulatûs autem noſtri I.* Ubi vides eum Orientalium Imperatorum exemplo primum Imperii , primum etiam Conſulatûs annum appellare. Dufreſnius loco laudato ait, omiſſum forte Notarii vel exſcriptoris vitio , Imperii annum primum , *qui* inquit , *Conſulatûs annum præcedere debuit , prout fieri conſueverat in Byzantinorum Auguſtorum tabulis, quod etiam in Caroli ſucceſſorum chartis factitatum obſervamus.* Sed fruſtra , locus purus eſt , opinionemque communem tam penitùs inſitam , vel ſolus Francorum Imperatorum uſus evertit.

X V. *Ludovici Pii , & Lotharii Imp. Conſulatus Tribunitia poteſtatis inſtar geſtus.*

Carolo Magno , anno 814. quinto Kalendas Februarii demortuo, uti inter omnes convenit, Ludovicus Pius filius ſucceſſit , ſtatimque ſe Conſulem dixit. Baronius anno 826. num. 1. refert celebratam Romæ ab Eugenio II. Synodum , cujus initio legitur : *Imperante D. N. piiſſimo Auguſto Ludovico coronato Imperatore , anno XIII. & poſt Conſulatum ejus anno XIII. Indictione IV. menſis Novembris die XXV.* Quare cùm anno 826. annus Conſulatûs ejus XIII. curreret, eumdem

eumdem cum Imperio anno 814. inierat. Idem Imperator Lotharium filium anno octingétesſimo decimo ſeptimô Aquiſgrani coronâ Imperiali donavit, à quo anno Imperii Lotharii anni ſæpè memorati reperiuntur. Extat pag. 237. tomi 8. Conciliorum Epiſtola tertia Nicolai Pontificis Romani, quâ anno 855. Monaſterii Corbeienſis privilegia confirmavit, quæ his verbis clauditur: *Actum Nonis Octobris per manum Theophylacti Secundicerii S. Sedis Apoſtolicæ, imperante Domino piiſſimo Auguſto Hlotario à Domino coronato Magno Imperatore, anno XXXIX. & poſt ejuſdem annum XXXIX. ſed & Ludovico novo Imperatore ejus filio anno VII.* legendum ſine dubio *poſt ejuſdem Conſulatum anno XXXIX.* Eo quidem anno tertio Kalendas Octobris obierat Lotharius, ſed ejus mortis nuncium nondum Romam pervenerat. Conſulatus itaque ab eo, patris, avique exemplo, ipſo Imperii initio ſuſceptus. Advertendum tamen Lotharium in hoc ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis diſſenſiſſe, quod hi quando viventibus patribus in Imperii conſortium vocabantur, vel tunc Conſulatum non ſumerent, vel ſi ſumerent, à Conſulatu tunc geſto anni eorum non numerarentur. Contra verò Lotharius tam Imperii, quàm Conſulatûs annos ab anno 817. quô ante menſem Octobrem, ut præfatâ ſubſcriptione conſtat, Collega Imperii à patre factus eſt, numeravit. Ludovicus Pius XII. Kal. Julii anni 840. ſupremum diem obiit.

Ludovici Imperatoris hujus nominis II. Lotharii filii, quartique Francorum Imperatoris quadruplex eſt Epocha, quarum ſecunda cum tertia ab omnibus quos legi confuſa. Prima ducitur ab anno 844. quo à Sergio ſecundo Romano Pontifice Longobardorum Rex coronatus eſt, ut videre eſt apud Baronium eodem anno, numero quinto. Secunda ab anno 849. non verò 848. ut perperam idem Baronius habet, quo à patre in conſortium Imperii Italici adſcitus eſt. Tertia ab anno 850. quo Imperator à Leone quarto unctus fuit. Quarta denique ab anno 855. quô patri Lothario exeunte Septembri demortuo in Imperio ſucceſſit. Porro ſicut hic vivente Ludovico Pio patre Conſulatum cum Imperio iniit, ita & Ludovicus ſecundus anno octingenteſimo quinquageſimo utramque dignitatem eodem tempore ſuſcepit. Extat apud Jacobum Dubletium lib. undecimo cap. 6. Antiquit. Monaſterii S. Dioniſii, diploma Benedicti tertii Romani Pontificis de rebus ac privilegiis Corbeienſis Abbatiæ his verbis ſubſcriptum: *Datum per manum Megiſti Epiſcopi & Bibliothecarii S. Apoſtolicæ Sedis, quinto Idus Maii, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto Ludovico, à Deo coronato magno Imperatore, Conſulatûs ejus*

*XVI. Ludovicus II. Conſulatum Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſſit.*

*anno octavo*, *Indictione ſeptimâ.* Jam viri docti monuére legendum *Indictione V.* quæ in annum 857. competit. Certum enim eſt Benedictum tertium anno 858. Indictione ſextâ notato ſupremum diem obiiſſe. Annus autem 857. octavus erat tam Imperii quàm Conſulatûs Ludovici ſecundi. Tomo 8. Conciliorum generalium pag. 397. extat Epiſtola Nicolai, Benedicti tertii ſucceſſoris ad Traſulfum Abbatem Corbeienſem data, quæ in hæc verba deſinit: *data IV. Kalendas Maias per manum Tiberii Primicerii S. Sedis Apoſtolicæ, imperante Domino piiſſimo Auguſto à Deo coronato magno pacifico Imperatore, anno XIV. & poſt ejus annum XIV. Indictione XI.* quæ annum 863. exhibet. Sed loco *poſt ejus annum XIV.* legendum *poſt ejus Conſulatum anno XIV.* Librarii enim hanc loquendi formulam non intelligentes eamdem depravarunt. Qua ſubſcriptione non tantùm evincitur eumdem Ludovicum anno 850. ante diem viceſimum octavum Aprilis, quo ea epiſtola ſcripta, Imperatorem renunciatum eſſe, ipſo fortè Paſchatis die, quæ eo anno in ſextum ejuſdem menſis diem cadebat, ſed etiam eùm Conſulatum Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſſiſſe, nec plures Imperii, quàm hujus dignitatis annos numeraſſe.

XVII. *Epocha Ludovici ſecŭdi accuratè explicata.*

His tamen obſtare videtur Hadriani Nicolai primi ſucceſſoris Epiſtolæ ad Actardum Nannetenſem Epiſcopum clauſula, in qua legitur: *V. Kal. Martias ..... imperante Domino noſtro piſſimo perpetuo Auguſto Ludovico Magno Imperatore anno XIX. & poſt Conſulatum ejus XVIII. Indictione I. ubi obſerva*, inquit Dufreſnius, qui loco citato eamdem ſubſcriptionem refert, *annum Imperii anno uno Conſulatus annum præcedere. Quippe Ludovicus II. à patre in Italiam miſſus à Leone IV. in Imperatorem unctus fuit anno* 850. *ut eſt in Annalibus Bertinianis, Conſulatum autem iniit, aut ſanè auſpicatus eſt anno* 851. Sed communi errore deceptus vir doctiſſimus non animadvertit in ea clauſulâ Imperii ab anno 849. Conſulatûs verò Epocham ab anno ſequenti duci. Hæ enim duæ Epochæ, quæ communi etiam errore inter ſe confunduntur, omninò diſtinguendæ. Prior non tantùm deducitur ex aliquot diplomatis, à Margarino in Bullario Caſinenſi recitatis, ſed etiam ex ſubſcriptione num. XV. hujus capitis relatâ, in qua annus 855. Nonis Octobris ſeptimus erat ejuſdem Ludovici. Quod dici non poſſet, ſi ante annum 849. vel poſt illum, ejus Imperium Italicum, cujus ibidem mentio, cœpiſſet. Prætereà Synodus Romana ſub Leone quarto celebrata eſt, *menſe Decembri, die octavo, Indictione II. anno V. Imperii Ludovici*, ut legitur in eadem Synodo, & Anaſtaſius docet, anno nempe Chriſti 853. ut ea Indictio oſtendit. Præfata verba bis in Actis Concilii à Baronio eodem anno

num.

num. XXXII. & XXXV. relatis repetuntur. Sed quomodo vera eſſe poſſunt, niſi Ludovicus anno 849. Imperii Italici particeps factus fuerit? Poſteriorem Epocham Ludovici Conſulatus, & aliqua ejus diplomata ab eodem Margarino tomo ſecundo ejuſdem Bullarii deſcripta certam reddunt, adeo ut de utraque nulla in poſterum dubitatio eſſe debeat. Quare Ludovicus aliquot Imperatorum Orientalium exemplo, alteram Epocham ab Imperio Italico à patre accepto deduxit, ſed præter eorum morem, Conſulatûs Epocham ab eo anno, quo Imperator à Pontifice Romano unctus eſt, licet adhuc pater viveret. Quare annus 866. quo præfata epiſtola ſcripta, decimus nonus fuit ejus Imperii Italici, & decimus octavus ejus Conſulatûs, ſeu Imperii poſt coronationem adminiſtrati. Cúmque idem decimus octavus Conſulatûs annus adhuc exeunte Februario curreret, & decimus nonus ante diem XXVI. Aprilis, uti jam diximus, inciperet, de Imperio eidem die Paſchatis anno 850. collato conjectura noſtra magis confirmatur.

Idem Ludovicus II. anno octingenteſimo ſeptuageſimo quinto die ultima Auguſti è vivis exceſſit, Imperiumque Romanum ac Italiæ Principatum ſuſcepit Carolus Calvus, qui ipſo Natalis Chriſti die à Joanne octavo unctus & coronatus eſt. Hunc non aliter quàm poſtremos Imperatores Conſtantinopolitanos, Imperii & Conſulatûs annos numeraſſe, Conſulatumque Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſſiſſe oſtendunt tria diplomata, quorum ſubſcriptionem idem Duteſnius loco laudato recitat. Primum eſt Joannis VIII. pro Monaſterio Herenſi Diœceſis Pictavienſis datum. *Imperante Domino piiſſimo Auguſto Carolo à Deo coronato magno Imperatore poſt ejus Conſulatum anno I.* Secundum ejuſdem etiam Pontificis eſt pro Monaſterio S. Medardi Sueſſionenſi datum *menſe Ianuario, Indictione IX. IV. nonas Ianuarii, Pontificatus noſtri anno IV. anno I. regnante Domino piiſſimo Carolo Imperatore à Deo coronato, & poſt Conſulatum ejus anno I.* Conveniunt hi caracteres in annum Chriſti 876. Tertium ejuſdem etiam Pontificis aſſervatum in Tabulario Flavinianenſi ſic clauditur: *Scriptum per manum Gregorii Notarii Regionarii & Scrinarii S.R.E. in menſe Maio Indict. X. benè valere IV. Kal. Iun. per manum Anaſtaſii Bibliothecarii S. Sedis Apoſtolicæ, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto Carolo à Deo coronato magno Imperatore, anno ſecundo, & poſt Conſulatum ejus anno ſecundo Indict. X.* Ex quibus intelligere eſt non tantùm Occidentis Imperatores Conſulatûs & Imperii annos non niſi diverſâ loquendi formulâ diſtinxiſſe, ſed ut id facerent, Imperatorum Orientalium exemplo motos fuiſſe; ideoque

XVIII. *Conſulatus à Carolo Calvo Imp. Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus.*

verum eſſe quod diximus, Conſtantinum Pogonatum inſignem mutationem in Faſtos Byzantinos invexiſſe. Carolus Calvus Nonis Octobris anno 877. Imperii III. ut ait Flodoardus, mortuus eſt.

XIX. *Conſulatus Trib. poteſt. inſtar ab Impp. Italiæ geſtus.*

Idem ab Italiæ Imperatoribus factum. Carolo enim Craſſo Caroli Calvi in Imperio Occidentali ſucceſſore anno 888. pridie Idus Januarii, ut habet Regino, demortuo, tam Romanum Imperium, quàm Francorum Regnum fluctuavit, & utrumque in varios diſciſſum eſt Principatus. In Italia Berengarius Forojulienſis Dux, & Guido Spoletanus Imperii jura ſuſcepêre; cúmque Berengario exacto Guido prævaluiſſet, Imperii diadema & titulos à Formoſo Romano Pontifice anno 891. aut circiter accepit. In hujus diplomatis pontifice pro Monaſterio S. Theuderii Diœceſis Vienenſis hæc clauſula legitur: *Dat. VII. Kal. Decembris per manum Sergii primicerii defenſoris S. Sedis Apoſtolicæ, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto Vvidone à Deo coronato magno Imperatore, anno primo, & poſt Conſulatum ejus anno primo.*

XX. *Conſulatus Trib. pot. inſtar à Saracenorum Regibus geſtus.*

Denique Saracenorum, qui Hiſpanias occuparant, Duces, poſtquam civitates & præfecturas à ſe adminiſtratas regio nomine uſurpavêre, quod non niſi longo poſt temporis intervallo ab iis factum eſſe Hieronymus Zurita ad annum 778. docet, eodem Conſtantinopolitanorum Imperatorum exemplo, ſe Conſules dixêre, Imperiique & Conſulatûs annos non diſtinxêre. S. enim Eulogius in memoriali Sanctorum lib. 2. cap. 1. de Abderamine Saracenorum in Hiſpania Rege loquens ait: *In nomine Domini, regnante in perpetuum Domino noſtro Ieſu Chriſto. Anno Incarnationis ejus octingenteſimo quinquageſimo. Erâ octingenteſimâ octuageſimâ octavâ: Conſulatus autem Habdarragmam XXIX. cujus temporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hiſpaniis aucta totam penè Hyberiam diro privilegio occupavit: Cordubam verò, quæ olim Patritia dicebatur, nunc ſeſſione ſua urbem Regiam appellatam, ſummo apice extulit, honoribus ſublimavit, gloriâ dilatavit, divitiis cumulavit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (ultra quam credi, vel dici fas eſt) vehementiùs ampliavit; ita ut in omni pompa ſeculari prædeceſſores generis ſui reges excederet, ſuperaret, & vinceret.* Abderamen anno 821. ut Auctor eſt Rodericus, Cordubæ imperare cœpit. Quare annus Chriſti 850. tam Imperii quàm Conſulatus ejus decimus nonus fuit. Anno 852. Mahomat patri Habdarragman, ſeu Abderamini demortuo in Imperio ſucceſſit; de quo idem Eulogius, qui tum vivebat, lib. 3. cap. 1. ait: *adepto Mahomat patris Imperio, confeſtim in promptum odium contra nos prorumpens, ipſo die, quô faſcibus infulatus ſolium regnaturus conſcendit,*

*dit, Chriſtianos omnes Palatio abdicans indignos Aulæ principali miniſterio promulgavit.* Quibus ex verbis manifeſtum fit, Muhamedum Conſulatum ſicuti patrem ſumpſiſſe. Ambroſius Morales in ſcholiis ad caput primum libri ſecundi Eulogii præfata verba explicans dicit ea eſſe ex Latini ſermonis licentia, *quâ regum Conſulatum, ſummos Regni Magiſtratus Conſules, honores etiam & dignitates faſces vocat. Idem facit Samſon Abbas Cordubenſis, de quo antea diximus.* Hæc illæ. Sed vana hæc explicatio, licet enim Eulogius fictis quibuſdam ac novatis verbis & phraſibus aliquando utatur, præfatis tamen in locis planè & latinè loquitur, cùmque ipſo Morale fatente, idem loquendi modus à Samſone Abbate Cordubenſi uſurpetur, liquet id ex proprietate, non ex licentia ſermonis Latini factum fuiſſe. Sed idem Morales, qui non adverterat Imperatores Orientis, Occidentis, & Italici per hæc tempora annos à Conſulatu numeraſſe, eam adhibuit interpretationem.

XXI. *Saracenorũ Reges Conſulatum Trib. pot. inſtar geſſiſſe, confirmatur.*

Porrò Samſon Abbas Cordubenſis, de quo antè loquutus fuerat Morales, fuit presbyter Eulogii coætaneus, vir in Philoſophiæ & ſacrarum litterarum ſtudiis verſatus. Scripſit Apologeticum tribus libris diſtinctum contra Hoſtigeſium Malacitanum Epiſcopum, à quo in Concilio Cordubenſi cum convitio hæreticus appellatus fuerat. Quod opus Gothicis litteris deſcriptum in Eccleſiæ Toletanæ Bibliotheca aſſervari, idem Morales in ſcholiis ad lib. 1. Eulogii aſſerit, refertque ejus Epitaphium in quo legitur eum obiiſſe *Era* 928. Chriſti nempe 890. quare cùm Samſon, eodem quo Muhamedus Cordubenſis Rex, qui ad annum uſque 887. imperavit, ut teſtis eſt Rodericus, tempore vixerit, ejuſdemque regis Conſulatûs mentionem fecerit, non dubium quin à Regibus Cordubenſibus Conſulatus Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus fuerit, idemque Abbas propriè, non verò figuratè, aut ex Latini ſermonis licentia loquutus fuerit. Imò ſicuti in Oriente Imperatores, qui à Conſulatu Imperii annos deducebant, plures alios Conſules honorarios creabant, ita & in Hiſpania, nono Eccleſiæ ſæculo, Saracenorum Reges, non tantùm ſe, ſed ſummos etiam Imperii ſui Magiſtratus Conſules appellabant, ut videre eſt apud eundem Eulogium lib. 2. cap. 6. qui & lib. 1. cap. 1. eum, qui *totius Reipublicæ in Hiſpaniis adminiſtrationem gerebat, Proconſulem* vocat. Neque meliùs Abderaminis Conſulatum in Gloſſario mediæ & infimæ latinitatis, verbo *Conſul*, Carolus Dufreſnius explicat, dum ait hanc vocem eo in loco deſignare præfecturam maris, qua Abderamen exornatus fuit, eo fundamento innixus, quòd ſequentibus ſæculis ad illud munus ſignificandum, ea vox à Saracenis uſurpata

*iſto Britannia vocabatur Conſulatus, & qui modò vocantur vicecomites, tunc temporis Viceconſules vocabantur. Ille verò vocabatur Viceconſul, qui Conſule abſente ipſius vices ſupplebat in jure & in foro.* Ita uſurpant paſſim ſcriptores, quorum plures citat Dufreſnius, ejuſdem Gloſſarii Auctor doctiſſimus, qui & obſervat Magiſtratus urbanos, in multis civitatibus Scabinos vocatos, Conſules etiam dictos fuiſſe, quod & in Gallia frequens.

## CAPUT ULTIMUM.

### *Chronologia Aurelianea.*

CONſulatu tertio Aureliani Imperatoris, qui in Epigraphe Forojulienſi memoratur, duplici modo explicato, datâque occaſione, cæteris Cæſarum & Auguſtorum Conſulatibus ſedulò diſcuſſis, reliquum eſt, ut ejuſdem Imperatoris Chronologiæ, non parùm obſcuræ, aliquam lucem affundamus; cætera enim in præfata Inſcriptione contenta jam à viris doctis occupata ſunt; actumque agere, rei litterariæ magis obeſt, quàm proſit. Incipio ab anno, qui Aureliani Imperium præceſſit, quòd aliqua illi attribuantur, quæ ad Claudii Imperium pertinere mihi perſuaſiſſimum eſt. I.

### ANNO CHRISTI *269.*

### Cyclo Solis *26.* C. Lunæ *4.*

Coſſ. *M. Aurelius Claudius Aug. II.*
*Ovinius Paternus.*

Cùm Paulus Samoſatenus damnatam priore Concilio Antiocheno, Gallieno imperante, celebrato, hæreſim repetiiſſet, ſecundum adverſus eum in eadem urbe hoc anno coactum eſt, licet illud Baronius in Annalibus in annum 272. aliique communiter omnes in annum 270. differant, & inter eos conveniat, Aureliano imperante illud celebratum fuiſſe; niſi quod Valeſius in Notis ad Euſebium lib. 7. cap. 31. partim ſub Claudio, partim ſub Aureliano habitum, ac ſub priori cœptum, ſub poſteriori verò abſolutum ſcripſerit. Sed eodem Claudio imperante, & cœptum, & finitum, quæ mox afferemus, evincent. Et quidem quoad anni tempus nemini hactenus obſervatum II.

obſervatum, Autumnum fuiſſe minimè dubitandum; in Epiſtola enim Synodica, quam Epiſcopi ad Dionyſium Romanum Pontificem ſcripsère, quamque Euſebius lib.7. hiſt. cap.30. refert, iidem dicunt: *nunc quoque Antiochiam venturus erat Firmilianus: & jam Tarſum uſque* (Ciliciæ oppidum eſt) *pervenerat. Sed cùm nos jam convenissemus; intereà loci dum accerſimus, dum ejus adventum expectamus abiit è vita.* Græci, ut in eorum Menologio videre eſt, Firmiliani Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopi feſtum die viceſima octava Octobris celebrant; quare ſi eo die Firmilianus ad cæleſtem patriam migravit, circa Octobris initium Concilium coactum. Quod dum celebraretur, idem Dionyſius Pontifex die vigeſima ſexta Decembris è vivis exceſſit, uti rectè Catalogus veterum Pontificum ab Henſchenio editus teſtatur. Ea mors in annum ſequentem eandem Synodum prorogatam oſtendit; non enim Epiſcopi ad eundem Pontificem ſcripsère, niſi quia mortuum ignorabant, ideoque anno ſequenti, quod & demonſtrare videtur Concilium Epheſinum, in quo Paulus Samoſatenus damnatus dicitur ante annos centum & ſexaginta. Sic enim, ut notat Valeſius loco laudato, habet libellus conteſtationis Cleri Conſtantinopolitani publicè in Eccleſia propoſitus, *quod Neſtorius ejuſdem ſententiæ ſit cum Paulo Samoſateno, ante annos centum ſexaginta ab Orthodoxis Epiſcopis anathemate condemnato.* Scriptus eſt hic libellus Conſulatu Theodoſii Auguſti XIII. & Valentiniani III. anno nempe Chriſti 430. antequam Synodus in urbe Epheſo congregaretur. Ab anno autem Chriſti 270. ad annum 430. anni ſunt completi & ſolidi 160. Eodem loco utitur Valeſius, ut oſtendat eo anno Synodum celebratam, perperámque à Baronio anno 272. conſignatam fuiſſe. Sed ſi Baronius eum annum, qui Aureliani Auguſti, & Pomponii Baſſi Conſulatu notatus eſt, 271. uti ſecundùm rectam Chronologiam debuit, appellaſſet, nihil ex eo contra ejus ſententiam deduci poſſet. Eo itaque loco ejuſdem quidem Chronologia everſa, ſed ſententia minimè concuſſa; qui enim eam defendunt, reſpondebunt in ea annorum collectione ultimum terminum, ut ſæpe fit, excludi. Porrò uſque ad annum ſequentem Synodum continuatam fuiſſe oſtendunt etiam verba Euſebii, qui loco laudato ait, cùm Paulus Epiſcopatu excidiſſet, Domnuſque adminiſtrationem Antiochenſis Eccleſiæ à Synodo ordinatus ſuſcepiſſet, illum è domo Eccleſiæ nullatenus excedere voluiſſe, & non niſi Aureliano Imperatore jubente ab ea expulſum fuiſſe. Aliquanto itaque tempore Epiſcopi Antiochiæ ſubſtitére. Quod ſi in priori Concilio adverſus eundem habito, *multa diſputationes, & quaſtiones in unoquoque con-*

*feſſu*

*ſeſſu agitata ſunt*, ut inquit idem Euſebius lib. 7. cap. 28. idem in poſteriori factitatum non dubitandum; ideoque cùm ob mortem Firmiliani tardiùs illud inchoatum fuerit, anni ſequentis initio adhuc congregatum fuiſſe, certum.

Hanc ſynodum, Claudio imperante, celebratam fuiſſe, non tantùm docent Hermannus Contractus, Eutyches Patriarcha Alexandrinus; cujus verba in Collectione Conciliorum Generalium leguntur, Marianus Scotus, & Abbas Uſpergenſis, ſed & Methodius ab eodem Mariano laudatus, qui de Claudio Imperatore loquens ait: *Hujus temporibus ultimum apud Antiochiam Epiſcoporum Concilium congregatur, in quo Paulus manifeſtè convincitur hæreticus, & damnatur ab omnibus, quæ ſub Cœlo ſunt, Eccleſiis Chriſti &c.* Neque ſub aliis, quàm ſub præſentis anni Conſulibus cogi illud potuit; cùm ſub iis Dionyſius Pontifex Romanus, uti jam obſervavimus, ad quem Epiſcopi ſcripsêre, extremum diem obierit, communiſque opinio alii non innitatur fundamento, quàm Euſebii loco malè intellecto, ut infra videbimus. Dioniſii itaque Pontificis Romani mors ab hoc anno, quô & eam contigiſſe Anaſtaſius Bibliothecarius teſtatur, minimè removenda, præfataque Synodus in hunc tandem annum quaſi poſtliminio reſtituenda. III.

## ANNO CHRISTI 270.

### Cyclo Solis 27. B. Lunæ 5.

Coſſ. *Antiochianus.*
*Orfitus.*

Claudius Imperator ſub hujus anni finem vitâ functus eſt, poſtquam imperaſſet annos duos, & menſes circiter ſeptem. Quare erratum à Petavio in Chronico & in Rationario temporum, à Calviſio in opere Chronologico, aliiſque viris doctiſſimis, qui aliquorum Antiquorum auctoritate fulti, eum tantùm annum unum & menſes decem imperaſſe tradidère; Gruterus enim Inſcriptionem Claudii refert, in qua is dicitur TRIB. POT. III. COS. II. tertium itaque Imperii annum attigit; imò nec ante diem viceſimam ſextam Octobris currentis anni deceſſit. Noriſius Diſſertat. de Vot. Decennal. cap. 6. obſervat in lib. 1. Codicis Juſtinianei tit. 23. l. 2. *de diverſ. Reſcript.* in titulo notari: *Imp. Claudius Aug. Epagatho*, & ſignari: *Datum VII. Kal. Novemb. Antiochiano & Orfito Coſſ.* quâ ſubſcriptione IV.

tione liquet non tantùm exeunte Octobri Claudium adhuc in vivis fuiſſe, ſed & Synodum Antiochenam jam celebratam fuiſſe, cùm jam ferè ab anno Dioniſius Pontifex Romanus obiiſſet, neque tandiù Antiochiæ mors ejus ignorati potuerit, præſertim ob tumultus à Paulo. Samoſateno in Oriente excitatos. Lucius Domitius Aurelianus, vir bello fortis, ſed *naturâ ferocior*, ut ait Vopiſcus in ejus vita cap. 21. Claudio ſucceſſit, cujus Imperii initio à Marcomannis *omnia circum Mediolanum graviter evaſtata ſunt. Poſtea tamen ipſi quoque Marcomanni ſuperati ſunt*, inquit idem Vopiſcus loco laudato, cap. 18. quod hoc anno geſtum eſſe, quæ ſequenti dicam, oſtendent.

## ANNO CHRISTI 271.

### Cyclo Solis 28. A Lunæ 6.

Coſſ. *Aurelianus Aug. II.*
*Pomponius Baſſus.*

V. Aurelianum Imperatorem, qui ante ſuſceptum Imperium Crinito Collegâ, anno 259. Conſul ſuffectus fuerat, hoc anno Conſulem iterùm dici debere, ex iis quæ ſuo loco diximus, probatum manet. Marcomannis in Gallia, Italiaque cuncta vaſtantibus, *ingentes Romæ ſeditiones motæ ſunt. Quare etiam libri Sibyllini noti beneficiis publicis inſpecti ſunt*, inquit Vopiſcus in Aureliano cap. 18. qui capite ſequenti dicit, Senatusconſultum, quô eos libros inſpici juſſum, factum eſſe *die tertio Idus Ianuarias*, ac dein capite 20. refert Aureliani reſcriptum ad Senatum, quô diſcimus librorum Sybillinorum lectionem Chriſtianis vetitam fuiſſe: *miror vos*, inquit, *Patres ſancti, tamdiù de aperiendis Sibyllinis dubitaſſe libris, perinde quaſi in Chriſtianorum Eccleſia, non in templo Deorum omnium tractaretis.* Extant Sibyllarum oracula octo libris carminum inſperſa, in Bibliotheca Patrum, quæ Antiqui Patres ad Chriſtianæ Religionis confirmationem ſæpè protulerunt, quæ an ſint genuini Sibyllarum fœtus, noſtro ſeculo in magnam controverſiam vocatum. Videnda opera hac de re edita; nobis enim hîc dicere ſufficit, licèt Sibyllarum carmina prorsùs genuina & incorrupta non ſint, quæ tamen ab Antiquis Patribus laudantur, Chriſtianorum figmenta non eſſe.

VI. Superatis ad Placentiam Marcomannis, Aurelianus Romam petiit, ubi crudeliter ſe habuit: *Interfecti ſunt enim nonnulli etiam nobiles Senatores*, inquit Vopiſcus cap. 21. qui addit: *adhibito conſilio Senatûs*

*tùs muros urbis Romæ dilatavit.* Quod cùm Aureliano & Baſſo Conſulibus, Idatius in Faſtis factum doceat his verbis : *His Coſſ. muri urbis cœpti fieri :* conſtat quæcumque Vopiſcus ante eam murorum urbis Romæ inſtaurationem narravit, hoc vel præcedenti anno geſtum eſſe; ideoque Marcomannorum evaſtationes, anno ſuperiori , inſpectionem verò librorum Sibyllinorum , præſenti rectè conſignatas eſſe.

*Tranſactis , quæ ad Urbis ſtatum , & civilia pertinebant , contra Palmyrenos , id eſt , contra Zenobiam , quæ filiorum nomine Orientale tenebat Imperium , iter flexit ,* inquit Vopiſcus cap. 22. de Aureliano loquens. VII.

## ANNO CHRISTI 272.

### Cyclo Solis I. GF. Lunæ 7.

Coſſ. *Quietus.*
*Voldumianus.*

Aurelianus in Orientem profectus , multa in itinere , ac magna bellorum genera confecit. Byzantium , Tyanam , Antiochiam , & alias urbes obtinuit , ut videre eſt apud Vopiſcum , qui addit , poſt hæc pugnatum eſſe de ſumma rerum contra Zenobiam , quam captam triumpho reſervavit , *ut populi Romani oculis eſſet oſtentui*, addit idem Vopiſcus cap. 30. quod hoc anno , haud longe Antiochia factum eſſe , Euſebius in Chronico juxta editionem Scaligeri teſtis eſt. VIII.

Zenobiâ , quæ , ut docet Athanaſius in Epiſt. ad Solitarios pag. 663. Paulo Samoſateno patrocinabatur , captâ , is ſententiam adverſus ſe in poſteriori Synodo Antiochena prolatam ſubire coactus eſt, ut diſcimus ex Euſebio lib.7. cap.29. cujus verba perperam intellecta pleroſque omnes hactenùs in errorem induxere. Licet enim idem Euſebius Paulum Samoſatenum , Aureliano imperante , ex Eccleſia exturbatum dicat , illi tamen volunt ipſum docuiſſe ſub ejus Imperio poſteriorem Synodum Antiochenam celebratam fuiſſe ; qui error , ut tandem tollatur, Euſebii verba expendenda ſunt : *κατ' ὃν τελευταίας συγκροτηθείσης πλείστων ὅσων ἐπισκόπων συνόδου , φωραθεὶς καὶ πρὸς ἁπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθεὶς ἑτεροδοξίαν ὁ τῆς κατ' ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγὸς, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται.* Id eſt , ut Chriſtophorſonus vertit : *cujus* ( nempe Aureliani ) *temporibus Pau-* IX.

*lus Dux & author erroris, qui Antiochiæ graſſabatur, in poſtremo Concilio Epiſcoporum, numero prope infinitorum contra eum convocato, ſui erroris & peregrinæ opinionis perſpicuè convictus, & omnium jam conſenſu palam condemnatus, ab univerſa & Catholica Eccleſia, quæ ſub cœlo eſt, penitùs exturbatus fuit.* Significat itaque Euſebius Paulum Samoſatenum, imperante Claudio, in Concilio ſecundo Antiocheno convictum & condemnatum, Aureliani tandem temporibus ex Eccleſia penitùs exturbatum fuiſſe, neutiquam vero ut illi imponitur, Aureliano imperante Synodum illam coactam. Quare Methodius ſupra à nobis laudatus, qui ea Euſebii verba exſcribit, rectè eam ad Claudium, non verò ad Aurelianum retulit. Valeſii itaque verſio hæc rejicienda, utpote ab Euſebii mente aliena: *Hujus temporibus* (nempe Aureliani) *poſtrema Synodus innumerabilium ferè Epiſcoporum congregata eſt: In qua author ille nefariæ apud Antiochiam Hæreſeos Paulus cõvictus & ab omnibus manifeſtiſſimè deprehenſus falſi dogmatis reus, ab univerſa, quæ ſub cœlo eſt, Eccleſia Catholica eliminatus eſt.* Nicephorus lib. 6. cap. 28. in duobus deceptus eſt. Primum Epiſtolam Synodicam, quam Euſebius refert lib. 7. cap. 30. priori Synodo Antiochenæ perperam attribuit, idéoque Firmilianum eodem tempore, quô Dionyſium Alexandrinum anno nempe Gallieni Imperatoris duodecimo, demortuum fuiſſe ſcribit: ac præterea ſecundam Antiochenam Synodum ſub Aureliano habitam fuiſſe tradit; Baroniumque in priorem errorem, & in poſteriorem, non tantùm hunc, ſed omnes qui poſt eum ſcripsêre, induxit. At ſicuti Euſebius in Chronico anno decimo tertio Gallieni de Paulo loquens, quæ ſub eodem Imperatore, ac ſub Claudio contra eundem Paulum geſta ſunt, uno tenore proſequitur dicens: *Paulus Samoſatenus à cunctorum prædicatione deſciſcens, Artemonis hæreſim ſuſcitavit. In cujus locum Antiochenæ Eccleſiæ ſextus decimus ordinatur Epiſcopus Domnus:* Ita & in Hiſtoria, occaſione ejuſdem Domni in Eccleſiæ Antiochenæ poſſeſſionem, Aureliano imperante, inducti, Paulique ex ea detruſi, de Concilio contra hunc coacto agit. Quem Euſebii loquendi modum Baronius anno 272. quô præfatam Synodum celebratam exiſtimat, aliique viri doctiſſimi non animadvertentes, ſcribunt Euſebium in Chronico erraſſe, & Gallieno imperante, Domnum Paulo Samoſateno fuiſſe ſubrogatum, docuiſſe; quod profectò à mente ejus alienum. Neque aliter quàm Chriſtophorſonus, Jacobus Goar, vir eruditiſſimus, præfata Euſebii verba à Georgio Syncllo in calce Chronographiæ ſuæ citata vertit; ſed Valeſius opinione communi occupatus, quod nempe poſterior Synodus Antiochena ſub Aureliano coacta fuerit,

&

& à Nicephoro, qui loco laudato Euſebium in eum ſenſum trahit, deceptus, eam nobis interpretationem obtruſit, quæ quàm à Græca phraſi recedat, communis opinionis inanitate patefactâ, eam quilibet deprehendere poteſt.

Petavius in Chronico ad annum Chriſti 270. ait, Athanaſium de Synodis indicare Romæ ſuper Pauli hæreſi à Dionyſio Papa Synodum celebratam fuiſſe; & Baronius ann. 265. n.10. & 12. dicit adverſus deteſtandas ejuſdem Pauli impietates, mox ut innotuere, ſanctos Epiſcopos inſurrexiſſe, imprimiſque Dionyſium Romanum, & alterum Dionyſium Alexandrinum Epiſcopum, à quibus inquit, *ſublatum eſſe Paulum ſanctus Athanaſius ſcribit*. Sed neutrum in Athanaſio legitur. Verum quidem eſt hunc pag. 918. editionis Græco-Latinæ ejuſdem libri de Synodis, loqui de Concilio Romæ, dum Dionyſius Alexandrinus viveret, celebrato, ſed diſertè ibidem docet contra aliam hæreſim illud habitum fuiſſe; refertque Epiſtolam, quam Dionyſius Romanus ad Dionyſium Alexandrinum ſcripſit. At hæc nihil ad hæreſim Pauli. Conſignatum illud Romanum Concilium à Baronio in Annalib. anno 263. in quo quæ geſta ſunt, legi poſſunt. Neque etiam ab utroque Dionyſio Paulum ſublatum eſſe dicit Athanaſius, ſed tantùm à ſeptuaginta Epiſcopis, qui ſecundo Concilio interfuêre, condemnatum fuiſſe. Hæc enim ejus verba: *Duo Dionyſii ante eos ſeptuaginta fuêre, qui Samoſatenſem ſuſtulerunt*, (in ſecunda ſcilicet Synodo Antiochena) *quorum alter Romæ, alter Alexandriæ præſul erat*, quo in loco *τὸ ſeptuaginta* non ad utrumque Dionyſium, ut Baronius putavit, ſed ad Præſules ſecundæ Synodi Antiochenæ, quos paulò poſt, *ſeptuaginta Epiſcopos Pauli Samoſatenſis condemnatores* vocat, refertur. Ex quo & numerum Patrum, qui eidem Concilio interfuere, in Annalibus Eccleſiaſticis non memoratum, diſcimus. In Concilio tamen Epheſino tom. 3. ultimæ Collectionis Concil. General. pag. 425. in libello quodam ſupplici, quam Baſilius Diaconus, aliique Monachi contra Neſtorium obtulerunt, centum & octoginta numerantur, qui in Antiochena collecti Synodo contra Paulum Samoſatenum, ipſum depoſuerunt. Quâ in re nihil habeo quod dicam, niſi quod Athanaſius ad Synodi finem, Baſilius ad ejuſdem initium reſpexerit. In magnis enim conventibus quicumque prioribus actionibus non ſemper poſterioribus interſunt, ſicque minor in fine, quàm in principio numerus. X.

Porrò Zenobiam Palmyrenorum Reginam, hoc anno in Aureliani manus veniſſe, ideoque & Paulum Samoſatenum ex Eccleſia Antiochena exturbatum fuiſſe, nummus Græcus, qui apud Seguinum XI.

in Numiſmatis ſelectis extat, oſtendere videtur. Legitur in eo: ΣΕΠΤΙΜΙΑ ΖΗΝΟΒΙΑ ΣΕΒ. L. E. id eſt, *Septimia Zenobia Auguſta anno quinto. Gallieno adhuc regente Rempublicam*, inquit Pollio in triginta tyrannis cap. XXX. *regale mulier ſuperba munus obtinuit*, quæ cùm annos quinque imperaverit, liquet anno 277. Odenato marito demortuo, in Orientali Imperio ſucceſſiſſe, ac currenti captam fuiſſe.

XII. Hôc annó Conſtantinus Magnus apud Naiſſum Dardaniæ Illyricæ, hodie Serviæ dictæ oppidum, Conſtantio Chloro, poſtea Imperatore, patre, & Helenâ Matre natus eſt, vel tertio Kalendas Martii, vel pridie Kalendas Aprilis: in utroque enim die Kalendarium à Petro Lambecio publicatum habet: NATALE CONSTANTINI, nihilque huc uſque à viris doctis allatum, quod uno potiùs, quàm altero, eum natum fuiſſe demonſtret. Illud certum, alterum ad genuinum ejus Natale, alterum verò ad diem, quo Auguſtus à Maximiano Herculio appellatus eſt, referendum eſſe. Quoad annum, deducitur is ex Rufino lib. 1. cap. undecimo, Socrate lib. 1. cap. ultimo, & Sozomeno lib. 2. capite pariter ultimo, qui Conſtantini vitæ annos ſexaginta quinque numerant. Cùm enim eum anno 337. die 22. Maii demortuum certum ſit, ſi retrò ſexaginta quinque annos numeraveris, ad præſentem pervenies. Quoad patriam acriter de ea inter doctos certatum, eamque Britanniam fuiſſe diù creditum, & ab aliquibus etiam nuper ſcriptum. Quam opinionem Michaël Alfordus è Societate Jeſu in eo libro, quem *de Lucii, Helenæ & Conſtantini patria, & fide* ſcripſit, ſcriptorum tùm Italorum, tum Hiſpanorum, & Belgarum, tùm Germanorum, ſeptuaginta auctoritate confirmare conatur. Conſtantinum tamen Naiſſi ortum extra controverſiam eſſe debet, cùm Anonymus ab Henrico Valeſio editus, Stephanus Byzantius, lib. de Urbibus, Conſtantinus Porphyrogenita in libro 2. περὶ θεμάτων, & Firmicus in lib. 1. Matheſcôs ſub initium, id diſtinctè tradant, & Cedrenus eum in urbe Daciæ natum aſſerat, Dardaniaque fuerit, ubi antea Decia Mediterranea; & nunc Servia ſita eſt. Quare cùm nihil alicujus momenti contra Antiquorum Auctorum fidem afferatur, faceſſat è Doctorum virorum libris decantatiſſima illa fabula, quæ Conſtantinum Britannum facit.

ANNO

## ANNO CHRISTI 273.

### Cyclo Solis 2. E. Lunæ 8.

Coſſ. *M. Claudius Tacitus.*
*Furius Placidianus.*

Pacatô Oriente, in Europam Aurelianus rediit victor, atque illic Carporũ copias afflixit, ſed Palmyreni, eô rebus Europęſibus occupato, rebellarũt. Quare Aurelianus ex Europa revertit, atque Urbem, quia ita merebatur, evertit. Securior deinde iterùm in Europam rediit. Interim Firmus quidã extitit, qui ſibi Ægyptum vindicavit. Ad quem continuò Aurelianus revertit, Ægyptumque ſtatim recipit. Atque vehemẽter iraſcens quod adhuc Tetricus Gallias obtineret, Occidentem petiit: ubi ipſo Tetrico exercitum ſuum prodente, quòd ejus ſcelera ferre non poſſet, deditas ſibi legiones obtinuit. Hæc ſummatim Pollio in Aureliano cap. XXX. & infra. Quæ omnia non niſi per integri anni ſpatium fieri potuêre. Quare perperam Petavius in Chronico victoriam de Zenobia in hunc annum differt, nec majori fundamento Euſebius etiam in Chronico, Aureliani triumphum in hunc annum conjicit. Nam ſi hoc tantùm anno Zenobia victa fuiſſet, tot rebus agendis tempus Aureliano non ſuppetiiſſet.

## ANNO CHRISTI 274.

### Cyclo Solis 3. D. Lunæ 9.

Coſſ. *Aurelianus Aug. III.*
*C. Iulius Capitolinus*

Ex hoc Aureliani Conſulatu diſcimus primò hunc Quinquennalia juxta II. Conſulatuum Cæſareorum Regulam edidiſſe. Secundò eum etiam hoc anno *de Oriente & Occidente*, triumphum Romanis oculis exhibuiſſe, rectéque à Caſſiodoro in Chronico ſub hoc Conſulatu ſcriptum eſſe: *His Coſſ. Aurelianum Romæ triumphantem captivi Tetricus, & Zenobia præceſſerunt.* Tertiò Agonem Solis hoc anno ab Aureliano inſtitutum, templumque Soli ab eo ædificatum, quod perperam idem Caſſiodorus ſub anni ſequentis Conſulibus, rectè verò Euſebius in Chronico hoc anno conſignat; cùm uti diximus, annis, XIII.

nis, quibus hujuſmodi ſolemnia celebrabantur, templa ædificari, novaque inſtitui ſolerent. Recte etiam ab eodem Euſebio ibidem ſcriptum: *Romam firmioribus muris vallat*, nempe Aurelianus, propter eandem rationem; qua in re Idatio contrarius non eſt; quia is, ſicuti & Vopiſcus, de cœpto ædificio; Euſebius verò de abſoluto loquitur. Quartò rectè Vopiſcum in Aureliano cap. XXXV. hujus triumpho narratô, ſcripſiſſe: *Idem Aurelianus, & porcinam carnem populo Romano diſtribuit, quæ hodieque dividitur, leges plurimas ſanxit, & quidem ſalutares: Sacerdotia compoſuit, templum Solis fundavit & Pontifices roboravit. Decrevit etiam emolumenta Architectis & Miniſtris. His geſtis ad Gallias profectus &c.* Hæc enim, ſimiliave, annis quibus Quinquennalia & id genus feſta edebantur, ab Imperatoribus de more facta. Triſtanus tomo 3. pag. 254. affert nummum Aureliani, in quo legitur: Α. Κ. ΔΟΜ. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟC CΕΒ. Λ. Δ. id eſt, *Imperator Cæſar Lucius Domitius Aurelianus Auguſtus anno quarto.* Exprimitur in eo idem Imperator Lauro coronatus, in poſtica verò parte, viſitur Aquila coronam gerens, inter duo ſigna militaria, poſita, duobus captivis in inferiori parte nummi expreſſis, hunc in ejus Quinquennalibus cuſum, ex iis quæ parte 2. cap. 3. diximus conſtat. Anno enim ejuſdem Imperatoris quarto ea acta, & ut ex his, quæ infra dicemus liquebit aliquot menſibus anticipata. Denique ex iiſdem Quinquennalibus manifeſtiſſimum redditur, præſenti tantùm anno, non verò aliquo ex præcedentibus perſecutionem adversùs Chriſtianos ab eodem Imperatore decretam fuiſſe, quod quidem Baronius in Noris ad Martyrologium Romanum rectè ſcripſerat, ſed quod poſtea in Annalibus perperam retractavit, ob ingentem, inquit, eorum numerum, qui Aureliano imperante Martyrium ſubière. Eandem poſt eum ſententiam Petavius in Chronico, Henſchenius & Papebrocius in Actis SS. omneſque recentiores ſequuti ſunt; ſed cùm ea non tantùm Aureliani Quinquennalia, ſed etiam omnes antiquos ſcriptores tam Græcos quàm Romanos adverſantes habeat, nulloque fundamento nitatur, rejicienda. Ii enim brevem eam fuiſſe affirmant. Euſebius lib. 7. cap. 30. ait: *Eum paratum jam, & compoſitis contra nos edictis, ut ita dixerim, ſubſcribentem, ulta eſt divina juſtitia: quaſi conſtricto cubito conatum ejus reprimens.* In Chronico verò eam non niſi ultimo Imperii Aureliani anno collocat. Baronius quidem non tantùm eumdem Euſebium in Hiſtoria, ſed & Oroſium lib. 7. cap. 23. ita explicat quaſi ſcripſerint eam tantùm intentatam fuiſſe; ſed eorum mentem vir doctiſſimus non aſſequitur; illi enim non aliud ſignificare intendunt, quàm eam brevem fuiſſe.

Unde

Unde Oroſius Aurelianum nonum Eccleſiæ perſecutorem vocat, ait enim: *noviſſimè cùm perſecutionem adverſus Chriſtianos agi nonus à Nerone decerneret, fulmen ante eum, magno pavore circumſtantium ruit, ac non multò poſt in itinere occiſus eſt*, id eſt, decreta perſecutione ſtatim periit.

XIV. Egregius eſt eamdem in rem Lactantii lib. de mortibus perſecutorum cap. 6. locus: *Aurelianus*, inquit, *qui eſſet naturâ veſanus & præceps, iram Dei crudelibus factis laceſſivit. Verùm illi ne perficere quidem, quæ cogitaverat, licuit, ſed protinus inter initia furoris ſui extinctus eſt. Nondum ad Provincias ulteriores cruenta ejus ſcripta pervenerant, & jam Cænofrurio, qui locus eſt Thraciæ, cruentus ipſe jacebat, falſa quadam ſuſpicione ab amicis ſuis interemptus.* Mitto Georgium Syncellum, Hermannum Contractum, Marianum Scotum, alioſque, qui hanc perſecutionem unanimi conſenſu in ultimum Imp. Aureliani annum contulêre. Ea itaque hoc tantùm anno excitata, ideoque S. Symphoriani, aliorumque Martyrum, quorum Acta Henſchenius & Papebrocius viri eruditiſſimi illuſtrarunt, agones, in hunc vel ſequentem, quo per ſex menſes interregnum fuit, quôve Aureliani nomine perſecutio continuata, retrahendi. Infirmum porrò Baronii fundamentum ſupra inſinuatum, adverſus omnium Antiquorum fidem; cùm in libro Anaſtaſii de Romanis Pontificibus tradatur in Marcellino, uno duntaxat menſe numeratos eſſe decem & ſeptem millia martyrum in perſecutione Diocletianea, ut refertur in Epitome Spondani, anno 302. n. 4. Denique Euſebius in Hiſtoria lib. 7. cap. 30. communem ſententiam planè convellit, confirmatque quod jam in Chronico ſcripſerat, Zenobiam nempe anno Chriſti 272. captam eſſe, & currenti perſecutionem ab eo excitatam; quod ut evidenter pateat, ejus verba affero: *cùm Paulus è domo Eccleſiæ nullatenus excedere vellet; interpellatus Imperator Aurelianus rectiſſimè hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Chriſtianæ Religionis Antiſtites, & Romanus Epiſcopus ſcriberent. Hoc modo vir ſupra memoratus cum ſummo dedecore per ſecularem poteſtatem ab Eccleſia exturbatus eſt. Ac tum quidem erga noſtros ſic affectus erat Aurelianus. Proceſſu verò temporis aliter de nobis ſentiens, quorumdam conſiliis cœpit impelli, ut perſecutionem adversùs noſtros commoveret. Iamque ea de re multus ubique rumor ſpargebatur.* Syriam, in qua Antiochia, & Phœnicen Zenobiæ dominationi conceſſiſſe Auctor eſt Theodoretus. Quare Aurelianus è domo Antiochena Paulum Samoſatenum ante annum

272. quo Zenobiâ captâ Syriam obtinuit, expellere non potuit. Eo expulſo non ſtatim Chriſtianos vexavit Imperator, ſed tantùm, ut habet Euſebius, *proceſſu temporis*, id eſt, uno vel altero poſt anno Ex quo liquet quantum aberrent Baronius in Annalibus, Petavius. in Chronico, Calviſius, aliique viri eruditi, qui perſecutionem Aurelianæam in Quieti & Voldumiani Conſulatum, victoriam verò de Zenobia, in annum ſequentem conjiciunt. Ex ea enim ſententia ſequitur, Aurelianum unò eodemque tempore in Chriſtianos deſæviiſſe, & ſimul illis faviſſe; falſóque Euſebium ſcripſiſſe; perſecutionem adversùs eoſdem commotam non fuiſſe, niſi poſt aliquod tempus à traditâ Domno Antiocheno Epiſcopo in locum Pauli ſubſtituto, Antiochenſi Eccleſiâ. Quare, ut tam perſecutionis Aurelianeæ, quàm Pauli depoſitionis Hiſtoriam abſolvam, ſcopus Euſebii præcipuus in ſeptimo Hiſtoriæ ſuæ libro, fuit, oſtendere ſub Aureliano Paulum Samoſatenum è ſede Antiochena vi dejectum fuiſſe. Quâ occaſione, uti aſſolet, de rebus antea in eadem cauſa geſtis agit, Concilii Antiocheni, Paulique damnationis mentionem facit, Epiſtolamque Synodicam ad Dionyſium Romanum recitat; indeque de perſecutione adversùs Eccleſiam, *proceſſu temporis*, & aliquot poſt annos excitatâ tractat; neque eum in hac narratione in aliquo erraſſe oſtendi poteſt. Is lib.7. hiſt. cap.36. libris à Dionyſio Alexandrino, qui extremis Gallieni Imperatoris temporibus obiit, enumeratis ait: *Verum his jam expoſitis, nunc tandem quæ, qualiſve fuerit ætas noſtra, poſterorum notitiæ tradamus.* Ac poſtea de priori Synodo adverſus Samoſatenum habita agit. Quare ultimis Imperii Gallieni annis natus Euſebius, præfata hæreſis ejus tempore damnata, Eccleſiaque ab Aureliano vexata: Ideòque in iis quæ tam ad eam hæreſim, quam perſecutionem ſpectant, eidem authori fides adhibenda.

XV. Hoc anno, Inſcriptio Forojulienſis, in qua Aurelianus dicitur Tribunitiæ Poteſtatis IV. quæ menſe circiter Novembri abſolvebatur, poſita eſt; ideoque Conſulatus tertius ejuſdem Imperatoris in ea memoratus, non poteſt eſſe niſi deſignatus, aut ſaltem tertius ordine, numerato nempe, quem ante adeptum Imperium geſſerat, ſuffecto, ut ſuo loco à nobis oſtenſum.

ANNO

# ANNO CHRISTI. 275.
## Cyclo Solis 4. G. Lunæ 10.

Coſſ. *Aurelianus Aug. IV.*
*Anonius Marcellinus.*

Aurelianus poſt triumphum Romæ actum, multaque ibidem præclarè ſtatuta *ad Gallias profectus Vindelicos obſidione barbaricâ liberavit: deinde ad Illyricum rediit, paratoque magno potiùs quàm ingenti exercitu, Perſis bellum indixit. Sed cùm iter faceret, apud Cænophrurium, manſionem quæ eſt inter Heracliam & Byzantium, malitiâ Notarii ſui, & manu Mucaporis interemptus eſt*; inquit, Vopiſcus in ejus vita capite XXXV. quibus verbis conſtat Aurelianum longè ante ſuperioris anni finem, & triumphaſſe, & Quinquennalia egiſſe; aliàs eidem ad tanta, longumque adeo iter, tempus defuiſſet. Cúmque nuncium mortis ejus *die tertio nonas Februarias* Romam allatum fuerit, ut teſtatur Vopiſcus cap. XXXXI. menſe Januario currentis anni illum periiſſe dicendum eſt. Imperavit itaque annos quatuor, menſes circiter tres. Quare errant quicumque annos ſex eidem attribuunt, niſi annos Julianos, & utrumque extremum incompletum, ut probabile eſt Euſebium, alioſque quoſdam Antiquos præſtitiſſe, numeraverint. Pſeudographæ pariter ſunt Inſcriptiones, quæ in quibuſdam nummis leguntur, in quibus Tribunitia poteſtas ejus ſexta, vel ſextus Imperii annus memorantur. Denique Imperium Aurelianeum in Chronico Alexandrino, & in Baronio valdè perturbatum, cùm in utroque ſeptem eidem anni attribuantur, ſicque ſequentium Imperatorum tempora neceſſariò mutilentur. Natus erat Aurelianus *ſeptimo Idus Septembris*, ut legitur in veteri Kalendario à Petro Lambecio viro græcè Latinéque doctiſſimo in lucem edito; interiitque annos natus ſeptuaginta quinque, ſi fides Chronici Alexandrini Auctori: In nummis enim, in quibus effigies ejus expreſſa, non adeò provectæ ætatis fuiſſe videtur. Ex iis conſtat poſt mortem eum inter Divos relatum, imò & dum viveret, Dei nomine appellatum. Unus enim apud Spanhemium diſſertatione quintâ de uſu & præſtantia numiſmatum extat, in quo legitur: DEO ET XVI.

 DOMINO

DOMINO NATO AURELIANO AUG. Qui titulus à Caro Imperatore poſtea repetitus, & nummis ejuſdem aliquoties adſcriptus; DEO ET DOMINO CARO, aut, DEO ET DOMINO NOSTRO CARO. Hæc appellatio à Diocletiano retenta, ut ex ejuſdem, & ſequentium Auguſtorum nummis liquet, in quibus de more legitur: D. vel. DN. N. id eſt, *Domini*, ſeu *Domini noſtri*. Qua de re plura idem Spanhemius. Et hæc ſatis de Imperio Aurelianeo, Cæſarumque & Auguſtorum Conſulatibus, eorumque Decennalibus, & id genus feſtis.

*FINIS.*

# INDEX
## PRÆCIPUARUM RERUM
### in hoc opere Contentarum.

*Numerus Romanus numerum marginalem Prologomenun; Vulgaris Diſſertationis paginas indicat.*

### A


ABDERAMEN Saracenorum Princeps Conſul. pag.368. Non fuit Admiralius. 369. &*370.
Ælius an dictus ſit Imperator. P. N. XXIII. fit Cæſar. 211. quô anno ab Hadriano adoptatus. 27. & 28. quô annô mortuus. Ibid.
Albericus Conſulum nomen renovat. 370.
Albinus fit Cæſar. 220, Vincitur à Severo 221.
Alexander Leonis filius imperat. 363. Obit. Ibid.
Alexander Severus adoptatur ab Heliogabalo. 227. Fit Imperator. Ibid. Ejus triumphus. 176. & ſeqq. Occiditur. 229.
Anaſtaſius fit Imperator. 296. Obit. 299. In Conſulatus mutationem invexit. 130. & ſeqq.
Anni inchoati pro completis numerati. 16. 17. 105. 106. 184. 185.
Anni Sabbatici. 241.
Anthemius fit Imperator. 292. Occiditur. Ibid.
Seditio Antiochena. 263.
Quô annô celebratum II. Concilium Antiochenum adverſus Paulum Samoſatenum. 372. & 376. Quot Epiſcopi interfuerint. 377.
Antonini Pii adoptio. 23. & 211. Fit Imperator. Ibid. Obit. 214.
Apologiæ Decennalium tempore à Chriſtianis, Imperatoribus oblatæ. 112.
Apollonius Senator Romanus nullum Apologeticum ſcripſit. 117.

Apſimarus imperat. 352.
Arcadius fit Auguſtus. 262. Succedit Patri. 266. Obit. 279.
Arcus Veſontionenſis an triumphum Aureliani repræſentet. 181
Arnobii libri adverſus gentes quô annô ſcripti. 117.
Artabaſdus Imperium invadit. 355. Nicephorum filium conſortem Imperii facit. Ibid.
Artemius imperat. 3[illegible] Dejicitur imperio. Ibid.
Athenagoras quô annô Apologiam ediderit. 116.
Attilæ irruptio in Italiam. 315.
Auguſti anni vel à primò, vel à ſeptimo ejus Conſulatu deducti. 330. Quô die Imperium orbis adeptus 23. Quô annô imperare cœperit. 192. Imperium ei per quinquennia & decennia datum. 83. Quò die Proconſul perpetuus dictus. 24. Obit. 197.
Quando duo primùm Auguſti viſi. 78.
Auguſtæ in Decennalibus dictæ. Theodora uxor Juſtini Senioris. 300. Uxor Hadriani. 135. Uxor Domitiani. 105.
Auguſtulus fit Imperator. 293. In exilium mittitur. Ibid.
Aurelianus fit Imperator. 233. & 373. Perſequitur Chriſtianos. 380. Triumphat. 180. & 379. Occiditur 334. & 383. Inter Deos refertur. Ibid.
Avitus fit Imperator. 288. Deponitur. Ibid.

B

Balbinus fit Imperator. 299. Occiditur. Ibid.
Baſiliſcus arripit tyrannidem. 293. Dejicitur. 294.
Baſilius Macedo imperat cum Michaële Balbo. 360. Imperat ſolus. Ibid. Proceſſum Conſularem differt. 361. Conſtantinum filium Auguſtum facit. Ibid. Quô annô obiit. 362. & 363.
Bardas Imperium adminiſtrat. 359. A Baſilio Macedone Imp. occiditur. 360.
Berengarius imperat. 368.
Britannici Natale. 15. & 16.

C

Caïus nepos Auguſti deſignatur Conſul. 9. Obit. 16.
Cæſares Decennalia edidêre. 88.
Annus mortis S. Cæſariæ. 328.
Caligulæ Conſulatus ordinarii quomodò ordinandi. P. N. XV. Imperat. 200. Quô annô barbam poſuit. 202. Occiditur. 200. Fit Cæſar. 197

Caracalla

# INDEX RERUM.


Caracalla fit Cæſar. 221. Imperat cum patre. Ibid. Ei ſuccedit. 225. Natale ejus genuinum. 226. Occiditur. Ibid.
Carolus Calvus Imperator & Conſul. 367. Obit. 368.
Caroli Croſſi obitus. 368.
Carolus Magnus Conſulatum cum Imperio capit. 364. Obit. Ibid.
Carus fit Imperator. 235. Carinum & Numerianum filios Auguſtos facit. Ibid. Obit. Ibid.
Carinus fit Imperator. 235. Occiditur. Ibid.
A Claudio Auguſto Conſules duodecim in annum ordinati. 8. Ejus Conſulatus IV. ab Hervvarto & Petavio non intellectus. 13. Conſulatum ordinarium ſumendi morem initiò Imperii induxit. 80. Ejus Quinquennalia. P. N. XV. Occiditur. 234.
Quot annis regnavit Claudius II. 383.
Clodovei Conſulatus. P. N. IX. & pag. 73. & ſeqq.
Codices in Decennalibus promulgati. Juſtinianeus. 301. Theodoſianus. 123.
Collegæ Imperatorum in Conſulatibus. 170. & ſeqq.
Collegæ Imperii Decennalia edidêre. 89. Decennalium ope cogniti. 136. Aliâ etiam ratione defecti. 4.
Collegæ Tyrannorum in Conſulatu. 173.
Coloniæ in Decennalibus inſtitutæ à Veſpaſiano. 204. à Gallieno. 253
Commodi Quinquennalia & id genus feſta explicata. 153. Fit Cæſar. 216. Tribunitiâ poteſtate ornatur. 218. Regnat cum patre. Ibid. Ei ſuccedit. Ibid. Occiditur. 220.
Concilium Conſtantinopolitanum Arianorum. 257. Ejus Epocha ſub Conſtantio. Ibid.
Conſtans filius Conſtantini & nepos Heraclii Aug. imperat. 346. Fit Conſul. Ibid. Obit. 348.
Conſtans ſuccedit Conſtantino M. 254. Occiditur. 255.
Conſtans Placidiæ Maritus fit Imperator. 281. Obit. 282.
Urbs Conſtantinopolis quô annô ædificata. 145. & 252.
Legatio Conſtantini Tyranni ad Honorium. P. N. X. & 173. Occiditur. 179.
Conſtantinus M. fit Imperator. 242. Fit Cæſar. 248. An Conſul ſuffectus fuerit. 40. Quot annis imperarit. 101. Quô annô Decennalia & Quindecennalia ediderit. 165. & ſeqq. Ejus Monarchia quô annô cœpta. P. N. XXXIII. 250. Ejus Vicennalia 169. Patria. 378. Quô annô & die natus. Ibid. Quot annis vixit. Ibid. Obit. 256.
Conſtantinus ſuccedit Conſtantino M 254. Occiditur Ibid.
Conſtantinus Copronymus imperat cum patre. 354. Solus. 355.
Conſtantinus Pogonatus quô annô cum patre regnare cœpit. 351. Quô annô

annô ei ſucceſſit. Ibid. Quô annô mortuus. 352. Auctor Conſulatuum per modum Tribunitiæ poteſtatis geſtorum. 349.
Conſtantinus Porphyrogenitus imperat. 365. Occiditur. Ibid.
Conſtans ſuccedit Conſtantino M. 254. Occiditur. 255.
Conſtantius ſuccedit Conſtantino M. 254. Quô annô dictus ſit Cæſar 140. Obit. 257. Quot annis vixit ac imperavit. 141.
Conſtantius Chlorus ſit Auguſtus. 235. Fit Cæſar.236. Obit.242.
Quandonam Conſul ſine Collega creari cœperit. 308.
Conſularis dignitatis præſtantia. 3. & 4.
Conſulares fœminæ. 71. & 72.
Conceſſorum Conſularium Inſignium formula, 71.
Proceſſus Conſularis aliquando dilatus. 358.
Ornamenta Conſularia quibuſdam conceſſa. 16.
Aliqui Imperatores in Conſulatu ſuſcipiendo abnormes. 5.
Conſulatuum regulæ ſex. 77
Cur Conſulatum Imperii initiô Auguſti ſumerent. 81.
Conſulatus explicati. Prior Commodi Imp. 10. Prior Neronis. 11. & 14. Quintus Neronis. 38. Quartus Veſpaſiani cum ſecundo Titi.12. Tertius Claudii Imp. 12. & 13. Ejuſdem ſecundus 15. Secundus Maximini Imp. 39. Octavus Gallieni. 57. Macrini. 67. Clodovei 73. Theodorici Italiæ Regis. 74. Conſtantini Tyranni. 173. Diocletiani X. 244. Prior Valentiniani Senioris. 258. Severi Auguſti cum Leone Aug. 290. Anaſtaſii Imp. IV. & Agapeti. 299. Paulini Junioris. 324.
Conſulatus continuati indicia Imperii P. N. XIII.
Conſulatus deſignati & Honorarii valdè diverſi. 70. & ſeqq.
Conſulatus dimidiati ob quas rationes uſurpari. 310. 311. &c.
Conſulatus Honorarius à quo tempore numerari cœptus. 70. & 76.
Conſulatus ordinarius ab Imperatoribus ſolis regnantibus ſuſceptus. 80,
Conſulatus perpetuus quando, quare, & à quo inductus. 330.
Quando Conſulatus Romani ordinarii defierint. 327.
Conſulatus ſuffectus ab Imperatoribus ſumptus. 37.
Conſulatus ſuffecti ſæpè non numerantur. 63.
Quando Conſulatus Tribunitiæ poteſtatis inſtar geri cœptus. 329.
Conſulatus Tribunitiæ poteſtatis inſtar geſtus à Principibus Francis, Italis, & Saracenis. 364.
Imperatores Conſulatum aliis deſtinatum Imperii initiô in ſe transferebant. 8. 9.
Conſulatus vileſcit. 362. Quâ ratione defierit. 370.
A Claudio Auguſto Conſules duodecim in annum ordinati. 8.

# INDEX RERUM.


Conſules deſignati Conſules abſolutè dicti. 10. & ſeqq. Eorum privilegia. 7.

Quô tempore Conſules deſignarentur. 8. & 9.

Conſules in Codice Theodoſiano aut Iuſtinianeo memorati, ordinarii, non ſuffecti fuère. 57.

Quomodo dignoſcendi Conſules Orientales ab Occidentalibus, & viceverſa. P. N. XXXVII.

Gothi & Romani ab Imperatore Orientis Conſules deſignati. P. N. XXXXI.

Conſulis nomen attributum Admiraliis, Comitibus, & Scabinis. 370.

Corbulo Proconſul. 21.

Creſcentius Numentanus Conſulum nomen renovat. 370.

Criſpus fit Cæſar. 248.

Chryſargirum quô tempore ſolutum. 125. & 126. A quo ſublatum. 127

S. Cyprianus quô annô martyrium ſubiit. 60.

## D

DAlmatius fit Cæſar. 253. & 256.

Origo Quinquennaliorum & Decennaliorum. 85. Eorum Regulæ 87. & ſeqq. Eorum annus non in omnibus certus. P. N. V. illa Imperatores aliquando anticiparunt, aliquando diſtulerunt. 96. & 97. & toto cap. 2. part. 151. & ſeqq. In iis munera miſſa. 264. Stipendium militibus datum. Ibid. 296 & 297. Abolitum à Iuſtiniano Imp. 305. Dilatum à Severo Imp. 223. Epocham conſtituebant. 99.

Decius imperat. P. N. VIII. 63. & 232. Occiditur. Ibid.

An Dedicationes templorum die Dominicâ ſemper celebratæ. P. N. XXIV.

In Dedicatione templorum Conſulatus aſſumptus. 183. & ſeqq.

An Baſilicæ dedicatæ in Oriente, quando Decennalia in Occidente acta. P. N. XXIV.

Diadumenianus Macrini Imperatoris filius nunquam Conſul ordinarius fuit. 68.

Dies à Romanis religioſè obſervati. 25. 26. 90. & 93.

Dierum intervalla quomodò ab antiquis Hiſtoricis computata. 20.

Diocletianus fit Imperator. 335. Natale ejus Imperii. 95. Triumphus. 94. Abdicat Imperium. 239.

Dionyſius Pontifex Romanus quô annô mortuus. 372. & 373. Diſpolitanum Concilium. 280.

Domitiani Conſulatus variè numerati. 64. Fit Cæſar. 203. in Conſu-

latibus ſuſcipiendis obnormis. 5. Perſequitur Chriſtianos. 110. Occiditur. 207.

Druſus occiditur. 198.

E

ECcleſiæ ædificatæ. 109. Templum à Domitiano ædificatum. 109. Monaſterium S. Cæſarii. 297. & 298. Monaſterium Agaunenſe ſeu Acaunenſe. 298. S. Aureliani Epiſcopi Arelatenſis. 303. Eccleſia S. Sophiæ. 304. Eccleſia Narbonenſis abſoluta. 322. Hieroſolymitana à Conſtantino ædificata. 251. Antiochena. Ibid. Præcurſoris templum Conſtantinopoli. 290.

Templa vel Eccleſiæ dedicatæ. 109. 118. & 119. Hieroſolymitanum ab Herode 48. & 194. Hieroſolymitanum à Conſtantino M. 105. Antiochenum à Conſtantio Imp. 120. Conſtantinopolitanum à Juſtiniano. 131. Templum Auguſti reſtitutum. 149. Templum pacis à Veſpaſiano. 183. Templum Hadriani ab Antonino Pio. 212. Pantheum à Severo. 224. Eccleſia Antiochena. 252. Hieroſolymitana. P. N. XXX. SS. Apoſtolorum apud Conſtantinopolim. 260. Conſtantinopolitana. 280. Eccleſia S. Anaſtaſiæ. 290. Laura S. Euthymii. 295. Laura S. Sabæ. Ibid. Laura altera S. Sabæ. 296. Monaſterium S. Cæſarei. 298. Eccleſia S. Mariæ Arelatis. 300. Baſilica Arauſionenſis 301. Conſtantinopolitana. 302. S. Vitalis apud Ravennam. 303. Eccleſia SS. Apoſtolorum Cp. 303. S. Irenes 304. Conſtantinopolitana. 304. Templum Minervæ. 23.

Eclipſes duæ Veſpaſiano imperante viſæ. 11.

Encœnia templorum in Decennalibus acta. 118. 119.

Era Dionyſiana à S. Gregorio uſurpata. 339.

Eugenius tyrannidem arripit. 74. Occidirur. 176.

Eumenii oratio pro Flavienſibus quô annô dicta. 142.

Euſebius quô annô finierit Hiſtoriam. P. N. XXX. Coſſules ejus Chronico addidit Scaliger. 68.

F

FAſti Byzantini nondum rectè ordinati. P. N. IV. Faſti Conſulares Romani quot annis viguerint. 327.

Faſti Romani poſt fundatam Monarchiam in Gallia retenti. 324.

S. Firmilianus quô annô obiit. 372. & 376.

S. Florentinus Abbas quô annô obierit. 324.

Florianus

Florianus fit Imperator. 234. Occiditur. Ibid.
8. Fructuoſus quô annô martyrium ſubiit. 60.

## G

GAlba Imperium arripit. 38. & 203. Ejus emortualis dies. P. N. XIX.
Galerius Maximianus fit Cæſar. 236. Fit Auguſtus. 239. Ejus ſuperbia. 240. Obit. 246.
Galla Placidia moritur. P. N. XXX. fit Auguſta. 281. Decennalia agit. 283.
Gallieni tres. 46.
Gallienus fit Imperator. 232. Septies tantùm Conſul fuit. 57. Occiditur. 233. Quot annis imperavit. 59.
An Gallienus Junior fuerit Auguſtus. 51. Ejus Conſulatus ſuffectus. 40. & ſeqq.
Gallus Voluſiani pater imperat. 232. Occiditur. Ibid. & 60.
Gallus Cæſar creatus. 255. Occiſus. 256.
Genſericus Catholicos in Africa vexat. 315.
Germanici adoptio. 19. Fit Proconſul. 20. & 21.
Getæ Natale. 223. Fit Auguſtus. 225. Fit Cæſar. 221. Occiditur. Ibid.
Gladiatores ab Honorio ſublati. 190. & 191.
Glycerius fit Imperator. 292. Deponitur. 293.
Gordianus Senior fit Imperator. 229. Occiditur cum Gordiani filio. Ibid.
Gordianus Gordiani Senioris nepos imperat. Ibid. Inſtituit ordinem Candidatorum. Ibid. Occiditur. 230.
Gratianus fit Imperator. 259. Occiditur. 262.
Guido Imperator, & Conſul. 368.
Quô annô D. Gregorius Nazianzenus obierit. P. N. XXXV.

## H

HAdrianus fit Imperator. 208. Quot annis imperarit. 30. Perſequitur Chriſtianos. 110. Ælia ab illo condita. 211. Quô annô mortuus. 29. & ſeqq. An Patris patriæ nomen tardiùs acceperit. 135. Dies ejus natalis. Ac emortualis. 30. 31. & 36. Tardius nomen Patris patriæ ſumit. 135.
Heliogabalus imperat. 226. In Conſulatu ſuſcipiendo abnormis. 5. Occiditur. 227.
Hera Leonas imperat. 346.

Heraclius proceſſum Conſularem differt. 358. Fit Imperator. 343. Heraclium filium conſortem Imperii facit. Ibid. Obit. 345.
Heraclius Junior Aug. fit Conſul. 344. Conſtantinum fratrem Cæſarem dicit. Ibid. Obit. 346.
Quô annô Hieronymus librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis abſolverit. P. N. XXXV.
Honorius fit Imperator. 265. Succedit patri. 266. Triumphat de Attalo Tyranno. 281. Obit. 28.

I

Indictiones ſexto Eccleſiæ ſeculo à Januario cœptæ. 305. & 328. Earum initium unde deſumptum. 103.
Inſcriptio Forojulienſis explicatur. 13. & 69.
Inſcriptiones aliquando veræ, licet cum Hiſtoria non conveniant. 33. & 34.
Imperii diviſio. 79. & 242.
Prima Imperii diviſio à Conſtantino Chloro & Galerio Maximiano introducta. 242
Tres Imperii Romani adminiſtrati formæ. 78.
Ab Imperii auſpicio prima Conſulatuum Cæſareorum Regula. 78.
Joannis Epiſcopi Antiocheni initium. P. N. XXXIV.
Joannis Tyranni interitus. P. N. XXIX.
Joſephus Judæus quô annô Hiſtoriam abſolvit. 206.
Jovianus fit Imperator. 258. Obit. Ibid.
Irene Auguſta imperat. 357. Conſulatum capit. Ibid. Conſtantinum filium excæcandum jubet. Ibid. Quô annô in exilium miſſa. 359. Proceſſum Conſularem differt. 357. & 361.
Quô annô S. Iſidori martyrium contigit. P. N. VIII.
Julianus Cæſar creatus. 256. Fit Imperator. 257. Occiditur. Ibid.
Julius Cæſar quô annô occiſus. 192.
Juſtinianus annum Imperatorum in Conſtitutionibus memorari jubet. 225. Dies ejus natalis. Ibid. In conſortium Imperii à Juſtino vocatus. 326. Quô annô obierit. Ibid.
Juſtinus Junior alius à Juſtino Germani filio. P. N. XXXXII. auctor Conſulatûs perpetui. 330. Quô annô Conſulatum geſſerit. P. N. XXXXIII. & 331. Imperiô deſtitutus & in idem reſtitutus. 352. Quô annô regnare cœpit. Ibid.
S. Juſtinus Martyr quô annô Apologias ediderit. 114. & 115.
Juſtinus Senior quot annis imperarit. 326.

Leo

# L

LEo IV. Imperat. 356. Ejus obitus. Ibid.
Epiſtola S. Leonis ad Neonum Epiſcopum Ravennæ quando ſcripta. 318. Ejuſdem ad Ruſticum quando ſcripta. 313.& 314.
Leo Armenus imperat. 359. Trucidatur. Ibid.
Leo Iſaurus Imperat. 353. Quamdiu. 354. Conſtantinum Copronymum filium conſortem Imperii facit. Ibid. Duplex Ejus Epocha. P. N. XXXXVI.
Leo Sapiens cum patre imperat. 361. Solus. 362. Largitiones in Conſulatu ſuſcipiendo fieri ſolitas tollit. 362. Quot annis imperavit. 363.
Leo Thrax fit Imperator. 289. Obit. 292.
Leo Junior Leonis Thracis filius fit Imperator. 292. Obit. Ibid.
Leontius quô annô regnare cœpit. 352.
Legationes in Decennalibus factæ. Eliæ Patriarchæ Hieroſolymitani. 298. Syneſii ad Arcadium. 143. Africani ad Heliogabalum. 144. Patrum Africanorum ad Honorium. 207.
Libri in Decennalibus & id genus feſtis publicati. P. N. XXX.
Licinius fit Imperator. 243. An primus ejus Conſulatus fuerit ordinarius. 309. Occiditur. 250. Ejus filius fit Cæſar. 248. Perſequitur Chriſtianos 112. Ex Cæſare factus Auguſtus. 158. Quô annô in Aſia imperare cœperit. 163.
Longobardi Italiam vexant. 335.
Lorum inſigne Conſulare. 356. & 362.
Lotharius Imperator & Conſul. 365. Triplex ejus Epocha. P. N. XXXXVIII. Obit. 365.
Lucius Verus adoptatur ab Hadriano. 211. Fit Cæſar. 213. Auguſtus. 214. Triumphat. 216. Obit. 217.
Ludi ſub Philippo. P. N. XII.
Ludi ſeculares ſub Claudio, Domitiano, Severo, & Philippo. 184. & ſeqq.
Ludi ſeculares ab Honorio non editi. P. N XI.
In Ludis ſecularibus Conſulatus ſumptus. 184. & ſeqq.
Ludovici Imp. I I. Epochæ. P. N. XXXXVIII. Imperator & Conſul. 365. Quadruplex ejus Epocha. Ibid. Obit. 367.
Ludovicus Pius Conſulatum cum Imperio capit. 364. Obit. 365.
Quô annô S. Lupus Epiſcopus factus. P. N. XXXI.

## M

Macrini Imp. Conſulatus ordinarius reſtitutus. 67. Imperat. 266. Occiditur. Ibid.
Magnentius tyrannidem arripit. 255. Occiditur. 256. Quot annis imperavit. 283.
Mahomat Saracenorum Princeps & Conſul. 368. & 369.
Majorianus fit Imperator. 289. Deponitur. 290.
Marcianus fit Imperator. 287. Obit. 289.
Quô annô S. Marcianus Baſilicam S. Anaſtaſiæ dedicarit. P.N.XXXVI. & 291.
Marcomanni quô annô ab Aureliano victi. 374. & 375.
Marcus Aurelius poſtea Imperator ab Hadriano adoptatur. 24. & 211. Fit Auguſtus. 214. Fit Collega Imperii. 212. Ejus Natale. 25. & 26. Quæſtor creatus. 25. Auctor novæ adminiſtrationis Imperii. 214. Triumphat. 216. Vexat Chriſtianos. 215. & ſeqq. Obit. 214. & 218.
Mauricii Conſulatus. P N. XXXXV. Fit Imperator. 336. Quô annô Conſul dictus. 337. Theodoſium filium conſortem Regni facit. 338. Occiditur cum filiis. 340.
Maxentius arripit Imperium. 242. Romulum filium Cæſarem facit. 243. Inter Deos refert. Ibid. Occiditur. 248.
Maximianus Herculius fit Cæſar. 90. & ſeqq. 235. Auguſtus Ibid. Deponit Imperium. 239. Imperium reſumit. 243. Occiditur. 246.
Maximinus fit Cæſar. 240. Fit Imperator. 138. & 229. Occiditur cum Maximo filio. Ibid. & 246.
Maximus Tyrannus ſumit Imperium. 262. Debellatur à Theodoſio. 265.
Melitonis Apologia quô annô ſcripta. 116. 142. & 217.
Michaël Balbus imperat. 359. Occiditur. 360.
Michaël Curopalates imperat. 359. A Bulgaris vincitur. Ibid.

## N

Eccleſiæ Narbonenſis quô annô dedicata. 322.
Neapolis à Longobardis obſeſſa. 335. & 336.
Nepos fit Imperator. 293. Deponitur. Ibid. Occiditur. 294.
Nero quô annô è Græcia redux. P. N. XVIII. Ducit Octaviam uxorem 16. Imperat. 201. Quô annô primam barbam poſuit. 202. Ejus Natale. 15. & 16. Conſulatus perpetuus illi oblatus 5. Conſulatus ejus

ab

ab Hervvarto non intellectus. 14. Conſulatus illius ſuffectus explicatur. 38. Quinquennalia ejus Imperii Cæſaræi P. N. XVII. Occiſus. 203.
Nerva fit Imperator. 207. Obit. Ibid.
Nicephorus imperat. 359. Stauracium filium participem Imperii facit. Ibid. Occiditur. Ibid.
Niger Imperium arripit & occiditur. 220.
Nobiliſſimi Conſulatu ordinario decorati 80. 89. & 262.
Numerianus fit Imperator. 235. Occiditur. Ibid.
Error aliquorum in Numiſmatum deſcriptione. 150.
Nundinum quid ſignificet. 8.

## O

ODoacer quot annis regnarit in Italia. P. N. XXXX. Fit Italiæ Rex 293. Occiditur. 296.
Olybrius fit Imperator. 292. Obit. Ibid.
Otho imperat. 203. Ejus emortualis dies. P. N. XIX. & 203.
Oreſtes fit Patricius. 293. Occiditur. Ibid.

## P

PArilia ſeu Natale urbis Romæ. 147.
Inſignia Patriciatûs. P.N. I X.
S. Paulini Conſulatus. P. N. XXVI.
Paulus Samoſatenus damnatus. 372. Quô annô Antiochiâ pulſus. 375. Nulla adverſus eum Romæ celebrata Synodus. 377.
Perſecutiones in Decennalibus decretæ 109. & ſeqq.
Perſecutio Aureliani quô annô excitata. 380. & 381.
Perſecutio Diocletiani. 111. & 112.
Perſecutio in Quindecennalibus Diocletiani adverſus Chriſtianos aucta. P.N. XXI.
Perſecutio Valeriani III. Neronis, Domitiani; Trajani, & aliæ. 110. & 111.
Bellum Perſicum anno ſeptimo Alexandri Severi geſtum. 175. & ſeqq.
Quô annô peſtis Conſtantinopoli graſſata ſit. 319.
Quô annô Petrus & Paulus martyrio affecti. 39.
S. Petrus Chryſologus obit. 315.
Pertinax fit Imperator. 220. Occiditur. Ibid.
Phocas imperat. 340. Fit Conſul. 341. Occiditur. 342. & 343. Numiſ-
ma

ma Theodoſii M. perperam explicatus de SS. Andrea & Philippo. 284.
Philippus fit Imperator. 230. Filium Cæſarem dicit. Ibid. Inſtituit Collegium Candidatorum. Ibid. Urbem nominis ſui conſtruit. 231. millesſimum Urbis celebrat. Ibid. Interficitur cum Philippo filio. 232.
Quô annô Plinius Hiſtoriam naturalem ſcripſerit. P. N. XX.
Pontifex Maximus, Pontifex abſolutè dictus. 12.
Proconſulare Imperium duplex. 20. & 21.
Tria Poſtconſulatuum genera. 316. Ob quas rationes uſurpati. 317. Aliter Marcellinus, aliter Victor Tununenſis eos explicant. 319.
Præfectura Honoraria. 75.
Probus fit Imperator. 234. Triumphat. 235. Occiditur. Ibid.
Procopius tyrannidem arripit. 259.
Pupienus fit Imperator. 229. Occiditur. Ibid.

Q

QUæſtor deſignatus, Quæſtor abſolutè dictus. 25.
Quadratus & Ariſtides quô annô Apologiam ſcripſerint. 114.

R

S. Romanus occiditur. 91.
Reliquiæ in Decennalibus tranſlatæ. 120. S. Euſtachii. 295. SS. Andreæ, Timothei, & Lucæ. 303. S. Timothei. 256. SS. Andreæ, & Lucæ. 257. Joſephi filii Jacob & Zachariæ patris S. Joannis Baptiſtæ. 280. S. Samuelis. 120. S. Stephani Protomartyris. 280. S. Chryſoſtomi. 286.
An Reliquiarum tranſlatio die dominicâ fieret. P. N. XXIII.
Romæ mœnia amplificata. 375. & 380.
Romanus filius Conſtantini Porphyrogeniti imperat. 363.
Romanus Lecapenus fit cuſtos Imperii. 363.
Ruſticus quando Epiſcopus Narbonenſis creatus. 322.

S

SAmſon Abbas Cordubenſis quô tempore floruit. 369.
Sejanus occiditur. 199.
Sergius fit Patriarcha Conſtantinopolis. 343.
Severi dies natalis. 32. Dicitur Cæſar. 422. Fit Imperator. 220. Quô annô

annô perſecutionem in Chriſtianos movit. 110. & 222. rursùs perſequitur Chriſtianos. 224. Obit. 225. Dies emortualis. 32.
Sibyllini libri. 374.
Quô annô Sidonius Arvernenſis Epiſcopus factus. P.N. XXXI.
Socrates quô annô finierit Hiſtoriam. P. N. XXX.
Sozomenus quô annô Hiſtoriam ſcripſerit. P.N. XXXVI. Quô annô finierit. n. XXX.
Stauracius imperat. 359.
S. Symphorianus quô annô martyrium ſubiit. 381.
Quô annô oratio de Regno à Syneſio dicta. 143.

T

Tacitus fit Imperator. 234. Obit. Ibid.
Tempus Concilii Tyri. P.N. XXIV.
Temporum intervalla quomodò ab Antiquis numerata. 20.
Tertullianus quô annô Apologiam ediderit. 117.
Theodora Imperium regit. 359. Relegatur. 360.
A quo anno Hiſtoria Theodoreti incipit & deſinit. P. N. XXXIII. quô annô eam ſcripſerit. n. XXXVI.
Dies & annus emortualis Theodorici Italiæ Regis. 97. duplex ejus Epocha. P.N. XXXX. & 97.
Quô annô Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus obiit. P. N. XXXIV.
Theodorus Papa quô annô ſedere cœperit. 346.
Theodoſius M. fit Imperator. 261. Obit. 266.
Theodoſius Junior fit Auguſtus. 278. Succedit patri. 279. Obit. 287.
Theodoſius tributorum exactor Artemio in Imperio ſuccedit. 353. Deponitur. Ibid.
Theophilus imperat. 359. Obit. Ibidem.
Quô annô Theodotus Antiochiæ Epiſcopus obierit. P. N. XXXIV.
Thermæ in Decennalibus ædificatæ, aut dedicatæ Diocletianeæ. 148. & 238. Neronianæ. 203. Commodianæ. 219. Alexandrinæ. 228. Maximianæ. 238. Conſtantianæ. 254. Caroſianæ. 260. Arcadianæ. 266. Theodoſianæ. 284. Achilleæ. 286.
Thomas fit Patriarcha Conſtantinopolis. 342. Obit. 343.
Quô annô & die Tiberius Collega Imperii dictus. 19. 20. & 22. Ejus adoptio explicata. 29. & 195. Decennalia ejus Imperii Proconſularis 151. Quindecennalia ejus Imperii Proconſularis. P. N. XIII. Tribunitia poteſtas illi data. 85. Obit. 19. & 200.
Tiberius Conſtantinus fit Cæſar. 333. 334. & 335. Anni ejus à Cæſarea dignitate numerati. 335. Ejus Conſulatus. P. N. XXXIV. Juſti-

no Juniori ſuccedit. 334. Obit. 336.
Titus Conſul abſolutè dictus, licet tantùm deſignatus eſſet. 10. Imperat. 204. Obit. 205.
Trabea aliis quàm Conſulibus conceſſa. P.N. XXVI.
Trajanus fit Auguſtus. 107. Fit Collega Imperii. Ibid. Perſequitur Chriſtianos. Ibid. & 110. Obit. 208.
Ornamenta triumphalia privatis conceſſa. 73.
Diſcrimen inter Triumphum Perſicum, alioſque. 178.
Tyrannorum Conſulatus. 74. & 81.

V

VAlens fit Imperator. 258.
Valeriani tres. 46.
Valerianus imperat. 232. capitur à Perſis, & quô anno. 179. Quot annis imperavit. 180.
Valerianus Gallieni frater, quando Cæſar & Auguſtus dictus. 32.& 33. Illius Conſulatus ſuffectus. 41. & ſeqq.
Valentinianus ſenior fit Imperator. 258. Obit. 260.
Valentinianus II. fit Imp. 260. Occiditur. 265. Alius à Valentiniano filio Valentis. 259. & 261.
Valentinianus III. fit Cæſar. 282. Auguſtus 283. Occiditur. 288.
Vvalid Saracenorum Princeps. 335.
Varroniani Conſulatus & mors. 258.
Veri poſtea Imperatoris adoptio. 24. Fit Cæſar. 213. Imperator. 214. Triumphat. 216. Obit. 217.
Veſpaſianus Conſul abſolutè dictus, licet tantùm deſignatus eſſet. 10. imperat. 203. Obit. 204.
Verranio dicitur Imp. 255. ab Imperio exturbatur. Ibid.
Ara victoriæ poſita ab Auguſto 23. ſublata. 257.
Aram victoriæ reſtituendam petit Symmachus. 262.
Conſules nunquam dicti Viceconſules. 323.
Vindex Imperium in Galliis arripit. 38.
Viri eximii à Græcis Conſules dicti. 71.
Vitellius imperat. 203. Ejus emortualis dies. P. N. XIX.
Voluſianus imperat. 232. Occiditur. Ibid.
Vota in Decennalibus & id genus feſtis acta. 86. & ſeqq. Initio Imperii ſemper vota ab Imperatoribus nuncupata. 96.
Urbes ædificatæ in Quinquennalibus & id genus feſtis. Cyrche 143. Nicopolis. 144. Conſtantinopolis. 145. Civitates Aſiæ reſtitutæ. 198.

Ælia.

Ælia. 211. Philippolis. 231. Drepanum. 251. Arcadiopolis. 278. nova urbs Antiochiæ. 235. Seleucia amplificata. 254. Antaradum Conſtantia dicta. Ibid.

## Z

Zeno fit Imperator. 292. Obit. 295.
Zenobia quô annô ab Aureliano capta. 375. 378. & 379. Quot annis regnavit. 378. Quô annô in triumphum ducta. 379.

# FINIS.

| Errata. | | | Corrige. |
|---|---|---|---|
| Pag. 11. | Lig. 27. | Patre. | Patre IV. |
| p. 14. | l. 7. | ſcriptionibus. | Inſcriptionibus. |
| p. 15. | l. penult. | acquirebant. | anquirebant. |
| p. 34. | l 29. | Criſpis. | Criſpi. |
| p. 38. | l 31. | Gallis | Gallis. |
| p. 39. | l. 10. | valle | valde |
| p. 40. | l. 22. | exiſtimabam | exiſtimabam quod |
| p. 41. | l. 10. | tertio. | *dele* |
| p. 42. | l. 34. | Publicus. | Publius |
| p. 52. | l. 27. | Valero | Balero. |
| p: 60. | l. 1. | ſunt. | ſunt eodem anno: |
| p. 71. | l. 2. | vir temporibus. | temporibus vir. |
| p. 72. | l 35. | nuptas | nuptias |
| p. ead. | l. 37. | Mommeæ. | Mammeæ. |
| p. 74. | l. 10. | anno 424. | anno 423. |
| p. 79. | l. 33. | qui addit eam dignitatem ab eodem Conſtantino inventam. | *dele hæc omnia verba.* |
| p. 90. | l. 14. | mentis | menſis. |
| p. 92. | l. 21. | vir | viri. |
| p. 96. | l. 7. | demonſtrat. | demonſtratur. |
| p. 106. | l. 9. | anno 303. | anno 304. |
| p. 108. | l. 20. | officiis | officii. |
| p. 111. | l. 8. | Tricennalia | Quinta Quinquennalia. |
| p. 133. | l. 19. | Quincennalia | Quindecennalia. |
| p. 141. | l. 21. | ſed. | ſex. |

| | | | |
|---|---|---|---|
| p. 146. | l. 14. | Incœnia. | Encœnia |
| p. 149. | l. 34. | Oto | Occo |
| p. 150. | l. antepenult. | Affigie | effigie |
| p. 155. | l. 8. | anno 184. | anno 184. |
| p. ead. | l. 19. | ante diem | poſt diem |
| p. 157. | l. 43. | Oriſius | Oroſius |
| p. 159. | l. 37. | præferres | præferret. |
| p. 176. | l. 19. | Aſtatem | Æſtatem |
| p. 182. | l. 23. | Conſtantinum | Conſtantium |
| p. 189. | l. antepenult. | ſpectandoſque | ſpectatoſque |
| p. 200. | l. 34. | viceſimus | viceſimus quintus |
| p. 201. | l. 16. | 58. | 48. |
| p. 202. | l. antepenult. | Gabinus | Sabinus |
| p. ead. | l. ult. | Virginius | Verginius |
| p. 205. | l. 4. | menſibus | *adde* anticipaſſe |
| p. 213. | l. 24. | his annis ab anno. | hic ab anno |
| p. ead. | l. antepenult. | notatim. | notatam |
| p. 220. | l. 8. | Commodi | *dele* |
| p. 221. | l. 28. | Quinquennalia. | *adde* poſterioris Imperii. |
| p. 224. | l. penultima. | | *dele hæc verba.* Longè tamen &c. *uſque ad finem paginæ.* |
| p. 230. | l. antepenult. | hic enim | Illic enim |
| p. 252. | l. 36. | fusè | fusè ſupra, |
| p. 245. | columna 2. l. 7. | juxta II. | juxta III. |
| p. 247. | columna 1. l. 22. | Galerius Maximinus. | Galerium Maximinum. |
| p. 249. | l. 3. | proceſſere | *adde* annis ſequentibus. |
| p. 251. | l. antepenult. | Auguſti | Cæſaris. |
| p. 257. | l. 19. | XV. Februarii | XIV. Februarii. |
| p. 262. | l. 1. | Syagrius II. | *dele* II. |
| p. 265. | l. 9. | Neuterius | Neoterius. |
| p. 282. | l. ult. | ſeptennis | quinquennis |
| p. 285. | l. 20. | Annochus | Antiochus. |
| p. 291. | l. 12. | | *dele hæc verba,* ante menſem Septembrem, quo illud incendium ortum. |
| p. 327. | l. 19. | Imperatorem | Conſulem |
| p. 365. | l. 4. | Nicolai | Benedicti III. |
| p. 369. | l. 7. | hæc illæ | Hæc ille. |
| p. 377. | l. 3. | eam | jam. |

A01 1468964

.XXVII
D 24